

Mötesbok: Kommunstyrelsen (2024-02-21)

Kommunstyrelsen

Datum: 2024-02-21

Plats:

Kommentar:

Dagordning

Kallelse

KallelseKommunstyrelsen2024-02-21

4

Val av justerare

Tillkommande och utgående ärenden

Information

24/24 Redovisning av delegationsbeslut	9
25/24 Kommundirektörens rapport	13
26/24 Månadsrapport	14
27/24 Systematiskt kvalitetsarbete för förskola och skola - huvudmannens rapport 2 2023	15
28/24 Planprogram Åseberget	99
29/24 Information från KS presidium angående kommunens näringslivsarbete	100

Ärenden som stannar i kommunstyrelsen

30/24 En stark start för Kungälv	126
31/24 Arena Yttern beslut om upphandling	129
32/24 Laddinfrastruktur och natthamnsutredning Rökans färjeläge- beslut om avsiktsförklaring	141

Ärenden till kommunfullmäktige

33/24 Avsiktsförklaring mellan delägare i Gryaab AB avseende utredning rörande Bollebygds kommuns framtida hantering av avloppsvatten	142
34/24 Svar på motion om att inför maxtak på barngrupper i de kommunala förskolorna	185
35/24 Svar på motion för fler vuxna i skolan	193
36/24 Svar på motion ändra definition hållbart resande - Centerpartiet	200
37/24 Svar på motion till kommunfullmäktige gällande Socialt- och ekologiskt hållbarhetspris för företag	209
38/24 Svar på motion om digital medborgardialog	212
39/24 Svar på motion om att effektivisera det politiska arbetet	216
40/24 Byte av säkerhet för åtaganden i Rollsbo Västerhöjd	222
41/24 Utbetalning av partistöd 2024	228
42/24 Reglemente Kommunens pensionärsråd	251
43/24 Återlämnande av tillsynsansvar för vindkraftspark Rämna	269
44/24 Beredningsskrivelse - Kulturpolicy/kulturprogram	276
45/24 Beredningsskrivelse - Digitalisering Förskola och Skola i Kungälv kommun	287
46/24 Redovisning av pågående motioner 2024	300

Ärenden som stannar i kommunstyrelsen

47/24 Tjänsteskrivelse - Yttrande om avlyssning av visst vattenområde samt dispens från fartbegränsning	303
48/24 Medverkan i projekt SAMSTART	307
49/24 Remissvar - Tjörn kommuns naturvårdsprogram	312
50/24 Samverkan råvatten Göta älv	512
51/24 SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården 2024-2025	526
52/24 Granskningsrapport - Granskning av personal- och kompetensförsörjningsplan inom äldreomsorgen	545
53/24 Granskningsrapport - Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar	571

Rapporter

54/24 Rapporter från ledamöter med uppdrag i bolag/och eller region	588
---	-----

Kallelse

Sammanträdesdatum 2024-02-21

Plats Stadshuset, plan 2, Sessionssalen
Tid Onsdagen den 21 februari kl 09:00-16:00

Ledamöter	Miguel Odhner (S) Anders Holmensköld (M) Gun-Marie Daun (KD) Ove Wiktorsson (C) Pia Gillerstedt (S) Patrik Ryberg (SD) Anna Vedin (M) Elisabeth Mattsson (L) Jonas Andersson (S) Laila Persson (UP) Marcus Adiels (M) Greger Plannthin (SD) William Hult (S) Erik Martinsson (MP) Michael Karlsson (L) Erik Andreasson (V) Charlotta Windeman (M)	Ordförande 1:e Vice ordförande 2:e vice ordförande
-----------	---	--

Ersättare
Carin Gerefalk (S)
Ilona Waern (KD)
Jesper Eneroth (S)
Mikael Wintell (UP)
Rose-Mari Larsdotter (M)
Gustav Meuller (M)
Peter Skoglund Ferrari (SD)

Miguel Odhner (S)
Ordförande

Oskar Engdahl
Sekreterare

KOMMUNSTYRELSEN

**KUNGÄLV
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset · 442 81
Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-132 17
E-POST kommun@kungalv.se

Kallelse

Sammanträdesdatum

2024-02-21

Dagordning

		Förslag till beslut
1	Upprop	
2	Val av justerare	Utses
3	Tillkommande och utgående ärenden	Fastställs

Information

4	Redovisning av delegationsbeslut	Antecknas
---	----------------------------------	-----------

Klockan 09:00 – 09:20

5	Kommundirektörens rapport	Antecknas
	<ul style="list-style-type: none">- Medborgarundersökning- Hallarenan- Uppföljning Sandbackaskolan- Uppföljning gällande grundläggande kvalitetssäkring av kommunens grundskolor och gymnasium	

Klockan: 09:20 – 10:00

Föredragande Haleb Lindqvist

6	Månadsrapport	Antecknas
	<ul style="list-style-type: none">- Ekonomi- HR- Investeringsprojekt	

Klockan: 10:00 – 10:20

Föredragande Pia Jakobsson, Ann-Charlott Backström och Åsa Berglie

KOMMUNSTYRELSEN**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kallelse

Sammanträdesdatum

2024-02-21

7	KS2023/2525-1	Systematiskt kvalitetsarbete för förskola och skola - huvudmannens rapport 2 2023	Antecknas

Klockan: 10:30 – 11:00

Föredragande Monica Carhult Karlsson

8		Planprogram Åseberget	Antecknas

Klockan 11:00 - 11:30

Föredragande Stina Gunnarsson och Ida Bjärmark

9		Information från KS presidium angående kommunens näringslivsarbete	Antecknas

Klockan: 11:30 – 11:55

Föredragande Kommunstyrelsens presidium, Olivia Widell Tengvall och Katarina Vallström

Ärenden som stannar i kommunstyrelsen

10		En stark start för Kungälv	Beslut

LUNCH

11	KS2021/1849	Arena Yttern beslut om upphandling	Beslut

Klockan 13:00

Föredragande Haleb Lindqvist och Åsa Berglie

12	KS2023/2661-1	Laddinfrastruktur och natthamnsutredning
Rökans färjeläge- beslut om avsiktsförklaring | Beslut
<i>Handlingar tillkommer</i> |
|----|---------------|---|---|

Föredragande Anders Holm

KOMMUNSTYRELSEN

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kallelse

Sammanträdesdatum

2024-02-21

Ärenden till kommunfullmäktige

13	KS2023/2409-2	Avsiktsförklaring mellan delägare i Gryaab AB avseende utredning rörande Bollebygds kommuns framtida hantering av avloppsvatten	Förslag till kommunfullmäktige
14	KS2023/0425-3	Svar på motion om att inför maxtak på barngrupper i de kommunala förskolorna	Förslag till kommunfullmäktige
15	KS2023/1336-4	Svar på motion för fler vuxna i skolan	Förslag till kommunfullmäktige
16	KS2023/1020-3	Svar på motion ändra definition hållbart resande - Centerpartiet	Förslag till kommunfullmäktige
17	KS2021/2059-2	Svar på motion till kommunfullmäktige gällande Socialt- och ekologiskt hållbarhetspris för företag	Förslag till kommunfullmäktige
18	KS2023/2461-3	Svar på motion om digital medborgardialog	Förslag till kommunfullmäktige
19	KS2023/0542-5	Svar på motion om att effektivisera det politiska arbetet	Förslag till kommunfullmäktige
20	KS2019/0487-34	Byte av säkerhet för åtaganden i Rollsbo Västerhöjd	Förslag till kommunfullmäktige
21	KS2024/0152-1	Utbetalning av partistöd 2024	Förslag till kommunfullmäktige
22	KS2023/2522-1	Reglemente Kommunens pensionärsråd	Förslag till kommunfullmäktige
23	KS2024/0092-1	Återlämnande av tillsynsansvar för vindkraftspark Rämna	Förslag till kommunfullmäktige
24	KS2023/2620-1	Beredningsskrivelse - Kulturpolicy/kulturprogram	Förslag till kommunfullmäktige
25	KS2023/2621-1	Beredningsskrivelse - Digitalisering Förskola och Skola i Kungälv kommun	Förslag till kommunfullmäktige

KOMMUNSTYRELSEN

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kallelse

Sammanträdesdatum

2024-02-21

26 Redovisning av motioner Förslag till kommunfullmäktige

Ärenden som stannar i kommunstyrelsen

27 KS2024/0113-2 Yttrande om avlysning av visst vattenområde samt dispens från fartbegränsning Beslut

28 KS2024/0044-1 Medverkan i projekt SAMSTART Beslut

29 KS2023/2399-2 Remissvar - Tjörn kommuns naturvårdsprogram Beslut

30 KS2023/2468-2 Samverkan råvatten Göta älv Beslut

31 KS2023/2829-2 SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården 2024-2025 Beslut

32 KS2024/0060-3 Granskningsrapport - Granskning av personal- och kompetensförsörjningsplan inom äldreomsorgen Remitteras

33 KS2024/0236-2 Granskningsrapport - Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar Antecknas

Rapporter

34 2024-63 Rapporter från ledamöter med uppdrag i bolag/och eller region Antecknas

KOMMUNSTYRELSEN

KUNGÄLVS
KOMMUN

Delegerade ärenden

Sammanträdesdatum 2024-02-21

Delegerade ärenden

Instansnr	Ärende	Titel
70/24	KS2017/1383-24	Avtalsförlängning besiktning av tryckkärl, lyftanordningar m.m - signerat.pdf
71/24	KS2019/1618-8	Hantverkstjänster ventilation_PROVENT_Avtalsförlängning - signerat
72/24	KS2020/0782-35	The Best Sweden AB - Anstånd med fakturor bygglov, tillsyn och tillståndsavgift
73/24	KS2020/0782-36	Ytterby Fast Food - Anstånd med fakturor bygglov, tillsyn och tillståndsavgift
74/24	KS2021/0837-6	OVK_BRION_Avtalsförlängning
75/24	KS2021/1758-26	Fullmakt föra talan kammarrätt
76/24	KS2022/1983-10	Kontrakt Hantverkstjänster Glas_RANG 1_Ryds Glas AB
77/24	KS2022/1983-9	Kontrakt Hantverkstjänster Glas_RANG 2_Kortedala Glas AB
78/24	KS2022/1983-8	Tilldelningsbeslut_ramavtal hantverkstjänster glasmästeri -
79/24	KS2023/0371-23	Delegationsbeslut december 2023 för färdtjänst och riksfärdtjänst. Färdtjänst 50 beviljade, 0 delavslag, 0 avslag. Riksfärdtjänst 2 beviljade, 0 delavslag, 0 avslag. Resa i annan kommun 1 beviljad, dagvårdsresor 0 beviljade och 0 beviljade arbetsresor.
80/24	KS2023/0371-24	Delegationsbeslut december 2023 för parkeringstillstånd för rörelsehindrade. Förare 5 beviljade, medpassagerare 2 beviljade och 2 avslag.
81/24	KS2023/1948-5	Ändring gymnasieorganisation - IMYFS från grupp till individ
82/24	KS2023/2148-2	KONTRAKT_projektering Vävra-Marstrand
83/24	KS2023/2193-3	Avtal om inkoppling till kommunalt VA utanför kommunalt verksamhetsområde- Kärna Harestad Vattensamfällighetsförening.
84/24	KS2023/2346-7	Tilldelningsbeslut - upphandling av konsulttjänst för hjälp med avveckling av markavvattningsföretaget Änggårde TF 1943
85/24	KS2023/2346-8	Beställningsskrivelse - upphandling av konsulttjänst för hjälp med avveckling av markavvattningsföretaget Änggårde TF 1943
86/24	KS2023/2383-3	Tilldelningsbeslut_ramavtal hantverkstjänster ventilation
87/24	KS2023/2423-4	Avtal om inkoppling till kommunalt VA utanför kommunalt verksamhetsområde - Tjuvkil 3:67 mfl

DELEGATIONSBSLUT KOMMUNSTYRELSEN

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset · 442 81
Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-132 17
E-POST kommun@kungalv.se

Delegerade ärenden

Sammanträdesdatum

2024-02-21

88/24	KS2023/2442-2	Arrendeavtal återvinningsstation
89/24	KS2023/2443-2	Tecknat arrende för återvinningsstation - Rälsen 1
90/24	KS2023/2444-2	Arrende återvinningsstation
91/24	KS2023/2511-3	Beslut om utökad interkommunal ersättning
92/24	KS2023/2647-1	Tillsättningsbeslut - vårdbiträde
93/24	KS2023/2648-1	Tillsättningsbeslut - socialsekreterare
94/24	KS2023/2649-1	Tillsättningsbeslut - lärare gymnasieskola
95/24	KS2023/2650-1	Tillsättningsbeslut - undersköterska
96/24	KS2023/2652-1	Tillsättningsbeslut - socialsekreterare
97/24	KS2023/2654-1	Tillsättningsbeslut - miljöingenjör
98/24	KS2023/2657-1	Tillsättningsbeslut - socialsekreterare
99/24	KS2023/2658-1	Tillsättningsbeslut - förskollärare
100/24	KS2023/2870-2	Delegeringsbeslut - beviljas - Tävling på väg/uppvisning med fordon - Kungälvscruisingen 2024
101/24	KS2024/0021-2	Delegeringsbeslut - beviljas - Tävling på väg/uppvisning på väg med cykel - Västkusten runt m fl 2024
102/24	KS2024/0028-1	Delegationsbeslut: Ersättning meningsfulla fritidsaktiviteter jullovet 2023-2024, Kungälv boxningsklubb
103/24	KS2024/0043-1	Delegationsbeslut: Ersättning meningsfulla fritidsaktiviteter jullovet 2023 Ytterby IS
104/24	KS2024/0068-2	Beslut personuppgiftsincident
105/24	KS2024/0083-1	Personuppgiftsbiträdesavtal Intermatte
106/24	KS2024/0105-1	Medverkan i SETT 2024 (lärmässa)
107/24	KS2024/0105-2	Medverkan i SETT 2024 - rektorer (lärmässa)
108/24	KS2024/0120-2	Beslut personuppgiftsincident
109/24	KS2024/0162-2	Beslut personuppgiftsincident
110/24	KS2024/0175-2	Beslut personuppgiftsincident
111/24	KS2024/0182-1	Ansökan om resestipendium - Hvitfeldtska stiftelsen 2024
112/24	KS2024/0210-2	Beslut personuppgiftsincident
113/24	KS2024/0213-1	Ansökan om resestipendium från Hvitfeldtska stiftelsen för studieresa till Oxford, England
114/24	KS2024/0247-2	Beslut personuppgiftsincident
115/24	KS-VR2023/0333-25	Anmälan till delegationsbeslut transportdispenser, december, 2023
116/24	KS-VR2023/0442-2	Delegationsbeslut beviljat uppehåll i hämtning av hushållsavfall från fastigheten Lycke-Ryr 2:2
117/24	KS-VR2024/0001-2	Delegeringsbeslut - beviljas - - Upplåtelse av allmän platsmark - Uteservering Johans krog
118/24	KS-VR2024/0002-2	Delegationsbeslut beviljat uppehåll i hämtning av hushållsavfall från fastigheten Tallen 5

**DELEGATIONSBSLUT
KOMMUNSTYRELSEN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Delegerade ärenden

Sammanträdesdatum

2024-02-21

119/24	KS-VR2024/0013-2	Delegationsbeslut beviljat uppehåll av hushållsavfall och slam för Solberga-Hammar 1:63
120/24	KS-VR2024/0015-3	Delegationsbeslut beviljat uppehåll av hushållsavfall och slam för Gunneröd 1:26
121/24	KS-VR2024/0015-3	Delegationsbeslut beviljat uppehåll av hushållsavfall och slam för Gunneröd 1:26
122/24	KS-VR2024/0017-2	Delegationsbeslut beviljat uppehåll i hämtning av hushållsavfall för fastigheten Marstrand 6:132
123/24	KS-VR2024/0018-2	Delegeringsbeslut - beviljas - Upplåtelse av allmän platsmark - Uteservering Le Comptoir 2024-04-01-2024-10-31, Hamngatan 25 Marstrand
124/24	KS-VR2024/0022-2	Delegationsbeslut beviljat uppehåll i hämtning för hushållsavfall för fastigheten Lökeberg 1:52
125/24	KS-VR2024/0023-2	Delegationsbeslut, beviljat uppehåll i hämtning av hushållsavfall för fastigheten Lökeberg 6:4
126/24	KS-VR2024/0024-2	Delegeringsbeslut - beviljas - Upplåtelse av allmän platsmark - Uteservering Bergs Konditori AB
127/24	KS-VR2024/0026-2	Delegeringsbeslut - beviljas - Upplåtelse av allmän platsmark - Byggbelamring Rungängsgatan 15
128/24	KS-VR2024/0028-2	Delegationsbeslut, beviljat uppehåll i hämtning av hushållsavfall för fastigheten Nolby 2:8
129/24	KS-VR2024/0031-2	Delegeringsbeslut - beviljas - Upplåtelse av allmän platsmark - Uteservering Arnell på kajen, Hamngatan 7 Marstrand
130/24	KS-VR2024/0032-3	Delegationsbeslut beviljat uppehåll i hämtning av hushållsavfall för fastigheten Solberga-Skår 1:13
131/24	KS-VR2024/0033-2	Delegationsbeslut, beviljat uppehåll i hämtning av hushållsavfall och slam för fastigheten Norrmannebo 2:25
132/24	KS-VR2024/0036-2	Delegationsbeslut, beviljat uppehåll i hämtning av hushållsavfall för fastigheten Nereby 3:2
133/24	KS-VR2024/0037-2	Delegeringsbeslut - beviljas - Upplåtelse av allmän platsmark - Uppvisning av veteranbilar, Nytorget
134/24	KS-VR2024/0050-2	Delegationsbeslut beviljat uppehåll i hämtning av hushållsavfall och slam för Kyrkeby 6:23
135/24	KS-VR2024/0052-2	Delegeringsbeslut - beviljas - Upplåtelse av allmän platsmark - Byggetablering Hamngatan/Långgatan Marstrand
136/24	KS2023/2670-1	Tilldelningsbeslut_Solhaga äldreboende_installation av boendesprinkler_entreprenad
137/24	KS2024/0286-1	Delegationsbeslut bisyssla
138/24	KS2024/0287-3	Delegationsbeslut bisyssla
139/24	KS2024/0288-1	Tillsättningsbeslut - Barnskötare

**DELEGATIONSBSLUT
KOMMUNSTYRELSEN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Delegerade ärenden

Sammanträdesdatum

2024-02-21

140/24	KS2024/0289-1	Tillsättningsbeslut - Speciallärare
141/24	KS2024/0290-1	Tillsättningsbeslut - Lärare 7 - 9
142/24	KS2024/0291-1	Tillsättningsbeslut - Bibliotekarie
143/24	KS2024/0292-1	Tillsättningsbeslut - Registrator
144/24	KS2024/0293-1	Tillsättningsbeslut - Stödpedagog
145/24	KS2024/0294-1	Tillsättningsbeslut - Stödassistent

**DELEGATIONSBSLUT
KOMMUNSTYRELSEN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Denna behandling '25/24 Kommundirektörens rapport' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '26/24 Månadsrapport' har inget tjänsteutlåtande.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Niklas Delander

2023-11-15

Systematiskt kvalitetsarbete för förskola och skola - huvudmannens rapport 2 2023 (Dnr KS2023/2525)

Sammanfattning

Skollagen ställer krav på att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen genom ett systematiskt kvalitetsarbete.

I Kungälv kommun följs kvaliteten i verksamheten upp vid två tillfällen under läsåret med utgångspunkt från centrala områden i skollagen och läroplanerna. Denna rapport fokuserar på kunskap, betyg och undervisningens kvalitet samt ett antal andra områden.

Juridisk bedömning

Enligt kap.4 § 3 skollagen ska varje huvudman inom skolväsendet på huvudmannnivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen. Rapporten är en sammanfattning av detta arbete.

Förvaltningens bedömning

Skollagen kräver att huvudmannen följer upp, utvärderar och utvecklar verksamheten så att de nationella målen och kvalitetskraven uppfylls. Grundläggande i huvudmannens ansvarstagande är att utbildningen motsvarar skollagens krav på kvalitet, är likvärdig och att utbildningen förankras i vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

I uppföljningsrapporterna följs ett antal centrala områden från skollagen och läroplanerna upp i syfte att utvärdera och analysera om målen i styrdokumentet har nåtts och om verksamheten håller erforderlig kvalitet. För varje område beskrivs och förklaras resultaten, samtidigt som en bedömning görs och framtida åtgärder presenteras.

Resultaten visar Kungälvs kommun bedriver en välfungerande skolverksamhet när det gäller kunskap, betyg och undervisningens kvalitet, men att utvecklingsområden finns på både huvudmannnivå och enskilda skolenheter. I år handlar det framför allt om sjunkande betygsresultat för årskurs 6 där resultaten behöver förbättras.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet har koppling till kommunstyrelsens resultatmål:

- Alla barn och elever vistas i en trygg och säker pedagogisk miljö
- Alla förskolebarn är efter avslutad förskola väl förberedda att börja grundskola
- Vuxenutbildningen bidrar till livslångt lärande och Sveriges lägsta arbetslöshet
- En kunskapskola som ger varje elev rätt stöd
- Kommunens verksamheters kvalitet och hushållning ska hävda sig väl i jämförelse med landets bästa kommuner

Uppföljningsrapporterna inom det systematiska kvalitetsarbetet är tänkta att ligga till grund för politikens prioriteringar och målformuleringar för skolan och förskolan i Kungälv.

Postadress: Kungälvs kommun, 442 81 Kungälv. Besöksadress: Ytterbyvägen 2, 442 30 Kungälv.
Telefon: 0303–23 80 00. E-post: kommun@kungalv.se

www.kungalv.se

Uppföljningsrapporterna fyller också en viktig roll när sektorns verksamhetsplan arbetas fram och när tertiärrapporter och årsbokslut sammanställs.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Skolans och förskolans systematiska kvalitetsarbete inkluderas i Agenda 2030 och målet "God Utbildning för alla." Målet ska säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Det systematiska kvalitetsarbetet utgår från skollags- och läroplansområden. Allt inom skolan och förskolan utvärderas inte, utan fokus ligger på vissa centrala områden. Ett antal styrdokument från Kungälv kommun är på olika vis aktuella inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet. Det rör sig främst om barn- och ungdomspolicyn, digitaliseringspolicyn samt planen för introduktionsprogram. Inga specifika konflikter har identifierats mellan rapporten och andra kommunala styrdokument.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Det systematiska kvalitetsarbetet syftar till att skapa en kvalitativ och likvärdig utbildning för alla barn och elever i Kungälv kommun. Detta ligger i alla medborgares, elevers och vårdnadshavares intresse. Genom en årlig elevenkät i grundskolans årskurs 2, 5, 8 och gymnasieskolans årskurs 2 lyfts elevernas perspektiv in i den samlade analysen. I uppföljningsrapporten som kom i våras finns även resultatet för delar av enkäten med i själva uppföljningsrapporten.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

En välfungerande skola av hög kvalitet är av betydelse för all personal i skolan. Att delta i det systematiska kvalitetsarbetet är också en del av personalens ansvar och ger möjlighet för personalen att vara och med och vidareutveckla verksamheten. Rapporten påverkar i sig inte personalens arbetsbelastning eller arbetsmiljö.

Ekonomisk bedömning

I underlaget presenteras inga förslag på beslut och därmed medför rapporten inte några ekonomiska konsekvenser.

Förslag till beslut

1. Informationen antecknas till protokollet.

Dennis Reinhold
Sektorchef

Amela Filipovic
Verksamhetschef

Catharina Bengtsson
Verksamhetschef

Lars-Gunnar Hermansson
Verksamhetschef

Monica Carhult Karlsson
Verksamhetschef

Tanja Tajic Björkman
Verksamhetschef

Expedieras till:

För kännedom till:

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Huvudmannens rapport 2 år 2023

Systematiskt kvalitetsarbete skola och förskola

Kunskap, betyg och undervisningens kvalitet

Kungälv kommun 2023-11-15

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Sammanfattning.....	4
3. Förskola och pedagogisk omsorg.....	6
4. Förskoleklassen.....	9
5. Fritidshemmet.....	10
6. Grundskolan F-6.....	11
7. Grundskolan 7-9.....	14
8. Anpassad grundskola.....	19
9. Gymnasieskolan.....	21
10. Anpassad gymnasieskola.....	24
11. Vuxenutbildningen.....	26
12. Övriga områden.....	29
13. Ämnesbetyg.....	33
14. Nationella prov.....	38

1. Inledning

Kungälv kommun är huvudman för de kommunala skolorna och förskolorna i Kungälv. Detta är den andra av två rapporter under 2023 som sammanfattar Kungälv kommuns systematiska kvalitetsarbete utifrån skollagen, läroplanerna och andra författningar.

I denna rapport, som görs under hösten, ligger fokus på kunskap, betyg, undervisningens kvalitet och ett antal andra områden. Vissa områden är gemensamma för alla skolformer, medan andra skiljer sig åt. Förskoleklassen, fritidshemmet och anpassad grundskola utvärderas också. I den första rapporten för vårterminen låg tonvikten på normer, värden och det kompensatoriska uppdraget.

2. Sammanfattning

Betygsresultat

Resultaten på nationella prov i årskurs 3 visar på en nedgång, något mer i matematik än i svenska. I årskurs 6 har både andelen elever med godkänt betyg i samtliga ämnen och meritvärdet sjunkit. I årskurs 9 har andelen godkända betyg i samtliga ämnen ökat, medan meritvärdet och andelen elever behöriga till yrkesprogram har minskat. För grundskolan ligger Kungälv kommun över riket och liknande kommuner för de flesta betygsmått.

I gymnasieskolan har andelen avgångselever med gymnasieexamen minskat, medan den genomsnittliga betygspoängen ligger kvar på samma nivå. Precis som förra året är den genomsnittliga betygspoängen den högsta sedan den nya gymnasieskolan infördes.

Inom vuxenutbildningen är betygsresultaten jämförbara med tidigare år. De flesta som går igenom yrkesutbildning till undersköterska i Kungälv kommun klarar sig med godkänt betyg. Utmaningen är, som med resten av vuxenutbildningen, att motverka avhopp.

Ämnesbetyg och nationella prov

Ämnesbetygen i årskurs 6 och 9 följer i stort sett riket med några individuella variationer. Svenska som andraspråk har lägre betygsresultat, vilket kan kopplas till utmaningarna med att lära sig ett nytt språk och i vissa fall en kort skolbakgrund. Gymnasieskolan uppvisar en jämnhet i de gemensamma kurserna. I grundskolan har eleverna starkare resultat i engelska och svenska jämfört med matematik. Kungälv kommun har bättre resultat än riket när det gäller att sätta betyg i enlighet med de nationella proven.

Undervisningens kvalitet och pedagogiskt ledarskap

Undervisningens kvalitet är central för elevernas kunskapsutveckling. Under året har Kungälv kommun aktivt arbetat med att förbättra undervisningens kvalitet samt det pedagogiska ledarskapet. Inom grundskolan, gymnasieskolan och vuxenutbildningen har rektorerna särskilt betonat behovet av att upprätthålla balansen mellan relation och struktur i undervisningen samt att anpassa undervisningen efter elevernas kunskapsnivå. Rektorerna understryker också vikten av balansen mellan rektorns pedagogiska roll och lärarnas/förskollärarnas profession. Mycket av rektorns ledarskap sker delegerat genom speciallärare och specialpedagoger, arbetslagsledare och förstelärare.

Utbildning och undervisning i förskolan

Kungälv kommuns förskola är stark inom språk och kommunikation, estetiskt skapande och matematik, men behöver förbättra undervisningen i teknik/digital teknik och naturvetenskap. Detta är något man delar med många förskolor i andra kommun. En nyckel till bättre undervisning i teknik/digital teknik och naturvetenskap är att stärka förskollärarnas kunskaper inom dessa ämnesområden och mer medvetet använda sig av lek och pedagogiskt material. Även Unikum kan användas i högre grad på förskolorna. När det gäller Göteborgsregionens vårdnadshavarenkät visar Kungälv kommun upp fortsatt goda resultat och har även i år bättre resultat än GR:s genomsnitt på de flesta frågor.

Förskoleklassen och fritidshemmet

Skolverkets kartläggningmaterial har tydligt fokuserat på kunskapsutveckling i förskoleklassen och bidragit till undervisningens struktur. Samarbetet mellan skolorna kring förskoleklassen och fritidshemmet har stärkts. Skolorna prioriterar att skapa flexibla och trygga miljöer genom aktivt arbete med sina lokaler för förskoleklassen och fritidshemmet. Det är dock en fortsatt utmaning att hitta behöriga lärare i fritidshemmet, vilket även gäller för andra kommuner.

Anpassad grundskola och anpassad gymnasieskola

Anpassad grundskola och anpassad gymnasieskola behöver ett tydligare kunskapsfokus och förankring i styrdokumentet. Eleverna bör utmanas mer. I anpassad grundskola kan detta innebära ökad integration mellan ämnen och ämnesområden, alternativt helt eller delvis integrerad undervisning i grundskolan. När det gäller mottagandet i anpassad grundskola har Kungälv kommun en tydlig struktur på huvudmannanivå, men skolorna behöver ytterligare stöd för att tidigt identifiera elever som tillhör målgruppen för anpassad grundskola.

3. Förskola och pedagogisk omsorg

Metodbeskrivning

Statistiken i detta kapitel baseras på GR:s förskoleenkät, som innehåller både en självskattning för personalen och en vårdnadshavarenkät. Personalens självskattning genomförs på en skala från 1 till 5. Varje förskollärare och barnskötare fyller först i självskattningen. Därefter kommer varje arbetslag fram till ett gemensamt svar, och utifrån detta räknas ett genomsnitt ut för förskolan. Kungälv kommun sammanställer sedan ett kommunalt genomsnitt som presenteras i denna rapport. Vårdnadshavarenkäten låter vårdnadshavare ta ställning till påståenden med olika svarsalternativ. Resultatet omräknas till ett index, även det mellan 1 och 5.

Utbildning och undervisning i förskolan

Utbildning och undervisning i förskolan är ett brett område. Inom Kungälv kommun systematiska kvalitetsarbete följs det upp utifrån områdena kunskapsområden i förskolan, lek samt material. Kunskapsområdena utgår från förskolans läroplan och brukar benämnas som språk och kommunikation, estetiskt skapande (bild, form, rörelse, sång, musik, dans och drama), matematik, naturvetenskap samt teknik, inklusive digital teknik.

När det gäller kunskapsområden visar resultatet av rektorernas uppföljningsrapporter att måluppfyllelsen fortsatt är hög för språk och kommunikation, estetiskt skapande samt i viss mån matematik. Dessa är områden som förskolan har arbetat länge med och där pedagogerna känner sig trygga. Olika utvecklingsprojekt har också bidragit till resultatet. Däremot behöver måluppfyllelsen för teknik, digitalisering och naturvetenskap förbättras, vilket överensstämmer med personalens självskattning.

Undervisningen i naturvetenskap och teknik kan utvecklas på flera sätt. Förskolorna erbjuder workshops i teknik, matematik och naturvetenskap för att väcka ett lustfyllt intresse hos pedagogerna. Pedagoger med specialkunskap eller intresse för teknik och naturkunskap sprider kunskap om hur de har använt dessa ämnen i olika teman och projekt. Målet är att stärka pedagogernas kunskap om naturvetenskap och teknik och få dem att känna sig säkra på den kunskap de redan besitter.

Förskolorna gynnas av att organisera undervisningen i längre perioder eller enligt mallar, exempelvis genom teman, projekt eller liknande. Många förskolor använder sig också av FÖPP, förskolepedagogisk planering, för att strukturera undervisningen. Även den kommunövergripande utvecklingsinsatsen om tydliggörande pedagogik lyfts fram av rektorerna. Rektorerna pekar på att den har ökat tillgängligheten till undervisning och utbildning för alla barn i förskolan.

Pedagogiskt material, både inomhus och utomhus, är en annan viktig del av undervisningens kvalitet i förskolorna. Skolor som arbetar systematiskt med material inventerar, kompletterar och uppdaterar sitt material kontinuerligt. När det gäller pedagogiskt material utomhus så har kommunens satsningar på förskolornas utemiljö stor betydelse för möjligheten att bedriva säker och meningsfull undervisning utomhus.

Pedagogisk omsorg arbetar utifrån ett annat uppdrag och med andra förutsättningar än förskolan. Inom pedagogisk omsorg finns inga förskollärare, och enligt skollagen är det endast förskollärare som får bedriva undervisning. Därför kan inte samma förväntningar på undervisning och måluppfyllelse ställas inom pedagogisk omsorg. Istället fokuserar pedagogisk omsorg på omsorg, utveckling och lärande.

Göteborgsregionens vårdnadshavarenkät visar fortsatt upp goda resultat för Kungälv kommun. Kommunen har högre betyg än GR:s genomsnitt på 24 av 28 frågor i enkäten. Sammantaget ligger resultaten på en jämförbar nivå med tidigare år. Resultaten för utbildning och undervisning är relativt jämna, men tendensen är densamma som i självskattningen, det vill säga att betyget är högre för språk och skapande än för matematik, naturvetenskap och teknik/digital teknik.

Så går vi vidare

- Fortsatt implementering av överenskommelsen om arbetstid för förskollärare.
- Ökat fokus på lek som en del av undervisningen, bland annat för att främja lärandet inom kunskapsområden som naturvetenskap och teknik.
- Vidareutveckling av Unikum som pedagogiskt verktyg. Unikum används för att dokumentera, kommunicera och följa upp undervisningen för personal, rektorer och vårdnadshavare. Verktöget underlättar för personalen att sätta ord på och tydliggöra sitt arbete.

Personalens självskattning för förskolan 2023

Här nedanför presenteras resultatet av personalens självskattning av de olika kunskapsområdena.

Språkutveckling och kommunikation	Bild, form, rörelse, sång, musik, dans, drama	Matematiskt tänkande	Teknik/digital teknik	Naturvetenskap
4,32	3,91	3,70	2,94	3,34

Här nedanför finns resultatet för självskattningen om lek och material.

<i>Lek</i>	4,09
"Vi ger förutsättningar både för lek som barnen själva tar initiativ till och som någon i arbetslaget introducerar."	
<i>Material</i>	3,71
"Det finns material tillgängligt som utmanar barn i alla åldrar, placerat på ett sätt som inbjuder till lek och olika aktiviteter."	

GR:s vårdnadshavarenkät

Här nedan finns resultaten från ett antal frågor från GR:s vårdnadshavarenkät med jämförelse med genomsnittet för Göteborgsregionen.

	Kungälv kommun	GR
Jag upplever att förskolan uppmuntrar till lek, utveckling och lärande.	4,49	4,49
Förskolan uppmuntrar mitt barns språkutveckling och kommunikation.	4,43	4,39
Förskolan uppmuntrar mitt barns förmåga att skapa och uttrycka sig i olika former, exempelvis genom bild, form, rörelse, sång, musik, dans, drama.	4,46	4,45
Förskolan uppmuntrar mitt barns matematiska tänkande för att undersöka och reflektera, exempelvis genom användande av begrepp, form, mängd och sortering.	4,32	4,28
Förskolan uppmuntrar mitt barns förståelse för teknik och naturvetenskap fenomen, exempel genom samtal om kroppen, djup eller genom olika experiment.	4,33	4,30
Förskolans uppmuntrar att mitt barn får använda digitala verktyg på ett sätt som stimulerar utveckling och lärande.	3,97	3,92

4. Förskoleklassen

Kungälv kommun har överlag en välorganiserad förskoleklass som bedrivs i enlighet med förskoleklassens syfte och centrala innehåll. Förskoleklassen fick 2016 ett eget kapitel i läroplanen, vilket sedan dess har lett till en vidareutveckling av verksamheten och en högre pedagogisk medvetenhet.

Kartläggningsmaterialet

"Hitta språket" och "Hitta matematiken" är stöd för att kartlägga elevers kunskaper i matematiskt tänkande och språklig medvetenhet i förskoleklassen. Materialen är obligatoriska att använda och ska hjälpa skolan att identifiera elever som riskerar att inte nå grundskolans kunskapsmål och som kan behöva extra anpassningar och särskilt stöd. I Kungälv har kartläggningsmaterialet gett en ökad struktur för undervisningen i förskoleklassen och en bättre förberedelse av eleverna inför grundskolan. Kartläggningsmaterialet har dessutom bidragit till ökad likvärdighet mellan skolorna.

Förskoleklassens lokaler

Förskoleklassen bedrivs rent pedagogiskt mitt emellan förskolan och grundskolan. Det ställer krav på en medveten inredning av lokalerna, som kan behöva en större flexibilitet och möjlighet till rörlighet än ett vanligt klassrum för grundskolan. Många rektorer samlar sina förskoleklasser på ett visst ställe i byggnaden för att kunna integrera klasserna och tydligare arbeta tillsammans. I flera fall går man över till årskurs 1 i närliggande klassrum för att underlätta för elevernas trygghet. Även grupprum fyller en viktig funktion för förskoleklassen för att skapa större rymd för eleverna.

Samverkan mellan skolor

Under förra året har det tagits flera steg i syfte att öka samverkan kopplat till förskoleklassen. Det första är att ett professionsnätverk har startats upp där enskilda lärare från förskoleklassen har utbyte med lärare från andra skolor. Nätverken är uppdelade områdesvis. De lärare som deltar tar sedan med sig kunskapen och erfarenheterna från nätverken tillbaka till sina skolor. Nätverken har skapat en större pedagogisk medvetenhet och bidragit till att framgångsrika arbetssätt spridits mellan skolorna.

Under förra året startade även ett utbyte mellan rektorer på förskolan och rektorer på F-6. Detta har varit uppskattat av rektorerna och lett till ett lärande mellan skolformerna. I och med att förskoleklass som skolform ligger mellan förskolan och grundskolan så har förskoleklassen varit en naturlig del av diskussionerna i samverkan mellan rektorerna. Det finns också ett kontinuerligt arbete med övergångar mellan förskolan och förskoleklassen som har beskrivits i huvudmannarapporten från i våras.

Så här går vi vidare

- Pedagognätverket fortsätter under nästa år och samverkan mellan rektorerna för förskolan och grundskolan kommer att fördjupas.

5. Fritidshemmet

Fritidshemmet är en skolform som med tiden har fått ett allt tydligare pedagogiskt uppdrag. 2016 fick fritidshemmet en särskild del i läroplanen med definierat syfte och centralt innehåll. I samband med lärarlegitimeringsreformen skärptes behörighetskraven och yrkesrollen lärare i fritidshemmet skapades inom den nya lärarutbildningen.

Kungälv kommun står inför liknande utmaningar som andra kommuner när det gäller utbildningen inom fritidshemmet. De främsta utmaningarna beskrivs nedan.

Personal och behörighet

Kungälv kommun, liksom många andra kommuner, möter utmaningar när det gäller att rekrytera behörig personal till fritidshemmen. Det råder brist på tillräckligt många utbildade lärare i fritidshem eller fritidspedagoger med äldre examen som ger behörighet. Andelen heltidstjänster med pedagogisk högskoleexamen inom fritidshemmet i Kungälv kommun är något lägre än riksgenomsnittet, 27 procent jämfört med rikets 35 procent. Personaltätheten är också något lägre, med 12,8 barn per personal för Kungälv kommun jämfört med rikets 11,9 barn. Detta innebär att grupperna i fritidshemmet är något större än riksgenomsnittet.

Lokalfrågor

Fritidshemmets placering varierar på olika skolor och kan vara i lektionssalar, grupprum eller speciella lokaler byggda för fritidshemmet. Numera integreras planeringen av lokalerna för fritidshemmet alltid i större nybyggnationer, ombyggnationer och tillbyggnader på skolorna. Fritidshemmet är också en del av de funktionsprogram som antagits för grundskolan under året. Dessa program beskriver hur lokaler ska utformas vid större byggprojekt, vilket skapar möjligheter att anpassa fler grundskolors lokaler för fritidshemmet över tid.

Kunskapsområden

I läroplanen för fritidshemmets beskrivs olika områden som är viktiga för elevernas lärande. Dessa områden inkluderar språk och kommunikation, skapande och estetiska uttrycksformer, natur och samhälle, samt lekar, fysiska aktiviteter och utevistelse. Det är dock olika på olika skolor vilka av dessa områden som får mest fokus i undervisningen. Dessutom varierar det var styrkorna och svagheter i undervisningen finns. För att förbättra undervisningen i fritidshemmet är det viktigt att personalen på fritidshemmet ökar sin kunskap inom dessa olika områden och känner en större säkerhet i att de behärskar områdena i fråga.

Så här går vi vidare

- Göteborgsregionen jobbar just nu med en bemanningspalett för fritidshem. Kungälv kommun är aktivt delaktig i detta arbete. Om kommunen i framtiden kan anställa fler behöriga lärare inom fritidshemmet ökar möjligheten att uppfylla läroplanernas mål.

6. Grundskolan F-6

Metodbeskrivning

Statistiken i detta kapitel kommer från Skolverkets officiella statistik som är framtagen tillsammans med SCB. Viss statistik kommer från kommunens egna system. Statistiken presenteras även i Kolada, till exempel när det gäller jämförelser med liknande kommuner.

Resultaten på nationella proven i årskurs 3 visar på en nedgång jämfört med förra året, framför allt i matematik. För årskurs 6 har andelen elever med godkänt betyg i samtliga ämnen sjunkit från 80 procent till 74 procent. Riksgenomsnittet är 71 procent och har även det minskat, med en procentenhet. Den genomsnittliga betygspoängen har sjunkit något jämfört med förra året och ligger nu på 229 poäng. Jämförelser med riket saknas då Skolverket inte har statistik om genomsnittlig betygspoäng för årskurs 6. När det gäller jämförelser med liknande kommuner har Kolada endast jämförelser på ämnesnivå. I dessa jämförelser har eleverna i Kungälv kommun högre betyg än elever i liknande kommuner i engelska och matematik, men inte i svenska.

Betygsresultaten varierar mellan pojkar och flickor. På kommunal nivå presterar flickor generellt bättre än pojkar, i linje med det nationella mönstret. Skillnaderna är dock betydande mellan olika skolor. Sandbackaskolan sticker ut över tid genom att ha en högre andel pojkar än flickor med godkänt betyg och dessutom ett högre meritvärde för pojkar jämfört med flickor. På andra skolor har flickor betydligt högre betyg än pojkar. Det finns vissa indikationer på att skolor i Munkegärdeområdet, som Olseröds skola, Kullens skola, Kareby skola och Tunge skola, har lägre betyg för pojkar än resten av Kungälv, men dessa skillnader är inte betydande. Om man ser till högstadieskolorna så har Munkegärdeskolan bara delvis lägre betyg för pojkar än för flickor i jämförelse med Thorildskolan.

Det är inte enkelt att förklara varför betygsresultaten har sjunkit för årskurs 6 under året. Betygsresultaten för F-6-skolor kan vara svåra att utvärdera eftersom antalet elever är färre än på högstadieskolorna och eleverna är kopplade till ett mindre antal lärare jämfört med högstadiet. Det innebär att enskilda lärares yrkesutövande och bedömningskompetens får större inverkan. På alla skolor varierar antalet elever i behov av särskilt stöd. Vissa år kan det vara fler eller färre elever i behov av stöd, vilket kan påverka vissa betygsmått. I en tvåparallellig F-6-skola med 50 elever per årskurs motsvarar en elev två procentenheter. Fem elever med omfattande stödbehov och som inte når godkänt betyg i samtliga ämnen motsvarar alltså 10 procentenheter.

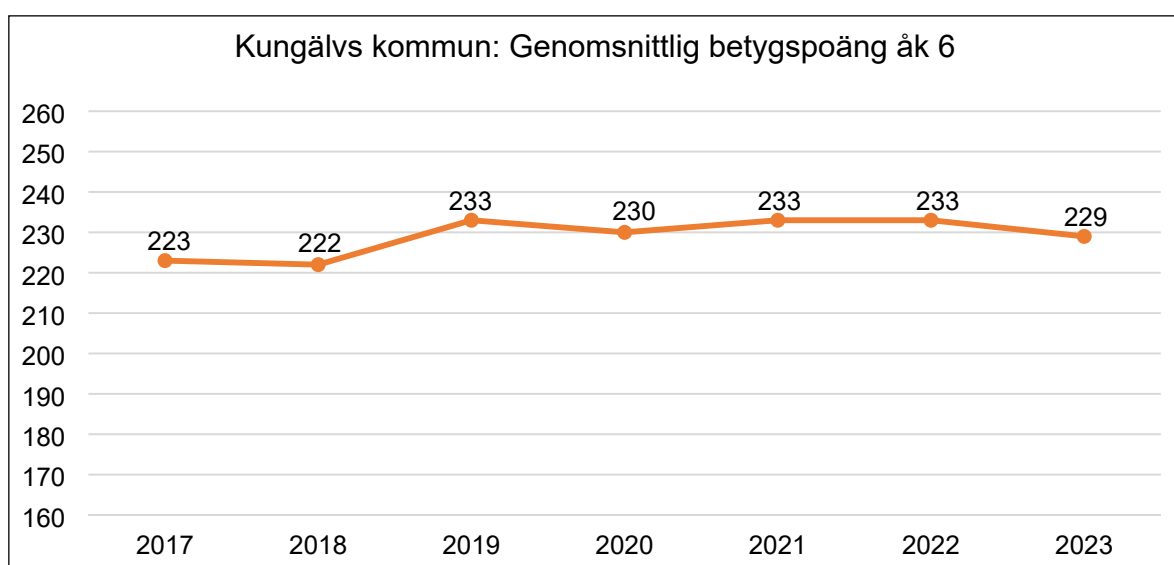
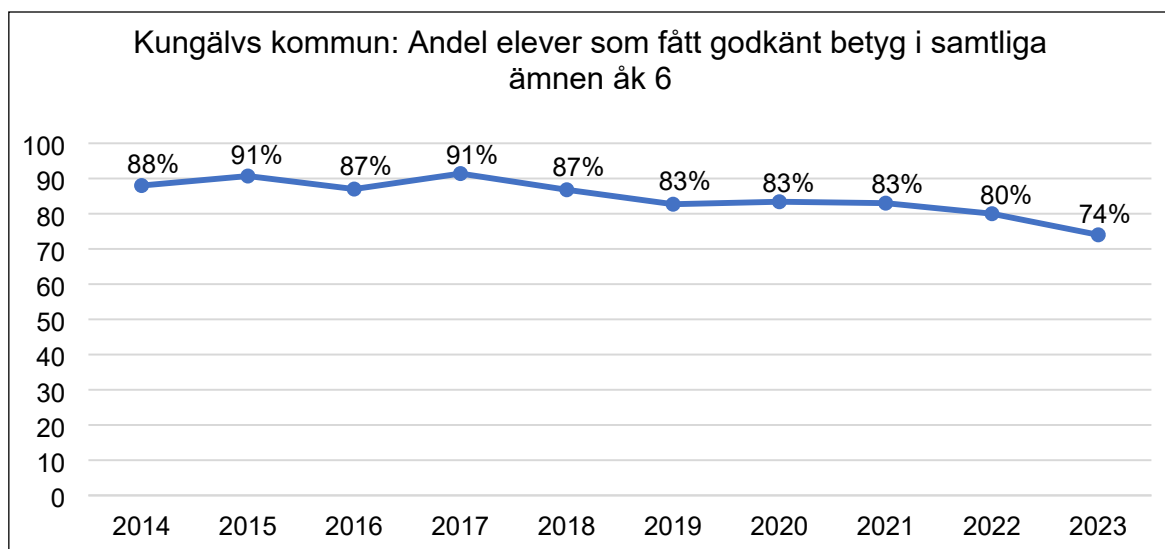
Även om Kungälv kommun i genomsnitt har lägre resultat för årskurs 6, så finns det skolor som har förbättrat sina resultat. Resultaten har exempelvis ökat på Olseröds skola, Sandbackaskolan och Kareby skola, medan de har minskat på Tunge skola, Diseröds skola och Kastellegårdsskolan. I viss utsträckning kan detta förklaras av att Olseröds skola hade betydligt lägre resultat och Tunge betydligt högre resultat än man brukar ha förra året. När det gäller Munkegärdeområdet där betygsresultaten har varit under diskussion så finns det inget tydligt mönster som visar att Olseröds skola och Kullens skola skulle ha sämre resultat än Kungälv kommuns genomsnitt. De F-6-skolor som har haft lägre resultat över tid är främst Fontinskolan och Diseröds skola. Detta är dock två skolor med relativt hög strukturrekurs,

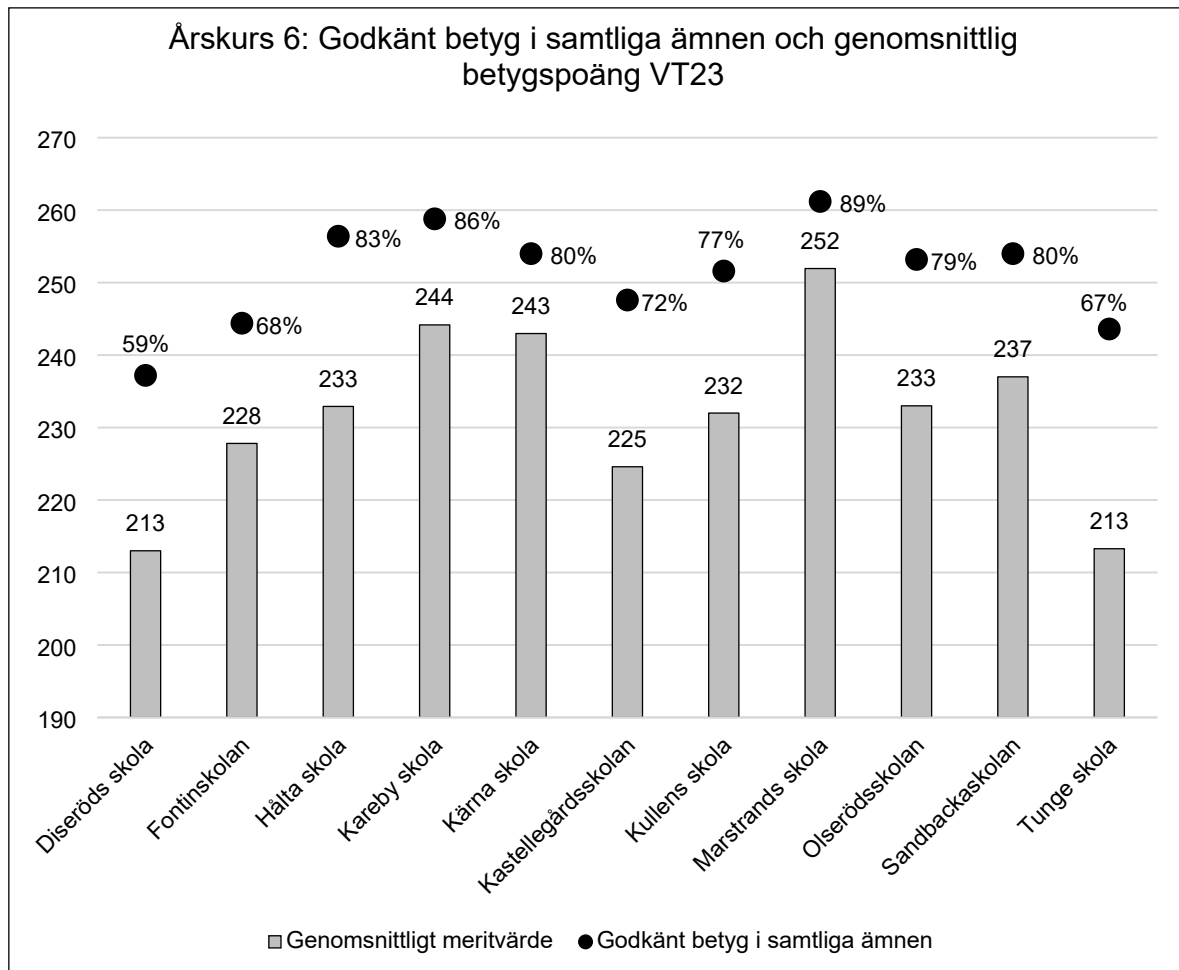
vilket indikerar att de socioekonomiska förutsättningarna är mer utmanande. På Fontinskolan har elevunderlaget förändrats de senaste åren, bland annat genom en högre andel nyanlända.

Skolorna som har fått sämre resultat under året betonar i sina uppföljningsrapporter att antalet elever i behov av särskilt har ökat och att de uppfattar elevernas behov som större än tidigare. Ökningen i stödbehov kan bero på olika faktorer, som förändringar i elevsammansättningen, ökad medvetenhet om elevernas individuella behov eller en ökad grad av elever som får en diagnos. Det är dock viktigt att poängtera att denna utveckling innebär ökade krav på skolorna att förbättra sina stödstrukturer för att möta varje elevs individuella behov.

Så här går vi vidare

- För att vända utvecklingen i årskurs 6 krävs nu ett mer aktivt ledarskap från huvudmannens sida av F-6-skolorna. En viktig del av detta är att arbeta med trygghet och studiero, undervisningens kvalitet samt pedagogiskt ledarskap, något som stått i fokus under året och även är föremål för flera politiska uppdrag från kommunstyrelsen de kommande åren.

Årskurs 6 VT 23	Godkänt betyg i alla ämnen (%)		Meritvärde	
	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke
Diseröds skola	64%	54%	221	208
Fontinskolan	77%	62%	250	213
Håлта skola	92%	75%	263	203
Kareby skola	100%	74%	271	219
Kärna skola	79%	81%	245	241
Kastellegårdsskolan	77%	67%	247	204
Kullens skola	92%	63%	253	211
Marstrands skola	80%	100%	232	278
Olseröds skola	85%	73%	260	202
Sandbackaskolan	73%	86%	230	243
Tunge skola	76%	62%	227	204
Kungälv kommun	80%	69%	245	216

7. Grundskolan 7-9

Metodbeskrivning

Statistiken i detta kapitel kommer från Skolverkets officiella statistik, som är framtagen tillsammans med SCB. Viss statistik kommer även från kommunens egna system. Statistiken presenteras även i Kolada, till exempel när det gäller jämförelser med liknande kommuner.

I årskurs 9 har andelen elever med godkända betyg i samtliga ämnen ökat. I Kungälv har 79 procent av eleverna godkända betyg i alla ämnen, medan motsvarande siffror för riket är 73 procent och för liknande kommuner 66 procent. Andelen elever som är behöriga till yrkesprogram har minskat, efter en relativt stor ökning förra året. I Kungälv är 85 procent behöriga till gymnasiet yrkesprogram, vilket är detsamma som för riket, medan liknande kommuner presterar 82 procent. Det genomsnittliga meritvärdet är 229, vilket också är detsamma som riket, medan liknande kommuner presterar 214. Kungälvs kommuns betygsresultat för årskurs 9 är sammanlagt alltså något över riket samt tydligt över liknande kommuner.

Munkegärdeskolan gör den klart största förbättringen av sina resultat av de tre högstadieskolorna. Man presterar bättre än Thorildskolan på andelen elever med godkänt betyg i samtliga ämnen samt behörighet till yrkesprogram, medan Thorildskolan har ett bättre meritvärde. En förklaring till Munkegärdeskolans förbättrade resultat är ett antal erfarna lärare som tagit mycket ansvar samt att det bedrivits ett utvecklingsarbete med inriktning på trygghet och studiero samt undervisningens kvalitet. Föräldrarnas socioekonomiska bakgrund skiljer sig åt mellan skolorna, vilket kan förklara delar av resultatet. Ytterbyskolan har högst andel föräldrar med högskoleutbildning. Thorildskolan har högst andel nyanlända och Munkegärdeskolan lägst andel föräldrar med högskoleutbildning. Munkegärdeskolan har också en högre andel pojkar än andra skolor.

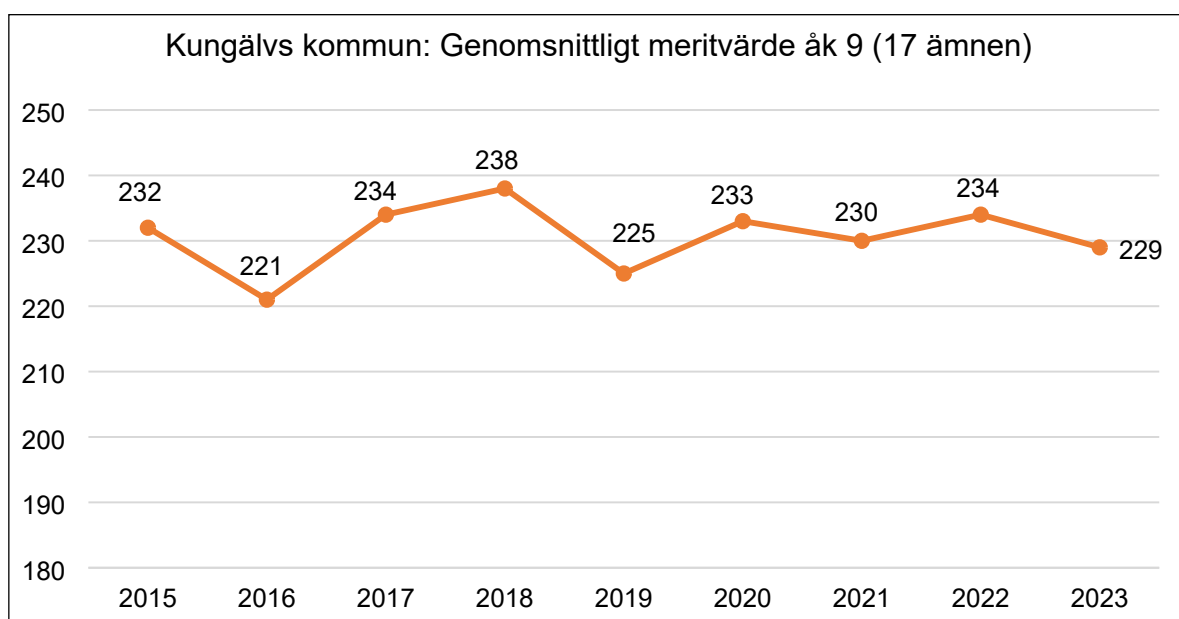
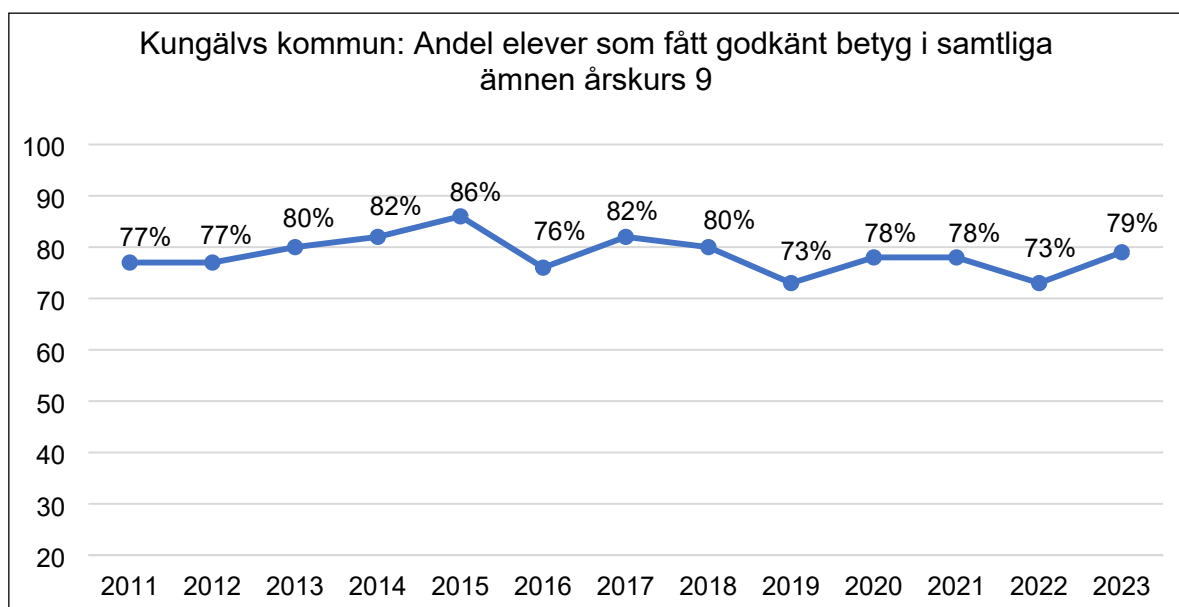
Flickor har en högre andel godkända betyg i samtliga ämnen samt ett högre meritvärde än pojkar på alla tre högstadieskolorna i kommunen. Detta är i linje med riket. På Munkegärdeskolan och Ytterbyskolan har flickor också bättre resultat när det gäller behörighet till yrkesprogram. På Thorildskolan har dock fler pojkar än flickor behörighet till yrkesprogram. Förra året hade pojkar särskilt goda resultat kring behörighet till yrkesprogram. Detta kopplades till att pojkar gynnades mer av det sociala samspelet i samband med distansundervisning där negativa kamrateffekter inte blir lika påtagliga. Visserligen har även den årskull som slutade årskurs 9 nu haft distansundervisning, men inte i årskurs 9.

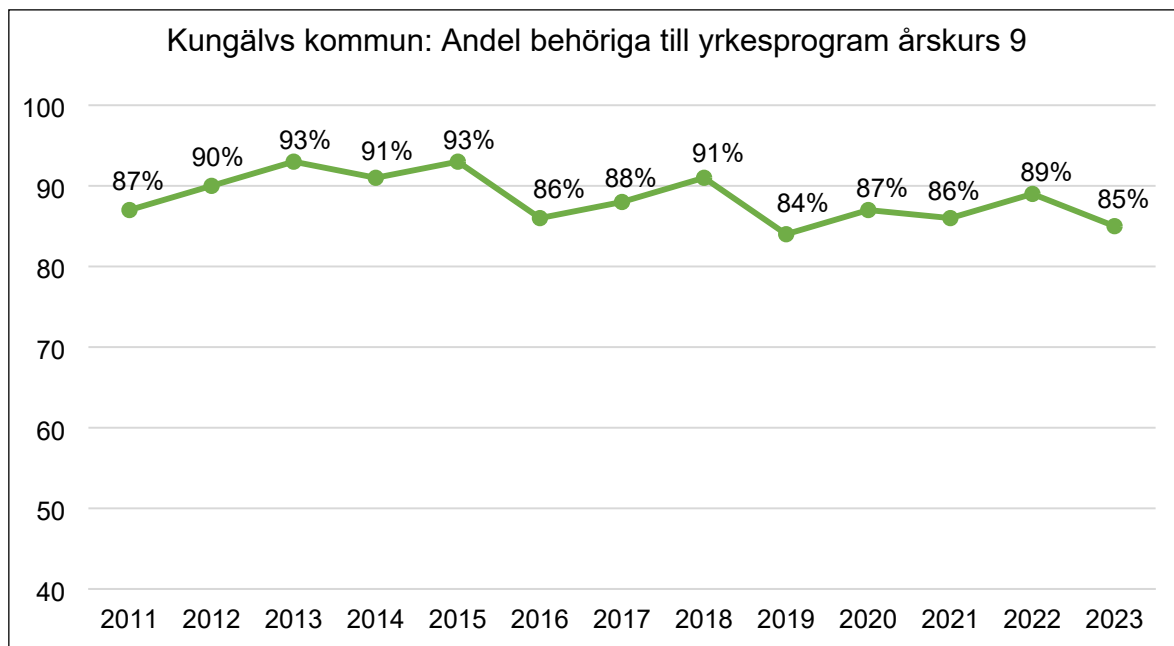
Betygsresultaten påverkas av hur väl skolorna hanterar ledning, stimulans, extra anpassningar och särskilt stöd. Det går att se en gradvis förbättring bland lärarna på högstadieskolorna när det gäller att arbeta med hela gruppen i undervisningen, istället för att fokusera på att stödja eleverna individuellt. En mer sammanhållen undervisning är viktigt för att inkludera alla elever och därmed öka andelen med godkända betyg i alla ämnen. Trots att lärarna gjort framsteg står de inför utmaningar med elever som har betydande svårigheter. Den pågående kompetensutvecklingen inom det politiska uppdraget om NPF-säkring av förskolor och skolor syftar till att stärka lärarna i detta uppdrag.

Svenskundervisningen har också stor betydelse för betygsresultaten, inte minst i teoretiska ämnen. Under de senaste åren möter skolorna fler elever än tidigare som inte har goda läs- och skrivförmågor med sig. I vissa fall kan bristande förkunskaper från F-6 i grundskolan vara en förklaring, men det spelar också roll att grundskolan idag möter fler nyanlända än tidigare. Detta ställer höga krav på lärarna. Lärarna på högstadiet kan kompensera för mycket av elevernas kunskapsluckor, men de är sällan utbildade för att arbeta med grundläggande läs- och skrivförmåga.

Så här går vi vidare

- Grundskolorna implementerar nu den modell för ledning och stimulans, extra anpassningar och särskilt stöd som utvecklats tidigare i år. Modellen beskriver hur man ska hantera enskilda fall där en elev riskerar att inte nå målen, till exempel genom pedagogisk kartläggning, utredningar och åtgärdsprogram.

	Godkänt betyg i samtliga ämnen	Meritvärde	Behörighet yrkesprogram (%)
Munkegärdeskolan	78%	223	83%
Thorildskolan	72%	227	82%
Ytterbyskolan	84%	235	87%
Kungälvskommun	79%	229	84%

	Godkänt betyg i samtliga ämnen (%)		Meritvärde		Behörighet yrkesprogram (%)	
	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke
Munkegärdeskolan	86%	74%	242	210	86%	82%
Thorildskolan	75%	69%	239	215	81%	84%
Ytterbyskolan	85%	82%	251	217	89%	85%
Kungälvskommun	82%	76%	245	214	86%	84%

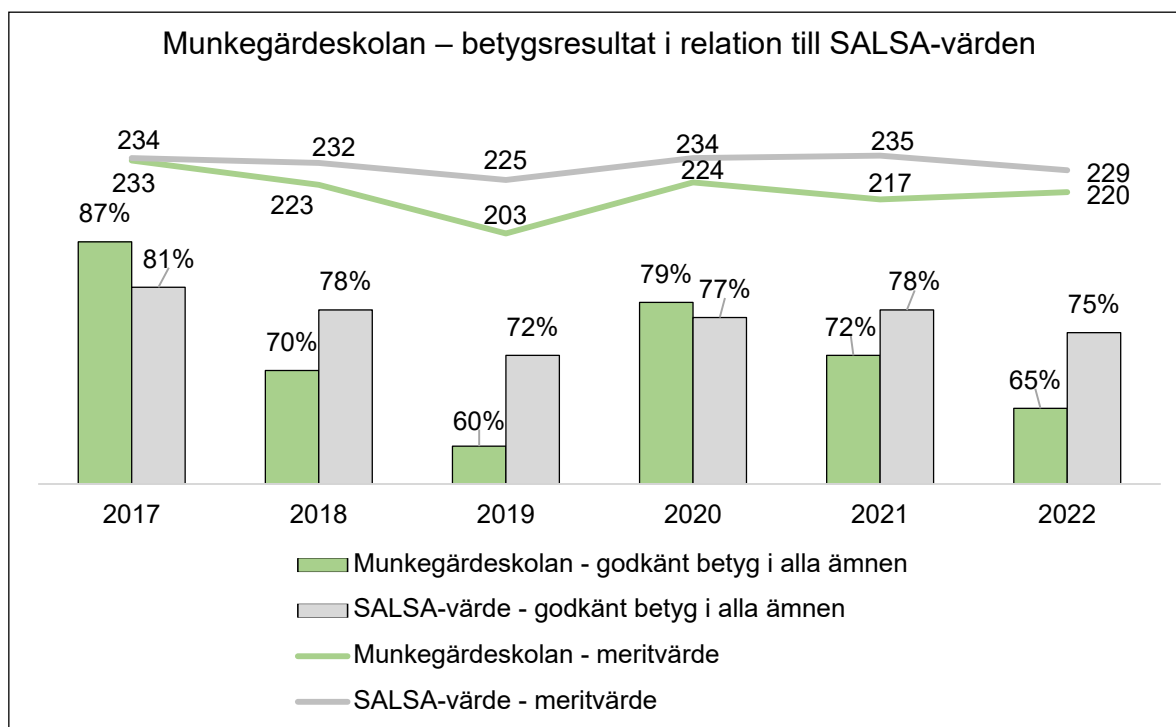
SALSA-värden 2022 för årskurs 9

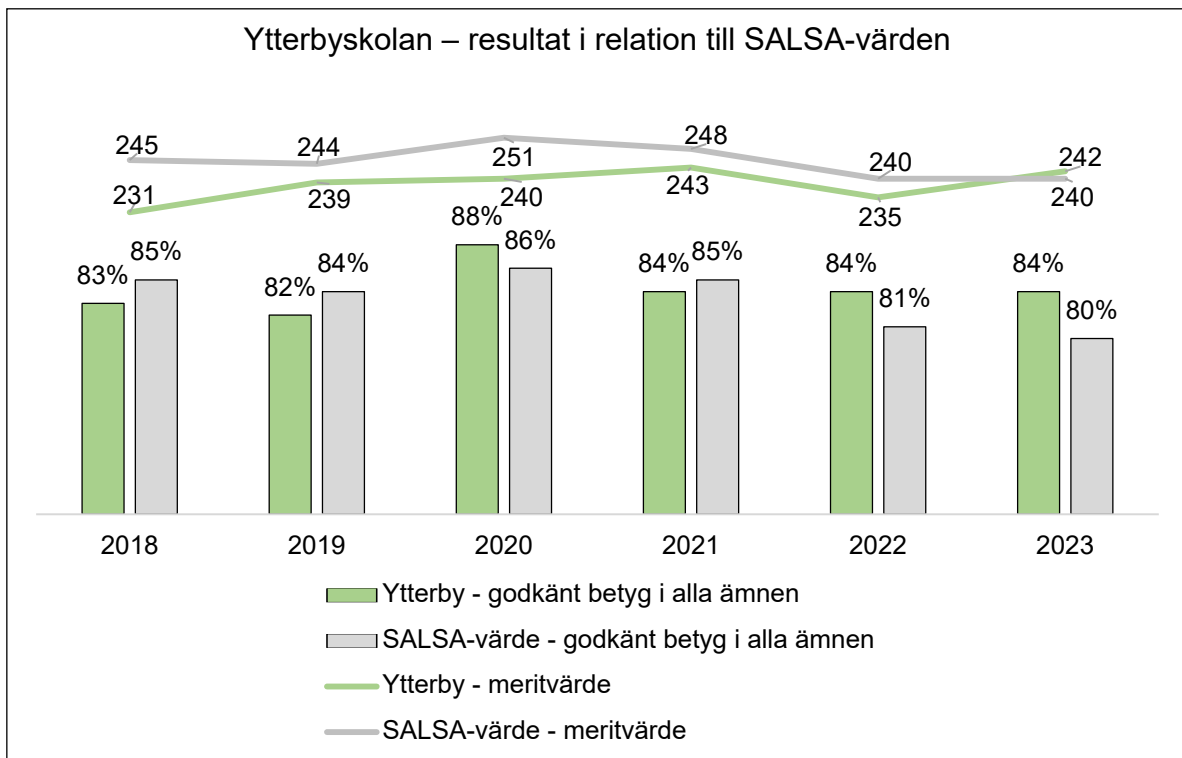
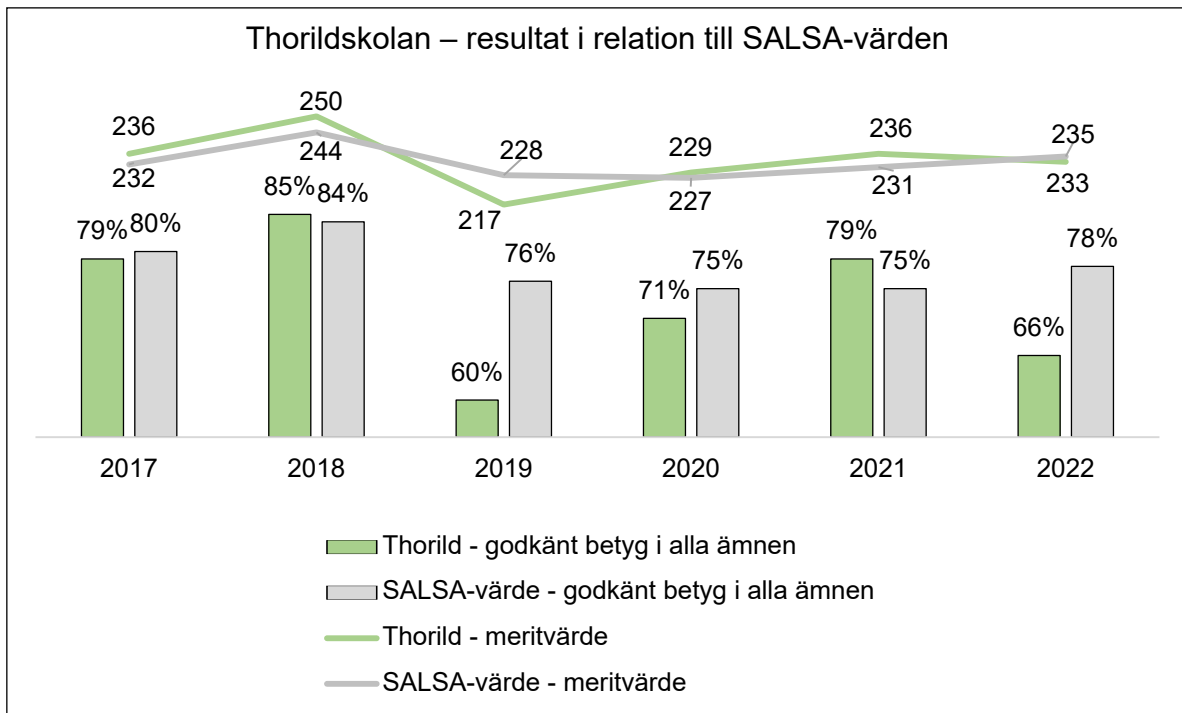
SALSA-värdena, som är framtagna av Skolverket, indikerar vilket betygsresultat man kan förvänta sig utifrån skolans elevsammansättning. De variabler som vägs in är föräldrarnas utbildningsnivå, könsfördelning och andel nyinvandrade elever. SALSA-värden publiceras med ett års fördröjning och baseras i detta fall på betygsresultaten från 2022. Målet är att överträffa sina SALSA-värden.

Ytterbyskolan utmärkte sig för år 2022 med de bästa resultaten i förhållande till sina SALSA-värden. Både meritvärdet och andelen godkända betyg var högre än SALSA-värdena. Munkegärdeskolan presterade under sina SALSA-värden, medan Thorildskolans resultat gick i olika riktningar – högre meritvärde än skolans SALSA-värden men lägre andel elever med godkända betyg i samtliga ämnen.

Över tid kan man se vissa mönster i högstadieskolornas resultat jämfört med deras SALSA-värden. Till exempel ligger Thorildskolan nära sitt SALSA-värde för meritvärde. En möjlig förklaring till detta är Sandbackaskolans goda resultat för pojkar över lång tid. Ytterbyskolan visar ett annat mönster, då den över tid har en högre andel elever med godkända betyg i samtliga ämnen än SALSA-värdet, men inte för meritvärde.

Munkegärdeskolan har över tid oftast legat under sina SALSA-värden, men har inte alltid de lägsta resultaten av högstadieskolorna. Till exempel har man ungefär lika bra resultat över tid som Thorildskolan när det gäller andelen godkända elever i samtliga ämnen. Trots skillnader i elevsammansättning har Munkegärde och Thorildskolan över tid ungefär samma genomsnittliga SALSA-värden, vilket indikerar att dessa båda skolor i genomsnitt har liknande socioekonomiska förutsättningar.

8. Anpassad grundskola

Metodbeskrivning

I anpassad grundskola, som tidigare kallades grundsärskolan, får elever betyg endast om deras vårdnadshavare önskar det. I praktiken är det få elever som får betyg i anpassad grundskola och ibland endast i vissa ämnen. Betygen redovisas inte i denna rapport av integritetsskäl. Det är även svårt att dra allmänna slutsatser från dem eftersom elevernas förutsättningar i anpassad grundskola varierar mellan olika år.

Anpassad grundskola i Kungälv har personal som är både kompetent och engagerad. Samtidigt finns det områden där det behövs förbättringar. Det är en pågående process, och det som står i detta kapitel stämmer i stor utsträckning överens med förra årets rapport.

Kombination mellan ämnen och ämnesområden

I anpassad grundskola finns både ämnen och ämnesområden. En viktig del av anpassad grundskola är att ge möjligheten att kombinera ämnen och ämnesområden. I grundskolan och den del av anpassad grundskola som inte är träningskola läser eleverna ämnen. I träningskolan läser de istället ämnesområden. Kombinationen av ämnen och ämnesområden är speciellt viktig för yngre elever. Många barn börjar i anpassad grundskola, men deras utveckling över tid visar att de behöver en blandning av ämnen och ämnesområden. Det kan också vara aktuellt att övergå från att läsa ämnen till ämnesområden, eller tvärtom, beroende på elevens behov.

Ökad integrering

På samma sätt som det kan vara fördelaktigt för eleven att kombinera olika ämnen och ämnesområden, kan ett ökat samarbete mellan grundskolan och anpassad grundskola också främja elevens lärande och utveckling. Fler elever i anpassad grundskola bör integreras och studera tillsammans med grundskoleelever, antingen under hela sin utbildning eller vissa delar av den. På samma sätt bör fler grundskoleelever studera vissa delar av sin utbildning i anpassad grundskola. Målet är i grunden att utmana varje elev att nå sin fulla potential baserat på deras egna förutsättningar.

Förankring i styrdokument

Kunskapen om de regler och riktlinjer som styr anpassad grundskola behöver öka överlag. Alla personal har både i år och förra året fått utbildning om anpassad grundskolas uppdrag för att säkerställa att varje elev får rätt till utbildning utifrån deras förutsättningar och behov. Det är särskilt viktigt att förstå syftet med anpassad grundskola och innehållet i kursplanerna. När lärarna och personalen tillsammans analyserar syftet och det centrala innehållet i utbildningen kan man också identifiera åtgärder som behövs för att följa skollagen. Ett exempel är att skolorna måste förbättra dokumentationen av extra anpassningar och beslut om åtgärdsprogram för elever med särskilt stöd.

Tydligare kunskapsfokus

Anpassad grundskola i Kungälv kommun behöver ett tydligare fokus på kunskap. För mycket uppmärksamhet har tidigare lagts på elevernas behov av omsorg istället för deras lärande och framsteg. Dokumentationen som beskriver elevernas kunskapsnivå och utveckling har också brister. Genom att höja förväntningarna bör fler elever inom anpassad grundskola kunna utveckla sina kunskaper mer än vad som sker idag. Lärarnas bedömningsförmåga behöver också förstärkas, särskilt i att kommunicera elevernas kunskapsutveckling till både elever och deras vårdnadshavare.

Förbättrat mottagande

Mottagande i anpassad grundskola innebär att huvudmannen beslutar om en elev ska gå i anpassad grundskola och om de ska läsa ämnen eller ämnesområden i första hand. Beslutet tas av sektorchefen efter diskussion i en mottagningsgrupp där verksamhetschef, medicinskt ansvarig skolsköterska, läkare och andra professioner från stödenheten medverkar. Skolornas elevhälsa utför utredningarna i första hand.

Mottagandet i anpassad grundskola i Kungälv kommun fungerar bra, med klara strukturer och rutiner. Utmaningen är att bättre stödja skolorna i att identifiera elever som kan tillhöra målgruppen för anpassad grundskola. Både lärare och elevhälsa behöver öka sina kunskaper om intellektuell funktionsnedsättning. Utredningarna bör fokusera på helhetsbilden av eleven och deras förmågor. Kommunikationen med vårdnadshavare behöver förbättras och samarbetet med barn- och ungdomspsykiatrien stärkas. På så sätt kan fler elever som tillhör målgruppen för anpassad grundskola identifieras tidigare under sin skoltid.

Så går vi vidare

- Ledningsfunktionerna för anpassad grundskola ses över i syfte att förbättra styrningen och ledningen och att ytterligare utveckla undervisningen.
- Anpassad grundskola deltog förra året i Göteborgsregionens elevenkät för första gången. Samtliga elever i årskurs 4-6 respektive årskurs 7-9 medverkade. Enkäten genomförs även nästa år.
- Göteborgsregionen har också startat projektet "Stärkta förutsättningar för unga med intellektuell funktionsnedsättning" som pågår fram till och med 2025. Kungälv kommun deltar i projektet, som bland annat handlar om studie- och yrkesvägledning inom anpassad grundskola.

9. Gymnasieskolan

Metodbeskrivning

Statistiken i detta kapitel kommer från kommunens egna system. Skolverkets officiella betygsstatistik för gymnasiet kommer den 29 november och kommer att inkluderas när denna rapport presenteras för kommunstyrelsen.

Andelen avgångselever med gymnasieexamen från Mimers Hus gymnasium har minskat något jämfört med föregående år. Skillnader förekommer fortfarande mellan olika program. Naturvetenskapsprogrammet, ekonomiprogrammet, fordons- och transportprogrammet, barn- och fritidsprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet har förbättrat sina resultat. De övriga programmen uppvisar antingen samma resultat eller något sämre.

Den genomsnittliga betygspoängen för avgångselever med gymnasieexamen ligger på samma höga nivå som föregående läsår, den högsta sedan införandet av den nya gymnasieskolan 2011. Betygsresultaten är generellt bättre för högskoleförberedande program än för yrkesprogram och bättre för flickor än för pojkar. Detta är i linje med nationell statistik. Mimers Hus gymnasium har också en tydligt högre andel pojkar än flickor, vilket kan påverka betygsresultaten jämfört med andra skolor.

På de gymnasieprogram där fler avgångselever har fått en gymnasieexamen kan detta förklaras av att fler elever har fått extra anpassningar och särskilt stöd. Även samarbetet mellan lärarna och elevhälsan har stärkts. Undervisningens struktur har också förbättrats genom tydliga lektionsupplägg och ett ökat fokus på trygghet och studiero. Gemensamma fortbildningsinsatser för lärarna har skapat bättre förutsättningar för arbetslagen att arbeta tillsammans för att hjälpa eleverna att lyckas med sina studier.

På vissa gymnasieprogram har resultaten försämrats. Detta gäller bygg- och anläggningsprogrammet, el- och energiprogrammet, estetiska programmet, samhällsvetenskapsprogrammet, industritekniska programmet samt försäljnings- och serviceprogrammet. På flera av dessa program har behoven av särskilt stöd varit mer omfattande. Klassernas storlek har ökat, och tiden för planering och samarbete mellan lärare har minskat genom åren. Lärarna upplever också att det har blivit svårare att på individnivå sätta av tid för att möta elevernas behov.

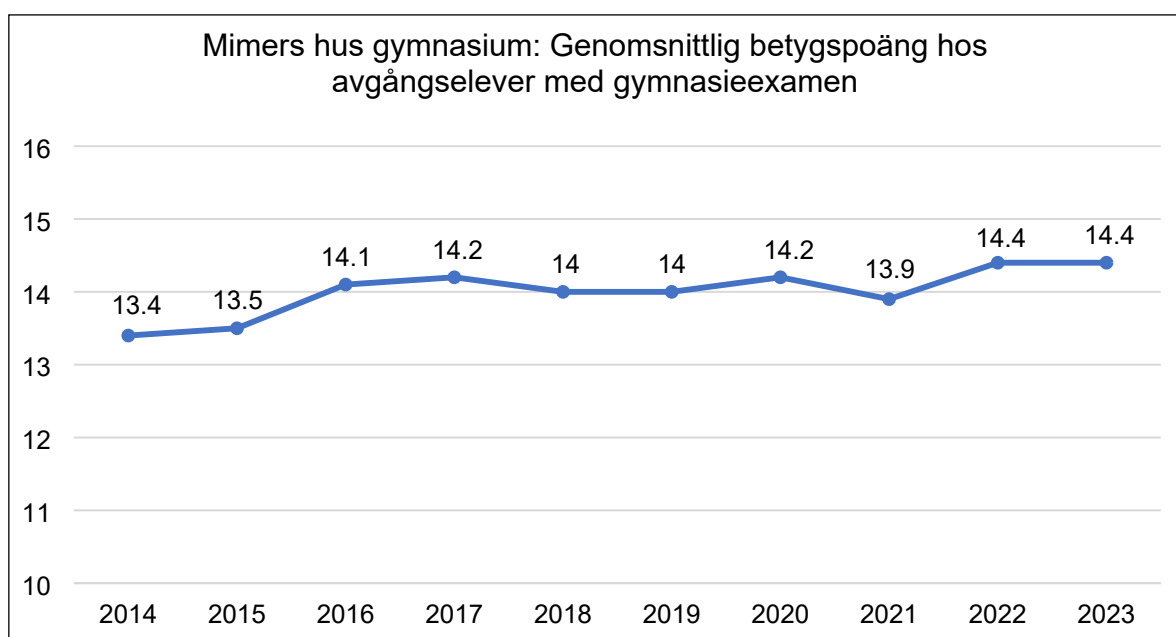
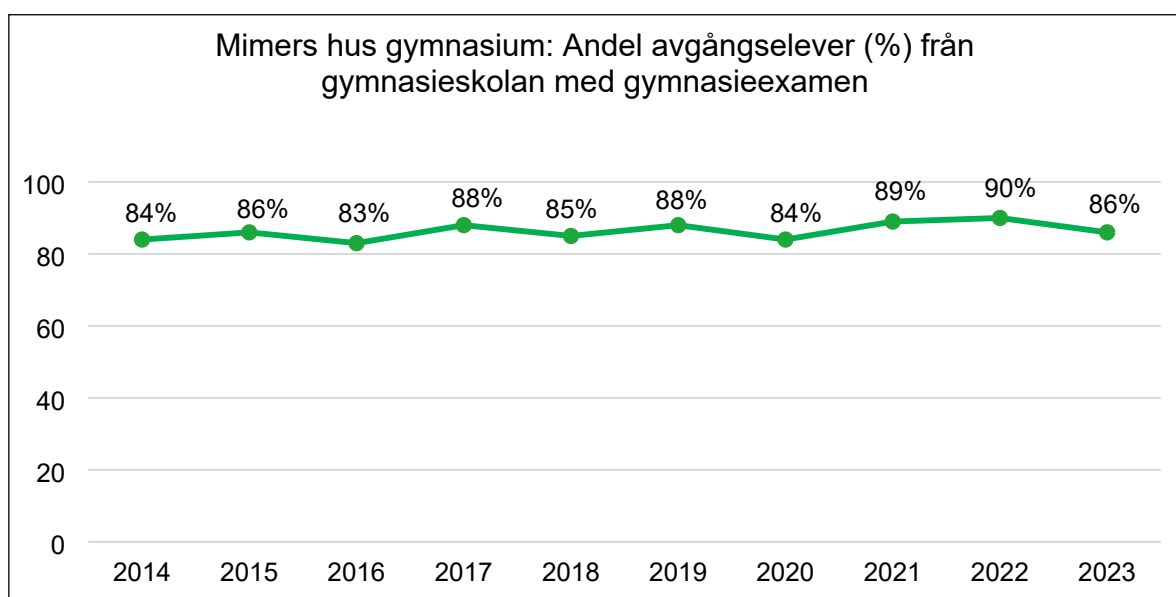
Varje år når 25-30 procent av eleverna som startar introduktionsprogrammet på Mimers Hus gymnasium en gymnasieexamen fem år efter gymnasieskolans början. Detta resultat är några procentenheter bättre än riket och är relativt stabilt över tid. På yrkesintroduktion är det många avgångselever som har fått jobb efter studierna, men det finns också elever med stödbehov som haft svårare att etablera sig på arbetsmarknaden. Nästa år kommer statistiken om introduktionsprogrammen att bli mer detaljerad när gymnasiet inför ett nytt statistikverktyg.

När det gäller behovet av stödinsatser är det viktigt att komma ihåg att elevsammansättningen på gymnasiet har förändrats. En högre andel elever väljer idag högskoleförberedande program jämfört med yrkesprogram, vilket även gäller för riket. Detta innebär att elever med svårigheter i teoretiska ämnen från grundskolan nu går på högskoleförberedande program,

vilket ställer krav på relativt omfattande stödinsatser från skolans sida. Tidigare valde denna grupp av elever i högre grad yrkesprogram, med färre teoretiska kurser och därmed mindre omfattande stödbehov.

Så här går vi vidare

- Fortsatt satsning på olika typer av stödpass utifrån olika gymnasieprogramms behov.
- Lov- och sommarskola genomförs även nästa år.
- Den gemensamma fortbildningen ”Stärk ämneslaget” genomförs under året efter att fokus förra året låg på arbetslagen. Fortbildningen syftar till att stärka gemenskapen i ämneslagen, öka stabiliteten och utveckla det kollektiva ledarskapet.

Avgångselever Mimers hus 2023	Andel avgångselever (%) gymnasieexamen	Genomsnittlig betygs-poäng avgångselever med gymnasieexamen
Barn- och fritidsprogrammet	87%	13,7
Bygg- och anläggningsprogrammet	82%	13,2
El- och energiprogrammet	87%	13,2
Fordons- och transportprogrammet	88%	13,9
Försäljnings- och serviceprogrammet	65%	13,7
Industri tekniska programmet	73%	12,9
Vård- och omsorgsprogrammet	88%	13,1
Ekonomiprogrammet	87%	14,6
Estetiska programmet	88%	14,5
Naturvetenskapsprogrammet	90%	16,7
Samhällsvetenskapsprogrammet	82%	14,2
Teknikprogrammet	95%	15,3
Mimers hus gymnasium	86%	14,4

10. Anpassad gymnasieskola

Metodbeskrivning

Gymnasiesärskolan bytte namn till anpassad gymnasieskola förra året. Statistiken i detta kapitel kommer från kommunens egna system. Nationell statistik om betygsresultat för anpassad gymnasieskola tas inte fram av Skolverket.

Betygsresultat

Samtliga avgångselever på Trekungagymnasiet var godkända i alla ämnen på de nationella programmen under 2023. Förra året var det 62 procent av eleverna som fick godkända betyg i samtliga kurser. Resultatet har alltså förbättrats. Dock är antalet avgångselever per år inte så stort, vilket kan göra det svårt att dra slutsatser. Samtliga avgångselever på individuella programmet har fått omdömet "grundläggande kunskaper" inom alla sex ämnesområden. Det finns även ett antal elever som i olika utsträckning bedömts ha fördjupade kunskaper inom ämnesområdena. Antal elever specificeras inte ytterligare av integritetsskäl.

I tabellen här nedanför presenteras genomsnittlig betygspoäng för de gymnasiegemensamma ämnena. Tabellen visar att naturvetenskap och idrott och hälsa har de högsta betygspoängen, medan engelska och historia har lägst. Genomsnittlig betygspoäng för avgångselever i gymnasiegemensamma ämnen var 13,7 år 2023. Detta är något lägre än de senaste två åren men högre än åren innan det. Även här är antalet elever få, vilket gör det svårt att dra slutsatser av materialet eftersom elevernas förutsättningar att nå kunskapsmålen kan variera från elev till elev.

Kurs inom anpassad gymnasieskola	Genomsnittlig betygspoäng
Svenska 1	14
Matematik 1	13,5
Engelska 1	12,1
Historia 1	12,3
Samhällskunskap 1	14
Estetisk verksamhet	13,8
Religionskunskap 1	14,2
Naturvetenskap 1	14,6
Idrott och hälsa	14,6

Skolinspektionens tillsyn

Skolinspektionen genomförde under 2022 en regelbunden kvalitetsgranskning av både Trekungagymnasiet och huvudmannens arbete med anpassad gymnasieskola.

I sin kvalitetsgranskning framhöll Skolinspektionen att Trekungagymnasiet var en välfungerande skola. Det område som behövde åtgärdas var lärarnas samverkan kring bedömning för att främja likvärdig bedömarkompetens och samsyn i bedömningsfrågor. Skolan hade redan påbörjat ett utvecklingsarbete kring detta område, vilket utvidgades och resulterade i att Trekungagymnasiet fick godkänt av Skolinspektionen vid granskningens slut.

Huvudmannen fick ett annat utvecklingsområde: att underlätta och främja kontakter med det omgivande samhället samt att bidra till skapandet av APL-platser (praktikplatser) genom kommunens resurser och kontaktytor. Flera åtgärder vidtogs för att möta detta. Bland annat utökades samverkan med Kompetenscentrum och Kungälv kommunens samhällskontrakt, samt med kommunens näringslivsstrateg. En studie- och yrkesvägledare på Trekungagymnasiet har även fått en samordnande roll. Huvudmannen fick också godkänt av Skolinspektionen vid kvalitetsgranskningens avslut.

Så här går vi vidare

- Trekungagymnasiet driver sedan några år tillbaka ett utvecklingsarbete som sammanfattas genom ”Den professionella skolan” och ”Den goda arbetsplatsen”. Grunden är att skifta fokus från omsorg till skola och att stärka kunskapsuppdraget. Utvecklingsarbetet fortsätter under de kommande åren.
- Huvudmannen bedömer att måluppfyllelsen för anpassad gymnasieskola är god och fortsätter att kontinuerligt följa upp verksamheten genom rektorsmöten, vertikala dialoger och verksamhetsbesök.

11. Vuxenutbildningen

Metodbeskrivning

Betygsresultaten i detta kapitel kommer från vårterminen 2023 och hämtas från kommunens egna system. Statistiken för vuxenutbildningen är mer begränsad än för andra skolformer och utgår från om kurserna avslutas med godkänt betyg, underkänt betyg eller genom avbrott. Den statistik som presenteras i kapitlet gäller ämnena matematik, engelska, svenska och svenska som andraspråk samt kurser inom vård och omsorg.

Vuxenutbildningen bedrivs både i egen regi och genom upphandlad distansundervisning via Hermods. Elevernans betygsresultat följs upp utifrån olika perspektiv i huvudmannens rapporter. I vårens uppföljningsrapport analyseras avhopp från vuxenutbildningen och flexibla utbildningsformer, medan höstens uppföljningsrapport fokuserar på betygsresultat och yrkesutbildning.

Betygsresultat i svenska, engelska och matematik

Betygsresultaten för vuxenutbildningen är generellt sett jämförbara med tidigare år. Vid uppdelning av statistiken per halvår syns endast små avvikelser mellan vår- och höstterminen. På gymnasial nivå i egen regi är resultaten relativt likvärdiga mellan ämnen som engelska, matematik, svenska och svenska som andraspråk. Matematik har dock något färre godkända betyg i egen regi, vilket kan bero på att det är ett utmanande ämne för många elever. De som kompletterar sina studier för att få gymnasieexamen har ofta underkänt just i matematik.

Betygen är lägre hos Hermods än i egen regi i ämnena svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik. Ett nytt avtal för distansundervisning har upphandlats, och möjligheterna till stöd för eleverna har tydliggjorts jämfört med tidigare, vilket har varit en prioriterad fråga för Kungälv kommun. Det är nu viktigt att både Kungälv kommun och andra kommuner som deltog i upphandlingen bygger en tillräcklig organisation för att säkerställa att kraven efterföljs.

Yrkesvux

Yrkesutbildningar inom samverkansområdet GR erbjuds alla invånare i Kungälv kommun. På plats i Kungälv erbjuds utbildning till undersköterska i samarbete med GR. Inom lärlingsutbildningar har Kungälv kommun utbildning inom branschområdet industriteknik i samarbete med Mimers Hus gymnasium. Vuxenutbildningen genomför även kompetensutveckling för medarbetare inom äldreomsorgen genom Äldreomsorgslyftet.

De flesta av de som genomgår yrkesutbildningen till undersköterska i Kungälv kommun har godkända betyg. Utmaningen, som även gäller för annan yrkesutbildning, är att förhindra avhopp. I vård- och omsorgskurserna var 80 procent av betygen godkända, med 6 procent underkända och 14 procent avbrott. Enligt GR:s elevenkät för 2022 hade 80 procent av dem som genomgick vård- och omsorgsutbildningen hos Kungälv kommun arbete, studerade eller var egenföretagare efter avslutad utbildning. Denna nivå har varit relativt stabil de senaste åren. Nytt resultat för 2023 kommer i februari 2024.

Yrkesutbildningens syfte är att ge möjlighet till arbete efter avslutad utbildning. I vissa fall har eleverna inom yrkesutbildningen redan en anställning innan de påbörjar studierna. Yrkesutbildningen ger då dessa elever chansen att stärka sin position inom den befintliga branschen (till exempel genom att gå från vårdbiträde till undersköterska) eller att byta till en sektor med brist på arbetskraft och förbättrade arbetsvillkor (till exempel gå från lokalvård till industriteknik). På detta sätt bidrar yrkesutbildningen till kompetensförsörjningen både för kommun och näringsliv.

Så här går vi vidare

- Yrkesutbildningarna för undersköterska har differentierats enligt en gemensam standard i GR. Inom vård och omsorg finns nu nivåerna utbildat biträde, utbildat vårdbiträde, undersköterska och specialistutbildad undersköterska, den sistnämnda via yrkeshögskoleskola. Vuxenutbildningen i Kungälv kommun stärker nästa år valideringsstrukturen för att hjälpa yrkesverksamma att snabbare ta sig upp till nästa nivå.
- Vuxenutbildningen fortsätter att sätta in stödåtgärder för elever som går yrkesutbildningar. Exempel på åtgärder är inledande kartläggning, introduktionsveckor och förberedande kurser inom industriteknik. Stöd ges även i svenska som andraspråk och tillgången till speciallärare har ökat.

Betygsresultat sfi

Sfi egen regi	Kurs A	Kurs B	Kurs C	Kurs D
Avslutat med godkänt betyg	60%	60%	48%	62%
Avslutat med underkänt betyg	0%	6%	4%	11%
Gjort avbrott	40%	34%	48%	27%

I kursbetygen har de enskilda spåren inom SFI slagits ihop.

Betygsresultat grundläggande nivå

Grundläggande nivå egen regi	Engelska	Matematik	Svenska som andraspråk
Avslutat med godkänt betyg	38%	62%	73%
Avslutat med underkänt betyg	35%	8%	2%
Gjort avbrott	27%	31%	25%

Grundläggande nivå egen Hermods	Engelska	Svenska som andraspråk
Avslutat med godkänt betyg	71%	56%
Avslutat med underkänt betyg	29%	22%
Gjort avbrott	0%	22%

Betygsresultat gymnasial nivå

Gymnasial nivå egen regi	Engelska	Matematik	Svenska	Svenska som andraspråk
Avslutat med godkänt betyg	75%	61%	67%	65%
Avslutat med underkänt betyg	11%	5%	4%	9%
Gjort avbrott	14%	34%	29%	26%

Gymnasial nivå Hermods	Engelska	Matematik	Svenska	Svenska som andraspråk
Avslutat med godkänt betyg	63%	35%	63%	56%
Avslutat med underkänt betyg	13%	20%	13%	6%
Gjort avbrott	25%	45%	25%	38%

12. Övriga områden

12.1 Undervisningens kvalitet

Undervisningens kvalitet är avgörande för elevernas kunskapsutveckling och hänger nära samman med lärarnas yrkeskompetens. Vad utmärker riktigt bra undervisning? Och hur kan rektorerna använda sig av sitt pedagogiska ledarskap för att ytterligare förbättra undervisningen?

Inom forskning och lärarutbildning används ofta begreppet didaktik som grund för undervisningens kvalitet. Didaktiken är den del av pedagogiken som handlar om hur man praktiskt bedriver undervisning. Begreppet kan delas upp i allmändidaktik och ämnesdidaktik. Allmändidaktik är forskning om undervisningens kvalitet på ett mer generellt plan, medan ämnesdidaktiken handlar om undervisningens kvalitet inom olika ämnen, till exempel matematikdidaktik, naturvetenskapernas didaktik och språkdidaktik.

Skolverket och Skolinspektionen betonar regelbundet undervisningens kvalitet i kommunikation med kommuner och som grund för det nationella kvalitetssystemet som Skolverket tagit fram. Genom samarbetet med andra kommuner inom Göteborgsregionen vet vi att många andra kommuner brottas med att hitta en gemensam definition av undervisningens kvalitet och att hitta vägar för att följa upp undervisningens kvalitet inom det systematiska kvalitetsarbetet.

Under det senaste året har undervisningens kvalitet varit ett utvecklingsområde inom Kungälv kommun inom det systematiska kvalitetsarbetet. Rektorerna har deltagit i workshops både under våren och hösten 2023 och efter det har respektive rektorsgrupp fortsatt sitt arbete. Workshoppen har varit väl mottagna och rektorerna har uttryckt att det varit positivt att diskutera skolans kärnuppdrag – undervisningsuppdraget.

Två sammanfattande punktlister om undervisningens kvalitet har utvecklats baserat på workshoppen och rektorernas uppföljningsrapporter, en för förskolan och en för grundskolan/gymnasieskolan. Listorna syftar till att summera diskussionerna inom utvecklingsprojektet och främja diskussion. Listan för grundskolan och gymnasieskolan är mer reflekterande och speglar utmaningar och svårigheter i undervisningssituationer. Båda listorna finns på nästa sida.

Så här går vi vidare

- Utvecklingsarbetet kring undervisningens kvalitet och pedagogiskt ledarskap fortsätter inom rektorsgrupperna, med ytterligare workshops och gruppdiskussioner under nästa år. Rektorerna för också diskussionen om undervisningens kvalitet vidare till skolorna, till lärare och annan pedagogisk personal.

Vad är undervisningens kvalitet i grundskolan och gymnasieskolan?

1. Balansen mellan undervisning i grupp och individuell undervisning. Lärare behöver bli starkare på undervisning i grupp och hålla samman undervisningen för alla elever.
2. Betydelsen av goda relationer med eleverna. Lärarna behöver hitta en lagom nära relation till eleverna, där man skapar förtroende och engagemang.
3. Planeringen av undervisningen. En bra lärare förmår lägga upp en planering för varje moment och varje lektion, men också över en termin och ett läsår. Läraren kan också kommunicera denna planering till eleverna så att de vet vad de ska lära sig och hur.
4. Differentiering. Det är viktigt att läraren kan möta eleverna på den kunskapsnivån där de befinner sig och anpassa undervisningen utifrån det, oavsett om det är på gruppnivå eller för en enskild elev.
5. Utvärdering av undervisningens kvalitet är kontinuerlig. En skicklig lärare omprövar ständigt sina undervisningsmetoder och är beredd att anpassa dem vid behov.

Materialet har tagits fram som en del av utvecklingsarbetet om undervisningens kvalitet.

Vad är undervisningens kvalitet i förskolan?

1. Undervisningen bygger på vetenskap och beprövad erfarenhet.
2. Undervisningen planeras och bedrivs av legitimerade förskollärare.
3. Det finns en balans mellan omsorg, utveckling och lärande i utbildningen.
4. Alla kunskapsområden behandlas i undervisningen och behandlas i tillräckligt hög grad.
5. Undervisningen är både planerad och spontan. Den kan både bedrivas samlat och integrerat under dagen.
6. Lek är en del av undervisningen och initieras av både barnen och personalen.
7. Lämpligt material finns tillgängligt både inomhus och utomhus och används på ett medvetet vis.
8. Man kan tydligt se att undervisningen har lett till lärande och utveckling hos barnen.

Materialet har tagits fram som en del av utvecklingsarbetet om undervisningens kvalitet.

12.2 Pedagogiskt ledarskap

Rektorns ansvar definieras i skollagen, där det står att det pedagogiska arbetet ska ledas och samordnas av rektor. Rektor beslutar om sin enhets inre organisation och ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas. Rektorns ledarskap brukar benämnas som pedagogiskt ledarskap. Det pedagogiska ledarskapet innebär ett särskilt ansvar för systematiskt kvalitetsarbete, pedagogisk utveckling samt styrning och ledning.

Inom det systematiska kvalitetsarbetet i Kungälv kommun fokuserar uppföljningen av det pedagogiska ledarskapet på rektorernas förmåga att utveckla undervisningens kvalitet. Undervisningens kvalitet och pedagogiskt ledarskap är alltså nära knutet till varandra. Pedagogiskt ledarskap har under året också varit en central del av alla workshops och diskussioner inom ramen för det pågående utvecklingsarbetet om undervisningens kvalitet.

En grundläggande aspekt av pedagogiskt ledarskap är att etablera en balans mellan rektorns pedagogiska ledarskap och lärarnas och förskollärarnas profession. Det är i detta möte som det pedagogiska utvecklingsarbetet sker. Å ena sidan förväntas lärare och förskollärare utöva sitt yrke självständigt, det som kallas för autonomi inom professionsvetenskapen. Å andra sidan förväntas rektor aktivt utveckla undervisningen tillsammans med lärarna.

I sina uppföljningsrapporter framhåller rektorerna att detta i hög grad hanteras genom delegering av det pedagogiska ledarskapet. Arbetslag och ämneslag arbetar självständigt, ofta under ledning eller vägledning av speciallärare, specialpedagoger, arbetslagsledare eller förstelärare. Detta distribuerade ledarskap innebär att rektor involverar fler som ledare i det pedagogiska utvecklingsarbetet.

Rektorerna betonar också att det pedagogiska ledarskapet har både en kollektiv och individuell dimension. I vissa sammanhang möter rektor personalen i helgrupp, exempelvis under studiedagar, arbetsplatsträffar (APT) eller i samband med gemensam kompetensutveckling. I andra situationer är det pedagogiska ledarskapet mer individuellt och inriktat mot enskilda lärare, till exempel i samband med medarbetarsamtal eller lektionsbesök.

Arbetslaget står i centrum för det pedagogiska utvecklingsarbetet, där undervisningen samplaneras och lärarna sysslar med kollegialt lärande och auskultation, vilket innebär att de delar erfarenheter och lär av varandra genom att observera varandras undervisning. Denna del av det pedagogiska utvecklingsarbetet stämmer väl överens med läraryrket som en profession.

Så här går vi vidare

- Sektorn fortsätter aktivt för att stärka rektorernas ledarskap. Ledarforum anordnas numera fyra gånger per år med frågor som är viktiga för rektorernas ledarskap.
- Samtliga rektorer och biträdande rektorer deltar i eller har slutfört det statliga rektorsprogrammet. Ett antal rektorer är deltagare i programmet för närvarande.
- Vertikala dialoger mellan verksamhetschef och rektor genomförs tre gånger per år utöver medarbetarsamtal och uppföljningssamtal. Rektorsgrupperna träffas varje vecka och för både förskolan och F-6 sker utbyte områdesvis. Varje verksamhet har egna fokusområden och kompetensutveckling för rektorerna.

12.3 Digitalisering

Digitaliseringen har sedan förra året följts upp inom Kungälvs systematiska kvalitetsarbete. Utgångspunkten för digitaliseringen är digitala verktyg samt den digitala kompetensen hos barn, elever och personal. Inom kommunen finns det en handlingsplan för digitalisering på sektors- och verksamhetsnivå samt handlingsplaner på förskole- och skolenhetsnivå. På varje skola och förskola finns även minst en digital lärspridare (DLS) och en IT-samordnare.

Regeringen har aviserat förändringar kring digitalisering i förskolan, till exempel angående användande av skärmar. Kungälvs kommun fortsätter i väntan på nya direktiv att arbeta med digitalisering utifrån nuvarande skrivningar i förskolans läroplan. Det kan vara viktigt att nämna att i Kungälvs kommun är det mesta av digitaliseringen inte kopplat till iPads och skärmar för barn, utan snarare till pedagogernas egna användning av digitala verktyg.

I grundskolan och gymnasieskolan har utvecklingen inom AI spelat en stor roll under året, särskilt med verktyg som ChatGPT. AI innebär både möjligheter och utmaningar för skolan. Ett verktyg som ChatGPT kan vara värdefullt i elevens egen läroprocess, samtidigt som AI på kort tid har förändrat hemuppgifternas roll. Typiska hemarbeten fasas nu ut till förmån för bedömningsformer där lärarna kan följa arbetsprocessen på plats i skolan. Gymnasiearbetet är dock en utmaning, eftersom det på många gymnasieprogram förutsätter ett skrivet arbete som genomförs på egen hand.

Så här går vi vidare

- Digitala nationella prov genomförs från och med 2024. Inför proven förbereds eleverna genom att träna på digitalt skrivande och läsning på skärm.
- Kungälv Delar genomfördes genom föreläsningar för all pedagogisk personal i förskola, grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning på Mimers hus i oktober 2023. Resultatet blev lyckat, och föreläsningarna följs nu upp på skolorna.

13. Ämnesbetyg

I denna rapport redovisas ämnesbetygen i årskurs 6, årskurs 9 samt kursbetyg i gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskolan. Syftet är att göra jämförelser mellan ämnen, årskurser och skolformer. Av utrymmesskäl publiceras inte betygsresultaten för årskurs 7 och 8 i rapporten.

Kungälvs kommuns betygsresultat för enskilda ämnen är oftast i överensstämmelse med riket, men vissa tendenser sticker ut. För årskurs 6 presterar Kungälvs kommun starkare inom naturorienterande ämnen och praktiskt-estetiska ämnen jämfört med riket. För årskurs 9 varierar betygen mer, och det är svårt att urskilja några övergripande tendenser. Genomsnittsbetyget i bild och fysik är högre än riket, medan betygen i hem- och konsumentkunskap, svenska och moderna språk är lägre.

Ett ämne som utmärker sig i grundskolan är svenska som andraspråk, med en högre andel underkända betyg och en lägre genomsnittlig betygspoäng. Detta resultat gäller även nationellt och över tid. Många elever som studerar svenska som andraspråk har nyligen kommit till Sverige, och det tar tid att bemästra språket, även med studiehandledare på modersmålet som stöd. Vissa grupper av nyanlända har också en kortare skolbakgrund från sina hemländer.

Både i Kungälvs kommun och nationellt är elevernas betygsresultat i grundskolan starkare i engelska och svenska än i matematik. I sina uppföljningsrapporter framhåller rektorerna att engelska är ett ämne där eleverna är mer motiverade och där lärandet sträcker sig utanför skolan. Matematik upplevs å andra sidan som mer utmanande för eleverna. Det har även lyfts nationellt att undervisningsmetoderna i matematik behöver förbättras, till exempel genom ökad inriktning på problemlösning och gemensamma genomgångar.

När det gäller gymnasiegemensamma kurs är den genomsnittliga betygspoängen relativt jämn för flera av kurserna i svenska, engelska och matematik. Resultaten i matematik är dock inte helt enhetliga. Matematik 1a och 2b har tydligt lägre betyg än andra gymnasiegemensamma kurser, medan resultaten i Matematik 1c, 2c och 3c har en högre andel godkända betyg jämfört med andra gymnasiegemensamma kurser. En förklaring till de relativt jämna resultaten i dessa ämnen kan vara att Mimers hus gymnasium de senaste åren har fokuserat på ledning och stimulans, extra anpassningar och särskilt stöd. Stödinsatser har satts in i kurser där eleverna har haft svårigheter och det har funnits ett nära samarbete mellan elevhälsan och arbetslagen kring enskilda elever med stödbehov.

Så här går vi vidare

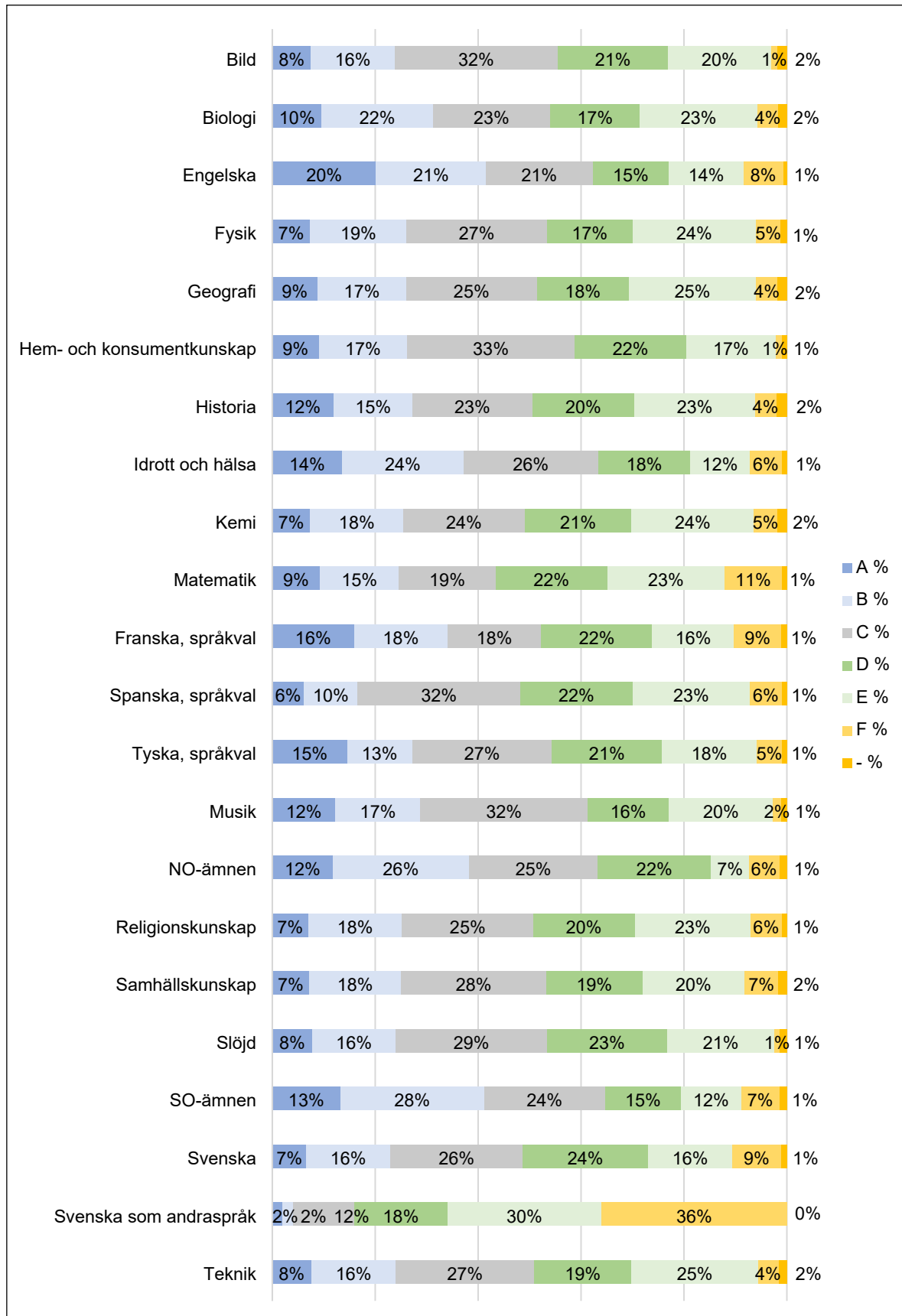
- Rektorer kommer fortsätta att analysera ämnesbetygen som en del av skolornas systematiska kvalitetsarbete. Utifrån detta följer rektorn i samtal med lärarna upp resultatet för respektive ämne.

Genomsnittlig betygspoäng årskurs 6 och 9

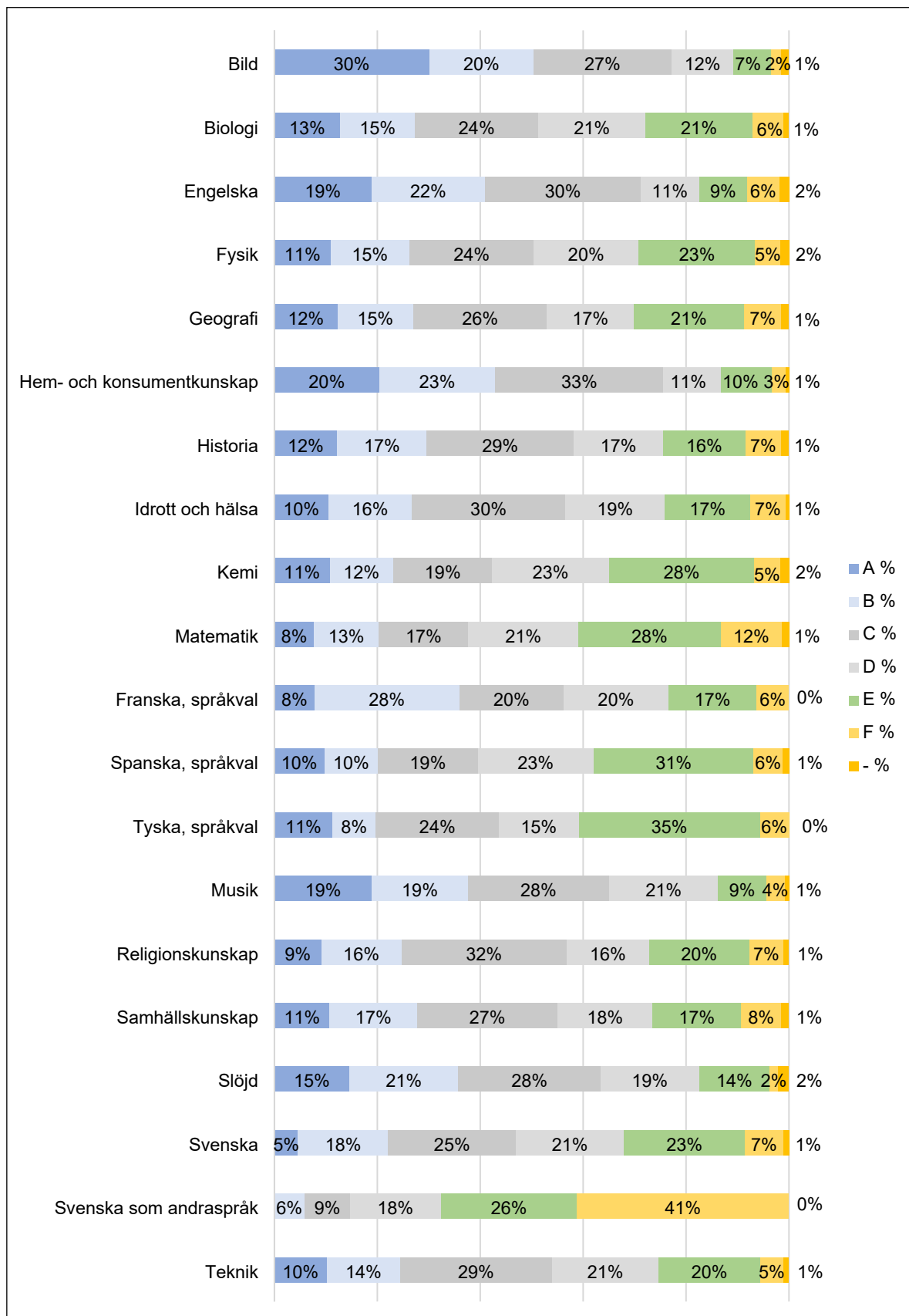
I Kungälv kommun har vissa skolor blockbetyg i de samhällsorienterade och naturorienterade ämnena, medan andra sätter enskilda betyg för samtliga dessa ämnen. I tabellen nedan publiceras genomsnittlig betygspoäng för båda varianter.

	Årskurs 6	Årskurs 6	Årskurs 9	Årskurs 9
Ämne	Kungälv	Riket	Kungälv	Riket
Bild	14,0	14,1	16,0	14,8
Biologi	13,8	13,2	13,5	13,2
Engelska	14,3	14,8	14,8	15,0
Fysik	13,5	13,0	13,4	13,0
Geografi	13,5	13,2	13,4	13,6
Hem- och konsumentkunskap	14,2	14,0	12,7	14,8
Historia	13,7	13,1	13,7	13,7
Idrott och hälsa	14,3	13,8	13,6	14,4
Kemi	13,4	12,8	13,1	12,8
Matematik	12,5	12,1	12,0	12,2
Moderna språk, språkval	13,2	14,1	13,0	14,0
Modersmål	12,3	14,1	16,2	16,5
Musik	14,4	14,0	14,9	14,8
Naturorienterade ämnen (block)	14,4	13,6	-	-
Religionskunskap	13,3	13,2	13,5	13,7
Samhällskunskap	13,3	13,2	13,4	13,6
Samhällsorienterade ämnen (block)	14,3	13,8	-	-
Slöjd	14,0	13,7	14,9	14,8
Svenska	12,9	13,0	12,8	13,9
Svenska som andraspråk	7,8	7,8	7,4	9,0
Teknik	13,5	13,3	13,7	13,8

Ämnesbetyg årskurs 6 VT23

Ämnesbetyg årskurs 9 VT 23

Kursbetyg gymnasiegemensamma ämnen

I tabellen här nedanför presenteras resultatet för de flesta kurserna inom de gymnasiegemensamma ämnena, både andelen elever med A-F samt den genomsnittliga betygspoängen.

	A	B	C	D	E	F	Betygspoäng
Engelska 5	8%	19%	29%	24%	18%	2%	14,17
Engelska 6	10%	18%	32%	23%	16%	2%	14,34
Historia 1a1	11%	10%	14%	24%	33%	7%	12,54
Historia 1b	20%	19%	17%	19%	19%	5%	14,31
Idrott och hälsa 1	11%	12%	28%	20%	20%	9%	13,02
Matematik 1a	0%	2%	10%	19%	60%	9%	10,23
Matematik 1b	5%	10%	26%	21%	37%	1%	12,92
Matematik 1c	34%	28%	17%	15%	6%	0%	16,72
Matematik 2b	1%	4%	13%	17%	39%	26%	8,88
Matematik 2c	13%	19%	26%	17%	20%	4%	14,04
Matematik 3c	20%	23%	18%	16%	17%	6%	14,46
Naturkunskap 1a1	1%	1%	13%	28%	49%	8%	10,68
Naturkunskap 1b	6%	7%	27%	24%	30%	6%	12,52
Religionskunskap 1	11%	12%	20%	19%	29%	9%	12,51
Samhällskunskap 1a1	4%	6%	15%	47%	27%	1%	12,62
Samhällskunskap 1b	15%	18%	31%	28%	7%	1%	14,94
Samhällskunskap 2	9%	21%	31%	22%	17%	0%	14,58
Svenska 1	6%	16%	25%	22%	30%	2%	13,43
Svenska 2	9%	21%	26%	20%	21%	3%	13,96
Svenska 3	8%	18%	21%	21%	25%	7%	13,01
Svenska som andraspråk 1	7%	11%	30%	7%	41%	4%	12,87
Svenska som andraspråk 2	14%	11%	25%	18%	21%	11%	12,86
Svenska som andraspråk 3	5%	27%	14%	14%	23%	18%	11,70

14. Nationella prov

Nationella prov genomförs i årskurs 3, 6 och 9 i grundskolan, i gymnasieskolan samt i vuxenutbildningen. För grundskolan samlas statistik in för svenska, engelska och matematik. För gymnasiet genomförs nationella prov i samma ämnen, men endast i den högsta kursen inom elevens program. De nationella proven utgör ett stöd för en likvärdig och rättvis bedömning samt betygssättning av elevens kunskaper. I Kungälv kommun presenteras resultaten också i huvudmannarapporten för att ge en kompletterande bild av elevernas kunskapsresultat.

Generellt sett är det svårt att jämföra resultaten på nationella prov över tid. Trots att Skolverket strävar efter att hålla de nationella proven likvärdiga mellan olika år, finns alltid möjligheten att skiftande resultat beror på variationer i svårighetsgrad mellan olika års prov. De nationella proven innebär också ett begränsat antal bedömningstillfällen, vilket kan förklara varför resultaten varierar mer än betygsresultaten.

Resultaten för Kungälv kommun i de nationella proven har både förbättrats och försämrats sedan förra året. För årskurs 6 är resultaten i stort sett desamma som förra året i svenska och engelska, medan resultaten i svenska sjunker något. För årskurs 9 förbättras resultaten något i svenska och matematik, men sjunker något i engelska. För årskurs 3 sjunker resultaten i både svenska och matematik. Resultaten för årskurs 3 varierar mer än i andra årskurser över tid, vilket kan förklaras av att statistiken baseras på andelen elever som klarat samtliga delprov. Detta innebär att ett enskilt delprov kan ha stor påverkan på resultatet.

Över tid är resultaten på de nationella proven starkast i engelska, följt av svenska och sist matematik. Detta mönster är konsekvent för årskurs 3 och årskurs 9, medan det varierar något i årskurs 6, där svenska ibland har högst provresultat. Resultaten på de nationella proven stämmer väl överens med ämnesbetygen där resultaten i engelska är starka och resultaten i matematik är något svagare.

Skolverket publicerar varje år statistik där resultaten på nationella prov jämförs med slutbetygen i årskurs 6 och 9. Tanken är att detta ska spegla om betygssättningen är rättvisande, genom att skillnaden mellan provbetygen och ämnesbetygen bör vara så liten som möjligt. Förra året var Kungälvs resultat bättre än genomsnittet för riket. Det skulle kunna tolkas som att betygssättningen är mer rättvisande i Kungälv kommun än i andra kommuner. Årets resultat kommer i slutet av november.

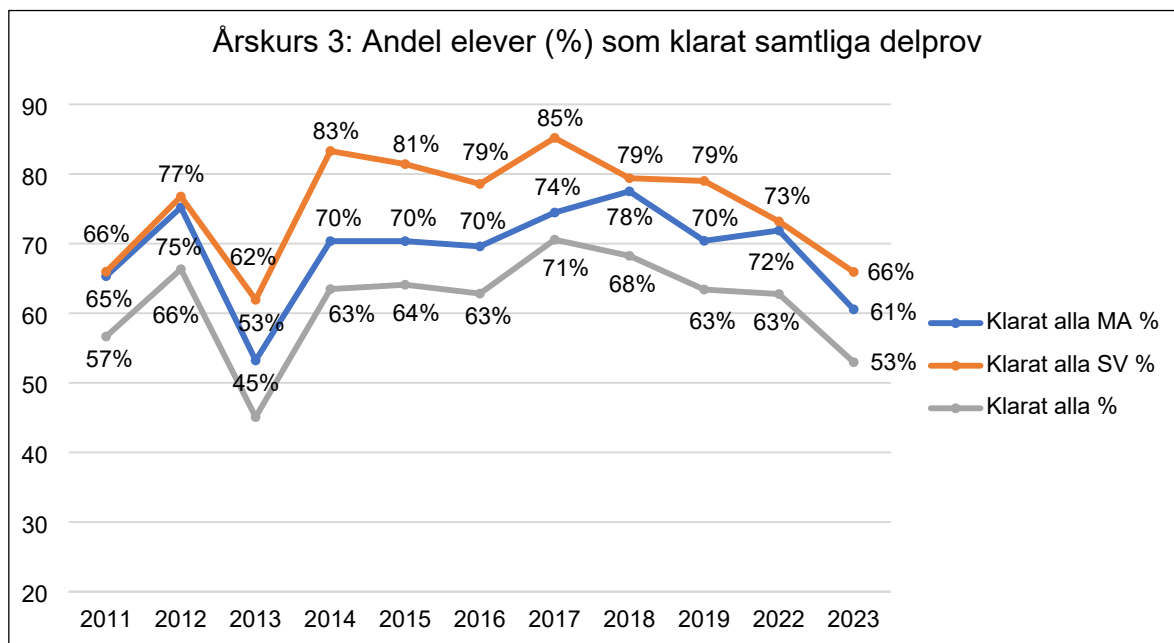
På grund av tekniska begränsningar i Kungälvs kommuns verksamhetssystem så finns det för närvarande inte resultat för nationella prov i gymnasieskolan. Skolverket har dock publicerat officiell statistik som ger en övergripande bild. En analys av detta resultat kommer att presenteras i den version av denna rapport som går vidare till kommunstyrelsen.

Så här går vi vidare

- Från nästa år kommer lärares bedömningskompetens vara en ny kvalitetsfaktor inom Kungälv kommun systematiska kvalitetsarbete. Särskild uppmärksamhet kommer ägnas åt hur de nationella proven används i samband med betygssättningen, och statistiken om jämförelser mellan provbetyg och ämnesbetyg kommer att analyseras mer ingående.

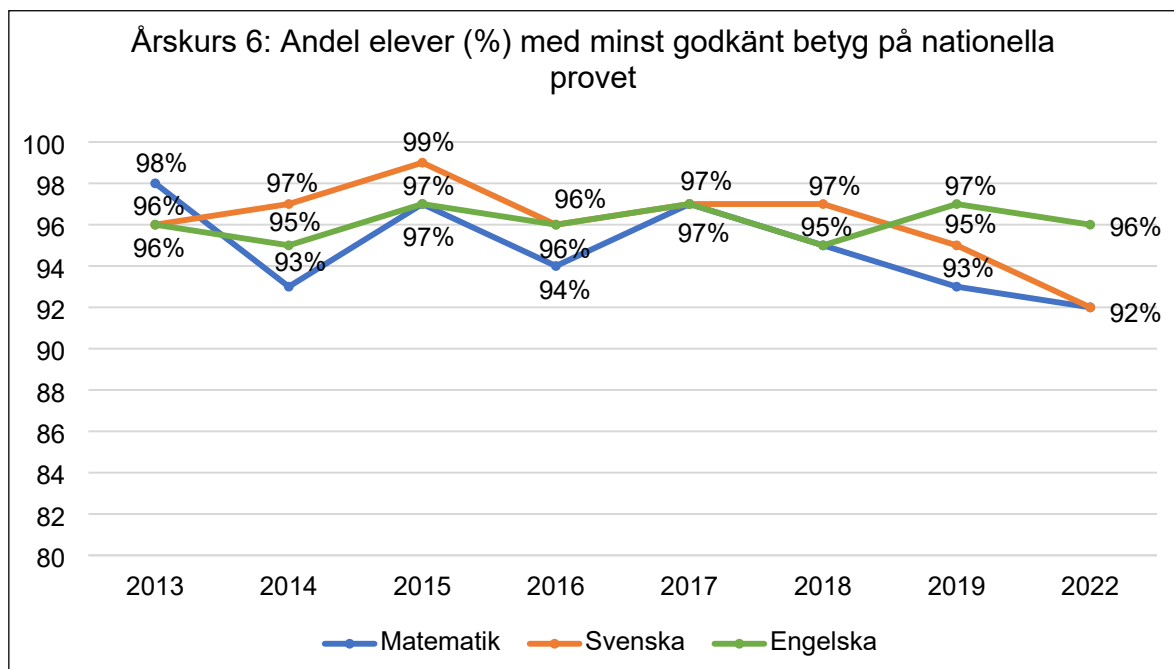
Nationella prov i årskurs 3

Resultat för 2020 och 2021 saknas eftersom de nationella proven inte rapporterades på grund av pandemin detta år.

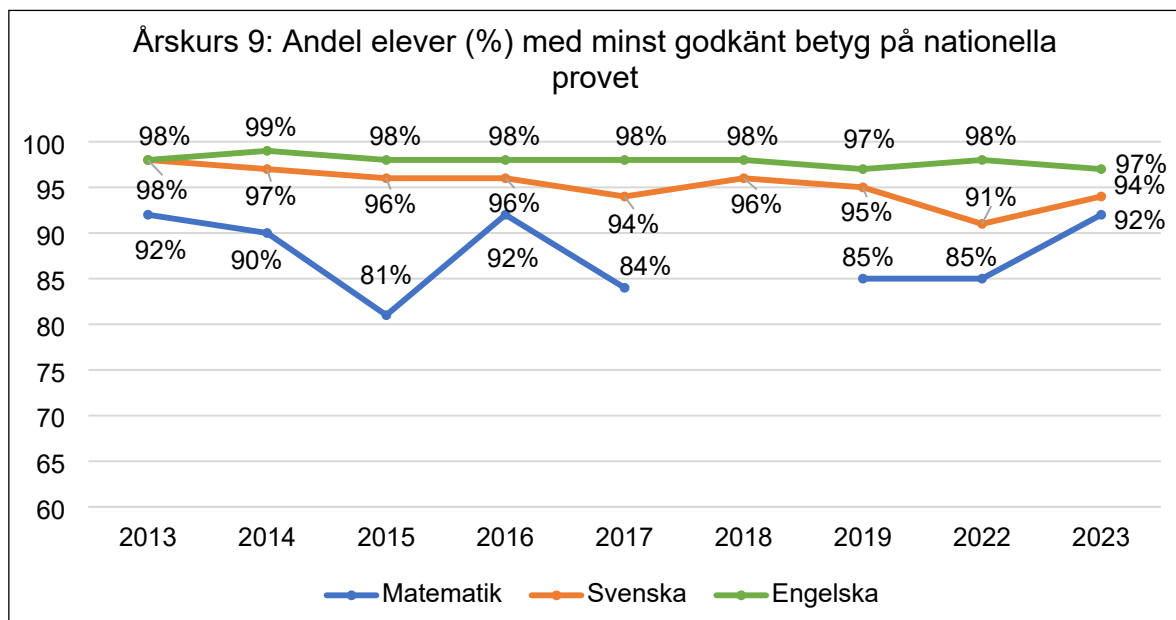
Nationella prov i årskurs 6

Resultat för 2020 och 2021 saknas eftersom de nationella proven inte genomfördes dessa år i på grund av pandemin. Diagrammet är relativt förstorat/inzoomat, vilket gör att förändringar på enbart 1-2 procentenheter visuellt sett kan se större ut än vad de är.

Nationella prov i årskurs 9

Resultat för 2020 och 2021 saknas eftersom de nationella proven inte genomfördes dessa år på grund av pandemin. Resultatet för matematik för 2018 för matematik rapporterades inte enligt instruktion från Skolverket eftersom ett ersättningsprov användes. Även här är diagrammet relativt förstort/inzoomat.

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-28

Sida

23 (29)

§ 183/2023

Systematiskt kvalitetsarbete för förskola och skola - huvudmannens rapport 2 2023 (Dnr KS2023/2525)

Sammanfattning

Skollagen ställer krav på att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen genom ett systematiskt kvalitetsarbete.

I Kungälv kommun följs kvaliteten i verksamheten upp vid två tillfällen under läsåret med utgångspunkt från centrala områden i skollagen och läroplanerna. Denna rapport fokuserar på kunskap, betyg och undervisningens kvalitet samt ett antal andra områden.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Systematiskt kvalitetsarbete för förskola och skola - huvudmannens rapport 2 2023

Bilaga Huvudmannens rapport 2 2023 - rapporten

Yrkande

Anna Vedin (M): Kommunstyrelsen ger kommundirektören i uppdrag att skyndsamt återkomma med kompletterande information från våra grundskolor enligt följande:

1. Skolenhetens förklaring till resultatet.
2. Har man identifierat särskilt svåra delmoment i de nationella proven?
3. Hur många elever fick underkänt i ett, två, tre eller fler ämnen.
4. Hur hög var sjukfrånvaron under VT23 bland pedagogisk personal?
5. Vilka åtgärder har vidtagits på skolan med anledning av resultatet?
6. Vilka åtgärder vidtas för eleverna som nu går i sjuan? Är individuella planer upprättade i samband med överlämningen till högstadiet?

Proposition

Ordföranden ställer proposition på yrkandet och finner att utskottet för bildning och lärande beslutar att anta Anna Vedins (M) yrkande.

Omröstning begärs inte.

Förslag till kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen ger kommundirektören i uppdrag att skyndsamt återkomma med kompletterande information från våra grundskolor enligt följande:

1. Skolenhetens förklaring till resultatet.
2. Har man identifierat särskilt svåra delmoment i de nationella proven?

**UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-28

Sida

24 (29)

3. Hur många elever fick underkänt i ett, två, tre eller fler ämnen.
4. Hur hög var sjukfrånvaron under VT23 bland pedagogisk personal?
5. Vilka åtgärder har vidtagits på skolan med anledning av resultaten?
6. Vilka åtgärder vidtas för eleverna som nu går i sjuan? Är individuella planer upprättade i samband med överlämningen till högstadiet?
7. Informationen antecknas till protokollet.

Protokollsanteckning från Anna Vedin (M):

Uppdrag till sektorchef med anledning av SKA rapport 2 till huvudmannen

Utskottet konstaterar att resultaten är oroväckande samtidigt som innehållet i rapporten blir bristfällig.

Utskottet ger sektorchefen i uppdrag att skyndsamt återkomma med kompletterande information från våra grundskolor enligt följande:

1. Skolenhetens förklaring till resultatet.
2. Har man identifierat särskilt svåra delmoment i de nationella proven?
3. Hur många elever fick underkänt i ett, två, tre eller fler ämnen.
4. Hur hög var sjukfrånvaron under VT23 bland pedagogisk personal?
5. Vilka åtgärder har vidtagits på skolan med anledning av resultaten?
6. Vilka åtgärder vidtas för eleverna som nu går i sjuan? Är individuella planer upprättade i samband med överlämningen till högstadiet?

Det är naturligtvis otillfredsställande att resultaten för årskurs 6 sjunkit på helheten men vi ser samtidigt förbättringar för vissa skolor som tidigare haft lägre resultat. Det framträder en splittrad bild vad gäller likvärdigheten som vi aldrig kan acceptera. Vi har initierat ett arbete med att få in varje grundskolas bild (punkterna ovan) för att vi ska kunna fatta så kloka beslut som möjligt. Vi säkerställer också just nu att eleverna som nu går i sjuan har det stöd som situationen kräver.

Expedieras till:

För kännedom till:

**UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Kastellegårdsskolan

Skolenhetens förklaring till resultatet

Det genomsnittliga betygspoänget har sjunkit från 233 i juni 2022 till 225 i juni 2023. Andelen elever med betyg i samtliga ämnen är lägre läsåret 2023 än de senaste åren och jämfört med 2022 är skillnaden 12 procent. Generellt visar resultaten att pojkar har lägre måluppfyllelse än flickor. Det ämne som är jämnast mellan könen är matematiken.

Ämnet engelska utmärker sig då många har fått höga betyg i just det ämnet. En möjlig orsak kan vara att kunskapskraven är relativt låga jämfört med den samtida höga status och höga kunskap kring ämnet har bland dagens ungdomar.

Det ämnet som har störst antal F är svenska vilket är ett mönster sedan flera år tillbaka. Betygen stämde generellt väl överens med resultaten av de nationella proven och lärarnas bedömning är att deras underlag/bedömning av elevernas kunskaper sedan tidigare hade god korrelation.

Vi behöver framför allt fokusera på att bättre möta pojkars behov i undervisningen då resultaten för dem utmärker sig åt det negativa håller generellt. Vi ser att undervisningen i tillräckligt stor utsträckning inte har mött eleverna där de befinner sig i sin kunskapsmässiga och sociala utveckling. Det är tydligt att en stor andel betyg F representeras av några elever som av olika anledningar inte har nått målen i flera ämnen. Skillnaden i måluppfyllelse mellan könen säger oss att det är något vi fortsatt behöver rikta lampan mot för att nå en undervisning som bättre möter pojkar och skapar goda förutsättningar att lyckas i skolan oavsett kön.

I årskurs 6 under föregående läsår hade vi två klasser där en stor andel av eleverna var i behov av olika typer av stöd. Dessa klasser utmärkte sig vid läsårets start som mer "utmanande" ur aspekten trygghet och studiero. Läsåret har präglats av bristande kontinuitet gällande undervisande lärare där konsekvensen delvis blivit otrygga klasser med bristande arbetsro i flera ämnen. Detta har på olika sätt påverkat elevernas möjlighet att tillgodogöra sig undervisningen på ett tillfredsställande sätt. Lärare i årskurs 6 hade längre perioder av sjukskrivning. Denna frånvaro skapade hög stress i arbetslaget och även otrygghet i elevgrupperna då eleverna fick möta flera olika lärare och vikarier under vårterminen. Detta innebar att det saknades såväl tillitsfulla relationer samt tillräcklig kunskap om elevernas behov på grupp- och individnivå.

Vi såg även en variation gällande undervisningens kvalitet och därmed även en variation gällande elevernas förutsättningar att möta en undervisning i vilken de utvecklas utifrån var de befann sig i sitt lärande. Det handlade delvis om ledarskap i klassrummet och behovet av att stärka det hos vissa lärare för att i större grad nå trygghet och studiero. Under höstterminen startade elevhälsan tillsammans med arbetslaget ett systematiskt arbete med målsättningen att nå ökad trygghet och studiero. Arbetet gav visst resultat i form av ökad delaktighet och ansvarstagande hos eleverna i arbetet mot målet. Insatserna ledde till ökad studiero i vissa klasser och i vissa ämnen vilket i sin tur var en av anledningarna till att flera av de elever som ej nått godkända betyg ht 22 gjorde det vt 23. Denna progression är också viktigt att beakta i analysen då en progression i en och samma elevgrupp givetvis kan säga mer än att endast jämföra resultaten med föregående läsårs årskurs 6.

Har man identifierat särskilt svåra delmoment i de nationella proven i årskurs 3 och 6?

Vår bedömning är att proven i sig inte var svårare än tidigare år, men att vi har generellt sjunkande kunskapsnivåer som tydligt kan kopplas till olika läsförståelseförmågor. Hög frånvaro, både bland elever och personal, under och efter pandemin har haft en viss påverkan.

Vilka åtgärder har vidtagits på skolan med anledning av resultaten?

Under läsåret 2022/2023 var ett prioriterat fokusområde att utveckla undervisningens kvalitet för att nå ökad måluppfyllelse. Detta arbete pågår under innevarande läsår och utgör ett av våra aktuella fokusområden. Målet är att alla lärare ska få ökad kunskap och förståelse för de effekter planering, genomförande och återkoppling av den egna undervisningen har på elevernas resultat.

Specialpedagog följer tillsammans med lagen upp arbetet med hur den samlade resursen används samt utvärderar effekterna av pågående insatser. Det finns ett pågående utvecklingsarbete för att nå större fokus på ledning och stimulans, anpassningar på gruppnivå snarare än flera individuella anpassningar.

Rektor har tillsammans med specialpedagog skapat utrymme i organisationen för att möjliggöra individuell uppföljning av elevernas måluppfyllelse med pedagogisk personal. Som utgångspunkt för uppföljningen finns de individuella analyser av undervisningen som gjordes i juni kopplade till aktuell måluppfyllelse.

Ett av de prioriterade fokusområdena kommande läsår att studiero med målsättningen att alla våra elever ska uppleva studiero. Vi kommer att fokusera på skolgemensamma strategier och förhållningssätt i klassrummen i arbetet mot målet. Genom systematiskt kollegialt lärande och därmed ökad samsyn bedömer vi att det kommer att bli en bidragande faktor för ökad måluppfyllelse.

Ett annat fokusområde som är framskrivet mot bakgrund av vårens kvalitetsgranskning är elevdelaktighet med målet att alla elever ska uppleva att de är delaktiga i planering, genomförande och uppföljning av undervisningen.

Under läsåret 23/24 finns öronmärkt tid för sambedömning av nationella prov i samtliga ämnen samt tid för löpande ämnessamarbete med fokus på planering, utvärdering och uppföljning av undervisningen.

Tunge skola och Kode skola

Skolenhetens förklaring till resultatet

I elevgruppen fanns många elever med stora behov av särskilt stöd, vilket är anmärkningsvärt då vi historiskt sett legat högt i betygssammanhang. Svårigheterna var mer komplexa än enbart kunskapsinläring, såsom svårigheter med det sociala samspelet och olika sjukdomsbilder. Ett fåtal elever hade betyget F i flertalet ämnen med anledning av ovannämnda svårigheter. Flera utav dessa hade behov av insatser för att ta sig till skolan samt stanna kvar i lokalerna. Dessa elever deltog i begränsad omfattning i undervisningen. Med hjälp av insatser har de tidigare nått målen dock eskalerade svårigheterna i skolår 6. Konsekvensen av detta blev att elevernas närvaro i klassrumsundervisning blev begränsad. Tyvärr hade vi många elever som inte kunde nå sin fulla potential kring kunskapsinhämtningen i skolår 6. De sociala svårigheterna krävde många åtgärder.

Specialundervisningen har inte varit kontinuerlig med anledning av hög personalfrånvaro. Speciallärare har fått ta klasslärarroll då det varit oerhört svårt att få vikarier till klassundervisning. Det har inneburit att vi inte haft möjlighet att fullfölja samtliga åtgärdsprogram. Det gäller även extra anpassningar som ökar förutsättningen för eleven att nå målen. Den personal som var tänkt att stötta eleverna kunskapsmässigt behövdes användas som stöd för individen eller/och det sociala samspelet.

Trots mycket kompetenta och erfarna pedagoger samt stödpersonal såg förra skolåret ut som ovan. En bild som vi inte har upplevt tidigare på Tunge skola.

Har man identifierat särskilt svåra delmoment i de nationella proven i årskurs 3 och 6?

Årskurs 3 – svenska

- Vi behöver utveckla stavning, talspråk/skriftspråk de, dem, det, den osv.
- Uppställning och tiotalsovergångar.

Årskurs 3 – matematik

- Svårare delmoment var bråk, algebra och uppställningar.

Årskurs 6 – svenska, engelska och matematik

- I engelska var rent allmänt den berättande texten svårare än fakta.
- Flerstegsuppgifter och högre krav på läsning i matematiken.
- Läsförståelsen i svenska.

Vilka åtgärder har vidtagits på skolan med anledning av resultaten?

Detta har genomförts och vi kommer att fortsätta uppmärksamma följande:

- Kontinuerliga avstämningar av åtgärdsprogrammen.
- Värnat specialundervisningen i möjligaste mån.

- Klasslärare har gjort gemensamma analyser av nationella proven och delgett övriga kollegor sin analys i diskussionsforum, som en del av ett kollegialt lärande.
- Skolledningen har lyft vikten av baskunskaper, bland annat genom läsprojekt.
- Fokuserat på läsförståelsetexter och daglig träning av parläsning (högläsning två och två).

Olseröds skola och Klöverbackens skola

Skolenhetens förklaring till resultatet

Resultaten för årskurs 6 ligger i linje med de resultat som eleverna gjort under mellanstadiet med viss förbättring under årskurs 6. Vi ser att de elever som får icke godkänt har ofta icke godkänt i flera ämnen. Sex elever har två eller fler icke godkända betyg medan fyra elever har ett ämne som de fått icke godkänt i. Två elever har fått icke godkänt i idrott på grund av att de inte klarat simkunnighetskravet i idrott men är godkända i alla andra betygskrav och i alla andra ämnen. Vi höjer oss från tidigare år men ligger lägre än åren innan.

Det finns flera möjliga faktorer som kan ha lett till att våra skolbetyg har sjunkit tidigare år och höjts under detta läsår. Det är inte en enkel och enskild anledning som kan pekas ut.

1. Förändringar i undervisningen: Vi har haft ett ökat fokus på bedömarkompetens vilket innebär att lärare sätter säkrare betyg. Bedömningarna och betygen stämmer mer överens med styrdokumentens intention och skrivning. Undervisningen har haft en ökad tydlighet på vad och hur elevernas kunskaper skall bedömas
2. Pandemirelaterade utmaningar: Eleverna i åk6 läsåret 22/23 har varit påverkade av pandemin. Frånvaro av personal och elever under längre perioder har påverkat elevernas skolgång under mellanstadiet.
3. Personliga utmaningar: De elever som har flertalet icke godkända betyg har omfattande utmaningar som skolan har ansträngt sig att möta. Vi kan se att ett ökat samarbete med bland annat socialtjänst och BUP skulle kunnat ge dessa elever större möjligheter till en mer gynnsam skoltillvaro. Vi har haft särskilt stöd för dessa elever men detta har inte lett till godkända betyg i samtliga fall.
4. Simkunnighetskravet i idrott gör att två elever inte klarar idrotten. Tillgången till simhall och möjligheten att erbjuda simträning på skoltid är mycket begränsad när eleverna har lite mer omfattande behov av stöd i detta moment.

Har man identifierat särskilt svåra delmoment i de nationella proven i årskurs 3 och 6?

I årskurs tre ser vi att momentet skriftliga räknemetoder inom matematiken varit svårt och nästan samtliga elever har underpresterat. Detta är känt att detta är ett svårt om matematiken och på nationella prov i årskurs 3. Det är ett svårt moment för våra elever och en trolig förklaring är att detta är ett abstrakt tankemoment som barn i årskurs tre har svårt för. När vi följer upp elevernas kunskap inom detta område i årskurs fyra har de flesta klarat momentet. En annan förklaring till det låga resultatet på detta moment kan också vara provets konstruktion då vi kan se att eleverna kan ha bättre resultat när de använder skriftliga räknemetoder inom andra moment i matematiken.

I årskurs sex ser vi att hörförståelsen på engelska varit svårt. Detta kan bero på att eleverna är ovana vid att enbart lyssna på tal. Vi har färre moment i skolan där endast auditiva moment används. Idag är de flesta sådana moment kompletterade med bild och/eller video.

I svenska nationella prov för åk6 är berättande text svårt. Det är skriva faktatext som eleverna

har svårast för och då speciellt momentet att använda stödord.

Inom matematik har vi inte identifierat något särskilt svårt moment för våra elever i årskurs 6 i årets nationella prov.

Vilka åtgärder har vidtagits på skolan med anledning av resultaten?

Vi har ett pågående arbete sedan tre terminer tillbaka med uppföljning av elever som under längre tid inte har måluppfyllelse. Detta arbete ger ökade möjligheter att sätta in resurser och ge anpassat stöd.

Fördjupning och förstärkning på betygskonferenser

Vi har ökat fokus på våra betygskonferenser för att se i god tid inför betyg och för att kunna ta hjälp av varandra för att se kunskaper som kan visas på flera olika sätt och i olika ämnen, till exempel att språklig förmåga i slöjd kan stötta bedömning i svenska.

Anpassad undervisning och stöd

Vi behöver fortsätta pågående arbete med att mer intensivt följa upp elever som under längre tid inte når målen.

Samarbete med socialtjänst och BUP

Jobba tillsammans med socialtjänst och BUP för att hjälpa elever med problem. Fortsätta samarbetet med Klippan.

Förändrat arbete med Oasen och simlärare

Det behövs ett förändrat arbete med simlärare på simhallen Oasen för att ge extra stöd till de elever som har extra svårt att nå simkunnighetskravet.

Fortsatt arbete med bedömarkompetens

Lärare ska fortsätta kompetensutvecklingsarbete med att sätta rättssäkra och betyg med hög säkerhet.

Övergripande arbete

Med anledning av sjunkande resultat ser vi att det behövs ett ökat övergripande fokus kring områdena ledning och stimulans, motivation, pojkars lärande och språklig kompetens/läsning.

Ledning och stimulans behövs för att fortsätta att utveckla undervisningen. Motivation ser vi är ett utvecklingsområde som påverkar elevers måluppfyllelse mycket. Flera av elever som har fler än ett F har stora utmaningar att hålla motivationen för undervisningen uppe. Ledning och stimulans och motivation går hand i hand kring att öka elevers delaktighet och engagemang i undervisningen. Vi behöver ett aktivt och omfattande arbete kring pojkars lärande med förankring i aktuell forskning. Pojkars lärande och måluppfattning är ett problematiskt område som behöver lyftas inom hela verksamhetsområdet. Eftersom den språkliga kompetensen sjunker och med den mängden läsning som sker i och utanför skolan behöver vi utveckla arbetet inom detta.

Ovanstående fyra områden ser vi behöver vara områden som hela förskolan och grundskolan arbetar med. Övergripande satsningar och ett samlat utvecklingsarbete behöver ske med långsiktighet som en del i arbetet.

Sandbackaskolan

Skolenhetens förklaring till resultatet

Tidigare har skolan haft möjlighet att arbeta med mindre grupper i både svenska och matematik då det varit fler lärare i klassen. Många elever är andraspråkslever och då behövs undervisning i svenska som andraspråk i hög utsträckning. Sva-undervisningen har varit lidande under läsåret då vi haft mycket frånvaro. Skolan fortsätter att arbeta med språket för att eleverna ska få repetera och befästa ord samt träna på de grundläggande begreppen i matematik.

Dessutom behöver vi fokusera mer på språkinläringen och arbeta med olika texter, läsförståelse och lässtrategier i svenska för att göra dessa mer bekanta för eleverna. Det vi ser är att språket blir ett hinder och det är ofta då det blir en miss i de nationella proven. För att höja resultaten behöver vi arbeta och organisera för att undervisa i mindre grupper under lektionerna, där eleverna ges olika utmaningar utifrån kunskapsnivån och behov.

Har man identifierat särskilt svåra delmoment i de nationella proven i årskurs 3 och 6?

För många elever är det begreppen i matematik som varit svåra och där behövs mer undervisning i svenska som andraspråk för många av eleverna. Det är även den språkliga förståelsen som bidrar till att moment blir svåra för eleverna.

En lärare som arbetat länge på skolan avslutade sin tjänst mitt under läsåret, vilket bidrog till att eleverna fick nya relationer att förhålla sig till under vårterminen i årskurs 3. Det här kan ha varit en bidragande orsak till att resultaten sjönk då det blev en ny grupprocess i årskurs 3. Dessutom var det en del sjukfrånvaro som drabbade undervisningen i svenska som andraspråk. Undervisningen i svenska som andraspråk är viktigt för att elevernas förståelse och kunskapsinhämtning.

Vilka åtgärder har vidtagits på skolan med anledning av resultaten?

Då språket är ett utvecklingsområde på skolan kommer vi starta ett nytt arbete, som bygger vidare på det arbete som redan görs på skolan, där eleverna kommer arbeta med språket i alla ämnen. Det vi också ser är att skolan behöver arbeta mer med att befästa och repetera ord och begrepp för att eleverna ska få en ökad förståelse. En viktig åtgärd är också samrättning där flera lärare kan hjälpa åt att rätta nationella prov.

En ny organisation har startat under terminen där lärarna ingår i arbetslag som träffas varannan vecka och där rektor träffar en arbetslagsledare från varje arbetslag i en referensgrupp varannan vecka. På mötena med referensgruppen lyfts det som diskuterats på arbetslagsmötena och det står även på agendan hur referensgruppen tar med nya diskussionspunkter till arbetslagen så att möjlighet finns att diskutera hur de ska kunna samplanera och föra diskussioner kring undervisning och bedömning. Det sätts också en ny organisation för fritidshemmen med start den 9 januari vilket möjliggör att fritidspersonalen kan vara med som stöd/resurs under lektionerna för eleverna. Det finns också möjlighet att emellanåt göra mindre grupper. Undervisningen i svenska som andraspråk har haft bättre kontinuitet under höstterminen än vårterminen.

Hålda skola och Marstrand skola

Skolenheternas förklaring till resultatet

Marstrands skola

Marstrands skola har högre poängsnitt i jämförelse med kommunens resultat, eleverna har högst meritvärde, och flest andel elever som når godkänt betyg i alla ämnen. Måluppfyllelsen i årskurs 3 är högre än kommunens genomsnitt, där det är lika många, 89 procent som klarat matematik respektive svenskaproven. Pojkarna i årskurs 3 har 100 procent måluppfyllelse i både svensk och matematik. Pojkarna är mer aktiva under lektionerna genom att till exempel delta aktivt och räcka upp handen. Det gäller både i årskurs 3 och 6.

Vi har en låg omsättning av pedagoger på skolan och en hög grad av behörig personal, vilket ger goda förutsättningar för att kunna ha en röd tråd i undervisningen under hela låg- och mellanstadietiden. Vi har en låg sjukfrånvaro bland undervisande pedagoger vilket ger en kontinuitet i undervisningen. Vi har under tid haft fokus på att utveckla pedagogernas kompetens för att säkerställa att undervisningen genomförs med aktivt lärarstöd. Detta gör vi tillsammans med pedagogerna på Hålda skola.

Vi ser att ett stort antal av elevernas vårdnadshavare har god insyn i skolans verksamhet, och uttrycker både till sitt barn och till pedagogerna att skolan är viktig. Flera av vårdnadshavarna har en utbildning och studiebakgrund som ger dem förutsättningar att stötta sitt barn i skolarbetet. Årskurserna är ofta små, det vill säga få elever i den åldershomogena gruppen, och vi organiserar för att undervisa i halvklass eller två-lärarsystem i framför allt matematik, svenska och engelska.

Hålda skola

Flickorna på Hålda skola ligger topp två i kommunen gällande meritvärdet. Pojkarna ligger föregående år lågt när vi jämför resultaten med andra skolor. När vi tittar på andel godkända betyg i alla ämnen så är resultatet lite över medel utifrån kommunens genomsnitt. Vi ser att de elever som varit i behov av särskilt stöd lyckats få betyg i många ämnen, men att de inte når de högsta betygen. Att de elever som fått särskilt stöd lämnar skolan med betyg visar att våra insatser varit rätt riktade för ett flertal av eleverna.

Måluppfyllelsen i årskurs 3 har ökat något jämfört med föregående år. Över tid ser vi att flickorna presterar bättre i svenska och pojkarna lyckas bättre i matematik, även om de kan skilja mellan elevgrupper.

Vi har en låg omsättning av pedagoger på skolan och en hög grad av behörig personal, vilket ger goda förutsättningar för att kunna ha en röd tråd i undervisningen över hela låg- och mellanstadietiden. Vi har en låg sjukfrånvaro bland undervisande pedagoger vilket ger en kontinuitet i undervisningen. Vi har under tid haft fokus på att utveckla pedagogernas kompetens för att säkerställa att undervisningen genomförs med aktivt lärarstöd. Detta gör vi tillsammans med pedagogerna på Marstrands skola. Vi organiserar för att undervisa i halvklass eller två-lärarsystem i framför allt matematik, svenska och engelska.

Har man identifierat särskilt svåra delmoment i de nationella proven i årskurs 3 och 6?

Vi ser liknande utmaningar på både Håлта och Marstrands skola, och vi avsätter tid i kalendarier för att tillsammans arbeta kollegialt med våra fokusområden. Pedagogerna på Håлта och Marstrand träffas vid ett antal tillfällen för sambedömning i tvärgrupper kring de Nationella proven vilket vi ser som gynnsamt för att stärka pedagogernas bedömningskompetens.

I de nationella proven i matematik i årskurs 3 ser vi på elevernas resultat att det är uppgifter med problemlösning som utmanar dem. Eleverna har svårt att veta vilken/vilka strategier som de ska använda sig av för att lösa uppgiften. Vi ser att elever har svårt att göra skriftliga uträkningar i flera steg och tappar bort sig på vägen. Liksom våra elever i årskurs 3 har även eleverna i årskurs 6 svårt med problemlösning. Eleverna har svårt att veta vilken/vilka strategier som de ska använda sig av för att lösa uppgiften. De har också svårt att göra skriftliga uträkningar som sker i flera steg.

Moment med text och frågor där eleverna förväntas ”läsa mellan raderna” ser vi utmanar våra elever, både de som presterar mot de lägre liksom de högre betygskriterierna. Eleverna har svårt att dra egna slutsatser utifrån det de läst och förutsätter att svaren står i texten.

Det var främst i textproduktionen som eleverna missade att sätta ut punkt samt stavning, samt texttyper (genre). Gemensamt för eleverna i årskurs 3 och årskurs 6 är att de har svårt med uthålligheten i att genomföra och lyckas slutföra uppgifter som de ställs inför.

När vi analyserar resultatet och riktar blicken mot vilka delprov som elev/er ej har nått godkänt ser vi att det till stor del handlar om uppgifter som innebär att eleven ska ta till sig och förstå text, i matematik när de ställs inför problemlösning och i svenska då de förväntas att "läsa mellan raderna".

Vilka åtgärder har vidtagits på skolan med anledning av resultaten?

- Vi arbetar med att stärka pedagogernas kompetens kring pojkars strategier i klassrummet samtidigt som vi arbetar med att utveckla strukturer som gynnar flickornas delaktighet i undervisning.
- Fokusområde: Stärka elevernas läskondition genom att arbeta strukturerat med elevers uthållighet. Öka kompetensen i kollegiet kring pojkars förmåga att ta till sig text, och hur vi i undervisningen arbetar för att stärka den.
- Fokusområde: utifrån bland annat ledarskap i klassrummet, aktivt arbete med lärandemiljöerna och lektionsdesign arbeta systematiskt under läsåret med att stärka pedagogernas bedömningskompetens
- Att tidigare under skolgången låta eleverna möta olika textgenrer.

Diseröds skola

Skolenhetens förklaring till resultatet

I årskurs 6 har de två klasserna haft ovanligt många lärarbyten bland annat på grund av sjukskrivningar och föräldraledigheter som överlappat varandra. Det har varit svårt att rekrytera lärare. Vi har behövt anställa personer med fel kompetens, till exempel gymnasiebehörighet, som sedan sökt andra mer passande arbeten. I årskurs 4 blev läraren i engelska gravid och kunde på grund av Covid inte undervisa från sportlovet och resten av vårterminen. Då blev lösningen fjärrundervisning med stöd av resurs och sedan bara vikarie. Det var den lösning vi kunde hitta. Inför årskurs 5 rekryterade vi en ny lärare i engelska undervisade i årskurs 5 och 6. Denna lärare blev delvis sjukskriven i slutet av vårterminen i årskurs 6. Vi kan se väldigt låga resultat i just engelska. Vi hade samtal med undervisande lärare inför vårterminen i årskurs 6 och läraren hade goda förhoppningar om att flera elever skulle hinna öka sina kunskaper och få E i vårbetyget. Så blev det inte, förmodligen på grund av lärarens sjukskrivning. Det blev inte den kontinuitet som behövdes.

Inför årskurs 6 var de lärare som undervisade mest i klasserna nyrekryterade. Det är väldigt kostsamt i tid med lärarbyten och det förlorar eleverna på. Det kan vara så att lärarna inte hunnit få tillräckligt med underlag för att sätta ett E på de elever som ligger på gränsen, eftersom de inte haft eleverna under en längre tid eller varit frånvarande (engelska).

I klassen har vi haft flera elever med mycket stor frånvaro och där vi har haft olika insatser. Vi har haft fler elever med psykisk ohälsa.

Vi har under åren haft samma resurspersoner kopplade till klasserna, vilket har varit väldigt värdefullt för trygghet och det sociala klimatet. Periodvis har en av dessa personer vikarierat för klassens lärare.

Har man identifierat särskilt svåra delmoment i de nationella proven i årskurs 3 och 6?

Årskurs 3 – svenska

- Skriva, stavning, interpunktion.
- I ett delprov med textsamtal ansåg lärarna att Skolverket utgick från en text som absolut inte var elevnära, vilket resulterade i att 44 procent av eleverna inte klarade det momentet. Men det borde ju slå igenom i hela landet i så fall. När de gjorde likande övning med annan text så klarade eleverna det.

Årskurs 3 – matematik:

- Problemlösning, avrunda, bråk, multiplikation och division.

Årskurs 6 – svenska, engelska och matematik

- De skriftliga uppgifterna i svenska hade vi lägst resultat på. Tyvärr fanns undervisande lärare inte kvar på skolan när analysen gjordes. Vad vi vet är att undervisningen i ämnet svenska under mellanstadiet genomförts av många olika lärare.

Vilka åtgärder har vidtagits på skolan med anledning av resultaten?

- Vi har haft en gemensam analys av proven i hela arbetslaget, för att lära av varandra och tänka kring undervisningen.
- Vi fortsätter vår lässatsning, men satsar nu även på skrivandet, på skolnivå.
- Vi har rekryterat lärare med rätt behörighet.
- I åk 4 har de nu ofta dubbla pedagoger på matematiklektionerna.
- Vi har erbjudit lovskola för årets årskurs 6 under höstlovet

Fontinskolan

Skolenhetens förklaring till resultatet

Betygsresultat för vårterminen 2023 var väntat, dels mot bakgrund av lärares och speciallärares kännedom om elevernas förmåga, dels mot bakgrund av resultat på nationella prov. En hög andel av eleverna har gått på Fontinskolan sedan grundskolans början och deras förmåga är väl kartlagd. I den aktuella årskullen var det flera elever som var föremål för skolpsykolog eller extern parts sena utredning av elevens inlärningsförmåga, något som återspeglas i betygsresultatet. Det finns ingen gemensam förklaring till de sena utredningarna, men vi konstaterar att av de totala antalet barn som i årskurs 6 har elva eller fler F vårterminen 2023 gick hälften på Fontinskolan, samt att enskilda elevers betygsresultat slår genom vid sammanställning av andel elever med godkänt betyg i samtliga ämnen. Motsvarande resultat framträder även på nationellt prov, se till exempel engelska där skillnaden mellan vårterminen 2022 och 2023 är stor.

Skolinspektionen påpekade i maj 2023 i sitt beslut efter tillsyn att skillnaden mellan pojkars och flickors resultat är stor på Fontinskolan, något vi arbetar med. Tidigare betygsanalyser tyder på att Fontinskolans undervisning gynnar elever som är studiemotiverade och vi ser att *alla* elevers rätt att få stöd med ledning och stimulans är ett utvecklingsområde. I analysen ser vi också att enskilda ämnen är överrepresenterade på F- och E-nivå, bland annat matematiken.

Vår interna dialog leder oss till följande möjliga perspektiv: en delvis förändrad socioekonomisk sammansättning (vilken kan kräva delvis annan undervisning), minskat samarbete med hemmen (pandemieffekt), ökande andel elever som har behov av att utveckla grundläggande studieteknik samt behov av att möjliggöra elevers delaktighet och inflytande, till exempel genom kooperativa strategier.

Har man identifierat särskilt svåra delmoment i de nationella proven i årskurs 3 och 6?

Ja. Nationella prov i årskurs 3 mäter godtagbara förmågor medan uppgifterna i nationella prov i årskurs 6 testar elevens förmåga på flera nivåer. Vi ser att i årskurs 3 tenderar resultaten i nationella prov i svenska och matematik följa varandra, vilket tyder på att nationella prov mäter generella förmågor. Nationella prov för årskurs 6 ställer däremot bredare krav på eleverna och för årskurs 6 2023 blev det särskilt påtagligt vilken ansträngning det var för många elever att utmanas i de mer komplexa uppgifterna.

I svenska årskurs 3 ställde högläsningen till det för många elever, svårigheter som vi vet följer med eleverna upp i årskurserna. I både årskurs 3 och 6 var uppgifter som krävde att eleven producerade berättande text (prosa) svårare, främst att få till en begriplig omfattning, hålla en röd tråd och att skriva språkligt korrekt. I årskurs 6 var det tydligt att texters omfattning innebar en utmaning, främst för elever med kända läs- och skrivsvårigheter.

I matematik var förmågan att identifiera matematiska operationer i benämnda tal (texttal) något sämre i årskurs 6 än årskurs 3 men vi konstaterar att vi i båda årskurserna har flera elever som är säkrare på att genomföra angivna beräkningar än att själva välja lämplig matematisk operation i uppgifter som kräver beräkningar i flera led, till exempel vid

problemlösning. En slutsats är att många elever har svårt att befästa matematiken över tid, att det de lärt sig i ett tidigare moment inte med lätthet aktiveras längre fram.

Vidare ser vi att flera elever i årskurs 3 har svårigheter med att dela upp tal, göra överslagsräkningar, hantera tal i bråkform, använda huvudräkning samt har begränsad förståelse av likhetstecknets betydelse. Något färre har även svårigheter kopplat till geometriska begrepp, uppskattning mätning av längd samt skala.

Vilka åtgärder har vidtagits på skolan med anledning av resultaten?

- Läslyft åk F-3, utveckla undervisningen i svenska, vilket i sin tur kan stödja förmågan att arbeta med benämnda tal i matematiken. Läslyftet beslutades vårterminen 2023 och påbörjades höstterminen 2023.
- Uppföljning av arbetet med Skolverkets bedömningsstöd (och koppla eventuellt ytterligare insatser till det).
- Inflytande och delaktighet i undervisningen årskurs 4–6, syftar bl.a. till att stödja arbete med motivation för lärande (till exempel pojkars lärande). Till målen hör att ytterligare utveckla lärares förmåga att synliggöra lärandemål och att inspirera och stödja genom kommunikation, från vardagsspråk till ämnesspråk.
- Påbörjad dialog om läroboksberoende i matematik. Läroboksberoende undervisning kan bidra till att eleverna inte får syn på matematiken i sig utan har stort fokus på att "beta av" uppgifter och genomföra planerade beräkningar.
- Påbörjad diskussion om hur vi förvaltar de arbetssätt som eleverna har med sig från förskola och förskoleklass, till exempel stationsarbete i matematik och kooperativa arbetssätt.

Kärna skola

Skolenhetens förklaring till resultatet

Resultatet speglar elevgruppen. I denna årskurs finns elever med stora behov och utmaningar för att nå målen. Vi ser även elever som behöver utmanas i att nå högre måluppfyllelse i en redan god måluppfyllelse.

Många av årskursen elever har ”mer än godtagbara kunskaper” om man fokuserar på ämnesbetyg och nationella prov 2023. Det syns tydligt i statistiken att det är individuella förmågor som bedöms genom att resultatet per klass varierar. Detta år hade vi en klass som avvek med lägre resultat än de övriga två. I denna grupp fanns fler elever med stora inlärningsbekymmer än i de två övriga. Alla klasser i årskurs 6 hade detta läsår elever med mycket stora inlärningsbekymmer både beroende på kognitiva svårigheter och på psykisk ohälsa. Resultatet pekar på att vi utmanar och leder våra elever till högre måluppfyllelse utifrån ett individuellt synsätt och bemötande.

Kärna skola visar ett resultat utifrån ämnesbetygen årskurs 6 där det finns en stor andel höga betyg i alla ämnen. Främst ser man höga betyg i engelska, idrott och musik. I matematik och svenska finner vi många elever med hög måluppfyllelse men även en större andel elever som inte når målen.

Tittar man på kön så ser vi inte några större skillnader mellan pojkars och flickors resultat på Kärna skola. Detta resultat förklarar den samsyn som undervisningen på Kärna skola vilar på. Pedagogerna beskriver i sina utvärderingar det Kollegiala lärandet som en betydande aktivitet när de utvecklar sin undervisning i klassrummet. Alla årskurser planerar och genomför undervisning utifrån samplanering där arbetsro, bild-stöd, ”språket i alla ämnen” och det kooperativa lärandet är gemensamma mål att sträva mot.

Har man identifierat särskilt svåra delmoment i de nationella proven i årskurs 3 och 6?

I årskurs 3 var matematiken en utmaning för en del elever. I årskurs 6 ser vi också att det är matematiken som flest elever haft svårigheter med bland dem som haft svårigheter.

Årskurs 3

Matematik: Vi ser att 31 procent av eleverna inte når upp till kravnivån i delprov F (skriftliga räknemetoder). I delprov G1 (problemlösning) är det 23 procent som inte når upp till kravnivån. Även delprov G2 (skriftliga räknemetoder) sticker ut med 18 procent som inte når kravnivån.

Svenska: Goda resultat generellt, över 80 procent når kravnivån i samtliga delprov.

Elever i årskurs 4 får enskilt stöd av specialpedagog, dock ej på grund av resultatet utifrån de nationella proven. Vi behöver följa upp och analysera resultatet av årskurs 3 2024 för att planering av undervisning i kommande årskurs 4. Vidare behöver vi jämföra resultatet 2023 med 2024 för att undersöka likheter och skillnader. Förekommer det likheter måste vi ta ett tydligt grepp kring undervisningen i aritmetik i de lägre åldrarna.

Årskurs 6

Svenska: Inget delprov som sticker ut resultatmässigt, utan eleverna har presterat utifrån förväntad förmåga och klarat sig bra.

Matematik: Delprov D (problemlösning) utmärker sig resultatmässigt i 6C. Delprov D utmärker sig även i 6A, men det är inte lika påtagligt som i 6C. Vi ser att eleverna behöver utveckla sin förmåga att lösa problem.

Engelska: De elever som upplevs tysta kommer inte till sin rätt i delprov A (muntligt), trots att de har goda och mycket goda kunskaper i engelska. Särskilt påtagligt var detta i 6C, där 3 elever inte når upp till betyg E men visar ett mycket bra resultat i övriga delprov. I övrigt generellt mycket goda resultat.

Vilka åtgärder har vidtagits på skolan med anledning av resultaten?

- Fortsatt extra stöd i kärnämnen och nu extra mycket i matematik.
- Stödundervisning i årskurs 6 i ämnena svenska och matematik som leds av specialpedagog.
- Fördjupade kartläggningar i alla årskurser i ämnet matematik som leds av specialpedagog.
- Fortsatt extragrupp i engelska på vårterminen i årskurs 6 utifrån behov.
- Fortsatt Läsprojekt riktat till årskurs 3 - Tidig insats för att stärka läsförmågan inför årskurs 4 där textmassan ökar.
- Fortsatt kontinuerligt kollegialt lärande i lärgrupper som leds av förstelärare. Under vårterminen 2024 är det fortsättning och avslutande av det ”Kooperativa lärandet i praktiken”. Under höstterminen 2024 startar ett fördjupande kollegialt lärande i matematik utifrån kooperativt perspektiv.
- Problemlösning i matematik som utgångspunkt i det kollegiala lärandet utifrån ett kooperativt synsätt.

Kullens skola

Skolenhetens förklaring till resultatet

Vårt år på Kullens skola var väldigt belastande ur ett elevhälsovårdande perspektiv. Det fanns ingen elevhälsopersonal på plats under stora delar av höstterminen 2022.

Från februari hade ny rektor tillsatt ett fullt elevhälsoteam. Skolan hade en riktad tillsyn av Skolinspektionen som gällde flera områden men framför allt extra anpassningar, särskilt stöd och rätten till utbildning, samt trygghet och studiero.

Kullens skola hade 20 åtgärdsprogram men det fanns 35 insatser på skolan. 19 av 35 insatser innefattade enskilt vuxenstöd.

Årskurs 6 hade under höstterminen flera svåra elevärenden som skolan inte lyckades med. Under vårterminen 2023 hade ny rektor ett otal möten med vårdnadshavare till elever i behov av särskilt stöd. Alla de eleverna hade under vårterminen åtgärdsprogram som också inkluderade anpassad studiegång eller enskild undervisning.

Resultatet var fyra elever med F i ett ämne. Dessa F var i moderna språk, idrott och engelska. Eleven med F i engelska hade åtgärdsprogram men nådde inte ändå fram då kunskapsnivån var alltför låg. F i idrott var att man inte uppvisade simkunnsighet. Moderna språk har tidigare varit svårt för Kullens elever när de placeras i andra grupper där man inte gör de anpassningar man är van vid.

Övriga elever hade flera F eller enbart F, i kombination med anpassad studiegång. Två elever hade flera F på grund av en stor problematisk skolfrånvaro. Utredningar gjordes med åtgärder men fick inte tillräcklig effekt. Det fanns två elever med omfattande stödbehov som haft enskild undervisning, anpassad studiegång, ångestproblematik med frånvaro, vilket har lett till inga betyg. Sammanlagt var det fem elever med beslut om anpassad studiegång i flera ämnen.

Alla elever med F lämnades över skriftligen till mottagande rektor. Överlämningsmöte mellan specialpedagoger skolorna emellan skedde och rektor var med på möten på ny skolan med vårdnadshavare och ny skolpersonal.

Har man identifierat särskilt svåra delmoment i de nationella proven i årskurs 3 och 6?

Årskurs 3

På Kullens skola hade eleverna i årskurs 3 lätt för både muntlig framställning och att skriva egna berättelser i svenska går fint. Det man har svårt för är läsförståelsen. I matematiken se vi att våra elever har svårt för de uppgifter som av sådan karaktär att eleverna måste tänka i flera led för att komma fram till ett svar. I engelska är det skrivandet som var det jobbigaste men även det muntliga. Lärarnas bedömning i Unikum i mars följer väl elevernas prestationer på de nationella proven.

Årskurs 6

Våra elever i årskurs 6 lyckas dock bra med läsförståelsen. Eleverna är starka i läsförståelse i både faktatexter och berättande texter. I svenska har majoriteten goda resultat i alla delprov. Eleverna är starka i både skrivande och berättande text samt faktatext.

Vi kan också se att eleverna har lätt för att uttrycka sig muntligt i både matematik och svenska. Eleverna har även goda resultat inom taluppfattning och talsanvändning. Eleverna visar även att de har goda och grundläggande kunskaper i att lösa matematiska problem.

Det som våra elever i den här årskursen hade svårt med var stavning och grundläggande skrivregler, till exempel stavning. Det finns ett svagare resultat i svenska i elevernas texter där interpunktion och stavning bedömdes.

I matematik ser vi att algoritmer inom både addition och subtraktion behöver befästa ytterligare. Vi upplever att eleverna var lite mer osäkra på likhetstecknets betydelse.

Korrelationen mellan lärarnas bedömning i Unikum i mars var bra men där eleverna lyckades något bättre på nationella proven än på bedömningen i Unikum i mars.

Vi kan i resultaten se att det som vi arbetat med nyligen i matematik hade de ett bättre resultat och det som vi arbetade med under föregående termin hade de ett lägre resultat på.

Vilka åtgärder har vidtagits på skolan med anledning av resultaten?

- Skolan har inrättat en särskild undervisningsgrupp.
- Det har skapats rutiner kring ledning och stimulans i klassrummet, extra anpassningar och särskilt stöd. Elevhälsans personal är med ute på raster.
- Vi har på skolan läst böckerna Differentierad undervisning och Pojkar i skolan. Dessa har lästs och diskuterats på lärarnas arbetsmöten tillsammans med rektor och specialpedagog.
- Lärarna analyserade vad de behövde förändra i sin undervisning utifrån de nationella proven och deras analyser är att de behöver jobba mer med läsningen för att utöka ordförrådet och att stärka uthålligheten.
- De kan också se att de behöver träna mer på stavningsregler och repetera det oftare. Vi kan visa mer exempel på texter där vi kan synliggöra bland annat stavningsregler och interpunktion.
- I matematik ser de att de behöver repetera oftare.
- På skolan som helhet behöver vi bli bättre på att undervisa pojkar och speciellt pojkar som har någon form av NPF. Utifrån den analysen har vi startat det arbetet med att vi läst boken Pojkar i skolan och specialpedagogen har börjat arbeta med ”stöttor” i undervisningen tillsammans med lärarna.

Kareby skola

Skolenhetens förklaring till resultatet

Kareby skola har två klasser per årskurs och resultaten skiljer sig från de olika klasserna, dock är det ingen markant skillnad mellan klasserna. Skolledningen kan se ett behov av att utöka de kollegiala samtalen kring lärmiljö, undervisning och det kompensatoriska uppdraget.

Skolans resultat är goda, något högre än förra året. På skolan har vi en speciallärare som arbetar med praktisk matematik i olika klasser. Vilket vi sedan kan se att eleverna har lätt för geometriska former och mönster. När vi kontinuerligt följer upp elevernas resultat och har identifierat områden som eleverna har svårare med så tränar vi det under året, utgår från var eleverna befinner sig.

Vi arbetar med att lära eleverna olika strategier vid uträkning då det är något de behöver träna på. Att kunna visa hur de tänker vid uträkning med bilder är ett lyckosamt sätt att visa hur de tänker så det fortsätter vi med att undervisa dem och att se om svaret är rimligt. Det var lättare att skriva faktatext då det finns ord att använda än att skriva berättelser på egen hand. Det bör vi träna mer på. De som hade svårast för detta var de elever med läs- och skrivsvårigheter som hade svårt med läsförståelse.

Har man identifierat särskilt svåra delmoment i de nationella proven i årskurs 3 och 6?

Årskurs 3

Det svåraste delmomentet för eleverna var läsförståelsen i svenska och matematik. Vid den muntliga delen var det även svårt för eleverna att läsa ”mellan raderna”. Elever med utländsk bakgrund samt de som är lässvaga klarar det inte.

Det som vi har identifierat och som vi kan utveckla är läsförståelsen. I matematiken så var det två moment som vi skulle kunna utveckla och det är lästal och öppna tal.

Årskurs 6

Det svåraste delmomentet för eleverna var läsförståelsen i svenska. Vi ser att eleverna har svårt med att läsa och att förstå innehåll, instruktioner och frågan. I matematiken var det delprovet E som var det svåraste delmomentet.

I engelskan är det många elever som lyckas väl. Specialläraren på skolan har i sitt uppdrag, att hon i början av åk 6 testar av eleverna och sedan ger ett extra stöd inför nationella provet.

Vilka åtgärder har vidtagits på skolan med anledning av resultaten?

- Det finns numera finns undervisning i svenska som andraspråk som hjälper de elever som har svenska som andra språk.
- De lässvaga eleverna har enskild lästräning och åtgärdsprogram.

- Specialläraren fortsätter med praktisk-matematikundervisning.

Årskurs 6

- Lärarna behöver lägga mer tid och kraft på läsförståelse i svenska men även i matematik, No och So för att träna på att läsa, förstå texter och instruktioner.
- Fortsätta träna på begrepp i matematiken, att använda matematik på olika sätt både muntligt och skriftligt samt att redovisa sina svar tydligt.

Sparrås skola

Sparrås skola byggs stegvis ut från en F-3-skola till en F-6-skola. Under läsåret 2022/2023 hade skolan enbart årskurs 1-4, vilket innebär att det inte sattes några betyg i årskurs 6. Analysen här nedanför är gjord utifrån de nationella proven i årskurs 3.

Skolenhetens förklaring till resultatet

Resultatet av nationella prov i matematik visar att endast 49 procent av alla elever klarade alla delprov. Fler pojkar än flickor klarade alla. Resultatet i nationella prov i svenska visar att 68 procent klarade alla delprov varav flest är flickor. Jämfört med kommunens genomsnittliga resultat ligger vi över i alla delmoment, men vi ser att vi fortsatt har utmaningar på enheten både i svenska och matematik.

En del i resultatet kan härledas till undervisningens utformning. En av elevgrupperna har också haft behov av att arbeta mycket kring sociala strukturer i gruppen.

Vi har en låg omsättning av pedagoger på skolan och en hög grad av behörig personal, vilket ger goda förutsättningar för att kunna ha en röd tråd i undervisningen över hela låg- och mellanstadietiden. Sparråsskolan är en relativt ny skola och vi ser att våra resultat över tid pendlat upp och ner. Vi har under tid haft fokus på att utveckla pedagogernas kompetens för att säkerställa att undervisningen genomförs med aktivt lärarstöd, men våra resultat visar att det finns ett fortsatt behov av att fortsätta ha detta i fokus.

Har man identifierat särskilt svåra delmoment i de nationella proven i årskurs 3 och 6?

När undervisande pedagoger, specialpedagog och rektor tillsammans analyserar resultatet framträder ett tydligt mönster i matematikresultatet. De delar som många elever inte klarade var de som handlade om problemlösning och användandet av algoritmer. Eleverna har svårt att veta vilken/vilka strategier som de ska använda sig av för att lösa uppgiften. Vi ser att elever har svårt att göra skriftliga uträkningar i flera steg och tappar bort sig på vägen.

I svenska var det delprovet kring faktatexter som flest elever inte klarade. Moment med text och frågor där eleverna förväntas "läsa mellan raderna" ser vi utmanar våra elever, både de som presterar mot de lägre liksom de högre betygskriterierna. Eleverna har svårt att dra egna slutsatser utifrån det de läst och förutsätter att svaren står i texten.

Vi ser att eleverna har svårt med olika texttyper (genre). Eleverna har svårt med uthålligheten i att genomföra och lyckas slutföra uppgifter som de ställs inför.

Vilka åtgärder har vidtagits på skolan med anledning av resultaten?

- Tillsammans med speciallärare har undervisningens innehåll i matematik fokuserat på problemlösningstrategier och problemlösningförmåga.

- Förstelärare i matematik arbetar tillsammans med lärarlagen i det kollegiala lärandet kring undervisningsstrategier i både matematik och svenska.
- Specialpedagog har haft handledning med mentorer i de grupper där man ser låga resultat, med fokus på lärmiljöer, ledarskap och lektionsupplägg för att kunna möta alla elevers utmaningar och behov.
- Utifrån analys av resultat från bedömningsstöden i framför allt årskurs 2 har vi arbetat med mindre grupper där fokus varit att stärka elevernas matematiska utveckling.
- Fokus att stärka pedagogerna i arbetet kring bedömning och undervisningens utformning kring att förtydliga för våra elever vad och hur som ska läras.

Thorildskolan – årskurs 7

Vilka åtgärder vidtas för eleverna som nu går i sjuan?

- Högstadiet genomför screening i svenska och matematik med alla elever i åk 7. Utifrån resultatet på screening arbetar skolan vidare på gruppnivå med undervisning och intensivträning på individnivå för vissa elever, under en begränsad tid.
- Åtgärdsprogram avslutas i årskurs 6 när elev slutar på skola. Mottagande skola förbereder för alla, men särskilt i de fall där det är omfattande omsorgsbehov. I nytt sammanhang uppstår nya situationer, vilket gör att saker som inte fungerat innan kan fungera bra i ny klass och ny miljö. Finns också exempel på motsatsen.
- Om lärare genomför extra anpassningar och en elev befaras att inte uppfylla de betygskriterier som minst ska uppfyllas, ska detta anmälas till rektorn och då inleds utredning om elevs behov om särskilt stöd.
- Thorildskolan har under de senaste två åren haft 30 procent respektive 24 procent av eleverna som inte har betyg i alla ämnen från årskurs 6. Skolan har genomfört extra anpassningar, men inte hunnit utreda alla elever som inte når betygskriterierna. En del av eleverna har fått insatser ändå, då skolan kan genomföra insatser under kortare period utan åtgärdsprogram.
- Skolan har kunskapsavstämning i mitten och slutet av varje termin. Utifrån varje avstämning genomförs åtgärder om det är något specifikt som framkommer. Åtgärder kan vara både på grupp och individnivå.
- Skolan kommer fortsatt arbeta för att utveckla det särskilda stödet på skolan och hur det på olika sätt organiseras för att på bästa sätt möta elevers behov.

Är individuella planer (åtgärdsprogram och dokumentation om extra anpassningar) upprättade i samband med överlämningen till högstadiet?

Högstadiet har fått information om alla elever där elever har haft insatser. Det finns elever med omfattande behov som inte haft åtgärdsprogram, där avlämnande skola i stället tillgodsett elevs behov genom extra anpassningar.

Högstadiet uppfattar det som att skolor i de yngre åldrarna generellt har tillgång till fler personal och därför kan organisera och möta fler behov inom befintlig organisation.

Thorildskolan har under de senaste två åren haft 30 procent respektive 24 procent av eleverna som inte har betyg i alla ämnen från årskurs 6. Det är problematiskt att agera på individnivå på så hög andel av skolans elever. Skolan arbetar ständigt med att utveckla lednings och stimulans i klassrummet för att elevers behov ska kunna tillgodoses inom ramen för den ordinarie undervisningsgruppen.

Gällande extra anpassningar så är de dokumenterade i Unikum. Ett problem är dock att mottagande skola inte kommer in i systemet innan och vid skolstart.

Munkegärdeskolan – årskurs 7

Vilka åtgärder vidtas för eleverna som nu går i sjuan?

- Under höstterminen 20223 vidtogs åtgärder utifrån de överlämningar som elevhälsoteamet fick från F-6 skolorna och utifrån skolans lokalförutsättningar. Det har handlat om att några elever har skrivits in i skolans särskilda undervisningsgrupp, några elever läser enligt anpassad studiegång och två elever skrevs in i den centrala särskilda undervisningsgruppen på Skomakaren.
- Mer vanligt är att elever har extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen.
- Möten med elever och dess vårdnadshavare utifrån behov där vi även har externa aktörer inblandat i processen för att skapa en trygg övergång för eleven.
- Klassplaceringar där vi tillsammans med specialpedagog från underskolorna klassplacerar elever utifrån olika kriterier exempelvis kön.
- Överlämningar från resultaten av genomförda nationella prov överlämnas till Munkegärdeskolan från underskolorna under juni månad.
- Under oktober månad genomförs kartläggningar med alla elever i åk7.

Är individuella planer (åtgärdsprogram och dokumentation om extra anpassningar) upprättade i samband med överlämningen till högstadiet?

Verksamheten tar del av de anpassningar som dels har delgetts via överlämning dels via ”arkiv” i Unikum, där både tidigare dokumentation kring anpassningar och särskilt stöd finns att utgå ifrån. Då anpassningar och särskilt stöd upprättas utifrån hur lärmiljön möter elevens behov, behöver varje verksamhet utgå från sin specifika lärmiljö, men ta hänsyn till och utgå från tidigare dokumentation för varje elev. Under första terminen behöver relationer mellan lärare och elev samt vårdnadshavare upprättas.

Några elever hade åtgärdsprogram från vårterminen i årskurs 6 som vi kunde utgå ifrån men då vi har olika förutsättningar på olika skolor så hjälper det inte alltid.

Ytterbyskolan – årskurs 7

Vilka åtgärder vidtas för eleverna som nu går i sjuan?

- Inför skolstart görs överlämningar för att kunna möta upp alla elever så att övergången till Ytterbyskolan blir trygg. Utifrån den kunskap vi får förbereds undervisande lärare så att anpassningar kan göras från start.
- Finns det elever med mycket omfattande behov förs en dialog med lärare, vårdnadshavare, elev samt skolans elevhälsoteam kring hur vi skapar en fungerande skola för eleven. Ibland kan det handla om en placering i skolans lilla undervisningsgrupp.
- För att få ytterligare en bild av kunskapsnivån görs en screening av alla i elever i årskurs 7 i läsning (läshastighet) och grundläggande matematik.
- Eleverna följs upp och diskuteras under samordningsmötena som sker varje vecka, där lärare, rektor och specialpedagog deltar.

Är individuella planer (åtgärdsprogram och dokumentation om extra anpassningar) upprättade i samband med överlämningen till högstadiet?

Det finns generellt ingen sådan rutin att upprätta särskild dokumentation vid övergångar i dagsläget. Överlämnande skola avslutar de åtgärdsprogram som skolan har vid övergång till ny skola. Däremot som skrivits ovan görs en överlämning till oss från mellanstadiet utifrån en mall vilket fungerar bra i vårt område. Vi har även tillgång till den dokumentation kring eleven som har gjorts via verksamhetssystemen Unikum och PMO.

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Politiskt uppdrag om grundskolan med inriktning på årskurs 6

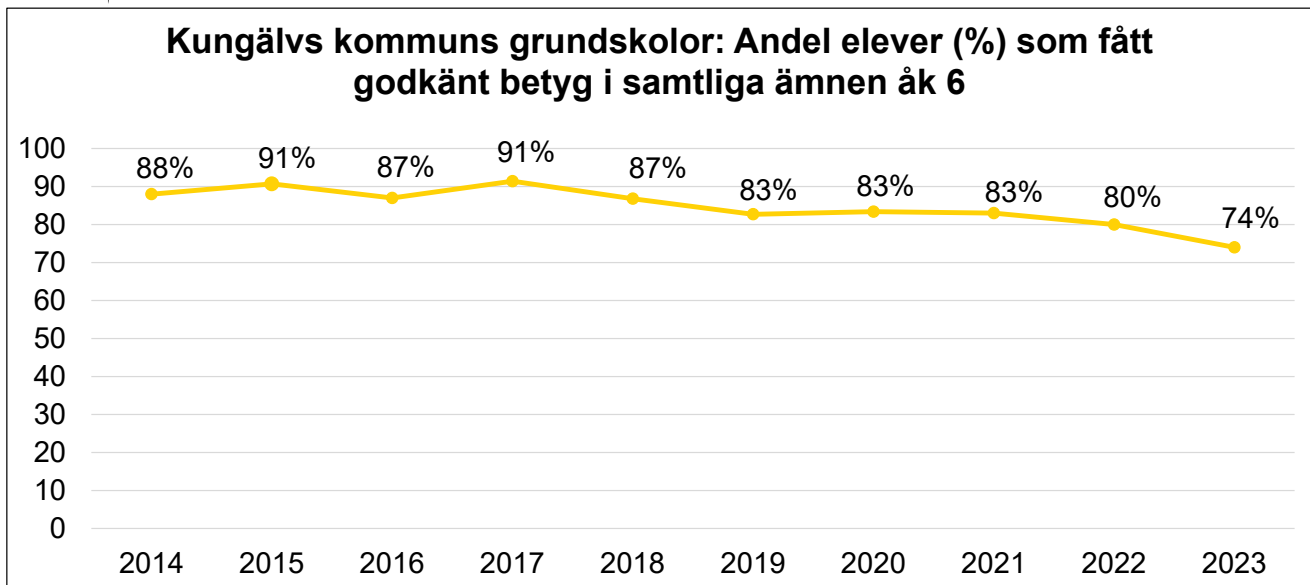
Uppdraget från politiken

Uppdrag till sektorchef med anledning av SKA rapport 2 till huvudmannen

Utskottet konstaterar att resultaten är oroväckande samtidigt som innehållet i rapporten blir bristfällig.

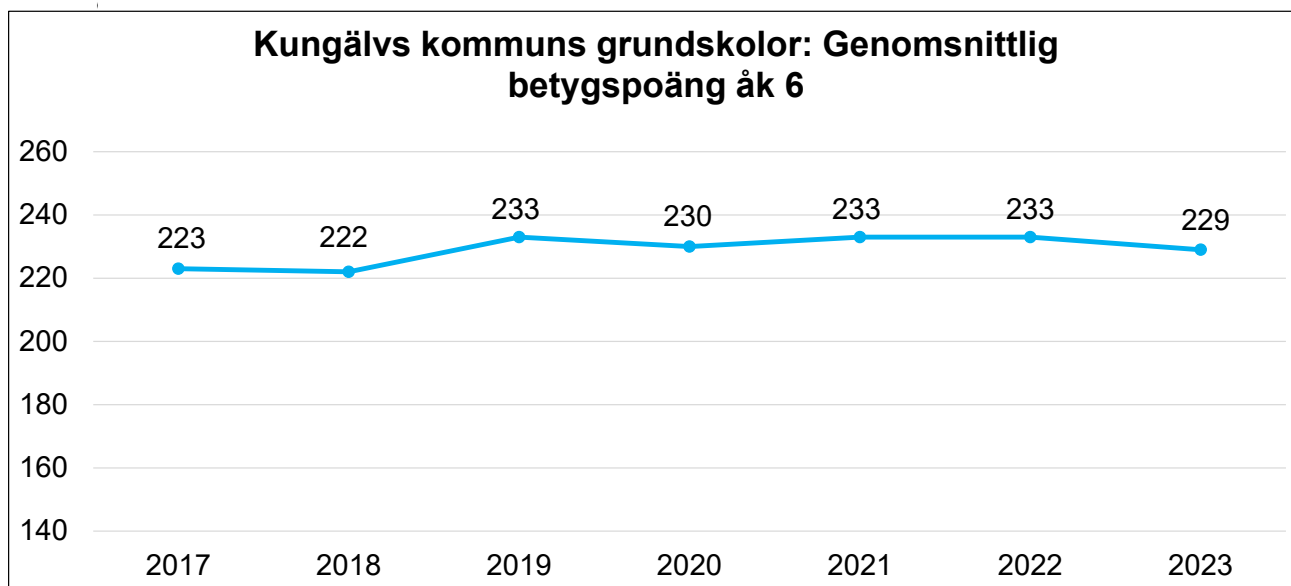
Utskottet ger sektorchefen i uppdrag att skyndsamt återkomma med kompletterande information från våra grundskolor enligt följande:

- Skolenhetens förklaring till resultatet.
- Har man identifierat särskilt svåra delmoment i de nationella proven?
- Hur många elever fick underkänt i ett, två, tre eller fler ämnen.
- Hur hög var sjukfrånvaron under VT23 bland pedagogisk personal?
- Vilka åtgärder har vidtagits på skolan med anledning av resultaten?
- Vilka åtgärder vidtas för eleverna som nu går i sjuan? Är individuella planer upprättade i samband med överlämningen till högstadiet?

Ökning: Olseröd (+13%), Sandbacka (+10%), Kareby (+6), Marstrand (+3), Håltå (+1), Kullen (+/- 0%)

Minskning: Tunge (-26%), Diseröd (-14%), Kastellegården (-12%), Kärna (-9%), Fontin (-2%),

Ökning: Kareby (+16), Olseröd (+13), Håltå (+9), Sandbacka (+9), Kärna (+5)

Minskning: Tunge (-27), Diseröd (-16), Marstrand (-14), Fontin (-10), Kastellegården (-8), Kullen (-5)

Årskurs 6: Skolenheternas viktigaste förklaringar till resultatet

- Pojkars lärande – undervisningsmetoderna behöver stärkas.
- Kontinuitet hos personal – sjukskrivning eller svårigheter att rekrytera har skapat utmaningar för enskilda skolklasser i årskurs 6.
- Elever med omfattande behov av särskilt stöd blir fler – kräver samverkan med andra instanser.
- Pandemin – en årskull som hade mindre kontinuitet när deras egen sjukfrånvaro och personalens sjukfrånvaro var hög.
- Undervisningens kvalitet – mer fokus på baskunskaper i läsning och skrivande viktigaste åtgärden efter analysen av de nationella proven.

Årskurs 7: Analys av överlämningar

- Enligt högstadieskolorna är individuella planer (åtgärdsprogram och dokumentation om extra anpassningar) upprättade respektive dokumenterade i samband med överlämningen från årskurs 6 till högstadiet. Elevens stödbehov finns dokumenterat i verksamhetssystem som Unikum och PMO.
- När eleven börjar årskurs 7 behöver elevens stödinsatser anpassas utifrån den lärmiljö och de kursplaner som eleven läser i högstadiet. Anpassningar av stödet i årskurs 7 görs i de fall det behövs.

Årskurs 6: Exempel på åtgärder som sätts in av skolorna

- Utvecklingsarbete kring undervisningens kvalitet.
- Utvecklingsarbete kring ledning och stimulans, extra anpassningar och särskilt stöd, bl.a. för elever med NPF.
- Utvecklingsarbete kring pojkars lärande
- Utvecklingsarbete kring trygghet och studiero, ledarskap i klassrummet.
- Utvecklingsarbete kring bedömning och betygssättning. Sambedömning av nationella prov.
- Utvecklingsarbete kring svenska och matematik. Fokus på baskunskaper som att läsa, skriva och räkna.
- Satsningar på specialpedagoger och speciallärare.
- Kollegialt lärande och samplanering av undervisningen.
- Samarbete med socialtjänst och BUP.

Årskurs 7: Exempel på åtgärder som sätts in av skolorna

- Överlämningar sker inför skolstart för alla elever med information om åtgärdsprogram, extra anpassningar, betygsresultat och resultat på nationella prov.
- Screeningar genomförs i svenska och matematik med alla elever i årskurs 7 under höstterminen. Även kunskapsavstämningar i mitten och slutet av varje termin. Individuella åtgärder sätts in för de elever som behöver det.
- Vid omfattande stödbehov sker även dialog med vårdnadshavare.
- Samordningsmöten och elevhälsomöten för att följa upp enskilda elever med stödbehov.
- Utgångspunkten är att ge särskilt stöd och extra anpassningar i klassrummet. I vissa fall behöver dock elever som kommer till årskurs 7 särskild undervisningsgrupp eller anpassad studiegång.

Årskurs 6: Hur många F har eleverna?

Antal F	Antal elever
1	56
2	22
3	11
4	7
5	6
6	11
7	3
8	5
9	4
10	2
11	5
12	4
13	1

Det är flest elever som har betyget F i 1-3 ämnen.

1-3 ämnen: 89 elever

4-6 ämnen: 24 elever

7-9 ämnen: 12 elever

10-13 ämnen: 12 elever

Årskurs 6: Hur många F har eleverna på olika skolor?

Antal F	Diseröd	Fontin	Hålda	Kareby	Kastelle- gården	Kullen	Kärna	Marstrand	Olseröd	Sand- backa	Tunge
1	5	5	2	2	14	4	5	1	3	5	9
2	5	2		3	2	1	1		1	2	5
3	1	5			3					1	1
4	1	1			1	2				1	1
5	1				3	1				1	
6	1		1		4	1			2		2
7	1				1	1					
8	2						1		1	1	
9	1				1						1
10				1			1		1		
11	1	3					1				
12		1			1		1		1		
13							1				
Antal elever	47	56	24	43	106	50	59	9	48	55	64

Observera att antalet elever skiljer sig åt

Elever som har 1-3 F

Svenska, engelska och matematik samt idrott och hälsa och moderna språk är de vanligaste ämnen man har F i

Elever som har 4-6 F

Svenska, engelska och matematik dominerar även här tillsammans med samhällskunskap, men inte längre idrott och hälsa och moderna språk.

Elever som har 7-13 F

F:n sprids till många olika ämnen utan lika tydligt mönster.

Praktiskt-estetiska ämnen

Praktiskt-estetiska ämnen förutom idrott och hälsa har färre F för alla grupper av elever.

Statistik sjukfrånvaro

Kungälv kommun redovisar inte statistik för sjukfrånvaro på enhetsnivå eller för enskilda befattningar eller yrkeskategorier på grund av offentlighets- och sekretesslagen. Statistiken här nedanför presenteras därför enbart på verksamhetsnivå och för samtliga befattningar.

Sjukfrånvaro VO Grundskola F-6 (alla befattningar)	2023	2022
Kort	4,6%	6,3%
Lång	3,6%	4,2%
Total	8,2%	10,5%

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-06

Sida

8 (23)

§ 6/2024

Systematiskt kvalitetsarbete för förskola och skola - huvudmannens rapport 2 2023 (Dnr KS2023/2525)

Sammanfattning

Skollagen ställer krav på att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen genom ett systematiskt kvalitetsarbete.

I Kungälv kommun följs kvaliteten i verksamheten upp vid två tillfällen under läsåret med utgångspunkt från centrala områden i skollagen och läroplanerna. Denna rapport fokuserar på kunskap, betyg och undervisningens kvalitet samt ett antal andra områden.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Systematiskt kvalitetsarbete för förskola och skola - huvudmannens rapport 2 2023

Bilaga Huvudmannens rapport 2 2023 - rapporten

Bilaga Protokollsutdrag - Systematiskt kvalitetsarbete för förskola och skola - huvudmannens rapport 2 2023 - Utskottet för Bildning och lärande

Bilaga Skolornas underlag

Bilaga Kompletterande information till skolornas underlag

Beslut

1. Informationen antecknas till protokollet.

Expedieras till:

För kännedom till:

**UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-28

Sida

23 (29)

§ 183/2023

Systematiskt kvalitetsarbete för förskola och skola - huvudmannens rapport 2 2023 (Dnr KS2023/2525)

Sammanfattning

Skollagen ställer krav på att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen genom ett systematiskt kvalitetsarbete.

I Kungälv kommun följs kvaliteten i verksamheten upp vid två tillfällen under läsåret med utgångspunkt från centrala områden i skollagen och läroplanerna. Denna rapport fokuserar på kunskap, betyg och undervisningens kvalitet samt ett antal andra områden.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Systematiskt kvalitetsarbete för förskola och skola - huvudmannens rapport 2 2023

Bilaga Huvudmannens rapport 2 2023 - rapporten

Yrkande

Anna Vedin (M): Kommunstyrelsen ger kommundirektören i uppdrag att skyndsamt återkomma med kompletterande information från våra grundskolor enligt följande:

1. Skolenhetens förklaring till resultatet.
2. Har man identifierat särskilt svåra delmoment i de nationella proven?
3. Hur många elever fick underkänt i ett, två, tre eller fler ämnen.
4. Hur hög var sjukfrånvaron under VT23 bland pedagogisk personal?
5. Vilka åtgärder har vidtagits på skolan med anledning av resultatet?
6. Vilka åtgärder vidtas för eleverna som nu går i sjuan? Är individuella planer upprättade i samband med överlämningen till högstadiet?

Proposition

Ordföranden ställer proposition på yrkandet och finner att utskottet för bildning och lärande beslutar att anta Anna Vedins (M) yrkande.

Omröstning begärs inte.

Förslag till kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen ger kommundirektören i uppdrag att skyndsamt återkomma med kompletterande information från våra grundskolor enligt följande:

1. Skolenhetens förklaring till resultatet.
2. Har man identifierat särskilt svåra delmoment i de nationella proven?

**UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-11-28

Sida

24 (29)

3. Hur många elever fick underkänt i ett, två, tre eller fler ämnen.
4. Hur hög var sjukfrånvaron under VT23 bland pedagogisk personal?
5. Vilka åtgärder har vidtagits på skolan med anledning av resultaten?
6. Vilka åtgärder vidtas för eleverna som nu går i sjuan? Är individuella planer upprättade i samband med överlämningen till högstadiet?
7. Informationen antecknas till protokollet.

Protokollsanteckning från Anna Vedin (M):

Uppdrag till sektorchef med anledning av SKA rapport 2 till huvudmannen

Utskottet konstaterar att resultaten är oroväckande samtidigt som innehållet i rapporten blir bristfällig.

Utskottet ger sektorchefen i uppdrag att skyndsamt återkomma med kompletterande information från våra grundskolor enligt följande:

1. Skolenhetens förklaring till resultatet.
2. Har man identifierat särskilt svåra delmoment i de nationella proven?
3. Hur många elever fick underkänt i ett, två, tre eller fler ämnen.
4. Hur hög var sjukfrånvaron under VT23 bland pedagogisk personal?
5. Vilka åtgärder har vidtagits på skolan med anledning av resultaten?
6. Vilka åtgärder vidtas för eleverna som nu går i sjuan? Är individuella planer upprättade i samband med överlämningen till högstadiet?

Det är naturligtvis otillfredsställande att resultaten för årskurs 6 sjunkit på helheten men vi ser samtidigt förbättringar för vissa skolor som tidigare haft lägre resultat. Det framträder en splittrad bild vad gäller likvärdigheten som vi aldrig kan acceptera. Vi har initierat ett arbete med att få in varje grundskolas bild (punkterna ovan) för att vi ska kunna fatta så kloka beslut som möjligt. Vi säkerställer också just nu att eleverna som nu går i sjuan har det stöd som situationen kräver.

Expedieras till:

För kännedom till:

**UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Denna behandling '28/24 Planprogram Åseberget' har inget tjänsteutlåtande.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Näringslivsstrategiskt program för Kungälv kommun 2035

Program

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/1790
Beslut: Kommunstyrelsen 2023-09-20
Ersätter tidigare beslut: KS2020/0250 § 127
Giltighetstid: 2035-12-31
Dokumentansvarig: Administrativ chef
Senast uppdaterad av: Handläggare näringslivsfunktionen

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Relation till andra styrdokument.....	3
3. Syfte	3
4. Mål och viljeinriktning	4
5. Sex strategier för att stärka näringslivets förutsättningar.....	7
6. Organisation.....	9
7. Levandegöra	10
8. Uppföljning.....	10

1. Inledning

Detta dokument syftar till att på ett övergripande plan ange målen med och inriktningen för kommunens hållning till och arbete med näringslivsfrågor.

Under 2019/2020 pågick ett arbete med Västsvenska Handelskammaren, utifrån en väl beprövad process. Under processen träffades tre olika fokusgrupper; en fokusgrupp med representanter från lokala näringslivet, en med politiker och en med kommunala tjänstepersoner. De har fått identifiera sin syn på framtida riktning, mål och strategi som kopplats till näringslivets förutsättningar. Resultatet av projektet utgör grunden till kommunens framtida riktning, mål och strategier för näringslivsutvecklingen. Slutsatserna sammanställdes i en strategirapport som har legat till grund för det fortsatta arbetet.

Det näringslivsstrategiska programmet innehåller tre mål och sex strategier och kommer att kompletteras med operativa handlingsplaner där konkreta mål och ansvar framgår, som kommer att ha årlig översyn.

2. Relation till andra styrdokument

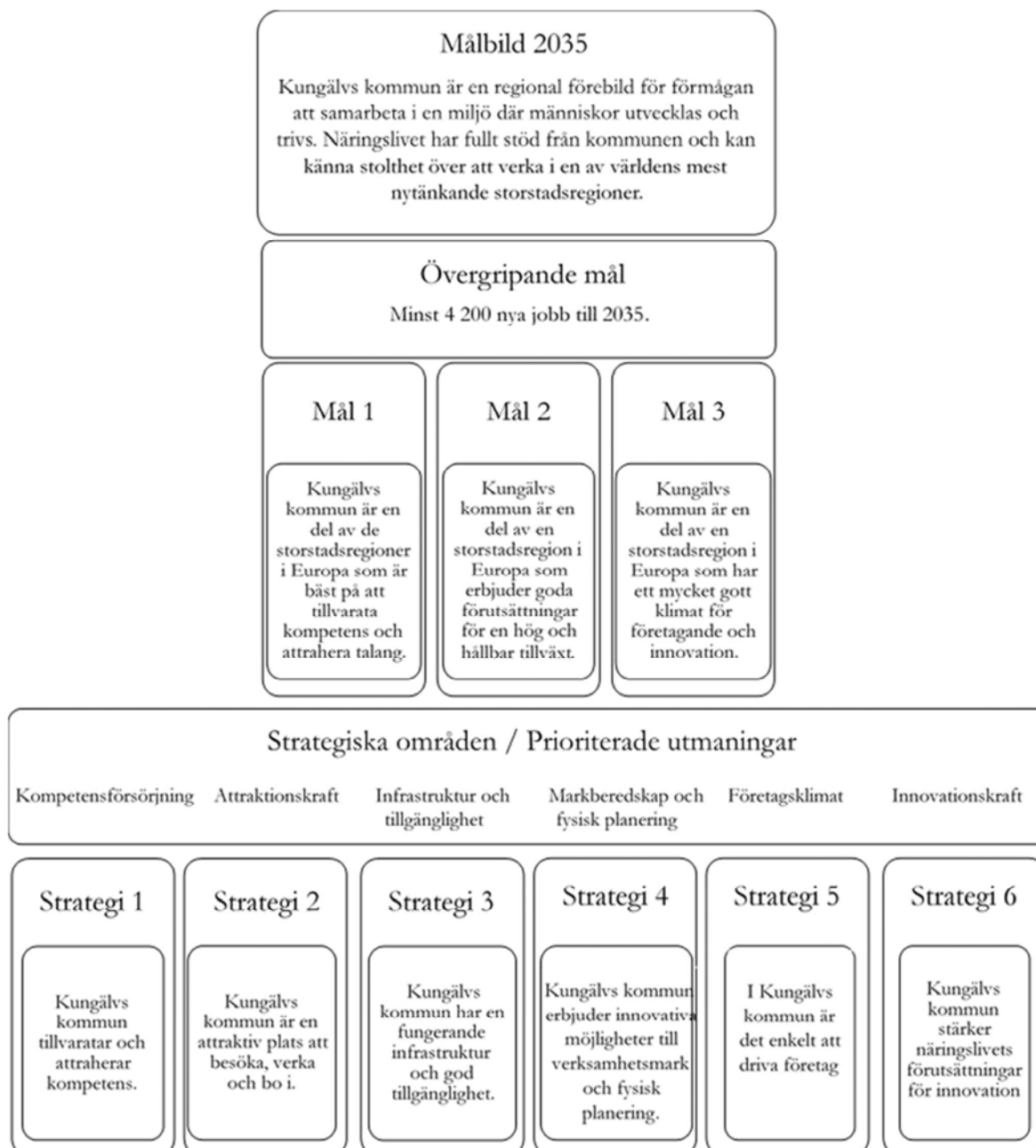
Strategin gäller för hela kommunens verksamhet, oavsett driftsform. Näringslivsstrategin ligger i linje med kommunens översiktsplan (ÖP), kommunens program för social hållbarhet, Agenda 2030 och Göteborgs stads näringslivsstrategiska program 2023 – 2035, framtaget av Business Region Göteborg i samverkan med Göteborgsregionen.

3. Syfte

Strategin ska tala om hur Kungälv kommun ska arbeta för att skapa bättre förutsättningar för företagande. En samsyn av näringslivspolitikerna är av stort vikt för ett gott företagsklimat. Strategin ska betraktas som en plattform för vidare arbete med såväl näringslivsservice som mer övergripande frågor. Strategin utgår ifrån att god kvalitet i skola, vård och omsorg är grunden för ett gott företagsklimat. Tillgång till bra bostäder är också en grundförutsättning för ett blomstrande näringsliv men behandlas inte i denna strategi.

4. Mål och viljeinriktning

4.1 Målbild 2035

Kungälv kommuns näringslivs målbild för 2035 tar sitt avstamp i de regionala mål som övriga GR-kommuner arbetar utifrån. Den har formulerats i dialog med näringsliv, lokala företagareföreningar, akademi, politiker, förvaltningar och kommunala bolag samt regionala samarbetspartners. Näringslivet kan delas in i flera grupper såsom tjänsteföretag, tillverkning, hotell- och restaurang, turism och dagligvaruhandel. Målbilden uttrycker kommunens viljeinriktning för vad som ska uppnås genom det samlade arbetet med näringslivsutveckling till år 2035. Året är satt i samklang med Göteborgs stads näringslivsstrategiska program.

Kungälv kommun är en regional förebild för förmågan att samarbeta – i en miljö där människor utvecklas och trivs. Näringslivet har fullt stöd från kommunen och kan känna stolthet över att verka i en av världens mest nytänkande storstadsregioner.

I målbilden uttrycks att Kungälv kommun ska vara en regional förebild för sin samverkansförmåga. Det innebär en utvecklad samverkan mellan kommunen, näringslivet, akademien och ideella sektorn, samt med regionala aktörer, både nationellt och internationellt. Syftet med samverkan är att skapa ett näringslivsklimat som präglas av nytänkande, där nya lösningar snabbt fångas upp och där människor kan utvecklas och trivas.

Målbilden uttrycker också att kommunen ska skapa gynnsamma förutsättningar för och ge stöd till näringslivet. Detta stöd kan bland annat manifesteras genom en effektiv handläggning av ärenden och god service från både tjänstepersoner och politiker. Stödet uttrycks även i de övergripande processerna, som skapar möjligheter för företag att växa, skolor som utvecklar bra kompetens, samt stort utbud av bostäder av olika slag.

4.2 Mål och indikatorer

Det övergripande målet för Kungälv kommuns näringslivsstrategi är att skapa förutsättningar för:

Minst 4200 nya jobb till 2035.

Med nya jobb avses 4200 fler sysselsatta från 2016 till 2035 i Kungälv kommun.

För att uppnå den långsiktiga målbilden och det övergripande målet har tre underliggande mål formulerats. Målen tar fasta på de strategiska områden som det näringslivsstrategiska programmet omfattar. De tre underliggande målen är:

Mål 1: Kompetensförsörjning och attraktionskraft

Kungälv kommun är en del av en storstadsregion i Europa som på ett framgångsrikt sätt kan tillvarata kompetens och attrahera talang.

Mål 2: Samhällsplanering

Kungälv kommun är en del av en storstadsregion i Europa som erbjuder goda förutsättningar för en hög och hållbar tillväxt.

Mål 3: Företagsklimat och innovationskraft

Kungälv kommun är en del av en storstadsregion i Europa som har ett mycket gott klimat för företagande och innovation.

Till varje mål kopplas prioriterade indikatorer och önskvärt läge för dessa, för att kunna följa målen utveckling vid uppföljning. De prioriterade indikatorerna kommer kontinuerligt ses över för att säkerställa att de mäter vad som avses samt kompletteras om nya indikatorer uppkommer som är bättre lämpade till att mäta måluppfyllelse.

I följande stycken beskrivs vart och ett av målen, de prioriterade indikatorer som används för att följa målen utveckling, samt önskat läge för dessa indikatorer.

Mål 1: Kompetensförsörjning och attraktionskraft

Kungälv kommun är en del av en storstadsregion i Europa som på framgångsrikt sätt kan tillvarata kompetens och attrahera talang.

Det första målet har fokus på människan och att tillvarata varje människas inneboende drivkraft och talang. För att Kungälv kommun ska lyckas nå målet krävs ett strategiskt arbete inom kompetensförsörjning och attraktionskraft.

Önskat läge:

- Fler samverkansprojekt per år mellan skola och näringsliv.
- Fler antal sysselsatta.
- Öka antalet arbetsställen (då ett företag kan finnas på flera platser).

Prioriterade indikatorer:

- Antal samverkansprojekt skola/näringsliv.
- Antal sysselsatta.
- Antal arbetsställen.

Mål 2: Samhällsplanering

Kungälv kommun är en del av en storstadsregion i Europa som erbjuder goda förutsättningar för en hög och hållbar tillväxt.

Det andra målet har fokus att skapa en hållbar tillväxt ur samtliga dimensioner – den ekonomiska, den ekologiska och den sociala. Agenda 2030 är vägledande för kommunen här.

För att Kungälv kommun ska lyckas nå målet krävs ett internt strategiskt arbete inom hela det regionala samhällsplaneringsområdet, teknisk och fysisk infrastruktur, tillgänglighet, markberedskap och fysisk planering.

Önskat läge:

- Ökad differentiering av näringslivet i Kungälv kommun.
- Ökat antal företagsetableringar.
- Ge förutsättningar för att redan befintliga företag ska kunna stanna kvar och utveckla sin verksamhet.

Prioriterade indikatorer:

- Antal branscher representerade i kommunen.
- Antal startklara hektar för verksamhetsetablering och kontor.
- Antal sysselsatta.

Mål 3: Företagsklimat

Kungälv kommun är en del av en storstadsregion i Europa som har bäst klimat för företagande.

Det tredje målet har fokus på näringslivsklimatet och att skapa gynnsamma förutsättningar för nya företag att etableras, befintliga företag att växa och innovationer att utvecklas. För att Kungälv kommun ska lyckas nå målet krävs ett strategiskt arbete inom företagsklimat och innovationskraft.

Önskat läge:

- Förbättra Kungälv kommuns index i SKR:s Insikt.
- Bättre placering i Svenskt Näringslivs ranking av företagsklimatet.

Prioriterade indikatorer:

- SKR:s Insikt årliga index.
- Svenskt Näringslivs årliga ranking av företagsklimatet.

5. Sex strategier för att stärka näringslivets förutsättningar

Utifrån de utmaningar som Kungälv kommun och regionen står inför, samt de prioriteringar som framkommit i dialogen med näringsliv har sex strategiska områden identifierats. För att Kungälv kommun ska lyckas uppnå målbild och mål måste ett strategiskt arbete drivas inom samtliga dessa områden:

- Kompetensförsörjning
- Attraktionskraft
- Infrastruktur och tillgänglighet
- Markberedskap och fysisk planering
- Företagsklimat
- Innovation

Strategi 1: Kompetensförsörjning

Kungälv kommun tillvaratar och attraherar kompetens.

Tillgång till arbetskraft med relevant kompetens är en av de viktigaste förutsättningarna för att näringslivet i Kungälv kommun ska vara konkurrenskraftigt och fortsätta utvecklas. För att säkra morgondagens kompetensförsörjning ska Kungälv kommun arbeta aktivt med att identifiera och tillvarata den kompetens som redan finns här, samt attrahera kompetens regionalt och nationellt.

Det gör Kungälv kommun genom att:

- Utveckla skola-näringslivssamverkan och låta entreprenörskap löpa som en röd tråd genom hela utbildningssystemet.
- Stödja kompetenshöjande åtgärder för företagen i samverkan med hela utbildningsväsendet och regionala näringslivsorganisationer.

Strategi 2: Attraktionskraft

Kungälv kommun är en attraktiv plats att besöka, verka och bo i.

Tillväxten har en regional logik och det är regioner snarare än kommuner som konkurrerar om kompetens och kapital. Kungälv kommun ska vara en plats som är attraktiv att besöka, verka, och bo i. För att vara det behöver Kungälv kommun både leverera god samhällsservice och förmedla berättelsen om Kungälv kommun som en attraktiv plats.

Det gör Kungälv kommun genom att:

- Visa öppenhet för att attrahera investeringar och stödja företagsetableringar.
- Kraftsamla marknadsföringen av Kungälv som etablerings och besöksort.
- Verka för att fler besöksnäringsföretag arbetar utifrån Agenda 2030.

Strategi 3: Infrastruktur och tillgänglighet

Kungälv kommun har en fungerande infrastruktur och god tillgänglighet.

Med sitt geografiska läge med närheten till Göteborg och Oslo och dess starka position som internationell logistiknod samt direkt tillgång till vattenvägar, nationellt som internationellt, har Kungälv kommun en gynnsam placering för företagsverksamhet.

Det gör Kungälv kommun genom att:

- Verka för bra infrastruktur och goda kommunikationer inom kommunen och regionalt.
- Verka för ökad kollektiv jobbpendling.

Strategi 4: Markberedskap och fysisk planering

Kungälv kommun erbjuder innovativa möjligheter till verksamhetsmark och fysisk planering.

För att underlätta näringslivets etablering och expansion behöver Kungälv kommun, tillsammans med Göteborgsregionen, planera för tillväxt.

Det gör Kungälv kommun genom att:

- Prioritera personal- och kompetensintensiva företagsetableringar.
- Tillhandahålla startklara hektar för verksamhetsetablering och kontor.
- Se över befintliga verksamhetsområden och detaljplaner för att kunna förtäta dessa områden.

Strategi 5: Företagsklimat

I Kungälv kommun är det enkelt att driva företag.

Ett positivt företagsklimat är en förutsättning för att näringslivet ska fortsätta välja Kungälv kommun som en bas för etablering och expansion. I Kungälv kommun ska det vara enkelt att driva företag.

Det gör Kungälv kommun genom att:

- Fortsätta att aktivt arbeta med attityder till och förståelse för företag och företagande hos politiker och tjänstepersoner.
- Arbeta systematiskt med att förenkla kommunens processer ur ett näringslivsperspektiv.
- Tillhandahålla snabb, enkel och tillgänglig myndighetsutövning.
- Kommunen ska vara en attraktiv kung som stimulerar marknadsaktörer att lämna anbud. Små och medelstora företags behov och förutsättningar ska särskilt beaktas.

Strategi 6: Innovation

Kungälv kommun stärker näringslivets förutsättningar för innovation.

Kungälv kommun ligger i Sveriges viktigaste industriregion som är basen för flera globala kunskapsintensiva tillverkningsföretag. Det skapar unika förutsättningar för regionen att vara testarena för utveckling av ny teknik, nya processer och affärsmodeller som kan lösa framtidens samhällsutmaningar. Kungälv kommun ska stödja denna utveckling genom att stärka näringslivets förutsättningar för innovation och inom kommunen vara öppen för innovationer i sina verksamheter.

Det gör Kungälv kommun genom att:

- Arbeta för ökad digitalisering och ny teknik
- Initiera, utveckla och samordna klusterinitiativ och strategiska samverkansprojekt där kompetenser korsbefruktas.
- Positionera regionen som internationellt ledade test- och demomiljö för hållbara lösningar på samhällsutmaningar.
- Bidra till Göteborgs position som den innovativa motorn i svenskt näringsliv.
- Satsa aktivt på kreativa näringar som katalysator för innovation.

6. Organisation

6.1 Kommunens roll

Kommunen ska stärka samverkan med det lokala näringslivet samt näringslivs- och regionala organisationer. Kommunen ska förtydliga rollfördelningen mellan kommun och näringsliv. Kommunen ska fortsätta utveckla kompetensen i kommunen kring företagande samt utveckla attitydarbetet. Kommunen ska ha goda kunskaper om tillgängliga resurser inom och utanför kommunen.

6.2 Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen är ansvarig för kommunens näringslivspolitik vilken leds, samordnas och bereds av kommunstyrelsens presidium.

Kommunstyrelsen:

- Fastställer strategin för Kungälv kommuns arbete med näringslivsfrågor.
- Fastställer riktlinjer för näringslivsarbetet.
- Följer arbetet årligen i samband med årsredovisningen.
- Ansvarar för samordning, uppföljning och utvärdering av denna strategi.
- Ansvarar för samverkan och samarbete med näringslivet.

6.3 Förvaltningen

Det övergripande arbetet med omvärlds- och tillväxtfrågor handläggs inom förvaltningen som även ansvarar för övergripande marknadsföring av kommunen.

Förvaltningen:

- Ansvarar för löpande näringslivsservice genom kommunens näringslivsfunktion med stöd av kommunens kundcenter.
- Ansvarar för det övergripande arbetet med omvärlds- och tillväxtfrågor tillsammans med Business Region Göteborg, Västsvenska Handelskammaren, Göteborgsregionen, Västra Götalandsregionen och flera lokala och regionala samverkanspartners.
- Ansvarar för övergripande marknadsföring av kommunen.
- Ansvarar för etableringsfrågorna i samarbete med kommunens bolag.

6.4 Näringslivet

För att denna näringslivsstrategi ska kunna genomföras är det angeläget att skapa ett samarbetsklimat mellan kommunen och näringslivet. Väsentliga frågor är:

- Skapa förutsättningar för samverkan med kommunen i relevanta frågor.
- Skapa förutsättningar för deltagande i näringslivsforum.

6.5 Etablerande av näringslivsforum

Då inflytandet och påverkan från det lokala näringslivet är viktig, föreslås att ett näringslivsforum inrättas. Syftet är att det ska vara en naturlig koppling mellan kommun och näringsliv där näringslivsrepresentanter kan vara med och påverka Kungälv kommun utveckling med övergripande frågor, dock inte hantering av enskilda ärenden. En levande dialog mellan kommunens företag, kommunens politiker och tjänstepersoner är mycket viktig för att nå ett lyckat resultat.

Näringslivsforumet föreslås träffas en gång per halvår och alla företag i kommunen bjuds in att delta vid dessa tillfällen. Arbetet med näringslivsfrågorna belyses såväl från Kungälv kommun sida som från näringslivets sida.

Kommunstyrelsens presidium samt kommundirektör, tjänstepersoner inom näringsliv och kommunikation deltar. Vid behov bjuds berörda politiker och tjänstepersoner in.

7. Levandegöra

Styrdokumentet levandegörs genom att den kommer kompletteras med operativa handlingsplaner där konkreta mål och ansvar framgår.

8. Uppföljning

Information om progressionen av det övergripande målet om 4200 nya jobb till år 2035 inhämtas årligen från Business Region Göteborg. Förvaltningen rapporterar kontinuerligt arbetsgång och progression till kommunstyrelsens presidium.

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Sid 1 (16)
Datum: 2023-07-04

Handlingsplan för Kungälv kommuns näringslivsarbete 2024/2025

Dokumentansvarig:
Kungälv kommuns näringslivsfunktion
naringsliv@kungalv.se

Innehållsförteckning

I.	Bakgrund.....	3
II.	Strategiska områden och aktiviteter	4
	<i>Kompetensförsörjning</i>	4
	<i>Attraktionskraft</i>	7
	<i>Infrastruktur och tillgänglighet</i>	8
	<i>Markberedskap och fysisk planering</i>	9
	<i>Företagsklimat</i>	11
	<i>Innovationskraft</i>	14
III.	Uppföljning	16

1. Bakgrund

En majoritet av det värde som skapas i en kommun skapas utav det privata näringslivet. Ett välmående näringsliv är därmed en förutsättning för den kommunala verksamheten. Det offentliga ska arbeta för att skapa goda förutsättningar för ett bra företagsklimat, entreprenörskap och innovation. För att uppnå detta måste kommunen vara bra på att vara kommun genom att tillhandahålla effektiv och rättssäker myndighetsutövning, säkerställa att näringslivets perspektiv är en naturlig del av förvaltningens verksamheter samt erbjuda goda möjligheter till dialog mellan näringslivet och förvaltningen.

Grunden till kommunens framtida riktning, mål och strategier för näringslivsutvecklingen finns i det politiskt beslutade styrdokumentet *Näringslivsstrategi för Kungälv kommun 2035*. I strategin återfinns tre övergripande mål:

I. Kungälv kommun är en av de storstadsregioner i Europa som är bäst på att tillvarata kompetens och attrahera talang.

II. Kungälv kommun är en del av en storstadsregion i Europa som erbjuder goda förutsättningar för en hög och hållbar tillväxt.

III. Kungälv kommun är en del av en storstadsregion i Europa som har ett mycket gott klimat för företagande och innovation.

Dessa mål har sex strategiska områden kopplade till sig. För att uppnå målen ska näringslivsstrategin kompletteras med operativa handlingsplaner med konkreta aktiviteter kopplade till de sex strategiska områdena. Arbetet med att ta fram denna handlingsplan har gjorts i samverkan mellan förvaltningen, politiken och näringslivet. Dokumentet är styrande för de kommunala verksamheterna och handlingsplanen sträcker sig fram till december 2025.

Denna handlingsplan är beslutad av förvaltningsledningen, 2023-06-27.

2. Strategiska områden och aktiviteter

Kompetensförsörjning

Kungälv kommun tillvaratar och attraherar kompetens

Tillgång till arbetskraft med relevant kompetens är en av de viktigaste förutsättningarna för att näringslivet i Kungälv kommun ska vara konkurrenskraftigt och fortsätta utvecklas. För att säkra morgondagens kompetensförsörjning ska Kungälv kommun arbeta aktivt med att identifiera och tillvarata den kompetens som redan finns här, samt attrahera kompetens regionalt och nationellt. Det gör Kungälv kommun genom att:

- Utveckla skola-näringslivssamverkan och låta entreprenörskap löpa som en röd tråd genom hela utbildningssystemet.
- Stödja kompetenshöjande åtgärder för företagen i samverkan med hela utbildningsväsende och regionala näringslivsorganisationer.

Beslutade insatser	Aktivitet	Ansvarig	Förväntat utfall	Övrigt
Utveckla skola-näringslivssamverkan och låta entreprenörskap löpa som en röd tråd genom hela utbildningssystemet	Årligen anordna en inspirations- och jobbmässa riktad mot gymnasieelever med deltagande företag inom olika branscher.	Verksamhetschef Gymnasium + Näringslivsfunktionen	Första mässan genomförd februari 2024	
	Utreda att starta YH-utbildning/etablera lärcentrum med fokus på industri/teknik, IT samt hotell och restaurang.	Verksamhetschef Kompetenscentrum	Utredning genomförd q1 2024. Beslut taget under 2024.	
	Utveckla fler lärlingsutbildningar i samarbete mellan näringsliv och gymnasiet	Verksamhetschef Gymnasium	En ny lärlingsutbildning färdig	
	Ge Kompetenscentrum ansvar för praktiskt samt PRAO-platser och skapa en struktur för det	Verksamhetschef Kompetenscentrum	Samordning av studie- och yrkesvägledning samt praktikanslag genomförd. Kommunal försörjning av praoplatser säkerställda	

			enligt skollagen. 50 nya praoplatser inom industri/teknik/elektrifiering/gröna näringar säkerställda. 75% av kommunens enheter har öppnat för att ta emot praktik- och/eller praop.	
	Uppmuntra till olika former av företagsbesök, exempelvis genom digitala lösningar	Grundskola: Verksamhetschefer + Rektorer + SYV + Lärare	Minst tio företag har presenterat sin verksamhet för grundskoleelever.	
	Studie- och yrkesvägledare bjuder in vårdnadshavare till elever i årskurs 8 för <i>morgondagens arbetsmarknad</i> .	Grundskola: Verksamhetschefer + Rektorer + SYV + Lärare	Genomförda på föräldramöten på samtliga högstadieskolor	
	Utveckla formen för APL på gymnasieskolans yrkesprogram	Gymnasium: Verksamhetschef + Rektorer + SYV	Handlingsplan för APL framtagna	
	Möjliggöra för elever i grundskola att göra studiebesök på ett yrkesprogram inom gymnasiet	Gymnasium & grundskola: Verksamhetschefer + Rektorer	Två klasser från grundskolan har besökt yrkesprogrammen på gymnasiet	
	Bjud in åttonde och niondeklassare för att göra studiebesök hos gymnasiets yrkesutbildningar	Gymnasium & grundskola: Verksamhetschefer + Rektorer		
	Fortsätta och utveckla UF-företagen tillsammans med näringslivet och	Gymnasium: Verksamhetschef + Rektor	UF erbjuds på fler program i kommunen	Samverkan med näringsliv

	sektor Bildning och lärande.			
Stödja kompetenshöjande åtgärder för företagen i samverkan med hela utbildningsväsendet och regionala näringslivsorganisationer	Tillhandahålla kompetenshöjande åtgärder för näringslivet	Näringslivsfunktionen	En ARUBA workshop genomförd med minst fem deltagande företag.	Tillsammans med Business Region Göteborg
	Etablera jobbspår mot industrin	Enhetschef utveckling och kompetensförsörjning + Rektor IN	Företag inom industrin har fått fem nya medarbetare	Arbetsmarknads koordinators deltar
	Fortsätta jobbspår mot dagligvaruhandeln	Enhetschef utveckling och kompetensförsörjning	Företag inom dagligvaruhandeln har fått åtta nya medarbetare	Arbetsmarknads koordinators deltar
	Ta fram manual för förvaltningens företagsbesök	Näringslivsfunktionen + Enhetschef utveckling och kompetensförsörjning	Mall framtagen där minst tre frågor angående kompetensförsörjning är med	
	Använd Samhällskontraktet som en plattform för utveckling av kompetensförsörjning externt samt internt	Folkhälsoutvecklare + Enhetschef Utveckling och kompetensförsörjning + Näringslivsfunktionen	Minst fem nya aktörer från det privata näringslivet anslutna till samhällskontraktet. Flera praktikplatser erbjuds via samhällskontraktet i både den anpassade och ordinarie gymnasieskolan. Minst ett jobbspår etablerat hos en aktör från	

			samhällskontraktet.	
	Kompetenscentrum garanterar företag tillgänglighet och handledning vid önskemål under jobbspår	Enhetschef Utveckling och kompetensförsörjning	Färre avhopp samt bättre utfall mätning nöjda företagare	

Attraktionskraft

Kungälv kommun är en attraktiv plats att besöka, verka och bo i.

Tillväxten har en regional logik och det är regioner snarare än kommuner som konkurrerar om kompetens och kapital. Kungälv kommun ska vara en plats som är attraktiv att besöka, verka och bo i. För att vara det behöver Kungälv kommun både leverera en god samhällsservice och förmedla berättelsen om Kungälv kommun som attraktiv plats.

Det gör Kungälv kommun genom att:

- Visa öppenhet för att attrahera investeringar och stödja företagsetableringar.
- Kraftsamla marknadsföringen av Kungälv som etablerings- och besöksort.
- Verka för att fler besöksnäringsetag arbetar utifrån Agenda 2030.

Beslutade insatser	Aktivitet	Ansvarig	Förväntat utfall	Övrigt
Visa öppenhet för att attrahera investeringar och stödja företagsetableringar	Förenkla för företag som vill etablera sig i kommunen.	Näringslivsfunktionen	Företagslots etablerad	
	Arbeta aktivt för fler arbetsplatser i stadskärnan	Näringslivsfunktionen	Ett register över fastighetsägare skapat	
	I lägesbilden samverkar säkerhetsenheten och ska rikta insatser vid behov	Säkerhetsenheten	Ett ökat samarbetet mellan säkerhetsenheten och näringslivet	
	Identifiera vilka cluster Kungälv har möjlighet att kraftsamla kring	Näringslivsfunktionen	Genomförd analys samt dokumentering av de befintliga cluster som finns i kommunen	
	Verka för etableringar gällande boende inom besöksnäring. Undersök möjligheten till vad som krävs för att få en	Näringslivsfunktionen	Förstudie klar för lokalisering av plats för boende inom besöksnäring	Deltar i arbetet: Enhetschef Mark och exploatering

	etablering av boende inom besöksnäringen			+ Destinationsutvecklare
	Undersök möjligheten att attrahera företag inom livsmedel samt blå- och gröna näringar	Plan framtagen	Näringslivsfunktionen	
Kraftsamla marknadsföringen av Kungälv som etablerings- och besöksort	Ta fram en kommunikationsplan för hur kommunen kommunicerar kring näringslivsarbete	Näringslivsfunktionen + Kommunikatör	Kommunikationsplan klar och aktiviteter specificerade	
Verka för att fler besöksnäringar arbetar utifrån Agenda 2030	Arbeta för att synliggöra hållbarhetsklivet	Näringslivsfunktionen	Minst två fler besöksnäringar per år ansluta till hållbarhetsklivet	
	Stärk det sociala hållbarhetsarbetet inom ramen för samhällskontraktet	Enhetschef utveckling och kompetensförsörjning	Fler besöksnäringar deltar i samhällskontraktet samt ett jobbspår etablerat inom besöksnäringen	

Infrastruktur och tillgänglighet

Kungälv kommun har en fungerande infrastruktur och god tillgänglighet.

Med sitt geografiska läge med närheten till Göteborg och Oslo och dess starka position som internationell logistiknod samt direkt tillgång till vattenvägar, nationellt som internationellt, har Kungälv kommun en gynnsam placering för företagsverksamhet.

Det gör Kungälv kommun genom att:

- Verka för bra infrastruktur och goda kommunikationer inom kommunen och regionalt.
- Verka för ökad kollektiv jobbspending.

Beslutade insatser	Aktivitet	Ansvarig	Förväntat utfall	Övrigt
Verka för bra infrastruktur och goda kommunikationer inom kommunen och regionalt	Marknadsför omlottzonsindelningen i sociala medier	Näringslivsfunktionen	Genomfört kvartal 3 2023.	

	Se över parkeringsreglering i centrum för att gynna besöksnäring och handel	Trafikingenjör + Parkeringshandläggare	Förslag till ny parkeringsreglering i centrum bearbetad och beslutad	
	Genomföra översyn av P-norm i centrum	Parkeringsansvarig + Trafikstrateg	Översyn genomförd och beslut taget	
	Utred möjlighet till behov av P-hus i centrala Kungälv	Parkeringsansvarig + Trafikstrateg		
	Utred kreativa möjligheter till att göra tillköp i kollektivtrafiken	Näringslivsfunktionen + Kollektivtrafiksamordnare	I samverkan med näringslivet har tillköp gjorts	
Verka för ökad kollektiv jobbpendling	Se över tidtabellen till Rollsbo så den synkar med arbetstider	Kollektivtrafiksamordnare	Dialog genomförd med Västtrafik och lokala företagare	
	Arbeta för att påverka Västtrafiks ägardirektiv så besöksnäringen ingår i deras uppdrag	Näringslivsfunktionen + Kollektivtrafiksamordnare	I Västtrafiks ägardirektiv ses besöksnäringens företag som en del av deras uppdrag.	I samverkan med Göteborg och co.
	Genomför kampanj "Ta dig till jobbet utan bil"	Kampanj genomförd	Kollektivtrafiksamordnare + Näringslivsfunktionen	
	Inför tävling internt "Cykelvänligast arbetsplats"	Tävling genomförd	Kollektivtrafiksamordnare	

Markberedskap och fysisk planering

Kungälv kommun erbjuder innovativa möjligheter till verksamhetsmark och fysisk planering.

För att underlätta näringslivets etablering och expansion, behöver Kungälv kommun, tillsammans med Göteborgsregionen, planera för tillväxt.

Det gör Kungälv kommun genom att:

- Prioritera personal- och kompetensintensiva företagsetableringar.
- Tillhandahålla startklara hektar för verksamhetsetablering och kontor.
- Se över befintliga verksamhetsområden och detaljplaner för att kunna förtäta dessa områden.

Beslutade insatser	Aktivitet	Ansvarig	Förväntat utfall	Övrigt
Prioritera personal- och kompetensintensiva företagsetableringar	Dokumentera etableringsmöjligheter i Kungälv verksamhetsområden.	Enhetschef Mark och exploatering + Sektorchef SoU	Etableringsmöjligheter dokumenterade. Lista på lediga tomter skapad.	Deltar: Bygglovsenheten + Bokab
Tillhandahålla startklara hektar för verksamhetsetablering och kontor.	Applicera branschanalys på befintliga företag för att identifiera möjliga branschtilskott	Näringslivsfunktionen	Genomförd analys samt dokumentering av de befintliga cluster som finns i kommunen	Se insats 1 aktivitet 6 under området Attraktionskraft
	Öka planberedskapen för verksamhetsområden	Samhällsplanerare	Mål satt för hur många hektar verksamhetsmark som ska vara detaljplanelagd per år över tid.	En andel av den efterfrågade verksamhetsmarken i regionen enligt Business Region Göteborg. Bokab deltar.
	Öka planberedskapen för verksamhetsområden	Samhällsplanerare	Definiera centrumområden inom Kungälv och Ytterby som är lämpliga för etablering av handel och kontor.	En del i framtagandet av ny Översiktsplan. Bokab deltar.
	Ta strategiska helhetsgrepp för översyn av detaljplaner som tar hänsyn till behovet av mindre verksamhetstomter i a-lägen.	Samhällsplanerare	Lokaliseringsstudie klar där behov av differentiering av verksamhetsmark ingår.	En del i framtagandet av ny översiktsplan
	Inventera kostnadsbärare samt affärsmodell för att hålla nere kostnader för försäljning av verksamhetsmark	Enhetschef Mark och exploatering + Bokab	Inventering av kostnader genomförd, särskilt vad avser VA samt bankgarantier	Se även aktiviteter i Företagsklimat, särskilt vad avser utbildning av tjänstepersoner som arbetar med näringslivsfrågor: Fokus riktat mot handläggare på MEX + Stor vikt av gemensamt ansvar
Se över befintliga verksamhetsområden och detaljplaner för att kunna förtäta dessa områden.	Skapa möjlighet att göra mindre ändringar i detaljplaner.	Planchef	Ändringar utförda	
	Se över möjlighet att förtäta Rollsbo.	Planchef	Färdplan Rollsbo påbörjad	

Företagsklimat

I Kungälv kommun är det enkelt att driva företag

Ett positivt företagsklimat är en förutsättning för att näringslivet ska fortsätta välja Kungälv kommun som bas för etablering och expansion. I Kungälv kommun ska det vara enkelt att driva företag.

Det gör Kungälv kommun genom att:

- Fortsätta att aktivt arbeta med attityder till och förståelse för företag och företagande hos politiker och tjänstemän.
- Arbeta systematiskt med att förenkla kommunens processer ur ett näringslivsperspektiv.
- Tillhandahålla snabb, enkel och tillgänglig myndighetsutövning.
- Kommunen ska vara en attraktiv kund som stimulerar marknadsaktörer att lämna anbud. Små och medelstora företags behov och förutsättningar ska särskilt beaktas.

Beslutade insatser	Aktivitet	Ansvarig	Förväntat utfall	Övrigt
Fortsätta att aktivt arbeta med attityder till och förståelse för företag och företagande hos politiker och tjänstemän.	Näringslivsfunktionen medverkar vid central introduktion av nyanställda och presenterar vikten av näringslivet för den kommunala verksamheten.	Näringslivsfunktionen + HR administratör	Näringslivsfunktionens information om näringslivet har delgetts samtliga nya anställda.	Formen för den centrala introduktionen är under arbete.
	Erbjud utbildningen <i>Förenkla helt enkelt</i> till tjänstepersoner och politiker	Verksamhetschef Planering och myndighet + Enhetschef Trafik Gata Park	60–80 medarbetare och politiker har genomgått utbildning	
	Identifiera vilka enheter i kommunen som behöver prioritera kompetensutveckling gällande besöksnäringen.	Näringslivsfunktionen	Enheter inom kommunen som har direktkontakt med besöksnäringen har genomgått utbildning.	Södra Bohuslän Turism medverkar.
	Genomföra två fortbildningstillfällen per termin för medarbetare i kommunen	Näringslivsfunktionen	Tolv fortbildningstillfällen genomförda	
	Sammanställ förbättringsförslag som företagen inkommit med vid företagsbesök.	Näringslivsfunktionen	Förslag sammanställda varje kvartal	
	Säkerställ möten mellan	Näringslivsfunktionen + Verksamhetschef	Myndighetsutövande tjänstepersoner har	

	myndighetsutövande tjänstepersoner och näringslivet	Planering och myndighet	varit talare på Morronpasset	
	Genomför företagsbesök tillsammans med kommunstyrelsens presidium	Näringslivsfunktionen	Minst åtta företagsbesök genomförda per år.	
	Tjänstepersoner som arbetar med myndighetsutövning turas om att delta under företagsfrukostar	Verksamhetschef Planering och Myndighet + Enhetschef Trafik Gata Park	Samtliga företagsfrukostar besöks av myndighetsutövande tjänstepersoner	Med företagsfrukost avses <i>Morronpasset</i>
Arbeta systematiskt med att förenkla kommunens processer ur ett näringslivsperspektiv	Verka för att återkoppling på förfrågningar görs inom 48 timmar	Näringslivsfunktionen + Kommunledning	Samtliga enheter har diskuterat frågan och arbetar utifrån detta	
	Underlätta arrangerandet av event och evenemang i Kungälv	Näringslivsutvecklare + Verksamhetsledare kundcenter	Evenemangslots etablerad (E-tjänst)	
	Samtliga myndighetsområden som berör företag har e-tjänster kopplade till sig.	Verksamhetschefer Planering och myndighet + teknik.	Ett 20tal e-tjänster riktade mot företag tillhandahålls	
	Se över kommunens webbplats och öka tillgängligheten med särskilt fokus mot företagare	Kommunikatör + Näringslivsfunktionen	Ny struktur implementerad. Innehåll uppdaterat	
Tillhandahålla snabb, enkel och tillgänglig myndighetsutövning.	Fortbilda fler kring den rådgivande rollen/empatiska byråkraten.	Verksamhetschef Planering och myndighet + Enhetschef Trafik Gata Park	Utbildningen genomförd för enheter som arbetar med myndighetsutövning	Pågår på miljöenheten kvartal 2 2023
	Etablera funktionen <i>följ mitt ärende</i> i e-tjänstehantering inklusive meddelandestatus genom hela processen	E-tjänstesamordnare. Verksamhetschef Planering och myndighet + Enhetschef Trafik Gata Park	Funktionen etablerad i alla relevanta publicerade tjänster	Erbjuds som tjänst i bygglovsenhetens relevanta e-tjänster
	Utveckla kunskapen kring berörda myndighetsutövare för Kundcenter så de kopplar förfrågningar/samtal till rätt person.	Verksamhetsledare Kundcenter	Rätt nyckelord kopplat till rätt person i telefonboken	

	Säkerställ att förvaltningen har kunskap kring hur man uppdaterar telefonboken	Verksamhetsledare Kundcenter	Rätt nyckelord kopplat till rätt person i telefonboken	
	Genomför möten mellan kundcenter och myndighetsutövande funktioner i kommunen för ökad kunskap om varandras roller	Enhetschef Kundcenter	Samtliga kommunvägledare har haft möten med berörda delar av förvaltningen och har möjlighet att hantera en högre grad av informationsutlämning.	
Kommunen ska vara en attraktiv kund som stimulerar marknadsaktörer att lämna anbud. Små och medelstora företags behov och förutsättningar ska särskilt beaktas.	Marknadsföra tillväxtprogram för småföretag	Näringslivsfunktionen	Fler Kungälvsföretag deltar i tillväxtprogrammen	Tillsammans med Business Region Göteborg
	Genomför fortbildningar i hur man svarar på upphandlingar	Upphandlingsledare	Två fortbildningar per år genomförda	Näringslivsfunktionen deltar
	Genomlys kravställen i upphandlingar med fokus på hur små och medelstora företag kan svara på upphandlingar	Upphandlingsledare	Genomlysning gjord och förändringar gjorda	
	Levandegör E-tjänsten för direktupphandlingar genom att skapa ett verktyg internt.	Upphandlingsledare	Verktyget är implementerat hos berörda verksamheter	Marknadsför denna tjänst externt.
	Säkerställ att hemsidan har information om kommande och pågående upphandlingar	Upphandlingsledare	Hemsidan uppdaterad och uppdateras kontinuerligt med information om kommande och pågående upphandlingar	

Innovationskraft

Kungälv kommun stärker näringslivets förutsättningar för innovation.

Kungälv kommun ligger i Sveriges viktigaste industriregion som är basen för flera globala kunskapsintensiva tillverkningsföretag. Det skapar unika förutsättningar för regionen att vara testarena för utveckling av ny teknik, nya processer och affärsmodeller som kan lösa framtidens samhällsutmaningar. Kungälv kommun ska stödja denna utveckling genom att stärka näringslivets förutsättningar för innovation och inom kommunen vara öppen för innovationer i sina verksamheter.

Det gör Kungälv kommun genom att:

- Arbeta för ökad digitalisering och ny teknik.
- Initiera, utveckla och samordna klusterinitiativ och strategiska samverkansprojekt där kompetenser korsbefruktas.
- Positionera regionen som internationellt ledande test- och demomiljö för hållbara lösningar på samhällsutmaningar.
- Bidra till Göteborgs position som den innovativa motorn i svenskt näringsliv.
- Satsa aktivt på kreativa näringar som katalysator för innovation.

Beslutade insatser	Aktivitet	Ansvarig	Förväntat utfall	Övrigt
Arbeta för ökad digitalisering och ny teknik.	Underlätta för företag inom tech och digitalisering att testa sina nya innovationer i Kungälv	Digitaliseringsledare (ToS)	Tre lösningar testas i Kungälv.	
Initiera, utveckla och samordna klusterinitiativ och strategiska samverkansprojekt där kompetenser korsbefruktas.	Nyttja den nya arenan som en mötesplats där det också arrangeras mässor.	Enhetschef Fastighetsprojekt	Byggnation påbörjad	
Positionera regionen som internationellt ledande test- och demomiljö för hållbara lösningar på samhällsutmaningar	Ta tillvara och växla upp arbetet med All Age Hub	Digitaliseringsledare (ToS)	Etablera visningsmiljö för välfärdsteknik	
	Undersök möjligheten till montering av AI-teknik på renhållningsfordon	Gatuingenjör	Pilotstudie genomförd och kostnads-/nyttanalyt gjord.	Potentiell samverkan med Chalmers tekniska högskola. Använd exempel från Helsingborg kommun.
Bidra till Göteborgs position som den	Fortsatt deltagande i Innovationslab	Näringslivsfunktionen	Kungälv ska ha deltagit i minst två Innovationslab.	

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 15 (16)
Datum: 2023-07-04

innovativa motorn i svenskt näringsliv.	samt andra projekt som anordnas av Business Region Göteborg			
Satsa aktivt på kreativa näringar som katalysator för innovation.	Etablera en tillåtande miljö i gamla kexfabriken där kreativa näringar samt mässor får utvecklas	Projektledare Kexen	Påbörja diskussion med fastighetsägaren och definiera former för samverkan	

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Sid 16 (16)
Datum: 2023-07-04

3. Uppföljning

Rapportering av aktiviteterna internt görs i verksamhetssystemet Stratsys verktyg PluPP. Ansvarig för respektive aktivitet åläggs sköta rapporteringen varje tertiäl. Näringslivsfunktionen gör kontinuerliga avstämningar med BOKAB under arbetets gång. Näringslivsfunktionen har ett särskilt rapporteringsansvar gentemot kommunstyrelsens presidium.

Vid avslutad aktivitet ska detta kommuniceras enligt plan. Rapportering externt kring aktiviteternas fortgång ska ske minst en gång per kalenderår. Hösten 2025 ska arbetet med en handlingsplan för efterföljande år tas fram.

Beredningsskrivelse

1(3)

Datum

2/14/2024

Ärende:

En stark start för Kungälv - besöksnäringstjänster

Diarienummer:

KS2024/0312-1

Instans:

Kommunstyrelsen

En stark start för Kungälv

Kungälv har ett välutvecklat tillväxtarbete inom kommunen och deltar i flera breda regionala samarbeten. Kungälvs kommun har anslutit sig till Göteborgsregionens Näringslivspolitiska program till 2035 där vi i nära samverkan med lokala näringslivet tagit fram en Näringslivsplan. Just nu sker det varje vecka en rad olika lokala aktiviteter för att nå de uppsatta politiska målen.

Kungälvs kommun har också en rad andra bilaterala samarbeten kring Näringslivspolitik och besöksnäring med föreningar, företag och nätverk. Exempelvis handlar det om BRG, Göteborg & Co, Nyföretagarna, Ung Företagsamhet, Södra Bohuslän, Enat Bohuslän, Skagerackbanan, Hållbarhetsklivet etc.

Det finns politiska mål och särskilda uppdrag formulerade som rör unika frågor för Kungälv som exempelvis enskilda besöksmål med koppling till vår unika kulturhistoria, utvecklandet av Bohus Fästning, Stora Smällen i Ytterby eller för den delen den internationella besöksdestinationen Marstrand, som bjuder på segling i världsklass och en unik Bohuslänsk historia.

Kungälvs kommun har sedan 2006 deltagit i ett kommunalt samarbete inom besöksnäringen med Stenungsund, Tjörn och Orust kommun, detta genom en upphandlad tjänst med Södra Bohuslän Turism AB. Södra Bohuslän är inte vinstdrivande och ägs av en ekonomisk förening som i sin tur har privata företag inom besöksnäringen som medlemmar. Verksamheten är och har varit framgångsrik och betydelsefull för många av våra företag i dessa kommuner. Dock valde Stenungsunds kommun 2023 att lämna detta samarbete 2024.

Sedan 2013 har det parallellt vuxit fram ett engagerat nätverkssamarbete för hela Bohuslän. Ett Enat Bohuslän representerar 11 kommuner med alla politiska färger som samarbetar med det privata näringslivet, storhotellen, besöksorganisationerna och Turistrådet Västsverige för att utveckla lönsamma företag, skapa jobb genom att utveckla Västkusten till en internationell hållbar destination i konkurrens med regioner som Österlen, Lappland och Toscana. Här drivs frågor i nätverksform, utifrån de resurser respektive part redan har - alltid på frivillig basis. Exempelvis har det inneburit överenskommelser kring Bohusleden i Svartedalen med Västkuststiftelsen för Kungälvs del.

**KOMMUNSTYRELSENS
PRESIDIUM**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset, 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-238002
E-POST kommun@kungalv.se
HEMSIDA www.kungalv.se

En stark start för Kungälv

2(3)

Datum

2/14/2024

Efter minst 10 års utredande och olika vägval beslutade Kommunfullmäktige 2021 att tillskapa en ny stark lokal och regional mötesplats i form av ett Arenaområde. Arenaområdet ska bli en mötesplats för idrott och hälsa, evenemang och möten, för alla i livets alla skeden. Målet är en attraktiv mötesplats som med stort utbud till en effektiv drift och en god service till medborgare och besökare en lång tid framöver.

Våren 2023 beslutade Kommunfullmäktige omstrukturerade ett befintligt bolag till ett arena- och eventbolag med det föreslagna namnet Kungälv Arena AB. Genom att samordna anläggningar och service och låta detta utföras av ett kommunalt bolag med fastighets- och evenemangkompetens, vill kommunen förbättra kvaliteten och nyttan såväl internt som externt till kommuninvånarna, föreningar och näringslivet. Det nya bolaget ska med anläggningen ha sin utgångspunkt i idrottens behov men stödja så många användningsområden som möjligt och stimulera till cuper, mässor och olika typer av event samt ökad möjlighet för samarbeten mellan kommun, föreningar och företag.

Med anledning av att detaljplan för Arenaområde nu vunnit laga kraft och att kommunfullmäktige beslutat och bildat Kungälv Arena AB så ser kommunstyrelsens presidium att vi inför 2025 och de kommande åren behöver prioritera våra ekonomiska medel och kraftsamla lokalt inom området event- och besöksnäring.

Av detta skäl rekommenderar kommunstyrelsens presidium:

- att Kommunstyrelsen tills vidare avstår från att upphandla nytt avtal för besöksnäringstjänster för 2025 och framåt.

Förslag till kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen avstår tills vidare från att upphandla nytt avtal för besöksnäringstjänster för 2025 och framåt.

Miguel Odhner (S)
Kommunstyrelsens ordförande

Anders Holmensköld (M)
1:e vice ordförande

Gun-Marie Daun (KD)
2:e vice ordförande

Expedieras till: SBTAB, Kommunstyrelsens ledamöter i Tjörns, Orust och Stenungsunds kommun, KMN, Företagarna i Kungälv, GBG & Co, BRG samt Idrottsrådet

För kännedom till:

En stark start för Kungälv

3(3)

Datum

2/14/2024

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (12)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Karolina Lovric

2024-02-14

Arena Yttern beslut om upphandling (Dnr KS2021/1849-4)

Sammanfattning

Den 15 april 2020 antog kommunstyrelsen sitt budgetdirektiv för 2021–2022. Kommunfullmäktige antog direktivet den 7 maj 2020. I direktivet fastställdes målen och ramarna för en hallarena.

Den 2 december 2021 fattade kommunfullmäktige ett inriktningsbeslut om arenan som innebar att inriktning för arenaprojektet beslutades i enlighet med redogörelse i tjänsteskrivelsen daterad 2021-11-03 samt budgetdirektivens 13 punkter från 2021–2022. Ekonomiberedningen fick i uppdrag att budgetera för arenaprojektet i rambudget 2023–2026 med utblick 2030.

Den 30 mars 2022 fattade kommunfullmäktige beslut om rambudget 2023–2026 (KS2022/0515) och den 1 december 2022 fattade kommunfullmäktige beslut om investerings- och driftprogram 2023–2026 (KS2022/1866) där arenan arbetats in enligt KF:s inriktningsbeslut.

Detaljplanen för etapp 1, arenaområdet, antogs i kommunfullmäktige i juni 2023 (KS2021/1047). Länsstyrelsen beslutade att överpröva planen men efter att kommunen vidtagit förstärkningsåtgärder i planområdet beslutade Länsstyrelsen i januari 2024 att detaljplanen som rör idrottsanläggningarna kan vinna laga kraft.

Parallellt med detaljplanearbetet har ett arbete gjorts för att ta fram ett innehåll för arenaområdet. Arbetet har skett i dialog mellan kommunen, föreningar och näringsliv.

Med en lagakraftvunnen detaljplan kan nu arenaprojektet gå in i en genomförandefas. För genomförandet av arenaområdets projektering och byggnation kommer partnering/samverkansentreprenad att användas. Partnering/samverkansentreprenad är ingen egen entreprenadform utan ett sätt för beställare och utförare att samverka kring ett projekt. Entreprenörens medverkan i projekteringskedet är större än i vanliga byggentreprenader och på så sätt tillvaratas byggteknisk kompetens och erfarenhet av liknande byggnation.

Arbetsmetoden ger också möjlighet att under projektets gång byta ut en funktion som blir för dyr mot en annan lösning med liknande funktion. Det kan handla om allt från läktarlösningar, funktioner som föreningarna kan dela på, val av golv och tekniska lösningar.

När en entreprenör tilldelats uppdraget att tillsammans med kommunen projektera och göra en första beräkning av rikkostnad ska entreprenören ska bidra med produktionsteknisk kompetens för den här typen av byggnationen. Vid projekteringen tas ritningar och projekteringshandlingar fram som visar det detaljerade innehållet i infrastruktur och hallar. Parterna arbetar fram ett förslag som är både anpassat efter det politiska uppdraget, föreningarnas och kommunala verksamheters behovsanalyser och projektets budget. Projektet ska ha hög transparens i sin ekonomiska redovisning mellan parterna och god kostnadskontroll.

Succesivkalkylering ska användas genom projektets alla faser. Det innebär att projektet redan i ett tidigt skede ska ta fram en lämplig budget för byggprojektet och löpande följa upp kostnader och risker i takt med projektets framdrift. Det ska ge en överblick över vilka risker eller osäkerheter som projektet behöver fokusera på för att nå projektmålet inom budget och satta tidsramar.

Projektet ska arbeta med så kallade "öppna böcker", vilket ger beställaren (kommunen) god insyn och kontroll. Det finns också möjlighet att hitta alternativa lösningar under arbetets gång vilket ger möjlighet att anpassa projektet vid exempelvis oförutsedda kostnader och förändringar i tidplaner.

Finansieringsmodellen: innebär att kommunen bygger och äger hallarna i arenaområdet. En viss del av byggnationen av arenaområdet finansieras med exploatering, vilket innebär att marköverlåtelser sker till privata byggherrar exempelvis verksamhetslokaler för livsmedelsaffär. Inkomster från exploatering ska bidra till kommunens likviditet och därmed till minskat lånebehov.

Finansiering: Kommunens tillgångar kan vara finansierade med eget kapital eller med lån. Rambudgetens finansiella ramverk anger att intäkter från fastighetsförsäljning endast skall användas för att minska kommunens skulder alternativt för att finansiera viktiga investeringar inom välfärden. I samband med det årliga rambudgetarbetet presenteras en kassaflödesanalys. Den syftar till att förtydliga hur kommunen finansierar investeringar, medfinansiering och exploateringsverksamhet.

Byggnation av idrottshallar och delar av infrastrukturen ska finansieras av kollektiven dvs skatt och avgift och budgeteras i investerings- och driftprogram. Investeringar som inte kan finansieras av eget kapital innebär en upplåning. För att minska behovet av upplåning ska exploateringsinkomster bidra till finansiering av investeringarna inom arenaområdet samt avyttring av kommunal mark för exploateringsändamål. I budgetdirektiv 2021-2022 (KS2020/0729) fastläs uppdrag nummer 31, "Stadsutvecklingsarbete för att bygga ihop Kungälv-Ytterby" samt uppdrag nummer 25 "Föreslå en plan för utvecklingen av Yttern- och Oasenområdena enligt beskriven intention".

Enligt dagens prognoser behövs det exploateringsinkomster från andra exploateringsområden utöver arenaområdet för att lånebehovet ska hållas på en rimlig nivå. Detta är i linje med rambudgetens finansiella ramverk där intäkter från fastighetsförsäljning kan användas för att finansiera viktiga investeringar inom välfärden. Med fastighetsförsäljning menas här avyttring av kommunal mark för exploateringsändamål. I stadsutvecklingsarbetet har förvaltningen fått i uppdrag att utveckla Oasenområdet, Kongevi samt arenaområdet med mera vilket på sikt kommer att ge exploateringsintäkter som används till att amortera av låneskulden

I takt med att nya behovsanpassade anläggningar uppförs och stadsutveckling sker kommer en del gamla anläggningar att avvecklas. Inga gamla idrottsanläggningar stängs ner innan en ny är klar att tas i bruk. Innan själva byggnationen av etapperna i arenaområdet ska genomföras måste politiskt startbeslut om investering fattas av kommunfullmäktige.

Förslag till beslut

Förvaltningen föreslår kommunstyrelsen att:

1. Förvaltningen får i uppdrag att upphandla genomförandefasen av detaljplan Arenaområdet vid Yttern Rollsbo 1:32 m.fl. i samverkan, så kallad partnering.
2. Kommundirektör samt Sektorchef Samhälle och utveckling får i uppdrag att fatta tilldelningsbeslut i upphandlingen samt teckna därtill hörande avtal.
3. Efter genomförd projektering återrapporterar förvaltningen riktigt kostnad för projektet till kommunstyrelsen.
4. Byggnation i arenaområdet förutsätter startbeslut i kommunfullmäktige.

Juridisk bedömning

Enligt 2 kap 1 § kommunallagen (2017:725) får kommuner ha hand om angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till kommunens eller regionens område eller deras medlemmar. Kommuners rätt att engagera sig inom kultur- och fritidsområdet har erkänts sedan länge i praxis. Kommuners rätt att bland annat uppföra och äga sporthallar, simhallar och andra anläggningar inom idrottsverksamheten. Vidare är det möjligt att lämna direkta bidrag till idrottsföreningar.

Kommuner har också en allmän befogenhet att tillgodose behovet av samlingslokaler. Det föreligger inget hinder mot att anläggningarna även innehåller ytor med angränsande verksamhet såsom tex kiosk eller restaurang.

Ska kommuner uppföra idrottsanläggningar eller andra anläggningar ska upphandling genomföras i enlighet med lag (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU). Kommunen får anvisa mark till en extern exploatör för exempelvis bostäder eller verksamheten.

Upphandlingslagstiftningen gäller även vid upphandling av entreprenad i utökad samverkan.

Om entreprenadupphandlingen omfattas av upphandlingslagstiftningen (till exempel LOU eller LUF) gäller samma bestämmelser oavsett om man upphandlar ett partneringsavtal eller inte.

Förvaltningen bedömer att förslaget till beslut är i enlighet med kommunallagen och annan tillämplig lagstiftning. Bedömning har gjorts av kommunjurist

I en partnering/samverkansentreprenad brukar det inledande samarbetet benämnas "fas 1" och det regleras i ett första kontrakt. Parternas (kommunen och entreprenören) samarbete inleds normalt inför eller under systemhandlingsskedet (byggdokument som definierar och beskriver byggprojektets målsättning, övergripande kravbild, ritningar med mera). När fas 1 är avslutad kan parterna teckna ett entreprenadkontrakt för byggnation (fas 2). Själva byggnationen i samverkansentreprenader genomförs ofta som en vanlig totalentreprenad eller generalentreprenad. Ett projekt som genomförs i partnering är alltså inte en egen entreprenadform utan ett sätt att samverka innan och under byggnationen.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Den 7 maj 2020 antog kommunfullmäktige kommunstyrelsens budgetdirektiv för 2021–2022 (KS2020/0729). I direktivet fastställde majoriteten målen och ramarna för en hallarena. I uppdrag nummer 16 gav kommunstyrelsen följande uppdrag till förvaltningen; "Upprätta förslag för idrottscentrum med kostnader och genomförandetid". Kopplat till uppdraget i budgetdirektivet fanns 13 hållbara utgångspunkter som kom att ligga till grund för förvaltningens fortsatta arbete:

Vår utgångspunkt är att fritidssektorn i framtiden kommer att ta samma andel av kommunens ekonomi i anspråk men att en smart drift, många användningsområden och samlokalisering kan åstadkomma mer kapacitet.

Vi ser framför oss en lösning på Ytternområdet som täcker flertalet behov och vill säkerställa att satsningen kan ske på ett mycket hushållande och ansvarsfullt sätt."

"Politikens hållbara utgångspunkter för ett genomförande:

1. Förslaget ska kunna eliminera befintliga driftskostnader och styras till ny anläggning. Nuvarande lösningar måste avvecklas för att frigöra driftsmedel.

Förvaltningens svar: När hallarna på arenaområdet har byggts kan Oasen sim-och ishall avvecklas. Inga gamla anläggningar avvecklas förrän ny anläggning byggts.

2. Förslag och utformning ska i sina delar huvudsakligen utgå från beprövade och redan färdigställda lösningar- som hållit projektbudget. Nya lösningar ska vara väl genomlysta.

Förvaltningens svar: Omvärldsbevakning av andra byggnationer och utveckling av koncepthallar på marknaden sker löpande och kunskapen från detta kommer att vara en bärande del i genomförandet.

3. Projektet ska genomföras under en tidslinje som är mest lönsam till möjlighet etapputbyggnad om så är mest lönsamt.

Förvaltningens svar: Hela området på Yttern detaljplanläggs i etapper och etapp 1 som startade 2020 innehåller området med hallar och centrumfunktioner. Planen är att själva byggnationen också kan genomföras i etapper men om det visar sig ekonomiskt fördelaktigt kan byggnationen också samordnas vid upphandling.

4. Lösningen ska innebära endast en driftsorganisation som är mindre än dagens motsvarighet.

Förvaltningens svar: Driftorganisationen kan arbeta mer effektivt när fler lokaler och anläggningar finns på samma plats. I detta behöver vägas in att byggnationen innebär en större volym som ska driftas men modern driftteknik, digitalisering och nya arbetssätt ska underlätta driften.

5. Daglig verksamhet, även utbildning, ska kunna lokaliseras till anläggningen.

Förvaltningens svar: I planeringen för innehållet i hallarna ingår att daglig verksamhet och undervisningslokaler ska ingå i byggnationen. Lokaler för undervisning ska utformas så att de fungerar som möteslokaler för att öka nyttjandegraden på dygnet och under året.

6. Överväg att anläggningen utgör en ny plattform för; fritidsklubb, uppsökande verksamheter och fritidsgårdar, rehab m m.

Förvaltningens svar: Anläggningen kommer att kunna erbjuda ett tätt samarbete mellan kommunens verksamheter, ideella föreningar och andra organisationer för att gemensamt arbeta med frågor som rör social hållbarhet.

7. Anläggningen ska ha sin utgångspunkt i idrottens behov men stödja så många användningsområden som möjligt och stimulera till cuper, mässor och olika typer av event samt ökad möjlighet för föreningsgemensam administration och skötsel. Föreningslivet och näringslivet ska stimuleras att bidra till låg nettokostnad genom anordnande av cuper och träningsläger. Målet är att 1/12 del av lokalkostnaderna ska kunna reduceras med hjälp av mässor, event och cuper.

Förvaltningens svar: I planeringen av hallarna finns fokus på att de ska kunna användas med hög nyttjandegrad till flera ändamål och anpassat till säsong.

8. Planarbete påbörjas så snart som möjligt.

Förvaltningens svar: (Hösten 2020 återstartade arbetet med detaljplanen för Ytternområdet i enlighet med punkt 8 samt uppdrag nr 16). Länsstyrelsen beslutade i januari 2024 att detaljplanen för arenaområdet kan vinna laga kraft.

9. Helhet med ekonomi kommer först, men vid eventuell etapputbyggnad ska följande verksamheter prioriteras; Is-sporter, Idrottshall(ar)och Bad med 50 m bassäng.

Förvaltningens svar: Byggnationen behöver genomföras i etapper där delar av infrastrukturen byggs först för att sen bygga hallarna i etapper där isytorna byggs först, därefter behöver hallar för inomhusidrott och simhall byggas parallellt. Simhallen tar längre tid att bygga än övriga hallar.

10. Ny och effektiv miljö- och energiteknik ska användas. T ex tak och fasader ska kunna användas för solpaneler och säljas som andelar, här är Kungälv Energi en viktig aktör.

Förvaltningens svar: Samarbete sker med Kungälv energi kring fjärrvärme, värmeåtervinning och solpaneler.

11. Anläggningen ska ha goda grannar med nära koppling till verksamhet och målgrupper.

Förvaltningens svar: En löpande dialog sker med kringliggande fastighetsägare, företagare och föreningen Ytterby IS som redan har sin verksamhet och äger mark intill området. Ett markanvisningsavtal med Lidl Sverige AB beslutades av kommunfullmäktige (KS2023/1059) 29 juni 2023.

12. Stadsutvecklingsperspektivet skall prägla utvecklingsarbetet, här är BOKAB med bland annat konsortium för Åseberget en viktig aktör.

Förvaltningens svar: Samplanering av exempelvis infrastruktur och framtida trafikflöden för gång, cykel, kollektivtrafik och bil sker med projektet på Åseberget. Dimensionering av exempelvis dagvattenflöden sker också anpassat till Åseberget.

13. Byggstart 2022".

Förvaltningens svar: Ett nytt konstgräs anlades i arenaområdet i slutet av 2022.

I samband med de 13 hållbara punkterna för genomförande av arenaprojektet i budgetdirektiv 2021-2022 gavs även följande uppdrag:

- 31, "Stadsutvecklingsarbete för att bygga ihop Kungälv-Ytterby"

Förvaltningens svar: uppdraget har genomförts genom lagakraftvunnen detaljplan för arenaområdet.

- 25 "Föreslå en plan för utvecklingen av Yttern- och Oasenområdena enligt beskriven intention".

Förvaltningens svar: Arbete har inletts i samband med den lagakraftvunna detaljplanen på Yttern.

Innehållet i arenaområdet

Parallellt med detaljplanearbete har ett arbete gjorts för att ta fram ett innehåll för arenaområdet. Arbetet har skett i dialog mellan kommunen, föreningar och näringsliv. Separata dialogmöten hålls löpande med föreningar som är extra berörda, tex Ytterby IS, som redan ligger på Yttern med ett arrende och delvis egenägd mark.

Sedan 2020 har kommundirektören uppdrag att ge en statusrapport om planeringen för innehållet i arenaområdet i varje kommunstyrelse under punkten kommundirektörens rapport. Rapporteringen kommer att fortsätta även framöver enligt beslut i kommunstyrelsen.

Volymstudie för hallarna

Efter att behovsanalysen från föreningar och förvaltningen under 2021 arbetades en volymstudie fram för hallarna. Det gjordes genom att tillämpa SKR:s (Sveriges kommuner och regioners) måttbok för idrottsanläggningar. Volymstudien på arenaområdet genomfördes i samarbete med föreningar för att utreda vad som ryms inom området och vilka framtida volymer som detaljplanen skulle innehålla.

Kommunala verksamheter i arenaområdet

Utöver föreningarnas behovsbeskrivningar har förvaltningen arbetat med behovet av kommunala verksamhetslokaler kopplade till arenaområdet.

Bildning och Lärande (Mimers hus gymnasium)

- Lokaler för flera praktiska program finns idag i Rollsbo,
- Gymnasiets Idrottsprofil riktar sig till gymnasieelever som vill kombinera idrott med studier på något av gymnasiets nationella program.
- Nationell Idrottsutbildning, NIU, riktar sig till elever som vill kombinera elitidrott med studier inom något av gymnasiets program.
- Läsåret 2022/2023 erbjuds NIU inriktning handboll, bandy och rodd.
- Elever som läser på praktiska program, idrottsprofil eller på nationella idrottsutbildningen skulle kunna få delar av sin undervisning på arenaområdet.

Trygghet och Stöd (daglig verksamhet)

- Verksamheten ett behov av att lämna sämre, mindre tillgängliga lokaler.
- Fler beslut om daglig verksamhet beviljas
- Just nu kan inte alla beslut verkställas i egen regi utan en del genom köpt plats.
- Genom att förlägga lokaler för daglig verksamhet tillsammans med hallarna i arenan finns goda förutsättningar för väl anpassade lokaler och meningsfull sysselsättning för deltagarna.

Inriktningsbeslut arenan

Den 7 maj 2020 fattade kommunfullmäktige beslut om att anta Kungälvstrions budgetdirektiv 2021-2022 (KS2020/0729). I budgetdirektivet fastläs de 13 hållbara punkterna för genomförandet av arenaprojektet. Vidare innehåller budgetdirektivet uppdrag nummer 31, "Stadsutvecklingsarbete för att bygga ihop Kungälv-Ytterby" samt uppdrag nummer 25 "Föreslå en plan för utvecklingen av Yttern- och Oasenområdena enligt beskriven intention".

Den 2 december 2021 fattade kommunfullmäktige ett inriktningsbeslut om arenan som innebar att inriktning för arenaprojektet beslutades i enlighet med redogörelse i tjänsteskrivelsen daterad 2021-11-03 samt budgetdirektivens 13 punkter från 2021–2022. Ekonomiberedningen fick i uppdrag att budgetera för arenaprojektet i rambudget 2023–2026 med utblick 2030.

I samband med inriktningsbeslutet 2021 gjordes en första nyckeltalsberäkning på investeringsutgifter för byggnation av infrastruktur och hallar. Beräkningen baserades på de volymer som arbetats fram i behovsanalysen samt nyckeltal för kostnad per kvadratmeter lokal. Det var en beräkning som gjordes i ett tidigt skede under detaljplanearbetet. Därutöver gjordes en första prognos för behov av infrastruktur i form av ledningsnät, gator, dagvattenhantering, parker/lekplatser mm.

I bilden nedan följer en sammanställning över prognosen som gjordes 2021 för investeringsutgifter för hallar och infrastruktur. Prognosen för arenaområdet beräknades då till cirka 750 miljoner kronor.

Funktion	totalpris
Bandyis med läktare	70 000 000 kr
Hockeyrink (2st) och läktare (1st)	100 000 000 kr
Förråd, omkl mm för ishallarna	50 000 000 kr
Totalt ishallarna	220 000 000 kr
Simhall plus läktare	144 000 000 kr
Förråd, omklädning mm för simhall	112 000 000 kr
Totalt simhall	256 000 000 kr
Idrottshall med läktare (2 i 1 lösning)	56 000 000 kr
Idrottshall träning	25 000 000 kr
Förråd, omklädning mm för idrottshall	45 000 000 kr
Totalt idrottshall	126 000 000 kr
Tennisplaner inomhus (3-4st)	16 000 000 kr
Tennisplan utomhus (1st)	3 000 000 kr
Förråd, omklädning mm för tennisplaner	4 000 000 kr
Totalt tennis	23 000 000 kr
Konstgräs (1st)	8 000 000 kr
Löparbana	5 000 000 kr
Lekplats och utegym	1 500 000 kr
Totalt Arenan	639 500 000 kr
Infrastruktur runt arenaområdet	100 000 000 kr
Totalt	739 500 000 kr

Vid inriktningsbeslutet i december 2021 redovisades också en simulering av framtida driftkostnader. Driftkostnaden för en investering uppstår när den tas i bruk, dvs när verksamheten kan starta och byggnaden eller anläggningen börjar driftas.

För att arbeta fram en första prognos för driftkostnader för de framtida hallarna i arenan användes två olika simuleringar av driftsekonomin. Simuleringarna 2021 visade en prognos för driftkostnader mellan 29–33 miljoner kronor per år. En separat simulering av kapitalkostnader gjordes baserat på investeringarna i arenaområdet. Den visade på en prognos på ca kapitalkostnader om cirka 36 miljoner per år. Kapitalkostnaden uppstår när objektet tas i bruk.

Bilden nedan visar simuleringen av driftkostnader och kapitalkostnader år 2021 baserat på antal kvadratmeter och prognostiserade investeringskostnader vid inriktningsbeslutet 2021.

Driftsimulering arenan			Simulering 1 (procentsatser)	Simulering 2, nyckeltal från Repab	
Funktion	yta m2	totalpris	dkk av investering (personal, drift)	kr/m2 enligt Repab fakta ink PU	Kapitalkostnad (ränta och avskrivning) simulerad 5%
Bandyis och läktare	10000	70 000 000 kr	5 600 000 kr	4 200 000 kr	
Hockeyrink (2st) och läktare (1st)	5600	100 000 000 kr	5 000 000 kr	5 376 000 kr	
Förråd, omkl mm för ishallarna	7000	50 000 000 kr	2 500 000 kr	2 940 000 kr	
Totalt IS	22600	220 000 000 kr	13 100 000 kr	12 516 000 kr	11 000 000 kr
Simhall plus läktare	3200	144 000 000 kr	7 200 000 kr	5 120 000 kr	
Omklädning mm för simhall	5600	112 000 000 kr	3 360 000 kr	2 352 000 kr	
Totalt sim	8800	256 000 000 kr	10 560 000 kr	7 472 000 kr	12 800 000 kr
Idrottshall med läktare + träningsha	3500	81 000 000 kr	2 430 000 kr	1 470 000 kr	
Omklädning mm för idrottshall	4500	45 000 000 kr	1 350 000 kr	1 890 000 kr	
Totalt idrottshall	8000	126 000 000 kr	3 780 000 kr	3 360 000 kr	6 300 000 kr
Tennisplan inomhus	3500	20 000 000 kr	1 000 000 kr	1 470 000 kr	
Tennisplan utomhus	825	3 000 000 kr	150 000 kr	346 500 kr	
Totalt tennis	4325	23 000 000 kr	1 150 000 kr	1 816 500 kr	1 150 000 kr
Konstgräs (1st) på yttern	7000	8 000 000 kr	640 000 kr	640 000 kr	
Löparbana på yttern	3200	5 000 000 kr	250 000 kr	250 000 kr	
Lekplats/utegym	1000	1 500 000 kr	120 000 kr	120 000 kr	
Totalt arenan	39400	639 500 000 kr	29 600 000 kr	26 174 500 kr	31 975 000 kr
Infrastruktur arenaområdet		100 000 000 kr	3 000 000 kr	3 000 000 kr	5 000 000 kr
Totalt		739 500 000 kr	32 600 000 kr	29 174 500 kr	36 975 000 kr
				*Rödmarkerad; här saknas nyckeltal från Repab, nyckeltal från omvärldsbevakning har använts	

Vid inriktningsbeslutet december 2021 redogjordes även för kostnader som kommunen har i sina befintliga anläggningar som föreslås att fasas ut när nya hallar och anläggningar byggts. Det handlar exempelvis om Oasen, Skarpe Nords bandyplan och Kongevi. Driftkostnaderna för anläggningar som fasas ut kan gå in som en del av driftbudgeten för nya hallar och anläggningar i arenaområdet. I samband med beräkningarna av framtida driftkostnader gjordes även försiktiga simuleringar för vilka intäkter som arenan kan få. Vid ett så tidigt skede finns utmaningar med att simulera en framtida intäkt eftersom det är beroende av hur arenan utformas och vilken nivå på taxor, inträden och hyror som beslutas. Vid en första simulering visade sig intäktsnivån kunna ligga runt 10 mkr per år. Här ska tilläggas att framtida intäkter är svåra att beräkna innan projektering av arenan är genomförd då utformningen och innehållet kommer påverka intäktsmöjligheterna.

Beslut om rambudget och investerings-och driftprogram

- Den 30 mars 2022 fattade kommunfullmäktige ett beslut om rambudget 2023–2026 (KS2022/0515).
- Den 1 december 2022 fattade kommunfullmäktige beslut om investerings-och driftprogram 2023–2026 (KS2022/1866) där arenan arbetats in.
- Den 4 maj 2023 (KS2023/0497) fattade kommunfullmäktige beslut om rambudget 2024-2027.
- Den 2 november 2023 (KS2023/2190) fattade kommunfullmäktige beslut om investerings-och driftprogram 2024-2027.

Laga kraftvunnen detaljplan

Detaljplanen för etapp 1, arenaområdet antogs i kommunfullmäktige i juni 2023 (KS2021/1047) men överprövades av Länsstyrelsen. Kommunen fick möjlighet att komplettera området med stabiliserande åtgärder. Därefter Länsstyrelsen beslutade att planen kan vinna laga kraft.-Med en lagakraftvunnen plan kan arbetet med arenaområdet gå in i nästa skede vilket är projektering av infrastruktur, mark och byggnader och därefter byggnation.

Bedömning

Genomförandefas

Nu när arenaprojektet går in i en genomförandefas innebär det att projektering, markarbeten och byggnation ska genomföras. Projektet handlar om stora infrastrukturbyggnationer i form av ledningar, dammar, vägar och därefter hallbyggnationer som ska genomföras i etapper. Idrottshallarna i arenaprojektet kommer att bestå av så kallade koncepthallar. Detta innebär att projektet och genomförandet kommer att utgå från beprövade och redan färdigställda lösningar-som hållit projektbudget. Förslag till indelning av etapper för projektering och byggnation av hallarna är etapp 1 isytor, etapp 2 och 3 idrottshallar och simhall. Etapperna 2 och 3 projekteras och byggs delvis parallellt eftersom simhallen tar längst tid att bygga. Infrastruktur i arenaområdet projekteras och byggs både före hallarna och parallellt med dem allt eftersom området växer fram. Planen är att själva byggnationen kan genomföras i etapper men om det visar sig ekonomiskt fördelaktigt kan byggnationen samordnas vid upphandling.

Partnering/samverkansentreprenad

För att kunna starta upp en projektering och därefter genomföra byggnationen behöver en partnering, även kallat samverkansentreprenad upphandlas.

Definition partnering/ samverkansentreprenad

Partnering, även kallat samverkansentreprenad, är en samarbetsform som handlar om att inleda ett nära samarbete mellan beställare och leverantör, för att tillsammans nå ett visst förutbestämt resultat. Detta är en avtalsrättsligt reglerad samarbetsform för hur parterna ska arbeta tillsammans i ett kontrakt. Kontrakt för denna samarbetsform omfattas som utgångspunkt av upphandlingsregelverket och kan användas för byggentreprenader likväl som andra projekt.

Varför använda partnering/samverkansentreprenad i arenaprojektet

Eftersom arenaområdet innehåller mycket infrastruktur och byggnation av hallar behöver ske i etapper så innebär en partnering/samverkansentreprenad att en byggentreprenör kan komma i gång snabbt och projektera. Sen kan byggnation av infrastruktur starta samtidigt som detaljprojektering av hallarna fortsätter. Om kommunen ska genomföra en egen projektering utan partner kommer projektör och kalkylatorstjänster behöva handlas upp separat och en projektering genomförs innan själva byggnationen kan handlas upp.

Arbetsgången i partnering/ samverkansentreprenad

I en partnering/samverkansentreprenad brukar det inledande samarbetet benämnas "fas 1" och det regleras i ett första kontrakt. Parternas (kommunen och entreprenören) samarbete inleds normalt inför eller under systemhandlingsskedet (byggdokument som definierar och beskriver byggprojektets målsättning, övergripande kravbild, ritningar med mera). När fas 1 är avslutad kan parterna teckna ett entreprenadkontrakt för byggnation (fas 2).

Själva byggnationen i samverkansentreprenader genomförs ofta som en vanlig totalentreprenad eller generalentreprenad. Ett projekt som genomförs i partnering är alltså inte en egen entreprenadform utan ett sätt att samverka innan och under byggnationen.

Syftet och mål med partnering/samverkansentreprenad

Syftet är bland annat att byggentreprenören tidigt ska bidra med produktionsteknisk kompetens för den här typen av byggnationen samt kunna beräkna en rikt kostnad för entreprenaden tillsammans med beställaren (kommunen).

Målet med att arbeta i partnering/ samverkansentreprenad är hög transparens i ekonomisk redovisning och god kostnadskontroll, hitta alternativa/ samverkansentreprenad lösningar under arbetets gång, minskade risker och möjlighet att hantera risker som uppstår. Arbetsmetoden möjliggör ett nära samarbete med föreningarna och idrotternas specialförbund kring så väl projektering och byggnation. Lösningar som ger god funktion men ändå håller sig inom budget kan arbetas fram löpande. Arbetsmetoden ger också möjlighet att under projektets gång byta ut en funktion som blir för dyr mot en annan lösning med liknande funktion. Det kan handla om allt från läktarlösningar, funktioner som föreningarna kan dela på, val av golv och tekniska lösningar.

Riktkostnad när en entreprenör tilldelats uppdraget att tillsammans med kommunen projektera och göra en första beräkning av rikt kostnad ska entreprenören ska bidra med produktionsteknisk kompetens för den här typen av byggnationen. En rikt kostnad är en kalkyl vid projekteringskedet inför startbeslut. Vid projekteringen tas ritningar och projekteringshandlingar fram som visar det detaljerade innehållet i infrastruktur och hallar. Parterna arbetar fram ett förslag som är både anpassat efter det politiska uppdraget, föreningarnas och kommunala verksamhetens behovsanalyser och projektets budget. Projektet ska ha hög transparens i sin ekonomiska redovisning mellan parterna och god kostnadskontroll.

Succesivkalkylering ska användas genom projektets alla faser. Det innebär att projektet redan i ett tidigt skede ska ta fram en lämplig budget för byggprojektet och löpande följa upp kostnader och risker i takt med projektets framdrift. Förfarandet kallas ibland även osäkerhetsanalys. Det är ett sätt att analysera möjliga tid och/eller kostnadsutfall för ett projekt. Det ska ge en överblick över vilka risker eller osäkerheter som projektet behöver fokusera på för att nå projektmålet inom budget och sätta tidsramar.

Projektet ska arbeta med så kallade "öppna böcker", vilket ger beställaren (kommunen) god insyn och kontroll. Det finns också möjlighet att hitta alternativa lösningar under arbetets gång vilket ger möjlighet att anpassa projektet vid exempelvis oförutsedda kostnader och förändringar i tidplaner. Projektets risker minskar och parterna har möjlighet att hantera risker som uppstår bättre.

Skulle parterna av någon anledning inte vara eniga om kostnaden för byggnation eller hur den bör genomföras kan parterna skiljas åt efter genomförd projektering (fas 1 i partneringkontraktet) och kommunen äger ritningar och projekteringshandlingar och kan upphandla annan byggpartner för byggnationen.

Upphandling av partnering/ samverkansentreprenad

För genomförandet av arenaområdets projektering och byggnation kommer en partnering/samverkansentreprenad att göras. Lagen om offentlig upphandling (LOU) medger att den upphandlande myndigheten (kommunen) använder sig av ett så kallat förhandlat förfarande med föregående annonsering. Då har kommunen utrymme att förhandla med en eller flera byggtreprenörer om valet av utförande. Upphandling med förhandlat förfarande ger kommunen möjlighet att träffa både anbudsgivare och enskilda nyckelpersoner innan val av entreprenör görs. Vid upphandling av Ängegärde äldreboende tillämpades förhandlat förfarande med gott resultat.

Om entreprenadupphandlingen omfattas av upphandlingslagstiftningen (till exempel LOU eller LUF) gäller samma bestämmelser oavsett om man upphandlar ett partneringsavtal eller inte.

Politiskt startbeslut

Innan själva byggnationen av etapperna i arenaområdet ska genomföras måste politiskt startbeslut om investering fattas av kommunfullmäktige. Eftersom projektet genomförs i etapper ska varje byggetapp startbeslutas när den är aktuell att genomföra. Då tilldelas byggetappen en budget och byggnationen tillåts starta. Därefter tecknas ett avtal om en byggtreprenad med entreprenören. Byggnationen ska genomföras med öppna böcker och beställaren (kommunen) kommer vara med och handla upp underentreprenörer med specialkompetens, exempelvis för kylanläggningar, simhallar med mera.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet har bedömts utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål

1. Att ge goda förutsättningar för livslångt lärande.
3. Att ge möjligheter till en aktiv fritid för alla åldrar.
4. Att alla medborgare ska ha möjlighet att delta i ett rikt och aktivt kulturliv.
7. Kommunen, medborgarna och företagen minskar tillsammans klimatutsläpp och miljöpåverkan.
10. Robust och uthållig kommun med minskad miljö- och klimatbelastning.

Samt kommunstyrelsens resultatmål nr 9 "Fler barn, unga och äldre – inklusive personer med funktionsvariation deltar i ett rikt och varierat kultur- och fritidsliv." samt resultatmål nr 13 "Minskade utsläpp i luft och vattendrag och minskat klimatavtryck."

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Hållbar utveckling som "en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov".

Hållbar utveckling inbegriper såväl ekonomiska som ekologiska, sociala och kulturella aspekter.

Hållarenan kommer inte endast vara en arena för elitidrott, utan en arena för breddidrott för barn- och unga, folk mitt i livet och äldre.

Fokus ligger därmed inte endast på idrott utan även på social hållbarhet inklusive folkhälsa.

I "Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling"- deklARATIONEN där FN framställer arbetet med Agenda 2030 och dess globala hållbarhetsmål, lyfts idrotten fram som en förutsättning och möjliggörare; "

Arbetet med arenaområdet och dess innehåll utgår från Agenda 2030 och från de tre hållbarhetsperspektiven social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Det gäller så väl i detaljplanläggning, byggnation och förberedelse för framtida drift.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Ärende bedöms vara i linje med ett antal av kommunens styrande dokument:

- Beslutat drifts- och investeringsprogram
- Beslutad rambudget

- Full delaktighet 2024–2027 - Plan för genomförande av funktionshinderpolitik i Kungälv kommun
- Program - Social hållbarhet - ökat innanförskap
- Social översiktsplan 2024–2027
- Äldreplan 2024–2027
- Vision 2040

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Arenaområdet ska kunna möta kommuninvånarnas nutida och kommande behov. Arenaområdet är en arena för alla, både barn- och unga, folk mitt i livet och äldre. Arenan ska möjliggöra matcher med publik och cuper så som Bohus cup, lägerverksamhet för barn och unga, idrottsgymnasium med mera. Det är ett stort fokus på just barn och unga och arenan kommer inte bara vara en plats för idrott utan även läxläsning, kultur, fritidsaktiviteter och liknande.

Hela anläggningen ska vara tillgänglig så att personer med funktionsnedsättning kan delta i aktiviteterna och den ska främja utvecklingen av parasporter. Kommunens dagliga verksamhet för personer med funktionsnedsättning kommer att finnas på området och samarbeta med föreningar och företag.

Barn- och ungdomsperspektivet har varit, och är, en av grundpelarna i arbetet med arenaområdet. Arenaområdet blir en mötesplats för idrott och hälsa, evenemang och möten, för alla i livets alla skeden. Målet är en effektiv drift och en god service till medborgare och besökare en lång tid framöver.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Arenaområdet och hallarna på området kommer att byggas som nya, moderna anläggningar. För medarbetare som ska arbeta med drift av anläggningarna eller bedriva verksamhet i lokalerna ska det innebära bra arbetsmiljö med tillgängliga och funktionella lokaler. Platsen ligger med god tillgänglighet till kollektivtrafik och pendlingsmöjligheter. För medarbetare som är intresserade av idrotts- och föreningsliv finns goda förutsättningar för aktiviteter efter arbetet.

Ekonomisk bedömning

Prognos investeringsutgifter

Prognosen för investeringsutgiften för hallarna i arenan baseras på det innehållsbehov som arbetats fram tillsammans med föreningarna och förvaltningen. Det har nu gått lite över två år sedan inriktningsbeslutet i kommunfullmäktige 2 december 2021. Under tiden har inflationen och ränteläget förändrats. En projektering av arenaområdet och hallarna behöver genomföras för att fastställa hur projektet kan genomföras utifrån den rådande ekonomiska konjunkturen och prisen på marknaden samt förväntade byggkostnader. Projekteringen ska även belysa vilka funktioner som kan byggas för den budget som finns avsatt i investerings- och driftprogrammet

Prognos driftkostnader.

Driftkostnaden för en investering uppstår när den tas i bruk, dvs när verksamheten kan starta och byggnaden eller anläggningen börjar drifas. I dagsläget bedöms driftkostnaderna med helårseffekt uppstå tidigast år 2026 för hallarna i arenaområdet.

Finansieringsmodell för hallarna på Yttern

Finansieringsmodellen

Finansieringsmodellen innebär att kommunen bygger och äger hallarna i arenaområdet. En viss del av byggnationen av arenaområdet finansieras med exploatering, vilket innebär att marköverlåtelse

sker till privata byggherrar exempelvis verksamhetslokaler för livsmedelsaffär. Inkomster från exploatering ska bidra till kommunens likviditet och därmed till minskat lånebehov.

Finansiering

Kommunens tillgångar kan vara finansierade med eget kapital eller med lån. Rambudgetens finansiella ramverk anger att intäkter från fastighetsförsäljning endast skall användas för att minska kommunens skulder alternativt för att finansiera viktiga investeringar inom välfärden. I samband med det årliga rambudgetarbetet presenteras en kassaflödesanalys. Den syftar till att förtydliga hur kommunen finansierar investeringar, medfinansiering och exploateringsverksamhet.

Byggnation av idrottshallar och delar av infrastrukturen ska finansieras av kollektiven dvs skatt och avgift och budgeteras i investerings-och driftprogram. Investeringar som inte kan finansieras av eget kapital innebär en upplåning. För att minska behovet av upplåning ska bidra till finansiering av investeringarna inom arenaområdet samt avyttring av kommunal mark för exploateringsändamål.

Enligt dagens prognoser behövs det exploateringsinkomster från andra exploateringsområden utöver arenaområdet för att lånebehovet ska hållas på en rimlig nivå. Detta är i linje med rambudgetens finansiella ramverk där intäkter från fastighetsförsäljning kan användas för att finansiera viktiga investeringar inom välfärden. Med fastighetsförsäljning menas här avyttring av kommunal mark för exploateringsändamål. Den 7 maj 2020 antog kommunfullmäktige kommunstyrelsens budgetdirektiv för 2021–2022 (KS2020/0729). I direktivet fastställde majoriteten målen och ramarna för en hallarena. I uppdrag nummer 16 gav kommunstyrelsen följande uppdrag till förvaltningen; "Uppräta förslag för idrottscentrum med kostnader och genomförandetid". Vidare innehåller budgetdirektivet uppdrag nummer 31, "Stadsutvecklingsarbete för att bygga ihop Kungälv-Ytterby" samt uppdrag nummer 25 "Föreslå en plan för utvecklingen av Yttern- och Oasenområdena enligt beskriven intention".

I stadsutvecklingsarbetet har förvaltningen fått i uppdrag att utveckla Oasenområdet, Kongevi samt arenaområdet med mera vilket på sikt kommer att ge exploateringsintäkter som används till att amortera av låneskulden.

I takt med att nya behovsanpassade anläggningar uppförs och stadsutveckling sker kommer en del gamla anläggningar att avvecklas. Inga gamla idrottsanläggningar stängs ner innan en ny är klar att tas i bruk.

Innan själva byggnationen av etapperna i arenaområdet ska genomföras måste politiskt startbeslut om investering fattas av kommunfullmäktige. Eftersom projektet genomförs i etapper kan varje byggetapp startbeslutas när den är aktuell att genomföra. Byggnationen ska genomföras med öppna böcker och beställaren (kommunen) kommer vara med och handla upp underentreprenörer med specialkompetens. Detta förfarande ger beställaren (kommunen) god insyn och kontroll. Det finns också möjlighet att hitta alternativa lösningar under arbetets gång vilket ger möjlighet att anpassa projektet vid exempelvis oförutsedda kostnader och förändringar i tidplaner. Projektets risker minskar och parterna har möjlighet att hantera risker som uppstår bättre.

Förslag till kommunstyrelsen

1. Förvaltningen får i uppdrag att upphandla genomförandefasen av detaljplan Arenaområdet vid Yttern Rollsbo 1:32 m.fl. i samverkan, så kallad partnering.
2. Kommundirektör samt Sektorchef Samhälle och utveckling får i uppdrag att fatta tilldelningsbeslut i upphandlingen samt teckna därtill hörande avtal.
3. Efter genomförd projektering återrapporterar förvaltningen rikt kostnad för projektet till kommunstyrelsen.
4. Byggnation i arenaområdet förutsätter startbeslut i kommunfullmäktige.

Haleh Lindqvist
kommundirektör

Åsa Berglie
projektchef

Expedieras till:

För kännedom till:

Denna behandling '32/24 Laddinfrastruktur och natthamnsutredning Rökans färjeläge- beslut om avsiktsförklaring
' har inget tjänsteutlåtande.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (4)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Maria Hübinette

2023-12-19

Avsiktsförklaring mellan delägare i Gryaab AB avseende utredning rörande Bollebygds kommuns framtida hantering av avloppsvatten (Dnr KS2023/2409–2)

Sammanfattning

Avsiktsförklaringen mellan delägarna i Gryaab AB syftar till att klargöra delägarnas behov då Bollebygds kommun på nytt avser att utreda möjligheterna att omhänderta kommunens avloppsvatten i egen regi genom utveckling av befintliga och/eller etablering av nya reningsanläggningar istället för att framgent avleda avloppsvattnet till Ryaverket i enlighet med tidigare planering.

Vid möte i Gryaab AB:s ägarråd 2023-01-19 informerade ägarrådsrepresentant från Bollebygds kommun övriga delägare om att Bollebygds kommun, till följd av bland annat förändrade förutsättningar rörande järnvägsutbyggnad, utreder möjligheten att ta hand om spillvatten i egen regi och därmed kanske inte har för avsikt att avleda avloppsvatten till Ryaverket i enlighet med tidigare intentioner. Utredningens resultat kan medföra att Bollebygds kommun omprövar delägarskapet i Gryaab AB.

Ägarrådet kom överens om att ta fram ett intentionspapper/avsiktsförklaring där delägarnas olika behov säkerställs i det fall att Bollebygd på sikt önskar lämna eller förändra delägandet i Gryaab AB. Bland annat framhölls vikten av att nödvändiga beslut rörande kapacitetsutvecklingen vid Ryaverket (Nya Rya) fortsatt tas i samtliga delägares kommunfullmäktige. Parternas avsikt är att Bollebygds kommun inte åtar sig något fullt kostnadsansvar för investeringar i projekt Nya Rya för det fall Bollebygds kommun efter utredningen beslutar om utträde som delägare i Gryaab AB alternativt att inte avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket.

Gryaab AB har i samverkan med delägarnas VA-huvudmän på ägarrådets uppdrag utarbetat en avsiktsförklaring vilken godkändes på ägarrådet 2023-06-01.

Förslag till beslut

Avsiktsförklaringen mellan delägarna i Gryaab AB avseende utredning rörande Bollebygds kommuns framtida hantering av avloppsvatten godkänns.

Juridisk bedömning

Kommunens jurist har granskat ärendet och har inga anmärkningar eller synpunkter på innehållet.

Förvaltningens bedömning

Bollebygds kommun är delägare i Gryaab AB sedan 2019. Övriga kommuner med delägarskap i Gryaab AB utgörs av Ale, Göteborg, Härryda, Kungälv, Mölndal, Partille och Lerum. Göteborgs kommun är majoritetsägare och äger 71 % av aktierna. Bollebygds kommuns ägarandel uppgår till 1 %.

Genom delägarskap i Gryaab AB har delägarkommunerna bland annat förbundit sig att, som huvudregel, avleda allt sitt kommunala avloppsvatten till Gryaabs anläggningar. Vid tidpunkten för Bollebygds kommuns inträde saknades praktiska förutsättning för avledning av avloppsvattnet till Ryaverket och denna situation gäller också i dagsläget. Planeringen har varit att avleda avloppsvattnet via Härryda kommun med start cirka 2026. Förutsättningar för Bollebygds kommun att ansöka om delägarskap i Gryaab AB bedömdes finnas bland annat beaktat den dåvarande regeringens satsning på utvecklad infrastruktur mellan Göteborg och Borås. Satsningen bedömdes medföra utsikter för Bollebygds kommun att utvecklas och expandera vilket motiverade anslutning till Gryaab AB för att öka Bollebygds kapacitet att ta emot avloppsvatten. Sett till helheten så utgör Bollebygds kommuns andel av den totala avgiften tillika andelen av beräknade flöden till Ryaverket som mycket små, cirka 0,2–0,3 procent.

Förutsättningar för övriga delägare att erbjuda Bollebygds kommuns delägarskap och anslutning till Gryaab AB bedömdes främst finnas med hänvisning till ökat samarbete avseende råvattenskydd. En anslutning av Bollebygds kommun skulle exempelvis innebära att utsläpp av renat avloppsvatten flyttas nedströms från gemensamma råvattentäcker.

Under senare delen av 2022 fattade den under hösten ny tillträdde regeringen beslut om att avvakta arbetet med den nya järnvägen mellan Göteborg och Borås. Bland annat mot bakgrund av de förändrade infrastrukturella förutsättningarna avser Bollebygds kommun att på nytt utreda alternativ till att framgent avleda avloppsvattnet till Ryaverket. Utredningens resultat kan i förlängningen leda till att Bollebygds kommun önskar förändra alternativt avveckla delägarskapet.

Vid möte i Gryaab AB:s ägarråd 2023-01-19 informerade ägarrådsrepresentant från Bollebygds kommun övriga delägare om att Bollebygds kommun, till följd av de förändrade förutsättningarna, undersöker möjligheten att ta hand om spillvatten i egen regi och därmed kanske inte har för avsikt att avleda avloppsvatten till Ryaverket i enlighet med tidigare intentioner men att något beslut ännu inte är fattat. Ägarrådet kom överens om att ta fram ett intentionspapper där delägarnas olika intressen säkerställs i det fall att Bollebygd på sikt önskar lämna delägandet i Gryaab AB. Bland annat framhölls vikten av att nödvändiga beslut rörande Nya Rya (utbyggnaden av Ryaverket) fortsatt fattas i samtliga delägares kommunfullmäktige.

Teknisk-/ekonomisk delegation med ansvariga tjänstepersoner från delägarkommunerna ombads att tillsammans med Gryaab AB ta fram ett förslag till intentionspapper/avsiktsförklaring och återkomma till ägarrådets möte 2023-06-01. Vid ägarrådets möte 2023-06-01 föredrogs förslag till avsiktsförklaring vilken dessförinnan godkännts av teknisk/ekonomisk delegation. Som förslag till fortsatt hantering gäller att, då överenskommelsen görs av ägarna till Gryaab AB, avsiktsförklaringen ska beslutas av respektive delägares kommunfullmäktige. Ägarsamrådet godkände förslag till avsiktsförklaring och förslag till fortsatt hantering innebärande att avsiktsförklaringen ska föreläggas kommunfullmäktige i samtliga delägarkommuner.

Genom avsiktsförklaringen framgår att samtliga parter är införstådda med att Bollebygds kommun utreder möjligheterna att omhänderta avloppsvatten från Bollebygds kommun i egen regi genom utveckling av befintliga och/eller etablering av nya reningsanläggningar. Vidare framgår av avsiktsförklaringen att parterna är införstådda med att Bollebygds rening av avloppsvatten är av väsentlig betydelse för den regionala vattenförsörjningen, samt därmed för delägarkommunerna och Gryaab AB. Dessutom framgår att samtliga delägare är införstådda med att det är av väsentlig betydelse att beslut i frågor som bedöms vara av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt för Gryaab fortsatt fattas i respektive delägarkommuns kommunfullmäktige under den tid som Bollebygds kommun utreder hur avloppsvattnet ska hanteras. Parterna är överens om att Bollebygds kommun även fortsättningsvis ska fullgöra sitt ansvar i egenskap av delägare såtillvida att beslut i frågor av principiell beskaffenhet eller annars större vikt fortsatt fattas i Bollebygds kommunfullmäktige. Sådana beslut inkluderar, men är inte begränsade till, beslut rörande Projekt Nya Rya. Parternas avsikt är att Bollebygds kommun inte åtar sig något fullt kostnadsansvar för investeringar i Projekt Nya Rya för det fall Bollebygds kommun efter utredning beslutar att utträda som delägare i Gryaab AB eller att inte avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket. Avsiktsförklaringen gäller till och med 31 december 2024.

Gryaab AB har tillsammans med Kungälv kommun tidigare drivit en rättslig process rörande en anmälan om att få ansluta Marstrands avloppsreningsverk till Ryaverket i Göteborg. Länsstyrelsen i Västra Götalands län beslutade att förbjuda Gryaab AB att genomföra den anmälda ändringen om anslutning av avlopp tillhörande Marstrands avloppsreningsverk. Vid jämförelse mellan de olika alternativen fanns det enligt länsstyrelsen skäl att prioritera anslutning av avlopp tillhörande Bollebygds och Olsfors reningsverk framför Marstrands. Gryaab AB överklagade länsstyrelsens förbud. I och med Mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätts dom 2023-09-08, i mål nr M3431-22, har Gryaab AB och därmed Kungälv kommun rätt att ansluta Marstrands avloppsreningsverk till Ryaverket.

Förvaltningen bedömer att avsiktsförklaringen innehåller de perspektiv som behöver beaktas. Genom avsiktsförklaringen säkerställs de olika delägarnas behov, Bollebygd kan genomföra sin utredning samtidigt som det pågående arbetet med Nya Rya kan fortskrida.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Förvaltningen gör bedömningen att ett godkännande av den aktuella avsiktsförklaringen inte berörs av målen.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Vid tidpunkten för Bollebygds inträde i Gryaab AB 2019 gjordes bedömningen att fördelen för övriga delägare med att erbjuda Bollebygds kommun delägarskap främst bestod i möjligheter till ett ökat regionalt samarbete och ett ökat råvattenskydd. Ambitionen i avsiktsförklaringen är att bevara samverkan för råvattenskydd, dricksvattenkvalitet och därmed sammanhängande frågor i regionen oavsett det beslut som Bollebygds kommun väljer efter avslutad utredning.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Förvaltningen gör bedömningen att det inte går att hitta någon vägledning för ärendet i politiska styrdokument.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån ett medborgar- eller brukarperspektiv.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån ett medarbetarperspektiv.

Ekonomisk bedömning

Parternas avsikt är att Bollebygds kommun inte åtar sig något fullt kostnadsansvar för investeringar i projekt Nya Rya för det fall Bollebygds kommun efter utredningen beslutar om utträde som delägare i Gryaab AB alternativt att inte avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket.

I det fall att Bollebygds kommun efter genomförd utredning önskar utträda ur Gryaab AB påverkar detta avgiften för övriga delägare mycket marginellt. I beredningen inför att Bollebygds kommun erbjöds delägarskap bedömdes Bollebygds kommuns andel av den totala avgiften tillika andelen av beräknade flöden till Ryaverket som mycket små, cirka 0,2–0,3 procent.

Bollebygds kommuns ägarandel i Gryaab AB uppgår till 1 procent. Om Bollebygds kommun i framtiden beslutar att ta hand om avloppsvattnet i egna anläggningar så kommer del av investeringsutgifter för Nya Rya att fördelas kvarvarande sju delägare. Givet nuvarande bedömning av den totala investeringsutgiften på fyra till sex miljarder kronor så kommer cirka 40–60 miljoner kronor att slås ut på övriga delägare baserat på ägarandelar. Kungälv kommunens ägarandel är 5,4%, och den totala investeringsutgiften ökar med mellan 2,1 mkr till 3,3 Mkr enligt ovanstående kalkyler.

Förslag till beslut

Avsiktsförklaringen mellan delägarna i Gryaab AB avseende utredning rörande Bollebygds kommuns framtida hantering av avloppsvatten godkänns.

Haleh Linqvist
Kommundirektör

Pia Jakobsson
Ekonomichef

Expedieras till:
Kristina.augustsson@gryaab.se

För kännedom till:

Från: Kristina Augustsson <kristina.augustsson@gryaab.se>

Skickat: den 20 oktober 2023 10:29

Till: DL-GRY-TED <dl-gry-ted@gryaab.se>; Anders Holm <Anders.Holm@kungalv.se>; Ulrika Nilsson <ulrika.nilsson@partille.se>; Ann-Charlotte Lind <ann-charlotte.lind@bollebygd.se>; kundcenter@partille.se; Kommun - Härryda <kommun@harryda.se>; Kommun - Lerum <kommun@lerum.se>; Stadsledningsförvaltning <stad@molndal.se>; Kommun - Bollebygd <kommunen@bollebygd.se>; Kommun - Ale <kommun@ale.se>; Kungälv kommun <Kungalvs.kommun@kungalv.se>

Kopia: STYRELSE - Mats Boogh <mats.boogh@gshab.goteborg.se>; Karin van der Salm <karin.van.der.salm@gryaab.se>

Ämne: Avsiktsförklaring mellan delägare i Gryaab AB avseende utredning rörande Bollebygds kommuns framtida hantering av avloppsvatten

Hej!

Vid möte i Gryaabs ägarråd den 19 januari 2023 informerade ägarrådsrepresentant från Bollebygds kommun övriga delägare om att Bollebygds kommun utreder möjligheten att ta hand om spillvatten i egen regi och därmed kanske inte har för avsikt att avleda avloppsvatten till Ryaverket i enlighet med tidigare intentioner. Utredningens resultat kan medföra att Bollebygds kommun omprövar delägarskapet i Gryaab AB.

Ägarrådet kom överens om att ta fram ett intentionspapper/avsiktsförklaring där delägarnas olika behov säkerställs i det fall att Bollebygd på sikt önskar lämna eller förändra delägandet i Gryaab AB. Gryaab AB har i samverkan med delägarnas VA-huvudmän på ägarrådets uppdrag utarbetat en avsiktsförklaring som godkändes i ägarråden 1 juni 2023.

Som förslag till fortsatt hantering gäller att, då överenskommelsen görs av ägarna till Gryaab AB, avsiktsförklaringen ska beslutas av respektive delägars kommunfullmäktige.

Ägarsamrådet godkände förslag till avsiktsförklaring och förslag till fortsatt hantering innebärande att avsiktsförklaringen ska föreläggas kommunfullmäktige i samtliga delägarkommuner.

Styrelsen i Göteborgs Stadshus AB beslutade den 21 augusti att rekommendera Göteborgs kommunfullmäktige att besluta om avsiktsförklaring med delägare i Gryaab AB under den tid som Bollebygds kommun utreder framtida hantering av avloppsvatten.

Ärendet behandlades av Kommunstyrelsen i Göteborg den 18 oktober och ska nu vidare till kommunfullmäktige.

Jag bifogar här Göteborgs tjänsteutlåtande i ärendet som, om man så vill, kan användas som hjälp när delägarkommunerna ska föreläggas kommunfullmäktige i övriga delägarkommuner.

Vid frågor, kontakta gärna Mats Boogh på Stadshus eller Karin van der Salm Gryaab.

Med vänlig hälsning

Kristina Augustsson | Bolagscontroller

Gryaab AB | Stab

Box 8984, 402 74 Göteborg | Sweden

Besöksadress: Norra Fågelrovägen 3, 418 34 Göteborg

T: +46 31 64 74 80 | Vx: +46 31 64 74 00

kristina.augustsson@gryaab.se | www.gryaab.se

Stadsledningskontoret

Göteborgs
Stad

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-09-20

Diarienummer 0724/23

Handläggare

Jakob Jendeby

Telefon: 031-368 00 07

E-post: jakob.jendeby@stadshuset.goteborg.se

Avsiktsförklaring mellan delägare i Gryaab AB avseende utredning rörande Bollebygds kommuns framtida hantering av avloppsvatten

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

Avsiktsförklaringen mellan delägarna i Gryaab AB avseende utredning rörande Bollebygds kommuns framtida hantering av avloppsvatten, i enlighet med bilaga 1 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, godkänns.

Sammanfattning

Vid möte i Gryaab AB:s ägarråd 2023-01-19 informerade ägarrådsrepresentant från Bollebygds kommun övriga delägare om att Bollebygds kommun, till följd av bland annat förändrade förutsättningar rörande järnvägsutbyggnad, utreder möjligheten att ta hand om spillvatten i egen regi och därmed kanske inte har för avsikt att avleda avloppsvatten till Ryaverket i enlighet med tidigare intentioner. Utredningens resultat kan medföra att Bollebygds kommun omprövar delägarskapet i Gryaab AB.

Ägarrådet kom överens om att ta fram ett intentionspapper/avsiktsförklaring där delägarnas olika behov säkerställs i det fall att Bollebygd på sikt önskar lämna eller förändra delägandet i Gryaab AB. Bland annat framhölls vikten av att nödvändiga beslut rörande kapacitetsutvecklingen vid Ryaverket (Nya Rya) fortsatt tas i samtliga delägares kommunfullmäktige. Parternas avsikt är att Bollebygds kommun inte åtar sig något fullt kostnadsansvar för investeringar i projekt Nya Rya för det fall Bollebygds kommun efter utredningen beslutar om utträde som delägare i Gryaab AB alternativt att inte avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket.

Gryaab AB har i samverkan med delägarnas VA-huvudmän på ägarrådets uppdrag utarbetat en avsiktsförklaring vilken godkändes i ägarråden 2023-06-01.

Styrelsen i Göteborgs Stadshus AB (Stadshus) beslutade 2023-08-21 § 81 att rekommendera kommunfullmäktige att besluta om avsiktsförklaring med delägare i Gryaab AB under den tid som Bollebygds kommun utreder framtida hantering av avloppsvatten.

Kretslopp och vattennämnden har enligt ansvar i sitt reglemente avgett ett yttrande som sammanfattas i ärendet, se bilaga 2.

Bedömning ur ekonomisk dimension

I det fall att Bollebygds kommun efter genomförd utredning önskar utträda ur Gryaab AB påverkar detta avgiften för övriga delägare mycket marginellt. I beredningen inför att Bollebygds kommun erbjöds delägarskap bedömdes Bollebygds kommuns andel av den totala avgiften tillika andelen av beräknade flöden till Ryaverket som mycket små, cirka 0,2-0,3 procent. Bollebygds kommuns ägarandel i Gryaab AB uppgår till 1 procent. Om Bollebygds kommun i framtiden beslutar att ta hand om avloppsvattnet i egna anläggningar så kommer del av investeringsutgifter för Nya Rya att fördelas kvarvarande sju delägare. Givet nuvarande bedömning av den totala investeringsutgiften på fyra till sex miljarder kronor så kommer cirka 40-60 miljoner kronor att slås ut på övriga delägare baserat på ägarandelar.

Bedömning ur ekologisk dimension

Vid tidpunkten för Bollebygds inträde i Gryaab AB 2019 gjordes bedömningen att fördelen för övriga delägare med att erbjuda Bollebygds kommun delägarskap, främst bestod i möjligheter till ett ökat regionalt samarbete och ett ökat råvattenskydd. Ambitionen i avsiktsförklaringen är att bevara samverkan för råvattenskydd, dricksvattenkvalitet och därmed sammanhängande frågor i regionen oavsett det beslut som Bollebygds kommun väljer efter avslutad utredning.

Bedömning ur social dimension

Stadsledningskontoret inte har funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bilagor

1. Göteborgs Stadshus AB handlingar 2023-08-21 § 81
2. Kretslopp och vattennämndens handlingar 2023-08-23 § 137

Ärendet

Ärendet omfattar förslag till avsiktsförklaring mellan delägarna i Gryaab AB. Avsiktsförklaringen syftar till att klargöra delägarnas behov då Bollebygds kommun på nytt avser att utreda möjligheterna att omhänderta kommunens avloppsvatten i egen regi genom utveckling av befintliga och/eller etablering av nya reningsanläggningar istället för att framgent avleda avloppsvattnet till Ryaverket i enlighet med tidigare planering.

Beskrivning av ärendet

Bollebygds kommun är delägare i Gryaab AB sedan 2019. Övriga kommuner med delägarskap i Gryaab AB utgörs av Ale, Göteborg, Härryda, Kungälv, Mölndal, Partille och Lerum. Göteborgs kommun är majoritetsägare och äger 71 % av aktierna. Bollebygds kommuns ägarandel uppgår till 1 %.

Genom delägarskap i Gryaab AB har delägarkommunerna bland annat förbundit sig att, som huvudregel, avleda allt sitt kommunala avloppsvatten till Gryaabs anläggningar. Vid tidpunkten för Bollebygds kommuns inträde saknades praktiska förutsättning för avledning av avloppsvattnet till Ryaverket och denna situation gäller också i dagsläget. Planeringen har varit att avleda av avloppsvattnet via Härryda kommun med start cirka 2026. Förutsättningar för Bollebygds kommun att ansöka om delägarskap i Gryaab AB bedömdes finnas bland annat beaktat den dåvarande regeringens satsning på utvecklad infrastruktur mellan Göteborg och Borås. Satsningen bedömdes medföra utsikter för Bollebygds kommun att utvecklas och expandera vilket motiverade anslutning till Gryaab AB för att öka Bollebygds kapacitet att ta emot avloppsvatten. Sett till helheten så utgör Bollebygds kommuns andel av den totala avgiften tillika andelen av beräknade flöden till Ryaverket som mycket små, cirka 0,2-0,3 procent.

Förutsättningar för övriga delägare att erbjuda Bollebygds kommuns delägarskap och anslutning till Gryaab AB bedömdes främst finnas med hänvisning till ökat samarbete avseende råvattenskydd. En anslutning av Bollebygds kommun skulle exempelvis innebära att utsläpp av renat avloppsvatten flyttas nedströms från gemensamma råvattentäkter.

Nuläge

Under senare delen av 2022 fattade den under hösten nyttillträdde regeringen beslut om att avvakta arbetet med den nya järnvägen mellan Göteborg och Borås. Bland annat mot bakgrund av de förändrade infrastrukturella förutsättningarna avser Bollebygds kommun att på nytt utreda alternativ till att framgent avleda avloppsvattnet till Ryaverket. Utredningens resultat kan i förlängningen leda till att Bollebygds kommun önskar förändra alternativt utveckla delägarskapet.

Vid möte i Gryaab AB:s ägarråd 2023-01-19 informerade ägarrådsrepresentant från Bollebygds kommun övriga delägare om att Bollebygds kommun, till följd av de förändrade förutsättningarna, undersöker möjligheten att ta hand om spillvatten i egen regi och därmed kanske inte har för avsikt att avleda avloppsvatten till Ryaverket i enlighet med tidigare intentioner men att något beslut är ännu inte fattat. Ägarrådet kom överens om att ta fram ett intentionspapper där delägarnas olika intressen säkerställs i det fall att Bollebygd på sikt önskar lämna delägandet i Gryaab AB. Bland annat framhölls vikten av att nödvändiga beslut rörande Nya Rya (utbyggnaden av Ryaverket) fortsatt fattas i samtliga delägares kommunfullmäktige.

Teknisk-/ekonomisk delegation med ansvariga tjänstepersoner från delägarkommunerna ombads att tillsammans med Gryaab AB ta fram ett förslag till intentionspapper/avsiktsförklaring och återkomma till ägarrådets möte 2023-06-01.

Vid ägarrådets möte 2023-06-01 föredrogs förslag till avsiktsförklaring vilken dessförinnan godkänts av teknisk/ekonomisk delegation. Som förslag till fortsatt hantering gäller att, då överenskommelsen görs av ägarna till Gryaab AB, avsiktsförklaringen ska beslutas av respektive delägars kommunfullmäktige. Ägarsamrådet godkände förslag till avsiktsförklaring och förslag till fortsatt hantering innebärande att avsiktsförklaringen ska föreläggas kommunfullmäktige i samtliga delägarkommuner.

Avsiktsförklaringen

Genom avsiktsförklaringen framgår att samtliga parter är införstådda med att Bollebygds kommun utreder möjligheterna att omhänderta avloppsvatten från Bollebygds kommun i egen regi genom utveckling av befintliga och/eller etablering av nya reningsanläggningar.

Vidare framgår av avsiktsförklaringen att parterna är införstådda med att Bollebygds rening av avloppsvatten är av väsentlig betydelse för den regionala vattenförsörjningen, samt därmed för delägarkommunerna och Gryaab AB.

Dessutom framgår att samtliga delägare är införstådda med att det är av väsentlig betydelse att beslut i frågor som bedöms vara av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt för Gryaab fortsatt fattas i respektive delägarkommuns kommunfullmäktige under den tid som Bollebygds kommun utreder hur avloppsvattnet ska hanteras. Parterna är överens om att Bollebygds kommun även fortsättningsvis ska fullgöra sitt ansvar i egenskap av delägare såtillvida att beslut i frågor av principiell beskaffenhet eller annars större vikt fortsatt fattas i Bollebygds kommunfullmäktige. Sådana beslut inkluderar, men är inte begränsade till, beslut rörande Projekt Nya Rya. Parternas avsikt är att Bollebygds kommun inte åtar sig något fullt kostnadsansvar för investeringar i Projekt Nya Rya för det fall Bollebygds kommun efter utredning beslutar att utträda som delägare i Gryaab AB eller att inte avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket.

Avsiktsförklaringen gäller till och med 31 december 2024, se bilaga 1.

Kretslopp och vattennämndens yttrande

Kretslopp och vattennämnden har enligt sitt reglemente ansvar för att avge yttrande inför kommunfullmäktiges beslut i frågor av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt för kommunen som berör Renova inom avfallsområdet och Gryaab inom VA-området.

Nämnden beslutade 2023-08-23 §137 att anta ett yttrande i ärendet, se bilaga 2.

Kretslopp och vattennämnden har inga synpunkter på avsiktsförklaringen. Kretslopp och vattennämnden menar att det är viktigt att Bollebygd kan genomföra sin utredning samtidigt som ägarperspektivet och gemensamma stora projekt som Nya Rya säkerställs. Kretslopp och vattennämnden anser att den regionala vattenförsörjningen och det avtal som kretslopp och vatten har med Kungsbacka, som har Lygnen som huvudsaklig råvattentäkt, tryggas genom avsiktsförklaringen.

Stadsledningskontorets bedömning

Stadsledningskontoret bedömer att avsiktsförklaringen innehåller de perspektiv som behöver beaktas. Genom avsiktsförklaringen säkerställs de olika delägarnas behov, Bollebygd kan genomföra sin utredning samtidigt som det pågående arbetet med Nya Rya kan fortskrida.

Jonas Kinnander

Eva Hessman

Direktör Ärende och utredning

Stadsdirektör

Göteborgs Stadshus AB

Utdrag ur Protokoll
Sammanträdesdatum: 2023-08-21

§ 81

Avsiktsförklaring mellan delägare i Gryaab AB avseende utredning rörande Bollebygds kommuns framtida hantering av avloppsvatten

Beslut

I styrelsen för Göteborgs Stadshus AB:

1. Göteborgs Stadshus AB rekommenderar kommunfullmäktige att besluta om avsiktsförklaring, i enlighet med beslutsunderlagets bilaga 1 med delägare i Gryaab AB under den tid som Bollebygds kommun utreder framtida hantering av avloppsvatten.
2. Ärendet överlämnas till kommunstyrelsen för fortsatt beredning.

Handling

Beslutsunderlag, dnr 0053/23.

Protokollsutdrag skickas till

Kommunstyrelsen

Dag för justering

2023-08-25

Underskrifter

Sekreterare

Johan Hörnberg

Ordförande

Jonas Attenius

Justerande

Axel Josefson

Beslutsunderlag

Styrelsen 2023-06-12

Diarienummer 0053/23

Handläggare: Mats Boogh, bolagsansvarig

Telefon: 031-368 54 55

E-post: mats.boogh@gshab.goteborg.se

Avsiktsförklaring mellan delägare i Gryaab AB avseende utredning av Bollebygds kommuns framtida hantering av avloppsvatten

Förslag till beslut

I styrelsen för Göteborgs Stadshus AB:

1. Göteborgs Stadshus AB rekommenderar kommunfullmäktige att besluta om avsiktsförklaring, i enlighet med beslutsunderlagets bilaga 1 med delägare i Gryaab AB under den tid som Bollebygds kommun utreder framtida hantering av avloppsvatten.
2. Ärendet överlämnas till kommunstyrelsen för fortsatt beredning.

Sammanfattning

Vid möte i Gryaab AB:s ägarråd 2023-01-19 informerade ägarrådsrepresentant från Bollebygds kommun övriga delägare om att Bollebygds kommun, bland annat till följd av förändrade förutsättningar rörande järnvägsutbyggnad, utreder möjligheten att ta hand om spillvatten i egen regi och därmed kanske inte har för avsikt att avleda avloppsvatten till Ryaverket i enlighet med tidigare intentioner. Utredningens resultat kan medföra att Bollebygds kommun omprövar delägarskapet i Gryaab AB.

Ägarrådet överenskom att ta fram ett intentionspapper/avsiktsförklaring där delägarnas olika behov säkerställs i det fall att Bollebygd på sikt önskar lämna eller förändra delägandet i Gryaab AB. Bland annat framhölls vikten av att nödvändiga beslut rörande Nya Rya fortsatt tas i samtliga delägares kommunfullmäktige. Parternas avsikt är att Bollebygds kommun inte åtar sig något fullt kostnadsansvar för investeringar i projekt Nya Rya för det fall Bollebygds kommun efter utredning beslutar att utträda som delägare i Gryaab AB alternativt att inte avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket.

Gryaab AB har i samverkan med delägarnas VA-huvudmän på ägarrådets uppdrag utarbetat en avsiktsförklaring vilken godkändes i ägarråden 2023-06-01.

Bedömning ur ekonomisk dimension

I det fall att Bollebygds kommun efter genomförd utredning önskar utträda ur Gryaab AB påverkar detta avgiften för övriga delägare mycket marginellt. I beredningen inför att Bollebygds kommun erbjöds delägarskap bedömdes Bollebygds kommuns andel av den totala avgiften tillika andelen av beräknade flöden till Ryaverket som mycket små, cirka 0,2 - 0,3 procent.

Bollebygds kommuns ägarandel i Gryaab AB uppgår till 1 procent. Om Bollebygds kommun i framtiden beslutar att ta hand om avloppsvattnet i egna anläggningar så kommer del av investeringsutgifter för Nya Rya (planerad utbyggnad av Ryaverket) att slås ut på kvarvarande sju delägare. Givet nuvarande bedömning av den totala investeringsutgiften på fyra till sex miljarder kronor så kommer cirka 40 - 60 miljoner kronor att slås ut på övriga delägare baserat på ägarandelar.

Bedömning ur ekologisk och social dimension

Vid tidpunkten för Bollebygds inträde i Gryaab AB 2019 gjordes bedömningen att fördelen för övriga delägare med att erbjuda Bollebygds kommun delägarskap främst bestod i möjligheter till ett ökat regionalt samarbete och ett ökat råvattenskydd. Ambitionen i avsiktsförklaringen är att bevara samverkan för råvattenskydd, dricksvattenkvalitet och därmed sammanhängande frågor i regionen oavsett vilken väg som Bollebygds kommun väljer efter avslutad utredning.

Bilagor

1. Avsiktsförklaring avseende Bollebygd kommuns framtida hantering av avloppsvatten

Ärendet

Ärendet omfattar förslag till avsiktsförklaring mellan delägarna i Gryaab AB avseende att Bollebygds kommun utreder framtida hantering av avloppsvatten.

Avsiktsförklaringen syftar till att klargöra delägarernas behov då Bollebygds kommun på nytt avser att utreda möjligheterna att omhänderta kommunens avloppsvatten i egen regi genom utveckling av befintliga och/eller etablering av nya reningsanläggningar istället för att framgent avleda avloppsvattnet till Ryaverket i enlighet med tidigare planering.

Beskrivning av ärendet

Bakgrund

Bollebygds kommun är delägare i Gryaab AB sedan 2019. Övriga kommuner med delägarskap i Gryaab AB utgörs av Ale, Göteborg, Härryda, Kungälv, Mölndal, Partille och Lerum. Göteborgs kommun är majoritetsägare och äger 71 % av aktierna. Bollebygds kommuns ägarandel uppgår till 1 %.

Genom delägarskap i Gryaab AB har delägarkommunerna bland annat förbundit sig att, som huvudregel, avleda allt sitt kommunala avloppsvatten till Gryaab AB:s anläggningar. Vid tidpunkten för Bollebygds kommuns inträde saknades praktiska förutsättningar för avledning av avloppsvattnet till Ryaverket och denna situation gäller också i dagsläget. Planeringen har varit att avleda avloppsvattnet via Härryda kommun med start cirka 2026. Förutsättningar för Bollebygds kommun att ansöka om delägarskap i Gryaab AB bedömdes finnas bland annat beaktat den dåvarande regeringens satsning på utvecklad infrastruktur mellan Göteborg och Borås. Satsningen bedömdes medföra utsikter för Bollebygds kommun att utvecklas och expandera vilket motiverade anslutning till Gryaab AB för att öka Bollebygds kapacitet att ta emot avloppsvatten. Sett till helheten så utgör Bollebygds kommuns andel av den totala avgiften tillika andelen av beräknade flöden till Ryaverket som mycket små, cirka 0,2 - 0,3 procent.

Förutsättningar för övriga delägare att erbjuda Bollebygds kommuns delägarskap och anslutning till Gryaab AB bedömdes främst finnas med hänvisning till ökat samarbete avseende råvattenskydd. En anslutning av Bollebygds kommun skulle exempelvis innebära att utsläpp av renat avloppsvatten flyttas nedströms från gemensamma råvattentäkter.

Nuläge

Under senare delen av 2022 fattade den under hösten nyttillträdde regeringen beslut om att avvakta arbetet med den nya järnvägen mellan Göteborg och Borås. Bland annat mot bakgrund av de förändrade infrastrukturella förutsättningarna avser Bollebygds kommun att på nytt utreda alternativ till att framgent avleda avloppsvattnet till Ryaverket.

Utredningens resultat kan i förlängningen leda till att Bollebygds kommun önskar förändra alternativt utveckla delägarskapet.

Vid möte i Gryaab AB:s ägarråd 2023-01-19 informerade ägarrådsrepresentant från Bollebygds kommun övriga delägare om att Bollebygds kommun, till följd av de förändrade förutsättningarna, undersöker möjligheten att ta hand om spillvatten i egen regi och därmed kanske inte har för avsikt att avleda avloppsvatten till Ryaverket i enlighet med tidigare intentioner men att något beslut är ännu inte fattat. Ägarrådet överenskom om att ta fram ett intentionspapper där delägarnas olika intressen säkerställs i

det fall att Bollebygd på sikt önskar lämna delägandet i Gryaab AB. Bland annat framhölls vikten av att nödvändiga beslut rörande Nya Rya (utbyggnaden av Ryaverket) fortsatt fattas i samtliga delägares kommunfullmäktige. Teknisk-/ekonomisk delegation med ansvariga tjänstemän från delägarkommunerna ombads att tillsammans med Gryaab AB ta fram ett förslag till intentionspapper/avsiktsförklaring och återkomma till ägarrådets möte 2023-06-01.

Vid ägarrådets möte 2023-06-01 föredrogs förslag till avsiktsförklaring vilken dessförinnan godkänts av teknisk/ekonomisk delegation. Som förslag till fortsatt hantering gäller att, då överenskommelsen görs av ägarna till Gryaab AB, avsiktsförklaringen ska beslutas av respektive delägares kommunfullmäktige.

Ägarsamrådet godkände förslag till avsiktsförklaring och förslag till fortsatt hantering innebärande att avsiktsförklaringen ska föreläggas kommunfullmäktige i samtliga delägarkommuner.

Avsiktsförklaringen

Genom avsiktsförklaringen framgår att samtliga parter är införstådda med att Bollebygds kommun utreder möjligheterna att omhänderta avloppsvatten från Bollebygds kommun i egen regi genom utveckling av befintliga och/eller etablering av nya reningsanläggningar.

Vidare framgår av avsiktsförklaringen att parterna är införstådda med att Bollebygds rening av avloppsvatten är av väsentlig betydelse för den regionala vattenförsörjningen, samt därmed för delägarkommunerna och Gryaab AB.

Dessutom framgår att samtliga delägare är införstådda med att det är av väsentlig betydelse att beslut i frågor som bedöms vara av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt för Gryaab fortsatt fattas i respektive delägarkommuns kommunfullmäktige under den tid som Bollebygds kommun utreder hur avloppsvattnet ska hanteras. Parterna är överens om att Bollebygds kommun även fortsättningsvis ska fullgöra sitt ansvar i egenskap av delägare såtillvida att beslut i frågor av principiell beskaffenhet eller annars större vikt fortsatt fattas i Bollebygds kommunfullmäktige. Sådana beslut inkluderar, men är inte begränsade till, beslut rörande Projekt Nya Rya. Parternas avsikt är att Bollebygds kommun inte åtar sig något fullt kostnadsansvar för investeringar i Projekt Nya Rya för det fall Bollebygds kommun efter utredning beslutar att utträda som delägare i Gryaab AB eller att inte avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket.

Avsiktsförklaringen gäller till och med 31 december 2024. Avsiktsförklaringen utgör bilaga till detta ärende.

Eva Hessman

Vd, Göteborgs Stadshus AB

AVSIKTSFÖRKLARING

Denna avsiktsförklaring avseende Bollebygd kommuns framtida hantering av avloppsvatten m.m. har den [xx månad år] ingåtts mellan;

- 1) Göteborgs kommun (212000-1355),
- 2) Ale kommun (212000-1439),
- 3) Härryda kommun (212000-1264),
- 4) Kungälv kommun (212000-1371),
- 5) Mölndals kommun (212000-1363),
- 6) Partille kommun (212000-1272) och
- 7) Lerums kommun (212000-1447),

nedan kallade "**Delägarkommunerna**",

och

- 8) Bollebygd kommun (212000-2973), nedan kallat "**Bollebygd**".

Delägarkommunerna och Bollebygd anges nedan också som
"**Part**" eller gemensamt "**Parterna**".

1 BAKGRUND OCH SYFTE

1.1 Bakgrund

1.1.1 Delägarkommunerna är delägare i det kommunalägda bolaget Gryaab AB ("**Gryaab**"), vars verksamhet syftar till att behandla avloppsvatten från Gryaabs delägarkommuner. Fram till 2019 ägdes Gryaab av kommunerna Ale, Göteborg, Härryda, Kungälv, Mölndal, Partille och Lerum. Göteborg har varit och är fortfarande den största ägaren. Genom sitt delägarskap i Gryaab har Gryaabs delägarkommuner bl.a. förbundit sig att, som huvudregel, avleda allt sitt kommunala avloppsvatten till Gryaabs anläggningar.

1.1.2 I september 2019 beviljades Bollebygd inträde såsom delägare i Gryaab, och Bollebygd tecknade 103 st. aktier i en riktad nyemission till teckningskursen 9 620,25

kr/aktie. Vid tidpunkten för Bollebygds inträde saknade Bollebygd praktiska förutsättningar för att avleda sitt avloppsvatten till Gryaabs anläggningar. Trots detta bedömdes ändamålsenliga förutsättningar för inträde som delägare i Gryaab finnas, bl.a. beaktat den dåvarande regeringens satsning på utvecklad infrastruktur mellan Göteborg och Stockholm. Satsningen bedömdes medföra utsikter för Bollebygd att utvecklas och expandera, vilket motiverade anslutning till Gryaab för att öka Bollebygds kapacitet att ta emot avloppsvatten.

- 1.1.3 Bollebygds anslutning till Gryaab bedömdes även ändamålsenlig med hänvisning till att recipienten Lygnern, vilken ansluter till Bollebygd genom olika mindre vattendrag, nyttjas för den regionala vattenförsörjningen som komplement till Göta Älv. Genom avtal med Kungsbacka kommun äger Göteborgs Stad och Mölndals kommun rätt att motta dricksvatten som härrör från Lygnern i händelse av dricksvattenbrist. Göteborgs Stad och Mölndals kommun kan i sin tur leverera dricksvatten dels till varandra, dels till Partille, Ale, och Härryda kommun m.fl.
- 1.1.4 Sedan Bollebygd anslöt som delägare till Gryaab har flertalet förutsättningar förändrats. Bland annat har kostnaderna för överföringsledningar kraftigt ökat och marken vid Bollebygds befintliga reningsverk planeras inte längre nyttjas för annat ändamål. Härtill råder osäkerhet kring den infrastrukturella utveckling (järnväg) som tidigare planerats för anläggande mellan Göteborg och Borås. Mot bakgrund av de förändrade förutsättningarna undersöker Bollebygd för närvarande möjligheterna att omhänderta kommunens avloppsvatten i egen regi respektive möjligheterna att ansluta till Gryaabs anläggningar ("**Utredningen**"). Från Utredningen undantas avloppsvatten från Töllesjö, vilket för närvarande avleds till Töllesjö reningsverk, med anledning av att det inte bedöms finnas praktiska möjligheter att ansluta detta till Gryaabs anläggningar. Beroende på resultatet av Utredningen kan Bollebygd på sikt ha ett intresse av att antingen (i) utträda som delägare i Gryaab, (ii) kvarstå som delägare i Gryaab och avleda sitt avloppsvatten till Gryaabs anläggningar eller (iii) kvarstå som delägare i Gryaab men inte avleda sitt avloppsvatten till Gryaabs anläggningar (såsom i dagsläget).
- 1.1.5 Den 1 januari 2021 ianspråk tog Gryaab ett nytt miljötillstånd för avloppsreningsverket Ryaverket. Enligt tillståndet ska Gryaab senast i mars 2025 redovisa en plan för hur Ryaverket kan byggas ut för att minska sina utsläpp. Gryaab har härav startat projektet Nya Rya för att utreda och presentera underlag för miljöprövningsdelegationen ("**Projekt Nya Rya**"). Flertalet frågor som rör Projekt Nya Rya är av principiell beskaffenhet eller annars av sådan vikt att de tillställs kommunfullmäktige i respektive delägarkommun för beslut.

1.1.6 Med beaktande av bland annat Projekt Nya Rya ser Gryaab och Delägarkommunerna ett behov av att säkerställa att Bollebygd även fortsättningsvis fullgör sitt ansvar i egenskap av delägare såtillvida att alla frågor av principiell beskaffenhet eller annars större vikt fortsatt hanteras i Bollebygds kommunfullmäktige oaktat Utredningen och dess resultat. Härtill ser Delägarkommunerna ett behov av att förtydliga vikten av att den regionala vattenförsörjningen inte påverkas menligt av det tillvägagångssätt som Bollebygd, efter Utredningens färdigställande, väljer att fortskrida med.

1.2 Syfte

1.2.1 Mot bakgrund av vad som redogjorts för i p. 1.1 ovan har Parterna ingått ifrågavarande avsiktsförklaring ("**Avsiktsförklaringen**"). Avsiktsförklaringen syftar till att klargöra respektive Parts behov under, respektive efter Utredningen. Häribland har Parterna för avsikt att klargöra den fortsatta behandlingen av sådana frågor som i enlighet med Gryaabs bolagsordning och aktieägardirektiv tillställs kommunfullmäktige i respektive delägarkommun, samt iakttagande av det regionala vattenförsörjningsperspektivet m.m.

2 PARTERNAS AVSIKTSFÖRKLARING

2.1 Avledning av avloppsvatten från Bollebygd

2.1.1 Parterna är införstådda med och accepterar att Bollebygd genom Utredningen undersöker möjligheterna att omhänderta avloppsvatten från Bollebygd kommun i egen regi genom utveckling av befintliga och/eller etablering av nya reningsanläggningar respektive att avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket. Parterna är vidare införstådda med att det inte är aktuellt att avleda avloppsvatten från Töllsjö till Ryaverket och att detta därför undantas från Utredningen. Parternas gemensamma avsikt är att avvakta närmare beslut om Bollebygds eventuella anslutning till Ryaverket för avledande av avloppsvatten till dess att resultatet av Utredningen har presenterats.

2.1.2 Parterna är överens om att Bollebygd ska verka för att färdigställa Utredningen samt presentera resultatet härav så snart som möjligt. Parterna är överens om att Utredningen i vart fall ska följa samma tidsram som Bollebygds ansökan om nytt miljötillstånd.

2.1.3 Om resultatet av Utredningen medför att Bollebygd önskar att utträda som delägare i Gryaab, eller att Bollebygd inte heller framöver avser att avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket, så har Delägarkommunerna inte för avsikt att motsätta sig något av dessa tillvägagångssätt.

- 2.1.4 Parterna är införstådda med att Bollebygds rening av avloppsvatten är av väsentlig betydelse för den regionala vattenförsörjningen, samt därmed för Delägarkommunerna och Gryaab. Parterna är även införstådda med att förorening av Lygnern, oavsett direkt eller indirekt genom utsläpp till anslutande vattendrag, riskerar skada den konstgjorda grundvattenbildningen och därmed möjligheterna att nyttja Lygnern för tillgodoseende av den regionala vattenförsörjningen.
- 2.1.5 Mot bakgrund av vad som anges i p. 2.1.4 är Bollebygd införstådd med vikten av att, oaktat resultatet av Utredningen och Bollebygds önskade tillvägagångssätt därefter, säkerställa fortsatt god kontroll över sin avledning och rening av avloppsvatten. Bollebygd avser härav fortsatt tillse att varken kvaliteten på utgående vatten, avledningen av orenat och/eller delvis renat avloppsvatten eller omgivningspåverkan från reningsanläggningarna medför negativ påverkan på berörda råvattentäkter.
- 2.1.6 För det fall Bollebygd, efter Utredningens färdigställande, har ett intresse av att omhänderta avloppsvatten i egen regi är Parternas gemensamma avsikt att Delägarkommunerna inte ska motsätta sig att Bollebygd söker behövliga tillstånd enligt miljöbalken för utveckling av befintliga och/eller etablering av nya reningsanläggningar. Parterna är dock införstådda med att detta inte hindrar varken Delägarkommunerna eller Gryaab från att i egenskap av sakägare bevaka och företräda sina intressen, häribland genom att vid behov ställa krav på erforderlig rening med hänsyn till den regionala vattenförsörjningen och befintlig infrastruktur för omhändertagande av avloppsvatten.

2.2 Beslut i kommunfullmäktige m.m.

- 2.2.1 Parterna är införstådda med att det är av väsentlig betydelse att beslut i frågor som bedöms vara av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt för Gryaab fortsatt fattas i respektive delägarkommuns kommunfullmäktige.
- 2.2.2 Mot bakgrund av p. 2.2.1 ovan är Parterna, oaktat resultatet av Utredningen och Bollebygds önskade tillvägagångssätt därefter, överens om att Bollebygd även fortsättningsvis ska fullgöra sitt ansvar i egenskap av delägare såtillvida att beslut i frågor av principiell beskaffenhet eller annars större vikt fortsatt fattas i Bollebygds kommunfullmäktige. Sådana beslut inkluderar, men är inte begränsade till, beslut rörande Projekt Nya Rya.
- 2.2.3 Parternas avsikt är att p. 2.2.2 inte ska innebära att Bollebygd åtar sig något fullt kostnadsansvar för investeringar i Projekt Nya Rya för det fall Bollebygd efter Utredningens avslutande beslutar att utträda som delägare i Gryaab eller att inte avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket.

2.3 Rådgivning m.m.

2.3.1 För det fall Bollebygd, efter Utredningens färdigställande, beslutar att inte avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket eller att utträda som delägare i Gryaab är Parternas gemensamma avsikt att Gryaab skulle kunna bistå Bollebygd praktiskt och rådgivningsmässigt i den operativa driften av egen reningsverksamhet i den mån som styrande dokument samt vid var tid gällande lagstiftning och praxis, häribland på kommunal- konkurrens- och upphandlingsrättens områden, tillåter. Parterna är överens om att sådant bistående bland annat ska ske i syfte att säkerställa Delägarkommunernas intressen, däribland avseende den regionala vattenförsörjningen.

2.4 Anspråk

2.4.1 Avsiktsförklaringen är inte ett juridiskt bindande dokument och kan inte ligga till grund för några skadeståndskrav eller andra ekonomiska anspråk mot någon annan Part.

3 AVSIKTSFÖRKLARINGENS GILTIGHET

3.1 Avsiktsförklaringen gäller från och med att den har undertecknats av Parterna till och med den 31 december 2024.

3.2 För det fall Bollebygd, efter Utredningens färdigställande, beslutar att avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket upphör Avsiktsförklaringen att gälla per den dag då beslut härom vinner laga kraft.

3.3 Om Parterna tecknar avtal om en eller flera frågor som behandlas i Avsiktsförklaringen gäller, i dessa delar, vad som regleras i Parternas avtal framför vad som framgår av Avsiktsförklaringen.

Denna Avsiktsförklaring har upprättats i åtta (8) originalexemplar varav Parterna tagit varsitt.

Underskrift för Göteborgs kommun, Göteborg [Infoga datum]: [infoga namn] / [infoga namn]

--	--

Underskrift för Ale kommun, [Göteborg] [Infoga datum]: [infoga namn] / [infoga namn]

--	--

Underskrift för Härryda kommun, [Göteborg] [Infoga datum]: [infoga namn] / [infoga namn]

--	--

Underskrift för Kungälv's kommun, [Göteborg] [Infoga datum]: [infoga namn] / [infoga namn]

--	--

Underskrift för Mölndals kommun, [Göteborg] [Infoga datum]: [infoga namn] / [infoga namn]

--	--

Underskrift för Partille kommun, [Göteborg] [Infoga datum]: [infoga namn] / [infoga namn]

--	--

Underskrift för Lerums kommun, [Göteborg] [Infoga datum]: [infoga namn] / [infoga namn]

--	--

Underskrift för Bollebygds kommun, Göteborg [Infoga datum]: [infoga namn] / [infoga namn]

Kretslopp och vattennämnden

Göteborgs
Stad

Utdrag ur protokoll

Sammanträdesdatum: 2023-08-23

§ 137 0558/23

Avsiktsförklaring för Gryaab – Bollebygd

Beslut

Enligt förvaltningens förslag:

Kretslopp och vattennämnden antar yttrandet som sitt eget och översänder det till kommunstyrelsen.

Dag för justering

2023-08-28

Vid protokollet

Sekreterare

Emma Stadenfeldt

Ordförande

Jöran Fagerlund

Justerande

Claes Johansson

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-07-11

Diarienummer 0558/23

Avdelningen Projekt och utveckling

Per-Arne Eriksson

Telefon: 031-368 74 97

E-post: per-

arne.eriksson@kretsloppochvatten.goteborg.se

Yttrande inför kommunfullmäktiges ställningstagande gällande avsiktsförklaring avseende Bollebygd kommuns framtida hantering av avloppsvatten

Förslag till beslut

Kretslopp och vattennämnden antar yttrandet som sitt eget och översänder det till kommunstyrelsen.

Sammanfattning

Kretslopp och vattennämnden informeras om avsiktsförklaringen gällande Bollebygd kommuns framtida hantering av avloppsvatten. Avsiktsförklaringen är framtagen mellan delägarkommunerna till Gryaab och Bollebygd kommun. Bollebygd kommer utreda möjligheten att omhänderta sitt avloppsvatten i egen regi och utträda som delägare i Gryaab. Bollebygds rening av avloppsvatten är av väsentlig betydelse för den regionala vattenförsörjningen, samt därmed för Göteborgs stad.

Avsiktsförklaringen syftar till att klargöra Bollebygds och övriga delägares behov under, respektive efter utredningen.

Kretslopp och vatten har inga synpunkter på avsiktsförklaringen.

Avsiktsförklaringen innehåller alla de perspektiv som behöver beaktas.

Kretslopp och vatten

Marianne Erlandson
Förvaltningsdirektör

Bilagor

1. Intensionspapper – avsiktsförklaring.

Ärendet

Kretslopp och vattennämnden har att besluta om yttrande till kommunfullmäktige avseende avsiktsförklaringen gällande Bollebygd kommuns framtida hantering av avloppsvatten. Avsiktsförklaringen är framtagen mellan delägarkommunerna till Gryaab och Bollebygds kommun.

Beskrivning av ärendet

I september 2019 beviljades Bollebygd inträde såsom delägare i Gryaab. Vid tidpunkten för Bollebygds inträde saknade Bollebygd praktiska förutsättningar för att avleda sitt avloppsvatten till Gryaabs anläggningar. Trots detta bedömdes ändamålsenliga förutsättningar för inträde som delägare i Gryaab finnas.

Bollebygds anslutning till Gryaab bedömdes även ändamålsenlig med hänvisning till att recipienten Lygnern, vilken ansluter till Bollebygd genom olika mindre vattendrag, nyttjas för den regionala vattenförsörjningen som komplement till Göta Älv. Genom avtal med Kungsbacka kommun äger Göteborgs Stad och Mölndals kommun rätt att motta dricksvatten som härrör från Lygnern i händelse av dricksvattenbrist.

Sedan Bollebygd anslöt som delägare till Gryaab har flertalet förutsättningar förändrats. Bland annat har kostnaderna för överföringsledningar kraftigt ökat och marken vid Bollebygds befintliga reningsverk planeras inte längre nyttjas för annat ändamål. Mot bakgrund av de förändrade förutsättningarna undersöker Bollebygd för närvarande möjligheterna att omhänderta kommunens avloppsvatten i egen regi respektive möjligheterna att ansluta till Gryaabs anläggningar ("Utredningen").

Beroende på resultatet av Utredningen kan Bollebygd på sikt ha ett intresse av att antingen (i) utträda som delägare i Gryaab, (ii) kvarstå som delägare i Gryaab och avleda sitt avloppsvatten till Gryaabs anläggningar eller (iii) kvarstå som delägare i Gryaab men inte avleda sitt avloppsvatten till Gryaabs anläggningar (såsom i dagsläget).

Avsiktsförklaringen syftar till att klargöra respektive parts behov under, respektive efter Utredningen. Parterna i avtalet är Bollebygd kommun och delägarkommunerna till Gryaab.

Enligt avsiktsförklaringen:

- Med beaktande av bland annat projekt Nya Rya, vill Gryaab och delägarkommunerna med avsiktsförklaringen, säkerställa att Bollebygd även fortsättningsvis fullgör sitt ansvar i egenskap av delägare såtillvida att alla frågor av principiell beskaffenhet eller annars större vikt fortsatt hanteras i Bollebygds kommunfullmäktige oaktat Utredningen och dess resultat. Härtill ser delägarkommunerna ett behov av att förtydliga vikten av att den regionala vattenförsörjningen inte påverkas menligt av det

tillvägagångssätt som Bollebygd, efter Utredningens färdigställande, väljer att fortskrida med.

- Om resultatet av Utredningen medför att Bollebygd önskar att utträda som delägare i Gryaab, eller att Bollebygd inte heller framöver avser att avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket, så har delägarkommunerna inte för avsikt att motsätta sig något av dessa tillvägagångssätt.
- Parterna är införstådda med att Bollebygds rening av avloppsvatten är av väsentlig betydelse för den regionala vattenförsörjningen, samt därmed för Delägarkommunerna och Gryaab. Parterna är även införstådda med att förorening av Lygnern, oavsett direkt eller indirekt genom utsläpp till anslutande vattendrag, riskerar skada den konstgjorda grundvattenbildningen och därmed möjligheterna att nyttja Lygnern för tillgodoseende av den regionala vattenförsörjningen.
- För det fall Bollebygd, efter Utredningens färdigställande, har ett intresse av att omhänderta avloppsvatten i egen regi är parternas gemensamma avsikt att delägarkommunerna inte ska motsätta sig att Bollebygd söker behövliga tillstånd enligt miljöbalken för utveckling av befintliga och/eller etablering av nya reningsanläggningar. Parterna är dock införstådda med att detta inte hindrar varken delägarkommunerna eller Gryaab från att i egenskap av sakägare bevaka och företräda sina intressen, häribland genom att vid behov ställa krav på erforderlig rening med hänsyn till den regionala vattenförsörjningen och befintlig infrastruktur för omhändertagande av avloppsvatten

Förvaltningens bedömning

Kretslopp och vatten har inga synpunkter på avsiktsförklaringen.

Avsiktsförklaringen innehåller alla de perspektiv som behöver beaktas. Det är viktigt att Bollebygd kan genomföra sin utredning samtidigt som ägarperspektivet och gemensamma stora projekt som Nya Rya säkerställs. Kretslopp och vatten anser att den regionala vattenförsörjningen och det avtal som Kretslopp och vatten har med Kungsbacka, som har Lygnen som huvudsaklig råvattentäkt, tryggas genom avsiktsförklaringen.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Om Bollebygd kommun väljer att utträda som delägare i Gryaab kan avgiften för Kretslopp och vatten påverkas. Bollebygds ägarandel i Gryaab är dock liten.

Bedömning ur ekologisk dimension

Bollebygds rening av avloppsvatten är av väsentlig betydelse för den regionala vattenförsörjningen. Bollebygd ansluter till Lygnern genom olika mindre vattendrag. Förorening av Lygnern, oavsett direkt eller indirekt genom utsläpp till anslutande vattendrag, riskerar skada den konstgjorda grundvattenbildningen och

därmed möjligheterna att nyttja Lygnern för tillgodoseende av den regionala vattenförsörjningen. I avsiktsförklaringen framgår det att Kretslopp och vatten kan i egenskap av sakägare bevaka och företräda sina intressen, häribland genom att vid behov ställa krav på erforderlig rening med hänsyn till den regionala vattenförsörjningen och befintlig infrastruktur för omhändertagande av avloppsvatten.

Bedömning ur social dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

AVSIKTSFÖRKLARING

Denna avsiktsförklaring avseende Bollebygd kommuns framtida hantering av avloppsvatten m.m. har den [xx månad år] ingåtts mellan;

- 1) Göteborgs kommun (212000-1355),
- 2) Ale kommun (212000-1439),
- 3) Härryda kommun (212000-1264),
- 4) Kungälv kommun (212000-1371),
- 5) Mölndals kommun (212000-1363),
- 6) Partille kommun (212000-1272) och
- 7) Lerums kommun (212000-1447),

nedan kallade "**Delägarkommunerna**",

och

- 8) Bollebygd kommun (212000-2973), nedan kallat "**Bollebygd**".

Delägarkommunerna och Bollebygd anges nedan också som
"**Part**" eller gemensamt "**Parterna**".

1 BAKGRUND OCH SYFTE

1.1 Bakgrund

1.1.1 Delägarkommunerna är delägare i det kommunalägda bolaget Gryaab AB ("**Gryaab**"), vars verksamhet syftar till att behandla avloppsvatten från Gryaabs delägarkommuner. Fram till 2019 ägdes Gryaab av kommunerna Ale, Göteborg, Härryda, Kungälv, Mölndal, Partille och Lerum. Göteborg har varit och är fortfarande den största ägaren. Genom sitt delägarskap i Gryaab har Gryaabs delägarkommuner bl.a. förbundit sig att, som huvudregel, avleda allt sitt kommunala avloppsvatten till Gryaabs anläggningar.

1.1.2 I september 2019 beviljades Bollebygd inträde såsom delägare i Gryaab, och Bollebygd tecknade 103 st. aktier i en riktad nyemission till teckningskursen 9 620,25

kr/aktie. Vid tidpunkten för Bollebygds inträde saknade Bollebygd praktiska förutsättningar för att avleda sitt avloppsvatten till Gryaabs anläggningar. Trots detta bedömdes ändamålsenliga förutsättningar för inträde som delägare i Gryaab finnas, bl.a. beaktat den dåvarande regeringens satsning på utvecklad infrastruktur mellan Göteborg och Stockholm. Satsningen bedömdes medföra utsikter för Bollebygd att utvecklas och expandera, vilket motiverade anslutning till Gryaab för att öka Bollebygds kapacitet att ta emot avloppsvatten.

- 1.1.3 Bollebygds anslutning till Gryaab bedömdes även ändamålsenlig med hänvisning till att recipienten Lygnern, vilken ansluter till Bollebygd genom olika mindre vattendrag, nyttjas för den regionala vattenförsörjningen som komplement till Göta Älv. Genom avtal med Kungsbacka kommun äger Göteborgs Stad och Mölndals kommun rätt att motta dricksvatten som härrör från Lygnern i händelse av dricksvattenbrist. Göteborgs Stad och Mölndals kommun kan i sin tur leverera dricksvatten dels till varandra, dels till Partille, Ale, och Härryda kommun m.fl.
- 1.1.4 Sedan Bollebygd anslöt som delägare till Gryaab har flertalet förutsättningar förändrats. Bland annat har kostnaderna för överföringsledningar kraftigt ökat och marken vid Bollebygds befintliga reningsverk planeras inte längre nyttjas för annat ändamål. Härtill råder osäkerhet kring den infrastrukturella utveckling (järnväg) som tidigare planerats för anläggande mellan Göteborg och Borås. Mot bakgrund av de förändrade förutsättningarna undersöker Bollebygd för närvarande möjligheterna att omhänderta kommunens avloppsvatten i egen regi respektive möjligheterna att ansluta till Gryaabs anläggningar ("**Utredningen**"). Från Utredningen undantas avloppsvatten från Töllesjö, vilket för närvarande avleds till Töllesjö reningsverk, med anledning av att det inte bedöms finnas praktiska möjligheter att ansluta detta till Gryaabs anläggningar. Beroende på resultatet av Utredningen kan Bollebygd på sikt ha ett intresse av att antingen (i) utträda som delägare i Gryaab, (ii) kvarstå som delägare i Gryaab och avleda sitt avloppsvatten till Gryaabs anläggningar eller (iii) kvarstå som delägare i Gryaab men inte avleda sitt avloppsvatten till Gryaabs anläggningar (såsom i dagsläget).
- 1.1.5 Den 1 januari 2021 ianspråk tog Gryaab ett nytt miljötillstånd för avloppsreningsverket Ryaverket. Enligt tillståndet ska Gryaab senast i mars 2025 redovisa en plan för hur Ryaverket kan byggas ut för att minska sina utsläpp. Gryaab har härav startat projektet Nya Rya för att utreda och presentera underlag för miljöprövningsdelegationen ("**Projekt Nya Rya**"). Flertalet frågor som rör Projekt Nya Rya är av principiell beskaffenhet eller annars av sådan vikt att de tillställs kommunfullmäktige i respektive delägarkommun för beslut.

1.1.6 Med beaktande av bland annat Projekt Nya Rya ser Gryaab och Delägarkommunerna ett behov av att säkerställa att Bollebygd även fortsättningsvis fullgör sitt ansvar i egenskap av delägare såtillvida att alla frågor av principiell beskaffenhet eller annars större vikt fortsatt hanteras i Bollebygds kommunfullmäktige oaktat Utredningen och dess resultat. Härtill ser Delägarkommunerna ett behov av att förtydliga vikten av att den regionala vattenförsörjningen inte påverkas menligt av det tillvägagångssätt som Bollebygd, efter Utredningens färdigställande, väljer att fortskrida med.

1.2 Syfte

1.2.1 Mot bakgrund av vad som redogjorts för i p. 1.1 ovan har Parterna ingått ifrågavarande avsiktsförklaring ("**Avsiktsförklaringen**"). Avsiktsförklaringen syftar till att klargöra respektive Parts behov under, respektive efter Utredningen. Häribland har Parterna för avsikt att klargöra den fortsatta behandlingen av sådana frågor som i enlighet med Gryaabs bolagsordning och aktieägardirektiv tillställs kommunfullmäktige i respektive delägarkommun, samt iakttagande av det regionala vattenförsörjningsperspektivet m.m.

2 PARTERNAS AVSIKTSFÖRKLARING

2.1 Avledning av avloppsvatten från Bollebygd

2.1.1 Parterna är införstådda med och accepterar att Bollebygd genom Utredningen undersöker möjligheterna att omhänderta avloppsvatten från Bollebygd kommun i egen regi genom utveckling av befintliga och/eller etablering av nya reningsanläggningar respektive att avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket. Parterna är vidare införstådda med att det inte är aktuellt att avleda avloppsvatten från Töllsjö till Ryaverket och att detta därför undantas från Utredningen. Parternas gemensamma avsikt är att avvakta närmare beslut om Bollebygds eventuella anslutning till Ryaverket för avledande av avloppsvatten till dess att resultatet av Utredningen har presenterats.

2.1.2 Parterna är överens om att Bollebygd ska verka för att färdigställa Utredningen samt presentera resultatet härav så snart som möjligt. Parterna är överens om att Utredningen i vart fall ska följa samma tidsram som Bollebygds ansökan om nytt miljötillstånd.

2.1.3 Om resultatet av Utredningen medför att Bollebygd önskar att utträda som delägare i Gryaab, eller att Bollebygd inte heller framöver avser att avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket, så har Delägarkommunerna inte för avsikt att motsätta sig något av dessa tillvägagångssätt.

- 2.1.4 Parterna är införstådda med att Bollebygds rening av avloppsvatten är av väsentlig betydelse för den regionala vattenförsörjningen, samt därmed för Delägarkommunerna och Gryaab. Parterna är även införstådda med att förorening av Lygnern, oavsett direkt eller indirekt genom utsläpp till anslutande vattendrag, riskerar skada den konstgjorda grundvattenbildningen och därmed möjligheterna att nyttja Lygnern för tillgodoseende av den regionala vattenförsörjningen.
- 2.1.5 Mot bakgrund av vad som anges i p. 2.1.4 är Bollebygd införstådd med vikten av att, oaktat resultatet av Utredningen och Bollebygds önskade tillvägagångssätt därefter, säkerställa fortsatt god kontroll över sin avledning och rening av avloppsvatten. Bollebygd avser härav fortsatt tillse att varken kvaliteten på utgående vatten, avledningen av orenat och/eller delvis renat avloppsvatten eller omgivningspåverkan från reningsanläggningarna medför negativ påverkan på berörda råvattentäkter.
- 2.1.6 För det fall Bollebygd, efter Utredningens färdigställande, har ett intresse av att omhänderta avloppsvatten i egen regi är Parternas gemensamma avsikt att Delägarkommunerna inte ska motsätta sig att Bollebygd söker behövliga tillstånd enligt miljöbalken för utveckling av befintliga och/eller etablering av nya reningsanläggningar. Parterna är dock införstådda med att detta inte hindrar varken Delägarkommunerna eller Gryaab från att i egenskap av sakägare bevaka och företräda sina intressen, häribland genom att vid behov ställa krav på erforderlig rening med hänsyn till den regionala vattenförsörjningen och befintlig infrastruktur för omhändertagande av avloppsvatten.

2.2 Beslut i kommunfullmäktige m.m.

- 2.2.1 Parterna är införstådda med att det är av väsentlig betydelse att beslut i frågor som bedöms vara av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt för Gryaab fortsatt fattas i respektive delägarkommuns kommunfullmäktige.
- 2.2.2 Mot bakgrund av p. 2.2.1 ovan är Parterna, oaktat resultatet av Utredningen och Bollebygds önskade tillvägagångssätt därefter, överens om att Bollebygd även fortsättningsvis ska fullgöra sitt ansvar i egenskap av delägare såtillvida att beslut i frågor av principiell beskaffenhet eller annars större vikt fortsatt fattas i Bollebygds kommunfullmäktige. Sådana beslut inkluderar, men är inte begränsade till, beslut rörande Projekt Nya Rya.
- 2.2.3 Parternas avsikt är att p. 2.2.2 inte ska innebära att Bollebygd åtar sig något fullt kostnadsansvar för investeringar i Projekt Nya Rya för det fall Bollebygd efter Utredningens avslutande beslutar att utträda som delägare i Gryaab eller att inte avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket.

2.3 Rådgivning m.m.

2.3.1 För det fall Bollebygd, efter Utredningens färdigställande, beslutar att inte avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket eller att utträda som delägare i Gryaab är Parternas gemensamma avsikt att Gryaab skulle kunna bistå Bollebygd praktiskt och rådgivningsmässigt i den operativa driften av egen reningsverksamhet i den mån som styrande dokument samt vid var tid gällande lagstiftning och praxis, häribland på kommunal- konkurrens- och upphandlingsrättens områden, tillåter. Parterna är överens om att sådant bistående bland annat ska ske i syfte att säkerställa Delägarkommunernas intressen, däribland avseende den regionala vattenförsörjningen.

2.4 Anspråk

2.4.1 Avsiktsförklaringen är inte ett juridiskt bindande dokument och kan inte ligga till grund för några skadeståndskrav eller andra ekonomiska anspråk mot någon annan Part.

3 AVSIKTSFÖRKLARINGENS GILTIGHET

3.1 Avsiktsförklaringen gäller från och med att den har undertecknats av Parterna till och med den 31 december 2024.

3.2 För det fall Bollebygd, efter Utredningens färdigställande, beslutar att avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket upphör Avsiktsförklaringen att gälla per den dag då beslut härom vinner laga kraft.

3.3 Om Parterna tecknar avtal om en eller flera frågor som behandlas i Avsiktsförklaringen gäller, i dessa delar, vad som regleras i Parternas avtal framför vad som framgår av Avsiktsförklaringen.

Denna Avsiktsförklaring har upprättats i åtta (8) originalexemplar varav Parterna tagit varsitt.

Underskrift för Göteborgs kommun, Göteborg [Infoga datum]: [infoga namn] / [infoga namn]

--	--

Underskrift för Ale kommun, [Göteborg] [Infoga datum]: [infoga namn] / [infoga namn]

--	--

Underskrift för Härryda kommun, [Göteborg] [Infoga datum]: [infoga namn] / [infoga namn]

--	--

Underskrift för Kungälv kommun, [Göteborg] [Infoga datum]: [infoga namn] / [infoga namn]

--	--

Underskrift för Mölndals kommun, [Göteborg] [Infoga datum]: [infoga namn] / [infoga namn]

--	--

Underskrift för Partille kommun, [Göteborg] [Infoga datum]: [infoga namn] / [infoga namn]

--	--

Underskrift för Lerums kommun, [Göteborg] [Infoga datum]: [infoga namn] / [infoga namn]

--	--

Underskrift för Bollebygds kommun, Göteborg [Infoga datum]: [infoga namn] / [infoga namn]

--	--

§ 137 0558/23

Avsiktsförklaring för Gryaab – Bollebygd

Beslut

Enligt förvaltningens förslag:

Kretslopp och vattennämnden antar yttrandet som sitt eget och översänder det till kommunstyrelsen.

Dag för justering

2023-08-28

Vid protokollet

Sekreterare

Emma Stadenfeldt

Ordförande

Jöran Fagerlund

Justerande

Claes Johansson

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-07-11

Diarienummer 0558/23

Avdelningen Projekt och utveckling

Per-Arne Eriksson

Telefon: 031-368 74 97

E-post: per-

arne.eriksson@kretsloppochvatten.goteborg.se

Yttrande inför kommunfullmäktiges ställningstagande gällande avsiktsförklaring avseende Bollebygd kommuns framtida hantering av avloppsvatten

Förslag till beslut

Kretslopp och vattennämnden antar yttrandet som sitt eget och översänder det till kommunstyrelsen.

Sammanfattning

Kretslopp och vattennämnden informeras om avsiktsförklaringen gällande Bollebygd kommuns framtida hantering av avloppsvatten. Avsiktsförklaringen är framtagen mellan delägarkommunerna till Gryaab och Bollebygd kommun. Bollebygd kommer utreda möjligheten att omhänderta sitt avloppsvatten i egen regi och utträda som delägare i Gryaab. Bollebygds rening av avloppsvatten är av väsentlig betydelse för den regionala vattenförsörjningen, samt därmed för Göteborgs stad.

Avsiktsförklaringen syftar till att klargöra Bollebygds och övriga delägares behov under, respektive efter utredningen.

Kretslopp och vatten har inga synpunkter på avsiktsförklaringen.

Avsiktsförklaringen innehåller alla de perspektiv som behöver beaktas.

Kretslopp och vatten

Marianne Erlandson
Förvaltningsdirektör

Bilagor

1. Intensionspapper – avsiktsförklaring.

Ärendet

Kretslopp och vattennämnden har att besluta om yttrande till kommunfullmäktige avseende avsiktsförklaringen gällande Bollebygd kommuns framtida hantering av avloppsvatten. Avsiktsförklaringen är framtagen mellan delägarkommunerna till Gryaab och Bollebygds kommun.

Beskrivning av ärendet

I september 2019 beviljades Bollebygd inträde såsom delägare i Gryaab. Vid tidpunkten för Bollebygds inträde saknade Bollebygd praktiska förutsättningar för att avleda sitt avloppsvatten till Gryaabs anläggningar. Trots detta bedömdes ändamålsenliga förutsättningar för inträde som delägare i Gryaab finnas. Bollebygds anslutning till Gryaab bedömdes även ändamålsenlig med hänvisning till att recipienten Lygnern, vilken ansluter till Bollebygd genom olika mindre vattendrag, nyttjas för den regionala vattenförsörjningen som komplement till Göta Älv. Genom avtal med Kungsbacka kommun äger Göteborgs Stad och Mölndals kommun rätt att motta dricksvatten som härrör från Lygnern i händelse av dricksvattenbrist.

Sedan Bollebygd anslöt som delägare till Gryaab har flertalet förutsättningar förändrats. Bland annat har kostnaderna för överföringsledningar kraftigt ökat och marken vid Bollebygds befintliga reningsverk planeras inte längre nyttjas för annat ändamål. Mot bakgrund av de förändrade förutsättningarna undersöker Bollebygd för närvarande möjligheterna att omhänderta kommunens avloppsvatten i egen regi respektive möjligheterna att ansluta till Gryaabs anläggningar ("Utredningen").

Beroende på resultatet av Utredningen kan Bollebygd på sikt ha ett intresse av att antingen (i) utträda som delägare i Gryaab, (ii) kvarstå som delägare i Gryaab och avleda sitt avloppsvatten till Gryaabs anläggningar eller (iii) kvarstå som delägare i Gryaab men inte avleda sitt avloppsvatten till Gryaabs anläggningar (såsom i dagsläget).

Avsiktsförklaringen syftar till att klargöra respektive parts behov under, respektive efter Utredningen. Parterna i avtalet är Bollebygd kommun och delägarkommunerna till Gryaab.

Enligt avsiktsförklaringen:

- Med beaktande av bland annat projekt Nya Rya, vill Gryaab och delägarkommunerna med avsiktsförklaringen, säkerställa att Bollebygd även fortsättningsvis fullgör sitt ansvar i egenskap av delägare såtillvida att alla frågor av principiell beskaffenhet eller annars större vikt fortsatt hanteras i Bollebygds kommunfullmäktige oaktat Utredningen och dess resultat. Härtill ser delägarkommunerna ett behov av att förtydliga vikten av att den regionala vattenförsörjningen inte påverkas menligt av det

tillvägagångssätt som Bollebygd, efter Utredningens färdigställande, väljer att fortskrida med.

- Om resultatet av Utredningen medför att Bollebygd önskar att utträda som delägare i Gryaab, eller att Bollebygd inte heller framöver avser att avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket, så har delägarkommunerna inte för avsikt att motsätta sig något av dessa tillvägagångssätt.
- Parterna är införstådda med att Bollebygds rening av avloppsvatten är av väsentlig betydelse för den regionala vattenförsörjningen, samt därmed för Delägarkommunerna och Gryaab. Parterna är även införstådda med att förorening av Lygnern, oavsett direkt eller indirekt genom utsläpp till anslutande vattendrag, riskerar skada den konstgjorda grundvattenbildningen och därmed möjligheterna att nyttja Lygnern för tillgodoseende av den regionala vattenförsörjningen.
- För det fall Bollebygd, efter Utredningens färdigställande, har ett intresse av att omhänderta avloppsvatten i egen regi är parternas gemensamma avsikt att delägarkommunerna inte ska motsätta sig att Bollebygd söker behövliga tillstånd enligt miljöbalken för utveckling av befintliga och/eller etablering av nya reningsanläggningar. Parterna är dock införstådda med att detta inte hindrar varken delägarkommunerna eller Gryaab från att i egenskap av sakägare bevaka och företräda sina intressen, häribland genom att vid behov ställa krav på erforderlig rening med hänsyn till den regionala vattenförsörjningen och befintlig infrastruktur för omhändertagande av avloppsvatten

Förvaltningens bedömning

Kretslopp och vatten har inga synpunkter på avsiktsförklaringen.

Avsiktsförklaringen innehåller alla de perspektiv som behöver beaktas. Det är viktigt att Bollebygd kan genomföra sin utredning samtidigt som ägarperspektivet och gemensamma stora projekt som Nya Rya säkerställs. Kretslopp och vatten anser att den regionala vattenförsörjningen och det avtal som Kretslopp och vatten har med Kungsbacka, som har Lygnen som huvudsaklig råvattentäkt, tryggas genom avsiktsförklaringen.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Om Bollebygd kommun väljer att utträda som delägare i Gryaab kan avgiften för Kretslopp och vatten påverkas. Bollebygds ägarandel i Gryaab är dock liten.

Bedömning ur ekologisk dimension

Bollebygds rening av avloppsvatten är av väsentlig betydelse för den regionala vattenförsörjningen. Bollebygd ansluter till Lygnern genom olika mindre vattendrag. Förorening av Lygnern, oavsett direkt eller indirekt genom utsläpp till anslutande vattendrag, riskerar skada den konstgjorda grundvattenbildningen och

därmed möjligheterna att nyttja Lygnern för tillgodoseende av den regionala vattenförsörjningen. I avsiktsförklaringen framgår det att Kretslopp och vatten kan i egenskap av sakägare bevaka och företräda sina intressen, häribland genom att vid behov ställa krav på erforderlig rening med hänsyn till den regionala vattenförsörjningen och befintlig infrastruktur för omhändertagande av avloppsvatten.

Bedömning ur social dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-01-17

Sida

21 (37)

§ 14/2024

Avsiktsförklaring mellan delägare i Gryaab AB avseende utredning rörande Bollebygds kommuns framtida hantering av avloppsvatten (Dnr KS2023/2409)

Sammanfattning

Avsiktsförklaringen mellan delägarna i Gryaab AB syftar till att klargöra delägarnas behov då Bollebygds kommun på nytt avser att utreda möjligheterna att omhänderta kommunens avloppsvatten i egen regi genom utveckling av befintliga och/eller etablering av nya reningsanläggningar istället för att framgent avleda avloppsvattnet till Ryaverket i enlighet med tidigare planering.

Vid möte i Gryaab AB:s ägarråd 2023-01-19 informerade ägarrådsrepresentant från Bollebygds kommun övriga delägare om att Bollebygds kommun, till följd av bland annat förändrade förutsättningar rörande järnvägsutbyggnad, utreder möjligheten att ta hand om spillvatten i egen regi och därmed kanske inte har för avsikt att avleda avloppsvatten till Ryaverket i enlighet med tidigare intentioner. Utredningens resultat kan medföra att Bollebygds kommun omprövar delägarskapet i Gryaab AB.

Ägarrådet kom överens om att ta fram ett intentionspapper/avsiktsförklaring där delägarnas olika behov säkerställs i det fall att Bollebygd på sikt önskar lämna eller förändra delägandet i Gryaab AB. Bland annat framhölls vikten av att nödvändiga beslut rörande kapacitetsutvecklingen vid Ryaverket (Nya Rya) fortsatt tas i samtliga delägares kommunfullmäktige. Parternas avsikt är att Bollebygds kommun inte åtar sig något fullt kostnadsansvar för investeringar i projekt Nya Rya för det fall Bollebygds kommun efter utredningen beslutar om utträde som delägare i Gryaab AB alternativt att inte avleda sitt avloppsvatten till Ryaverket.

Gryaab AB har i samverkan med delägarnas VA-huvudmän på ägarrådets uppdrag utarbetat en avsiktsförklaring vilken godkändes på ägarrådet 2023-06-01.

Förslag till beslut

Avsiktsförklaringen mellan delägarna i Gryaab AB avseende utredning rörande Bollebygds kommuns framtida hantering av avloppsvatten godkänns.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Avsiktsförklaring mellan delägare i Gryaab AB avseende utredning rörande Bollebygds kommuns framtida hantering av avloppsvatten
Bilaga E-post Avsiktsförklaring mellan delägare i Gryaab AB avseende utredning rörande Bollebygds kommuns framtida hantering av avloppsvatten
Bilaga Bilaga - Göteborgs tjänsteutlåtande och Protokoll § 81 Avsiktsförklaring Bollebygd .pdf
Bilaga Avsiktsförklaring Gryaab AB

KOMMUNSTYRELSEN

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-01-17

Sida

22 (37)

Beslut

Avsiktsförklaringen mellan delägarna i Gryaab AB avseende utredning rörande Bollebygds kommuns framtida hantering av avloppsvatten godkänns.

Expedieras till:

Kristina.augustsson@gryaab.se

För kännedom till:

KOMMUNSTYRELSEN

KUNGÄLVS
KOMMUN

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Oscar Franzén

2024-01-17

Svar på motion om att införa maxtak på barngrupper i de kommunala förskolorna (Dnr KS2023/0425-3)

Sammanfattning

En motion har den 2 mars 2023 inlämnats av Sammy Nygård (KD), Christoffer Dymilind (KD) och Johan Björnhager (KD). Motionen föreslår ett införande av ett maxtak på barngrupper i de kommunala förskolorna som motsvarar Skolverkets rekommenderade maxgräns för barngrupper. Som riktmärke rekommenderar Skolverket max 12 barn per barngrupp för barn i åldern 1-3 år. För barn i åldern 4-5 år är riktmärket max 15 barn per barngrupp. Motionen föreslår också att maxtaket tas i beaktning vid planering av framtida omorganisation av förskole- och skolenheter.

Skolverkets rekommendationer om maxtak på barngrupper är riktmärken. Detta beror på att flera faktorer spelar in gällande kvalitén på förskolan. Den viktigaste kvalitetsfaktorn på förskolan enligt Skolverket är personalens utbildning och kompetens. Kungälv kommun har en hög andel utbildad personal i förskolan som har positiv påverkan på kvalitén på verksamheten.

Ett genomsnittligt antal barn per avdelning i Kungälv kommun varierar mellan 16 och 18 barn beroende på om det är vår- eller hösttermin. Barnen har en hemmahörande avdelning men under dagen anpassar rektorn organisationen och barngrupperna beroende på hur hög närvaron hos barnen är, personalens täthet, gruppernas sammansättning och den fysiska miljön. Detta innebär i praktiken att det generellt blir mindre barngrupper under dagen. När nya förskoleverksamheter planeras tas idag Skolverkets rekommenderade maxtak på barngrupper med i beaktning vid utformning av lokaler.

Under våren 2023 fanns det 2 197 barn fördelat på 122 avdelningar. Vid ett maxantal på 12 barn per grupp för barn i åldern 1-3 år och 15 barn per grupp för barn i åldern 4-5 år skulle det krävas ytterligare 39 avdelningar vilket innebär investeringar i lokaler och nya förskolor samt en ökad driftskostnad.

Förvaltningen bedömer att förslaget i sig skulle ha en positiv effekt då forskning visar att mindre barngrupper främjar det pedagogiska arbetet med barnen. Ett införande av ett maxtak skulle innebära omfattande kostnader och det eventuellt positiva utfallet skulle inte motsvara den proportionella kostnaden. Därför bedömer förvaltningen att motionen ska avslås.

Juridisk bedömning

I skollagen 8 kap. 8 § (2010:800) anges följande: *Huvudmannen ska se till att barngrupperna har en lämplig sammansättning och storlek och att barnen även i övrigt erbjuds en god miljö.*

Vad som är en lämplig sammansättning och storlek på en barngrupp är inte reglerat i skollagen. Förarbetena till skollagen (2009/10:165) anger att kommunerna själva avgör, utifrån lokala förhållanden, vilken gruppstorlek som är den lämpligaste.

Som riktmärke rekommenderar Skolverket 6-12 barn per barngrupp för barn i åldern 1-3 år. För barn i åldern 4-5 år är riktmärket 9-15 barn per barngrupp. Dessa siffror är just riktmärken. Det kan vara fler eller färre barn i en barngrupp beroende på faktorer som personalens utbildning och

kompetens, personaltätheten relaterat till antalet barn, barngruppens sammansättning och den fysiska miljön (såsom lokalernas storlek och miljöns utformning).

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

En motion har den 2 mars 2023 inlämnats av Sammy Nygård (KD), Christoffer Dymilind (KD) och Johan Björhager (KD). Motionen föreslår ett införande av ett maxtak på barngrupper i de kommunala förskolorna som motsvarar Skolverkets rekommenderade maxgräns för barngrupper. Som riktmärke rekommenderar Skolverket max 12 barn per barngrupp för barn i åldern 1-3 år. För barn i åldern 4-5 år är riktmärket max 15 barn per barngrupp. Motionen föreslår också att maxtaket tas i beaktning vid planering av framtida omorganisation av förskole- och skolenheter.

Bedömning

Skolverkets rekommendationer om maxtak på barngrupper är riktmärken. Detta beror på att flera faktorer spelar in gällande kvalitén på förskolan. Exempel på faktorer är personalens utbildning och kompetens, personaltätheten relaterat till antal barn, barngruppens sammansättning och den fysiska miljön (så som lokalernas storlek och miljöns utformning). Den viktigaste kvalitetsfaktorn på förskolan enligt Skolverket är personalens utbildning och kompetens. Kungälv kommun har en hög andel utbildad personal i förskolan som har positiv påverkan på kvalitén på verksamheten.

Ett genomsnittligt antal barn per avdelning i Kungälv kommun varierar mellan 16 och 18 barn beroende på om det är vår- eller hösttermin, det placeras Kungälv ungefär i mitten bland Sveriges kommuner i storlek på avdelningar. Barnen har en hemmahörande avdelning men under dagen anpassar rektorn organisationen och barngrupperna beroende på hur hög närvaron hos barnen är, personalens täthet, gruppernas sammansättning och den fysiska miljön. Detta innebär i praktiken att det generellt blir mindre barngrupper under dagen. Eftersom det inte finns ett fastslagit maxtak har rektorerna flexibilitet att anpassa sin verksamhet beroende på hur de ovanstående faktorer ser ut för varje dag. När nya förskoleverksamheter planeras tas idag Skolverkets rekommenderade maxtak på barngrupper med i beaktning vid utformning av lokaler på så sätt att rektorerna kommer ha möjlighet att dela in i mindre barngrupper under dagen.

Under våren 2023 fanns det 2 197 barn fördelat på 122 avdelningar. Vid ett maxantal på 12 barn per grupp för barn i åldern 1-3 år och 15 barn per grupp för barn i åldern 4-5 år skulle det krävas ytterligare 39 avdelningar vilket innebär investeringar i lokaler och nya förskolor samt en ökad driftskostnad.

Förvaltningen bedömer att förslaget i sig skulle ha en positiv effekt då forskning visar att mindre barngrupper främjar det pedagogiska arbetet med barnen. Hur många som arbetar i förskolan är viktigt för kvaliteten, eftersom personaltätheten dels påverkar omsorgen, men också samspelet och kommunikationen mellan barn och personal. Ett införande av ett maxtak skulle innebära omfattande kostnader och det eventuellt positiva utfallet skulle inte motsvara den proportionella kostnaden. Därför bedömer förvaltningen att motionen ska avslås.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Motionen har koppling till två av kommunstyrelsens resultatmål, *Alla barn och elever vistas i en trygg och säker pedagogisk miljö* och *Alla förskolebarn är efter avslutad förskola väl förberedda att börja grundskola*.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Motionen har koppling till mål 4 i Agenda 2030, *God utbildning för alla*, särskilt delmål 4.2 *Lika tillgång till förskola av god kvalitet*.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Motionen kan kopplas till styrdokumentet *Förskola och pedagogisk omsorg i Kungälv kommun – Riktlinjer*. Det finns dock inget i riktlinjerna som reglerar hur stora barngrupperna ska vara i Kungälv kommun.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Förslag till kommunfullmäktige bedöms inte påverka medborgar- och brukarperspektivet.

Om motionen däremot beviljas skulle det innebära en större kostnad för kommunen vilket kan komma att påverka skatten för skattebetalare. Från ett barnperspektiv skulle det innebära en positiv effekt då forskning visar att mindre barngrupper främjar det pedagogiska arbetet med barnen.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Förslag till kommunfullmäktige bedöms inte påverka medarbetarnas perspektiv.

Om motionen däremot beviljas skulle det innebära förändringar i arbetsmiljö och arbetsbelastning. Det hade krävts en större personalgrupp och fler förskolor samt förändringar i nuvarande arbetssätt. På sikt hade personalen haft mindre barngrupper vilket skulle främja deras pedagogiska arbete med barnen.

Ekonomisk bedömning

Om motionen antas skulle det innebära en ökad driftkostnad för på cirka 87 miljoner kronor per år. Dessutom skulle en investeringskostnad för att bygga fler förskolor tillkomma, samt därefter en årlig hyreskostnad. Ett införande av ett maxtak skulle innebära omfattande kostnader och det eventuellt positiva utfallet skulle inte motsvara den proportionella kostnaden. Därför bedömer förvaltningen att motionen ska avslås.

Förslag till beslut

Motionen avslås.

Monica Carhult Karlsson
Sektorchef bildning och lärande

Dennis Reinhold
Tillförordnad verksamhetschef förskola

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Expedieras till: Oscar Franzén

För kännedom till:

Kristdemokraterna Kungälv

Inför maxtak på barngrupperna i de kommunala förskolorna

Förskolans roll i dagens samhälle och för barnens utveckling är av yttersta vikt. Det är i förskolorna alla barn berättigas en likvärdig grund för såväl lärande som fostran in i goda värderingar. Det är i barnens yngre åldrar som individerna utvecklas som mest och det är därmed viktigt att ge barnen tid och utrymme att i en stressfri miljö utvecklas samt säkra goda anknytningar till personal och övriga barn.

Forskning visar på att för stora barngrupper i förskolan skapar en ökad stress i tillvaron på förskolorna för såväl pedagogerna som barnen. Lärarna upplever att de inte har tid att fokusera på samtliga barn i gruppen vid för stora grupper vilket i sin tur leder till en anonymisering av barnen i gruppen, försämrade anknytning i de relationerna som skapas i förskolan samt ett försvårande för lärarna att följa upp och stödja barnens individuella kunskapsinhämtning.

I samband med utförd forskning på ämnet gav skolverket ett förslag på rekommenderad maxstorlek på barngrupperna i förskolan för att garantera en bra och likvärdig förskola. Denna rekommendation var max 12 elever i grupper av åldrarna 0-3 respektive max 15 elever i grupper av åldrarna från 3 och framåt. Enligt statistik från Lärarförbundet framtagen 23/9-2020 är 6 av 10 (63%) barngrupper i Kungälv kommun större än skolverkets rekommendation.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår vi att kommunfullmäktige beslutar om:

- Att införa ett maxtak som motsvarar skolverkets rekommenderade maxgräns för barngrupper i de kommunala förskolorna, max 12 i barngrupper bland åldrarna 0-3 respektive max 15 för åldrarna 3 och äldre.
- Att maxtaket tas i beaktning vid planering av framtida omorganisation av skola och förskoleenheter.

Sammy Nygård
Christoffer Dymlind
Johan Björnhager

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

Sida

2024-02-06

18 (23)

§ 16/2024

Svar på motion om att inför maxtak på barngrupper i de kommunala förskolorna (Dnr KS2023/0425)

Sammanfattning

En motion har den 2 mars 2023 inlämnats av Sammy Nygård (KD), Christoffer Dymlind (KD) och Johan Björnhager (KD). Motionen föreslår ett införande av ett maxtak på barngrupper i de kommunala förskolorna som motsvarar Skolverkets rekommenderade maxgräns för barngrupper. Som riktmärke rekommenderar Skolverket max 12 barn per barngrupp för barn i åldern 1-3 år. För barn i åldern 4-5 år är riktmärket max 15 barn per barngrupp. Motionen föreslår också att maxtaket tas i beaktning vid planering av framtida omorganisation av förskole- och skolenheter.

Skolverkets rekommendationer om maxtak på barngrupper är riktmärken. Detta beror på att flera faktorer spelar in gällande kvalitén på förskolan. Den viktigaste kvalitetsfaktorn på förskolan enligt Skolverket är personalens utbildning och kompetens. Kungälv kommun har en hög andel utbildad personal i förskolan som har positiv påverkan på kvalitén på verksamheten.

Ett genomsnittligt antal barn per avdelning i Kungälv kommun varierar mellan 16 och 18 barn beroende på om det är vår- eller hösttermin. Barnen har en hemmahörande avdelning men under dagen anpassar rektorn organisationen och barngrupperna beroende på hur hög närvaron hos barnen är, personalens täthet, gruppernas sammansättning och den fysiska miljön. Detta innebär i praktiken att det generellt blir mindre barngrupper under dagen. När nya förskoleverksamheter planeras tas idag Skolverkets rekommenderade maxtak på barngrupper med i beaktning vid utformning av lokaler.

Under våren 2023 fanns det 2 197 barn fördelat på 122 avdelningar. Vid ett maxantal på 12 barn per grupp för barn i åldern 1-3 år och 15 barn per grupp för barn i åldern 4-5 år skulle det krävas ytterligare 39 avdelningar vilket innebär investeringar i lokaler och nya förskolor samt en ökad driftskostnad.

Förvaltningen bedömer att förslaget i sig skulle ha en positiv effekt då forskning visar att mindre barngrupper främjar det pedagogiska arbetet med barnen. Ett införande av ett maxtak skulle innebära omfattande kostnader och det eventuellt positiva utfallet skulle inte motsvara den proportionella kostnaden. Därför bedömer förvaltningen att motionen ska avslås.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Svar på motion om att inför maxtak på barngrupper i de kommunala förskolorna

Bilaga Motion - Maxtak på barngrupper (2).pdf

**UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-06

Sida

19 (23)

Yrkande

Patrik Ryberg (SD): Bifall till punkt 2.

William Hult (S): Avslag punkt 1 och att besvara punkt 2.

Michael Karlsson (L): Bifall till Williams Hults (S) yrkande

Propositionsordning

Ordförande ställer proposition på Williams Hults (S) yrkande mot Patrik Rybergs (SD) yrkande och finner att utskottet för bildning och lärande beslutar att anta Williams Hults (S) yrkande.

Förslag till kommunfullmäktige

1. Punkt 1 avslås.
2. Punkt 2 anses besvarad.

Patrik Ryberg (SD) Avstår från att delta i beslut för punkt 1.

Expedieras till:

För kännedom till:

**UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-06

Sida

18 (23)

§ 16/2024

Svar på motion om att införa maxtak på barngrupper i de kommunala förskolorna (Dnr KS2023/0425)

Sammanfattning

En motion har den 2 mars 2023 inlämnats av Sammy Nygård (KD), Christoffer Dymilind (KD) och Johan Björnhager (KD). Motionen föreslår ett införande av ett maxtak på barngrupper i de kommunala förskolorna som motsvarar Skolverkets rekommenderade maxgräns för barngrupper. Som riktmärke rekommenderar Skolverket max 12 barn per barngrupp för barn i åldern 1-3 år. För barn i åldern 4-5 år är riktmärket max 15 barn per barngrupp. Motionen föreslår också att maxtaket tas i beaktning vid planering av framtida omorganisation av förskole- och skolenheter.

Skolverkets rekommendationer om maxtak på barngrupper är riktmärken. Detta beror på att flera faktorer spelar in gällande kvalitén på förskolan. Den viktigaste kvalitetsfaktorn på förskolan enligt Skolverket är personalens utbildning och kompetens. Kungälv kommun har en hög andel utbildad personal i förskolan som har positiv påverkan på kvalitén på verksamheten.

Ett genomsnittligt antal barn per avdelning i Kungälv kommun varierar mellan 16 och 18 barn beroende på om det är vår- eller hösttermin. Barnen har en hemmahörande avdelning men under dagen anpassar rektorn organisationen och barngrupperna beroende på hur hög närvaron hos barnen är, personalens täthet, gruppernas sammansättning och den fysiska miljön. Detta innebär i praktiken att det generellt blir mindre barngrupper under dagen. När nya förskoleverksamheter planeras tas idag Skolverkets rekommenderade maxtak på barngrupper med i beaktning vid utformning av lokaler.

Under våren 2023 fanns det 2 197 barn fördelat på 122 avdelningar. Vid ett maxantal på 12 barn per grupp för barn i åldern 1-3 år och 15 barn per grupp för barn i åldern 4-5 år skulle det krävas ytterligare 39 avdelningar vilket innebär investeringar i lokaler och nya förskolor samt en ökad driftskostnad.

Förvaltningen bedömer att förslaget i sig skulle ha en positiv effekt då forskning visar att mindre barngrupper främjar det pedagogiska arbetet med barnen. Ett införande av ett maxtak skulle innebära omfattande kostnader och det eventuellt positiva utfallet skulle inte motsvara den proportionella kostnaden. Därför bedömer förvaltningen att motionen ska avslås.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Svar på motion om att införa maxtak på barngrupper i de kommunala förskolorna

Bilaga Motion - Maxtak på barngrupper (2).pdf

**UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-06

Sida

19 (23)

Yrkande

Patrik Ryberg (SD): Bifall till punkt 2.

William Hult (S): Avslag punkt 1 och att besvara punkt 2.

Michael Karlsson (L): Bifall till Williams Hults (S) yrkande

Propositionsordning

Ordförande ställer proposition på Williams Hults (S) yrkande mot Patrik Rybergs (SD) yrkande och finner att utskottet för bildning och lärande beslutar att anta Williams Hults (S) yrkande.

Förslag till kommunfullmäktige

1. Punkt 1 avslås.
2. Punkt 2 anses besvarad.

Patrik Ryberg (SD) Avstår från att delta i beslut för punkt 1.

Expedieras till:

För kännedom till:

**UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Filen hittades inte. Den är antingen borttagen eller utcheckad

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Oscar Franzén

2024-01-30

Svar på motion för fler vuxna i skolan (Dnr KS2023/1336-4)

Sammanfattning

Utvecklingspartiet (UP) har lämnat in en motion om att utreda möjligheten att tillsätta samvaroassistenter i syfte att låta dessa samvaroassistenter skapa relationer till elever och stävja bråk och öka tryggheten. Motionärerna har, utifrån samtal med lärare, förstått att en annan vuxens närvaro som inte är läraren bidrar till ökad möjlighet att hindra bråk. Det ses även som en möjlighet för integration då dessa positioner skulle kunna antas av invandrande personer med utländsk bakgrund och även en möjlighet för eleverna då det finns möjlighet till flerspråkig personal.

Förvaltningens förslag till beslut: Motionen anses besvarad

Juridisk bedömning

Enligt 2 kap.10 § skollagen (2010:800) beslutar rektor om sin enhets inre organisation. Skollagen ger därmed rektorn mandat att själv organisera sin inre organisation och fördela resurser. Det innebär att kommunen som huvudman inte kan besluta att införa samvaroassistenter då det skulle omfattas av skolans inre organisation.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Utvecklingspartiet har lämnat in en motion gällande tillsättningen av samvaroassistenter i syfte att stävja bråk och öka tryggheten i skolan. Dessa samvaroassistenter skulle röra sig mellan olika skolor i kommunen och därmed arbeta på flera skolor. UP ser en möjlighet till ökad integration genom rekrytering av personer som invandrat till Sverige där det finns tidigare arbetslivserfarenhet av socialt- eller relationsbyggande arbete. Detta motiveras av att utländsk bakgrund ofta innebär flerspråkighet samt att det skulle bidra till integration för de som ännu inte kommit in på svensk arbetsmarknad.

Bedömning

Enligt 2 kap.10 § skollagen (2010:800) beslutar rektorn om sin enhets inre organisation vilket innebär att kommunen som huvudman inte kan införa samvaroassistenter, det är rektorn som besitter mandatet och inte huvudmannen. Att huvudmannen skulle besluta om samvaroassistenter anses strida mot skollagen.

Syftet med motionen är att öka tryggheten och studieron i kommunens skolor genom att tillsätta ytterligare personal. Förvaltningen ser positivt på motionens avsikt men vill trycka på att detta redan görs. I Kungälv kommun finns Trygga Ungdomsmiljöer (TUM), en verksamhet som redan arbetar med trygghet och stöd för ungdomar. Förvaltningen bedömer att det är omotiverat att starta en liknande verksamhet med liknande uppdrag.

Det som föreslås i motionen genomförs i hög utsträckning redan idag på skolorna via personal från verksamheten Trygga Ungdomsmiljöer, vilka arbetar uppsökande i och kring skolorna. Trygga Ungdomsmiljöer är en enhet i Kungälv kommun som arbetar främjande och förebyggande för och med barn och ungdomar. Personalen verkar i Kungälv högstadie- och gymnasieskolor fyra dagar i veckan med syfte att arbeta förebyggande genom att skapa relationer med eleverna samt att främja trygghet och skolans måluppfyllelse. Trygga Ungdomsmiljöer genomför detta arbete genom exempelvis delaktighet vid planering och genomförande av friluftsdagar, gemensamma möten vilka hanterar gemensamma frågor samt arbetar motverkande och förebyggande mot mobbning och konflikter.

Långvariga relationer med elever är centralt för att bidra till en långvarig trygg miljö. Mot bakgrund av detta anser förvaltningen att det kan vara problematiskt att dessa samvaroassistenter skulle cirkulera runt mycket mellan olika skolor. Det finns då en risk att samvaroassistenter inte skulle kunna bygga trygga och förtroendefylla relationer med eleverna. Trygga Ungdomsmiljöer arbetar djupgående med eleverna och har även arbete på fritidsgårdar och på kvällar. Detta ger personalen från Trygga Ungdomsmiljöer möjlighet att bygga relationer med eleverna samt en större överblick av elevers problematiska situationer. Samvaroassistenter som rör sig mellan skolorna på dagtid kommer ha svårare för att bygga förtroende med eleverna.

Vidare så har Kungälv kommun utifrån arbetet med Samhällskontrakt inlett samverkan med lokala föreningslivet och näringslivet kring skolan som arena. Flera av kommunens låg- och mellanstadieskolor har arbetat med trivselledare. Genom att utbilda elever till trivselledare skapas involvering, engagemang och en trygg skolmiljö. Kommunen har tillsammans med IFK Kungälv, Räddningstjänsten, RF-SISU och näringslivet vidareutvecklat Agora-projektet. Kring ledarerekrytering sker samverkan med NIU-elever från Mimers Hus gymnasium. Konceptet finns nu vid Sandbackaskolan, Mimershallen och Kastellegårdsskolan. Konceptet innebär att ca 90 barn- och ungdomar varje vecka erbjuds fysisk aktivitet med låg tröskel i anslutning till skoldagens slut.

Förvaltningen anser, baserat på skollagen, det arbete Trygga Ungdomsmiljöer bedriver samt samverkansarbetet utifrån Samhällskontraktet, att det inte finns ett behov av de samvaroassistenter som Utvecklingspartiet föreslår. Det skulle vara överflödigt och möjligtvis problematiskt att ha en separat verksamhet som gör nästan samma sak, men saknar utbildad personal och samma möjlighet att bygga relationer med eleverna. Motionen anses därmed besvarad.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet är kopplat till kommunfullmäktiges mål "*att ge goda förutsättningar för livslångt lärande*" och kommunstyrelsens mål om att "*alla barn vistas i en trygg och säker pedagogisk verksamhet*".

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ärendet berörs av mål 4 *God utbildning för alla* och delmål 4.A *Skapa inkluderande och trygga utbildningsmiljöer*.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Motionen kan kopplas till *Barn- och ungdomspolicyn (Dnr KS2023/1053)* punkt fyra *Hälsöfrämjande och förebyggande insatser* med syfte av att förebygga mobbning. Motionen föreslår samvaroassistenter för att öka tryggheten bland annat genom att stävja bråk.

Motionen ska även beaktas utifrån program *Social Hållbarhet (Dnr KS2023/1562)* där en av insatser är att tillgodose en trygg och utvecklande lärmiljö. I underliggande social översiktsplan och plan Trygg i Kungälv sker konkretisering av insatsen.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Förslag till kommunfullmäktige bedöms inte påverka medborgar- och brukarperspektiv.

Motionen vill se samvaroassistenter rekryterade från grupper med utländsk bakgrund. Om motionen skulle införas skulle det kunna gynna personer som invandrat till Sverige genom att integrera de på arbetsmarknaden. Det skulle kunna leda till mindre arbetslöshet och utanförskap inom just dessa grupper.

Förvaltningen ser problem med att vuxna skulle cirkulera utan större möjlighet att bygga relationer vilket i sig skulle kunna riskera att höja osäkerheten. Detta riskerar att påverka eleverna negativt då det skulle kunna leda till otrygghet.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Förslag till kommunfullmäktige bedöms inte påverka medarbetarens perspektiv.

Införandet av motionen skulle inte påverka medarbetarens perspektiv då det redan finns liknande roller, i form av TUM, som cirkulerar på skolorna. Det skulle kunna innebära att tiden som lärarna lägger på att hantera bråk och konflikter minskar.

Ekonomisk bedömning

Förslag till kommunfullmäktige har ingen ekonomisk påverkan.

Införandet av motionen skulle innebära ökade kostnader i form av fler anställningar.

Förslag till beslut

Motionen anses besvarad

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Monica Carhult Karlsson
Sektorchef bildning och lärande

Catharina Bengtsson
Verksamhetschef grundskola

Expedieras till:

För kännedom till:

Kungälv 2023-06-17

Motion från Utvecklingspartiet för fler vuxna i skolan

Vi, Utvecklingspartiet, följer upp våra idéer från årets budgetförslag och föreslår att Kungälvs kommun ska skapa en ny tjänst inom skolan som skulle kunna kallas samvaroassistent. Vårt förslag är att samvaroassistentens ligger under samma arbetsområde som socialpedagogen idag gör.

Vi har fått veta utifrån samtal med lärare att när det finns en annan vuxen, som inte är läraren, som är ögon och öron bland barn och ungdomar i skolan värld, och som skapat en relation till eleverna på ett kravlöst sätt, så har den personen en helt annan möjlighet att stävja bråk. När en lärare går in i samma situation är det tyvärr risk för att det eskalerar i stället.

Samtidigt ser Utvecklingspartiet att kommunen med detta har en chans att jobba med integrationen och att exempelvis erbjuda invandrade personer med utländsk bakgrund, och som är flerspråkiga, dessa tjänster.

Mycket troligt finns det medborgare från andra länder hos oss i Kungälv med arbetslivserfarenhet av socialt arbete eller arbete som inneburit relationsbyggande, och som gärna skulle vilja komma in i vårt samhälle på det här sättet.

Utvecklingspartiet vill att: Kommunen anställer samvaroassistenter som ambulerar runt på skolorna i vår kommun.

För Utvecklingspartiet,

Helén Sandström

Ordförande och vice gruppledare

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

Sida

2024-02-06

20 (23)

§ 17/2024

Svar på motion för fler vuxna i skolan (Dnr KS2023/1336)

Sammanfattning

Utvecklingspartiet (UP) har lämnat in en motion om att utreda möjligheten att tillsätta samvaroassistenter i syfte att låta dessa samvaroassistenter skapa relationer till elever och stävja bråk och öka tryggheten. Motionärerna har, utifrån samtal med lärare, förstått att en annan vuxens närvaro som inte är läraren bidrar till ökad möjlighet att hindra bråk. Det ses även som en möjlighet för integration då dessa positioner skulle kunna antas av invandrare personer med utländsk bakgrund och även en möjlighet för eleverna då det finns möjlighet till flerspråkig personal.

Förvaltningens förslag till beslut: Motionen anses besvarad.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Svar på motion för fler vuxna i skolan
Bilaga Motion samvaroassistent

Förslag till kommunfullmäktige

Motionen anses besvarad.

Expedieras till

För kännedom till

UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE

KUNGÄLVS
KOMMUN

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-06

Sida

20 (23)

§ 17/2024

Svar på motion för fler vuxna i skolan (Dnr KS2023/1336)

Sammanfattning

Utvecklingspartiet (UP) har lämnat in en motion om att utreda möjligheten att tillsätta samvaroassistenter i syfte att låta dessa samvaroassistenter skapa relationer till elever och stävja bråk och öka tryggheten. Motionärerna har, utifrån samtal med lärare, förstått att en annan vuxens närvaro som inte är läraren bidrar till ökad möjlighet att hindra bråk. Det ses även som en möjlighet för integration då dessa positioner skulle kunna antas av invandrande personer med utländsk bakgrund och även en möjlighet för eleverna då det finns möjlighet till flerspråkig personal.

Förvaltningens förslag till beslut: Motionen anses besvarad.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Svar på motion för fler vuxna i skolan
Bilaga Motion samvaroassistent

Förslag till kommunfullmäktige

Motionen anses besvarad.

Expedieras till

För kännedom till

UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE

KUNGÄLVS
KOMMUN

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (4)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Amanda Stenbom

2023-12-20

Svar på motion ändra definition hållbart resande - Centerpartiet (Dnr KS2023/1020–3)

Sammanfattning

Centerpartiet har inkommit med en motion om att ändra definitionen av hållbart resande med förslag på förändringar för att underlätta tillgängligheten för fossilfria fordon. Förslagen är som följer:

- Att: Den lokala definitionen för Hållbart resande ändras, så att den omfattar också fossilfria transporter.
- Att: Den lokala tillämpningen för Hållbart resande ändras så att den omfattar också fossilfria transporter.
- Att: Kommunen skapar eller möjliggör laddplatser för nattparkering med lågt laddpris i de områden där medborgarna inte själva får skapa dessa.
- Att: Behovet av pendelparkeringar beräknas även utifrån omlandets behov, dvs även för området som ligger utanför tätorten

Förvaltningens bedömning är att definitionen av hållbart resande är allmänt vedertagen på nationell och internationell nivå. Hållbart resande definieras av Boverket som resesätt som är markeffektiva och skapar en attraktiv stadsmiljö och definitionen som använts idag varken exkluderar eller inkluderar elbilen. Frågor gällande pendelparkeringar och laddinfrastrukturfrågor hanteras på övergripande och löpande inom förvaltningen. Förvaltningen yrkar därmed på avslag av motionen.

Förslag till beslut:
Motionen anses besvarad.

Juridisk bedömning

Ur ett juridiskt perspektiv finns inga lagar som diskrediterar definitionen av elfordon ur hållbarhetssynpunkt, men inga lagar styrker heller transportslaget som ett hållbart alternativ. Förvaltningen utgår från PBL 1.1 och Miljöbalken 1:1 i sin bedömning och hänvisar främst till formuleringen "hållbar livsmiljö" och att "människor hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan" med hänsyn till buller, partikelutsläpp, ohälsotal, trafiksäkerhet och trängsel som uppstår oavsett fordonstyp.

Plan och bygglagen 1 kap. Syfte, innehåll och definitioner

1 § I denna lag finns bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer

1 kap. Miljöbalkens mål och tillämpningsområde

1 § Bestämmelserna i denna balk syftar till att främja en *hållbar utveckling* som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en *hälsosam och god miljö*. En sådan

utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl.

Miljöbalken skall tillämpas så att

1. människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan,
2. värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas,
3. den biologiska mångfalden bevaras,
4. mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas, och
5. återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.

Förvaltningens bedömning

Centerpartiet har inkommit med en motion om att ändra den lokala definitionen av hållbart resande och förslag på förändringar för att underlätta tillgängligheten för fossilfria fordon. Förslaget är som följer:

- Att: Den lokala definitionen för Hållbart resande ändras, så att den omfattar också fossilfria transporter.
- Att: Den lokala tillämpningen för Hållbart resande ändras så att den omfattar också fossilfria transporter.
- Att: Kommunen skapar eller möjliggör laddplatser för nattparkering med lågt laddpris i de områden där medborgarna inte själva får skapa dessa.
- Att: Behovet av pendelparkeringar beräknas även utifrån omlandets behov, dvs även för området som ligger utanför tätorten

Centerpartiet skriver att;

"Inom stadsplaneringen i Kungälv tillämpas definitionen av hållbart resande som kollektivtrafik, gång och cykel. För att kunna nå klimatmålen måste vi även räkna in fossilfria bilar i den nya definitionen.

Den nuvarande tillämpningen av hållbart resande i Kungälv är förklaringen till varför det inte planeras för tillräckligt många pendelparkeringar, varför det blir allt för få parkeringar för besökande och varför villor på landet inte får bygglov för tvåbilsgarage, mm. Samtidigt som vi har höga krav på tillgänglighet så försämrar tillgängligheten i tätbebyggda områden när P-platser läggs med 10 minuters gångavstånd från bostäderna. Tio minuter för den lätttröliga kan bli en lång promenad för den som har allergi, förkylning eller sviktande rörelseförmåga."

Förvaltningen gör bedömningen att definitionen för hållbart resande är allmänt vedertagen och används i stort för att beskriva markeffektiva och kollektiva färdmedel för ett minskat bilberoende. Ett minskat bilberoende har generellt positiva effekter på folkhälsan om samhället stöttar exempelvis cykel och gångtrafik.¹

Boverket använder termen som följer:

"Hur vi väljer att resa till och från våra målpunkter samt hur transport och leveranser av varor sker påverkar på flera sätt vår miljö och vår hälsa. I kommunens översiktsplan finns det ofta formulerade mål om hållbar samhällsutveckling, där minskade utsläpp kopplat till transporter är en del i arbetet med att till exempel uppnå minskad klimatpåverkan. För att nå detta mål arbetar kommunen bland annat med att skapa bättre förutsättningar för ett hållbart resande och med möjlighet att byta mellan transportslagen. Många kommuner arbetar också aktivt med att skapa tillgängliga gång- och cykelvägar som binder ihop staden med närliggande tätorter samt förtätar i kollektivtrafiknära lägen.

¹ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/miljohalsa-och-halsoskydd/miljons-paverkan-pa-halsan/klimatforandringens-paverkan-pa-folkhalsa/folkhalsomyndighetens-klimatarbete/>

Det är bland annat kopplingen mellan bebyggelsen och infrastrukturen som skapar förutsättningar för ett minskat bilberoende.”²

Boverket skriver även att:

”Genom att effektivisera markytan kan det skapas förutsättningar för trivsammare gaturum där till exempel bil- och kantstensparkering får lämna plats för kollektivtrafiken eller breddning av gång- och cykelbanor.”³

Trafikverket skriver 2021 att ” Begreppet hållbart resande används av många aktörer i Sverige. En allmängiltig definition saknas men denna skrift utgår från den definition som använts inom projektet Den Goda Staden. Med hållbart resande avses där: ”transporter och resande som är effektiva och bra för såväl ekonomi och samhällsutveckling som hälsa och miljö”. Mer konkret menas med hållbart resande i första hand resandet med hållbara färd sätt såsom gång, cykel och kollektivtrafik och att resor inte behöver genomföras alls. I andra hand kan även en effektivare bilanvändning, i form av exempelvis bilpool eller samåkning, och i viss mån också resor med fossilbränslefria och bränslesnåla fordon räknas som hållbart resande.”⁴

Det finns således inte en definition som formellt inkluderar eller exkluderar fossilbränslefria fordon, därav bör det inte finnas ett behov av att ändra definitionen av hållbart resande på lokal nivå. Däremot planerar förvaltningen för att premiера yteffektiva transportslag för att motverka trängsel och köbildning i stad och tätorter. Det exkluderar dock inte bilens plats i transportsystemet, särskilt inte på landsbygden.

Gällande motionens förslag på laddplatser och pendelparkeringar är frågan under utredning på förvaltningsnivå och kommer exempelvis förtydligas i en kommande laddinfrastrukturplan. Ansvaret behöver utredas och genomlysas, en plan för dessa tas fram under 2024.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Motionens anses ha bäring på följande strategiska, och resultatmål:

- **Robust och uthållig kommun med minskad miljö- och klimatbelastning**
Kungälv's kommun ska vara en robust kommun som har hög uthållighet i kris, höjd beredskap, förändrat klimat och i krig.
- **Kommunen, medborgarna och företagen minskar tillsammans klimatutsläpp och miljöpåverkan**
Miljö- och klimatarbetet måste involvera fler för att nå goda resultat. Kommunens roll ska vara att möjliggöra och underlätta för företag och invånare att göra en positiv skillnad.
- **Minskade utsläpp i luft och vattendrag och minskat klimatavtryck**
Fokusområden är minskade utsläpp från trafik, enskilda avlopp och av mikroplaster. Energieffektivisering, omställning till förnybara bränslen och en övergång till mer hållbar konsumtion är också prioriterade områden. När det gäller utsläpp till vattenmiljö ska påverkan från dag- och spillvatten samt ytavrinning beaktas. Information, kunskap och samverkan är viktiga verktyg för att nå målet.
- **Ökad kollektiv jobbspending**
Planera och genomföra åtgärder i syfte att fler människor både på landsbygd och i stad väljer kollektiva former för att ta sig till och från arbetsplatsen.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Motionens anses ha bäring på följande mål i Agenda 2030:

² https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/parkering_hallbarhet/styra/

³ https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/parkering_hallbarhet/styra/

⁴ Hållbart resande i praktiken: Trafik- och stadsplanering med beteendepåverkan i fokus, Trafikverket 2021

- Mål 3 God hälsa och välbefinnande - Säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar
- Mål 11: Hållbara städer och samhällen - Göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara
- Mål 13: Bekämpa klimatförändringarna - Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Motionen anses ha bäring på följande styrdokument:

- Mobilitetspolicy
- Översiktsplan
- Energiplan

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Bedömning angående inverkan på medborgare i relation till laddinfrastruktur och pendelparkeringar omhändertas inom förvaltningens arbete under 2024. Nuvarande definition av Hållbart resande kan både inkludera och exkludera bilen i stadsplaneringen. Även elbilar har konsekvenser på boendemiljö i relation till luft och partikelutsläpp som inte försvinner med eldrift.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Ingen påverkan.

Ekonomisk bedömning

Finansiering gällande pendelparkeringar och laddinfrastruktur omhändertas i förvaltningens kommande utredningar. I övrigt ingen påverkan.

Förslag till beslut

Motionen anses besvarad.

Martin Gistell
Enhetschef Trafik Gata Park

Anders Holm
Sektorchef Samhälle och Utveckling

Expedieras till: -

För kännedom till:
Amanda.stenbom@kungalv.se

MOTION

**UPPDATERA DEN LOKALA DEFINITIONEN AV HÅLLBART
RESANDE**

Inom stadsplaneringen i Kungälv tillämpas definitionen av hållbart resande som kollektivtrafik, gång och cykel. För att kunna nå klimatmålen måste vi även räkna in fossilfria bilar i den nya definitionen.

Den nuvarande tillämpningen av hållbart resande i Kungälv är förklaringen till varför det inte planeras för tillräckligt många pendelparkeringar, varför det blir allt för få parkeringar för besökande och varför villor på landet inte får bygglov för tvåbilsgarage, mm. Samtidigt som vi har höga krav på tillgänglighet så försämras tillgängligheten i tätbebyggda områden när P-platser läggs med 10 minuters gångavstånd från bostäderna. Tio minuter för den lätttrörliga kan bli en lång promenad för den som har allergi, förkylning eller sviktande rörelseförmåga.

Vi uppskattar till fullo den fantastiska förbättring av framkomligheten för cyklar och gående som skapas och vill verkligen att vi förbättrar kollektivtrafiken så den fungerar för allt fler jobbresor. Speciellt viktigt är det för resor till centrala Göteborg.

Göteborg är navet i vår lokala arbetsmarknadsregion. Kollektivtrafiken är utmärkt för centralt placerade jobb. Jobben finns dock utspridda över hela regionen och endast 30% av dem har idag kollektivtrafik från Kungälv som kan genomföras utan tidsförlust under 45 minuter vid daglig pendling. Att bygga Kungälv för både fossilfria bilar och kollektivtrafik är nödvändigt för att i nuläget kunna nå tillräcklig sänkningstakt av klimatutsläppen.

Att bara lösa detta med kollektivtrafik, gång och cykel fungerar inte. Speciellt inte när man beaktar resor utanför normala arbetstider. Det behövs fossilfria bilar och de kräver billiga natt-laddplatser även för de bilägare som bor i lägenhet. Därtill behövs fler pendelparkeringar. Då kan fler enkelt åka med kollektivtrafik till stan och bil till stugan eller svampstället i skogen.

Som i ett led i att underlätta för den som vill minska sin klimatpåverkan vill Centerpartiet

Att: Den lokala definitionen för Hållbart resande ändras, så att den omfattar också fossilfria transporter.

Att: Den lokala tillämpningen för Hållbart resande ändras så att den omfattar också fossilfria transporter.

Att: Kommunen skapar eller möjliggör laddplatser för nattparkering med lågt laddpris i de områden där medborgarna inte själva får skapa dessa.

Att: Behovet av pendelparkeringar beräknas även utifrån omlandets behov, dvs även för området som ligger utanför tätorten.

Med vänlig hälsning

Patrik Renström Centerpartiet Kungälv

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-07

Sida

12 (18)

§ 9/2024

Svar på motion ändra definition hållbart resande - Centerpartiet (Dnr KS2023/1020)

Sammanfattning

Centerpartiet har inkommit med en motion om att ändra definitionen av hållbart resande med förslag på förändringar för att underlätta tillgängligheten för fossilfria fordon. Förslagen är som följer:

- Att: Den lokala definitionen för Hållbart resande ändras, så att den omfattar också fossilfria transporter.
- Att: Den lokala tillämpningen för Hållbart resande ändras så att den omfattar också fossilfria transporter.
- Att: Kommunen skapar eller möjliggör laddplatser för nattparkering med lågt laddpris i de områden där medborgarna inte själva får skapa dessa.
- Att: Behovet av pendelparkeringar beräknas även utifrån omlandets behov, dvs även för området som ligger utanför tätorten

Förvaltningens bedömning är att definitionen av hållbart resande är allmänt vedertagen på nationell och internationell nivå. Hållbart resande definieras av Boverket som resesätt som är markeffektiva och skapar en attraktiv stadsmiljö och definitionen som använts idag varken exkluderar eller inkluderar elbilen. Frågor gällande pendelparkeringar och laddinfrastrukturfrågor hanteras på övergripande och löpande inom förvaltningen. Förvaltningen yrkar därmed på avslag av motionen.

Förslag till beslut:
Motionen anses besvarad.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Svar på motion ändra definition hållbart resande - Centerpartiet
Bilaga Motion ändra definition Hållbart resande

Yrkande

Jonas Andersson (S) Motionen anses besvarad. Kommunen ser positivt på motionens intentioner angående möjliggörande av nattladdning och god tillgång till pendelparkeringar och önskar en positiv hantering av dessa frågor i kommande laddinfrastrukturplan och andra styrdokument.

Proportionsordning

Ordförande ställer proposition på yrkandet och finner att utskottet för samhälle och utveckling antar yrkandet.

Förslag till kommunfullmäktige

Motionen anses besvarad. Kommunen ser positivt på motionens intentioner angående möjliggörande av nattladdning och god tillgång till

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-07

Sida

13 (18)

pendelparkeringar och önskar en positiv hantering av dessa frågor i kommande laddinfrastrukturplan och andra styrdokument.

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-07

Sida

12 (18)

§ 9/2024

Svar på motion ändra definition hållbart resande - Centerpartiet (Dnr KS2023/1020)

Sammanfattning

Centerpartiet har inkommit med en motion om att ändra definitionen av hållbart resande med förslag på förändringar för att underlätta tillgängligheten för fossilfria fordon. Förslagen är som följer:

- Att: Den lokala definitionen för Hållbart resande ändras, så att den omfattar också fossilfria transporter.
- Att: Den lokala tillämpningen för Hållbart resande ändras så att den omfattar också fossilfria transporter.
- Att: Kommunen skapar eller möjliggör laddplatser för nattparkering med lågt laddpris i de områden där medborgarna inte själva får skapa dessa.
- Att: Behovet av pendelparkeringar beräknas även utifrån omlandets behov, dvs även för området som ligger utanför tätorten

Förvaltningens bedömning är att definitionen av hållbart resande är allmänt vedertagen på nationell och internationell nivå. Hållbart resande definieras av Boverket som resesätt som är markeffektiva och skapar en attraktiv stadsmiljö och definitionen som använts idag varken exkluderar eller inkluderar elbilen. Frågor gällande pendelparkeringar och laddinfrastrukturfrågor hanteras på övergripande och löpande inom förvaltningen. Förvaltningen yrkar därmed på avslag av motionen.

Förslag till beslut:
Motionen anses besvarad.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Svar på motion ändra definition hållbart resande - Centerpartiet
Bilaga Motion ändra definition Hållbart resande

Yrkande

Jonas Andersson (S) Motionen anses besvarad. Kommunen ser positivt på motionens intentioner angående möjliggörande av nattladdning och god tillgång till pendelparkeringar och önskar en positiv hantering av dessa frågor i kommande laddinfrastrukturplan och andra styrdokument.

Proportionsordning

Ordförande ställer proposition på yrkandet och finner att utskottet för samhälle och utveckling antar yrkandet.

Förslag till kommunfullmäktige

Motionen anses besvarad. Kommunen ser positivt på motionens intentioner angående möjliggörande av nattladdning och god tillgång till

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-07

Sida

13 (18)

pendelparkeringar och önskar en positiv hantering av dessa frågor i kommande laddinfrastrukturplan och andra styrdokument.

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (2)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Oskar Engdahl

2024-01-11

Svar på motion till kommunfullmäktige gällande Socialt- och ekologiskt hållbarhetspris för företag (Dnr KS2021/2059-2)

Sammanfattning

Erik Andreasson (V) har inkommit med en motion om socialt- och ekologiskt hållbarhetspris för företag. Motionen behandlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2 december 2021 och remitterades för vidare behandling. På grund av den mänskliga faktorn har motionen missats och inte blivit behandlad inom ett år.

Motionen föreslår att kommunfullmäktige:

1. Utreder förutsättningarna för att införa ett socialt och ekologiskt hållbarhetspris
2. Att Kungälv kommun inför ett socialt och ekologiskt hållbarhetspris.

Förvaltningen föreslår att motionen anses besvarad.

Juridisk bedömning

Förslaget har ingen juridisk påverkan.

Förvaltningens bedömning

Erik Andreasson (V) har inkommit med en motion om att införa ett socialt- och ekologiskt hållbarhetspris för företag. Motionen remitterades till kommunstyrelsen vid kommunfullmäktiges sammanträde 2 december 2021. Motioner bör enligt arbetsordningen för kommunfullmäktige beslutas om inom ett år, på grund av den mänskliga faktorn har motionen missats och inte blivit behandlad av förvaltningen för att sedan gå vidare för politisk behandling. Efter att förvaltningen fått information om att den inte blivit behandlad har ett svar tagits fram.

I motionen föreslås att Kungälv kommun utreder förutsättningarna för att införa ett socialt och ekologiskt hållbarhetspris och att Kungälv kommun inför ett socialt och ekologiskt hållbarhetspris. Tanken med priset är att företag som arbetar med sociala och ekologiska insatser utöver vad som anges i lagstiftning ska belönas. Tanken med priset är inte att pengar delas ut, utan som en utmärkelse och uppskattning för deras arbete.

I Kungälv kommun finns det i dagsläget ett Hållbarhetsstipendium som är till för att uppmuntra insatser som bidrar till en hållbar utveckling. Begreppet hållbar utveckling omfattar både *social* och *ekologisk* hållbarhet.

Stipendiet för hållbar utveckling kan delas ut till personer, organisationer eller företag inom kommunen. Stipendiet kan även delas upp på flera kandidater för att uppmärksamma flera som arbetat för och bidragit till en hållbar utveckling.

Förvaltningen bedömer därför att det nuvarande stipendiet omfattar och uppfyller syftet med förslaget om ett socialt- och ekologiskt hållbarhetspris för företag.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet har koppling till kommunfullmäktiges strategiska mål att kommunen, medborgarna och företagen minskar tillsammans klimatutsläpp och miljöpåverkan.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Den sociala och miljömässiga hållbarheten är två av de tre dimensionerna som omfattar och genomsyrar hållbarhetsmålen i agenda 2030, för ärendet berörs bland annat mål:

- 10, minskad ojämlikhet.
- 11, Hållbara städer och samhällen.
- 15, Ekosystem och biologisk mångfald.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Hållbarhetsstipendiet som anges i styrdokumentet *Regler för Kungälv's kommuns priser och stipendier*, KS2023/0954 bedöms innehålla de delar efterfrågas med motionen.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Att införa ett socialt- och ekologiskt hållbarhetspris skulle kunna gynna de sociala behoven för medborgare- och brukare i Kungälv's kommun, även det ekologiska arbetet skulle premieras. Förvaltningen gör dock bedömningen att hållbarhetsstipendiet omfattar delarna som önskas i motionen.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Förslaget att införa ett socialt- och ekologiskt hållbarhetspris bedöms öka arbetsbelastningen för de administrativa delarna som skulle handlägga priset.

Ekonomisk bedömning

Förslaget till beslut innebär inga ökade kostnader för kommunen.

Förslag till kommunfullmäktige

Motionen anses besvarad.

Haleh Lindqvist
kommundirektör

Madeleine Nilsson
administrativ chef

Expedieras till:

För kännedom till:

Motion om Socialt- och ekologiskt hållbarhetspris för företag

Vi i Vänsterpartiet vill ha ett socialt och ekologiskt hållbarhetspris för företag i Kungälv kommun. Vi ser idag att det saknas ett pris för företag som bidrar till ett mer hållbart samhälle. När kungälv växer ökar också de sociala behoven för de grupper som av olika anledningar befinner sig i utanförskap. Kommunen arbetar idag efter agenda 2030 där vi ska arbeta för ökat innanförskap och ett mer hållbart klimat. För att uppnå våra mål om ett ökat innanförskap behöver vi företagen och näringslivet med oss. Vi har idag olika typer av pris som t.ex hållbarhetspris, hållbarhetsstipendium m.m. som inte är riktat mot företag utan mer mot allmänheten. Ett socialt och ekologiskt hållbarhetspris handlar om att belöna företag som arbetar med sociala och ekologiska insatser utöver vad lagstiftningen anger. Priset handlar lika mycket om att öka inkluderingen i arbetslivet och att arbeta mer ekologiskt som insatser som både kan handla om miljö och klimatåtgärder. Vi tänker oss att priset inte ska handla om att dela ut pengar utan ska vara en utmärkelse och uppskattning för insatser för en socialt och ekologisk hållbarhet.

Därför vill Vänsterpartiet att:

Att Kungälv kommun utreder förutsättningarna för att införa ett socialt och ekologiskt hållbarhetspris.

Att Kungälv kommun inför ett socialt och ekologiskt hållbarhetspris.

För Vänsterpartiet Kungälv genom Erik Andreasson.

Erik Andreasson

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Madeleine Nilsson

2024-01-03

Svar på motion om digital medborgardialog (Dnr KS2023/2461-3)

Sammanfattning

Förvaltningen har tagit emot en motion från Liberalerna som handlar om ökad medborgardialog och återkoppling till medborgarna på kommunens webbplats. Förslaget innebär att förvaltningen ska ta fram principer för digital återkoppling i medborgardialog samt ett införande av en öppen digital återkoppling till medborgarna genom att svaren publiceras på kommunens webbplats.

Sedan en tid har förvaltningen infört en ny och förbättrad e-tjänst för frågor, synpunkter och klagomål, som är publicerad på kommunens webbplats. Det finns flera styrdokument som ger medarbetarna i förvaltningen vägledning för hur man kan arbeta med medborgardialog och hur synpunkter inkomna via e-post eller telefon ska besvaras. För medborgardialog i projekt och uppdrag finns principer och tillämpningsanvisningar som bygger på Sveriges kommuner och regioners (SKR) modell för delaktighetsformer och metoder. I anvisningen för digital kommunikation och telefoni står att all inkommen post, såväl fysisk som digital, ska tas om hand utan dröjsmål.

På kommunens webbplats lyfter vi aktuella frågor, belyser fattade beslut och informerar om framdriften i olika projekt i text, bild och film. Särskilt vid information om förändringar använder vi "frågor och svar" som ett sätt att presentera information på ett lättillgängligt sätt.

Förslag till beslut är att motionen anses vara besvarad.

Juridisk bedömning

Förvaltningslagen beskriver kommunens serviceskyldighet i 6 §: En myndighet ska se till att kontakterna med enskilda blir smidiga och enkla. Myndigheten ska lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta till vara sina intressen. Hjälp ska ges i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Den ska ges utan onödigt dröjsmål.

Utöver det beskriver lagen om tillgänglighet till digital offentlig service de bestämmelser om krav på tillgänglighet till digital service som tillhandahålls av en offentlig aktör. På Kungälv kommun webbplats finns en tillgänglighetsredogörelse där besökaren kan se hur kommunen följer de föreskrifter som hör till lagen.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Förvaltningen har tagit emot en motion från Liberalerna som handlar om ökad medborgardialog och återkoppling till medborgarna på kommunens webbplats. Motionen beskriver att det ofta saknas strukturell återkoppling till den som ställer en fråga eller undrar något. Den beskriver också hur andra kommuner redovisar svar på medborgarnas frågor på kommunens webbplats i text och med film. Med motionen vill Liberalerna stärka förtroendet genom att synliggöra fattade beslut och fånga de frågor som berör medborgarna mest.

Förslaget innebär att förvaltningen ska ta fram principer för digital återkoppling i medborgardialog samt ett införande av en öppen digital återkoppling till medborgarna genom att svaren publiceras på kommunens webbplats.

Bedömning

Förvaltningen delar uppfattningen om att strukturell återkoppling till de som ställer frågor eller lämnar synpunkter till kommunen är oerhört viktigt för förtroendet till kommunen och den lokala demokratin.

Sedan en tid har vi infört en ny och förbättrad e-tjänst för frågor, synpunkter och klagomål. Återkoppling sker direkt i e-tjänsten, men även till frågeställaren via det sätt som personen önskar (e-post, telefon, post). E-tjänsten finns publicerad på kommunens webbplats, åtkomlig från de flesta webbsidor.

Det finns flera styrdokument som ger medarbetarna i förvaltningen vägledning för hur man kan arbeta med medborgardialog och hur synpunkter inkomna via e-post eller telefon ska besvaras.

För medborgardialog i projekt och uppdrag finns principer och tillämpningsanvisningar som bygger på Sveriges kommuner och regioners (SKR) modell för delaktighetsformer och metoder. Modellen ger vägledning om både metodval och om vad invånarna kan förvänta sig av dialogen. I tillämpningsanvisningen kompletteras modellen med checklistor och konkreta tips och råd för hur man kan organisera sin dialog med medborgarna. Ett konkret exempel på där vi använder digital medborgardialog är i arbetet med ny översiktsplan, där vi har systemstöd för insamlingen av synpunkter och förslag.

I anvisningen för digital kommunikation och telefoni står att all inkommen post, såväl fysisk som digital, ska tas om hand utan dröjsmål. Detta gäller personadresserad post till myndigheter, kommunala verksamheter, enskilda tjänstemän och förtroendevalda. För att undvika att inkommen digital kommunikation förblir oläst under en längre tid är den som ansvarar för en personlig epostbrevlåda skyldig att löpande bevaka denna. Kontroll av epostbrevlådan bör ske dagligen. Detta gäller även för dem som utsetts som ansvariga för myndighets- och funktionsbrevlådorna.

Dessa styrdokument reglerar med andra ord hur den strukturella återkopplingen till invånare, företagare eller andra som kontaktar kommunens ska gå till samt hur vi kan arbeta systematiskt med dialog i olika frågor.

På kommunens webbplats lyfter vi aktuella frågor, belyser fattade beslut och informerar om framdriften i olika projekt i text, bild och film. Särskilt vid information om förändringar använder vi "frågor och svar" som ett sätt att presentera information på ett lättillgängligt sätt. Ett exempel på det är i informationen om fastighetsnära insamling av förpackningar, en förändring som träder i kraft under den första delen av 2024. När allmänna frågor kommer in via kundcenter så kompletterar vi listan med frågor och svar med dessa.

När många vänder sig till kommunen med allmänna frågor via kundcenter arbetar kommunikationsenheten med att komplettera informationen på webbsidor eller genom nyheter och banners (vid särskilda händelser) på kommunens webbplats för att i så stor utsträckning som möjligt svara på frågorna.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Medborgardialog och återkoppling till personer som ställer frågor eller lämnar synpunkter till kommunen har en direkt koppling till kommunfullmäktiges strategiska mål om att medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen. Därigenom har det koppling till kommunstyrelsens resultatmål om ett förbättrat näringslivsklimat.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

En ökad digital medborgardialog är bra utifrån miljömässiga aspekter, med minskat resande och mindre förbrukning av utskrifter i papper med mera.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Medborgardialog och återkoppling till personer som ställer frågor eller lämnar synpunkter till kommunen har en direkt koppling till flera styrdokument: Principer för medborgardialog, Tillämpningsanvisning för medborgardialog, Anvisning för digital kommunikation och Kommunikationspolicyn. I dessa finns vägledning för återkoppling och dialog med kommunens olika intressenter.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Dialog med kommunens alla intressenter, inte minst medborgare och brukare, är av yttersta vikt för väl fungerande verksamheter. Det finns många sätt att kontakta kommunen på och vi har idag flera styrdokument som reglerar och ger vägledning till förvaltningens medarbetare om hur man ska bemöta och besvara inkomna frågor, synpunkter och klagomål.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Förslag till beslut påverkar inte medarbetarperspektivet. Om vi i större utsträckning än idag skulle redovisa inkomna frågor och svar på kommunens webbplats skulle det kräva mer resurser i form av personer som publicerar på webbplatsen. Vi har idag ett etablerat samarbete mellan kommunikationsfunktionen och kundcenter som gör att vi kompletterar information på webbplatsen utifrån allmänna frågor som kommer in via kundcenter.

Ekonomisk bedömning

Att arbeta strukturerat med återkoppling på svar och synpunkter till invånare, företagare och andra har ingen direkt ekonomisk påverkan. Däremot får det en ekonomisk påverkan om vi i större utsträckning ska redovisa inkomna frågor genom att publicera flertalet av dem på kommunens webbplats. Det finns kommuner som använder webbmoduler/system för att publicera frågor och svar som kommer in via en chatt-funktion på kommunens webbplats. Sådana funktioner har förvaltningen (genom kommunikationsfunktionen och kundcenter) utrett för 1-2 år sedan, men valt att inte gå vidare med på grund av kostnadsskäl. Då rörde det sig om en inköpskostnad och därefter licenskostnader för cirka 200 000 kronor per år.

Förslag till beslut

1. Motionen anses besvarad.

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Madeleine Nilsson
Administrativ chef

Expedieras till:

För kännedom till:

Motion från Liberalerna
2023-11-01

Ökad medborgardialog

- Inför återkoppling till medborgarna på kommunens webbplats

Kungälv kommun behöver bli mer öppna och transparenta gentemot medborgarna.

Mot bakgrund att dialog mellan politiker, förvaltning och medborgare måste vara transparent i en demokrati anser vi liberaler att det ofta saknas en strukturell återkoppling till den som ställer en fråga eller undrar något.

Låt säga att det handlar om en medborgardialog, ett möte mellan en företagare och politiker, en fråga som dyker upp på ett studiebesök där frågeställaren inte får återkoppling. En fråga ställs där någon svarar "jag tar med mig frågan" men återkommer inte. Det urholkar tilliten till demokratin.

I andra kommuner finns exempel på när man systematiskt svarar på medborgarnas frågor och funderingar på kommunens webbplats både i text och med film. Enligt följande exempel: "Tack för frågan om status om arenabygget på yttern" För tillfället arbetar kommunen med... och politiken har beslutat i kommunfullmäktige om..."

"Tack för din fråga om väghinder på vägen X"

"Tack Matilda 10 år som frågar skolchefen om varför man aldrig får efterrätt i skolan"

Vi liberaler menar att vi ska ta vara på människors engagemang. Den som ställer en fråga till en politiker eller en tjänsteperson förtjänar att få ett svar. Vi liberaler gör allt för att värna demokratin och med denna motion vill vi stärka förtroendet för systemet, för att synliggöra de beslut som fattas, de arbete som görs och fånga de frågor som berör medborgarna allra mest. En ökad delaktighet stärker sammanhållningen i samhället.

Kungälv kommun ska vara en kommun som tillämpar medborgardialog på fler sätt än vad traditionen medger och digital dialog och kommunikation är något som vi liberaler tror på.

Förslag:

- Att ge kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram principer för digital återkoppling i medborgardialog.
- Att ge kommunstyrelsen i uppdrag att införa en öppen digital återkoppling till medborgare där svaren ska publiceras på Kungälv kommuns webbplats.

Matilda Jansson
Liberalerna

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Oskar Engdahl

2023-10-16

Svar på motion om att effektivisera det politiska arbetet (Dnr KS2023/0542-3)

Sammanfattning

Martin Ottosson (UP) har inkommit med en motion om att effektivisera det politiska arbetet. Syftet med motionen är att:

- möjligheten till att korta ner kallelsen utreds.
- möjligheten till att få kallelsen inläst.

Kommunfullmäktige har remitterat motionen till demokratiberedningen efter beslut 2023-03-30.

Förslag till beslut:
Motionen anses besvarad.

Juridisk bedömning

I kap 5 § 15 kommunallagen regleras kallelser till sammanträden i kommunfullmäktige, där följande anges: "Varje ledamot och ersättare ska kallas till sammanträde minst en vecka före sammanträdesdagen. Kallelsen ska innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet och om de ärenden som ska behandlas."

I Kommunfullmäktiges arbetsordning anges följande för 3.4 *Ärenden och handlingar till sammanträdena*:

- Styrelsens, övriga nämnders och beredningars förslag till beslut eller yttranden i de ärenden som tagits in i tillkännagivandet bör tillställas varje ledamot och ersättare före sammanträdet.
- Ordföranden bestämmer i vilken omfattning övriga handlingar ska tillställas ledamöter och ersättare före sammanträdet.

I övrigt anges inte närmare vad som ska skickas ut för underlag inför sammanträde.

Förvaltningens bedömning

Martin Ottosson (UP) har inkommit med en motion om att effektivisera det politiska arbetet. Syftet med motionen är att:

- möjligheten till att korta ner kallelsen utreds.
- möjligheten till att få kallelsen inläst utreds.

1. Möjligheten till att korta ner kallelsen utreds:

I motionen anges ett exempel där samma text förekommer på fem platser i kallelsen. I den punkten har två dokument felaktigt skickats med två gånger. För ärendet skulle det endast finnas med vid tre platser om kallelsen sett korrekt ut. Det första exemplet är tjänsteskrivelsen, den innehåller oftast ytterligare information som inte finns med i protokollsutdragen i form av olika bedömningar för ärendena.

Om ärendet varit registrerat utan dubbla protokollsutdrag från tidigare instanser hade det varit i tjänsteskrivelsen, protokollsutdraget från utskottet samt protokollsutdraget från kommunstyrelsen. Det är i enlighet med det som anges i Kommunfullmäktiges arbetsordning, för att det ska kunna gå att följa ärendegången och eventuella ändringar av förslag till beslut.

Anledningen till att det blivit dubbelregistrerat är att det i ärendehanteringssystemet finns två sätt att skicka ut handlingar, i det uppmärksammande fallet har båda använts. Detta behöver den sekreterare som är ansvarig dubbelkolla innan utskick för att minimera den upprepning som inläsning av ärendena innebär.

Det är alltså inte möjligt att komma ifrån all upprepning då protokollsutdragen från varje instans skickas med i enlighet med kommunfullmäktiges arbetsordning.

2. Möjligheten till att få kallelsen inläst

Motionen föreslår att möjligheten att få kallelsen inläst undersöks.

Kommunen har idag ett tillgänglighetsverktyg för att spela upp den information som finns presenterad på kommunens hemsida. Samma verktyg går även att använda för att läsa av de kallelser som läggs upp. I dagsläget fungerar inte verktyget helt optimalt tillsammans med kallelserna då formatet inte läses av korrekt. Systemet klarar däremot av att läsa av delar av underlaget men har svårt att läsa kallelsen i sin helhet.

Problematiken uppstår bland annat på grund av att underlaget innehåller ett stort antal tabeller, bilder och andra typer av formateringar från olika system vilket skapar problem för en talsyntes att läsa av.

Tillägg till förvaltningens bedömning inför behandling i Kommunstyrelsen

Utöver kommunens eget verktyg för att läsa upp dokument, finns det andra alternativ som arbetar på olika sätt, till exempel har de flesta webbläsare verktyg för uppläsning samt att det även är inbyggt i de operativsystem som används i kommunen såsom *skärmläsaren* för Windows och *Voiceover* för iOS även Google har ett webbverktyg *Google text to speech* som går att använda.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet bedöms ha koppling till Kommunfullmäktiges strategiska mål att medborgare och näringsliv ska känna ett ökat förtroende för kommunen, genom att tydliga kallelser och underlag bidrar till att förtroendet ökar.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ärendet bedöms ha koppling till Mål 16.6 i Agenda 2030 att Bygga effektiva, tillförlitliga och transparenta institutioner.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Ärendet har en koppling till Kommunfullmäktiges arbetsordning som styr utskick och innehåll av kallelsen. Arbetsordningen berör inget specifikt om inläsning av kallelsen.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Motionen bedöms ha koppling till demokratiperspektivet, att medborgarna och näringslivet har möjlighet att läsa in sig på de ärenden som behandlas av kommunfullmäktige och övriga instanser.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Motionen bedöms inte ha någon större inverkan på berörda medarbetare.

Ekonomisk bedömning

Ärendet bedöms inte ha någon ekonomisk påverkan.

Tillägg till ekonomisk bedömning inför behandling i Kommunstyrelsen

Att utreda möjligheten till att korta ner kallelsen utreds ryms inom ramen för förvaltningens ordinarie arbete och innebär inte några ökade kostnader.

Utredningen av att få möjlighet för att få kallelsen inläst genererar inga kostnader, däremot skulle det innebära ökade kostnader att få kallelser inlästa.

Myndigheten för tillgängliga medier anger att det tar ungefär 2 – 6 månader att producera talböcker. Talböcker som är producerade med talsyntes har en produktionstid på 6 till 8 veckor.

Om talsyntes ska användas behöver underlaget i kallelserna först bearbetas vilket kräver resurser från förvaltningen, eventuell kostnad på talsyntes behöver en upphandling visa.

Förslag till kommunfullmäktige

1. Motionen anses besvarad.

Haleh Lindqvist
kommundirektör

Madeleine Nilsson
administrativ chef

Expedieras till:

För kännedom till:

Motion om att effektivisera det politiska arbetet.

En kallelse till Kommunfullmäktige består inte sällan av 1000-1500 sidor. Dessa sidor skall inte bara läsas igenom. Man skall förstå vad man läser, ta reda på det man inte förstår och göra eventuella efterforskningar.

Allt detta skall göras på 2 timmar.

I bästa fall så får politikern lägga en massa timmar av sin obetalda fritid på detta.

I sämsta fall så läser inte politikern in sig tillräckligt för att fatta beslut som berör 50.000 Kungälvabor.

För att göra detta inläsningsarbete lite mindre tidskrävande så skulle man kunna reducera antalet sidor i kallelsen betydligt.

Exempel:

I kallelsen till KF 2023-03-02 §154/2021 "Motion - tillgängliggör fritidsaktiviteter för personer med särskilda behov". Där förekommer exakt samma text på sidan 63, 80, 83, 85 och 87.

Alltså 5 identiska sidor som skall läsas igenom. Visst efter några raders läsning så inser man att det troligtvis står samma på denna sida som dom föregående. Dock så tar det några rader innan man inser det. Den noggranne läsaren vill givetvis försäkra sig om att alla stycken på dom olika sidorna är identiska.

Betänk att detta upprepas på många av kallelsens punkter.

Samma fenomen finner man i Miljö och byggnadsnämndens kallelse. Och jag skulle inte bli helt förvånad om det även gäller för ett antal beredningar, utskott, mm.

Med anledning av ovanstående yrkar jag på:

ATT möjligheten till att korta ner kallelsen utreds.

Jag yrkar även på ATT möjligheten till att få kallelsen inläst utreds (Åtminstone till KF, som berör väldigt många personer). Då detta skulle ge många möjlighet att arbeta politiskt samtidigt som dom sitter i bilköer.

Det är av yttersta vikt att beslutsfattarna (vi politiker) är tillräckligt pålästa. Då detta är en demokratifråga.

Martin Ottosson

KF-ledamot för Utvecklingspartiet

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-10-26

Sida

6 (10)

§ 39/2023

Svar på motion om att effektivisera det politiska arbetet (Dnr KS2023/0542)

Sammanfattning

Martin Ottosson (UP) har inkommit med en motion om att effektivisera det politiska arbetet. Syftet med motionen är att:

- möjligheten till att korta ner kallelsen utreds.
- möjligheten till att få kallelsen inläst.

Kommunfullmäktige har remitterat motionen till demokratiberedningen efter beslut 2023-03-30.

Förslag till beslut:

Motionen anses besvarad.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Svar på motion om att effektivisera det politiska arbetet
Bilaga Protokollsutdrag - Motion om att effektivisera det politiska arbetet -
Utvecklingspartiet - Kommunfullmäktige
Bilaga Motion om att effektivisera det politiska arbetet

Förslag till kommunfullmäktige

1. Motionen anses besvarad.

Expedieras till:

För kännedom till:

DEMOKRATIBEREDNINGEN

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-03-30

Sida

22 (30)

§ 48/2023

Motion om att effektivisera det politiska arbetet - Utvecklingspartiet (Dnr KS2023/0542)

Martin Ottosson (UP) har inkommit med en motion om att effektivisera det politiska arbetet. Motionen föreslår kommunfullmäktige att ge kommunstyrelsen i uppdrag att möjligheten till att korta ner kallelsen utreds samt att möjligheten till att få kallelsen inläst utreds.

Beslut

Motionen remitteras till demokratiberedningen för vidare behandling.

Expedieras till

För kännedom till

KOMMUNFULLMÄKTIGE

KUNGÄLVS
KOMMUN

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Emelie Skarp

2024-01-17

Byte av säkerhet för åtaganden i Rollsbo Västerhöjd (Dnr KS2019/0487-34)

Sammanfattning

Enligt exploateringsavtalet för Rollsbo Västerhöjd, godkänt av kommunfullmäktige 2019-12-19 (KS2019/0487-9), ska Ytterbygg AB ställa säkerhet i form av bankgaranti för exploatörens förpliktelser.

Ytterbygg AB har inkommit med en förfrågan till kommunen gällande friskrivning av bankgarantin på 31 mkr, och istället ersätta den med annan säkerhet för de återstående åtgärderna. Åtgärder som kvarstår enligt exploateringsavtalet bedöms kosta ca 3-5 mkr att fullfölja. Förvaltningen bedömer att Ytterbygg AB är ekonomiskt stabilt för att kommunen ska godta en moderbolagsborgen som säkerhet för de återstående åtagandena enligt exploateringsavtalet för Rollsbo Västerhöjd.

Juridisk bedömning

Enligt exploateringsavtalet för Rollsbo Västerhöjd, godkänt av kommunfullmäktige 2019-12-19, ska Ytterbygg AB ställa säkerhet i form av bankgaranti för fullgörandet av allmän plats inom detaljplaneområdet (D1), allmänna anläggningar på kvartersmark och utanför planområdet (D2) och infrastruktur utanför detaljplaneområdet (D3). En ändring av säkerheten från bankgaranti till moderbolagsborgen kräver därför ett beslut av politiken, enligt kommunjurist.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Ytterbygg AB tecknade ett exploateringsavtal avseende exploatering inom detaljplanen för Rollsbo Västerhöjd, godkänt av kommunfullmäktige 2019-12-19. För åtgärderna ställde Ytterbygg AB ut bankgarantier som säkerhet. Banken tar betalt av Ytterbygg AB i form av ränta för utlämnande av bankgaranti.

Ytterbygg har lämnat två bankgarantier som säkerhet. En av bankgarantierna är på 31 mkr. Den andra bankgarantin är på 8,6 mkr. Åtgärderna enligt bankgarantin på 8,6 mkr har fullgjorts, och kommunen har friskrivit Ytterbygg AB för den säkerheten.

De åtgärder som återstår, för den lämnade säkerhet på 31 mkr enligt exploateringsavtalet, är toppbeläggning och skötsel av naturmark. Ytterbygg AB har inkommit med en förfrågan till kommunen gällande friskrivning av den bankgarantin på 31 mkr, och istället ersätta den med annan säkerhet för de återstående åtgärderna som inte är lika kostsam. För bankgarantin betalar Ytterbygg AB en ränta till banken. Åtgärderna som återstår bedöms kosta ca 3-5 mkr att fullfölja.

Bedömning

Kostnaden för de åtgärder som kvarstår är låga i förhållande till Ytterbygg AB's tillgångar. Förvaltningen bedömer att Ytterbygg AB är ekonomiskt stabilt för att kommunen ska godta en moderbolagsborgen som säkerhet för de återstående åtgärderna enligt exploateringsavtalet.

Bedömning utifrån kommunstyrelsens resultatmål

Förbättrat näringslivsklimat – Genom att inte kräva kostsamma säkerheter, i de fall det finns annan säkerhet som är godtagbar

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ej relevant i detta ärende. Exploateringsavtalet är beslutat sedan tidigare.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Enligt riktlinjer för markanvisning, exploateringsavtal och medfinansieringsersättning kan kommunen kräva ekonomisk säkerhet för exploatörens förpliktelser. Typ av säkerhet beslutas av kommunen.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Påverkar ej.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Bedöms inte påverka arbetsmiljön negativt.

Ekonomisk bedömning

Kostnaden för de åtgärder som återstår enligt exploateringsavtalet är låga i förhållande till Ytterbygg AB's tillgångar. Förvaltningen bedömer att Ytterbygg AB är ekonomiskt stabilt för att godkänna att säkerheten bankgaranti ersätts med moderbolagsborgen för de åtaganden som kvarstår i Rollsbo Västerhöjd.

Förslag till beslut

1. Moderbolagsborgen från Ytterbygg AB godkänns som säkerhet för exploatörens återstående åtaganden i Rollsbo Västerhöjd.

Mirsad Radonic
Tf Verksamhetschef Planering och myndighet

Anders Holm
Sektorchef Samhälle och utveckling

Expedieras till: Mats Berntsson, Ytterbygg AB

För kännedom till: Boris Damljanovic, Kart och mark
Emelie Skarp, Kart och mark

Moderbolagsborgen

Denna moderbolagsborgen har denna dag utfärdats av Ytterbygg AB org. nr. 556177-4562 (Borgensmannen) till förmån för Ytterbygg AB org. nr. 556177-4562 (Exploatören).

1. Bakgrund

Exploatören har lämnat bankgaranti för sina åtaganden enligt exploateringsavtalet för Rollsbo Västerhöjd. Exploatören har fullföljt sina åtaganden, förutom toppbeläggning av asfalt och den skötsel av naturmark som återstår. För de åtaganden som återstår enligt exploateringsavtalet punkt D.1 och D.2. lämnar Borgensmannen en moderbolagsborgen som säkerhet, för att Kungälv's kommun ska kunna friskriva hela beloppet i tidigare lämnad bankgaranti.

2. Borgensåtagande

Borgensmannen går härmed i borgen såsom för egen skuld till säkerhet för det rätta fullgörandet av samtliga åtaganden som åligger Exploatören enligt exploateringsavtalet avseende exploatering inom detaljplan för Rollsbo Västerhöjd.

Borgensmannens skyldigheter enligt denna moderbolagsborgen ska inte överstiga åtaganden enligt exploateringsavtalet, och upphör att gälla då Exploatörens samtliga åtaganden har fullgjorts, och skriftligt meddelats att inga återstående krav förutom eventuella garantier kvarstår på Exploatören, varvid denna moderbolagsborgen ska återlämnas i original till Borgensmannen.

3. Framställande av krav

Denna moderbolagsborgen är ovillkorlig (on demand) och betalning ska ske vid första anfordran. Kravet ska ange det preciserade beloppet som kravet avser och de omständigheter på vilka kravet grundas, samt åtföljas av kopior av de fakturor som kravet avser.

Krav enligt denna moderbolagsborgen ska framställas skriftligen av Kungälv's kommun till Borgensmannen, på adress som vid var tid finns registrerad hos Bolagsverket.

4. Överlåtelse

Denna moderbolagsborgen får inte överlåtas utan Kungälv's kommun skriftliga godkännande.

5. Tvist

Tvist angående tolkningen och tillämpningen av denna moderbolagsborgen ska avgöras av allmän domstol enligt svensk rätt och på kommunens hemort. Denna moderbolagsborgen har upprättats i ett (1) exemplar, vilket Kungälv's kommun har erhållit.

Kungälv 2023-11-22

För Ytterbygg AB

Mats Berntsson

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-07

Sida

15 (18)

§ 11/2024

Byte av säkerhet för åtaganden i Rollsbo Västerhöjd (Dnr KS2019/0487)

Sammanfattning

Enligt exploateringsavtalet för Rollsbo Västerhöjd, godkänt av kommunfullmäktige 2019-12-19 (KS2019/0487-9), ska Ytterbygg AB ställa säkerhet i form av bankgaranti för exploatörens förpliktelser.

Ytterbygg AB har inkommit med en förfrågan till kommunen gällande friskrivning av bankgarantin på 31 mkr, och istället ersätta den med annan säkerhet för de återstående åtgärderna. Åtgärder som kvarstår enligt exploateringsavtalet bedöms kosta ca 3-5 mkr att fullfölja. Förvaltningen bedömer att Ytterbygg AB är ekonomiskt stabilt för att kommunen ska godta en moderbolagsborgen som säkerhet för de återstående åtagandena enligt exploateringsavtalet för Rollsbo Västerhöjd.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Byte av säkerhet för åtaganden i Rollsbo Västerhöjd
Bilaga Moderbolagsborgen Ytterbygg

Förslag till kommunfullmäktige

- Moderbolagsborgen från Ytterbygg AB godkänns som säkerhet för exploatörens återstående åtaganden i Rollsbo Västerhöjd.

UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING

KUNGÄLVS
KOMMUN

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-07

Sida

15 (18)

§ 11/2024

Byte av säkerhet för åtaganden i Rollsbo Västerhöjd (Dnr KS2019/0487)

Sammanfattning

Enligt exploateringsavtalet för Rollsbo Västerhöjd, godkänt av kommunfullmäktige 2019-12-19 (KS2019/0487-9), ska Ytterbygg AB ställa säkerhet i form av bankgaranti för exploatörens förpliktelser.

Ytterbygg AB har inkommit med en förfrågan till kommunen gällande friskrivning av bankgarantin på 31 mkr, och istället ersätta den med annan säkerhet för de återstående åtgärderna. Åtgärder som kvarstår enligt exploateringsavtalet bedöms kosta ca 3-5 mkr att fullfölja. Förvaltningen bedömer att Ytterbygg AB är ekonomiskt stabilt för att kommunen ska godta en moderbolagsborgen som säkerhet för de återstående åtagandena enligt exploateringsavtalet för Rollsbo Västerhöjd.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Byte av säkerhet för åtaganden i Rollsbo Västerhöjd
Bilaga Moderbolagsborgen Ytterbygg

Förslag till kommunfullmäktige

- Moderbolagsborgen från Ytterbygg AB godkänns som säkerhet för exploatörens återstående åtaganden i Rollsbo Västerhöjd.

UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING

KUNGÄLVS
KOMMUN

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Oskar Engdahl

2024-01-24

Utbetalning av partistöd 2024 (Dnr KS2024/0152-1)

Sammanfattning

Kommunfullmäktige har att fatta beslut om utbetalning av partistödet. Partistöd utbetalas årligen i förskott efter beslut av kommunfullmäktige.

Kommunfullmäktige föreslås besluta att utbetala partistöd för år 2024 till:

Socialdemokraterna: 183 600 kr (17 mandat * 10 000 + 13 600)
Moderaterna: 133 600 kr (12 mandat * 10 000 + 13 600)
Sverigedemokraterna: 123 600 kr (11 mandat * 10 000 + 13 600)
Utvecklingspartiet: 53 600 kr (4 mandat * 10 000 + 13 600)
Liberalerna: 53 600 kr (4 mandat * 10 000 + 13 600)
Centerpartiet: 43 600 kr (3 mandat * 10 000 + 13 600)
Kristdemokraterna: 53 600 kr (4 mandat * 10 000 + 13 600)
Vänsterpartiet: 53 600 kr (4 mandat * 10 000 + 13 600)
Miljöpartiet: 33 600 kr (2 mandat * 10 000 + 13 600)

Av kommunallagen framgår: *"Kommuner och landsting får ge ekonomiskt bidrag och annat stöd till politiska partier för att stärka deras ställning i den kommunala demokratin (partistöd)."*

Juridisk bedömning

Förslaget bedöms vara förenligt med kommunallagen.

Kommunfullmäktiges beslut om regler bygger på de förändringar i kommunallagen som gäller från innevarande mandatperiod. Lagstiftarens krav att Kommunfullmäktige ska fatta ett beslut om utbetalning minst en gång per år och att detta inte kan delegeras, kan synas överflödigt. Utbetalningen har hittills varit en verkställighet av de regler fullmäktige fastställt. Kravet får dock ses mot bakgrund av de nya reglerna om fastställda innehavare av mandat enligt vallagen och kravet på redovisning.

Förvaltningens bedömning

Kommunfullmäktige beslutade den 4 september 2014 (KF § 137) bland annat att anta regler för partistöd i Kungälv kommun. Varje parti med representation Kommunfullmäktige erhåller per år dels

ett grundstöd som uppgår till 13 600 kr per parti och år, samt
ett mandatstöd som uppgår till 10 000 kronor per mandat och år.

Nivån för partistödet skall prövas i början på varje mandatperiod.

Det lokala partistödet i Kungälv kommun utgår till partier som är representerade i enlighet med vad som föreskrivs i kommunallagen (2017:725) 4 kap. 30 §.

Har redovisning och granskningsrapport enligt 4 kap. 32 § andra stycket kommunallagen inte lämnats in till kommunstyrelsen inom föreskriven tid utbetalas inget stöd för nästkommande år.

När ärendet om utbetalning skulle skrivas fram av förvaltningen uppdagades det att ett antal redovisningar inte hade registrerats, efter dialog med respektive parti informerades förvaltningen att dessa hade skickats in inom föreskriven tid utan att ha blivit registrerade/eller korrekt registrerade. De partierna med saknade redovisningar gavs möjlighet att inkomma med redovisningen för att kommunfullmäktige sedan ska avgöra huruvida partistödet ska utbetalas eller inte.

Alla ledamöter i Demokratiberedningen har under hösten 2023 tagit fram en beredningsskrivelse gällande revidering av partistödet. Beredningsskrivelsen ligger för närvarande hos förvaltningen för ytterligare bedömning av de ekonomiska kostnaderna förslaget skulle medföra.

Kommunfullmäktige föreslås avgöra beslut om utbetalning av partistöd.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet har ingen direkt koppling till kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ärendet har viss koppling till mål 16 om fredliga och inkluderande samhällen där delmålen nedan särskilt kan nämnas.

16.6 Bygga upp effektiva och transparenta institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer.

16.7 Säkerställa ett lyhört, inkluderande, deltagandebaserat och representativt beslutsfattande på alla nivåer.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Antaget styrdokument "Regler för kommunalt partistöd i Kungälv kommun" reglerar förutom kommunallagen möjligheten och formerna för utbetalning av partistöd.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Alla partier representerade i kommunfullmäktige behandlas på samma sätt utifrån regler för kommunalt partistöd i Kungälv kommun.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Ärendet påverkar inte någon medarbetares arbetsbelastning, arbetsmiljön och kräver heller ingen förändring i personella resurser.

Ekonomisk bedömning

Den totala summan för partistöd i Kungälv kommun enligt ovan uträkning ligger på 678 800 kr. Finansiering sker inom budgeterad ram.

Förslag till beslut

Partistöd utbetalas till partierna i Kommunfullmäktige enligt nedan:

Socialdemokraterna: 183 600 kr

Moderaterna: 133 600 kr

Sverigedemokraterna: 123 600 kr

Utvecklingspartiet: 53 600 kr

Liberalerna: 53 600 kr

Centerpartiet: 43 600 kr
Kristdemokraterna: 53 600 kr
Vänsterpartiet: 53 600 kr
Miljöpartiet: 33 600 kr

Haleh Lindqvist
kommundirektör

Madeleine Nilsson
administrativ chef

Expedieras till: Ekonomienheten, Soltak AB

För kännedom till:

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Redovisning av kommunalt partistöd

År 2022

Partiuppgifter

Parti	Miljöpartiet De Gröna	Organisationsnummer	802455-9349	Kontonummer	629 852 758
Utdelningsadress	Hillebol 210	E-postadress	carl.adiels2@kungalv.se		
Postnummer	44294	Postort	Petterby	Telefonnummer	0736 2825 87
Kontaktperson	Carl Adiels				

A Sammanställning

Granskares anteckningar

	Kronor	Granskares anteckningar
Kvarstående partistöd från föregående period (år) *	0:-	
Beviljat partistöd för perioden	33600:-	
Utgifter under perioden (summa B + C)	37671:-	
Kvarstående partistöd inför kommande period (summa)	= 0:-	

B Redovisning av hur partistödet använts (aktiviteter)

Granskares anteckningar

Aktivitet	Kronor	Granskares anteckningar
Valmaterial/arbete	37451:-	
Möteskostnader	220:-	
Summa utgifter för aktiviteter under perioden	37671:-	

C Överföringar till delar av partiorganisationen utanför kommunen

Granskares anteckningar

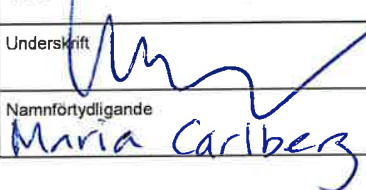
Överföring till	Motprestation	Kronor	
	+	0,-	
	+		
Summa överföringar	=	0,-	

Underskrift

Jag intygar riktigheten i de uppgifter som lämnats i redovisningen	
Underskrift ordförande 	Telefon 0707-783841
Namnförtydligande Erik Martinsson	Datum 2024-01-24

Granskningsrapport

Alternativ 1 (använd antingen alternativ 1 eller 2)

Jag har granskat den skriftliga redovisningen av hur det kommunala partistödet har använts och att det finns underlag som styrker uppgifterna. Min bedömning är att redovisningen ger en rättvisande bild av hur partistödet använts.	
Underskrift 	Telefon 0708-714164
Namnförtydligande Maria Carlberg	Datum 240117

Granskningsrapport

Alternativ 2 (använd antingen alternativ 1 eller 2)

Jag har granskat den skriftliga redovisningen av hur det kommunala partistödet har använts och att det finns underlag som styrker uppgifterna. Min bedömning är att redovisningen <u>inte</u> ger en rättvisande bild av hur partistödet använts.	
Jag har gjort följande noteringar avseende redovisningen:	
Underskrift	Telefon
Namnförtydligande	Datum

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Redovisning av kommunalt partistöd

År 2022

Partiuppgifter

Parti <i>Moderaterna</i>	Organisationsnummer <i>853300-9216</i>	Kontonummer <i>5152-1196982</i>
Utdelningsadress <i>Hallsbergsv. 3</i>		E-postadress <i>adiels@yahoo.com</i>
Postnummer <i>442 98</i>	Postort <i>Kode</i>	Telefonnummer <i>0725-504343</i>
Kontaktperson		

A Sammanställning

Granskares anteckningar

	Kronor	Granskares anteckningar
Kvarstående partistöd från föregående period (år) *	<i>107.594,-</i>	
Beviljat partistöd för perioden	<i>+ 133.600,-</i>	
Utgifter under perioden (summa B + C)	<i>- 241.194,-</i>	
Kvarstående partistöd inför kommande period (summa)	<i>= 0</i>	

B Redovisning av hur partistödet använts (aktiviteter)

Granskares anteckningar

Aktivitet	Kronor	Granskares anteckningar
<i>Valaktiviteter</i>	<i>227.834,-</i>	
<i>Överföring enligt punkt 6</i>	<i>+ 13.360,-</i>	
	<i>= 241.194,-</i>	
Summa utgifter för aktiviteter under perioden	<i>= 241.194,-</i>	

*Kvarstående partistöd från föregående år fylls inte i vid redovisning av år 2015

C Överföringar till delar av partiorganisationen utanför kommunen

Granskares anteckningar

Överföring till	Motprestation	Kronor	Granskares anteckningar
Moderaternas VG	Utbildningar	13.360,-	
	+ Val material	2	
	+		
Summa överföringar	=	13.360,-	

Underskrift

Jag intygar riktigheten i de uppgifter som lämnats i redovisningen	
Underskrift ordförande	Telefon
	0705465576
Namnförtydligande	Datum
Tommy Axel	2023-02-20

Granskningsrapport

Alternativ 1 (använd antingen alternativ 1 eller 2)

Jag har granskat den skriftliga redovisningen av hur det kommunala partistödet har använts och att det finns underlag som styrker uppgifterna. Min bedömning är att redovisningen ger en rättvisande bild av hur partistödet använts.	
Underskrift	Telefon
	0725-504343
Namnförtydligande	Datum
Marcus Adiels	2023-02-20

Granskningsrapport

Alternativ 2 (använd antingen alternativ 1 eller 2)

Jag har granskat den skriftliga redovisningen av hur det kommunala partistödet har använts och att det finns underlag som styrker uppgifterna. Min bedömning är att redovisningen <u>inte</u> ger en rättvisande bild av hur partistödet använts.	
Jag har gjort följande noteringar avseende redovisningen:	
Underskrift	Telefon
Namnförtydligande	Datum

Anvisningar till redovisning av kommunalt partistöd

Inledning

Enligt kommunallagen 2 kapitlet 9 § får kommuner ge ekonomiskt bidrag och annat stöd till politiska partier för att stärka deras ställning i den kommunala demokratin (partistöd). De partier som beviljas partistöd ska årligen lämna en skriftlig redovisning som visar att partistödet har använts till detta ändamål.

Redovisningen ska avse perioden 1 januari – 31 december och ges in till fullmäktige senast sex månader efter redovisningsperiodens utgång.

Sammanställning

Redovisningen ska omfatta allt det partistöd som använts under perioden, både det som mottagits under det senaste året och det som eventuellt sparats från tidigare år. Kravet på redovisning införs från och med kalenderåret 2015. Uppgift om eventuellt kvarstående partistöd från föregående år fylls därför inte i för år 2015. "Utgifter under perioden (året)" avser summan av tabellerna B och C.

Redovisning av hur partistödet har använts (aktiviteter)

Partistödet är avsett att användas till att stärka partiets ställning i den lokala demokratin. Ange vilka aktiviteter/inköp som partistödet har använts till och kostnaden för det.

Överföringar till delar av partiorganisationen utanför kommunen

Av redovisningen ska framgå om överföringar gjorts till delar av partiorganisationen utanför Kungälv kommun och vilka motprestationer som i så fall har mottagits. Ange till vilken organisation överföringen har gjorts, vilken motprestation som erhållits och den summa som överförts.

Anvisningar för granskning

En av partiet utsedd särskild granskare ska granska om redovisningen ger en rättvisande bild av hur partistödet har använts.

Granskningen ska ge svar på följande frågor:

- Framgår det av redovisningen att partistödet har använts för att utveckla partiets ställning i den kommunala demokratin?
- Finns underlag som styrker de kostnader som framgår av redovisningen?

Metod:

Granska aktiviteterna som framgår av tabell C i redovisningen och bedöm om de motsvarar syftet med partistödet. Stödet är avsett för det lokala partiarbetet som riktar sig till kommunmedlemmarna.

Kontrollera att det finns underlag som styrker kostnaderna för aktiviteterna.

Kontrollera att beräkningen av summan för kostnaderna i tabell C är korrekt.

Granska eventuella överföringar av partistödet till delar av partiorganisationen utanför kommunen (framgår av tabell C) och om motprestationer för dessa motsvarar syftet med partistödet.

Kontrollera om det finns underlag i partiets bokföring som styrker överföringen.

Kontrollera att beräkningen av summan för kostnaderna i tabell C är korrekt.

Kontrollera att sammanställningen i tabell A är korrekt.

Bedömning:

Bedömningen fylls i under rubriken "Granskningsrapport". Där väljs ett av de två bedömningsalternativen.

Om granskaren bedömer att redovisningen ger en rättvisande bild av hur partistödet har använts skrivs det övre bedömningsalternativet under. Om granskaren inte anser att redovisningen ger en rättvisande bild och har synpunkter på redovisningen skrivs dessa in i det nedre alternativet. Om mer plats för synpunkterna behövs kan en särskild bilaga bifogas.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

KUNGÄLVS KOMMUN
KOMMUNSTYRELSEN

Ank. 2023 -11- 21

Dnr. KS 2023/0957

Redovisning av kommunalt partistöd

År 20.22.

Partiuppgifter

Parti Centerpartiet		Organisationsnummer 802517-4718	Kontonummer 8105-9904793423-8
Utdelningsadress Grindvaktan 39		E-postadress hanstorwald@gmail.com	
Postnummer 442 39	Postort KUNGÄLV	Telefonnummer 0708 760 740	
Kontaktperson Hans Torwald			

A Sammanställning

	Kronor	Granskares anteckningar
Kvarstående partistöd från föregående period (år) *	16.400	
Beviljat partistöd för perioden	+ 43.600	
Utgifter under perioden (summa B + C)	-208.300	
Kvarstående partistöd inför kommande period (summa)	= 0	

B Redovisning av hur partistödet använts (aktiviteter)

Aktivitet	Kronor	Granskares anteckningar
Mötesverksamhet	16.800	
Utskick/Bank	+ 3.100	
	= 19.900	
Arroden	4.000	
Mässor	2.100	
Annonsor/pudix	1.200	
Utbildning m.m.	1.500	
Val utgifter	173.000	
Summa utgifter för aktiviteter under perioden	= 201.700	

C Överföringar till delar av partiorganisationen utanför kommunen

Granskares anteckningar

Överföring till	Motprestation	Kronor	Granskares anteckningar
Valfond	+	6.600	
	+		
Summa överföringar	=		

Underskrift

Jag intygar riktigheten i de uppgifter som lämnats i redovisningen		<i>Handtorvall</i>	
Underskrift ordförande	<i>Patrik Rön</i>	Telefon	0723 411076
Namnförtydligande	<i>Patrik Rönström</i>	Datum	23-11-

Granskningsrapport

Alternativ 1 (använd antingen alternativ 1 eller 2)

Jag har granskat den skriftliga redovisningen av hur det kommunala partistödet har använts och att det finns underlag som styrker uppgifterna. Min bedömning är att redovisningen ger en rättvisande bild av hur partistödet använts.	
Underskrift	Telefon
Namnförtydligande	Datum

Granskningsrapport

Alternativ 2 (använd antingen alternativ 1 eller 2)

Jag har granskat den skriftliga redovisningen av hur det kommunala partistödet har använts och att det finns underlag som styrker uppgifterna. Min bedömning är att redovisningen inte ger en rättvisande bild av hur partistödet använts.

Jag har gjort följande noteringar avseende redovisningen:

Underskrift	Telefon
Namnförtydligande	Datum

**KUNGÄLV
KOMMUN**

KUNGÄLV KOMMUN	
Ank.	2023 -06- 3 0
Dnr.	KS2023/0957

ANKOM
2023 -06- 2 9
KUNGÄLV KOMMUN

Redovisning av kommunalt partistöd**År 20²².....**

-6

Partiuppgifter

Parti Socialdemokraterna		Organisationsnummer 853300-3425	Kontonummer 12263-0
Utdelningsadress Västra strandgatan 2		E-postadress kassor.ak.kungälv@gmail.com	
Postnummer 44230	Postort Kungälv	Telefonnummer 0708-208558	
Kontaktperson Jonas Andersson			

A Sammanställning

Granskares anteckningar

	Kronor	Granskares anteckningar
Kvarstående partistöd från föregående period (år) *	106 159	
Beviljat partistöd för perioden	+ 163 600	
Utgifter under perioden (summa B + C)	- 269 759	
Kvarstående partistöd inför kommande period (summa)	= 0	

B Redovisning av hur partistödet använts (aktiviteter)

Granskares anteckningar

Aktivitet	Kronor	Granskares anteckningar
Lokalkostnader	59 620	
Administration och stöd (IT, porto, m.m.)	16 477	
Utåtriktad verksamhet	92 850	
Möteskostnader	5 856	
Annonsering och marknadsföring	53 912	
Utbildningskostnader	5 654	
Tryckt material	35 390	
Summa utgifter för aktiviteter under perioden	= 269 759	

ANKOM

2023-06-29

KUNGÄLVS KOMMITÉ

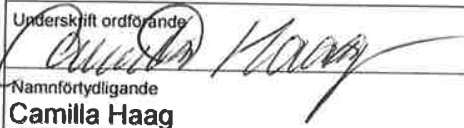
C Överföringar till delar av partiorganisationen utanför kommunen

Granskares anteckningar

Överföring till	Motprestation	Kronor	Granskares anteckningar
	+		
	+		
Summa överföringar	=		

Underskrift

Jag intygar riktigheten i de uppgifter som lämnats i redovisningen

Underskrift ordförande 	Telefon 073-3225983
Namnförtydligande Camilla Haag	Datum 2023-06-29

Granskningsrapport

Alternativ 1 (använd antingen alternativ 1 eller 2)

Jag har granskat den skriftliga redovisningen av hur det kommunala partistödet har använts och att det finns underlag som styrker uppgifterna. Min bedömning är att redovisningen ger en rättvisande bild av hur partistödet använts.

Underskrift 	Telefon 0707934176
Namnförtydligande Peter Styre	Datum 20230629

Granskningsrapport

Alternativ 2 (använd antingen alternativ 1 eller 2)

Jag har granskat den skriftliga redovisningen av hur det kommunala partistödet har använts och att det finns underlag som styrker uppgifterna. Min bedömning är att redovisningen inte ger en rättvisande bild av hur partistödet använts.

Jag har gjort följande noteringar avseende redovisningen:

Underskrift	Telefon
Namnförtydligande	Datum

**KUNGÄLV
KOMMUN**

KUNGÄLVS KOMMUN
KOMMUNSFÖRENINGEN

Ank. 2023 -06- 3 0

Dnr. KS/2023/0957

-5

Redovisning av kommunalt partistöd

År 20.....²²

Partiuppgifter

Parti SD KUNGÄLV	Organisationsnummer 802461-4904	Kontonummer 8304-8 123074652-9
Utdelningsadress OLLES GATA 2	E-postadress KUNGÄLV@SD.SE	
Postnummer 442 55	Postort YTTERBY	Telefonnummer 0731-410521
Kontaktperson		

A Sammanställning

Granskares anteckningar

	Kronor	Granskares anteckningar
Kvarstående partistöd från föregående period (år) *	+ 112820	
Beviljat partistöd för perioden	+ 93600	
Utgifter under perioden (summa B + C)	- 187528	
Kvarstående partistöd inför kommande period (summa)	= 18892	

B Redovisning av hur partistödet använts (aktiviteter)

Granskares anteckningar

Aktivitet	Kronor	Granskares anteckningar
VAROR/PR-MATERIAL	107137	
LOKALKOSTNADEN	1600	
RESOR/KONFERENSER/UTBILDNING	29922	
ANNONSERING	19126	
ADMIN	18843	
Summa utgifter för aktiviteter under perioden	= 176628	

C Överföringar till delar av partiorganisationen utanför kommunen

Granskares anteckningar

Överföring till	Motprestation	Kronor	Granskares anteckningar
SD RIKS	HEMSIDA, EMAIL		
	+ MINA SIDOR WEBBKORTER		
	+ MEDLEMSREGISTER		
Summa överföringar	= 10900		

Underskrift

Jag intygar riktigheten i de uppgifter som lämnats i redovisningen	
Underskrift ordförande 	Telefon 0703-598107
Namnförtydligande PATRIK REBERG	Datum 2023-06-27

Granskningsrapport

Alternativ 1 (använd antingen alternativ 1 eller 2)

Jag har granskat den skriftliga redovisningen av hur det kommunala partistödet har använts och att det finns underlag som styrker uppgifterna. Min bedömning är att redovisningen ger en rättvisande bild av hur partistödet använts.	
Underskrift 	Telefon 0704-444431
Namnförtydligande GREGEN PRANNTHIN	Datum 2023-06-27

Granskningsrapport

Alternativ 2 (använd antingen alternativ 1 eller 2)

Jag har granskat den skriftliga redovisningen av hur det kommunala partistödet har använts och att det finns underlag som styrker uppgifterna. Min bedömning är att redovisningen <u>inte</u> ger en rättvisande bild av hur partistödet använts.	
Jag har gjort följande noteringar avseende redovisningen:	
Underskrift	Telefon
Namnförtydligande	Datum

**KUNGÄLV
KOMMUN**

KUNGÄLV KOMMUNE	
Ank.	2023 -06- 30
Dnr.	KS 2023/0957

-4

Redovisning av kommunalt partistöd

År 20...22.

Partiuppgifter

Parti Kristdemokraterna i Kungälv		Organisationsnummer 857208-9533	Kontonummer 8105-9 934 781 741-4
Utdelningsadress % Göran Johansson, Olserödsgatan 112		E-postadress j.goran.gjn@gmail.com	
Postnummer 44242	Postort Kungälv	Telefonnummer 0705-522503	
Kontaktperson			

A Sammanställning

Granskares anteckningar

	Kronor	Granskares anteckningar
Kvarstående partistöd från föregående period (år) *	80382	
Beviljat partistöd för perioden	53600	
Utgifter under perioden (summa B + C)	106996	
Kvarstående partistöd inför kommande period (summa)	= 26986	

B Redovisning av hur partistödet använts (aktiviteter)

Granskares anteckningar

Aktivitet	Kronor	Granskares anteckningar
Reklam och annonsering	76172	
Utbildning	4075	
Bankfjärsta	1900	
Porto	531	
Medlemsaktiviteter och övrigt	5722	
Summa utgifter för aktiviteter under perioden	= 87700	

C Överföringar till delar av partiorganisationen utanför kommunen

Granskares anteckningar

Överföring till	Motprestation	Kronor	
KD Region /distrikt	+ Ombudsman och	19296	
	+ Centrala tjänster		
Summa överföringar	=	19296	

Underskrift

Jag intygar riktigheten i de uppgifter som lämnats i redovisningen	
Underskrift ordförande Ilona Waern	Telefon 0793580958
Namnförtydligande Ilona Waern	Datum 2023-06-29

Granskningsrapport

Alternativ 1 (använd antingen alternativ 1 eller 2)

Jag har granskat den skriftliga redovisningen av hur det kommunala partistödet har använts och att det finns underlag som styrker uppgifterna. Min bedömning är att redovisningen ger en rättvisande bild av hur partistödet använts.	
Underskrift 	Telefon 0762 007001
Namnförtydligande GUN-MARIE DAUN	Datum 2022-06-29

Granskningsrapport

Alternativ 2 (använd antingen alternativ 1 eller 2)

Jag har granskat den skriftliga redovisningen av hur det kommunala partistödet har använts och att det finns underlag som styrker uppgifterna. Min bedömning är att redovisningen <u>inte</u> ger en rättvisande bild av hur partistödet använts.	
Jag har gjort följande noteringar avseende redovisningen:	
Underskrift	Telefon
Namnförtydligande	Datum

KUNGÄLV
KOMMUN

KUNGÄLV
KOMMUN

Ank. 2023-06-09

Dnr. KS2023/0957

-3

01

Redovisning av kommunalt partistöd

År 20.....
22

Partiuppgifter

Parti Vänsterpartiet	Organisationsnummer 853301-2319	Kontonummer 97001012825 Ekonbanken
Utdelningsadress Kraggs Krappvägen 579 CO Andreas Antelid	E-postadress Kungälv@vansterpartiet.se	
Postnummer 442 44	Postort Kungälv	Telefonnummer 0739-728948
Kontaktperson Andreas Antelid		

A Sammanställning

Granskares anteckningar

	Kronor	Granskares anteckningar
Kvarstående partistöd från föregående period (år) *	8350,73	
Beviljat partistöd för perioden	+ 43600	
Utgifter under perioden (summa B + C)	-73062,47	
Kvarstående partistöd inför kommande period (summa)	= 0	

B Redovisning av hur partistödet använts (aktiviteter)

Granskares anteckningar

Aktivitet	Kronor	Granskares anteckningar
	+	
	=	
Möten och tema träffar	1115,22	
Medlems avgifter	800	
Administration	958,9	
Val 2022	60832,35	
Summa utgifter för aktiviteter under perioden	=63712,47	

C Överföringar till delar av partiorganisationen utanför kommunen

Granskarens anteckningar

Överföring till	Molprestation	Kronor	
Vänsterpartiet	+ Administration	4990	
Ung vänster	+ Val arbete	4360	
Summa överföringar	=	9350	

Underskrift

Jag intygar riktigheten i de uppgifter som lämnats i redovisningen	
Underskrift ordförande 	Telefon 0739-728948
Namnförtydligande Andreas Antelja	Datum 230608

Granskningsrapport

Alternativ 1 (använd antingen alternativ 1 eller 2)

Jag har granskat den skriftliga redovisningen av hur det kommunala partistödet har använts och att det finns underlag som styrker uppgifterna. Min bedömning är att redovisningen ger en rättvisande bild av hur partistödet använts.	
Underskrift Erik Andreasson	Telefon 0730690494
Namnförtydligande Erik Andreasson	Datum 230608

Granskningsrapport

Alternativ 2 (använd antingen alternativ 1 eller 2)

Jag har granskat den skriftliga redovisningen av hur det kommunala partistödet har använts och att det finns underlag som styrker uppgifterna. Min bedömning är att redovisningen <u>inte</u> ger en rättvisande bild av hur partistödet använts.	
Jag har gjort följande noteringar avseende redovisningen:	
Underskrift	Telefon
Namnförtydligande	Datum

KUNGÄLV
KOMMUN

KS2023/0957

ANKOM
2023-06-21
KUNGÄLVS KOMMUN

-2

Redovisning av kommunalt partistöd

Ar 20.....

Partiuppgifter

Parti	Liberalerna Kungälv	Organisationsnummer	802440-6869	Kontonummer	5152-1018537
Utdelningsadress	Fäntin vägen 56	E-postadress	henrik.rudolvsen@gmail.com		
Postnummer	414232	Postort	Kungälv	Telefonnummer	070-41698610
Kontaktperson	Henrik Rudolvsen				

A Sammanställning

	Kronor	Granskares anteckningar
Kvarstående partistöd från föregående period (år) *	82616	
Beviljat partistöd för perioden	+ 63600	
Utgifter under perioden (summa B + C)	- 118379	
Kvarstående partistöd inför kommande period (summa)	= 27837	

B Redovisning av hur partistödet använts (aktiviteter)

Aktivitet	Kronor	Granskares anteckningar
Reklam och PR	35845	
Velmaterial	+ 79219	
Bokföringsprogram	1935	
Bankavgift, SEB	= 1380	
Summa utgifter för aktiviteter under perioden	= 118379	

C Överföringar till delar av partiorganisationen utanför kommunen

Granskaros anteckningar

Överföring till	Motprestation	Kronor	Granskaros anteckningar
Liberalerna Västsverige	Serviceavgift	12720	
	+		
	+		
Summa överföringar	=	12720	

Underskrift

Jag intygar riktigheten i de uppgifter som lämnats i redovisningen	
Underskrift ordförande 	Telefon 0706 142766
Namnförtydligande Thomas Boong	Datum 230619

Granskningsrapport

Alternativ 1 (använd antingen alternativ 1 eller 2)

Jag har granskat den skriftliga redovisningen av hur det kommunala partistödet har använts och att det finns underlag som styrker uppgifterna. Min bedömning är att redovisningen ger en rättvisande bild av hur partistödet använts.	
Underskrift 	Telefon 0708 979597
Namnförtydligande Michael Karlsson	Datum 230621

Granskningsrapport

Alternativ 2 (använd antingen alternativ 1 eller 2)

Jag har granskat den skriftliga redovisningen av hur det kommunala partistödet har använts och att det finns underlag som styrker uppgifterna. Min bedömning är att redovisningen <u>inte</u> ger en rättvisande bild av hur partistödet använts.	
Jag har gjort följande noteringar avseende redovisningen:	
Underskrift	Telefon
Namnförtydligande	Datum

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Redovisning av kommunalt partistöd

År 2022

Partiuppgifter

Parti Utvecklingspartiet i Kungälv		Organisationsnummer 802492-0756	Kontonummer 8105-9 923 341 026-6
Utdelningsadress Arntorpsgatan 30		E-postadress martin@allhyr.com	
Postnummer 442 45	Postort Kungälv	Telefonnummer 0707-525192	
Kontaktperson Martin Ottosson			

A Sammanställning

Granskares anteckningar

	Kronor	Granskares anteckningar
Kvarstående partistöd från föregående period (år) *	171 738	
Beviljat partistöd för perioden	+ 73 600	
Utgifter under perioden (summa B + C)	- 220 212	
Kvarstående partistöd inför kommande period (summa)	= 25 126	

B Redovisning av hur partistödet använts (aktiviteter)

Granskares anteckningar

Aktivitet	Kronor	Granskares anteckningar
Bokföring, IT och övrig	+ 14 874	
Valkampanj	+ 205 338	
	= 220 212	
Summa utgifter för aktiviteter under perioden	= 220 212	

C Överföringar till delar av partiorganisationen utanför kommunen

Granskares anteckningar

Överföring till	Motprestation	Kronor	
	+		
	+		
Summa överföringar	=		

Underskrift

Jag intygar riktigheten i de uppgifter som lämnats i redovisningen	
Underskrift ordförande	Telefon
Namnförtydligande	Datum

Granskningsrapport

Alternativ 1 (använd **antingen** alternativ 1 eller 2)

Jag har granskat den skriftliga redovisningen av hur det kommunala partistödet har använts och att det finns underlag som styrker uppgifterna. Min bedömning är att redovisningen ger en rättvisande bild av hur partistödet använts.	
Underskrift	Telefon
Namnförtydligande	Datum

Granskningsrapport

Alternativ 2 (använd **antingen** alternativ 1 eller 2)

Jag har granskat den skriftliga redovisningen av hur det kommunala partistödet har använts och att det finns underlag som styrker uppgifterna. Min bedömning är att redovisningen inte ger en rättvisande bild av hur partistödet använts.	
Jag har gjort följande noteringar avseende redovisningen:	
Underskrift	Telefon
Namnförtydligande	Datum

Anvisningar till redovisning av kommunalt partistöd

Inledning

Enligt kommunallagen 2 kapitlet 9 § får kommuner ge ekonomiskt bidrag och annat stöd till politiska partier för att stärka deras ställning i den kommunala demokratin (partistöd). De partier som beviljas partistöd ska årligen lämna en skriftlig redovisning som visar att partistödet har använts till detta ändamål.

Redovisningen ska avse perioden 1 januari – 31 december och ges in till fullmäktige senast sex månader efter redovisningsperiodens utgång.

Sammanställning

Redovisningen ska omfatta allt det partistöd som använts under perioden, både det som mottagits under det senaste året och det som eventuellt sparats från tidigare år. Kravet på redovisning införs från och med kalenderåret 2015. Uppgift om eventuellt kvarstående partistöd från föregående år fylls därför inte i för år 2015. "Utgifter under perioden (året)" avser summan av tabellerna B och C.

Redovisning av hur partistödet har använts (aktiviteter)

Partistödet är avsett att användas till att stärka partiets ställning i den lokala demokratin. Ange vilka aktiviteter/inköp som partistödet har använts till och kostnaden för det.

Överföringar till delar av partiorganisationen utanför kommunen

Av redovisningen ska framgå om överföringar gjorts till delar av partiorganisationen utanför Kungälv kommun och vilka motprestationer som i så fall har mottagits. Ange till vilken organisation överföringen har gjorts, vilken motprestation som erhållits och den summa som överförts.

Anvisningar för granskning

En av partiet utsedd särskild granskare ska granska om redovisningen ger en rättvisande bild av hur partistödet har använts.

Granskningen ska ge svar på följande frågor:

- Framgår det av redovisningen att partistödet har använts för att utveckla partiets ställning i den kommunala demokratin?
- Finns underlag som styrker de kostnader som framgår av redovisningen?

Metod:

Granska aktiviteterna som framgår av tabell C i redovisningen och bedöm om de motsvarar syftet med partistödet. Stödet är avsett för det lokala partiarbetet som riktar sig till kommunmedlemmarna.

Kontrollera att det finns underlag som styrker kostnaderna för aktiviteterna.

Kontrollera att beräkningen av summan för kostnaderna i tabell C är korrekt.

Granska eventuella överföringar av partistödet till delar av partiorganisationen utanför kommunen (framgår av tabell C) och om motprestationer för dessa motsvarar syftet med partistödet.

Kontrollera om det finns underlag i partiets bokföring som styrker överföringen.

Kontrollera att beräkningen av summan för kostnaderna i tabell C är korrekt.

Kontrollera att sammanställningen i tabell A är korrekt.

Bedömning:

Bedömningen fylls i under rubriken "Granskningsrapport". Där väljs ett av de två bedömningsalternativen.

Om granskaren bedömer att redovisningen ger en rättvisande bild av hur partistödet har använts skrivs det övre bedömningsalternativet under. Om granskaren **inte** anser att redovisningen ger en rättvisande bild och har synpunkter på redovisningen skrivs dessa in i det nedre alternativet. Om mer plats för synpunkterna behövs kan en särskild bilaga bifogas.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (2)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Jennie Råå

Klicka eller tryck här för att ange datum.

Reglemente kommunens pensionärsråd (Dnr KS2023/2522-1)

Sammanfattning

Kommunen har sedan länge ett pensionärsråd, kommunens pensionärsråd (KPR), som består av pensionärsföreningar samt representanter från kommunstyrelsen och kommunfullmäktige. En ny styrdokumentsmall har tagits fram i kommunen vilket betyder att reglementet setts över och reviderats. Det som förändras är att sektorchef för trygghet och stöd ingår i beredningen annars är det samma innehåll som tidigare men med vissa justeringar för att passa den nya mallen. Utöver detta har även mindre språkliga korrigeringar gjorts.

Förslag till beslut:

- revidering av reglemente för kommunens pensionärsråd antas.

Juridisk bedömning

Föreslagen revidering är i enlighet med tillämplig lagstiftning (Kommunallagen 2017:725). Ingen fördjupad juridisk bedömning är nödvändig.

Förvaltningens bedömning

Enligt Kungälv kommuns policy för styrdokument ska arbetet med revidering ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Därav behöver reglementet revideras. Det nuvarande reglementet har en inaktuell grafisk profil och därför har de föreslagna reviderade reglementet även uppdaterat formateringen av reglementet för att följa kommunens nuvarande grafiska profil. Innehållet i reglementet i sin helhet har inte ändrats, men språkliga justeringar har gjorts.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Reglementet för kommunens pensionärsråd kan kopplas till kommunfullmäktiges strategiska mål genom *En trygg omsorg med valmöjligheter genom hela livet* och *Att alla medborgare och näringsliv ska känna ökat förtroende för kommunen*.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Reglementet för kommunens pensionärsråd kan kopplas till Agenda 2030 genom mål 10.2 *Minskad ojämlikhet* och mål 16.6 *Bygg effektiva tillförlitliga och transparenta institutioner*.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Rådet och dess reglemente följer programmet för *social hållbarhet* där *social översiktsplan* och *äldreplan* är framträdande.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Reglementet skapar en tydlighet i hur rådet fungerar och ger transparens för ledamöter och föreningar.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Reglementet underlättar för medarbetare genom tydlig beskrivning av rådets funktion.

Ekonomisk bedömning

Förslaget innebär inga kostnader för kommunen.

Förslag till beslut

- Reglementet för kommunens pensionärsråd revideras i enlighet med upprättat förslag.

Lena Arnfelt
Sektorchef trygghet och stöd

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Expedieras till:

För kännedom till:

Kungälvvs kommuns pensionärsråd

Reglemente

Diarie-/dokumentnummer: KS2021/0465

Beredande politiskt organ: Beredningen för Trygghet och stöd

Ersätter tidigare beslut: 2015-12-10 KF § 378/2015

Dokumentansvarig: Kommunens Pensionärsråd

Innehållsförteckning

1. Syfte	3
2. Mål och viljeinriktning	3
3. Sammansättning av pensionärsrådet	3
4. Tjänstemän	4

1. Syfte

Pensionärsrådet är ett organ för överläggningar, samråd och ömsesidig dialog mellan pensionärernas organisationer och kommunen å den andra sidan.

2. Mål och viljeinriktning

Pensionärsorganisationerna i rådet ges möjlighet att vara remissorgan till kommunfullmäktiges beredningar i frågor som gäller samhällsplanering, boende, vård och service till pensionärer och i de frågor som direkt påverkar målgruppens speciella förutsättningar.

Kommunens företrädare skall informera rådet om planer och förändringar av samhällsinsatsernas utformning och organisation som berör pensionärerna och inhämta synpunkter i ett så tidigt skede att rådets synpunkter och förslag kan påverka ärendets handläggning i aktuell beredning.

Rådets intresseområde samt reglemente ska vara väl känt inom äldreomsorgen (både privat och kommunal) samt den samhällsplanering som berör målgruppen.

Pensionärernas representanter har i rådet möjlighet att aktivt arbeta för pensionärsperspektiv i den kommunala verksamheten. De kan informera om och ge förslag till lämpliga anpassningar av det serviceutbud som berör de äldres förhållanden i samhället och möjlighet till god livskvalitet.

3. Sammansättning av pensionärsrådet

Pensionärsrådets mandattid skall sammanfalla med kommunala nämnders mandattid

Politiska ledamöter (5)

Representanter till rådet utses enligt följande:

- Kommunfullmäktige utser tre representanter från berörda beredningar
- Kommunstyrelsen utser två representanter

Kommunfullmäktige utser ordförande i pensionärsrådet.

Representation i pensionärsrådet

Pensionärsföreningar med fler än 100 medlemmar får en (1) representant i rådet. Föreningar med fler än 300 medlemmar får två (2) representanter. Till varje ordinarie ledamot skall en ersättare utses som deltar när ordinarie representant är frånvarande. Pensionärsföreningarna

utser sina representanter i rådet och respektive politiska organ utser sina. Rådet får i särskilda frågor adjungera personer från organisationer, styrelser, nämnder och förvaltningar.

4. Tjänstemän

Sektorchef eller annan tjänsteman som sektorchef utser, deltar vid behov som föredragande.

Pensionärsrådet är organisatoriskt knutet till kommunfullmäktige som utser ordförande. Pensionärsorganisationerna utser vice ordförande samt inom sig övriga funktionärer.

Rådet skall ha en beredningsgrupp som förbereder ärenden och föreslår dagordning/kallelse för rådets möten. Beredningsgruppen består av rådets ordförande samt en medlem från vardera Sveriges Pensionärsförbund (SPF) och Pensionärernas Riksorganisation (PRO) där en av dessa utsetts som viceordförande, samt sekreteraren i rådet.

Rådet sammanträder 4 - 5 gånger per år. Datum för rådets sammanträdesdagar fastställs vid rådets sista sammanträde för nästkommande år. Om det föreligger skäl för det, får ordföranden ställa in ett sammanträde eller ändra dagen eller tiden eller platsen för sammanträdet. Extra sammanträde hålls om rådets ordförande och beredningsgrupp anser att det behövs.

Ordföranden ansvarar för att kallelse utfärdas till sammanträdena. Kallelsen skall vara skriftlig och innehålla uppgifter om tid och plats för sammanträdet samt föredragningslistan. Kallelsen skall skickas till alla ledamöter och ersättare senast en vecka före sammanträdesdagen.

Vid rådets sammanträden upprättas protokoll, som justeras av ordförande och en av pensionärsrepresentanterna utsedd justeringsman. I protokollet ska redovisas rådets ställningstaganden och initiativ, liksom de avvikande meningar som kan ha framkommit vid rådets behandling av visst ärende. Ledamot äger rätt att få sin särskilda (avvikande) mening antecknad till protokollet. Protokollet skickas till ledamöter, ersättare och de nämnder och förvaltningar som berörs i frågor som hanterats av rådet.

Om ordföranden inte kan delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde träder vice ordförande in som ordförande. Om ordföranden är hindrad att fullgöra uppdraget för en längre tid får kommunfullmäktige utse en annan ledamot att vara ersättare för ordföranden. Ersättaren fullgör ordförandens samtliga uppgifter.

5. Ersättning till förtroendevalda

Kommunalt arvode enligt reglemente rörande ersättningar till kommunalt förtroendevalda utgår inte till representanter från organisationen i brukarråden **(KF201203-22 p.54)**.

Kommunen ställer resurser och lokal till rådets förfogande för administration samt omkostnader för att kunna genomföra verksamheten.

6. Förändringar i reglementet

Pensionärsrådet har rätt att hos beredningen för Trygghet och Stöd framlägga förslag till ändringar och kompletteringar i detta reglemente. Ändringar i reglementet beslutas av kommunfullmäktige.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Kungälv kommun pensionärsråd

Reglemente

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/2522

Beslut: <Datum-...Instans §.../År>

Beredande politiskt organ: Beredningen för trygghet och stöd

Ersätter tidigare beslut 2021-05-20 KF KS2021/0465

Giltighetstid: 2027-12-31

Dokumentansvarig: Kommunens pensionärsråd

Senast uppdaterad av: Sekreterare kommunens pensionärsråd

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Relation till andra styrdokument.....	3
3. Syfte.....	3
4. Mål och viljeinriktning.....	3
5. Sammansättning av kommunens pensionärsråd.....	3
6. Tjänstepersoner och organisation.....	4
7. Ersättning och kostnader.....	4
8. Förändringar i reglementet.....	5
9. Levandegöra.....	5
10. Uppföljning.....	5

**KUNGÄLV
KOMMUN**

1. Inledning

Detta dokument beskriver kommunens pensionärsråds mål, arbetsuppgifter, sammansättning, organisation och arbetsformer samt ersättning och kostnader.

2. Relation till andra styrdokument

Reglementet till Kommunens pensionärsråd är kopplat till *Äldreplan 2024–2027*. Äldreplanen är en del i programmet för social hållbarhet. Reglementet är även kopplat till Agenda 2030 genom mål 10.2 *Minskad ojämlikhet* och mål 16.6 *Bygg effektiva tillförlitliga och transparenta institutioner*.

3. Syfte

Kommunens pensionärsråd är ett organ för överläggningar, samråd och ömsesidig dialog mellan pensionärernas organisationer och kommunen.

4. Mål och viljeinriktning

Pensionärsorganisationerna i rådet ges möjlighet att vara remissorgan till kommunfullmäktiges beredningar i frågor som gäller samhällsplanering, boende, vård och service till pensionärer och i de frågor som direkt påverkar målgruppens speciella förutsättningar.

Kommunens företrädare skall informera rådet om planer och förändringar av samhällsinsatsernas utformning och organisation som berör pensionärerna och inhämta synpunkter i ett så tidigt skede att rådets synpunkter och förslag kan påverka ärendets handläggning i aktuell beredning.

Rådets intresseområde samt reglemente ska vara väl känt inom äldreomsorgen (både privat och kommunal) samt den samhällsplanering som berör målgruppen.

Pensionärernas representanter har i rådet möjlighet att aktivt arbeta för pensionärsperspektiv i den kommunala verksamheten. De kan informera om och ge förslag till lämpliga anpassningar av det serviceutbud som berör de äldres förhållanden i samhället och möjlighet till god livskvalitet.

5. Sammansättning av kommunens pensionärsråd

Pensionärsrådets mandattid ska sammanfalla med kommunala nämnders mandattid.

Representanter till rådet utses enligt följande:

- Kommunfullmäktige utser tre representanter. Ordförande och vice ordförande från beredningen för trygghet och stöd samt ordförande för beredningen samhälle och fritid
- Kommunstyrelsen utser två representanter. Ordförande för utskottet för trygghet och stöd och ordförande för utskottet samhälle och utveckling.

Det är totalt fem politiska ledamöter. Ordförande i beredningen för trygghet och stöd är tillika ordförande i kommunens pensionärsråd.

Politiska ledamöter i rådet ansvarar för att en ersättare kommer vid ordinaries frånvaro.

Representation i pensionärsrådet

Pensionärsföreningar med fler än 100 medlemmar får en (1) representant i rådet. Pensionärsföreningar med fler än 300 medlemmar får två (2) representanter. Till varje ordinarie ledamot skall en ersättare utses som deltar när ordinarie representant är frånvarande. Pensionärsföreningarna utser sina representanter i rådet. Rådet får i särskilda frågor adjungera personer från organisationer, styrelser, nämnder och förvaltningar.

6. Tjänstepersoner och organisation

Sektorchef eller annan tjänsteperson som sektorchef utser, deltar vid behov som föredragande.

Pensionärsrådet är organisatoriskt knutet till kommunfullmäktige som utser ordförande.

Pensionärsorganisationerna utser vice ordförande samt inom sig övriga funktionärer.

Sektorchef för trygghet och stöd utser sekreterare.

Rådet skall ha en beredningsgrupp som förbereder ärenden och föreslår dagordning/kallelse för rådets möten. Sektorchef fastslår dagordningen. Beredningsgruppen består av rådets ordförande samt en medlem från vardera Sveriges Pensionärsförbund (SPF) och Pensionärernas Riksorganisation (PRO) där en av dessa utsetts som viceordförande, samt sektorchef för trygghet och stöd och sekreteraren i rådet. Beredningsgruppen fastställer årets mötestider.

Kommunens politiker i rådet ska informera rådet om planer och förändringar av samhällsinsatsernas utformning och organisation som berör pensionärer och äldre och inhämta synpunkter i ett så tidigt skede att rådets synpunkter och förslag kan påverka ärendets handläggning i aktuellt utskott och styrelse.

Rådet sammanträder 4 - 5 gånger per år. Om det föreligger skäl för det, får ordföranden ställa in ett sammanträde eller ändra dagen eller tiden eller platsen för sammanträdet. Extra sammanträde hålls om rådets ordförande och beredningsgrupp anser att det behövs.

Ordföranden ansvarar för att kallelse utfärdas till sammanträdena. Kallelsen skall vara skriftlig och innehålla uppgifter om tid och plats för sammanträdet samt föredragningslistan. Kallelsen skall skickas till alla ledamöter och ersättare senast en vecka före sammanträdesdagen.

Vid rådets sammanträden upprättas protokoll, som justeras av ordförande och en av pensionärsrepresentanterna utsedd justerare. Protokollet ska redovisa rådets ställningstaganden och initiativ, liksom de avvikande meningar som kan ha framkommit vid rådets behandling av visst ärende. Ledamot äger rätt att få sin särskilda (avvikande) mening antecknad till protokollet. Protokollet skickas till ledamöter, ersättare och de nämnder och beredningar som berörs i frågor som hanterats av rådet.

Om ordföranden inte kan delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde träder vice ordförande in som ordförande. Om ordföranden är hindrad att fullgöra uppdraget för en längre tid får kommunfullmäktige utse en annan ledamot att vara ersättare för ordföranden. Ersättaren fullgör ordförandens samtliga uppgifter.

7. Ersättning och kostnader

Kommunen ställer resurser till rådets förfogande för administration och omkostnader för att kunna genomföra verksamheten.

Ersättning till representanter från nämnderna och beredningarna regleras i reglemente rörande ersättning till kommunalt förtroendevalda.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

8. Förändringar i reglementet

Pensionärsrådet har rätt att hos beredningen för trygghet och stöd framlägga förslag till ändringar och kompletteringar i detta reglemente. Ändringar i reglementet beslutas av kommunfullmäktige.

9. Levandegöra

Protokollet publiceras på kommunens webbplats samt skickas via e-post till ledamöter. Protokollet distribueras till beredningen för trygghet och stöd.

10. Uppföljning

En årlig utvärdering av årets genomförda sammanträden görs under årets sista sammanträde.

Årlig uppföljning av *Äldreplan 2024–2027* och dess handlingsplan.

Kungälv's kommun's pensionärsråd

Reglemente

Diarie-/dokumentnummer: KS2021/0465

Beredande politiskt organ: Beredningen för Trygghet och stöd

Ersätter tidigare beslut: 2015-12-10 KF § 378/2015

Dokumentansvarig: Kommunens Pensionärsråd

Innehållsförteckning

1. Inledning (ny punkt)	3
2. Relation till andra styrdokument (ny punkt)	3
3. Syfte (Tidigare punkt 1)	3
4. Mål och viljeinriktning	3
5. Sammansättning av pensionärsrådet	4
6. Tjänstemän- Tjänstepersoner och organisation	4
9. Levandegöra	6
10. Uppföljning	6

1. Inledning (ny punkt)

Detta dokument beskriver kommunens pensionärsråds mål, arbetsuppgifter, sammansättning, organisation och arbetsformer samt ersättning och kostnader.

2. Relation till andra styrdokument (ny punkt)

Reglementet till Kommunens pensionärsråd är kopplat till *Äldreplan 2024–2027*. Äldreplanen är en del i programmet för social hållbarhet. Reglementet är även kopplat till Agenda 2030 genom mål 10.2 *Minskad ojämlikhet* och mål 16.6 *Bygg effektiva tillförlitliga och transparenta institutioner*.

3. Syfte (Tidigare punkt 1)

Kommunens pensionärsråd är ett organ för överläggningar, samråd och ömsesidig dialog mellan pensionärernas organisationer och kommunen ~~å den andra sidan~~.

4. Mål och viljeinriktning

Pensionärsorganisationerna i rådet ges möjlighet att vara remissorgan till kommunfullmäktiges beredningar i frågor som gäller samhällsplanering, boende, vård och service till pensionärer och i de frågor som direkt påverkar målgruppens speciella förutsättningar.

Kommunens företrädare skall informera rådet om planer och förändringar av samhällsinsatsernas utformning och organisation som berör pensionärerna och inhämta synpunkter i ett så tidigt skede att rådets synpunkter och förslag kan påverka ärendets handläggning i aktuell beredning.

Rådets intresseområde samt reglemente ska vara väl känt inom äldreomsorgen (både privat och kommunal) samt den samhällsplanering som berör målgruppen.

Pensionärernas representanter har i rådet möjlighet att aktivt arbeta för pensionärsperspektiv i den kommunala verksamheten. De kan informera om och ge förslag till lämpliga anpassningar av det serviceutbud som berör de äldres förhållanden i samhället och möjlighet till god livskvalitet.

5. Sammansättning av pensionärsrådet

Pensionärsrådets mandattid skall sammanfalla med kommunala nämnders mandattid

Politiska ledamöter (5)

Representanter till rådet utses enligt följande:

Kommunfullmäktige utser tre representanter från berörda beredningar

Kommunstyrelsen utser två representanter

Kommunfullmäktige utser ordförande i pensionärsrådet

- Kommunfullmäktige utser tre representanter. Ordförande och vice ordförande från beredningen för trygghet och stöd samt ordförande för beredningen samhälle och fritid
- Kommunstyrelsen utser två representanter. Ordförande för utskottet för trygghet och stöd och ordförande för utskottet samhälle och utveckling.

Det är totalt fem politiska ledamöter. Ordförande i beredningen för trygghet och stöd är tillika ordförande i kommunens pensionärsråd.

Politiska ledamöter i rådet ansvarar för att en ersättare kommer vid ordinaries frånvaro.

Representation i pensionärsrådet

Pensionärsföreningar med fler än 100 medlemmar får en (1) representant i rådet. Föreningar med fler än 300 medlemmar får två (2) representanter. Till varje ordinarie ledamot skall en ersättare utses som deltar när ordinarie representant är frånvarande. Pensionärsföreningarna utser sina representanter i rådet och respektive politiska organ utser sina. Rådet får i särskilda frågor adjungera personer från organisationer, styrelser, nämnder och förvaltningar.

6. Tjänstemän Tjänstepersoner och organisation

Sektorchef eller annan tjänsteman tjänsteperson som sektorchef utser, deltar vid behov som föredragande.

Pensionärsrådet är organisatoriskt knutet till kommunfullmäktige som utser ordförande. Pensionärsorganisationerna utser vice ordförande samt inom sig övriga funktionärer.

Sektorchef för trygghet och stöd utser sekreterare.

Rådet skall ha en beredningsgrupp som förbereder ärenden och föreslår dagordning/kallelse för rådets möten. **Sektorchef fastslår dagordningen.** Beredningsgruppen består av rådets ordförande samt en medlem från vardera Sveriges Pensionärsförbund (SPF) och Pensionärernas Riksorganisation (PRO) där en av dessa utsetts som viceordförande, **samt sektorchef för trygghet och stöd och** samt sekreteraren i rådet. **Beredningsgruppen fastställer årets mötestider.**

Kommunens politiker i rådet ska informera rådet om planer och förändringar av samhällsinsatsernas utformning och organisation som berör pensionärer och äldre och inhämta synpunkter i ett så tidigt skede att rådets synpunkter och förslag kan påverka ärendets handläggning i aktuellt utskott och styrelse.

Rådet sammanträder 4 - 5 gånger per år. **Datum för rådets sammanträdesdagar fastställs vid rådets sista sammanträde för nästkommande år.** Om det föreligger skäl för det, får ordföranden ställa in ett sammanträde eller ändra dagen eller tiden eller platsen för sammanträdet. Extra sammanträde hålls om rådets ordförande och beredningsgrupp anser att det behövs.

Ordföranden ansvarar för att kallelse utfärdas till sammanträdena. Kallelsen skall vara skriftlig och innehålla uppgifter om tid och plats för sammanträdet samt föredragningslistan. Kallelsen skall skickas till alla ledamöter och ersättare senast en vecka före sammanträdesdagen.

Vid rådets sammanträden upprättas protokoll, som justeras av ordförande och en av pensionärsrepresentanterna utsedd **justeringsman** **justerare**. I protokollet ska redovisas rådets ställningstaganden och initiativ, liksom de avvikande meningar som kan ha framkommit vid rådets behandling av visst ärende. Ledamot äger rätt att få sin särskilda (avvikande) mening antecknad till protokollet. Protokollet skickas till ledamöter, ersättare och de nämnder och förvaltningar som berörs i frågor som hanterats av rådet.

Om ordföranden inte kan delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde träder vice ordförande in som ordförande. Om ordföranden är hindrad att fullgöra uppdraget för en längre tid får kommunfullmäktige utse en annan ledamot att vara ersättare för ordföranden. Ersättaren fullgör ordförandens samtliga uppgifter.

5. Ersättning till förtroendevalda **7. Ersättning och kostnader**

Kommunalt arvode enligt reglemente rörande ersättningar till kommunalt förtroendevalda utgår inte till representanter från organisationen i brukarråden (KF201203-22 p.54).

Kommunen ställer resurser och lokal till rådets förfogande för administration samt omkostnader för att kunna genomföra verksamheten.

Ersättning till representanter från nämnderna och beredningarna regleras i reglemente rörande ersättning till kommunalt förtroendevalda.

6. Förändringar i reglementet (Punkt 8)

Pensionärsrådet har rätt att hos beredningen för Trygghet och Stöd framlägga förslag till ändringar och kompletteringar i detta reglemente. Ändringar i reglementet beslutas av kommunfullmäktige.

9. Levandegöra

Protokollet publiceras på kommunens webbplats samt skickas via e-post till ledamöter. Protokollet distribueras till beredningen för trygghet och stöd.

10. Uppföljning

En årlig utvärdering av årets genomförda sammanträden görs under årets sista sammanträde.

Årlig uppföljning av *Åldreplan 2024–2027* och dess handlingsplan.

Filen hittades inte. Den är antingen borttagen eller utcheckad

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Sid 1 (4)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Linda Lundborg

2024-01-10

Begäran om återtagande av tillsyn enligt miljöbalken gällande vindkraftspark Rämna (Dnr MOBNM-2023-1021)

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har i beslut med diarienummer 504-32790-2008 (daterat 2008-12-29) bland annat överlåtit miljötillsynen för tillståndspliktig vindkraftsverksamhet till Kungälv kommun. På liknande sätt har även Stenungsunds kommun övertagit den operativa tillsynen för tillståndspliktiga vindkraftsparker.

Den 13 oktober 2023 gav Miljöprövningsdelegationen (MPD) i Västra Götaland tillstånd till vindkraftspark Rämna i Kungälv och Stenungsunds kommun, med anläggningsnummer 1482-1139 i sitt ärende med diarienummer 5345-2023.

Vindkraftspark Rämna har verksamhetskod 40.90 (B) enligt miljöprövningsförordningen (2013:251) och sträcker sig över två kommuner, Kungälv och Stenungsunds kommun. Genom att vindkraftsparken är lokaliserad på sådant sätt att verksamheten kommer bedrivas både i Kungälv och Stenungsunds kommun finns det två tillsynsmyndigheter.

I 1 kapitel 9 § i miljötillsynsförordning (2011:13), står att en tillsynsmyndighet ska bedriva tillsynen effektivt. Att bedriva tillsynen uppdelad på två tillsynsmyndigheter för samma tillsynsobjekt är inte att betrakta som en effektiv tillsyn. Utöver det så är det centralt för en rättssäker myndighetsutövning att det är tydligt vem som är tillsynsmyndighet. Oklarheter kan göra att fel myndighet agerar eller att tillsynsansvar faller mellan stolarna.

Av 1 kap. 21 § miljötillsynsförordningen (2011:13) framgår att en tillsynsmyndighet som har överlåtit operativ tillsyn till en kommunal nämnd, regelbundet ska följa upp och utvärdera tillsynen. Om förutsättningarna för överlåtelse enligt 20 §, i samma förordning och kapitel, inte längre finns så ska tillsynsmyndigheten återkalla överlåtelsen.

I och med att tillståndet till vindkraftspark Rämna tas i anspråk har förutsättningarna för överlåtelsen ändrats eftersom det innebär att det finns två tillsynsmyndigheter för samma tillsynsobjekt. Förutsättningarna för överlåtelse enligt 20 §, finns därmed inte för verksamheten med tillstånd: *Tillstånd till Vindkraftspark Rämna i Kungälv och Stenungsunds kommun, med anläggningsnummer 1482-1139 (diarienummer 5345-2023, beslutsdatum 2023-10-13).*

Kommunfullmäktige föreslås besluta följande:

"Ansvaret för den operativa tillsynen av tillsynsobjektet vindkraftspark Rämna, anläggningsnummer 1482-1139, återlämnas till Länsstyrelsen i Västra Götalands län utifrån 1 kap. 18 §, 21 § och 20 § punkt 2 i miljötillsynsförordning (2011:13)."

Ändringen skulle innebära att Länsstyrelsen i Västra Götalands län, från Kungälv kommun återtar överlåtelse av tillsynsansvar som beslutats 2008-12-29 i Länsstyrelsens ärende med diarienummer 504-32790-2008 för tillsynsobjektet vindkraftspark Rämna, anläggningsnummer 1482-1139. Övriga delar i beslutet om överlåten tillsyn ska kvarstå såsom tidigare.

Bakgrund

I miljötillsynsförordning (2011:13) finns bestämmelser om tillsyn över efterlevnad av miljöbalken med tillhörande förordningar och föreskrifter. Där framgår att Länsstyrelsen har ansvar för tillsynen i fråga om verksamheter som är tillståndspliktiga enligt miljöprövningsförordningen (2013:251). Om kommunfullmäktige i en kommun begär det kan Länsstyrelsen, enligt samma förordning, överlåta åt en kommunal nämnd att utöva tillsynen över tillståndspliktiga verksamheter.

Kungälv kommun begärde genom beslut i Kommunfullmäktige den 18 juni 2008 att Länsstyrelsen skulle överlåta den operativa tillsynen enligt miljöbalken för tillståndspliktiga verksamheter (så kallade B-anläggningar), med undantag för bland annat deponier för icke inert avfall, förbränningsanläggningar mm.

Länsstyrelsen har i sitt ärende som har diarienummer 504-32790-2008 (daterat 2008-12-29) beslutat att överlåta tillsynen enligt 9 kapitlet miljöbalken av tillståndspliktiga verksamheter till den nämnd som i Kungälv kommun fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet. Tillsynsansvaret för tillståndspliktiga vindkraftverksparker övergick därmed till Kungälv kommun 1 januari 2009.

Den 13 oktober 2023 gav Miljöprövningsdelegationen (MPD) i Västra Götaland tillstånd till vindkraftspark Rämna i Kungälv och Stenungsunds kommun, med anläggningsnummer 1482-1139 i sitt ärende med diarienummer 5345-2023.

Vindkraftspark Rämna består av två vindkraftverk var av det ena vindkraftverket är planerat att byggas i Kungälv kommun och det andra i Stenungsunds kommun. Vindkraftsparken har verksamhetskod 40.90 (B) enligt miljöprövningsförordningen (2013:251) och sträcker sig alltså över två kommuner.

I tillståndet har finns flera delar som har lämnats åt tillsynsmyndigheten att besluta om, så som till exempel exakt plats för anläggande av vägar och placering av vindkraftverk, granskning av kontrollprogram, arbets- och tidsplan, ljud- och skuggberäkningar med mera.

Tillståndet till vindkraftverken har ännu inte tagits i anspråk och beslutet är i nuläget överklagat. Verksamheten har alltså inte påbörjats på platsen.

I samband med tillståndsprocessen har tillsynsansvaret för just den här vindkraftsparken stämts av med Länsstyrelsen. Länsstyrelsen bekräftar att Kungälv kommun är, genom överlåtagandet av tillsyn, tillsynsmyndighet för vindkraftsparken. Länsstyrelsen meddelade då också att även Stenungsunds kommun har övertagit tillsynen på likande sätt.

På sidan 46 i tillståndet för vindkraftspark Rämna har MPD beskrivit att det kommer att finnas två tillsynsmyndigheter som ansvarar för den del som ligger inom respektive kommun vad det gäller anläggningsarbeten, drift och efterbehandling. Vidare beskriver MPD att de inte har möjlighet att reglera hur ett samarbete mellan kommunerna ska ske, men att det är önskvärt att en av kommunerna tar ett huvudansvar för handläggningen. Detta för att minska verksamhetsutövarens behov av att ha kontakt med flera tillsynsmyndigheter.

I 9 kapitel 37 § kommunallagen (2017:725) (KL) framgår att en kommun får ingå avtal om att någon av dess uppgifter helt eller delvis ska utföras av en annan kommun (avtalsamverkan). Inom ramen för avtalsamverkan, och med de begränsningar som följer av 6 kapitel 38 § KL, kan de samverkande kommunerna komma överens om att uppdra åt en anställd i den andra kommunen att besluta på kommunens vägnar i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden. Det kallas för *extern delegering*. När en anställd i en annan kommun får delegation beslutar den på den delegerande kommunens vägnar och beslutet är formellt sett fattat av den delegerande kommunen.

Den kommun som genom avtalssamverkan överlåter utförande av en uppgift har fortfarande kvar det övergripande ansvaret för den. Den ansvariga nämnden i den överlåtande kommunen är enligt 6 kapitel 6 § KL fortsatt ansvarig för att verksamheten bedrivs enligt lag och fullmäktiges riktlinjer och ansvarar för brister i den verksamhet som samverkan avser. Nämnden har även kvar revisionsansvaret och måste vara beredd att vidta åtgärder om brister i verksamheten upptäcks.

Förvaltningens bedömning

Genom att vindkraftsparken är lokaliserad på sådant sätt att verksamheten kommer bedrivas både i Kungälv och Stenungsunds kommuner finns det två tillsynsmyndigheter. Även om den ena kommunen skulle överlåta utförandet av tillsynen till den andra kommunen genom så kallad avtalssamverkan och eventuell extern delegation, så är ändå de båda nämnderna ytterst ansvariga. Delegeringen skulle bara avse halva parken och skulle ändå innebära att beslut om den del av parken som är delegerad skulle fattas på särskilt sätt. Alltså att det i de flesta fallen krävs att det fattas ett separat beslut från respektive kommun. Det innebär att det trots avtalssamverkan och extern delegering skulle bli dubbla beslut i de flesta fall.

Kommunerna skulle kunna utöva tillsyn i samråd och fatta samma beslut för sin respektive kommun. Men det skulle kunna komma till att det inte går att fatta samma beslut på grund av att förutsättningarna eller omgivningspåverkan ser olika ut i de olika kommunerna. Samverkan är möjlig, men den är alltid mer tidskrävande än om det är en enda myndighet som fattar beslut.

Utöver vad som beskrivs ovan så är det centralt för en rättssäker myndighetsutövning att det är tydligt vem som är tillsynsmyndighet. Oklarheter kan göra att fel myndighet agerar eller att tillsynsansvar faller mellan stolarna.

Två tillsynsmyndigheter skulle innebära att verksamhetsutövaren behöver betala tillsynsavgift till två olika kommuner. Det blir dubbla kostnader och om det dessutom krävs extra samverkan så blir det mer än dubbelt.

I 1 kapitel 9 § i miljötillsynsförordning (2011:13), står att en tillsynsmyndighet ska bedriva tillsynen effektivt. Att ha tillsynen uppdelat på två tillsynsmyndigheter, som det blir i praktiken om kommunerna har kvar tillsynsansvaret, är inte att betrakta som effektiv tillsyn.

Av 1 kap. 21 § miljötillsynsförordningen framgår att en tillsynsmyndighet som har överlåtit operativ tillsyn till en kommunal nämnd, regelbundet ska följa upp och utvärdera tillsynen. Om förutsättningarna för överlåtelse enligt 20 §, i samma förordning och kapitel, inte längre finns så ska tillsynsmyndigheten återkalla överlåtelsen.

Av punkt 2 i 20 § i miljötillsynsförordningen framgår att tillsynen endast kan överlåtas om förutsättningarna för att uppfylla kraven i 6-12 §§ finns. I § 9 framgår som beskrivits ovan att tillsynen ska bedrivas effektivt.

När Länsstyrelsen år 2008 överlät tillsynen till kommunen fanns inte den aktuella vindkraftsparken. Om eller när tillståndet till vindkraftspark Rämna, anläggningsnummer 1482-1139, tas i anspråk har förutsättningarna för överlåtelsen ändrats eftersom tillsynsobjektet ligger i två kommuner. Tillsynen blir inte effektiv varken för verksamhetsutövaren eller tillsynsmyndigheterna och tillsynsavgiften för verksamhetsutövaren blir högre än om det var en tillsynsmyndighet. Utöver det finns det alltså även problem med att otydlighet i vem som är tillsynsmyndighet för respektive fråga kan innebära att fel myndighet agerar eller att ingen agerar.

I 1 kap. 18 § i miljötillsynsförordningen framgår att det är kommunfullmäktige som kan begära att Länsstyrelsen överlåter tillsynen till kommunen. Så gjordes år 2008 då kommunen begärde att den operativa tillsynen över tillståndspliktiga verksamheter skulle överlåtas. I kommunens reglemente har inte den beslutsrätten uttryckligen getts till Miljö- och byggnadsnämnden. Beslut om det omvända, att begära att Länsstyrelsen återtar tillsynen, ska därför fattas av Kommunfullmäktige.

Utifrån ovan beskrivet görs bedömningen att Länsstyrelsen bör ändra den överlåtna tillsynen för verksamheten som har fått *Tillstånd till Vindkraftspark Rämna i Kungälv och Stenungsunds kommun, med anläggningsnummer 1482-1139 (diarienummer 5345-2023, beslutsdatum 2023-10-13)*. Det är alltså med anledning av att verksamheten avses att bedrivas i två kommuner, med allt vad det innebär, som överlåtelsen inte är att anse som lämplig för just det aktuella tillsynsobjektet. Kommunen bör därför återlämna tillsynen, för det aktuella tillsynsobjektet, som övertagits med stöd av 1 kap. 18 § i miljötillsynsförordningen.

Ekonomisk bedömning

Om Länsstyrelsen ändrar den överlåtna tillsynen vad det gäller den aktuella verksamheten och kommer fram till att tillsynen ska utövas av Länsstyrelsen istället för kommunerna så innebär det att verksamhetsutövarens kostnader, både för tillsynsavgift och det egna arbete som den som bedriver verksamheten behöver lägga ner, blir samma eller lägre. För tillsynsmyndighetens del borde det inte bli någon skillnad på kostnader/intäkter att utöva tillsynen eller inte, då verksamhetsutövaren ska betala kostnaderna som myndigheten har för handläggning och tillsyn.

Förslag till Kommunfullmäktige

Ansvar för den operativa tillsynen av tillsynsobjektet vindkraftspark Rämna, anläggningsnummer 1482-1139, återlämnas till Länsstyrelsen i Västra Götalands län utifrån 1 kap. 18 §, 21 § och 20 § punkt 2 i miljötillsynsförordning (2011:13).”

Linda Lundborg
Miljöinspektör

Kristina Franzén
Miljöchef

Expedieras till:

Länsstyrelsen i Västra Götalands län på e-post
vastragotaland@lansstyrelsen.se (tjänsteskrivelsen ska expedieras tillsammans med beslutet)

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-01-25

Sida

14 (26)

§ 10/2024

Begäran om återtagande av tillsyn enligt miljöbalken gällande vindkraftspark Rämna (Dnr MOBN2024/0003)

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har i beslut med diarienummer 504-32790-2008 (daterat 2008-12-29) bland annat överlåtit miljötillsynen för tillståndspliktig vindkraftsverksamhet till Kungälv kommun. På liknande sätt har även Stenungsunds kommun övertagit den operativa tillsynen för tillståndspliktiga vindkraftsparker.

Den 13 oktober 2023 gav Miljöprövningsdelegationen (MPD) i Västra Götaland tillstånd till vindkraftspark Rämna i Kungälv och Stenungsunds kommun, med anläggningsnummer 1482-1139 i sitt ärende med diarienummer 5345-2023.

Vindkraftspark Rämna har verksamhetskod 40.90 (B) enligt miljöprövningsförordningen (2013:251) och sträcker sig över två kommuner, Kungälv och Stenungsunds kommun. Genom att vindkraftsparken är lokaliserad på sådant sätt att verksamheten kommer bedrivas både i Kungälv och Stenungsunds kommun finns det två tillsynsmyndigheter.

I 1 kapitel 9 § i miljötillsynsförordning (2011:13), står att en tillsynsmyndighet ska bedriva tillsynen effektivt. Att bedriva tillsynen uppdelad på två tillsynsmyndigheter för samma tillsynsobjekt är inte att betrakta som en effektiv tillsyn. Utöver det så är det centralt för en rättssäker myndighetsutövning att det är tydligt vem som är tillsynsmyndighet. Oklarheter kan göra att fel myndighet agerar eller att tillsynsansvar faller mellan stolarna.

Av 1 kap. 21 § miljötillsynsförordningen (2011:13) framgår att en tillsynsmyndighet som har överlåtit operativ tillsyn till en kommunal nämnd, regelbundet ska följa upp och utvärdera tillsynen. Om förutsättningarna för överlåtelse enligt 20 §, i samma förordning och kapitel, inte längre finns så ska tillsynsmyndigheten återkalla överlåtelsen.

I och med att tillståndet till vindkraftspark Rämna tas i anspråk har förutsättningarna för överlåtelsen ändrats eftersom det innebär att det finns två tillsynsmyndigheter för samma tillsynsobjekt. Förutsättningarna för överlåtelse enligt 20 §, finns därmed inte för verksamheten med tillstånd: ***Tillstånd till Vindkraftspark Rämna i Kungälv och Stenungsunds kommun, med anläggningsnummer 1482-1139 (diarienummer 5345-2023, beslutsdatum 2023-10-13).***

Kommunfullmäktige föreslås besluta följande:

”Ansvaret för den operativa tillsynen av tillsynsobjektet vindkraftspark Rämna, anläggningsnummer 1482-1139, återlämnas till Länsstyrelsen i Västra Götalands län utifrån 1 kap. 18 §, 21 § och 20 § punkt 2 i miljötillsynsförordning (2011:13).”

Ändringen skulle innebära att Länsstyrelsen i Västra Götalands län, från Kungälv kommun återtar överlåtelse av tillsynsansvar som beslutats 2008-12-29 i Länsstyrelsens ärende med diarienummer 504-32790-2008 för tillsynsobjektet vindkraftspark Rämna,

MILJÖ OCH BYGGNADSNÄMNDEN**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-01-25

Sida

15 (26)

anläggningsnummer 1482-1139. Övriga delar i beslutet om överlåten tillsyn ska kvarstå såsom tidigare.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Återlämnande av tillsynsansvar för vindkraftspark Rämna

Förslag till kommunfullmäktige

Ansvaret för den operativa tillsynen av tillsynsobjektet vindkraftspark Rämna, anläggningsnummer 1482-1139, återlämnas till Länsstyrelsen i Västra Götalands län utifrån 1 kap. 18 §, 21 § och 20 § punkt 2 i miljötillsynsförordning (2011:13).

Expedieras till:

Länsstyrelsen i Västra Götalands län på e-post

vastragotland@lansstyrelsen.se (tjänsteskrivelsen ska expedieras tillsammans med beslutet)

MILJÖ OCH BYGGNADSNÄMNDEN

KUNGÄLVS
KOMMUN

Justeras sign

Beredningsskrivelse

1(1)

Datum

2/14/2024

Ärende:

Kulturpolicy

Diarienummer:

KS2023/2620-1

Instans:

Beredningen för lärande och kultur

Beredningsskrivelse - Kulturpolicy

Beredningen för lärande och kultur har haft upppe Kulturpolicy för revidering med anledning av den nya mandatperioden.

Beredningen har sett över policyn och reviderat faktafel samt genomfört redaktionella förändringar.

Förslag till kommunfullmäktige

1. Upprättat dokument: Kulturpolicy antas.

Beredningen för lärande och kultur

Expedieras till: sophie.nygren@kungalv.se

För kännedom till:

**BEREDNINGEN FÖR
BILDNING OCH KULTUR**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset, 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-238002
E-POST kommun@kungalv.se
HEMSIDA www.kungalv.se

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kulturpolicy program

Policy program

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/2620

Beslut: <Datum-...Instans §.../År>

Beredande politiskt organ: Beredningen för lärande och kultur

Ersätter tidigare beslut 2020-09-03 - Kommunfullmäktige

Giltighetstid: 2027-12-31

Dokumentansvarig: Beredningen för bildning och lärande

Senast uppdaterad av: Nämndsekreterare

Innehållsförteckning

1.	Inledning	3
2.	Relation till andra styrdokument och kommunfullmäktiges strategiska mål	3
3.	Syfte	3
4.	Mål och viljeinriktning	3
5.	Identifierade områden att samverka kring	3
c)	Kultur – Kultur	4
d)	Kultur – social hållbarhet	4
e)	Kultur – näringsliv	4
f)	Kultur – Västra Götalandsregionen	5
g)	Kultur – bidrag	5
h)	Kultur - anläggning, drift och skötsel	5
6.	Värden att särskilt beakta i Kungälv kommun kulturliv	5
6.1	Integration och jämställdhet	5
6.2	Barn och unga	5
6.3	Kulturskola	6
6.4	Äldre	6
6.5	Bibliotek	6
6.6	Föreningsliv	6
7.	Levandegöra	6
8.	Uppföljning	6

**KUNGÄLV
KOMMUN**

1. Inledning

"Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling." (citat hämtat från de nationella kulturpolitiska målen, 2009)

I Kungälv kommun vill vi främja allas möjlighet till kulturupplevelse och eget skapande, främja ett levande kulturarv samt särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur. I Kungälv vill vi lyfta fram vårt rika kulturhistoriska arv och värna om att ta vara på våra nysvenska medborgares kultur och deras historia. Vi behöver gränsöverskridande kulturell samverkan för att skapa ett tryggt, jämställt, jämlikt och bra samhälle.

2. Relation till andra styrdokument och kommunfullmäktiges strategiska mål

- Kungälv kommun kulturprogram grundas i kulturavsnittet i "Vision 2040" samt "Kulturstrategi Västra Götaland – och regional kulturplan 2024-2027".
- Kulturprogrammet knyter an till kommunfullmäktiges strategiska mål att alla medborgare ska ha möjlighet att delta i ett rikt och aktivt kulturliv **samt att kulturen ska ut i kommunens alla delar.**
- Nationella målen för kultur

3. Syfte

Syftet med kulturpolicyn är att skapa fler kontaktytor mellan boende i Kungälv kommun, främja integration samt skapa gynnsamma förutsättningar att ytterligare utveckla kulturen i kommunen. Policyn syftar också till att främja fler tvärkulturella mötesplatser för integration mellan olika generationer och intressegrupper.

4. Mål och viljeinriktning

- Särskilt uppmärksamma barn och ungas rätt till kultur
- Tydliggöra kulturens roll framåt och vikten av densamma för integration, samhällsbygge och demokratiska processer.
- Utveckla digitalisering av kulturen
- Att skapa fler tvärkulturella mötesplatser.

5. Identifierade områden att samverka kring

- a) Kultur - skola
- b) Kultur – Idrott och kulturskola
- c) Kultur – kultur
- d) Kultur – social hållbarhet
- e) Kultur - näringsliv
- f) Kultur -Västra Götalandsregionen
- g) Kultur - bidrag
- h) Kultur – anläggning, drift och skötsel

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

a) Kultur - skola

Vi vill...

- Att det ska finnas mötesplatser för kulturen och skolan
- Att skolornas utemiljö ska stimulera till kulturell aktivitet och upplevelser
- Att förutsättningar ska skapas för gemensamma aktiviteter kulturen ska engageras som kraft och resurs för en positiv samhällsutveckling, genom att skola och kulturen samarbetar i syfte att uppmuntra barn och ungdomar till aktivitet.

b) Kultur – Idrott och kulturskola

Idrottsskolan kompletterades med kulturaktiviteter genom beslut i kommunfullmäktige 2016-04-21 och bytte därmed namn till Idrott och kulturskolan. Civilsamhället driver idrott och kulturskolan genom uppdrag från idrottsrådet.

Vi vill...

- Att Idrott och kulturskolan bör på sikt bli jämlikt med antalet aktiviteter av kultur och idrott.

c) Kultur – Kultur

Vi vill...

- Att kulturens roll i Kungälv kommun stärks. Styrkan uppnås genom kulturaktörers egna mål att rekrytera och engagera medlemmar och ledare. Att samarbetet mellan kulturen, kommunen och näringslivet utvecklas.
- Att kulturen ska arbeta med de nationella kulturpolitiska målen.
- Att Kungälv kommuns kulturarv från de tidigaste bosättningarna och framåt visas på ett lättillgängligt sätt för Kungälv medborgare.
- Att den kommunala konstsamlingen ska bevaras och i möjligaste mån göras tillgänglig. När ekonomin tillåter utvecklas.
- Att konstnärlig utsmyckning av det offentliga rummet är en viktig del av kulturupplevelsen i kommunen och bör uppmuntras.
- Att kulturhuset ska vara ett nav för gränsöverskridande kulturell samverkan.

d) Kultur – social hållbarhet

Vi vill...

- Finna nya samarbetsformer mellan kulturen och övriga intressegrupper i samhället.
- Att kulturen ska ses som en resurs för en positiv samhällsutveckling.
- Öka kunskapen och prova nya sätt att arbeta med integrations- och mångfaldsfrågor. Förenkla möjligheten att bedriva och medverka i kulturaktiviteter.
- Att trösklarna ska minskas för att göra det möjligt för alla att delta i föreningslivet.

e) Kultur – näringsliv

Vi vill...

- Aktivt utveckla samarbetet mellan kulturen, Kungälv kommun och näringslivet.
- Att synergieffekterna av hur kulturevenemang påverkar besöksnäringen beaktas när evenemang planeras.
- Visa på att kreativa kulturnäringsringar som är betydelsefulla för medborgarnas intresse och ska

**KUNGÄLV
KOMMUN**

skapa förutsättningar för att främja besöksnäringen.

- Att Kungälv kommun kulturarv från de tidigaste bosättningarna och framåt visas på ett lättillgängligt sätt som påverkar turistströmmar.

f) Kultur – Västra Götalandsregionen

Vi vill...

- Att kommunen samverkar med andra kommuner, organisationer och intressenter för att främja kulturens utveckling.

Se Kulturstrategi Västra Götaland – och regional kulturplan 2020–2023.

g) Kultur – bidrag

Vi vill...

- Att syftet med bidragen till föreningarna ska vara
 - a. Bidra till en god och jämlik folkhälsa
 - b. Fostra ansvarstagande individer
 - c. Stimulera integration och minska utanförskap
 - d. Säkra Kungälv som en attraktiv kommun
 - e. Skapa en rolig, stimulerande och omväxlande fritid för alla
 - f. Säkerställa bra utbildade ledare
 - g. Uppmuntra unga att bli ledare
 - h. Stimulera möjligheten för kulturen att ta emot personer med funktionsvariationer

h) Kultur - anläggning, drift och skötsel

Vi vill...

- Att det skapas bra förutsättningar för nyttjande, drift och skötsel av alla kulturanläggningar i Kungälv kommun.
- Att det skapas bra förutsättningar för tillgängliga kulturanläggningar.
- Att kulturrådet skall vara remissinstans i arbete med planering av nya bostadsområden. De kommunala målen om hållbarhet ska följas vid nybyggnation, ombyggnation och tillbyggnad av anläggningar.

6. Värden att särskilt beakta i Kungälv kommun kulturliv

Kungälv kommun visionen är att alla medborgare ska ha rätt att aktivt deltaga och skapa kultur.

6.1 Integration och jämställdhet

Kultur ska användas för att långsiktigt stödja, stimulera och säkerställa integration.

Delaktighet i kulturaktiviteter och föreningsliv skapar mötesplatser och minskar utanförskapet, barnfattigdomen och segregationen i Kungälv kommun.

Jämställdhet och jämlikhet ska stärkas och främjas för alla kommuninvånarens rätt att delta i föreningsliv och kulturaktiviteter.

6.2 Barn och unga

Barn och unga ska möta kulturyttringar såväl i skolan, på kulturhuset som i sitt

**KUNGÄLV
KOMMUN**

närområde.

Sträva efter att nå ut med kultur till de barn och unga som kulturverksamheterna inte når i sin ordinarie verksamhet.

6.3 Kulturskola

Ett vidgat utbud i Kulturskolan ger fler barn och ungdomar möjlighet till delaktighet i kulturlivet och kulturupplevelser.

6.4 Äldre

Kungälv kommun ska främja äldre kommunmedborgares möjligheter till att delta i kulturen. Kulturaktiviteter bör ses som en betydande friskvårdsfaktor.

6.5 Bibliotek

Alla kommuninvånare ska ha möjlighet att ta del av och nyttja bibliotekens tjänster.

6.6 Föreningsliv

Kungälv kommun ska tillvarata kulturföreningarnas kompetens.

6.7 Kulturhus

Kungälv kommun ska ta sin del av ansvaret för att skapa en dynamik och utveckling samt bidra till Kungälv identitet. Vi ser gärna att utvecklingen av stadskärnan tar tillvara och utvecklar kulturen för att skapa mötesplatser där ett framtida kulturhus/ kreativitetshus med flera funktioner såsom stadsmuseum ingår.¹

7. Levandegöra

Kulturpolicyen publiceras på kommunens hemsida och revideras varje mandatperiod.

8. Uppföljning

I samband med att Kulturpolicyen revideras varje mandatperiod blir ansvariga politiker uppdaterade och dialog förs om utvecklingen inom området.

¹ Kungälv 2030 Programförklaring <https://www.kungalv.se/siteassets/dokument/kommun-och-politik/arsredovisning/programforklaring-kungalv-2030-strategiska-mal-budgetdirektiv-2023-slutversion-11-nov-22.pdf> hämtad 2023-03-06

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (2)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Kajsa Danesjö

2024-01-10

Förvaltningens bedömning (Dnr KS2023/2620-2)

Sammanfattning

Kungälv kommuns styrdokument ska revideras under ny mandatperiods första år enligt policy för styrdokument. Beredningen för lärande och kultur har därför reviderat kulturprogrammet. Dokumentet har bytt namn och typ från program till policy samt vissa innehållsmässiga justeringar har utförts.

Förvaltningen ska lämna bedömning på dokument som tas fram av kommunfullmäktiges beredningar inför beslut, därav har förvaltningen bedömt kulturpolicyen utifrån ekonomi och juridik.

Juridisk bedömning

Kulturpolicyen utgör inga hinder ur juridisk synpunkt.

Ekonomisk bedömning

Förvaltningen har ett politiskt uppdrag om att arbeta fram ett förslag på stadsplan där det finns möjlighet att tillvarata och utveckla kulturen för att skapa mötesplatser där ett framtida kulturhus/kreativitetshus med flera funktioner såsom stadsmuseum ingår.

Uppdraget innebär att utreda en flytt av stadsbiblioteket till området kring den gamla stadskärnan i Kungälv, där även ett stadsmuseum med flerfunktioner kan ingå. Vidare specificeras att ett stadsmuseum måste utredas mycket noga eftersom det innebär ett åtagande för kommunen. Förvaltningen arbetar med uppdraget i nuläget genom flera olika utredningar och kommer att återkoppla uppdraget. Ett åtagande motsvarande ovan behöver prioriteras och arbetas in i kommande budgetprocesser. I den gamla stadskärnan är kommunens markinnehav begränsat.

Om en investering med samma volym och innehåll som den kultur och biblioteksbyggnad vi idag hyr på Mimers Hus ska uppföras gör förvaltningen bedömningen att investeringsutgiften uppgår till mellan 300-400 Mkr.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen ställer sig positiv att det finns en kulturpolicy som ett övergripande styrande dokument som anger riktning för verksamheten tillsammans med strategiska mål och politiska uppdrag. Förvaltningen kommer inleda ett arbete med att revidera kommunens kulturplan som bygger vidare på denna policy.

En policy ska vara en övergripande avsiktsförklaring, som vägleder och anger förhållningssätt samt vilka värden som ska beaktas (policy för styrdokument KS2019/1577), kulturpolicyen når i flera delar nivån av ett policydokument men blir i vissa fall för detaljerad, exempelvis punkt 5h där policyen föreslår att kulturrådet ska vara remissinstans vid planering av nya bostadsområden i kommunen. Förvaltningen ställer sig dock positiv till att få med kulturperspektivet vid planering av nya bostadsområden.

Under punkt 5f finns referat till regionens kulturstrategi. Förvaltningen vill uppmärksamma att den nu antagna regionala kulturstrategin gäller för år 2024–2027.

Anna Byvald
Enhetschef allmänkultur/bibliotek

Dennis Reinhold
Tf verksamhetschef kultur

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-06

Sida

7 (23)

§ 5/2024

Beredningskrivelse - Kulturpolicy/kulturprogram (Dnr KS2023/2620)

Sammanfattning

Beredningen för lärande och kultur har haft uppe Kulturpolicy för revidering med anledning av den nya mandatperioden.

Beredningen har sett över policyn och reviderat faktafel samt genomfört redaktionella förändringar.

Yrkande

Anders Holmensköld (M): Bifall till förslaget.

Propositionsordning

Ordförande ställer proposition på yrkandet och finner att utskottet för bildning och lärande antar förslaget.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Beredningskrivelse - Kulturpolicy/kulturprogram

Bilaga Kulturpolicy, reviderad 231122 blk

Bilaga Förvaltningens bedömning

Förslag till kommunfullmäktige

1. Upprättat dokument: Kulturpolicy antas.

UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE

KUNGÄLVS
KOMMUN

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-06

Sida

7 (23)

§ 5/2024

Beredningsskrivelse - Kulturpolicy/kulturprogram (Dnr KS2023/2620)

Sammanfattning

Beredningen för lärande och kultur har haft uppe Kulturpolicy för revidering med anledning av den nya mandatperioden.

Beredningen har sett över policyn och reviderat faktafel samt genomfört redaktionella förändringar.

Yrkande

Anders Holmensköld (M): Bifall till förslaget.

Propositionsordning

Ordförande ställer proposition på yrkandet och finner att utskottet för bildning och lärande antar förslaget.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Beredningsskrivelse - Kulturpolicy/kulturprogram

Bilaga Kulturpolicy, reviderad 231122 blk

Bilaga Förvaltningens bedömning

Förslag till kommunfullmäktige

1. Upprättat dokument: Kulturpolicy antas.

**UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Beredningsskrivelse

1(1)

Datum
2/14/2024

Ärende:
Digitalisering Förskola och Skola i Kungälv kommun

Diarienummer:
KS2023/2621

Instans:
Beredningen för lärande och kultur

Beredningsskrivelse - Digitalisering Förskola och Skola i Kungälv kommun

Beredningen för lärande och kultur har haft uppe Digitalisering Förskola och Skola i Kungälv kommun för revidering med anledning av den nya mandatperioden.

Beredningen har sett över policyn och reviderat faktafel samt genomfört redaktionella förändringar.

Förslag till kommunfullmäktige

1. Upprättat dokument: Digitalisering Förskola och Skola i Kungälv kommun antas.

Beredningen för lärande och kultur

Expedieras till: Sophie.nygren@kungalv.se

För kännedom till:

**BEREDNINGEN FÖR
BILDNING OCH KULTUR**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset, 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-238002
E-POST kommun@kungalv.se
HEMSIDA www.kungalv.se

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Digitalisering Förskola och Skola i Kungälv kommun

Policy

Grönt läggs till

Rött tas bort

Diarie-/dokumentnummer: KS2023/2621

Beslut: <Datum-...Instans §.../År>

Beredande politiskt organ: Beredningen för lärande och kultur

Ersätter tidigare beslut 2021-04-15 Kommunfullmäktige § 61/2021

Giltighetstid: 2027-12-31

Dokumentansvarig: Beredningen för lärande och kultur

Senast uppdaterad av: Nämndsekreterare

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Relation till andra styrdokument	3
3. Syfte	4
4. Mål och viljeinriktning	4
5. Fokusområde	4
6. Sammanfattningsvis att Levandegöra strategin	5
7. Uppföljning	6
Referenser	7

UTKAST

**KUNGÄLV
KOMMUN**

1. Inledning

Digitalisering inom förskolan och skolan handlar om att öka kvaliteten i undervisningen, **där denna kan göra positiv skillnad**. Ny digital teknik skapar förutsättningar för både samarbete och nya arbetsätt. Utmaningen är att dra nytta av den nya tekniken **och dess verktyg** på ett effektivt sätt.

Arbetsätt, digitala lärarresurser och även elevuppgifter måste förändras.¹ Digitalisering genom artificiell intelligens (AI) kan komma att förändra de förutsättningar som finns för undervisning och elevers lärande. Därför behöver lärare och personal få en ökad insikt och **regelbunden** nödvändig kunskap för hur AI kan användas för att möjliggöra anpassningar utifrån elevers förmågor och behov. Med de fördelar och möjligheter som AI för med sig följer även risker och utmaningar inom säkerhet och likvärdighet.²

Nationell strategi och handlingsplan

Skolväsendet fick den 19 oktober 2017 en nationell digitaliseringsstrategi vars syfte är att främja kunskapsutvecklingen och skapa likvärdiga förutsättningar för alla barn och elevers digitala kompetens.

Målet med strategin är att *"det svenska skolväsendet ska vara ledande i att använda digitaliseringens möjligheter på bästa sätt för att uppnå en hög digital kompetens hos barn och elever för att främja kunskapsutvecklingen och likvärdigheten"*³. I Skolverkets förslag till strategier tydliggörs att digital kompetens är en central fråga och att digitaliseringens möjligheter ska präglade skolväsendet.

Den nationella digitaliseringsstrategin innehåller tre fokusområden:

- Digital kompetens för alla i skolväsendet
- Likvärdig tillgång och användning
- Forskning och uppföljning kring digitaliseringens möjligheter

Beredningen för **lärande och kultur bildning och lärande** i Kungälv kommun har tagit fram ett visionärt strategiskt policydokument med utgångspunkt ifrån den nationella digitaliseringsstrategin för att möta framtidens digitaliseringsutmaningar. Den snabba utvecklingen i samhället ställer krav på förändring. Digitaliseringen i skolan **kan skapa** nya **intressanta och effektiva** möjligheter för lärande, **om denna används på ett klokt sätt med fokus på elevens förmågor och logiskt tänkande**. Dagens och morgondagens **demokratiska** samhälle förutsätter **ju även** digitalt kompetenta medborgare, **och att skolundervisningen följer den övriga samhällsutvecklingen**.

2. Relation till andra styrdokument

Beredningen för **lärande och kultur bildning och lärande** har i uppdrag att långsiktigt skapa en hållbar styrning och ledning i frågor som berör skolutveckling kopplat till digitalisering, teknik, pedagogik och forskning i framkant **utefter gällande lagstiftning**. Beredningens arbete styrs från uppdraget givet av kommunfullmäktige och det strategiska målet *Att ge goda förutsättningar för livslångt lärande*⁴. Beredningen har utgått från skollagen⁵, läroplanen⁶, och andra gällande styrande dokument och

¹ Skolverket Leda digitaliseringen på skolor och förskolor

² Skolverket Artificiell intelligens i skolan kräver ökad insikt hos lärarna

³ Skolverket (2020) Vi främjar skolväsendets digitalisering. Stockholm: Skolverket

⁴ Rambudget 2023-2026 Kungälv kommun

⁵ SFS 2010:800

⁶ Skolverket (2019). *Läroplan för grundskolan 2011. Rev. 2019*. Stockholm: Skolverket

**KUNGÄLV
KOMMUN**

framförallt tar policyutgångspunkt i den nationella digitaliseringsstrategin från 2017⁷. Tre strategiska områden är identifierade i Kungälv, som syftar till att lyckas med digitaliseringen: en smartare förvaltning, förenkla vardagen och ökad digital förmåga⁸. Alla tre områdena påverkar i viss mån digitaliseringen inom skola men främst vill beredningen lyfta fram hur en ökad digital förmåga kan bidra till det övergripande kunskapsmålet att alla elever ska lyckas i skolan⁹.

3. Syfte

Den här digitaliseringspolicyⁿ har en långsiktig ansats och inriktning som utgör vägledning för den IT- och digitaliseringsplan som förvaltningen inom sektor bildning och lärande har gjort. Tillsammans strävar vi för en gemensam riktning som ytterst syftar till att alla elever ska utveckla sina digitala kompetenser som krävs för ett aktivt och demokratiskt medborgarskap och framtida yrkesliv. Målsättningen är en likvärdig skola där alla elever är inkluderade avseende tillgång till och förståelse av digitala verktyg och dess användare och digitalt användande, samt att den digitala kompetensen hos medarbetarna som arbetar i skolan fortsatt måste prioriteras och utvecklas.

4. Mål och viljeinriktning

Beredningens långsiktiga vision är att uppnå en fullt ut likvärdig skola där eleverna når kunskapsmålen med stöd av digitaliseringens möjligheter med utgångspunkt i den nationella digitaliseringsstrategin¹⁰.

För att det ska ske krävs:

- Att säkerställa ständig kompetensutveckling på alla nivåer
- Att ha en långsiktig plan med tydliga prioriteringar inom området
- Att alla roller och ansvar är tydligt definierade och kända på samtliga nivåer
- Att säkerställa att eleverna har tillräcklig kompetens inom IT-säkerhet med ett källkritiskt- och rimlighetsperspektiv
- Att det finns ett uppdaterat tidsenligt och innovativt digitalt ekosystem, samt teknisk och pedagogisk support som motsvarar användarnas behov
- Att skolorna tillämpar en säker teknik som innebär en trygg användning för eleverna
- Att det inom förvaltningen finns en koppling till det systematiska kvalitetsarbetet med fokus på utvärdering och uppföljning
- Att vi vågar utmana och utveckla kunskap kring digitaliseringens effekter utifrån beprövad erfarenhet och forskning
- Att vid behov utnyttja relevanta tillika beprövade metoder samt program i syfte att motverka olovligt användande av AI-program inom skolans verksamheter.
- Att ta tillvara på och nyttja de nya möjligheterna med AI och ny teknik.

5. Fokusområde

Den nationella digitaliseringsstrategin inbegriper tre huvudområden, som är indelade i delområden¹¹.

Digital kompetens för alla inom skolväsendet

⁷ Skolverket (2020). Vi främjar skolväsendets digitalisering. Stockholm: Skolverket

⁸ Kungälv kommun (2019).

⁹ Hattie, J. (2012).

¹⁰ Utbildningsdepartementet (2017).

¹¹ Skolverket (2020a).

KUNGÄLV KOMMUN

- Rektor och huvudman ska ha förmåga att strategiskt leda det digitala utvecklingsarbetet i verksamheten
- Medarbetare som arbetar med barn och elever ska ha kompetens att välja och använda ändamålsenliga verktyg i utbildningen

Likvärdig tillgång och användning

- Det ska finnas ändamålsenlig digital infrastruktur samt teknisk och pedagogisk support i verksamheten
- De digitala läresurser som används i undervisningen ska vara ändamålsenliga och medföra att teknikens möjligheter kan utnyttjas effektivt
- Digitaliseringen ska användas för att underlätta medarbetarnas arbetssituation i fråga om undervisning och administration

Forskning om digitaliseringens påverkan på undervisning och lärande ska genomföras och stödja utveckling av verksamheter och insatser

I skollagen anges de övergripande målen och riktlinjerna för skolan. Lagen slår fast att skolan ska vara likvärdig över hela landet. Alla elever har rätt att få en likvärdig utbildning, oavsett var de bor¹². Digitaliseringen är inkluderande och möjliggör för elever oavsett bakgrund och behov att delta i undervisningen på lika villkor¹³. Elever ska i alla delar av skolväsendet ges förutsättningar att utveckla adekvat digital kompetens. Adekvat digitalkompetens är inte helt entydigt fastslår gällande forskning. Det markerar att det inte är möjligt att precisera en absolut nivå för digital kompetens då den successivt behöver utvecklas utifrån samhällets krav och barns och elevers förutsättningar¹⁴.

6. Sammanfattningsvis att Levandegöra strategin

Beredningen för **lärande och kultur bildning och lärande** ser ett långsiktigt behov av att kontinuerligt säkerställa fortbildning för medarbetare **utefter gällande lagstiftning**. Vilket är kostnadsdrivande och kräver en kartläggning och ett uttryck där verksamhetens behov framkommer med tydlighet. Det förutsätter även att resurser tillsätts för att möjliggöra ett genomförande och ett underhåll. Beredningen ser att kontinuerlig kompetensutveckling och omvärldsbevakning är en förutsättning för att förhålla sig till hur samhället för övrigt utvecklas. Därför måste vidareutbildningen för medarbetarna vara ändamålsenlig, löpande och ett område långsiktigt prioriterat. Kungälv kommun ska vara en attraktiv arbetsgivare och en del i det är att behålla och utveckla medarbetarnas kunnande och skicklighet. Lärare måste ges tid och möjlighet till diskussion, för att på ett mer konkret sätt tolka sitt uppdrag, för att fastställa ansvar och roller, som kommer att vara föränderligt över tid. Digitaliseringen är inte enbart IT - utan digitalisering bör ses i ett sammanhang som metod och förhållningssätt. Det digitala arbetet ska vara en självklar och integrerad del i skolans uppdrag.

Elevernas tillgång till digitala verktyg kan variera och det är skolans uppdrag att överbrygga dessa skillnader. Undervisningen ska anpassas utifrån ett inkluderande förhållningssätt så att digitaliseringens möjligheter tas tillvara i mötet med de individuella behoven. Om digitalisering ska ge ett mervärde i undervisningen krävs en djupare kunskap om hur och i vilka sammanhang de digitala möjligheterna kommer bäst till nytta. Därför behöver undervisande lärare tid för reflektion och utvärdering av metod och verktyg¹⁵.

¹² SFS 2010:800, Skollagen 1 kap. 2

¹³ Skolverket (2018).

¹⁴ Skolverket (2020b).

¹⁵ Sveriges kommuner och landsting (2019). (s 27)

Digitalisering förutsätter en fungerande infrastruktur och att kapaciteten är tillräckligt för att möta användarnas behov. Ytterligare en förutsättning som behöver säkerställas är tillgänglig service och tekniskt stöd.

Kungälv kommun behöver kontinuitet i alla satsningar som rör digitalisering. En stimulerande och utvecklande arbetsmiljö och en tilltro till professionen **genom öppen och tydlig dialog med pedagoger om vad som behövs och hur det fungerar i respektive klassrum**, en tydlig styrning och ledning, men i vardagen tillit och en frihet att möta varje elev utifrån dennes förutsättningar i det gemensamma arbetet att uppnå en kunskapskola med en hög måluppfyllelse. Det livslånga lärandet behöver vara strukturerat, organiserat och förutsägbart. Huvudman ska skapa förutsättningar och organisatoriska ramar. På enhetsnivå ska **pedagoger lärare** skapa nytta inom ramen för sitt uppdrag, tid för systematiskt analys- och dialogarbete ska finnas och välgrundade prioriteringar ska göras i ett arbete som leds av rektor¹⁶ att vara modiga och våga prova tänka innovation, se möjligheterna i ny teknik och alternativa lösningar, **för kommer det** att bidra **som hjälpmedel** till ökade kunskapsresultat.

Viss försiktighet i tillämpning av nya verktyg och arbetssätt bär också iakttagas då vi i Kungälv kommun vill vara framgångsrika och i framkant, men inte nödvändigtvis först. Digitaliseringen i skolan driver utvecklingen framåt och ställer stora krav på en resursanvändning som ska möjliggöra och stödja skolutveckling i ständig förändring. Teknikens möjligheter ska användas effektivt och hänsyn tas till Agenda 2030¹⁷. Allt ifrån resursanvändning, teknisk hållbarhet, återbruka och aktivt välja miljömässiga alternativ vid upphandling och inköp behöver ha ett strategiskt hållbarhetsperspektiv i linje med gällande miljömål.

Den digitala utvecklingen vore inte möjlig utan en tydlig anknytning till rådande forskning och här behöver det skapas en långsiktighet i att förvärva kunskap såväl som att behålla och sprida den inom organisationen. Allt arbete som bedrivs inom skolans verksamhet ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet¹⁸. Kungälv kommun är en tillväxtregion och ligger strategisk nära högskolor och universitet. En långsiktig vision handlar om att uppmuntra ett nära samarbete, i syfte att underlätta för medarbetare att forska i del av sin tjänst och för som arbetar inom sektor skola att ta del av den senaste vetenskapen. Beredningen vill se en utbildningsmodell som följs upp och utvärderas. Modellen syftar till att uppmuntra medarbetare att fortbilda sig inom området digitalisering.

I Kontexten digital utveckling är skolbibliotek är ett centralt nav och möjliggörare för lärande och här pågår ett utvecklingsarbete som ska leda till en likvärdig tillgång till kunskap. Beredningen för **lärande och kultur bildning och lärande** ser skolbibliotekens viktiga roll som en självklar plats där elever kan söka information samt att granska den källkritiskt. Biblioteket oavsett form, och innehåll ska stimulera till läsning, lärande och kunskapsinhämtning. Det pågår ett regeringsarbete kring skolbibliotekets förstärkta roll och hur detta samspelar med digitaliseringsuppdraget¹⁹.

7. Uppföljning

All uppföljning ska ske enligt det systematiska kvalitetsarbete som årligen utförs inom verksamheten sektor bildning och lärande. Alla initiativ ska utvärderas på olika nivåer i förvaltningen. Planering och uppföljning är en förutsättning för att säkerställa att vi gör rätt saker. För att få önskade resultat och nå de mål som är uppsatta kan en digitalisering av tjänster användas för att underlätta analysarbetet, kommunikation och dokumentation. Innovation och möjlighet att prova, testa, dokumentera och utvärdera nya influenser i undervisningen ska uppmuntras. Genom lyckade och misslyckade erfarenheter sker ett lärande. I Kungälv ska vi ha en tillåtande organisation och en kultur där erfarenheter är värdefulla. Beredningen för **lärande och kultur Bildning och lärande** uppmuntrar initiativ som stärker elevernas lust att lära och som ökar måluppfyllelsen. Vi vill att alla elever i Kungälv skolor ska ha **bästa goda** förutsättningar för ett livslångt lärande.

¹⁶ SFS 2010:800, 2 kap §10

¹⁷ Globalportalen

¹⁸ Skolverket (2020c).

¹⁹ Utbildningsdepartementet (2019).

Referenser

Globalportalen. Stockholm https://globalportalen.org/amnen/agenda-2030?gclid=EAlalQobChMI6_CLklul7AIVAI7Ch0RdQmbEAAYiAAEgKICfD_BwE (hämtad 2020-10-27)

Hattie, J. (2012). *Synligt lärande för lärare*. Stockholm: Natur & Kultur.

Kungälv kommun (2019). *Digitalisering av Kungälv kommun*.
<https://www.kungalv.se/siteassets/dokument/kommun-och-politik/styrdokument/kommunens-interna/digitaliseringsprogram--.pdf>
 (hämtad 2020-02-13)

Rambudget 2023–2026 <https://www.kungalv.se/siteassets/dokument/kommun-och-politik/arsredovisning/rambudget-2023--kungalvs-kommun.pdf> (hämtad 2023-11-22)

SFS 2010:800 *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Skolverket (2018). *Digitalisering som verktyg mot segregation*. Stockholm: Skolverket
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/inspiration-och-reportage/digitalisering-som-verktyg-mot-segregation> (hämtad 2020-10-27)

Skolverket (2019). *Läroplan för grundskolan 2011. Rev. 2019*. Stockholm: Skolverket
<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan>
 (hämtad 2020-10-27)

Skolverket (2020a). *Vi främjar skolväsendets digitalisering*. Stockholm: Skolverket
<https://www.skolverket.se/om-oss/var-verksamhet/skolverkets-prioriterade-omraden/digitalisering/skolverket-framjar-skolvasendets-digitalisering> (hämtad 2020-10-14)

Skolverket (2020b). *Adekvat digital kompetens – ett svårfångat begrepp*. Stockholm: Skolverket
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/forskning/adekvat-digital-kompetens--ett-svarfangat-begrepp> (hämtad 2020-10-27)

Skolverket (2020c) *Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*.
www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/utbildning-pa-vetenskaplig-grund-och-beprovad-erfarenhet/det-har-ar-vetenskaplig-grund-och-beprovad-erfarenhet

Sveriges kommuner och landsting (2019). *#skolDigiplan. NATIONELL HANDLINGSPLAN FÖR DIGITALISERING AV SKOLVÄSENDET*. Stockholm; SKL

**KUNGÄLV
KOMMUN**

<https://webbutik.skr.se/bilder/artiklar/pdf/7585-773-2.pdf?issuusl=ignore> (s 27) (hämtad 2020-10-27)

Skolverket. *Leda digitaliseringen på skolor och förskolor*

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/leda-och-organisera-skolan/leda-digitaliseringen-i-skola-och-forskola> (2023-03-07)

Skolverket. *Artificiell intelligens i skolan kräver ökad insikt hos lärarna*

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/artificiell-intelligens-i-skolan-kraver-okad-insikt-hos-lararna> (2023-03-07)

Utbildningsdepartementet (2017). *Nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet. Bilaga till regeringsbeslut I:1, 2017-10-19*

Utbildningsdepartementet (2019). *Stärkta skolbibliotek och läromedel*

www.regeringen.se/4a7127/contentassets/3cae1ec139e4400095944395e7922544/starkta-skolbibliotek-och-laromedel-dir.-201991

Tjänsteskrivelse

2023-12-19

Förvaltningens kommentarer - Digitalisering Förskola och Skola i Kungälv kommun (Dnr KS2023/2621-2)

Sammanfattning

Arbetet med revidering ska ske under en ny mandatperiods första år för att styrdokumentet ska kunna beslutas i samband med nästkommande årsskifte. Beredningen för lärande och kultur har reviderat policyn Digitalisering Förskola och skola i Kungälv kommun och förvaltningen har ombetts inkomma med synpunkter inför beslut.

Juridisk bedömning

För att alla elever ska erbjudas en likvärdig utbildning är digital kompetens en del av förskolans och skolans läroplaner. Inom förskolan handlar det om en första kontakt med digital teknik där den används som ett komplement för att främja lek, kreativitet och språkutveckling. (LpFö 18)

I skolan (Lgr 22, Gy 11) ska eleverna få möjlighet att tillägna sig förmåga att

- förstå digitaliseringens påverkan på samhället och individen
- använda och förstå digitala verktyg och medier
- ha ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt
- lösa problem och omsätta idéer i handling med hjälp av digitala verktyg.

Policyn Digitalisering Förskola och Skola stämmer väl överens med läroplanens skrivningar om digital kompetens.

Förvaltningens bedömning

Digitaliseringspolicyn hänvisar till den tidigare nationella digitaliseringsstrategin som gällde mellan 2017 och 2022. Den digitaliseringsstrategin är inte längre giltig. Regeringen har beslutat att inte gå vidare med en ny digitaliseringsstrategi utan har gett Skolverket i uppdrag att ta fram allmänna råd eller rekommendationer om val och användning av lärverktyg i undervisningen.

Policyn Digitalisering Förskola och Skola saknar en komplett innehållsförteckning. I övrigt har förvaltningen inga synpunkter vad gäller innehållet i dokumentet.

Förvaltningen ställer sig positiv till att det finns ett övergripande policydokument för digitalisering i förskola och skola. Det är viktigt att det finns en vägledning på övergripande nivå för att skapa likvärdighet i användning och utveckling av digitalisering inom skola och förskola i kommunen.

Ekonomisk bedömning

Revideringen av digitaliseringspolicyn innehåller inga förändringar som skapar ytterligare kostnader. Kostnaderna ryms inom nuvarande budgetram.

Dennis Reinhold
Sektorchef Bildning och lärande

Expedieras till:

För kännedom till:

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-06

Sida

15 (23)

§ 13/2024

Beredningsskrivelse - Digitalisering Förskola och Skola i Kungälv kommun (Dnr KS2023/2621)

Sammanfattning

Beredningen för lärande och kultur har haft uppe Kulturpolicy för revidering med anledning av den nya mandatperioden.

Beredningen har sett över policyn och reviderat faktafel samt genomfört redaktionella förändringar.

Yrkande

Anders Holmenschöld (M): Bifall till förslag till beslut.

Propositionsordning

Ordförande ställer propositions på yrkandet och finner att utskottet för bildning och lärande beslutar att anta yrkandet.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Beredningsskrivelse - Digitalisering Förskola och Skola i Kungälv kommun
Bilaga Digitalisering Förskola och Skola i Kungälv kommun
Bilaga Förvaltningens kommentarer - Digitalisering Förskola och Skola i Kungälv kommun

Förslag till kommunfullmäktige

1. Upprättat dokument: Digitalisering Förskola och Skola i Kungälv kommun antas.

UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE

KUNGÄLV
KOMMUN

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-06

Sida

15 (23)

§ 13/2024

Beredningskrivelse - Digitalisering Förskola och Skola i Kungälv kommun (Dnr KS2023/2621)

Sammanfattning

Beredningen för lärande och kultur har haft uppe Kulturpolicy för revidering med anledning av den nya mandatperioden.

Beredningen har sett över policyn och reviderat faktafel samt genomfört redaktionella förändringar.

Yrkande

Anders Holmenschöld (M): Bifall till förslag till beslut.

Propositionsordning

Ordförande ställer propositions på yrkandet och finner att utskottet för bildning och lärande beslutar att anta yrkandet.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Beredningskrivelse - Digitalisering Förskola och Skola i Kungälv kommun
Bilaga Digitalisering Förskola och Skola i Kungälv kommun
Bilaga Förvaltningens kommentarer - Digitalisering Förskola och Skola i Kungälv kommun

Förslag till kommunfullmäktige

1. Upprättat dokument: Digitalisering Förskola och Skola i Kungälv kommun antas.

UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE

KUNGÄLVS
KOMMUN

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (2)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Oskar Engdahl

2024-02-13

Redovisning av pågående motioner 2024 (Dnr KS2024/0353-1)

Sammanfattning

Enligt kommunfullmäktiges arbetsordning ska kommunstyrelsen årligen redovisa de motioner som ännu inte har beretts. En motion bör också beredas så att fullmäktige inom ett år kan fatta ett beslut om motioner från den tid då motionen väcktes. Om beredningen inte kan avslutas inom denna tid, skall detta och vad som har kommit fram vid beredningen anmälas till fullmäktige inom samma tid. Fullmäktige får då avskryva motionen från vidare handläggning.

Totalt finns 18 pågående motioner per 13 februari 2024.

6 motionssvar är anmälda till kommunfullmäktige sammanträde 2024-03-07.

KS2021/2059 – Motion gällande socialt- och ekologiskt hållbarhetspris för företag som behandlas vid fullmäktiges sammanträde den 2024-03-07 remitterades av kommunfullmäktige till kommunstyrelsen för mer än ett år sedan, 2021-12-02. På grund av den mänskliga faktorn har motionen missats och inte blivit behandlad inom tiden.

KS2023/0425 – Motion om att införa maxtak för barngrupperna i de kommunala förskolorna, behandlas vid fullmäktiges sammanträde 2024-03-07, vilket är 1 år och 5 dagar efter dagen för remittering.

KS2023/0651 – Motion – Återinför möjlighet för skolpersonal att äta i skolmatsalen, är planerad till behandling vid fullmäktige 2024-04-11, vilket är 1 år och 12 dagar efter det att den remitterades.

Förvaltningen föreslår att redovisningen antecknas till protokollet.

Förslag till kommunfullmäktige

1. Redovisningen antecknas till protokollet.

Haleh Lindqvist
kommundirektör

Mats Mikulic
tf. administrativ chef

Expedieras till:

För kännedom till:

Redovisning av motioner KF 2024-03-07

Dnr	Rubrik	Remitterad	Behandling KS	Behandling KF
KS2023/0425	Motion om att införa maxtak på barngrupperna i de kommunala förskolorna – Kristdemokraterna	3/2/2023	2/21/2024	3/7/2024
KS2023/0542	Motion om att effektivisera det politiska arbetet – Utvecklingspartiet	3/30/2023	2/21/2024	3/7/2024
KS2023/0651	Motion - Återinför möjlighet för skolpersonal att äta i skolmatsalen - Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna	3/30/2023	2024-03-20*	2024-04-11*
KS2023/1019	Motion Underlätta för solceller mm – Centerpartiet	5/4/2023	2024-03-20*	2024-04-11*
KS2023/1020	Motion ändra definition Hållbart resande – Centerpartiet	5/4/2023	2/21/2024	3/7/2024
KS2023/1271	Motion om säkerhetsapp för skolpersonal – Kristdemokraterna	6/29/2023		
KS2023/1335	Motion för en lugnare atmosfär i skolmatsalen – Utvecklingspartiet	6/29/2023	2024-03-20*	2024-04-11*
KS2023/1336	Motion för fler vuxna i skolan – Utvecklingspartiet	6/29/2023	2/21/2024	3/7/2024
KS2023/1468	Motion om arenaområdet vid Yttern – Utvecklingspartiet	6/29/2023		
KS2023/1854	Motion om generationskoncept - Kristdemokraterna	8/31/2023		
KS2023/1855	Motion Sommarskuggan - Kristdemokraterna	8/31/2023		
KS2023/2145	Motion om Skolråd – Liberalerna	10/5/2023		
KS2023/2160	Motion om att utöka samverkan mellan näringslivet och skolan i Kungälv – Liberalerna	10/5/2023		
KS2023/2237	Motion om att utreda möjligheten att upprätta ett idrottsbibliotek i Kungälv – Liberalerna	10/5/2023		
KS2023/2251	Motion om kompletterande måltidsalternativ till skollunchen – Sverigedemokraterna	11/2/2023		
KS2023/2304	Motion om att Kungälv ska bli fristad för förföljda kulturarbetare – Liberalerna	11/2/2023		
KS2023/2461	Motion om digital medborgardialog – Liberalerna	11/2/2023	2/21/2024	3/7/2024
KS2021/2059	Svar på motion till kommunfullmäktige gällande Socialt- och ekologiskt hållbarhetspris för företag - Vänsterpartiet	12/2/2021	2/21/2024	3/7/2024

* = Planerad behandling

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (4)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Gustaf Stensjö

2024-01-22

Tjänsteskrivelse - Yttrande om avlysning av visst vattenområde samt dispens från fartbegränsning (Dnr KS2024/0113-2)

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Västra Götaland har den 10 januari 2024 översänt ärende Dnr 1090-2024 och 1340-2024 från Göteborgs Kungliga Seglarsällskap (GKSS) för yttrande om avlysning av visst vattenområde, samt dispens gällande fartbegränsning inom aktuellt område. Relevant vattenområde, sträcker sig från Marstrands södra inlopp, ost om Ärholmen och sydväst om södra Strandverket, för perioden 2024-06-30 – 2024-07-06 kl. 09.00-18.00.

Då det inom mindre del av angivet område finns en fartbegränsning om 5 knop efterfrågas även yttrande om dispens från gällande fartbegränsning då fartyg som deltar i tävlingen kan komma att överskrida denna fartbegränsning.

GKSS har genom sin säkerhetschef ständig kontakt med lotsbåten i Marstrand för att eventuell yrkestrafik ej blir lidande. För att garantera förbipasserande båtars säkerhet har GKSS egna säkerhetsbåtar som eskorterar och anvisar båtar passage längs med norra Klöverön under lämpliga förutsättningar.

Motsvarande avlysning av vattenområde under tidigare års segeltävlingar, som pågått årligen sedan 1994, samt dispens från gällande fartbegränsning, har fungerat utan anmärkning. Evenemanget i sig medför ökad turism på Marstrand, vilket skapar ökade intäkter både för kommunen samt företagare på Marstrand.

Förvaltningen föreslår följande förslag till beslut:

Tjänsteskrivelsen antas som Kungälv kommunens remissvar till Länsstyrelsen i Västra Götaland, där Kommunstyrelsen tillstyrker den av GKSS ingivna ansökan om avlysning av visst vattenområde enligt ovan tider och koordinater, samt dispens från gällande fartbegränsning, förutsatt följande villkor efterföljs:

1. Passerande båtar från sydväst och sydost ska kunna passera på ett säkert sätt.
2. Ständig kontakt med lotsen i Marstrand ska hållas för att eventuell yrkestrafik ej ska bli lidande.

Juridisk bedömning

Förslaget till beslut bedöms inte strida mot någon lag eller annan författning. Bedömning har gjorts i samråd med kommunjurist.

Förvaltningens bedömning

Länsstyrelsen i Västra Götaland har den 10 januari 2024 översänt ärende Dnr 1090-2024 och 1340-2024 från GKSS för yttrande om avlysning av visst vattenområde, samt dispens gällande fartbegränsning inom aktuellt område.

Relevant vattenområde, nedan kallat "GKSS Match Cup tävlingsområde", sträcker sig från Marstrands södra inlopp, ost om Ärholmen och sydväst om södra Strandverket, inom följande koordinater och datum:

1. N 57° 53.00	O 11° 33.65
2. N 57° 53.00	O 11° 35.21
3. N 57° 52.85	O 11° 35.23
4. N 57° 52.58	O 11° 34.40

Aktuella tider:

2024-06-30 – 2024-07-06 kl. 09.00-18.00

Då det inom mindre del av ovan angivet område finns en fartbegränsning om 5 knop efterfrågas även yttrande om dispens från gällande fartbegränsning då fartyg som deltar i tävlingen kan komma att överskrida denna fartbegränsning.

GKSS ansöker om avlysning av vattenområdet enligt ovan angivna tider och koordinater. GKSS har genom sin säkerhetschef ständig kontakt med lotsbåten i Marstrand för att eventuell yrkestrafik ej blir lidande. För att garantera förbipasserande båtars säkerhet har GKSS egna säkerhetsbåtar som eskorterar och anvisar båtar passage längs norra Klöverön under lämpliga förutsättningar.

Motsvarande avlysning av vattenområde under tidigare års segeltävlingar som pågått årligen sedan 1994, samt dispens från gällande fartbegränsning, har fungerat utan anmärkning.

Förvaltningens bedömning är därför att den av GKSS ingivna ansökan om avlysning av visst vattenområde enligt ovan tider och koordinater, samt dispens från gällande fartbegränsning, ska tillstyrkas, förutsatt följande villkor efterföljs:

1. Passerande båtar från sydväst och sydost ska kunna passera på ett säkert sätt.
2. Ständig kontakt med lotsen i Marstrand ska hållas för att eventuell yrkestrafik ej ska bli lidande.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Förvaltningens förslag har koppling till kommunfullmäktiges strategiska mål om att alla medborgare ska ha möjlighet att delta i ett rikt och aktivt kulturliv, då förslaget främjar seglingssporten i kommunen. Evenemanget lockar även tusentals besökare varje år som får ta del av detta.

Förslaget kan även kopplas till kommunstyrelsens resultatmål om att fler barn, unga och äldre – inklusive personer med funktionsvariation deltar i ett rikt och varierat kultur- och fritidsliv, gå evenemanget gör seglingssporten väldigt tillgänglig. Seglingarnas seglas nära land mellan Marstrandsön och Klöverön, vilket gör att publiken kan följa seglingarna från land.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Förvaltningens förslag kan kopplas till mål 3.3 i Agenda 2030, Minska antalet dödsfall till följd av icke smittsamma sjukdomar och främja mental hälsa, då främjandet och inkluderandet av idrottsliga rörelser och aktiviteter bidrar till bättre förutsättningar för främjandet av människors mentala- och fysiska hälsa.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Följande styrdokument kan kopplas till remissvaret: Lokala regler för ordning och säkerhet inom Marstrands hamnområde.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Förvaltningens förslag kommer att gynna Kungälvskommuns medborgare eftersom det ökar tillgängligheten till segling och möjliggör för fler att få uppleva seglingssporten. Evenemanget skapar också god publicitet för Kungälvskommun, vilket kan skapa större attraktion till kommunen ur ett medborgarperspektiv.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Förvaltningens förslag påverkar inte medarbetares arbetsbelastning och arbetsmiljö, och påverkar inte heller personella resurser.

Ekonomisk bedömning

Förvaltningens förslag kommer inte medföra några negativa ekonomiska konsekvenser för Kungälvskommun. Potentiella ekonomiska konsekvenser från evenemanget i sig är ökad beläggning i gästhamn samt ökad bil- och personfärjetrafik, och således ökade intäkter för kommunen. Extra personalinsatser brukar behövas under evenemanget, men dessa täcks gott och väl av de ökade intäkterna som evenemanget medför.

Förslag till beslut

Tjänsteskrivelsen antas som Kungälvskommuns remissvar till Länsstyrelsen i Västra Götaland, där Kommunstyrelsen tillstyrker den av GKSS ingivna ansökan om avlysning av visst vattenområde enligt ovan tider och koordinater, samt dispens från gällande fartbegränsning, förutsatt följande villkor efterföljs:

1. Passerande båtar från sydväst och sydost ska kunna passera på ett säkert sätt
2. Ständig kontakt med lotsen i Marstrand ska hållas för att eventuell yrkestrafik ej ska bli lidande

Eva-Lena Hessel-Rydqvist
Enhetschef Hamn

Anders Holm
Sektorchef Samhälle och Utveckling

Expedieras till:

För kännedom till:

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Kajsa Danesjö

2024-01-16

Medverkan i projekt SAMSTART (Dnr KS2024/0044-1)

Sammanfattning

Samstart är ett projekt mellan kommun och Arbetsförmedlingen för att öka möjligheterna för unga med funktionsnedsättning att etablera sig på arbetsmarknaden.

Projektet innebär att verksamhetsområdena gymnasiet och kompetenscentrum avsätter vardera en personal att medverka i projektet på deltid.

Förvaltningen föreslår kommunstyrelsen att Kungälv ska medverka i Samstart och att sektorchef för bildning och lärande uppdras att skriva på avtal mellan kommunen och Arbetsförmedlingen för att ingå i projektet.

Juridisk bedömning

Beslut om medverkan i projekt med extern offentlig finansiär som sträcker sig över ett år fattas av kommunstyrelsen. Projekt kortare än ett år regleras i kommunstyrelsens delegeringsordning B13.

Förvaltningens bedömning

Personer med funktionsnedsättning har generellt sett en svagare konkurrensförmåga på arbetsmarknaden och kan behöva olika typer av stöd för att få och behålla ett arbete. Unga med funktionsnedsättning är arbetssökande under en längre tid och når andra typer av utfall än övriga unga. I målgruppen är det vanligast att nå ett subventionerat arbete, medan osubventionerat arbete och studier är ovanligare (Arbetsförmedlingens analys *Unga med funktionsnedsättning på Arbetsförmedlingen*).

För att tidigt och på ett bättre sätt fånga upp ungdomar i behov av stöd startade Arbetsförmedlingen 2019 det verksamhetsutvecklade ESF-projektet Samstart.

Samstart är ett EU-finansierat projekt med mål att öka möjligheterna för unga med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning att få en bra övergång från skola till arbetsliv. Projektet ska utveckla metoder för att stärka kopplingen mellan skola eller anpassad skola, myndigheter och arbetsliv, och på så vis underlätta ungdomarnas etablering i arbetslivet.

Medverkan i projektet är ett komplement till skolans arbete och genom att avsätta tid för befintlig personal att medverka i projektet anser förvaltningen att ungdomarnas etablering i arbetslivet kan underlättas.

Samordnare i skola och inom kompetenscentrum blir en länk mellan projektet och skolan och har löpande kontakt med projektledare inom Arbetsförmedlingen. I projektet Samstart verkar ett stort antal olika professioner som i det vardagliga arbetet kan stötta de kommunala samordnarna.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Projektet har koppling till kommunfullmäktiges strategiska mål att ge goda förutsättningar för livslångt lärande och kommunstyrelsens resultatmål en kunskapsskola som ger varje elev rätt till stöd.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ärendet har koppling till mål nummer fyra i Agenda 2030: god utbildning för alla samt mål 8: anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, specifikt delmål 8.6 om att främja ungas anställning, utbildning och praktik.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Ärendet har koppling till riktlinjer för externt finansierade driftsprojekt inklusive EU-projekt (KS2023/1820). Förvaltningen har tagit ställning till den ärendehantering som beskrivs i dokumentet och anser att projektet är förankrat i verksamhet och väl förenligt med strategiska mål.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Kungälv's medverkan i Samstart underlättar för ungdomar som studerar på Mimers Hus gymnasium och inom kompetenscentrum som tillhör målgruppen genom att underlätta etablering i arbetslivet.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Medverkan i projektet har ingen påverkan ur medarbetarperspektiv. De medarbetare som är tänkta att utses till samordnare arbetar idag med närbelägna frågor, den största skillnaden blir vid medverkan att kommunen får delar av personalkostnader täckta samt tillgång till verktyg från Arbetsförmedlingen.

Ekonomisk bedömning

Kungälv behöver allokera två samordnare för att arbeta med projektet. Medarbetarna arbetar idag i befintlig verksamhet. Arbetsförmedlingen täcker 50 procent av totalt antal timmar enligt en fast timkostnad på 482 kronor/timman.

Att medverka i projektet har ingen påverkan på verksamheternas ram.

Förslag till beslut

1. Kungälv's kommun medverkar i projektet Samstart
2. Sektorchef för bildning och lärande uppdras att underteckna avtal med Arbetsförmedlingen gällande projektet

Amela Filipovic
Verksamhetschef gymnasium

Monica Carhult Karlsson
Sektorchef bildning och lärande

Tanja Tajic Björkman
Verksamhetschef kompetenscentrum

Expedieras till: Kajsa Danesjö

För kännedom till:

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-06

Sida

13 (23)

§ 11/2024

Medverkan i projekt SAMSTART (Dnr KS2024/0044)

Sammanfattning

Samstart är ett projekt mellan kommun och Arbetsförmedlingen för att öka möjligheterna för unga med funktionsnedsättning att etablera sig på arbetsmarknaden.

Projektet innebär att verksamhetsområdena gymnasiet och kompetenscentrum avsätter vardera en personal att medverka i projektet på deltid.

Förvaltningen föreslår kommunstyrelsen att Kungälv ska medverka i Samstart och att sektorchef för bildning och lärande uppdras att skriva på avtal mellan kommunen och Arbetsförmedlingen för att ingå i projektet.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Medverkan i projekt SAMSTART

Förslag till kommunstyrelsen

1. Kungälvs kommun medverkar i projektet Samstart
2. Sektorchef för bildning och lärande uppdras att underteckna avtal med Arbetsförmedlingen gällande projektet

Expedieras till:

För kännedom till:

**UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-06

Sida

13 (23)

§ 11/2024

Medverkan i projekt SAMSTART (Dnr KS2024/0044)

Sammanfattning

Samstart är ett projekt mellan kommun och Arbetsförmedlingen för att öka möjligheterna för unga med funktionsnedsättning att etablera sig på arbetsmarknaden.

Projektet innebär att verksamhetsområdena gymnasiet och kompetenscentrum avsätter vardera en personal att medverka i projektet på deltid.

Förvaltningen föreslår kommunstyrelsen att Kungälv ska medverka i Samstart och att sektorchef för bildning och lärande uppdras att skriva på avtal mellan kommunen och Arbetsförmedlingen för att ingå i projektet.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Medverkan i projekt SAMSTART

Förslag till kommunstyrelsen

1. Kungälvs kommun medverkar i projektet Samstart
2. Sektorchef för bildning och lärande uppdras att underteckna avtal med Arbetsförmedlingen gällande projektet

Expedieras till:

För kännedom till:

**UTSKOTTET FÖR BILDNING OCH
LÄRANDE**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (2)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Jesper Hassellöv

Klicka eller tryck här för att ange datum.

Remissvar - Tjörn kommuns naturvårdsprogram (Dnr KS2023/2399-2)

Sammanfattning

Tjörns kommun har reviderat dess naturvårdsprogram och ombett bland annat Kungälv kommun att yttra sig om programmet. Tjörns kommun önskade att remissvar senast skulle skickas den 24/11 2023, men i kontakt med Tjörns kommun har fördröjningen blivit accepterad.

En ökad efterfrågan på attraktiva miljöer för både bostäder och verksamheter ställer ökade krav på kunskap om var kommunen har värdefull natur. I synnerhet längs med kustzonen sammanfaller ofta starka exploateringsintressen med höga naturvärden. Ett viktigt syfte med naturvårdsprogrammet är att skapa ett kunskapsunderlag som ska kunna användas som verktyg vid all fysisk planering som kan påverka naturmiljön eller landskapsbilden i Tjörns kommun. Naturvårdsprogrammet ska också kunna vara ett underlag för kommunens offensiva naturvårdsarbete. Samtidigt ska naturvårdsprogrammet hjälpa kommunen att uppnå de globala hållbarhetsmålen och de nationella miljömålen för att kommande generationer ska få ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta.

Förvaltningens bedömning är att kommunen inte har några synpunkter på naturvårdsprogrammet.

Juridisk bedömning

Någon rättslig bedömning har inte varit aktuell att göra.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Tjörns kommun har reviderat dess naturvårdsprogram och ombett bland annat Kungälv kommun att yttra sig om programmet. Tjörns kommun önskade att remissvar senast skulle skickas den 24/11 2023, men i kontakt med Tjörns kommun har fördröjningen blivit accepterad.

Bedömning

Förvaltningens bedömning är att kommunen inte har några synpunkter på naturvårdsprogrammet.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet bedöms inte beröra kommunala mål.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ärendet bedöms inte beröra kommunens arbete med miljö, hållbarhet eller Agenda 2030.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Tjörns kommuns naturvårdsprogram berörs inte av kommunens politiska styrdokument.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Bedömning utifrån medborgar- och brukarperspektiv är inte relevant i ärendet utifrån att ärendet berör ett område utanför Kungälv kommun

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Bedömning utifrån medarbetarperspektiv är inte relevant i ärendet utifrån att ärendet inte berör Kungälv kommun.

Ekonomisk bedömning

Ärendet innebär inte någon kostnad för kommunen.

Förslag till beslut

Kungälv kommun har inga synpunkter på Tjörns kommuns naturvårdsprogram.

Mirsad Radonic
tf verksamhetschef Planering och myndighet

Anders Holm
Sektorchef Samhälle och utveckling

Expedieras till: Miljo@tjorn.se (ange dnr 2018-1624)

För kännedom till: Jesper.hasselov@kungalv.se

From: Tjörns miljöavdelning
Sent: Thu, 26 Oct 2023 08:52:48 +0000
To: Tjörns miljöavdelning
Cc: Lina Olofsson
Subject: Remiss: Tjörns kommuns naturvårdsprogram 2018-1624
Attachments: Naturvårdsprogram del 2-utkast-22-05-31 utkast.pdf, Naturvårdsprogram-del 1 - miljömål - utkast 23-04-14.pdf, Naturvårdsprogram-del 3 - grönstruktur och naturvärden 230502.pdf, Naturvårdsprogram-del 4 - objektskatalog 230328.pdf, Naturvårdsprogram-del 5 - klimatanpassning - utkast-23-04-18.pdf
Categories: My

Varsam: Detta är ett meddelande från en extern avsändare. Öppna inte länkar eller bilagor om du är osäker på avsändaren eller innehållet.

Remiss: Tjörns kommun naturvårdsprogram

Ärendet remitteras till Tjörns kommuns förvaltningar och bolag, Länsstyrelsen, LRF, Naturskyddsföreningen, Orust kommun, Stenungssunds kommun, Kungälv kommun och 8-fjordar. Remissvaren ska inkomma till miljöavdelningen senast **24 november**.

Bilagor:

Naturvårdsprogram del 1 – miljömål – utkast 23-04-14
Naturvårdsprogram del 2 – utkast 22-05-31
Naturvårdsprogram del 3 – grönstruktur och naturvärden 230502
Naturvårdsprogram del 4 - objektskatalog 230328
Naturvårdsprogram del 5 - klimatanpassning

Information:

Genom LONA-projekt har miljöavdelningen reviderat kommunens naturvårdsprogram från 2008. Det är i första hand textdelarna som genomlysts och uppdaterats. Nya avsnitt om klimat och agenda 2030 har lagts till. Inventeringarna i objektskatalogen är de samma som för det ursprungliga programmet.

Vi ber om era synpunkter på det bifogade förslaget innan det tas upp för beslut. Vänligen återkom med input senast 2023-11-24. Skicka era synpunkter till: miljo@tjorn.se Ange dnr 2018-1624

Med vänliga hälsningar
Miljöavdelningen, Tjörns kommun

UTKAST
22-05-09

Tjörns natur

Möjligheternas ö – hela året och för hela livet

Tjörns natur

Namnet Tjörn kan härledas ända tillbaka till 1100-talet och betyder ungefär ”den av berg uppfyllda ön”. I Bohusläns södra kustband reser sig mäktiga berg, som sätter sin speciella prägel på det tjörnska landskapet. På havssidan erbjuder detta en skärgård med ett tusental öar och inåt land skapar bergen ett starkt omväxlande landskap en mängd små kulturlandskap med hagmarker och lövdungar mellan bergen. Med denna mosaik av olika landskapselement finns goda förutsättningar för en rik mångfald och även en hög potential för bevarandet av den.

Tjörn är en plats som genom våra förfäders spår inbjuder till en spännande resa bakåt i tiden samt en resa som berättar om Tjörns förutsättningar som livsmiljö för både människa, flora och fauna. Den gamla havsbotten formade för 10 000 år sedan bördiga dalgångar, där tjörnbonden har odlat jorden på små lyckor och hållit kor, hästar och får. Husen lades vid bergskanten för att spara värdefull åkerjord. Det gamla jordbrukslandskapet har lämnat många spår till exempel i form av stengärdesgårdar, invallningar, husgrunder och rester av vatten- och väderkvarnar. I de rika fiskevattnen vid kust och fjordar fångade stenåldersmänniskan fisk och säl. Bronsåldersmänniskan ristade bilder av skepp, fotsulor och människor i de tjörnska berghällarna, och järnåldersfolket anlade mäktiga gravfält. Vikingarna lämnade ortnamn och mustiga sägner efter sig.

Tjörns kommun ligger i södra kustbandet av Bohuslän, där cirka 75 procent av kommunen utgörs av vattenområde. Landarealen uppgår till 168,2 km². Tjörns kommun omfattas av drygt 1 500 öar, där den största så kallade huvudön, är Tjörn. Andra större, angränsande öar som ingår i kommunen är Mjörn, Härön, Stora och Lilla Dyrön och Lilla Askerön. Här bor cirka 16 000 människor där huvuddelen av dessa är koncentrerad till några större tätorter såsom Skärhamn, Rönnäng, Klädesholmen, Åstol, Källekärr, Myggenäs och Höviksnäs. Merparten av Tjörn och de omgivande öarna är dock glest befolkade.

Huvudön är uppskuren av breda vikar, Breviks kile på västsidan och Svanviks kile på östsidan, och genomkorsas av ett stort antal sprickdalar. Bergshöjderna är kala eller delvis ljungklädda med ett tunt jordtäckte (0–2 meter) medan dalar, särskilt i det inre av ön och på östsidan är lummiga, med betydande inslag av ädla lövträd.

Hällene

På norra Tjörn har dalgångarna större bredd mellan kraftfulla berg och även här är växtligheten lummigare, framförallt landskapet vid Stigfjorden. De lerfyllda dalbottenarna är i stor utsträckning odlings- och betesmark. Jordbruket är ofta småskaligt och Tjörns kommun kännetecknas därmed av många små brukningsenheter. Den till area-len vanligast förekommande jordarten i Tjörns kommun är finjordrika sediment. Dessa är oftast av lerig sammansättning. I högre liggande partier finns inslag av sandiga sediment och svallgrusbankar. På många platser karaktäriseras vegetations sammansättning av en stark påverkan från skalgrusbankar. Dessa ligger ofta belägna i relativt höga lägen och ofta exponerat mot väster, norr och söder. Den kargare ytterkusten och småöarna i ytterskärgården består mest av kala klippor med vindpinad buskvegetation i skrevorna. I Halsefjorden och Stigfjorden finns också örika vattenområden.

Klimatet på Tjörn är starkt påverkat av närheten till havet. Golfströmmen och de fuktiga luftströmmarna ger upphov till ett maritimt klimat det vill säga fuktigt med relativt små temperaturvariationer. Den dominerande vindriktningen under året är sydvästlig. Tjörn ligger, förutom de nordöstligaste delarna kring Myggenäs, inom den södra lövskogsregionen i den naturgeografiska regionen ”norra Hallands och södra Bohusläns kust- och skärgårdsområde”. Södra lövskogsområdet omfattar även Skåne och Halland samt stora delar av Europa såsom Frankrike, Storbritannien och Tyskland. Karaktäristiskt för zonen är att ädellövträd är naturligt beståndsbildande, medan granen inte är det.

Tjörns kommun täcks av ett stort antal varierande naturtyper som tillsammans bildar ett småskaligt mosaiklandskap. Särskilt värdefulla är de områden som präglats av generationers hävd av naturliga gräsmarker genom bete och slåtter. Den småbrutna topografin har gjort jordbruket småskaligt, vilket har gjort att det finns få jordbruk som idag drivs på heltid. Den typ av deltidjordbruk som idag förekommer har förmodligen räddat kvar en del gamla brukningsenheter som annars hade riskerat att försvinna. Därför återfinns inom Tjörns kommun många värdefulla ängs- och hagmarksområden. De värdefullaste objekten återfinns till exempel vid Breviks kile, Tuveslätt, Klövedal och Härön, som fortfarande till viss del hävdas på ett mer ursprungligt sätt. Ett exempel utgörs av ängslost (*Bromus racemosus*), ett ängsgräs som var en av karaktärsarterna i gamla tiders ängar längs kusterna i Södra Sverige. Detta gräs finns kvar på ett 20-tal lokaler på Tjörn, medan det i övriga delar av landet är nästintill försvunnet. I området kring Häle mosse återfinns en släkting till ängslostan, nämligen spädlost (*Bromus pseudosecalinus*). Dess förekomst på Tjörn är den enda kända i Sverige. Dessa arter har Tjörns kommun därför ett särskilt ansvar för så att dessa lokaler bevaras och hävdas på rätt sätt även i framtiden.

En särställning bland betesmarkerna och ett kännemärke för Tjörns kustlandskap har *sältorna*,

de betade havsstrandängarna, som utgör eldorado för både fågelliv och intressanta växter. Både i sältornas kanter och flerstädes på de torra betesbackarna finns en påverkan av skalgrus, som både kan vara naturhistoriskt intressanta och ge upphov till en särskilt rik och skyddsvärd flora. Slingrande fram utmed Bohusbergen finns en annan viktig komponent i naturmosaiken på Tjörn; de bohuslänska randlövskogarna. Dessa kan betraktas som rester av en för länge sedan vitt utbredd utmed branterna naturtyp, som idag åter börjat öka sin utbredning genom igenväxning av gamla kulturmarker. De värdefullaste delarna är dock ofta de platser där hävdade marker omväxlar med lövsnår och äldre lövskog. Randlövskogarna återfinns främst i de norra delarna av Tjörns kommun till exempel vid Klövedal, vid Viks kile och på Mjörn. I länsstyrelsens strategi för skydd av skogsmark pekas de bohuslänska randlövskogarna ut som särskilt skyddsvärda.

Även under havsytan har Tjörns kommun en mycket skyddsvärd natur, inte minst i form av grunda havsområden med mycket betydelsefulla lek- och uppväxtmiljöer för fisk. Särskilt ålgräsängarna är värdefulla – inte bara för fisk utan även för stora skaror övervintrande sjöfågel.

Lilla Askerön

Några av Tjörns naturpärlor

Vad som är Tjörns pärlor när det gäller landskap och naturmiljöer är naturligtvis delvis subjektivt. Här beskriver vi några områden som särskilt utmärker sig.

Toftenäs, Breviks och Säby kilar

Här ligger ett av Bohusläns mest värdefulla fågelområden. Det är få kommuner som kan stoltsera med ett så värdefullt naturområde alldeles i anslutning till huvudorten.

Odlingslandskapet är utpekat som ett av de få nationellt värdefulla i Naturvårdsverkets rapport *Sveriges finaste odlingslandskap* och i området finns

ett flertal ängs- och hagmarker nationellt utpekade i Naturvårdsverkets rapport *Ängs- och hagmarker i Sverige*.

Strandängar växlat med torrare naturbeteskullar präglar landskapet och längst ut i väst ligger de ljungbeklädda typiska bohusbergen.

Utänge ö / Breviks kile

Härön

Härön är en av Tjörns västligaste öar. Sjön bryter in mot de rullande bohusbergen och mitt på ön ligger en av västkustens mest välbevarade skärgårdsjordbruk, *Ängens gård*, även kallad *Ånga*. Runt gården ligger gammal åker vars skalrika jord avslöjar den historiska havsbotten.

Naturbetesmarkerna har en rik flora. På försommaren växer där bland annat rikligt med gullviva. Odlingslandskapet är utpekat som ett av de få nationellt värdefulla i Naturvårdsverkets rapport *Sveriges finaste odlingslandskap*.

Jungfru Marie nycklar (*Dactylorhiza maculata*)

Stigfjorden med Kälkerön och Björshuvudet

Björshuvudets karaktäristiska bergsvägg störtar ner i ett av Bohusläns mer oexploaterade skärgårdsområden, Stigfjorden. Björshuvudet hyser en population av den starkt hotade kustgentianan.

Där ligger också bland annat Kälkerön med *Viktors gamla torp* som enda byggnad. Stigfjorden området hyser många värdefulla grundområden för fisken och ett rikt fågelliv. Lämpar sig ypperligt för lugna kajakturer.

Röra Rump

Sundsby säteri

Vid Sundsby säteri finns en av Bohusläns största sammanhängande ekskogar med en utpräglad västlig prägel. Området utgör ett av länets allra bästa exempel på betade ekhags- och lövskogsmiljöer och variationsrikedomen är stor.

I området ligger det gamla vackra säteriet vars grundmurar härstammar från medeltiden. Här har hittats exemplar av den sällsynta läderbaggen som är beroende av gamla ekar.

Sundsby säteri

Det geografiska läget

Landskapstyp

Tjörns kommun kännetecknas, liksom hela Bohuskusten av sprickdalslandskap med brant avgränsade berg och sedimentfyllda dalgångar, där andelen jordbruksmark är stor. Under den geologiska tidsperiod som benämns jura och krita (210 till 65 miljoner år sedan) lyftes Bohuskusten upp ur havet genom rörelser i jordskorpan. Vittring och erosion angrep omedelbart de sedimentära avlagringarna som bildats under kambrisk tid. Efter en tid blev urberget åter blottlagt och utsatt för nedbrytning. Klimatet var då tropiskt varmt och växtligheten regnskogsliknande. Den kemiska vittringen var därför snabb och effektiv och dess effekt var

störst i sprickzonerna. De partier i urberget som var mer massiva kom att bilda mellanliggande bergsmassiv/kullar. För drygt 65 miljoner år sedan trängde havet på nytt in över Bohuskusten och nya sedimentära bergarter avsattes.

Spricklandskapet fick därmed under de kommande årmiljonerna ett skyddande täcke mot erosion. De upprepade istiderna under den senaste årmiljonen har dock både eroderat bort dessa berglager och utvidgat sprickdalarna i urberget. Sedan senaste istiden har landhöjningen resulterat i att de sedimentfyllda dalarna lyfts upp ur havet.

Gravfältet vid Pilane

Klimat

Vädret och klimatet i Skandinavien präglas av att området ligger i en gränzon mellan maritimt och kontinentalt klimat. Klimatet i Tjörns kommun påverkas starkt av dess läge vid havet. Golfströmmen och de fuktiga luftströmmarna ger upphov till ett maritimt klimat det vill säga fuktigt med relativt små temperaturvariationer.

Vegetationsperioden är relativt lång, 220–240 dagar per år, till följd av att havet fungerar som en temperaturutjämnare som därmed minskar antalet frostnätter.

Tjörn ligger inom den nemorala vegetationszonen samt inom odlingszon 2. Sveriges landvegetation indelas i fem huvudregioner, varav västra delen av Stigfjordenområdet, hela Tjörn liksom Hakefjorden ingår i den södra lövskogsregionen. Denna sträcker sig långt ned i Europa och kännetecknas av att ädellövträd är naturligt beståndsbildande medan granen inte naturligt anses bilda bestånd här.

Nederbörd

Nederbördsmängden varierar under året på grund av de faktorer som styr bildningen av moln och nederbörd. Områden med låga nederbördsmängder återfinns i kustbandet vilket beror dels på konvektionen under sommaren är begränsad genom att havet har lägre temperatur jämfört med land. Medelnederbörden för Tjörns kommun är i genomsnitt 700 mm per år.

Temperatur

Temperaturklimatet i Västra Götaland uppvisar stora variationer mellan kust och inland samt mellan de olika årstiderna. Även skillnader i topografi bidrar till stora temperaturvariationer i landskapet. Bland annat sjunker temperaturen med ökande höjd över havet samt att hav och stora vattenområden har en utjämnande effekt på temperaturklimatet. I länets kustområde ligger årsmedeltemperaturen på cirka 7,7 C. Jämförs sommar- och vintertemperaturen så framträder havets inverkan ännu tydligare, under sommaren uppgår skillnaden till 0,5 C jämfört med vintertid då skillnaden uppgår till 4,4 C.

Vind

Stor betydelse för väderutvecklingen i Västra Götalands län har den växelverkan mellan *islands-lågtrycket* som förekommer under hela året över Nordatlanten och den *subtropiska högtryckscellen* längre söderut i närheten av Azorererna. Mellan dessa tryckextremer finns *västvindsbältet*. Den dominerande vindriktningen under året är västlig till sydvästlig. Vindhastigheten har en utpräglad årlig fluktuation med en ökad frekvens av hårda vindar och stormtillfällen under vintern.

Geologin på Tjörn

Berggrund

Urberget i Västra Götalands län har bildats under en lång tidsperiod, för 1 900–900 miljoner år sedan, och är mycket varierande och komplext uppbyggt. I samband med bergskedjebildningen, för cirka 1 750–1 550 miljoner år sedan, utsattes berggrunden för stort tryck och upphettning, vilket ledde till att både yt- och djupbergarterna då blev mer eller mindre veckade och gnejsiga.

Urberget i sydvästsverige kallas traditionellt för den sydvästsvenska gnejsregionen. Berggrunden på Tjörn utgörs framförallt av grå ådergnejser samt av ljusröda, gnejsiga ögongraniter. De grå ådergnejsererna ingår i *Stora Le-Marstrandformationen* och upptar stora delar av västra och östra delarna av Tjörn medan de ljusröda, gnejsiga ögongraniterna återfinns i ett stråk centralt på ön.

Bergarterna tillhörande *Stora Le-Marstrandformationen* tillhör de äldsta på Tjörn, cirka 1 560

miljoner år gamla, men de blev inte lika starkt omvandlade som gnejserna i östra delarna av Västra Götalands län. De grå ådergnejserna är de äldsta bergarterna på Tjörn, cirka 1 560 miljoner år gamla, men de blev inte lika starkt omvandlade som gnejserna i östra delarna av Västra Götalands län.

I vissa områden är inslaget av amfiboliter stort. Utöver dessa bergarter består berggrunden av grå, förgnejsade graniter och granodioriter. Nämnas bör också att den något basiska bergarten metabasit, som återfinns på Stora Dyrön och som på vissa områden ger en rik växtflora.

Tjörns yngsta bergart utgörs av, en cirka 8 meter bred, diabasgång i nordsydlig riktning mellan Klädesholmen och Lyr. Denna återfinns även i Pater Noster-skärgården.

Berggrundskarta bild

Jordarter

Jordarterna i dagens landskap på Tjörn har till största delen bildats från den senaste isavsmältningens, för drygt 10 000 år sedan, fram till idag. Även idag formas landskapet av olika processer. Väder, vind, vatten och frost får berggrunden att vittra till material som kan transporteras bort, främst av rinnande vatten.

Människan bidrar också till att utforma landskapet och har i flera fall påskyndat erosionen genom att gräva diken och bedriva jordbruk på mark som är känslig för erosion. I sjöar och fuktiga svackor sker hela tiden en pålagring av material, ofta av organiskt ursprung.

Jordarna i dalgångarna utgörs huvudsakligen av leriga finjordsediment. De goda näringsförhållandena i dessa jordar gör att avkastningen är god för samtliga grödor och floran är frodig. De lösa avlagringarna, här liksom på andra ställen, uppstod i samband med avsmältningen av den senaste inlandsisen och den efterföljande landhöjningen. De efterhand uppstickande bergen spolades då i princip rena från finkornigt material, vilket fördes vidare av vattnet för att till slut sedimentera i form av lera på havsbotten. De typiska lerjordarna i dalgångarna har uppstått på detta sätt. I vissa fall har lerorna, när de sedimenterat i ishavet,

varit bemängda av skal av musslor och snäckor. På många platser har det därför i samband med landhöjningen bildats ansamlingar av skaljord i fickor och på terrasser utmed höjder. Sådana skalgrusbankar finns på spridda ställen i utredningsområdet, bland annat på flera platser i Stigfjordområdet såsom vid Björshuvudet och på Mjörn.

Jordarter brukar indelas efter kornstorlek. Tjörn tillhör Västkustens berg- och lerområden, som kännetecknas av ett spricklandskap med stor utbredning av kalt berg eller med tunt jordtäckte på berg. Dalgångarna täcks till stor del av lera till finmo. Lerorna domineras av grå till gråblå glacial lera, som i kustnära partier har överlagrats av snarlik postglacial lera. Lerorna innehåller ofta skal av marina mollusker. Sedimenten i de stora dalgångarna kan uppgå till 50–100 meter mäktighet. Morän kan förekomma dels som ett tunt täcke inom vissa bergsområden och dels i randbildningar.

På Tjörn saknas nästan helt mäktigare moränbildningar. Vid Myggenäs finns dock en moränavlagring som utgör en del i den så kallade Göteborgsmoränen. I övrigt finns endast mindre avlagringar.

Jordartskarta bild

Istiden

Det är de storskaliga geologiska processerna som lagt grunden till dagens landskap, men det är till stor del istiden som format ytan. De senaste två miljoner åren i Jordens historia kallas för kvartär-tiden och typisk för den är de periodvisa klimatförändringarna. Kallare perioder, istider, har växlat med varmare perioder, så kallade *interglacialer*.

Under istiderna har stora områden täckts av flera kilometer tjocka landisar. Den senaste nedisning-

en skedde för cirka 115 000 år sedan. När isen nådde sin maximala utbredning, för cirka 20 000 år sedan, låg isfronten i norra Tyskland.

Lösa avlagringarna kunde transporteras mildtals av isen innan det åter avsattes under isen eller lösgjordes i samband med avsmältningen. Vanligen transporterades materialet endast kortare sträckor innan det avsattes.

Isens avsmältning

För cirka 20 000 år sedan blev klimatet varmare och den skandinavisiska inlandsisen började smälta bort. Avsmältning har dock skett i oregelbundna förlopp, beroende på svängningar i klimatet. De sydvästligaste delarna av länet blev isfria för cirka 14 500 år sedan och hela länet var i princip isfritt för ungefär 11 500 år sedan. Under perioden 12 700–11 500 år sedan inträffade en markant kallare period, då avsmältningen stannade upp. Vid denna period var visserligen Tjörn isfritt men själva isfronten låg då över Vänerområdet och gav upphov till de mellansvenska ändmoränerna.

Fem stråk av randbildningar, områden med ändmoräner och stora isälvsdeltan vid isfronten som bildades då isen ryckte fram igen kan följas över länet, där den sydvästligaste av dem går i ett stråk över Tjörn och Orust och tillhör *Göteborgsmoränen*. Randbildningarna indikerar tillsammans med isräfflorna hur isrörelsens riktning exakt det vill säga hur inlandsisen har rört sig över landskapet. För Tjörns del, rörde sig isen i riktningen nordöst-sydväst. Isräfflor har bildats genom att till exempel fastfrusna stenblock har ristat i berget då isen drog sig tillbaka.

Isavsmältningen har även orsakat nötning av berget genom att hållar har slipats så kallade rundhällar, som har en flack avrundad stötsida

åt det hållet isen kom från och en brant läsida åt motsatta hållet. Större rundhällar i gnejs finns att beskåda vid Tjörnekalv. Under isen samlades smältvattnet till stora isälvar. Isälvarna transporterade och sorterade materialet och slipade och nötte på berggrunden. Med hjälp av stenar och block kunde roterande vattenströmmar gröpa ur berget och bilda så kallade jättegröpor. Dessa finns att beskåda på bland annat på Säby Ö och på Härön.

Man skiljer mellan glaciala jordarter, som bildats under istiden och postglaciala jordarter, som bildats efter istidens slut. Morän är exempel på en glacial jordart som avsätts i direkt anslutning till glaciäris. På många ställen bildar moränen egenformer, såsom till exempel drumliner. Drumliner är spolformade, elliptiska bildningar bestående av morän, som har avsatts parallellt med isens rörelseriktning. Längden kan uppgå till flera kilometer och höjden till tiotals meter. Drumliner finns på nordöstra Tjörn där bland annat vattentornet i Myggenäs är beläget. Exempel på en postglacial bildning är svallsediment. Dessa utgörs av antingen sand, grus eller klappersten som ansamlats genom vågornas bearbetning av lösmaterialet i strandzonen. Dessa jordarter förekommer därför endast under högsta kustlinjen (HK). Tjörns kommun ligger inom området under högsta kustlinjen.

Högsta kustlinjen (HK)

I områden som täcktes av den senaste inlandsisen trycktes den underliggande berggrunden ned av isens enorma tyngd, i de södra länsdelarna cirka 250 meter medan i de norra delarna så mycket som 400 meter. När isarna smälte steg havsnivån åter samtidigt som jordskorpan höjdes. Landhöjning är en långsam process som fortfarande pågår. Hastigheten är för närvarande 2 mm per år i länets södra delar och 4 mm per år i de norra.

Eftersom jordskorpan var nedpressad under isavsmältningsskedet, kom stora delar av de områden som isen just lämnat att täckas av hav. Den högsta nivån till vilket havet har nått i ett område brukar kallas högsta kustlinjen (HK). Denna ligger cirka 100 meter över nuvarande havsytta i de

södra länsdelarna och cirka 180 meter i de norra. Högsta kustlinjens läge i landskapet är betydelsefull, eftersom vattenmassorna strax efter istiden i hög grad bidragit till att forma dagens landskap. De höjdparter som först stack upp ur vattnet spolades i stort sett rena från finkornigt material, vilket i stället sedimenterade i dalgångarna.

De typiska lerjordarna i dalgångarna, liksom de tunna, osammanhängande jordarna på höjdområdena har uppstått på detta sätt. Ovanför högsta kustlinjen har vattnet inte haft möjlighet att sortera jordmaterialet på samma sätt. Därför finns här idag en osorterad morän, som är en blandning av många olika jordarter i olika storlekar, från lera till block.

Jordmån

Jordmånen – det vill säga förhållandena i den översta delen av de lösa jordlagren – bestäms av ett intrikat samspel av växter, markorganismer, vattenflöden, klimat och jordart. Tjörns kommun domineras på de näringsrika lerorna av stabila brunjordar med relativt neutralt pH och stor omsättning av näring och jord genom grävande organismer.

De magra höjdområdena täcks däremot vanligen av tunna jordmånstyper, *lithosoler*. Endast där lite tjockare, men ursvallade jordtäcken finns på bergen utvecklas tydligt skiktade podsoler, med utpräglat låga pH-värden.

Natur- och kulturhistoria

Tjörns karaktäristiska berg reser sig mäktiga i Bohusläns södra kustband, men i en avlägsen forntid bröt ishavets dyningar över en arkipelag bestående av några holmar och skär. Årtusenden senare skulle dessa komma att bli Tjörns högsta berg, Vetteberget, idag 116,3 meter över havet.

Då inlandsisen drog sig tillbaka för omkring 11 000 år sedan, gick landhöjningen snabbt och en skärgård bestående av cirka tjugo större och mindre öar skapades. I takt med att landhöjningen fortsatte blev den mer och mer av den gamla havsbotten bördiga dalgångar – en process som fortsätter än idag. I dessa gamla havsbottnar har tjörnbonden sedan gammalt slagit sältornas gräs och släppt djur på bete. Odlingarna förlades ursprungligen på de lättare jordarna i dalsidorna,

innan järnplogen gjorde det möjligt att odla upp lerorna. Husen fick dock ligga kvar vid bergskanten för att spara värdefull åkerjord.

Det småbrutna landskapet har hindrat de stora rationaliseringar som svept bort spåren från äldre tider i slättbygdernas landskap. På Tjörn finns de ofta kvar; de gamla strukturerna i landskapet och de tydliga spåren i form av stengärdesgårdar, stenlagda vägar, invallningar och rester av pirar och kvarnar. Det är ett landskap som inte bara erbjuder livsrum för en ovanligt rik flora och fauna. Tjörn är också en plats som genom våra förfäders spår inbjuder till en spännande resa bakåt i tiden – en resa som berättar om Tjörns förutsättningar som livsmiljö.

Jägarstenålder

Någon gång mellan åtta och nio tusen år sedan anlände de första människorna till Västsverige. Fornlämningar tyder på att dessa stenåldersmänniskor livnärde sig som jägare och fiskare, som sökte sig till dessa öar i havsbandet.

En av Sveriges äldsta boplatser är daterad till 8 000–9 000 f Kr och är påträffad i vid Tosskärr, nära Rönnäng. Där hade några familjer sina enkla hyddor vid strandlinjen, som då låg cirka 50 meter högre än idag. Förmodligen var dessa stenåldersmänniskor inte bofasta, utan flyttade mellan olika

platser i samband med årstidens växlingar och livnärde sig av fångster från havet samt av växter och fågel.

För cirka 8 000 år sedan bestod Tjörn av ett femtiotal öar. Fynd från denna tid är oslipade flintverktyg samt flintrester av tillverkningen av dessa. De högt belägna fyndlokalerna visar att det fanns många boplatser på de på den tiden lummiga lövskogsklädda öarna. Flera av boplatserna framför allt på södra Tjörn har undersökts.

Bondestenålder

För omkring 3 500 år sedan uppstod det första egentliga jordbruket, men fortfarande var jakt, fiske och insamling viktiga inslag i stenåldersmänniskans vardag. Bergen gav skydd och lä och man röjde små åkrar i höglänta, sandiga jordar. Vid stranden, som då låg cirka 25 meter högre än idag, låg båtarna av urholkade trädstammar.

När människorna blev mer bofasta skedde en kraftig, men lokal, förändring av skogslandskapet genom betande husdjur. Vintrarna var milda och husdjuren kunde gå ute året om. Från denna tid och ända fram till 1 000-talet påverkades troligen skogen och landskapet i ringa grad.

Bronsålder

Brons är den legering av koppar och tenn, som gett namn åt perioden. All brons importerades och sjöfarande handelsmän lade grunden till den bronsålderskultur, som karakteriseras av rikt ornamenterade smycken, hållristningar och monumentala gravrösen.

Tjörn är rikast på hållristningar i Södra Bohuslän. På drygt 70 platser har man hittat figurristningar och cirka 500 skålgropar. Skeppsristningar är vanligast, men även andra motiv förekommer, såsom människor, solhjul, djur, spiraler och fotsulor.

Bilderna i bergen talar sitt tysta språk om de människor som levde här och efter livets slut gravsattes i rösen på bergskränen. Unikt är röset

på Vetteberget, uppfört för cirka 3 000 år sedan. Där har man funnit ett 69 cm långt svärd av brons, ett spänne, en rakkniv och en dubbelknapp. En markerad vandringsled finns från parkeringen i Aröd upp till Vettebergets krön.

Bosättning och bebyggelse låg i anslutning till näringarna det vill säga till odlingsmarken, sjöfart och fiske i fjordarna. Vid denna tid odlades bland annat vete, korn och havre. Till det dagliga arbetet hörde tillverkning av lergods och ullberedning. Husdjuren, som kunde bestå av hästar, kor, får, getter och svin, gick fortfarande ute året runt. Landhöjningen fortsatte under bronsåldern och vid periodens slut låg strandlinjen cirka 10–12 meter högre än idag.

Järnålder

För cirka 2 500 år sedan (500 f Kr) inleddes en ny tidsålder. Nordborna lärde sig att smida sina verktyg av importerat järn. Så småningom upptäcktes inhemska malm, myrmalm i sjöar och vattendrag, och produktionen ökade. Dock blev vapen och verktyg av järn aldrig var mans egendom. Järn förintas i jorden och bevarade fynd är relativt sällsynta. Ett fynd gjordes dock på 1870-talet, på Lilla Askerön, där fragment av svärd, spjutspetsar, nitar och en sköldbuckla påträffades i en "stenhög" som visade sig vara en grav från vikingatiden.

Den första stora förändringen beträffande jordbruket kom att ske i övergången mellan brons- och järnålder, ungefär 500 år f Kr då klimatet blev allt kallare från att ha varit betydligt varmare än nu. Vintertid var till exempel djuren tvungna att

stallas och för att trygga vinterfodret infördes ungefär vid samma tid "ängsbruket". Under denna period började människan att använda skogen, timmer togs ut och röjningar skedde i syfte att skapa marker för bete och slätter. De långsamt uppgrundade havsvikarna blev nu viktiga som slätterängar. Förutom hö användes löv som vinterfoder. Även gårdarna ser annorlunda ut med stabilare, varmare hus. Ofta långhus med plats för familj och djur under samma tak. Gravfält anlades nära bebyggelsen. Den tidiga järnålderns flatmarksgravar är numera knappt synliga ovan jord, men högar stensättningar, domarringar och resta stenar finns dokumenterade över hela ön. Störst är Pilane gravfält, med ett 80-tal anläggningar från de första 400 åren e Kr.

Vikingatid

Den senare delen av järnåldern, cirka 800–1050 har kallats för vikingatiden. Nordborna var bönder men även sjöfarande. Skeppsfarten, handeln över haven och plundringståg har gett vikingati-

den dess speciella historia. Sagor berättas om mäktiga vikingahövdingar som levt och verkat på Tjörn, men några historiska bevis finns inte.

Medeltid

Förhistorisk tid övergick i historisk tid omkring 1050. De nordiska länderna hade enats till riket. Norges gräns mot söder sträckte sig till Göta älv. Bohuslän var en del av norska Viken som även omfattade området kring Oslofjorden. Det förekom ofta krig och härjningar eftersom den sydliga delen av Bohuslän gränsade mot danska Halland och svenska Västergötland. Ett långvarigt inbördeskrig utkämpades från mitten av 1100-talet och ett sekel framåt. För att kalla samman krigshären i ett väglöst land, använde man sig av signalering. På Tjörns högsta berg, Vetteberget, stod vårdkasen, vedden som gett berget dess namn. De första sockenkyrkorna uppfördes troligen under 1100- och 1200-talen.

Medeltidsgården bestod vanligen av stuga och flera mindre uthus. När tekniken med knuttimrade hus blev känd under järnålderns slutskede, ersatte den byggnadsstilen med så kallade långhus. Under medeltiden brukades jorden på ungefär samma sätt som på järnåldern, dock med en skillnad, plog och vändskiva användes.

Jordbruksbygden expanderade kraftigt men ängs- mark dominerade fortfarande. Skogsbygder och delar av utmarkerna togs i anspråk av en växande befolkning.

Gårdsnamn ofta innehållande "röd" berättar om medeltida röjningar av åker och betesmark. Det är nu grunden läggs för det jordbrukssamhälle med ängsbruk och bygemenskap som kom att vara ända fram till 1800-talets skiftesreformer. Systemet byggde på att de bästa markerna i anslutning till byn, *inägan*, utnyttjades för åker- och ängsbruk. De sämre, magrare markerna längre från byn, *utmarken*, nyttjades som gemensam betesmark för boskapen. I detta odlingslandskap fanns en stor biologisk mångfald med utrymme för ett stort antal växt- och djurarter. Många menar att människan och hennes boskap tog över den roll som uroxarna och de andra stora växtätarna tidigare haft som landskapsdanare och att många av de till detta landskap knutna arterna på så sätt kunde leva kvar.

Även skogens virke kom att, under 1100-talet, betraktas som en viktig resurs som man kunde livnära sig på och skogsprodukter exporterades därmed till kontinenten. Från regionen runt Göteborg exporterades exempelvis plankor, brädor, mastträd och stävar till länderna runt om Nordsjön. Detta kom att pågå under flera hundratals år och medförde samtidigt en kraftig minskning av skogarnas omfattning. På Tjörn handlade det huvudsakligen om att ta virke från ekskogar.

1500-talet

1536 kom reformationen i Danmark–Norge och sålunda även för Tjörn. Kyrkan och klostren ägde stora jordegendomar som nu drogs in till kronan. Flera av dessa jordegendomar gavs vidare i förläning till folk, som tack för tjänster de hade utfört för landet. En av dem var Laurits Green på Rävlanda säteri, Margareta Huitfeldts mormors far. Senare lät han flytta säterifriheten till Sundsby säteri. Den första men relativt korta sillperioden, 1556–1589, gav ett tillfälligt välstånd.

Den samtida historieskrivaren Peter Claussson dokumenterade följande: *"Sillfisket på Viksidan gick*

så rundligt och överflödigt till att många tusen skepp, skutor, jakter och båtar sökte sig dit att fiska".

På en kustremsa av 8 till 9 mil överhopades av en stor mängd människor. Tiden kantades dock av oroligheter, eftersom Sverige ett flertal gjorde försök att erövra Bohuslän. 1563–1570 utkämpades det nordiska sjuårskriget och under det sista krigsåret härjade svenska trupper på Orust och Tjörn. Biskopen i Oslo gjorde visitationsresor 1594 och 1597 och hans reseskildringar ger en utförlig beskrivning av dåtidens ridvägar.

1600- och 1700-talet

I början av 1600-talet blev Sundsby en av landets mera kända gårdar, då ägaren Anders Green utnämndes till Norges rikskansler. Gården gick sedan i arv till Margareta Huitfeldt och hennes man, Thomas Dyre. Den sägenomspunna frun härskade på Sundsby 1635–1683. Efter yngste sonens död testamenterade hon sina två gods Sundsby och Åby, till Hvitfeldska stipendieinrättningen i Göteborg.

Fyra gränskrig utarmade landskapet. Vid freden i Roskilde, som undertecknades 1658, blev Bohuslän svenskt. Nöd och fattigdom var svår efter krig och missväxt.

Den andra sillperioden, 1662–1672, var kort och gav inget större överflöd. Skogen var skövlad och svenska restriktioner förbjöd all utrikeshandel. Landsbygdens folk fick endast segla med egna produkter i små båtar. Danmark och Norge betraktade inte den nya gränsen mot Sverige som slutdiskuterad utan hösten 1675 bröt ytterligare ett krig ut, Gyldenlövefejden. Danskarna ockuperade Tjörn, sommaren 1676, men svenskarna återtog ön samma höst. Följande år kom Gyldenlöve tillbaka med välutrustad armé och Marstrands fästning intogs och efter slaget vid Uddevalla behärskade norrmännen större delen av landskapet. För andra gången ockuperades Tjörn och Orust. Vid freden i Lund 1679 fastställdes att Bohuslän skulle förbli svenskt.

Det stora nordiska kriget, 1700–1720 inledde seklet. Krigshändelserna berörde dock inte Bohuslän förrän i slutskedet då Marstrand föll. Ett hårt skattetryck, transporter och leveranser av livsmedel till truppersnas underhåll, utarmade bygd och människor. Kriget till sjöss medförde också kaparfartyg. I december 1717 avseglade skeppet

Jungfru Elisabeth men nådde aldrig destinationsorten i Stockholm. Hon blev vrak utanför Härön och enligt legenden medförde hon en liten vagga av guld kallad *Stordals guldvagga*. Många har letat efter den men aldrig funnit den. Befolkningen växte nu och gårdarna delades genom arvskiften i mindre brukningsenheter. Skogen var i det närmaste helt skövlad utom på Hakenäset och ön Mjörn.

År 1742 gjorde Linnés lärlunge Pehr Kalm en resa genom landskapet och i sin reskildring skriver han *"Tjörn... var mest allestädes på norra kanten skoglöst, så att näppeligen annat syntes än skallota backar och kala höga berg; emellan desse lågo härliga åkrar och sköna ängar, på våta ställen växte litet alskog"*. Carl von Linné besökte själv Bohuslän fyra år senare och skriver helt kort *"Landet Körn var skallot, utan träd med stenklippor. Invånare använde ljung som bränsle och täckte sina tak med tång underst och torv. Brödet som bakades var merendels tunnbröd, tjockt som pergament, men dubbelt så vitt"*.

Nästa större sillperiod startade omkring 1750 och varade till och med en bit in på 1800-talets början, vilket förändrade livet för befolkningen. I den nästan öde skärgården byggdes nu salterier för att ta hand om fångsterna. År 1752 tillkännagav dessutom regeringen att de som önskade bosätta sig i Bohuslän och bedriva fiske, kunde få fri tomträtt samt virke till hus och bryggor på öar och annan mark som ägdes av staten. Detta bidrog till att många öar runt Tjörn bebyggdes. Fångsterna ökade men det fanns inte möjlighet att avyttra allt. I samband med detta byggdes flertalet salterier ut med så kallade trankokerier för att utvinna tran av fiskefångsterna.

1800- och 1900-talet

I Bohuslän var sillfisket en viktig inkomstkälla men i början av 1800-talet försvann sillen och jordbruket fick återigen en större betydelse. Under 1800-talet skedde stora förändringar inom jordbruket bland annat infördes stålplögen så att även de tunga lerjordarna kunde odlas upp. Skiftesreformerna omdanade livet i byarna och förändrade landskapets utseende. Ängen ersattes av åker, betesmark och kultiverad slåttervall.

Den förändring av samhället som efterhand kom var nödvändig för att klara befolkningens försörjning, men den kom samtidigt att innebära ytterligare minskat utrymme för många växt- och djurarter. Skiftesreformerna på 1800-talet lade grunden för den kommande effektiviseringen och specialiseringen av jord- och skogsbruket under 1900-talet. Ljunghedarna planterades med barrskog, som till stor del kom att brukas rationellt.

Detta var en annan och betydligt artfattigare skog än den som ursprungligen fanns här.

Genom täckdikning, konstgödsling, växtförädling med mera var effektiviseringsprocessen mycket framgångsrik. Men det har inte skett utan ett pris. Inte någonsin tidigare efter istiden har förutsättningarna för flora och fauna förändrats så dramatiskt – i de flesta avseenden till det sämre. Naturligtvis har dessa förändringar inte skett osedda. Under de senaste decennierna har motkrafterna mot fortsatt utarmning av flora och fauna fått allt större genomslag i samhället.

Sökning efter ”större sillperioder” via internet visar att det förekom ytterligare en sillperiod under åren 1877–1904.

Fraktfart

För Tjörnborna liksom för öbefolkning i allmänhet har båtar alltid varit ett måste. Man behövde båtar för fiske, fraktfart och som färdmedel. Mycket länge var det segelsjöfart som gällde. Persontrafiken samt skeppning av djur och gods sköttes av färjor vid Skåpesund, och Höviksnäs. Gästgivare-

båtar seglade passagerare bland annat från Bäckeвик, Stockevik, Kyrkesund och Halsbäck. Ångbåtarna tog över vid 1800-talets mitt och började då gå i reguljär trafik.

Bondeseglation

Gamla restriktioner stadgade att landsbygdens folk bara fick segla med egna produkter i mindre båtar och kortare sträckor. Denna bondeseglation var mycket betydande och kom att sträcka sig fram till mitten av 1900-talet.

Utrikes seglation

Fram till 1700-talets slut var det bara stapelstädernas borgare som hade rätt att äga och segla hadelsfartyg i utrikesfart. Restriktionerna upphävdes efterhand och 1798 tilläts sjöfarande från Hallands- samt Göteborgs och Bohus län att segla utrikes med mindre, öppna båtar. År 1811 fick man också rätt att använda däckade båtar, som lastade mindre än 15 svåra läster, en läst är lika med 2 248 kg i utrikesfarten.

På 1810-talet började Tjörnbor att segla i frakt på Danmark med före detta sillbåtar. När hösten kom övergick man till fiske. Fraktflottan var dock blygsam fram till seklets mitt med tolv galeaser och slurpar i Djupvik, Södra Bäck. Under 1870-ta-

let och framåt inköptes flera mindre skutor av nyetablerade rederier. Bland annat hade Sundsby ett större rederi med säteriets arrendator, Carl Ljungman, som huvudredare. I en tid då nästan alla transporter gick sjövägen var lasterna mycket varierande.

Grundintäkterna kom dock från några få "fartområden", skeppning av tegelvaror från Norge, sten från norra Bohuslän, trä och ved från skogrika trakter samt sill och fisk från kustbygden. Det var dessa små kustseglare som lade grunden till 1900-talets motorseglarflotta och flera av de nuvarande rederierna. De utgjorde också en förutsättning för konservindustrin.

Kulturarvet och miljön

Naturen i Tjörns kommun är i högsta grad präglad av hur människan brukade marken. I Västra Götaland finns inte bara en historia att berätta utan flera.

Kulturarvet omsluter vad många generationer västsvenskar har skapat under de senaste årtusendena. Det bevaras i arkiv, bibliotek och museer, men är kanske mest synligt i länets många kultur-

minnen och kulturmiljöer. I inventeringar och kommunala kulturmiljöprogram återfinns dessutom de kulturhistoriskt intressanta husen, jordbruksbyarna, ängs- och hagmarkerna med mera. Dessa har inte alltid kvalificerat sig till kulturmiljövårdens monumentförteckningar, men genom sina lokala särdrag och starka förankring i bygdens dagliga liv, utgör de en del av länsdelarnas historiska identitet.

Naturtyper – landmiljön

Odlingslandskapet

På Tjörn finns den ur produktionssynpunkt värdefullaste jordbruksmarken samlad i de stora dalgångarna i de östra och centrala delarna. Jordbruket är emellertid ofta småskaligt och Tjörn kännetecknas av många små brukningsenheter, med en storlek på i medeltal 9,5 ha åker per gård. Landskapet är av utpräglad sprickdalstyp, med flackt liggande, sedimentfyllda dalgångar, där andelen jordbruksmark är stor. Jordarna i dalgångarna utgörs huvudsakligen av leriga finjordsediment. De goda näringsförhållandena i dessa jordar gör att avkastningen är god för samtliga grödor och floran är frodig. I högre liggande partier finns inslag av sandiga sediment och svallgrusbankar. Mellan dalgångarna ligger stora höjdplatåer med tunt jordtäckte. På många platser karaktäriseras vegetationens sammansättning av en stark påverkan från skalgrus. Dessa ligger ofta belägna i relativt höga lägen och ofta i exposition mot väster, norr och söder. Klimatet, och vegetationen på Tjörn är starkt påverkat av närheten till havet.

Inom Tjörns kommun finns många bevarandevärda odlingslandskap. De större sammanhängande områdena finns i öster kring Hjalteby–Valla men också väster kring Toftenäs–Breviks kile–Säby kile–Säby Brog samt Härön. Utöver dessa finns mindre partier av bevarandevärda odlingslandskap som bland annat finns beskrivna i Länsstyrelsens ängs- och hagmarksinventering för Tjörns kommun från år 1989. I denna finns 123 stycken ängs- och hagmarksobjekt beskrivna, vilka är intressanta ur naturvårdssynpunkt och därför har inklassats i en tregradig skala där klass 1 är högsta bevarandevärde.

I den nationella sammanställning av ängs- och hagmarker som gjordes 1997 var andelen jordbruksmark som utgjordes av värdefulla ängs- och hagmarker på Tjörn en av landets fyra högsta, lika hög som på de utpräglade naturbetesöarna Öland och Gotland. Samtliga objekt återinventerades under perioden 2002-04 där band annat resultatet blev att tre objekt inte ansågs vara restaurerbara, medan två nya objekt har tillkommit. Resultaten finns att hämta på Jordbrukverkets webbplats, www.jordbruksverket.se, där man går in i naturdatabasen som kallas TUVÅ. I samband med framtagandet av den nya objektskatalogen för Tjörns kommun där områden med höga naturvärden finns bland annat dessa uppgifter med från Jordbrukverkets databas TUVÅ.

Skalgrusbackarna vid Tuveslätt liksom vid Kärret utgör ett uråldrigt kulturlandskap. Likaså är Härön med sitt unika skärgårdsjordbruk ett objekt som man värnar om.

Föreningen *Bohusläns Flora* har genom omfattande inventering av kärlväxter inom på Tjörn kunnat peka ut lokaler med betydande landskapsbild och höga naturvärden där karaktärsarterna i gamla tiders ängar längs kusterna i Södra Sverige återfinns. Det gäller bland annat ängslost, *Bromus racemosus* som är en utpräglad slåtterängsart, men även höskallra, *Rhinanthus serotinus*. Lokalerna på Tjörn beträffande ängslost är de enda, idag, kända i Sverige. En del av lokalerna är redan till viss del skyddade genom att de ingår i befintliga naturreservat. Det gäller följande områden:

- Ängen på Härön
- Toftenäs–Breviks kile–Säby kile
- Tuveslätt
- Sundsby säteri

Även områden som inte är lagskyddade hyser bland annat ängslost. Dessa är följande:

- Björholmen
- Kolleröd
- Vik
- Björshuvud
- Bö
- Morike kile
- Änghagen
- Kuballe kile–Olsby kile

Speciellt för Tjörn är området kring Bö, strax söder om Skärhamn. De kraftigt ansatta bergen och däremellan smala sprickdalar med fyllda sediment har skapat en utpräglad småbrukarbygd med några av de minsta enheterna i ett nationellt perspektiv när det gäller storleken på gårdar med tillhörande åkrar, ängar och betesmarker. Denna natur- och landskapstyp finns visserligen på fler ställen längs Bohuslän, men inte så utpräglad och enhetlig som på Tjörn.

Västkusten har en ovanligt artrik flora av brynbuskar, såsom slån, och träd. Tillsammans med äldre träd har brynmiljöerna stor betydelse för den stora mängden av både insekter och fåglar som trivs där. Bland fåglarna märks hämpling och törnskata, som minskat så mycket i odlingslandskapet att de har uppförts på listan över hotade arter den så kallade rödlistan i Sverige. Busk-

markerna är visserligen artrika, men om de får breda ut sig på de öppna naturbetesmarkernas bekostnad, är det än fler arter som försvinner. De buskrika brynen tillför en stor artrikedom, men de behöver tuktas och begränsas, och helst kombineras med en god beteshävd, för att behålla sina värden.

Tjörns kommun består av ett mycket värdefullt mosaiklandskap där naturbetesmarkerna ofta

består av en mosaik av klippor, ljunghed, gräshed, småkärr och buskage, varav det sista främst är ett nyare inslag. Finns skalgrus i marken dyker det upp arter som låsbräken, kattfot och i kärrkanterna granspira. I de verkliga kalkkärren påträffas orkidéer som kärrknipprot och ängsnycklar. Även en mängd både vanliga och ovanliga lavar och mossor finns på dessa marker.

Gården Ängen på Härön

Strandängar

Strandängen har en hög och uthållig produktionsförmåga och har alltid varit viktig som fodermark. De återfinns på fuktigt till vått underlag, ofta belägna vid sjö-, havs- eller åstränder.

➤ Havsstrandängar – sältor

De betade sältorna utgör tveklöst de värdefullaste stränderna, ur både naturvårds- och kulturhistorisk synpunkt, längs Tjörn. Dessa flacka finsedimentstränder har ofta betats kontinuerligt sedan de steg upp ur havet och hyser, inte bara, ovanligt smakligt bete utan också en mycket artrik kärlväxtflora samt stora värden för fågellivet.

Den övre landstrandvegetation domineras av salttågtyp medan den nedre landstrandvegetation av revigt saltgrästyp, vilket visar en tydlig zonerings beroende på salthalt och fuktighet i marken. Tjörn har stora arealer värdefulla sältor, framför allt mot Stigfjorden, mot Hakefjorden och vid Breviks kile. Bland de många skyddsvärda växtarterna på Tjörns sältor kan nämnas några såsom saltmålla, dvärglin, knutört, saltstarr, loppstarr, prickstarr, smal käringtand, marrisp, kustarun, kustgentiana, fältgentiana, och sumpgentiana.

Sältorna lockar, tillsammans med grundområdena utanför, stora mängder fåglar både till rastning och till häckning. Under vår- och höststräck rastar svanar, gäss, änder och vadare. Till typiska häckfåglar hör tofsvipa, rödbena och större strandpipare. Fram till 1989 fanns även uppgifter om sydlig kärrsnäppa vid Breviks kile. Enligt Artdatabankens rödlista är den starkt hotad. Bra förutsättningarna för den finns dock fortfarande kvar vid Breviks kile.

På Tjörn finns 41 stycken, stora och vackra havsstrandängar som får anses som mycket välbevarade. Exempel på vackra havsstrandängar finns att beskåda vid Breviks kile, Moriks kile, Vik, Svanvik, Kårsund och Ören. På till exempel Kälkerön och Härön finns en särpräglad flora och fauna, med en mängd ovanliga och hotade arter, som ofta är beroende av fortsatt betesdrift. Hävden spelar också stor roll för sjöfågellivet.

➤ Sötvattenstrandängar

De som finns på Tjörn utgörs av de betade kanterna till mindre dammar, kärr eller tjärnar. Naturtyperna hyser, vid sidan av botaniska värden, stora värden för fågellivet. På strandängarna påträffas företrädesvis vegetationstypen tuvtåteläng, med inslag av fuktäng av fräken-starr-typ. I mer opåverkade har gräs-lågstarräng och gräs-högstarräng noterats. Kommunens bäst utvecklade sötvattenstrandängar finns vid Bö tjärn. De allra blötaste delarna har betecknats som betade kärr. I några fall har betade rikkär noterats. Dessa är ofta mycket art- och formrika. Kommunens artrikaste kärr är tveklöst ett betat sluttande och översilat kalkkärr vid Halsbäck.

Hagmarker

De flesta hagmarker har tidigare varit slåttermarker vilka överförts till bete när man började ta in vinterfoder från insådda vallar. Det är främst i södra och mellersta Sverige man finner hagmarker bestående av ädellöv- och ekhagar.

➤ Slåttermark på gammal inägomark

Hackslåtten var förr en mycket vanlig naturtyp på Tjörn men är nu så gott som helt försvunnen. Hackslått innebär en hårdvallsäng på ytblockig, kuperad eller sluttande moränmark. För slåttern används ofta en kortbladig lie med vilken man "hackar" sig fram mellan stenar och block. På Härön finns idag den enda förekommande hackslåttmarken inom Tjörns kommun. Hackslåtten utgörs bland annat lieslagna vägkanter invid gården Ängen, vilket domineras av slåttergynnade arter.

➤ Betesmark på gammal inägomark

Betesmark på gammal inägomark, där den tidigare hävdformen oftast var slåtter men även i vissa fall kan ha varit bete. Idag är det beteshävd som förekommer.

➤ Öppen hagmark

förekommer i olika terrängtyper och saknar i princip träd och buskar. Enstaka träd och buskar kan emellertid förekomma som solitärer eller utmed betesmarkens kanter. Bland de naturliga fodermarkerna i Tjörns kommun är öppen hagmark den till antalet vanligaste. I de öppna hagmarkerna påträffas ofta ett mycket stort antal slåtter- och betesgynnade arter. Fina exempel på öppna hagmarker finns att beskåda vid Tuveslåtten, Halsbäck samt Änghagen.

➤ Ekhagen

är betesmark där ek är det enda eller helt dominerande trädslaget. Viss inblandning av andra lövträd kan dock förekomma. Naturtypen förekommer på såväl rik som fattig mark. Inom Tjörns kommun finns ett fåtal ekhagar beskrivna. De allra flesta av ekhagarna har en relativt stor krontäckning (>50 procent) vilket också påverkar florans. Rent slåttergynnade arter saknas i regel och de vanliga ängsväxterna är inte lika frekventa som i de öppna hagarna. De flesta av ekhagarna på Tjörn har alltså en måttligt företrädd ängsflora. Kommunens vackraste ekhagar finns att beskåda på Ängholmen, vid Sundsby, Sibräcka och Krommeröd.

➤ Blandlövhage

inrymmer såväl ädellövträdsrika hagmarker som hagmarker med mer triviala trädslag. Vid Röra finns en välhävdad och ekdominerad blandlövhage i en sydsluttning.

➤ Annan träd- och buskbärande hagmark

handlar ofta om betesmarker med ett stort inslag av barrträd och enbuskar. Huvuddelen av de områden som förts till denna naturtyp är hagmarker med ett relativt stort inslag av tall, gran och enbuskar. I de flesta fall rör det sig om öppna hagmarker som börjat växa igen. Goda exempel finns vid Stenkyrka, Halsbäck, samt Breviks kile.

Övriga betesmarker

Naturbetesmark där både den tidigare och dagens hävdform har utgjorts av bete. Exempel på dessa är ljunghed, annan öppen utmark eller betad skog.

➤ Ljungheden

upptog på 1700- och 1800-talet, stora arealer av utmark i Västsveriges nederbördsrika magermarker. Alltför stort virkesuttag i kombination med hårt bete gav upphov till dessa hedområden. Idag har merparten av ljungheden åter blivit skogsmark och enbart små fragment återstår. Naturtypen domineras av ett fältskikt av ljung samt är träd- och buskfattigt. Den hävdade ljungheden, med inslag av hävdberoende vegetationstyper och arter, är relativt sällsynt på Tjörn. Däremot finns stora ljungrika områden som inte hävdas idag, och som på grund av igenväxningen förlorat sin naturliga fodermarksflora. Fältskiktet i dessa marker skiljer sig inte i någon större utsträckning från fältskiktet i de kustnära skogsmarkerna. Denna typ av natur återfinns i kommunens västra delar. Riktiga och väl utvecklade eller väl bevarade ljunghedar finns på Saltholmarna, Vetteberget och vid Tuveslätt.

➤ Annan öppen utmark

omfattas av andra träd- och buskfria betesmarker där bland annat gräs dominerar över ljung och ris. Flertalet av de stora utmarksbetena på Tjörns västsida har benämnts som annan öppen utmark och naturtypen kan sålunda sägas vara relativt vanlig i Tjörns kommun. Alla vegetationstyper har påträffats i de öppna utmarkerna och någon dominerande typ är svår att definiera. Fantastiskt fina exempel finns att se på Yttre Näset, Toftö och Härön. Även marker som kontinuerligt hävdas eller buskrika marker på gammal utmark, som inte är ljunghed, räknas till denna naturtyp. Sådana marker är mycket sällsynt och finns endast representerad i kommunen på några få platser där de allra vackraste exemplen ligger strax söder om Häggvall och vid Pilane. Betad skog på utmarken, var i äldre en mycket viktig betesresurs. Idag går boskapen sällan på bete i den gamla utmarken och denna foderhushållning är mycket sällsynt. Den betade skogen karaktäriseras numera av grova barrträd, omväxlande med mer eller mindre öppna gläntor, där grässvålen är väl utvecklad. Det finns däremot områden som i stort har samma karaktärsdrag som betad skog på utmark där ett intressant område finns beskrivet vid Tjårtången.

Hot

De största hoten mot de naturliga fodermarkerna inklusive dess rika flora och fauna, utgörs exempelvis av igenväxning, upphörd hävd eller intensiv konstgödselanvändning.

Småmiljöer i odlingslandskapet

I odlingslandskapet finns en rad miljöer som ofta glöms bort, men som har en viktig funktion för den biologiska mångfalden. Dessa viktiga småmiljöer är följande:

- Alléer
- Källor med omgivande våtmark
- Odlingsrösen
- Pilevallar
- Småvatten och våtmarker
- Stenmurar
- Åkerholmar med en areal av högst 0,5 ha.

Om dessa miljöer inte är gödslade eller påverkade av besprutning kan de hysa en hel del av odlingslandskapets flora och fauna. I ett landskap där hagmarker fortfarande finns kvar kan de fylla en funktion som så kallade spridningskorridorer för växter och djur och på så vis hjälpa till att knyta samman ett landskap. Dessa mindre mark- eller vattenområden som utgör livsmiljö för hotade djur- eller växtarter eller som annars är särskilt skyddsvärda kan förklaras som biotopskyddsområde. Inom ett biotopskyddsområde får inte verksamhet bedrivas eller åtgärder vidtas som kan skada naturmiljön.

Skogslandskapet

Vilken skogstyp som dominerar i ett område avgörs av faktorer som jordmån, klimat, närings-tillgång med mera. Tjörns kommun påverkas av sitt läge vid havet och ligger i en vegetationszon som kallas för södra lövskogsområdet. I regel dominerar barrskogen på magrare marker och lövskogen på rikare. Eftersom människans både röjt skog för att skapa jordbruksmark och därtill planterat skog på andra marker än de ursprungliga är det svårt att se hur skogarna skulle ha sett ut utan människans inverkan. En skog som inte utsätts för mänsklig påverkan bildar en urskog. Det är inget stillastående slutstadium i en skogs utveckling, snarare en ständigt pågående process där större eller mindre störningar äger rum. Träd dör, blåser omkull och skapar gläntor för nya träd att etablera sig i. Skogsbränder, stormar och översvämningar skapar större blottor där nya träd växer upp. Ofta är lövträd som björk och asp först på plats innan granen tar över. Alla dessa processer, tillsammans med faktorer som klimat, närings- och vattentillgång skapar en komplicerad dynamik i skogen. Dynamiken skiljer sig åt mellan barrskogar och lövskogar.

I Sverige har skogens karaktär skiftat med klimatet. De tidiga fjällbjörkskogarna ersattes av värmetidens ädellövskogar. Efter värmetiden blev klimatet svalare och lövskogarna ersattes av barrskogar med tall och gran. Granen är relativt ny i Sverige. Den invandrade från Finland till norra Sverige för omkring 2 500 år sedan. Området mellan Dalälven och Skåne–Halland kallas för södra barrskogsregionen.

Tjörns kommun omfattas inte av denna region, för granen vandrade inte ut till öarna av sig själv, utan de granar som idag påträffas inom Tjörns kommun är snarare ett resultat av modernt skogsbruk det vill säga den har inplanterats. Idag är det i tället det moderna skogsbruket som spelar den avgörande rollen eftersom de flesta bränder snabbt kan släckas och träden faller innan nått vad biologerna kallar mogen ålder. Skogsbruket har minskat variationen i skogen successivt. Omkring 20 000 hektar skogsmark uppskattas idag som produktiv skogsmark inom kommunen. Träden avverkas långt innan de blivit biologiskt gamla. Barrträd gynnas på bekostnad av lövträd. Död ved har i hög grad förts bort. Bristen på bränder leder också till att granen gynnas på bekostnad av lövträd och död ved. Skogsmarken har också blivit torrare eftersom stora områden dikats ut.

Allt detta har sammantaget lett till att många av skogens mer krävande arter minskat i antal. Man vet inte helt hur ädellövskogarna såg ut innan människans intåg. I kommunen finns förmodligen inga sådana urskogar kvar. Alla skogar är mer eller mindre påverkade av människan. I stället talar vi om urskogslänkande skogar eller naturskogar för att markera att det inte rör sig om helt opåverkade skogar.

Men man kan få en känsla av urskog då man ser hur det verkliga gamla bondelandet återfinns – slingrande fram utmed Bohusbergen – dalsidorernas mosaiker av lövskogar, ängar och hagar samt inägor. Dessa är vad vi populärt kallar Bohusläns randlövskogar eller randlövmosaiker. Här återfinns mycket av den ursprungligaste, artrikaste och mest skyddsvärda naturen. De bohusländska randlövskogarna återfinns främst i de norra delarna av Tjörns kommun till exempel Klövedal, vid Viks kile och på Mjörn. I urskogslänkande miljöer, oavsett om det är barr- eller lövskog, kan träden bli betydligt äldre än de 80–100 år som de blir där man bedriver skogsbruk. När de sedan efter några hundra år dör på rot eller blåser omkull blir de till livsmiljöer för en mängd växt- och djurarter. Vedinsekter och vedsvampar lever i och av själva träet, medan många mossor och lavar är beroende av den döda veden att växa på. Dessutom är tillgången på död ved en av de viktigaste skillnaderna mellan en urskog och en modernt brukad skog. I en urskog är uppåt 40 procent av trädstammarna döda. En annan skillnad är den blandade åldersfördelningen. I en urskog sker hela tiden en nyetablering av träd i gläntor efter fallna träd. Även inslaget av lövträd är väsentligt högre i barrskogar. Sveriges skogslandskap har under de senaste 200 åren genomgått en radikal förändring som påverkat skogens biologiska mångfald. Under perioden från istiden fram till 1800-talet har branden varit den viktigaste faktorn som format skogslandskapet.

Lövskogsinventeringen

Länsstyrelsen i Västra Götaland gjorde en lövskogsinventering i Tjörns kommun 1989. Enligt denna utgör knappt 4 procent av Tjörns landareal av lövskogar med bevarandevärde ur naturvårdssynpunkt, där cirka två tredjedelar av de besökta objekten har "mycket högt" till "högsta" bevarandevärde. Faktorer som har tungt bevarandevärde är bland annat: hög ålder i beståndet, förekomst av äldre lågor och torrakor, riklig förekomst av olika strukturelement, skyddsvärd flora och fauna, sällsynta/hotade naturtyper samt förekomst av, för regionen, ursprungliga skogstyper.

Lövträden kan delas in i ädellöv och triviallöf. Till ädellövträden räknas de sju arterna bok, fågelbär, ek, alm, ask, lind och lönn. Till triviallöfträden hör till exempel björk, al, rönn, sälg och asp. Många av de besökta bestånden domineras av medelgrova till grova träd, antingen av ädellöv eller av triviallöfskog med inslag av ädellöv, där ek är det dominerande trädslaget. Ädellövträden ställer högre krav på klimat och jordens näringsrikedom och förekommer i våra trakter endast när förhållandena är gynnsamma. Ädellövskogen är vår artrikaste biotop, särskilt vad gäller den lägre faunan. För de landlevande snäckorna är ädellövskogen en mycket viktig miljö. Dessa djur kräver stabila och skyddade miljöer, oftast med skugga, hög markfuktighet och kalktillgång. De är känsliga för ingrepp och har små möjligheter att flytta på sig. Vissa snäckor blir därför utmärkta så kallade indikatorarter som kan visa att till exempel ett skogsområde varit mer eller mindre skogsklätt under mycket lång tid.

I ädellövskogar är de småskaliga händelserna viktiga för skogens artsammansättning och åldersstruktur. Denna ekologiska process kallas för småskalig dynamik och innebär att små gläntor hela tiden uppkommer efter att träd dött. I dessa gläntor sker förnyelsen av träd, buskar och markväxter.

Vårt internationella ansvar för bevarande av vissa skogstyper riktar sig särskilt mot följande:

- ädellövskog
- triviallöfskog med inslag av ädellöv
- hassellundar
- kalkbarrskogar
- skärgårdsnaturskog
- större myr- och naturskogsmosaiker.

De skogstyper som finns underrepresenterade i formellt skyddade områden kommer att ges en högre prioritet. Det gäller skogstyperna:

- medellålders till sena lövsuccessioner på frisk mark
- strandlöfnaturskogar
- sandbarrskog på sand- eller grusmark
- samt skogar med hög bonitet

Dessutom pekas de bohuslänska randlöfskogarna ut som en värdeattrakt det vill säga ett landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden.

Bohusläns randlövskogar

Övergången från busksnår och krattskog i exponerade lägen till högstammig skog i dalbottenarna kännetecknar de flesta bestånden och sätter en viss prägel på Tjörns landskapsbild. Dessa skogstyper utgör ställen som var svåråtkomliga för bondens redskap och som kort och gott blev lämnade ifred. Här återfinns mycket av den ursprungligaste, artrikaste och mest skyddsvärda naturen. Bland berömda skärgårdar i Norden märks Bohusläns karga kust med oceaniskt präglade randlövskogar innanför skärgården. Bohusläns randlövskog utgör ett landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden ur naturvårdsaspekt. Ansvarbiotoper är ädellövskog och triviallövskog med ädellövinslag. Randlövskogarna återfinns främst i de norra och de nordvästra delarna av Tjörns kommun. Ett flertal av dessa finns i ett stråk från Halsbäck och Klövedal i väster till Röra i öster samt på Mjörn det vill säga på Sundsby säteris ägor.

Sundsby-området är naturreservat och hyser ett bland de finare randlövskogarna på Tjörn. Skogarna bildar långsmala stråk längs foten av de skarpa bergbranterna. Nyckelorden för kust- och skärgårdsmiljöernas natuvärden är helhetsmiljöer och moasikaspekter. Randlövskogarna utgör bland de allra mest artrika miljöer genom en omväxlande mosaik av skogsfragment, betesmark, bergsklackar och buskage. Detta ger goda förutsättningar för en mängd olika artgrupper, såväl rödlistade som vanligare. Detta gäller inte minst häckande fåglar. Till exempel är lövrika strandskogar och öppna högrötsängar viktiga födosökmiljöer för fladdermöss”.

Enligt *Strategi för formellt skydd av skogsmark skyddsvärda skogsmarker i De bohuslänska randlövskogarna* räkas som en värdeetrakt det vill säga ett landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden. Värdeetrakter har en väsentligt högre täthet av värdekärnor för djur- och växtliv inklusive biologiskt viktiga strukturer, funktioner och processer än vad som finns i vardagslandskapet.

I projekt *8+fjor* beskrivs randlövskogarna enligt följande. *"Så fort det finns ett tillräckligt tjockt jordskikt och betetrycket inte är för stort etablerar sig buskar och lövträd i strandzonen. I småskrevor bland klipporna utvecklas snår av buskar som slån och olika nyponarter och småträd av ek, rönn med mera. Vid bergfötter i övergången mellan berg och uppodlad dalgång kan lövsåren utvecklas till lövskog i form av smala skogsbestånd, så kallade kustnära randlövskogar. Lövskogarna domineras oftast av ek med inslag av andra lövträd, och inte sällan finns en rik flora på grund av skalgruspåverkan. Där randlövskogarna övergår i öppen mark utvecklas ofta brynmiljöer med olika arter av blommande buskar och växter som nypon, hagtorn, björnbär med mera. Dessa är av stort värde för olika nektar och pollensökande insekter och för många fågelarter".*

Vackra exempel på biologiskt värdefulla randlövskogar finns i närheten av Viks kile vid sydvästra Stigfjorden. För de många arter som behöver både lövskog och hävdad mark eller hör hemma i randlövmosaikernas brynzoner är ofta upphört bete och igenväxning det allvarligaste hotet.

Ekskog

Ekskogar är kraftigt dominerande bland skogstyperna inom Tjörns kommun. Dessa karaktäriseras av medelgamla och medelgrova ekar som ofta övergår i krattekskog där jordtäcket är tunnare. I vindriktningen är träden ofta starkt vindtuktade. Ekskogarna hyser ofta andra trädslag. Om marken är näringsfattig utgörs dessa av björk och asp och skogstypen kan då benämnas hedekskog medan alm, ask och lönn utgör ett markant inslag på kalk- och näringsrikt underlag. Kring Halsbäck på nordvästra Tjörn påträffas ett flertal sådana skogar. Även gamla grova ekskogar finns inom kommunen. De bästa exemplen finns att se kring Sundsby säteri i norr.

Eken har en särställning bland trädslagen i odlingslandskapet, både kulturhistoriskt och naturvårdsmässigt. Eken var ett hatat trädslag i det gamla bondesamhället eftersom de svårnedbrutna bladen kvävde grästillsvuxen. Samtidigt var eken ekonomiskt värdefull, särskilt till skeppsbyggnad, vilket medförde att statsmakten införde restriktioner mot avverkning. Först en bit in på 1800-talet upphörde restriktionerna och under de följande årtionena högs mängder av gamla grova ekar i Sverige. En annan syn på eken hade

man vid slott och herresäten. Ek var ett träd med statusvärde och skulle gynnas på godsens marker. Här ansåg man sig ha råd med ekens nackdelar.

Eken är inte bara ett pampigt statusträd utan också hemvist för en hel värld av organismer. Tusen arter och kanske fler kan vara knutna till eken, vilket gör den till det trädslag som hyser i särklass flest arter. De flesta av arterna är oansenliga insekter, men några av dem är mer kända. I murkna ekar lever en, ur naturvårdsaspekt, mycket intressant skalbagge, Läderbaggen, vars larver lever flera år i det trämjöl, mulmen, som brukar samlas i ihåliga ekar. Arten är utrotningshotad och rödlistad i stora delar av sitt europeiska utbredningsområde. Denna art finns troligen i mulmen på jättekarna vid Sundsby säteri.

Lavar som växer på bark är en annan uppmärksam grupp i eklandskapet. Eken är under de första hundra åren en ganska fattig miljö för lavar. Med tilltagande ålder blir barkens sprickor allt djupare och med dem förbättras lavarnas livsbedingungen. Ekar med riktigt skrovlig bark kan hysa många lavararter och en mängd av dem är rödlistade. Typiska arter är gammelekslav, guldroplav, grå skärelov och skärelov.

Ädellövlandskog

Ädellövlandskogar förekommer också relativt frekvent på Tjörn. Ofta påträffas sådana skogar på kalkrikt underlag till exempel skalgrusbänkar. På nordvästra Tjörn finns ett flertal vackra exempel på ädellövlandskogar samt vid Sundsby på Mjörn.

Askskogen förekommer sällsynt på Tjörn. Ett exempel finns vid Trollaldalen på norra Tjörn. Likaså är almskogen sällsynt och påträffas enbart som mindre dungar inom andra skogstyper. Vid Halsbäck finns mindre fragment av almskog.

Triviallövskog

Triviallövskogar med enbart triviala lövträd eller med visst inslag av ädla lövträd har tagits med i programmet i undantagsfall till exempel om det utgör ett bra exempel för denna skogstyp eller

hyser rik flora. Ett vackert exempel på triviallövskog med ädellövinslag finns att se vid Fagerfjäll. En aldominerad triviallövskog finns att se vid Halsbäck samt vid Vik.

Lövsumpskogar

I kärr och längs stränder av sjöar och vattendrag finns ofta lövskog. Glasbjörk och i synnerhet klippal är väl anpassade för ett liv med rötterna i vatten. Alsumpskogen, eller alkärret, är en

spännande och särpräglad miljö. Alsumpskogen finner man i regel i lite djupare sänkor där det till exempel vid Klövedalen och vid Valberget.

Barrskog

Hällmarkstallskog: I skärgårdsmiljöer är tall ett vanligt inslag på torra, näringsfattiga marker med tunna jordtäcken och är karaktäristisk till exempel för bergsryggar och grovkorniga jordar som åsar och hällmarker.

Åseby vandringsled

Sötvatten

Den biologiska karaktären på en sjö betingas av storlek, bottenstruktur och djup. Än viktigare är dock omgivningens geologi – vilka jordar, typ av terräng och berggrund som finns inom avrinningsområdet. Storleken på avrinningsområdet är, i sig, en viktig faktor och likaså markanvändningen. Sjöar som omges av näringsfattigt urberg och morän blir själva näringsfattiga. I och nära vattenmiljöerna finns en viktig artrikedom. Såväl växt- som djurplankton som insektslarver, fiskar, fåglar och kärlväxter bidrar tillsammans till att göra vattenmiljöerna till en betydande del av den biologiska mångfalden. Många sjöar är utpräglade sprickdalsjöar och långsträckta i sin form.

› Sjöar

Tjörns kommun innefattar bara två egentliga sjöar, Bö tjärn och Tolleby tjärn (15 respektive 5 hektar). Bö tjärn/Tolleby tjärn fungerar som kommunens ytvattentäkt. Vatten pumpas även från Häle mosse i norr och från Olsbymagasinet i sydost till sjöarna. Tjörns kommun saknar en egentlig fågelsjö. Den fågelsjö som är av betydelse, även för Tjörns kommun, är Kollungerödvatten, som ligger i den sydöstra delen av Orust kommun.

Övriga vatten i Tjörns kommun omfattas av Tyfte damm, Tjärne vatten, Prästedammarna och Surdals damm, varav samtliga är mindre än 10 ha. Både Bö tjärn och Tolleby tjärn är av regionalt intresse för fisket bland annat återfinns gädda, abborre och ål. De är även klassade som *ekologiskt känsliga områden*.

Hot

Förurning, som länge har utgjort ett av de största hoten mot sjöar och vattendragens naturvärden i Västsverige är fortfarande ett hot i vissa vattendrag som måste motverkas genom kalkning. Problemet är dock mindre än på många andra håll och har idag en minskande trend. I stället är övergödning och igenväxning de största hoten i de flesta av vattenmiljöerna. Påväxten av trådalger tycks ha ökat och floran utarmats på många håll, sannolikt som en följd av ökad kvävebelastning från jordbruk och luftnedfall. En successivt ökad igenväxning sker också på grund av upphörd hävd. Genom ett återupptaget bete eller slåtter kan vissa av dessa hot motverkas.

› Vattendrag

Vattendragens karaktär ändras efter terrängen. De slingrar sig fram genom landskapet, s k meandering, och de är näringsrika precis som markerna de flyter igenom. Tjörns kommun har ett stort antal vattendrag. Enligt kommunens vattenöversikt från 1993 är dessa indelade i 18 stycken avrinningsområden, varav ett utgörs av Bö tjärn/Tolleby tjärn. De flesta avrinningsområdena består av ett vattendrag som mynnar ut i havet samt saknar sjöar större än 5 hektar i storlek. De flesta vattendrag är att betrakta som diken eller små bäckar.

Rinnande vatten har i allmänhet ett rikt insektsliv vilket bland annat strömstaren drar nytta av. Också de många små åarna på Tjörn har ofta höga naturvärden. Många djur och växter utnyttjar åarna och deras lövbårder för sin spridning och ett flertal ovanliga kärlväxter påträffas i dessa miljöer, som även de ofta är kalkpåverkade. En annan specialist på rinnande vatten är havsöringen, som går upp i flera av kommunens bäckar i samband med lekperioden, för att lägga rom på lämpliga grusbottnar. Största vattendraget är Säby å (Kållekärr/Lilldal – Säby kile genom dalgången västerut), som, tillsammans med Halsbäcken, är havsöringsförande och därför dels klassat som ekologiskt särskilt känsliga, dels är av regionalt intresse för fisket. Flera övriga vattendrag är av potentiellt fiskeintresse. Flertalet vattendrag är påverkade av näringstillförsel från enskilda avloppsanläggningar och jordbruk. Dessa rinner ofta ut i grunda havsvikar, varför havsvikar och strandängar måste skyddas mot sådan påverkan med hänsyn till deras särskilt stora biologiska betydelse.

Hot

De största hoten utgörs av kulverteringar, borttagande av kantzon/skyddszon samt borttagande av död ved i vatten. Fiskevårdsåtgärder genom utläggning av lekgrus i åar och bäckar har gett havsöringen rejält utökade lekstränder. Detta räcker dock inte, eftersom fisken på många platser fortfarande är utestängd från forna lekstränder av dammar och andra vandringshinder. Fortsatta åtgärder mot dessa skulle ytterligare kunna öka öringstammarna i kustvatten och åar.

► Dammar och småvatten

Småvatten är en typ av miljö som hyser en rik mångfald av arter. Faktum är att fisktomma småvatten kan vara de art och individ rikaste sötvattensmiljöerna man kan hitta, men det är få som känner till detta myller av liv som finns under vattenytan. Det är också få inventeringar gjorda i småvatten. Småvatten är livsmiljöer för grodor och salamandrar, för ett stort antal växtarter och för ett stort antal vattenlevande småkryp som sländlarver och dykarskalbaggar. Lite större småvatten är av stor betydelse för fåglar och däggdjur som kan finna skydd, föda, viloplatser och vatten att dricka. Den hotade standpaddan har hittats vid Grönskären och på Åstol.

Hot

Många småvatten har försvunnit genom de stora omvandlingarna av det svenska landskapet. De har dränerats i kulvertar och fyllts igen då de varit odlingshinder. Det har lett till att många djur- och växtarter som är knutna till småvatten är hotade idag.

► Våtmarker

Våtmarker kallas de områden där vattennivån under en stor del av året ligger i närheten av markytan. En annan definition är att minst hälften av vegetationen ska utgöras av våtmarksväxter. Exempel på våtmarker är myrar, fuktängar, strandängar och sumpskogar. I en myr har det organiska materialet inte förmultnat fullständigt utan lagrats i form av torv.

Det vanligaste bildningssättet är att sjöar växer igen. Myrar kan delas in i mossar och kärr. Mossar får hela sin vattenförsörjning från nederbörden, medan kärr också får vatten från omgivande marker.

Fuktängar är gräs- och örtbevuxna våtmarker som ofta förekommer på låglänta och fuktiga delar av ängs- och hagmarker. På magra betesmarker

utbildas ofta en lågvuxen vegetation med olika starrarter, blåttåtel, ängsvädd och blodrot. I mer näringsrika miljöer kan högrötfuktängar med arter som älggräs, humleblomster och smörblommor påträffas.

Strandängar är en typ av våtmark som förekommer längs flacka stränder. Sumpskogar, skogbevuxna våtmarker, är ofta mycket artrika. En anledning till artrikedomen är att såväl skogens som våtmarkernas arter förekommer här. En annan anledning är att miljöerna är stabila och sällan brinner och därför hyser en mängd arter som kräver jämn fuktighet och skugga. På kalkrik mark kan fuktängarna ta formen av mycket artrika rikkärr med förekomst av axag, ängsnycklar, majviva, tätört och stallört. För vanliga fuktängsväxter är rikligheten på kalk ett gift. Kalkkärrsväxterna har dock anpassats till den höga kalkhalten. På kalkfuktängar kan också flera ovanliga och kalkkrävande landsnäckor påträffas. Ett bra exempel i Tjörns kommun finns vid Björshuvud.

Våtmarkernas betydelse för den naturliga reduktionen av närsalter har inte uppmärksamats tillräckligt. Därför ska sådana områden bevaras och naturliga översvämningar ska, så långt som möjligt, accepteras.

Hot

Ett generellt hot mot alla våtmarker är att vattenförhållandena förändras. Utdikningar, som idag är en förbjuden åtgärd, har ödelagt en stor mängd våtmarker. Andra hot varierar mellan olika typer av våtmarker. Myrmarker hotas till exempel av torvtäkt. På de näringsfattiga myrarna har en igenväxning börjat ta fart, vilket sannolikt beror på nedfall av kväverika luftföroreningar. Hävdade våtmarker som strandängar och fuktängar förlorar mycket av sitt naturvärde om hävden upphör. Sumpskogar är i stället beroende av att miljön undantas från markanvändning och att området i och kring sumpskogen inte avverkas.

Naturtyper – havsmiljön

Bohusläns skärgård är unik, med sina tusentals öar, skär och grynnor bildar de en småskalig mosaik av hav och land. Huvuddelen av småöarna i Tjörns kommun är belägen i området norr, väster och sydväst om huvudön Tjörn. Livsmiljöerna i havet är minst lika många som på land och våra havsområden hyser, precis som tropiska områden, rika biotoper som korallrev och "sjögräsängar". Livet uppstod i havet och här återfinns djur- och växtgrupper som aldrig koloniserade land, och som bara i liten utsträckning eller inte alls, finns i sötvattensmiljöer till exempel tagghudingar, armfotingar, nässeldjur och svampdjur.

Havet har alltid utgjort en viktig födoresurs och inkomstkälla för människan och utgör ett viktigt kulturarv, bland annat, för Tjörns kommun. Det har också inneburit att människan har påverkat

miljön genom fiske, jakt och exploatering av stränder sedan lång tid tillbaka. Västra Götalands län inklusive kustkommunerna i Bohuslän, dit Tjörns kommun hör, har ett stort ansvar för att värna om den biologiska mångfalden i sitt havsområde. Det är här de artrikaste svenska havsmiljöerna finns och det område som har en stor produktionspotential av kommersiellt intressanta fisk- och skaldjursarter. Genom ett alltför intensivt fiske eller genom icke selektiva fiskemetoder är ett stort antal arter, som till exempel torsk, vitling, kummel och slätrocka, hotade. Fiskarterna och den biologiska mångfalden i övrigt, hotas också av övergödning som medför att livsmiljöerna förändras genom igenväxning av vikar och syrebrist i bottenvatten. Även om vissa miljögifter som PCB och kvicksilver har minskat.

Strömmar och hydrografi

Hur havsmiljön påverkas av vattenströmmar och sötvattentillflöden styr i hög grad vilka ekologiska förhållanden som är rådande och har också stor betydelse för de kemisk/fysikaliska förhållandena. På en storskalig nivå strömmar utsötat vatten från Östersjön via Öresund och Stora och Lilla Bält norrut och ger upphov till den så kallade Baltiska strömmen. Denna möter vid Bohuskusten den Jutska strömmen som bär med sig salt vatten från södra Nordsjön. Strömmarna påverkas dock i hög grad av väder och vind, vilket kan innebära att de normala förhållandena förändras kraftigt.

Vid sällsynta tillfällen kan exempelvis den Baltiska strömmen ersättas av en sydgående ström utmed västkusten. Vidare påverkas fjordområdet innanför Tjörn och Orust av sötvattentillflöden från vattendrag som mynnar inom såväl som utanför området. Älgöfjorden och Hakefjorden påverkas till exempel i hög grad av sötvattentillflödet från Nordre älv.

Ytterligare en faktor som påverkar havsströmmarna är tidvattnet. Vattenståndsvariationerna som tidvattnet ger upphov till rör sig hos oss om ungefär ett par decimeter, och kan inte jämföras med den påverkan som finns vid till exempel Englands ostkust med variationer på flera meter. Påverkan är dock långt ifrån obetydlig; i till exempel Stigfjorden har tidvattnet väl så stor betydelse för vattenutbytet som klimatfaktorer och salthaltsfaktorer.

Havets hydrografi benämns oceanografi, och är en vetenskap som studerar havsvattnets ström-

mar, tidvattnet, vågrörelser, fysik och kemi samt havsbottens avlagringar. Det utsötade vattnet är lättare än det saltare och åtskiljs av ett gränsskikt, som kallas språngskikt eller haloklin. Haloklinens djup kan variera men finns i Skagerraks kustvatten oftast kring ca 15 meter. Stigfjorden och Kalvöfjorden, som nästan helt och hållet är grundare än 15 meter, saknar den tydliga skiktningen mellan vattenmassorna, vilket är tämligen unikt för ett så stort fjordområde.

Tjörns kommun, ligger förhållandevis skyddade från påverkan från Skagerrak. Detta i sin tur gör att vattenomsättningen är förhållandevis liten, vilket kan bidra till situationer med syrebrist. Varken Stigfjorden eller Hakefjorden är utpräglade tröskelfjordar, utan de är till stora delar grunda vattenområden. Delar av vattenområdet är dock förhållandevis djupa till exempel "Åstoldjupet" strax söder om Åstol har ett djup på 70 meter samt området mellan Älgö gavel och Hättan uppgår till 68 meter.

En mängd faktorer är styrande för vilka naturförhållanden som råder på en given plats. Såväl geologiska, klimat och topografiska förhållanden bildar basen för naturen både i vatten och på land. I vattnet är dessutom vattenströmmar och rådande salthalt styrande förutsättningar. Ett välkänt faktum är att artrikedomen ökar med ökande salthalt i vattnet. Även om det är vattenmiljön som i första hand står i fokus i denna skrift kan det finnas anledning att lyfta blicken och notera inom vilka övergripande vegetationsregioner utbredningsområdet är beläget.

Från marinbiologisk synpunkt finns längs hela Bohuskusten en mer eller mindre tydlig gradient från väster mot öster. Den exponerade havszonen längst i väster övergår mot öster i en kustzon med

öar med exponerade västsidor och med fritt vattenutbyte. Denna övergår i sin tur i den mer skyddade fjordzonen med mer begränsat vattenutbyte.

Kust- och skärgårdsområdet runt Tjörn

Höga naturvärden är dock inte enbart förknippat med landmiljöer utan de vidsträckta grundområdena mellan de otaliga öarna är högproduktiva och av mycket stort värde för det marina livet och fågelfaunan, vilket inte bara resulterar i en stor artrikedom utan också i en stor individrikedom. Kust- och skärgårdsområdet i Tjörns kommun, består till stor del av grunda havsvikar och trånga sund som utgör viktiga uppväxtområden för flera kommersiellt viktiga fiskarter. Huvuddelen av småöarna är belägen i området norr och väster om Tjörn samt Pater Nosterskärgården i sydväst. Området består av mer än 1 000 öar och skär och längst ut återfinns de kala skären, vilka utgörs av klipphällar som relativt nyligen höjts ur havet och som delvis överspolas av bränningar.

De däggdjur som mest förknippas med skärgården är knubbsälen som, efter att ha drabbats hårt av säldöden 1988, återigen har ökat till sin dåvarande populationsstorlek. Dessa ses ofta på de kala skären. Fågelskären utgör även viktiga häckningsplatser för många sjöfåglar. Här möts marina arter och insjöarter, vilket gör skären relativt artrika. Längs kusten häckar omkring 35 kustfågelarter ur grupperna doppingar, änder, gäss, vadare, labbar, måsar, tärnor, svanar, skarvar och alkor.

Alldeles vid vattenlinjen finns det "svarta bältet" som i soliga lägen domineras av blågrönalgen *Calothrix* men som på något skuggigare platser i stället mest består av saltlav (som till skillnad från blågrönalgen inte alls är hal).

Fågelkolonierna och dess näringsrika spillning ger, i sin tur, upphov till en ovanligt frodig flora. Orangefärgade vägglavar och mattor av brosklavar är typiska. Kärlväxterna är på klippstränderna hänvisade till sprickor och skrevor. Bland kärlväxterna återfinns ofta kärleksört, gul fetknopp, styvmorsviol, trift, skörbjuggsört men även gräslök.

Grundområdena i skärgården är särskilt värdefulla. De kallas ibland för yngelkammare eftersom de är viktiga förfiskarternas fortlevnad, men de är också viktiga för den mängd småkryp och alger som förekommer i havet. I grundområdena finns, beroende på bottensubstrat, flera av de naturtyper som är mycket viktiga för den biologiska mångfalden i havet, nämligen ålgräsängar och blåstångsbälten.

Grunda havsområden / Havsvikar

➤ Växtplankton

I havet är det mikroskopiska växtplankton, det vill säga växter som lever i den fria vattenmassan, som står för huvuddelen av primärproduktionen. Här finns en mängd former av organismer, men särskilt vanliga är olika arter av kiselalger och s k dinoflagellater. De senare kan röra sig med hjälp av gisselhår, men de har också klorofyll och anses därför vara växter snarare än djur.

Problem med giftiga algblomningar

Under våren då tillgången på ljus och lösta näringsämnen är god kan det ske en explosionsartad tillväxt av växtplankton, en s k algblomning. Inte sällan inträffar ytterligare algblomningar på sommaren eller hösten när näringsämnen åter frigjorts. Algblomningarna är naturliga företeelser och i sig inget negativt, men de kan på olika sätt ställa till problem, särskilt då giftiga alger

blommar. Fisk kan skadas eller dödas, musslor kan påverkas så att dessa i sin tur blir giftiga och badplatser kan i värsta fall behöva stängas under en period. Algblomningarna är också en del av övergödningens problematik. Ökad tillgång på näring leder till fler och kraftigare algblomningar, vilket i sin tur ger problem med syrebrist när algerna till slut dör och sjunker till botten.

➤ Mjukbottnar med ålgräsängar

Hur havsbottnarnas växtsamhällen ser ut styrs i hög grad av vattendjupet, bottenens beskaffenhet och hur skyddat området ligger. På grunda, mjuka bottenar med sediment av lera och sand finns miljöer av stor biologisk betydelse. De grundaste ler- och sandbottenarna ned till cirka en meters djup är ofta helt vegetationsfria eller täckta av bakterier. Områdena fyller en viktig funktion för djurlivet, bland annat som uppväxtområden för plattfisk som rödspätta och skrubba. Mjukbottnar på mellan cirka 1–10 meters djup är i många fall beväxna med fröväxten ålgräs (*Zostera marina*), även kallad bandtång. I vissa skyddade lägen med mer utsötat vatten är också nating (*Ruppia spp*) vanligt. Ålgräsängar förekommer på sandiga bottenar och bottenstratet kan beskrivas som ett mellanting mellan mjuk- och hårbotten.

Ålgräset bildar stora ängar på botten eftersom den lätt förökar sig med sina underjordiska utlöpare till rötter. Ålgräsängarna är mycket viktiga för djurlivet. Här finns rikligt med föda och gott om platser att söka skydd. De utgör yngelkammarer för flera komersiella fiskarter och betas av svanar.

Hot mot ålgräsängar

Minskningen av ålgräsängarnas utbredning följer en trend som kan noteras på många andra ställen i världen. Orsaken till denna minskning kan både vara naturliga och av människan framkallade, men en viktig faktor i sammanhanget verkar vara den ökade utbredningen av fintrådiga grönalger. Dessa kan lätt slitas bort från botten och driver sedan omkring i stora ruttande sjok som hämmar ålgräsets tillväxt. När de fintrådiga algerna bryts ned uppstår syrebrist, ofta i kombination med att giftigt svavelväte bildas, vilket ytterligare skadar ålgräset.

Närsaltsbelastningen, men också den minskade mängden rovfiskar tros ha väsentlig betydelse i sammanhanget. Rovfiskarna håller normalt nere mängden småfisk, som i sin tur livnär sig på kräftdjur och andra smådjur som bl a äter alger på ålgräsets blad. När mängden småfisk ökar, minskar samtidigt de smådjur som normalt håller efter algerna. Fintrådiga grönalger omfattar ett flertal olika släkten där dominerande inslag ofta är grönlick (*Cladophora flexuosa*) och fingreniga arter av tarmtång (*Enteromorpha spp*). En tydlig ökning av algernas utbredning har konstaterats under slutet av 1900-talet.

➤ Blåstångsbältet

Hårbottensamhällena är ofta artrika miljöer och har som regel en tydlig zonering med avseende på både växter och djur. De flesta av oss är nog ganska bekanta med den övre zonen med sina hala, mörka ytor av blågrönalgen (*Calothrix*) och strax därunder det vita bandet med vassa havstulpaner. Zoneringen i övrigt beror i hög grad på hur vågexponerad platsen är. På mer eller mindre skyddade platser ganska nära vattenytan finns bälten av stora brunalger som blå- och knöltång. På starkt vågexponerade platser ersätts dessa av kortlivade rödalger. Från några meters djup täcks klipporna ofta av stora arter av släktet *Laminaria* med sina ibland upp till meterlånga bladskivor. Från cirka 5–10 meters djup vidtar olika arter av rödalger i en mängd olika former.

Blåstångsbältet uppträder på hårbottenarna. Hårbottenarna består av hållar och block och finns där vågor och strömmar är så starka att finare partiklar inte kan ligga kvar. Hårbottensamhället domineras av olika fastsittande storvuxna alger. Vissa arter förekommer fläckvis medan andra finns i mer eller mindre tydliga djupzoner. Närmast ytan växer ofta grönalgerna grönlick och rörhinna. Under grönalgszonen vidtar blåstångsbältet, bestående av brunalger. Blåstångsbältet är bland de artrikaste miljöer och hemvist för mängder av växter och djur. Under blåstångsbältet dominerar rödalger. En anledning till algzoneringen är att ljus av olika våglängd absorberas i olika grad i vattnet. Rött ljus, som grönalgerna behöver, släcks ut nära ytan medan grönt och blått ljus, som rödalger utnyttjar, tränger längre ned. På stenar sitter ofta havstulpaner, mossdjur och blåmusslor. De lever av små, friflytande partiklar som de filtrerar ur vattnet. Övergödningen har gynnat filtrerarna genom att det idag finns mer partiklar i vattnet.

Hot mot blåstångsamhällena

Blåstången och andra fleråriga tångarter har i stor utsträckning ersatts av fintrådiga grönalger. En annan märkbar effekt är att de fleråriga tångarternas utbredning i djupled flyttats upp på grund av försämrade ljusförhållanden.

Fiskfaunan

De ovan beskrivna växtsamhällena knutna till olika naturtyper har också sina motsvarigheter hos djurlivet. I den fria vattenmassan tjänar till exempel planktonalgerna som föda åt djurplankton. Dessa utgör i sin tur basföda åt större djur eller larver till större djur, bland annat olika fiskarter. För flera av våra kommersiellt betydelsefulla fiskarter som sill, torsk och makrill är planktondjuren en viktig födokälla för larverna och/eller de vuxna fiskarna. De grunda havsområdena erbjuder lättillgänglig föda i form av småfisk, kräftdjur och andra smådjur. Även blåmusselbankar på strömexponerade botten är viktiga födokällor.

Fiskarna är en framgångsrik djurgrupp som lyckats kolonisera även de mest ogästvänliga delarna av havet. Bland ryggradsdjuren är de unika genom sin stora variation i fortplantningsstrategier. Många fiskar, till exempel plattfiskar och torskfiskar, producerar en stor mängd små ägg som befruktas fritt i vattnet. Andra, som sillen, lägger ägg på grus eller växter. Ett exempel på en mycket specialiserad art i våra vatten är kantnålen där hanen bär äggen i en speciell yngelsäck på buken. Som tämligen specialiserade kan också de fiskar räknas som vandrar mellan havsvatten och sötvatten där lax, havsöring och ål är de mest framstående exemplen.

De grunda vattenområdena, som är väl representerade inom utbredningsområdet, fungerar som viktiga uppväxtområden för många fiskarter tack vare den rikliga förekomsten av botten djur här. Ålgräsängarna är viktiga rekryteringsområden för bland annat för torskungar där de finner både föda och skydd, medan de öppna sand- och lerbottenarna på 0–1 meters djup är viktiga uppväxtområden för plattfiskar som rödspotta och skrubba. Utan tvekan representerar dessa områden ett stort såväl biologiskt som ekonomiskt värde. Mycket tyder också på att Havstensfjorden liksom vattnen söder om Tjörn förr i tiden utgjorde betydelsefulla lekområden för torsk.

➤ Torsk och kolja

Det har skett en kraftig minskning av mängden torsk och kolja under de senaste decennierna. Förekomsten av ungfisk av kommersiellt viktiga arter som är god medan mängden vuxen fisk är sparsam. Nedgången märks i hela Västerhavsområdet såväl vid kusten som ute till havs. Mycket tyder också på att Havstensfjorden liksom vattnen söder om Tjörn förr i tiden utgjorde betydelsefulla lekområden för torsk. Minskningen av vuxen torsk sedan 1980-talet antas bero på ett för högt samlat fisketryck i Sverige och andra länder, sanerare än Västerhavets miljö tillstånd.

➤ Plattfiskar

Utvecklingen för plattfiskar visar på samma trend som för torsk och kolja. Förekomsten av ungfisk av kommersiellt viktiga arter som rödspotta och sandskädda är god medan mängden vuxen fisk är sparsam. Även här bedöms västkusten idag i huvudsak fungera som uppväxtområde för fisk som i första hand leker i Nordsjön.

➤ Sill och skarpsill

Sill och skarpsill leker ovanför sand-, grus- eller stenbotten på varierande djup. Den allmänna situationen för sill och skarpsill bedöms som bra. I Skagerrak är situationen för den höstlekande formen av sill bra medan läget för den vårlekande sillen är mer osäkert. Även skarpsillens status är osäker, och bestånden är jämförelsevis dåligt studerade. Skarpsillen i Skagerrak är kortlivad, vilket medför stora årliga variationer i beståndstorlek.

➤ Makrill

Makrillbeståndet har minskat det senaste deceniet men ökat om man ser till de tre senaste decenierna. Det föreligger indikation på eller misstanke om populationsminskning. Antalet reproduktiva individer överstiger gränsvärdet för rödlistning.

➤ Ål

Hela det europeiska beståndet av ål har minskat mycket drastiskt under senare år och är idag akut hotat. Minskningen har pågått i flera decennier. Orsaken till nedgången är oklar och svår att finna på grund av ålens invecklade fortplantningsmönster. Leken sker i Sargassohavet i västra Atlanten, troligen på stora djup. Larverna driver med strömmar och när de når Europas kuster efter flera år har de hunnit bli unga småålar, så kallade glasålar. Dessa utvecklas till gulålar som vandrar upp i sötvatten. Där lever de i ytterligare 5–30 år innan de utvecklas till blankålar som vandrar ut mot Atlanten igen. I det sista stadiet utvecklas lekdräkten då ålen kallas bronsål. Efter leken dör ålen. Bland de orsaker till nedgången som spekuleras kring finns överfiske, minskning av livsmiljöer, ökade miljögifter och förändrade strömmar på grund av klimatförändringar. Ett stort problem för ålen utgörs de många vandringshinder som finns i vattendragen.

➤ Havsöring

Havsöringens fortplantningsmönster kan sägas vara motsatt mot ålens, då dessa arter leker i sötvatten. De unga fiskarna vandrar sedan ut i havet där de växer till sig under några år innan de vandrar tillbaka till vattendragen för att leka. Havsöringen vandrar upp i många av områdets vattendrag. Situationen för öringbestånden på västkusten bedöms idag som god. De öringförande vattendragen har under lång tid varit hårt drabbade av kulverteringar, utdikningar, försurningsskador med mera. Tack vare att mycket arbete lagts ner på att restaurera och förbättra vattendragen har lett till en förhållandevis gynnsam utveckling av öringen. Arbetet har bland annat inneburit att lek- och uppväxtmiljöer restaurerats, vandringshinder tagits bort och att vattensystemen kalkats.

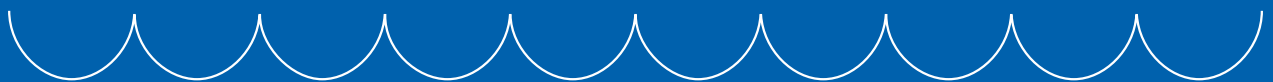
TJÖRNS
kommun

Tjörns kommun 471 80 Skärhamn
tfn 0304-60 10 00 kommun@tjorn.se, www.tjorn.se
Organisationsnummer: 212000-1306

UTKAST
23-04-14

Naturvårdsprogram

Miljömål

Möjligheternas ö – hela året och för hela livet

Naturvårdsprogram för Tjörns kommun

Möjligheternas ö hela året och för hela livet. Tjörn 2035 är en åretruntlevande ö för livets alla faser. Företagsamhet, småskalighet och närhet är våra kännetecken. Havet, det öppna landskapet och kulturen är våra unika värden.

Tjörns kommuns vision för 2035.

Förord

En ökad efterfrågan på attraktiva miljöer för både bostäder och verksamheter ställer ökade krav på kunskap om var kommunen har värdefull natur. I synnerhet längs med kustzonen sammanfaller ofta starka exploateringsintressen med höga naturvärden. Ett viktigt syfte med naturvårdsprogrammet är att skapa ett kunskapsunderlag som ska kunna användas som verktyg vid all fysisk planering som kan påverka naturmiljön eller landskapsbilden i kommunen. Naturvårdsprogrammet ska också kunna vara ett underlag för kommunens offensiva naturvårdsarbete. Samtidigt ska naturvårdsprogrammet hjälpa kommunen att uppnå de globala hållbarhetsmålen och de nationella miljömålen för att kommande generationer ska få ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta.

Naturvårdsprogrammet består av en bakgrundstext som beskriver de olika miljömålen samt åtgärder som kommunen kan göra. Sist beskrivs Tjörns kommuns grönstruktur och naturvärden samt klimatanpassning.

Revidering av Naturvårdsprogrammet

Detta är en revidering av Tjörns Naturvårdsprogram från 2008 gjord av Lina Olofsson, miljöavdelningen. Utredningar gjorda av WSP och Melica har använts i revideringen. Medhjälpare i urval av ansvarsarter: Ulf Bjelke, Sveriges lantbruksuniversitet, SLU. Tjörns naturskyddsförening har bidragit med värdefull information. Originalprogrammets del om Tjörns natur har skrivits av projektledare Solveig Svensson samt Calle Bergil och Niklas Egriell på GF Konsult AB har tagit fram naturvårdsobjekten.

Den lokala naturvårdssatsningen

Statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt (LONA) är medfinansierare för genomförandet av detta projekt. Ansökan beviljades 2020-04-14.

Foto, om inget annat anges: Maria Johannessen

Innehåll

Agenda 2030 och Sveriges miljömål

Begreppet hållbar utveckling bygger på tre dimensioner av hållbarhet – social, ekonomisk och miljömässig. Genom de Globala målen har världens ledare förbundit sig att fram till 2030 avskaffa extrem fattigdom, minska ojämlikheter och orättvisor i världen och att lösa klimatkrisen.

Sveriges miljömål

Sveriges miljömål är en utökning av de globala målen i Agenda 2030 när det gäller miljön. Att uppnå miljömålen innebär att vi uppnår den ekologiska dimensionen av Agenda 2030 i Sverige. Miljömålssystemet består av ett generationsmål, 16 miljökvalitetsmål samt ett antal etappmål inom områdena avfall, biologisk mångfald, farliga ämnen, hållbar stadsutveckling, luftföroreningar och klimat.

Generationsmålet

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Riksdagens definition av miljömålet

Generationsmålet är ett övergripande mål som inriktar den svenska miljöpolitiken och är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. För att vi ska uppnå Generationsmålet så arbetar Sverige nationellt, regionalt och lokalt, men också inom EU och internationellt.

Miljöpolitikens fokus

Generationsmålets sju så kallade strecksatser förtydligar målets innebörd och visar vad miljöpolitiken ska fokusera på:

- Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad.
- Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart.
- Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.
- Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen.
- En god hushållning sker med naturresurserna.
- Andelen förnybar energi ökar och energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön.
- Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Sveriges miljökvalitetsmål

Sveriges 16 miljökvalitetsmål är beskrivande för tillståndet som miljöarbetet ska leda till i den svenska miljön. Länsstyrelsen i Västra Götaland har antagit regionala miljökvalitetsmål som ytterligare konkretisering och precisering av de nationella miljökvalitetsmålen för länet.

Miljökvalitetsmålen syftar till att:

- (1) främja människors hälsa,
- (2) värna den biologiska mångfalden och naturmiljön,
- (3) ta till vara kulturmiljön och de kulturhistoriska värdena,
- (4) bevara ekosystemens långsiktiga produktionsförmåga,
- (5) trygga en god hushållning med naturresurserna.

Regionala tilläggs mål

Västra Götaland har tagit fram regionala tilläggs mål som lyfter fram regionala särdrag och områden som kräver ytterligare insatser. Tilläggs målen regionaliserar preciseringar och etappmål utifrån de regionala miljöutmaningar som redovisats i de årliga bedömningarna av miljömålen.

Illustratör Tobias Flygar. Källa: sverigesmiljomal.se

Kommunens miljöarbete

I Sveriges decentraliserade samhälle spelar kommuner en nyckelroll i landets naturvårdsarbete. Förutsättningar för en god naturvård är kunskap, resurser, tillräcklig lagstiftning, politisk vilja, ambitioner och prioriteringar.

Tjörn strävar efter att bli en bra miljökommun vars arbete ska utgå från de 16 nationella miljömålen, och de 17 globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Kommunen ska enligt riksdagens beslut arbeta för att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Tjörns kommun strävar även efter att bli en ekologiskt hållbar kommun, med fokus på ett ansvarsfullt nyttjande av naturresurser där människans och naturens resurser används medvetet och balanserat, där tillgängligheten till hav och natur värnas, samt att dess biologiska mångfald skyddas.

- Resurser ska tillskapas för att möjliggöra ett kontinuerligt, aktivt och högkvalitativt naturvårdsarbete i kommunen.
- Kommunen vill ta ett särskilt ansvar för naturtyper och arter som är typiska för Tjörn eller har en betydande del av sin utbredning här.
- Naturens upplevelsekvaiteter på Tjörn ska bevaras och utvecklas så att kommuninvånare och besökare även i framtiden har goda möjligheter till vistelse i en rik och varierad natur med Tjörns speciella kännetecken.
- Kunskap om Tjörns natur och dess värden ska föras ut till markägare, beslutsfattare, kommuninvånare och besökande.

Dessa miljömål har kommunen särskilt valt att prioritera i sitt miljöarbete.

- Begränsad klimatpåverkan
- Giftfri miljö
- Ingen övergödning
- Grundvatten av god kvalité
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- Ett rikt odlingslandskap
- God bebyggd miljö
- Ett rikt växt- och djurliv
- Levande skogar
- Frisk luft
- Bara naturlig försurning
- Myllrande våtmarker
- Levande sjöar och vattendrag

Begränsad klimatpåverkan

Frisk luft

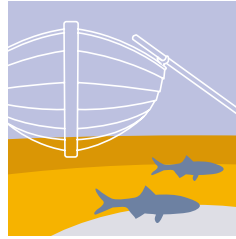
Bara naturlig försurning

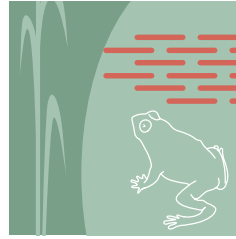
Giftfri miljö

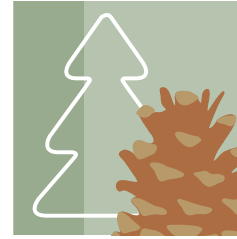
Grundvatten av god kvalitet

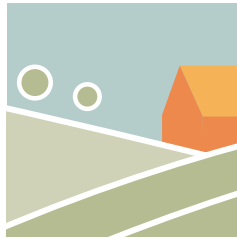
Hav i balans samt levande kust och skärgård

Myllrande våtmarker

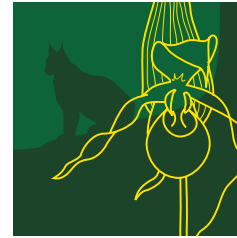
Levande skogar

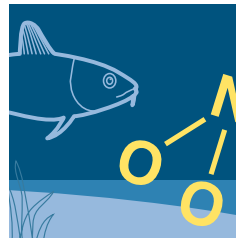
Ett rikt odlingslandskap

God bebyggd miljö

Ett rikt växt- och djurliv

Ingen övergödning

Levande sjöar och vattendrag

Illustratör Tobias Flygar. Källa: sverigemiljomål.se

Miljömål: Begränsad klimatpåverkan

Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.

Riksdagens definition av miljömålet

Jordens medeltemperatur blir allt högre. Detta beror på utsläpp av koldioxid och andra så kallade växthusgaser. Förbränning av fossila bränslen till exempel olja, kol och naturgas för el och värme, i industriprocesser och för transporter svarar för det största bidraget till klimatförändringen både i Sverige och världen i stort. Temperaturökningen orsakar förändringar i klimatet med konsekvenser för både ekosystem och biologisk mångfald, liksom för människors samhällen och försörjningsmöjligheter.

För att klara klimatmålet krävs en minskad användning av fossila bränslen och en förändring av dagens energi- och transportsystem, effektivare energianvändning i bostäder, förändrade konsumtionsvanor mot färre och mer hållbara produkter samt färre långväga flygresor och ökad vegetarisk kosthållning. På Tjörn är den största klimatboven fossila bränslen i bilar och båtar.

Det här gör Tjörns kommun för att *begränsa klimatpåverkan*

- Verkar för minskade utsläpp.
- Minskar matsvinnet i skolorna genom att öka kunskapen om svinnets miljöpåverkan.
- Ökar inköpen av ekologiska livsmedel till skolmaten och maten i äldreomsorgen.
- Serverar svenskt kött och miljömärkt fisk.
- Erbjuder kostnadsfri energi- och klimatrådgivning till privatpersoner och företag.
- Bygger fler gång- och cykelvägar.
- Deltar i kampanjer, till exempel *Räkna till tio*, för att minska konsumtionen.

Säby ö

Åtgärder kommunen kan göra för en *begränsad klimatpåverkan*

- Använda miljökrav vid offentlig upphandling för att minska utsläppen av växthusgaser samtidigt som det kan stödja och driva på utvecklingen och efterfrågan av miljösmapta produkter.
- Upphandla fossilfri och förnybar el till kommunens verksamheter.
- Välja klimatvänlig mat och minska matsvinn inom kommunala verksamheter.
- Restaurera våtmarker på såväl jordbruks- som skogsmark
- Ta fram klimatstrategier. Det är av yttersta vikt att klimataspekterna klimatkonsekvenserna beaktas i hela den politiska beredningsprocessen och inom alla politikområden.
- Främja bilpooler och andra nytänkande mobilitetslösningar. Lokalisera bebyggelse i väl kollektivtrafikförsörjda stråk i första hand, och att funktionsblanda och förtäta för att minska bilberoende.
- Fokusera i detaljplaneringen på att minska bilberoende genom att främja etableringar av bebyggelse och handel i närområden till redan etablerad bebyggelse.
- Minska utsläppen genom att i upphandlingar ställa krav på minskad klimatpåverkan även under byggskedet.
- Ta fram en handlingsplan för att skydda ålgräsängar.
- Ge regelbunden information till kommuninvånarna om hur de kan minska sin klimatpåverkan.

Ålgräsängar begränsar klimatpåverkan

Ålgräsängar kan binda mer kol än den motsvarande förmågan i skogsmiljöer på land. Det kan även ta upp och lagra minst 12 kg kväve per hektar och år i sedimentet. Ålgräsängar utgör därför viktiga kol och näringsämnessänkor, och kan därmed bidra till att minska klimatförändringarna.

Miljömål: Frisk luft

Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Riksdagens definition av miljömålet

Luftföroreningar påverkar hälsan negativt och kan medverka till förkortad livslängd. De luftföroreningar som är skadligast för hälsan är inandningsbara partiklar, marknära ozon och vissa kolväten. Luftföroreningar orsakar även korrosion, och gör att material som metaller, plast och kalksten bryts ned snabbare, vilket kan skadas till exempel byggnader och kulturhistoriskt värdefulla föremål. Därutöver skadas skogens träd och jordbrukets grödor av marknära ozon.

Höga halter av luftföroreningar kostar således samhället stora summor pengar, i form av exempelvis sjukvård, skördebortfall och reparationsarbeten. Utsläpp av luftföroreningar sker inte bara lokalt som till exempel från fordon, industrianläggningar och vedeldade hus utan kan transporteras över långa avstånd och landsgränser, som till exempel svaveldioxid och marknära ozon. Till exempel leder användning av dubbdäck till försämrad luftkvalitet men också andra negativa effekter som ökat buller och högre underhållskostnader för vägar samt nedsmutsning av fordon och fastigheter.

Det här gör Tjörns kommun för miljömålet *frisk luft*

- Kontrollerar miljöfarliga verksamheter enligt miljöbalkens regelverk.
- Deltar i göteborgsregionens luftvårdsförbund.
- Arbetar med trafikstrategi för att minska bilberoendet.
- I alla nya detaljplaner beaktas huruvida det är möjligt att ta sig till området med kollektivtrafik.
- Informerar om småskalig förbränning.

Åtgärder kommunen kan göra för miljömålet *frisk luft*

- Tydliggöra hur kommunens miljöarbete kopplar till riksdagens miljömål och i detta fall *Frisk luft*.
- Sträva efter att minska andelen fordon med dubbdäck i tätbebyggelse. Hjälpa konsumenterna vid val av vinterdäck. Förbättra vinterväghållningen.
- Ge konsumentvägledning för att minska onödig användning av lösningsmedel inom hushållen till exempel inom bil- och båtvård och användning av tändvätska vid grillning.
- Öka förståelsen för att vedeldning är en stor källa till luftföroreningar av flera olika slag. Att vedeldning är olämpligt i tätbebyggda områden. Stimulera införandet av eldningsutrustning med ekodesignkrav.

Miljömål: Grundvatten av god kvalitet

Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Riksdagens definition av miljömålet

Vatten cirkulerar i ett ständigt kretslopp, vattenånga avdunstar och faller ned som regn och snö. En stor del av detta vatten tränger ned i och genom jordlager och berggrund och bildar grundvatten. Grundvattnet är viktigt som dricksvatten för oss människor. Utsläpp av miljöfarliga ämnen kan förorena grundvattnet. Fler grundvattenresurser behöver därför skyddas.

Ökade insatser krävs också inom miljötillsyn, samhällsplanering och vattenförvaltning. Grundvattentillgångarna på Tjörn är begränsade. Ibland är det för mycket bakterier i vattentäkterna, vilket bland annat orsakas av att enskilda avloppsanläggningar inte fungerar som de ska. Detta kan leda till otjänligt vatten. Enskilda kustnära dricksvattentäkter riskerar att drabbas av saltvatteninträngning när uttaget ökar i samband med att fritidsfastigheter omvandlas till åretruntbostäder samt vid nybyggnationer utanför kommunalt VA-verksamhetsområde. Riskerna för saltvatteninträngning finns inte bara i kustnära områden utan även längre in på land där vattenmagasin med relik saltvatten, från den tiden fastlandet var havsbotten, punkteras vid borrning av nya dricksvattenbrunnar. För de centrala delarna av Tjörn finns risk för radon i grundvattnet.

Det här gör Tjörn för att *grundvattnet ska hålla god kvalitet*

- Bygger ut ledningssystemet för att fler ska kunna ansluta sig.
- Inventerar enskilda avlopp för att kunna vägleda hushållen till förbättringar.
- Har en kvalitetssäkrad slamtömning.
- Tar fram en VA-plan för att möjliggöra långsiktigt strategiskt arbete.
- Tar fram en policy och riktlinjer för enskilda avlopp tillsammans med Stenungsund och Orust.

Åtgärder kommunen kan göra för grundvatten av god kvalitet

- Kontinuerligt aktualisera kommunens vattenförsörjningsplan för den allmänna och enskilda råvattentillgången samt hur dessa påverkas av klimatförändringarna.
- Se över föreskrifterna i det kommunala vattenskyddsområdet samt för det enskilda området i kommunen.
- Ta fram en kontrollplan för regelbunden analys av vattnet vid den kommunala grundvattentäkten i Olsby. Råvattnet ska regelbundet analyseras på huvudämnen i grundvattnet samt följa upp om det finns speciella kvalitetsproblem. Vid enstaka tillfällen bör även en rad andra ämnen, till exempel läkemedelsrester analyseras.
- Uppmuntra och stödja privata brunnägare att kontrollera vattenkvaliteten i sin brunn.
- Förbättra kunskapen om grundvattennivåer och utöka informationen om vattenbrist inom den enskilda vattenförsörjningen.
- Stärka kunskapen om hur yt- och grundvatten samspelar för ekosystem i våtmarker och vattendrag för att relevanta beslut ska kunna tas inom exempelvis utbyggnadsområden – inte minst med tanke på klimatförändring och klimatanpassning.

Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är de funktioner hos ekosystem som både är nödvändiga för oss människor samt är viktiga för vår hälsa och välfärd. Till exempel ger skogen oss virke, biobränsle och binder koldioxid. Våtmarker renar vårt vatten, förhindrar översvämningar, binder växthusgaser och ökar den biologiska mångfalden. Marina ekosystem ger oss mat och bildar koldioxid samt ger luften syre. Friska marina ekosystem kan binda mer kol och kväve än landmiljöer. Mosaiker i jordbrukslandskapet ger oss pollinatörer och livsmedel. I staden ger grönområden oss bättre luftkvalitet, bättre lokalklimat och bullerdämpning.

Ekosystemen är också viktiga för rekreation genom naturupplevelser och avkoppling. Människan kan delvis ersätta vissa ekosystemtjänster, men många är oersättliga. Ersättningar av ekosystemtjänster är oftast mycket kostsamma. Ytterligare en nackdel med En ersättning av en ekosystemtjänst är att den inte är naturlig och då riskerar delar av ekosystemtjänstens funktion gå förlorad.

Försörjande

Till exempel

- Mat
- Medicin
- Dricksvatten

Reglerande

Till exempel

- Vattenrening
- Skydd mot naturkatastrofer
- Pollinering

Kulturella

Till exempel

- Hälsa
- Ekoturism
- Friluftsliv

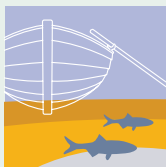

Stödjande

Behövs för att övriga ekosystemtjänster ska fungera. Till exempel:

- Produktion av näringsrik jord
- Fotosyntes
- Vattnets kretslopp

Miljömål: Hav i balans samt levande kust och skärgård

Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Riksdagens definition av miljömålet

Havet, den blå ekonomin är en viktig samhällsresurs, här finns ett av vårt mest betydelsefulla livsmedel, samt grunden i verksamheter som fiske, sjötransporter, turism, vattenbruk, energi-produktion och bioteknik. Havet och kusten med skärgård erbjuder även en stor mängd möjligheter till rekreation samt ett rikt kulturarv. Havet är utsatt för påfrestningar från miljögifter, nedskräpning, fartygsvrak som läcker olja, ökande båttrafik och övergödande ämnen. Invasiva främmande arter från bland annat fartygs barlastvatten är ett växande hot. Haven blir också allt surare som en följd av ökande koldioxidhalt i atmosfären.

Miljöpåverkan i kombination med ett högt fisketryck har lett till att många arter – fiskar, skal-djur, däggdjur, fåglar och växter – har minskat kraftigt, vilket påverkar havens produktion av livsmedel och andra viktiga ekosystemtjänster.

Andra hot är hård exploatering, bebyggelse samt fartygs- och småbåtstrafik samt omfattande turism. Ökad bebyggelse och trafik försämrar även tillgängligheten för friluftslivet. Samtliga kustvatten runt Tjörn uppvisar miljöproblem med övergödning, syrefattiga förhållanden, miljö-gifter och främmande arter. På Tjörn flyter det iland stora mängder marint skräp.

I enlighet med Vattendirektivet ska alla vattenförekomster åtminstone uppnå god status till 2027. Idag uppfyller endast två av tio vattenförekomster kring Tjörn god ekologisk status och ingen uppnår god kemisk status. För att vattendirektivets mål med god ekologisk och kemisk status för samtliga av kommunens vattenförekomster ska kunna nås inom de sex år som återstår, krävs en rejäl upptakt i kommunens naturvårdsarbete relaterat till havsmiljön.

Marin nedskräpning

Nedskräpning i haven är ett miljöproblem som leder till lidande för många marina djur och ger stora ekonomiska konsekvenser. Marint skräp försämrar också människors upplevelser av naturen. Bristande avfallshantering och nedskräpning på land är den största källan till marint skräp där skräp förs ut till havet via vindar och vattendrag men även turism, kommersiell sjöfart och fritidsbåtar samt övriga havsbaserade verksamheter. Den främsta orsaken till en ökad nerskräpning beror på ökande plastproduktion och konsumtion. Det har skett en dramatisk ökning av den globala plastproduktionen från 0,5 ton per år 1950, till omkring 300 miljoner ton per år idag. Mycket skräp kommer från förpackningar och engångsartiklar men även fiskeredskap och större föremål samt mikroplaster från bland annat textilier och hygienartiklar. Desto mer plast som produceras ju mer plastavfall hamnar i marina miljöer. Bohusläns kust är hårdast drabbat i Sverige av skräp som flyter iland från havet på grund av sitt geografiska läge och omgivande strömmar. Strandstädning är en stor och återkommande utgift för kustkommunerna.

Det har skett en dramatisk ökning av den globala plastproduktionen från 0,5 ton per år 1950, till omkring 300 miljoner ton per år idag.

Det här gör Tjörns kommun för att ha ett hav i balans samt levande kust och skärgård

- Verkar för hållbar utbyggnad och samhällsplanering av kustområdena.
- Har byggt ett nytt modernt reningsverk.
- Bygger ut kommunala ledningssystemet för att fler ska kunna ansluta sig.
- Inventerar enskilda avlopp för att kunna vägleda hushållen till förbättringar.
- Har en kvalitetssäkrad slamtömning.
- Kontrollerar lantbruk som hanterar gödsel.
- Serverar svenskt kött och miljömärkt fisk på skolor, äldreboenden och i matlådor (*Tjörnlådan*).
- Aktivt medlemskap i nationella och internationella nätverk.
- Strandstädar
- Deltar i projektet 8+fjordar.
- Genom åtgärdssamordning verkar kommunen för fler våtmarker som fördröjer vattnets rinnväg vilket skapar bättre förutsättningar för vandrande fisk som i sin tur är viktig för balansen i havet.
- Tar fram en VA-plan för att möjliggöra långsiktigt strategiskt arbete.
- Tar fram en policy och riktlinjer för enskilda avlopp tillsammans med Stenungssund och Orust.
- Tar fram en översiktsplan för havsmiljön tillsammans med Orust kommun.
- Genom åtgärdssamordning verkar kommunen för fler våtmarker som fördröjer vattnets rinnväg vilket skapar bättre förutsättningar för vandrande fisk som i sin tur är viktig för balansen i havet.

Åtgärder som kommunen kan göra för hav i balans samt levande kust och skärgård

- Bilda eller ta initiativ till marina naturreservat och biotopskyddsområden.
- Inrättandet av biotopskyddsområden för att skydda betydelsefulla ålgräsängar.
- Ta fram en strategi för att säkerhetsställa produktiviteten och funktionen hos kommunens grunda marina områden.
- Bedriva prövning och tillsyn av strandskydd för att värna strandzonernas känsliga ekologi och allmänhetens tillträde.
- Driva arbetet framåt för att fritidsbåthamnar ska tillhandahålla miljöstationer samt möjlighet till båtbottnentvätt för fritidsbåtar för att minska användningen av giftiga båtbottnenfärger.
- Integrera ekosystemtjänstperspektivet i kommunens plan- och beslutsprocesser.
- Identifiera de lokala källorna till marint skräp och sätta in förebyggande åtgärder för att stoppa skräpet redan vid källan.
- Se över småbåtshamnsplaneringen för att minska båtlivets negativa påverkan.
- Bedriva tillsyn inom verksamhetsområden som riskerar att påverka efterlevnaden av miljökvalitetsnormerna för vattenförekomster.
- Bedriva ändamålsenlig tillsyn vid dagvattenhantering.
- Arbeta tvärssektoriellt och strukturerat med att hantera övergripande dagvattenfrågor på ett långsiktigt hållbart sätt.
- Ta fram en handlingsplan för minskad miljöpåverkan via kemikalier och övergödning från lantbruk och andra berörda verksamheter.
- Ta fram en handlingsplan för att skapa vattenfördröjande åtgärder i vattendrag med stor påverkan på havsmiljön.

Miljömål: Ett rikt odlingslandskap

Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

Riksdagens definition av miljömålet

En stor del av våra växt- och djurarter finns i slätter- och betesmarker samt i åker- och vägrenar, åkerholmar, våtmarker och andra småbiotoper. Den biologiska mångfalden och kulturmiljöerna är beroende av ett fortsatt jordbruk med betande djur och slätter för att artrikedomen skall bevaras. Jordbruket blivit alltmer specialiserat och intensivt samt storskaligt, vilket leder till att många små marker inte längre brukas. Lantbruken på Tjörn är ofta lite mindre och har anpassats till naturen. Tyvärr ses en trend mot att den småskaliga djurhållningen minskar vilket leder till att de öppna landskapen hotas av igenväxning, vilket i sin tur kan ge en minskad biologisk mångfald.

Det här gör Tjörns kommun för ett rikt odlingslandskap

- Har arbetat fram ett kulturmiljöprogram för att värna den unika bebyggelsen och kulturmiljöerna på Tjörn.
- Medverkar i naturvårdsprojekt för att skydda rödlistade arter, till exempel den mycket ovanliga västkustrosen.
- Ökar inköpen av ekologiska livsmedel till skolmaten och äldrematen.
- Serverar svenskt kött och miljömärkt fisk.
- Tillhandahåller en åtgärdssamordnare som kan hjälpa markägare att anlägga eller återskapa våtmarker samt söka bidrag för anläggandet.
- Deltar i projektet 8+fjordar.

Åtgärder som kommunen kan göra för miljömålet *ett rikt odlingslandskap*

- Ta fram en handlingsplan för långsiktig förvaltning av jordbruksmarken för nutida och framtida livsmedelsproduktion och rekreativ värde.
- I mån av behov och möjlighet, utveckla kommunala reservat som omfattar odlingslandskapet så att de blir lättillgängliga för allmänhet och för skolverksamhet.
- I kombination med ordinarie undervisning använda odlingslandskapet som utomhusklassrum för att undervisa barn och ungdomar om natur, kretslopp och jordbrukets betydelse för livsmedelsproduktionen.
- Utifrån allemansrättens möjligheter och begränsningar, nyttja odlingslandskapet som en stadsnära resurs för rekreation, friluftsliv och livslångt lärande. Ett sådant arbete bör utvecklas i samverkan mellan kommunen och jordbruksnäringen.
- Inom sin verksamhet välja livsmedel med låg negativ och hög positiv miljöpåverkan.
- Arbeta med landsbygdsutveckling och underlätta för kommunens invånare att leva, bo och verka på landsbygden.
- Upphandla ekologisk mat inom kommunala verksamheter.
- Upphandla kött från djur som gått på restaurerbara eller bevarandevärda ängs och betesmarker till den kommunala verksamheten.
- Gynna och bevara naturbetesmarker som utgör artrika ersättningsbiotoper.

Utänge ö, Breviks kile

Den livsviktiga jordbruksmarken

Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

3 kapitlet 4 § Miljöbalken

Jordbruksmarken har en viktig betydelse för vår överlevnad, då det är på jordbruksmarken stor del av vår mat produceras. Sverige har idag en mycket låg självförsörjningsgrad på livsmedel då ungefär hälften av det vi äter importeras. Självförsörjningsgraden i Sverige har minskat från 75 procent till omkring 50 procent sedan 1990-talet. Jordbruksmarken är viktig som beredskap i händelse av kris med en lokal livsmedelsproduktion för att säkra vår förmåga till självförsörjning. Jordbruksmarken i Sverige är också viktig ur ett globalt perspektiv och kan behövas för ett framtida behov. Många områden i världen riskerar att bli obrukbara till följd av klimatförändringarna samt en växande befolkning i världen innebär att livsmedelsproduktionen behöver öka.

Jordbruksmarken levererar inte bara livsmedel den är också en grund för att vi ska nå miljömålet *Ett rikt odlingslandskap* samt viktig för en rad ekosystemtjänster, den biologiska mångfalden och kulturmiljöer.

Exploatering av jordbruksmark får ske bara om det gäller ett väsentligt samhällsintresse som efter utredning det visat att det saknas alternativa platser för. Kommunen ska i översiktsplaner, detaljplaner, lov och förhandsbesked gå igenom följande tre steg när jordbruksmark är aktuell för ändrad markanvändning:

- 1 Är jordbruksmarken brukningsvärd?
- 2 Är den aktuella förändrade markanvändningen ett väsentligt samhällsintresse?
- 3 Varför är förutsättningarna att ta annan mark i anspråk inte tillfredsställande?

Det är Plan- och bygglagens 2 kapitel 2 § som reglerar att kommunerna ska använda Miljöbalkens 3 kapitel 4 § när de planlägger och beslutar om markanvändning.

Biologisk mångfald

Biologisk mångfald är variationsrikedomen bland levande organismer av alla ursprung, inklusive från bland annat landbaserade, marina och andra akvatiska ekosystem och de ekologiska komplex i vilka dessa organismer ingår; detta innefattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem.

Definition enligt FN:s konvention om biologisk mångfald

Syftet med konventionen om biologisk mångfald är att biologisk mångfald ska bevaras och nyttjas hållbart samt att nyttan som uppstår vid användandet av genetiska resurser ska fördelas rättvist.

Varför bevara den biologiska mångfalden?

Alla arter har ett egenvärde och därför en rätt att finnas till.

- Många arter har stor betydelse för människan, till exempel genom nyttor som pollinering av grödor och att de håller efter skadeinsekter.
- Människor uppskattar och mår bra i ett artrikt och varierat landskap.
- Biologisk mångfald är en försäkring inför framtida behov, som förändringar i ekosystemen och ännu inte upptäckt nytta för människan.

Det finns många olika hot mot den biologiska mångfalden. I grova drag kan de delas in i följande kategorier:

- Habitatdegradering eller -förstörelse, det vill säga att livsmiljön för djur, växter eller svampar försämras eller försvinner genom till exempel åtgärder i de areella näringarna jord- och skogsbruk eller ändrad markanvändning. Det kan också handla om att livsmiljöerna delas upp – fragmenteras – i för små delar genom till exempel utbyggnad av vägar.
- Föroreningar, som direkt kan påverka förekomsten av djur, växter eller svampar, eller försämra deras fortplantningsförmåga. Effekterna av kvicksilver, PCB och DDT på till exempel rovfåglar är ett exempel på detta, och samtidigt ett exempel på ett miljöproblem som har minskat i Sverige tack vare bra miljöarbete.
- Överutnyttjande/ohållbar jakt eller fiske, det vill säga att människan jagar eller fiskar mer än vad vilt- eller fiskstammen tillväxer. Exempelvis har både älg och rådjur varit närmast utrotade i Sverige tidigare på grund av hårt jakttryck.
- Invasiva främmande arter, det vill säga att arter som har introducerats av människan orsakar problem för den inhemska biologiska mångfalden genom konkurrens om resurser, predation eller sjukdomar.

Rundsilesår

Miljömål: God bebyggd miljö

Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Riksdagens definition av miljömålet

Vår bebyggda miljö ska fylla människors och samhällets behov, erbjuda bra livsmiljöer och bidra till en hållbar utveckling. Hur vi bor och lever påverkar miljön på många sätt, exempelvis när vi värmer våra bostäder, reser till arbete och fritidsaktiviteter eller sorterar vårt avfall. Med ökande befolkning och bostadsbehov ses den täta staden som lösningen för många miljöproblem som till exempel minskat i anspråkstagande av jordbruksmark, minskad energianvändning och bättre nyttjande av befintlig infrastruktur.

Den täta staden innebär dock att konflikter kopplade till luftförorening, buller och riskfrågor. Förtätningen innebär i många fall också att attraktiva tätortsnära natur bebyggs som är viktigt för människors välmående. Den tätortsnära naturen är också viktig för att tillhandahålla ekosystemtjänster och klimatanpassningsåtgärder och knyta ihop den gröna infrastrukturen.

Det här gör Tjörns kommun för att vi ska ha *en god bebyggd miljö*

- Verkar för hållbar utbyggnad och samhällsplanering av kustområdena.
- Har arbetat fram ett kulturmiljöprogram för att värna den unika bebyggelsen och kulturmiljöerna på Tjörn.

Grön infrastruktur

Grön infrastruktur är ett nätverk av natur- och vattenmiljöer som bidrar till livskraftiga livsmiljöer för växter och djur, samt de spridningslänkar som finns mellan livsmiljöerna. Naturvårdsverket definierar grön infrastruktur som *"ekologiskt funktionella nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden, samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet."* Arbetet med grön infrastruktur på kommunal och regional nivå, verkar för att stärka och utveckla den biologiska mångfalden samt för att bibehålla ekosystemtjänster.

I praktiken innebär arbetet med grön infrastruktur att bevarande, skydd, restaurering och återskapande av livsmiljöer, ekosystemfunktioner och naturliga processer beaktas i såväl fysisk planering och pågående mark- och vattenanvändning som i brukande och förvaltning av naturresurser. Insatser för grön infrastruktur behöver betraktas som en självklar tillgång för den lokala och regionala utvecklingen.

Åtgärder kommunen kan göra för en god bebyggd miljö

- Utveckla parker, grönområden och tätortsnära natur och säkerställ ekosystemtjänster i den byggda miljön.
- Prioritera gång och cykeltrafik och koppla dessa till viktiga målpunkter i samhället samt till anslutningar för kollektivtrafiken.
- Arbeta med prioriterade kollektivtrafikstråk.
- Ställa miljökrav vid upphandling av byggprojekt, renoveringar, underhåll, hyra av lokal och inredningar samt för transporter och fordon.
- Identifiera och därefter informera små- och medelstora företag om att de kan söka ekonomiskt stöd för att göra en energikartläggning.
- Installera laddningsstationer för elfordon.
- Prioritera klimatanpassning vid ny och ombyggnation samt lokalisering av bostäder och byggnader för att undvika framtida risker kopplat till klimatförändringarna.

Ljusförorening – påverkan från vårt användande av belysning

Många nattaktiva djur påverkas negativt av belysning vid både födosök, fortplantning och spridning. Belysning i landskapet påverkar balansen i ekosystemen. Belysning kan påverka djurens biologiska klocka, dygnsrytm, förmåga att kommunicera och orientera sig, deras beteende och relationen mellan rovdjur och byte. Belysning kan också påverka växternas blomningstid och när träden faller sina löv. Till exempel kan uppsättning av fasadbelysning på kyrkor göra att kolonier av fladdermöss som bor i kyrktornen dör av svält om det aldrig blir tillräckligt mörkt för att de ska kunna ge sig ut och jaga. Ett antal studier visar också på att det finns ett samband mellan belysning och minskat antal insekter.

Nattfjärilar navigerar efter månen men förlorar sin kurs när de kommer till en gatlamppa och fastnar i stället där, då det till synes blir dag, och blir förr eller senare tagna av rovdjur. Kunskapen är fortfarande låg när det gäller hur växter och djur påverkas av ljuskällor men det finns tillräcklig kunskap för att planera och genomföra ett antal åtgärder som leder till begränsad påverkan. Det kan handla om att begränsa ljuset genom tid och rum samt att välja färg på ljuset. Hur lamporna är utformade, var de är placerade och hur högt upp de placeras spelar också stor roll. En genomtänkt ljussättning kan ha mycket stor inverkan på skydda av känsliga arter och miljöer.

Lindsvärmare, en nattfjäril som finns på Hakenäset.

Miljömål: Ett rikt växt- och djurliv

Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Riksdagens definition av miljömålet

Många arter och naturtyper i Sverige riskerar att försvinna på sikt. Äldre brukningsmetoder inom jord- och skogsbruk som är viktiga för många arters överlevnad blir alltmer sällsynta och ersätts av moderna och mer storskaliga metoder, som ofta inte är hållbara ur ett ekologiskt perspektiv.

Den biologiska mångfalden är avgörande för att ekosystem ska fungera och göra nytta som att rena vatten och luft, lagra kol, ge oss mat och medicin samt pollinera våra grödor. Minskar den biologiska diversiteten finns det risk att arterna inte kan stå emot yttre hot som förändringar i miljön och föroreningar då risken stor att nyttjandet av naturresurser, klimatförändringar och annan påverkan skadar ekosystemens förmåga att leverera ekosystemtjänster. Biologisk mångfald är viktig även människors hälsa då dessa miljöer är viktiga områden för rekreation och friluftsliv. På Tjörn finns ett varierat djur- och växtliv. I Stigfjorden finns ålgräsängar som är viktiga för fiskbestånden. Många hotade arter trivs i de kustnära markerna.

Det här gör Tjörns kommun för att vi ska ha *ett rikt växt- och djurliv*

- Medverkar i naturvårdsprojekt för att skydda rödlistade arter, till exempel den mycket ovanliga västkustrosen.
- Deltar i projektet 8+fjordar.
- Tillhandahåller en åtgärdssamordnare som kan hjälpa markägare och skogsägare att anlägga eller återskapa våtmarker samt söka bidrag för anläggandet.
- Informationskampanjer till privatpersoner och olika slags samfund om åtgärder som kan bidra till den biologiska mångfalden.

Åtgärder kommunen kan göra för *ett rikt växt- och djurliv*

- Ta del av Naturvårdsverkets vägledning inom det aktuella området.
- Inrikta den kommunala planeringen och genomförande av åtgärder så att de är i linje med den regionala handlingsplanen för grön infrastruktur och samarbeta över större områden.
- Förbättra översiktsplanen med avseende på biologisk mångfald och friluftsliv.
- Ta fram en handlingsplan för att förbättra miljön för pollinerare.
- Öka takten i arbetet med att skydda tätortsnära natur.
- Gå från användande av främmande arter, som kan utveckla invasivitet, till mer inhemska arter i tätorter.
- Utför bekämpningsinsatser mot invasiva främmande arter.

Pollinering

Pollinering är viktig för biologisk mångfald. Pollineringen bidrar också till vår livsmedelsförsörjning genom ökad skörd av frukt, bär, frön, vissa grönsaker och många andra grödor. Pollinering bidrar även till berikande upplevelser i naturen, exempelvis bärplockning, hobbyodling och biodling. Ett artrikt växtsamhälle ger resurser i form av mat och skydd åt en mångfald av insekter, däggdjur, fåglar och andra djur.

I Sverige finns cirka 3 000 pollinerande insektsarter, som bin och andra steklar, dag- och nattfjärilar, blomflugor, andra flugor och skalbaggar. Många växter och pollinatörer är artspecifika och kan inte bli eller pollineras av någon annan art. Näringsfattiga blomrika marker, vegetationsfri sandig mark, blommande träd och buskar, solexponerade gamla träd och död ved, odränerad fuktig mark och småvatten samt steniga kulturmiljöer är särskilt viktiga för pollinatörer.

Pollineringen är hotad genom förändrad markanvändning med tätare skogar, färre blomrika miljöer, färre marker med öppen sand, mindre död ved, lämpliga boplatser och färre våtmarker. Användandet av växtskyddsmedel och insekticider samt brist på tillgång till rent vatten är också bidragande orsaker. Även spridning av invasiva växter och sjukdomar samt ljusföroreningar och klimatförändringar är ett hot. Det har skett en kraftig minskning av blomrika ängs- och hagmarker. Traditionella brukningsmetoder har bytts ut mot mer rationella, vilket medfört en omvälvande förändring i landskapet. Stora arealer som var gräsmark på 1800-talet hävdas inte längre eller brukas som skogsmark. Många tidigare blomrika ängar odlas som åker. Fragmentering har gjort att många växter är isolerade i landskapet. Små arealer med traditionell gräsmarksflora och stora avstånd har lätt till att många växter är isolerade och avstånden för pollinatörer ofta blivit för långa.

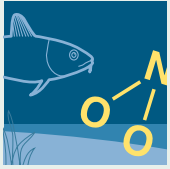
Tillgodose de basala behoven för pollinatörerna genom att ge dem:

- Någonstans att bo – blottad sand, gamla träd, död ved, stenmiljöer och insektshotell i solbelysta lägen.
- Något att äta – blommande marker med variationsrikedom, blommande träd och buskar och blomning hela säsongen.
- Någonstans att släcka törsten – diken, bäckar, dammar och våtmarker.
- Rörelsefrihet – sammanhängande gröna stråk som möjliggör förflyttning i landskapet. Längs vägen behövs tillgång till mat, skydd och vatten.
- En ostörd dygnsrytm – mörka nätter. Nattaktiva pollinatörer, exempelvis nattfjärilar, luras till lampor istället för att flyga till växterna. De riskerar att svälta, skadas eller bli enkla byten för rovdjur. Ljuset försvårar även navigeringen och kan störa både fortplantning och utvecklingen i olika livsstadier. Den pollinering som sker på natten kan inte heller ersättas av de pollinatörer som är aktiva på dagen.

Livsviktig pollinering

omkring 90 procent av världens vilda växtarter och 75 procent av odlad gröda får hjälp med sin frösättning av pollinatörer.

Miljömål: Ingen övergödning

Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

Riksdagens definition av miljömålet

Övergödning orsakas av för mycket näringsämnen som läcker ut i mark, hav och vattendrag. Främst är det allt för höga halter av kväve och fosfor i mark eller vatten. Dessa näringsämnen kan hamna i miljön via utsläpp till luft av exempelvis kväveoxider från biltrafik, sjöfart och kraftverk. Andra orsaker till övergödning är läckage från jordbruket samt utsläpp från avloppsreningsverk, små avlopp och industrier. Övergödningen är idag klassat som ett av de största miljöproblemen i västerhavets sjöar, vattendrag och kustvatten.

Övergödning förändrar växtligheten och arter som är anpassade till näringsfattiga miljöer kan försvinna. Övergödning kan orsaka igenväxning, algblomning och syrefria bottenar. Blir bottenarna syrefria försvinner fiskarnas miljöer. Algblooming kan också orsaka fiskdöd och fara för människor som badar i vattnet då algerna kan vara giftiga. Färre rovfisk leder till fler småfiskar som äter djurplankton, minskad mängd djurplankton leder till ökad mängd växtplankton som orsakar algblomning. På västkusten är övergödningen främst ett problem i grunda vikar som fungerar som barnkammare till många fiskarter.

I Tjörns kommun kommer läckage av näringsämnen framför allt från jordbruket och från dåligt fungerande enskilda avloppsanläggningar. Alla kustvatten runt Tjörn är drabbade av övergödning och behöver åtgärder. Hästnäringen har ökat kraftigt i Sverige därmed har också antalet hästar ökat och det finns idag fler hästar än kor i Sverige. Detta gäller även på Tjörn där det idag finns omkring 1 000 hästar.

Det här gör Tjörns kommun för att *minska övergödning*

- Har byggt ett nytt, modernt reningsverk.
- Bygger ut ledningssystemet för att fler ska kunna ansluta sig.
- Renoverar det befintliga ledningssystemet.
- Inventerar små avlopp för att kunna vägleda hushållen till förbättringar.
- Kontrollerar lantbruk som hanterar gödsel.
- Har en kvalitetssäkrad slamtömning.
- Arbetar för att minska antalet bräddningar.
- Tar fram en VA-plan för att möjliggöra långsiktigt strategiskt arbete.
- Tar fram en policy och riktlinjer för enskilda avlopp tillsammans med Stenungsund och Orust.
- Genom åtgärdssamordning verkar kommunen för att tillskapa fler våtmarker längs med vattendrags rinnvägar vilket skapar bättre förutsättningar för en förhöjd naturlig rening.

Åtgärder kommunen kan göra för att minska övergödning

- Driva projekt och bana väg för teknikutveckling och lokala samarbeten, exempelvis inom kretsloppsarbete.
- Minska övergödningspåverkan från den kommunala verksamheten, till exempel genom att minska utsläpp från transporter, uppvärmning och energianvändning, samt minska proteinkonsumtion och matsvinn.
- Förlänga uppehållstiden i kommunens stora vattendrag.

Gödseln en viktig resurs

Gödsel är en resurs som innehåller värdefull växtnäring som bör återföras till åkermarken. Vid korrekt hantering av gödsel och god skötsel av hagar uppskattas läckage av näringsämnen minska med 80 procent. Fosfor är en ändlig resurs och att hushålla med fosfor är viktigt för att klara framtida livsmedelsförsörjning. Genom att återföra stallgödseln till åkermarken på ett effektivt sätt minskar förlusterna av den viktiga fosfor. Tillsyn av lantbruk och hästgårdar ingår i kommunens miljötillsyn och är en viktig del i kommunens arbete för miljömålet ingen övergödning.

Miljömål: Giftfri miljö

Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

Riksdagens definition av miljömålet

När varor, kemiska produkter och material tillverkas, används och blir till avfall, sprids ämnen som är farliga för människor, djur och växter. Dessa ämnen sprids långa sträckor via vatten och luft eller via produkter och varor. Forskning visar på allt starkare samband mellan folksjukdomar och påverkan från industrikemikalier som vi utsätts för i låga doser under lång tid. Spridningen av farliga ämnen innebär stora samhällskostnader.

Mängden nya kemikalier ökar snabbt och antalet kemiska ämnen som används i produktion av kemiska produkter och varor är mycket stort. Det råder fortfarande brist på kunskap om effekter, användning och exponering för många av dessa ämnen. Begränsningsåtgärder har liten effekt på bioackumulerande och svårnedbrytbara ämnen som redan är spridda i varor, byggnader och miljön. Många ämnen från gamla utsläpp kommer att finnas kvar i mark, vattendrag och levande organismer under en lång tid framöver. Sanering av förorenade områden är svårt, tidskrävande och kostsamt samtidigt som nya områden upptäcks i snabb takt.

Det här gör Tjörns kommun för en giftfri miljö

- Har byggt ett nytt modernt reningsverk.
- Bygger ut vatten- och avloppssystemet för att fler ska kunna ansluta sig.
- Inventerar enskilda avlopp för att kunna vägleda hushållen till förbättringar.
- Har en kvalitetssäkrad slamtömning.
- Verkar för minskade utsläpp.
- Ökar inköpen av ekologiska livsmedel till skolmaten och mat i äldreomsorgen.
- Bedriver miljötillsyn av bekämpningsmedel.
- Tar fram en *Handlingsplan för förorenade områden* för att möjliggöra ett strategiskt arbetssätt.

Åtgärder kommunen kan göra för en giftfri miljö

- Ta fram kemikaliehandlingsplan som kan hjälpa kommunens medborgare och alla kommunens verksamheter att prioritera och genomföra viktiga insatser för en giftfri vardag och giftfri miljö.
- Ställ krav på kommunens leverantörer att tillhandahålla produkter miljövänliga produkter eller produkter med mindre farliga ämnen vid inköp och upphandling av varor och tjänster.
- Undvik att bygga in farliga kemikalier i bostäder och andra byggnader och anläggningar.

- Inventera kommunens kemikalieanvändning och byta ut de farligaste kemikalierna samt se till att kemikalier hanteras rätt.
- Se över kemikalier och produkter i förskolor och skolor för en giftfri miljö.
- Genomför tillsynsprojekt om kemikalier och delta i nationella tillsynsprojekt om kemikalier.
- Upphandla ekologiska och miljövänliga produkter inom kommunens verksamheter.
- Kommunicera med kommunens anställda, näringsliv och medborgare om hur kemikalierisker kan undvikas genom säker hantering och kloka val.
- Gå med i kommunnätverket för giftfri vardag och lokala eller regionala nätverk.
- Ställa krav vid tillsyn av verksamheter att de uppfyller normer och riktlinjer för en god miljö samt att de använder sig av produktvalsprincipen enligt miljöbalken.
- Kontrollera att miljö kvalitetsnormer uppfylls för kommunens vattendrag.
- Uppmuntra minskad användning av växtskyddsmedel inom jordbruk och andra verksamheter.

Miljöföroreningar

Tjörns kommun är i relation till många av Västra Götalands kommuner besparad från större miljöbelastande industrier som orsakar allvarliga markföroreningar. Kommunen är på inget sätt fri från verksamheter som bidrar eller har miljöskulder i form av förorenade områden. Till dessa områden hör exempelvis båtupställningsplatser, hamnar, verkstadsindustrier, skjutbanor, byggnationer och infrastruktur. Föroreningar från dessa områden kan leta sig ner i grundvattnet och påverka dricksvattentäcker.

Många miljöskadliga ämnen har förbjudits och fasats ut men det betyder inte att ämnena försvinner från vår miljö. Många ämnen har mycket lång nedbrytningstid. Ett exempel på detta är tributyltenn, så kallat TBT, har använts i båtbottnfärger för att undvika påväxt av alger och havstulpaner sedan 60-talet, och blev förbjudet 1989 till följd av dess miljö- och hälsovådliga effekter. Föreningarna hör till de mest giftiga substanser som släppts ut i miljön. Redan i små doser är giftverkan stor och har gett upphov till allvarliga skador på det marina livet.

Trots att ämnet fasats ut och varit förbjudet i båtbottnfärger i över tre decennier förekommer det fortfarande på båtskrov och i miljön. I många marinor och fritidsbåtshamnar har man uppmätt värden som överstiger 10 till 100 gånger högre än godtagbara riktvärden.

En annan relativt ny ämnesgrupp som fortfarande är tillåtet i många av våra produkter är PFAS som är en förkortning för per- och polyfluorerade alkylsubstanser även kallat högfluorerade ämnen. PFAS-ämnena har skapats för att stöta bort fett, smuts och vatten. De hittas bland annat i stekpannor, funktionskläder, skor, möbiltyger, skidvalla, matförpackningar, brandskum, impregneringssprayer och skönhetsprodukter. Majoriteten av den PFAS vi får i oss kommer från föroreningar i mat och dricksvatten. Populationsstudier på människor visar en koppling mellan exponering för vissa PFAS-ämnena och sämre vaccinsvar hos barn, leverskador, förhöjda halter av blodfetter, tarmsjukdomar och sköldkörtelrubbingar. Problematiken med PFAS ämnena är att de är extremt svårnedbrytbara. Många av dem verkar inte brytas ned alls under naturliga förhållanden. Det finns idag inte heller effektiva reningsmetoder för att rena bort PFAS i reningsverken. Det betyder att det kommer att ta mycket lång tid innan exponeringen upphör, även om vi skulle sluta använda PFAS i morgon.

Även om ett ämne förbjudits och fasats ut sedan länge kan det finnas kvar i miljön i årtionden.

Miljömål: Bara naturlig försurning

De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska inte heller öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenlednings-system, arkeologiska föremål och hållristningar.

Riksdagens definition av miljömålet

Skogsmark, sjöar och vattendrag är i många fall naturligt sura. Nedfall av försurande ämnen har dock lett till en accelererad försurning. Försurningen påverkar växter och djur och bidrar till ökad korrosion, det vill säga att material vittrar sönder. Korrosionen drabbar till exempel fornlämningar och nedgrävda rörledningar. Även människans hälsa kan påverkas negativt, exempelvis av dricksvatten från försurade brunnar. De ämnen som bidrar till försurningen är svaveldioxid, kväveoxider och ammoniak. De härrör från utsläpp framför allt från väg- och sjötrafik, värme- och elkraftverk, industrier samt jordbruk.

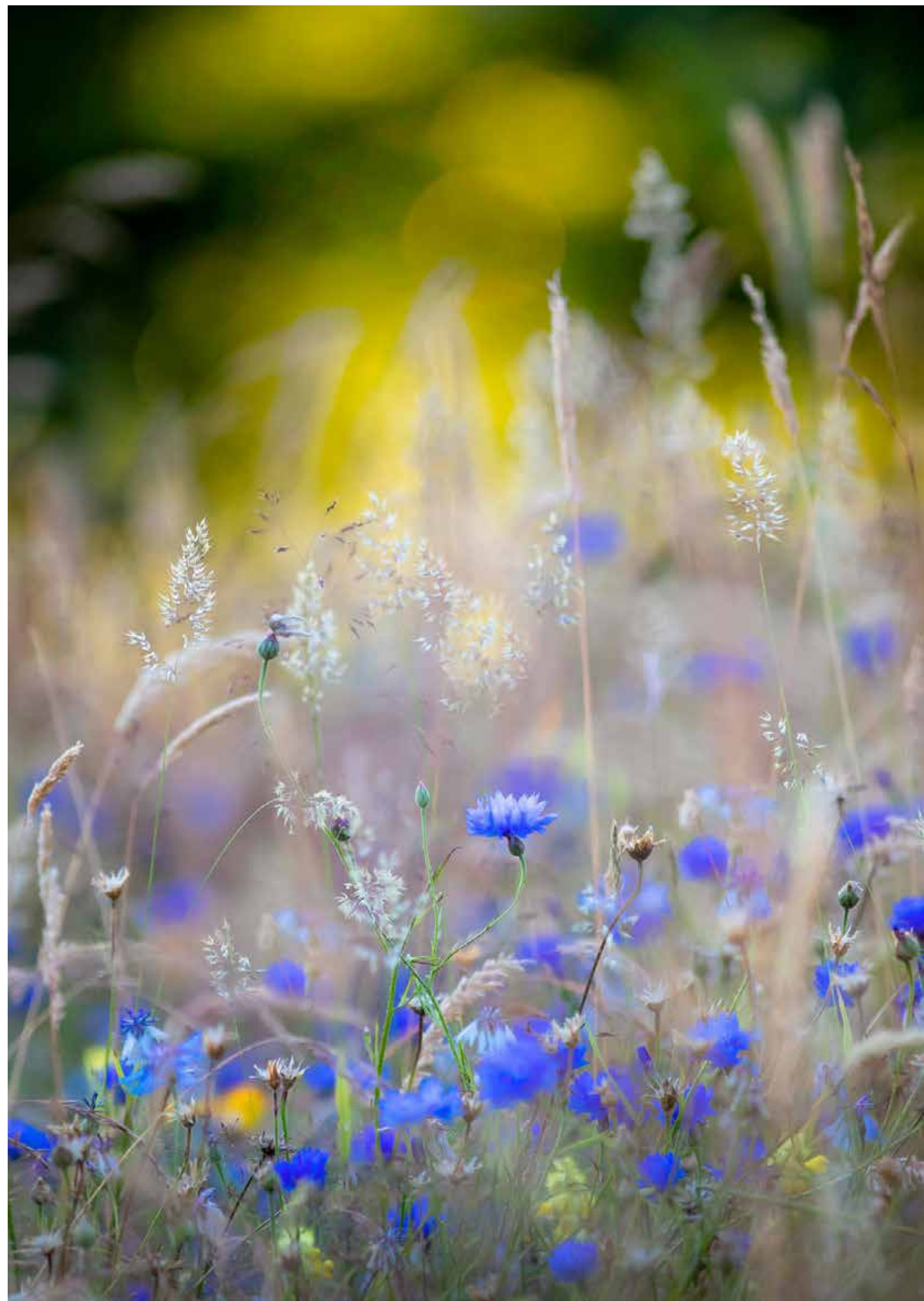
Skogsbruk kan bidra till försurning, både genom tillväxt och skörd. En ökad efterfrågan på bio-bränsle har gjort att uttag av hela träd har blivit vanligare. Detta kan leda till ökad markförsurning och utarmning av näringsämnen i områden som sedan tidigare varit svagt buffrade eller där försurningstrycket är fortsatt högt.

Det här gör Tjörns kommun för miljömålet *bara naturlig försurning*

- Kontrollerar verksamheter med utsläpp av luftburna ämnen för att minska atmosfärisk deposition.
- Bedriver kampanjer som att ta cykeln till arbetet.

Åtgärder kommunen kan göra för miljömålet *bara naturlig försurning*

- Planerera och bygg ut de kommunala transportsystemen för att minska utsläppen av kväveoxider från trafiken.
- Se över bränsleval och teknikutvecklingen i de kommunala värmeverken så askan som produceras lämpar sig för spridning i skogsmark i samverkan med lokala entreprenörer och markägare.
- Informera aktörer inom skogsbruket i kommunen om hur det kan bedrivas så att försurningen av mark och vatten blir så begränsad som möjligt.

Miljömål: Levande skogar

Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

Riksdagens definition av miljömålet

Mer än halva Sveriges är yta täcks av skog. Skogen erbjuder unika livsmiljöer för djur och växter och är en viktig källa till förnybara råvaror samt är värdefull för friluftsliv och rekreation. Minskade livsmiljöer, fragmentering och avverkning av skogar med höga naturvärden är ett hot mot den biologiska mångfalden i skogslandskapet. Det behövs formellt skydd av skogar med höga naturvärden, frivilliga markavsättningar samt ökad areal som brukas med hyggesfria metoder. En mycket viktig insats är arbete för att skapa en sammanhängande grön infrastruktur av skogslandskapet. All kommunägd skog på Tjörn är certifierad enligt MFSC men det saknas grönstrukturplan inom kommunen.

Levande skogar bidrar till ökad retention av vatten och därmed näringsämnen, och skulle minska övergödningen och risken för vattensjuk mark och översvämningar.

En blandskog gynnar mer mångfald, ger fler ekosystemtjänster och är mer störningstålig. Blandskogar är bättre anpassade för klimatförändringar, mer motståndskraftiga mot skadeinsekter och svampangrepp, samt att risken för brand är mindre.

Det här gör Tjörns kommun för *levande skogar*

- All skog som kommunen äger är MFSC-certifierad.
- Tillhandahåller en åtgärdssamordnare som kan hjälpa skogsägare att anlägga eller återskapa våtmarker samt söka bidrag för anläggandet.

Åtgärder kommunen kan göra för *levande skogar*

- Kontinuerligt uppdatera kommunens skogsbruksplan för att uppnå miljömålet.
- Inkorporera miljömålet i översiktsplanen.
- Bevara gammal skog och öka andelen död ved i kommunens skogsmark.
- Ta fram en handlingsplan för att bevara och öka skogens ekosystemtjänster.
- Ta fram en handlingsplan för kommunens gröna infrastruktur.
- Informera skogsägare om betydelsen av levande skogar och vikten av död ved och gamla träd i skogen.

Skyddsvärda träd

Grova, gamla eller ihåliga träd har en mycket stor betydelse för olika djur- och växtarter. Till exempel hyser en ek över 1 500, varav mer än 500 arter utgörs av hotade arter. Ett särskilt skyddsvärt träd har stor betydelse för bevarandet av biologisk mångfald. Bevarandet av skyddsvärda träd är i många fall avgörande för många hotade arters överlevnad. Sverige har ett av Europas största bestånd av jätteträd och har därför ett särskilt ansvar för att bevara dessa träd. Därmed är det högsta prioritet att bevara så många som möjligt av dessa träd och att gynna nyrekrytering.

Det är även av vikt att bevara högstubbar och döda träd, eftersom de gynnar artrikedom.

Särskilt skyddsvärda träd

- **Jätteträd:** Levande eller döda träd som är grövre än en meter i diameter på det smalaste stället under brösthöjd.
- **Mycket gamla träd:** Levande eller död gran, tall, ek och bok som är äldre än 200 år. Övriga trädslag som är äldre än 140 år.
- **Grova hålträd:** Levande eller döda träd som är grövre än 40 cm i diameter i brösthöjd med utvecklad hållighet i huvudstammen.

Arbetet med att bevara och vårda särskilt skyddsvärda träd utgör ett viktigt bidrag till att uppnå miljö kvalitetsmålen *Ett rikt växt- och djurliv*, *Ett rikt odlingslandskap*, *God bebyggd miljö* och *Levande skogar*.

Avverkning av ett särskilt skyddsvärt träd innebär ofta en väsentlig ändring av naturmiljön. En verksamhet eller åtgärd som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön, och som inte omfattas av tillstånds- eller anmälningsplikt enligt andra bestämmelser i miljöbalken, ska anmälas för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Anmälan för samråd ska göras hos den myndighet som utövar tillsynen enligt bestämmelser i 26 kap. miljöbalken. Tillsynsmyndighet är Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen. Om det kan finnas arter som är fridlysta enligt 4, 6, 7, 8 eller 9 § artskyddsförordningen som lever på eller i ett träd bör åtgärder på trädet prövas enligt artskyddsförordningen (2007:845).

Springareken, Sundsby

Lövskog, Sundsby

Miljömål: Myllrande våtmarker

Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Riksdagens definition av miljömålet

Våtmarker levererar viktiga ekosystemtjänster som till exempel att binda och lagra kol, rena vatten, fungera som översvämningsskydd och bidra med biologisk produktion. Många växter och djur är beroende av olika våtmarker där ibland många hotade eller missgynnade arter.

Sedan början av 1800-talet har stora arealer våtmark torrlagts och förstörts i Sverige och många av de resterande våtmarkerna är påverkade av markavvattning och annan vattenverksamhet, kvävenedfall, skogsbruk samt körskador. Ett annat stort hot mot de arter som lever i våtmarker är upphörande av hävd med slåtter eller bete. Klimatförändringar och etablering av främmande arter kommer också att ha negativ påverkan på många våtmarkstyper.

I Tjörns kommun finns ett värdefullt våtmarksområde vid Häle mosse, där den mycket sällsynta spädlostan växer. Tjörns kommun har också många värdefulla strandängar, som till exempel Säby och Utänge ö som hyser ett stort antal sällsynta och hotade växt och fågelarter. Dessa områden är hotade av upphörande hävd. Utdikning och torrläggning av våtmarker har även tidigare skett på Tjörn vilket leder till årliga översvämningar på flertalet platser.

Det här gör Tjörns kommun för miljömålet *myllrande våtmarker*

- Kommunen har under 2020 genom sin åtgärd samordning hjälpt privata markägare att anlägga våtmarker.
- Förstudie har genomförts för anläggandet av våtmark i Källekärr och Häggvall för att minska belastningen på dagvattenssystemet, öka den biologiska mångfalden, erbjuda en berikad utomhuspedagogikmiljö för de närliggande skolorna samt erbjuda en attraktiv närmiljö för boende.
- Dammen vid Sundsby säteri har under 2020 restaurerats så att den åter igen fått en öppen vattenspegel då den tidigare har varit kraftigt igenvuxen. Detta gynnar såväl växt- som djurliv och bidrar även till att förlänga besökssäsongen då man kalla vintrar ska kunna åka skridskor på dammen. Syftet är även att ta fram en skötselplan för det fortsatta arbetet för att minimera riskerna att den växer igen ännu en gång.

Pudrad smaragd-
flickslända (Lestes
sponsa)

Åtgärder kommunen kan göra för miljömålet *myllrande våtmarker*

- Inkludera våtmarkernas olika värden i den strategiska översiktsplanen och i detaljplaneläggningsplanen.
- Låta våtmarker ingå i tätorters grönområden.
- Välja naturligt förekommande eller inhemska arter vid utformningen av parker och annan grönska i bebyggda miljöer.
- Undvika att exploatera våtmarker då det ofta innebär negativa konsekvenser för naturmiljön även om stor miljöhänsyn tas.
- Skydda våtmarker genom miljöbalkens olika områdesskydd.
- Sköta om befintliga våtmarker och restaurera och skapa nya våtmarker vid behov.
- Öka tillgängligheten till våtmarker som i sin tur bidrar till attraktiviteten och kunskapen om våtmarker.
- Utbilda såväl beslutfattare som planerare och utförare av skötsel och åtgärder om värdet av våtmarker och hur de skyddas.
- Informera allmänheten om att kommunen kan söka bidrag åt privatpersoner för att anlägga våtmarker på deras mark.
- Stötta och informera markägare för ökad hävd på våtmarker och strandängar.

Ramsarkonventionen – skydd för världens värdefulla våtmarker

Ramsarkonventionen antogs 1971, i Ramsar i Iran, i syfte att skydda internationellt värdefulla våtmarker. Konventionens definition av våtmarker rymmer många olika miljöer. Förutom myrar, sumpskogar, strandmiljöer, svämmarker och våta gräsmarker omfattar konventionen även vattendrag, sjöar och grunda marina områden. Två områden i Tjörns kommun som finns med är Stigfjorden och området vid Lilla Askerö – Sundsby kile.

Världens naturliga våtmarker och vattenmiljöer är mycket värdefulla. De har många funktioner till nytta för människan, till exempel bidrar de till mat- och vattenförsörjning samt vattenrening och kollagring. Våtmarker fungerar också som översvämningsskydd. Man räknar med att världens våtmarker varje år ger världens befolkning tjänster och produkter till ett värde av tiotals biljoner kronor. Eftersom alltmer av dessa värdefulla områden försvinner behövs internationella och nationella åtgärder för att skydda, bevara och förvalta våtmarker och vattenmiljöer.

Ett klokt och uthålligt nyttjande av dessa miljöer är en förutsättning för att skapa hållbar utveckling i hela världen. Medlemsstaterna i Ramsarkonventionen förbinder sig att verka för markplanering och förvaltning som tar hänsyn till våtmarker och vattenmiljöer, främja forskning och utbildning samt samarbeta med andra länder i frågor som rör konventionen – i synnerhet rörande gränsöverskridande våtmarker och vattensystem.

Områdena finns upptagna på en särskild lista. Kriterierna för utpekande baseras på ekologisk, botanisk, zoologisk, limnologisk eller hydrologisk betydelse, samt på vissa ekosystemtjänster. Ramsarområden kan vara värdefulla som rast- eller häckningsområde för flyttande fåglar, som uppväxtområde för fisk eller som en viktig resurs för vattenförsörjning.

Miljömål: Levande sjöar och vattendrag

Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Riksdagens definition av miljömålet

Sjöar och vattendrag är inte bara viktiga rekreationsområden utan också viktiga för fiske och dricksvattentillgång. Påverkan från industrier, vattenkraftverk samt skogsbruk och jordbruk kan ha negativa effekter på många växt- och djurarter är beroende av att vattendrag får flöda fritt, och att vattenståndet kan variera naturligt. Detta kan komma i konflikt med vår önskan att bygga hus nära stranden eller vårt behov av att reglera vattenflödet för att producera el från vattenkraft. Det är också viktigt att behålla vattenmiljöernas naturliga produktionsförmåga. Att sjöar och vattendrag blir brunare påverkar bland annat vattenverken, som får ökade reningskostnader. Invasiva främmande arter är ett ökande problem på många håll. Många av dem är svåra att bekämpa och åtgärderna är kostsamma. Den pågående klimatförändringen kan på sikt leda till ytterligare problem med dessa arter, men också ökad spridning av förorenande ämnen och sjukdomsbringande organismer.

Vattendirektivet

Syftet med EU:s vattendirektiv är att vi ska ta hand om våra vattenresurser så att kommande generationer ska få tillgång till vatten av bra kvalitet i tillräcklig mängd. Vattendirektivet infördes år 2004 i svensk lagstiftning. Genom vattendirektivet ska åtgärder vidtas för att uppnå god ekologisk och kemisk status i yt- och grundvatten till senast år 2015, 2021 eller 2027. En viktig princip är också att inget vatten får försämrats, det handlar alltså inte bara om att reparera och förbättra skadade vattenmiljöer utan också om att förebygga försämring.

Fiske och öringsfiske är ett mycket stort fritidsintresse på Tjörn, öringen är basen i fisketurismen.

Det här gör Tjörns kommun för miljömålet *levande sjöar och vattendrag*

- Kommunens verksamheter upphandlar miljömärkta rengöringsprodukter.
- Har inventerat Tjörns kommuns vattendrag för förekomst av öring genom projektet 8+fjordar.
- Tillhandahåller en åtgärdssamordnare som kan hjälpa markägare och skogsägare att anlägga eller återskapa våtmarker samt söka bidrag för anläggandet.
- Inventerar små avlopp för att minska övergödningen.

Vanlig padda

Åtgärder kommunen kan göra för miljömålet *levande sjöar och vattendrag*

- Bedriva prövning och tillsyn av strandskydd. Strandskyddslagstiftningen är viktig inte bara för den biologiska mångfalden och de livsmiljöer som finns i strandzonerna, utan också för allmänhetens möjlighet till friluftsliv och rekreation.
- Bilda, eller bidra till bildning, av limniska naturreservat.
- Minska tillförseln av giftiga ämnen från den kommunala verksamheten, till exempel genom att välja miljömärkta rengöringsprodukter.
- Bidra till att möjliggöra för fri vandring av till exempel öring genom att placera vägtrummor riktigt, lägga ut lekgrus och undvika kulverteringar av vattendrag.
- Vårda och värna om kulturmiljöer med anknytning till sjöar och vattendrag.
- Inrätta vattenskyddsområden runt vattentäkter, för att skydda dessa mot föroreningar på kort och lång sikt, och upprätta vattenförsörjningsplaner.
- Minska brunifiering av vattendagen genom att minska övergödningen, informera om markanvändningens påverkan och nyttan med buffertzoner längs vattendrag.

En arts betydelse för ett ekosystem

Intensivt fiske har lett till att de stora rovfiskarna som torsken har försvunnit detta har gjort att mindre arter har förökats i stället detta leder i sin tur till minskning av ålgräs och ökning av fintrådiga alger. En ond cirkel har skapats där det har bildats en miljö som ger sämre förutsättningar för återkomst av de stora rovfiskarna vilket i slutändan kan leda till en kollaps av ekosystemen där en återhämtning är omöjlig.

Invasiva arter

De invasiva främmande arterna är ett hot mot den biologiska mångfalden, kan påverka hälsa och orsakar stora kostnader både för enskilda och för samhället. Arter som tidigare inte funnits här, invasiva arter, som mördar-snigel, blomsterlupin och jätteloka, kommer hit med mänsklig hjälp och konkurrerar ut våra inhemska arter. Många arter har liftat, och liftar, med lasten i fartygen, med leriga skosulor, med importerade krukväxter eller i bananlådor.

För att skydda miljön och samhället mot utbredningen och skadorna som invasiva främmande arter förorsakar finns sedan 1 januari 2015 EU-förordning om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter. Syftet med EU-förordningen är att så långt som möjligt hindra att invasiva främmande arter kommer in i EU och att bekämpa de arter som redan finns här.

Enligt EU-förordningen är det förbjudet att importera, sälja, odla, föda upp, transportera, använda, byta, släppa ut i naturen eller hålla levande exemplar av de arter som finns upptagna på EU-förteckningen över invasiva främmande arter. Det är inte heller tillåtet att låta dessa arter växa eller reproducera sig. Ansvar för att bekämpa invasiva växter som finns med på EU:s lista ligger på fastighetsägaren.

Den största spridningsrisken av invasiva växter idag är jordmassor med rötter samt växtdeklar som flyttas runt. Detta är vanligaste spridningsvägen för parkslide. Det är också vanligt att parkslide och andra invasiva arter sprids vid markarbeten. Invasiva arter sprids också vid dumpning av trädgårdsavfall i naturen, att dumpa trädgårdsavfall i naturen är förbjudet. Invasiva främmande arter är ett växande problem inom kommunen. Framför allt parkslide, som är mycket svårbekämpad, har ökat de senaste åren och kan orsaka stora problem.

Illustration: Naturvårdsverket

Blomsterlupin

Om vårt särskilda ansvar för ett rikt växt och djurliv

Kommunen vill ta ett särskilt ansvar för naturtyper och arter som är typiska för Tjörn eller har en betydande del av sin utbredning här. Särskilt fokus ska riktas mot vårt speciella och hävdpräglade kustnära kulturlandskap. Speciell hänsyn ska tas till ett antal av kommunen utpekade särskilt skyddsvärda naturtyper och arter.

Ansvarsnaturtyper och ansvarsarter

Förutom att arbeta generellt för ett gott skydd för den biologiska mångfalden bedöms det finnas naturtyper och arter för vilka Tjörns kommun har ett särskilt ansvar, till exempel genom att en betydande del av arealen eller populationen finns inom kommunens gränser. De kan också vara arter eller naturtyper som visar på höga bevarandevärden eller som är bra representanter för särskilt skyddsvärd natur. Dessa benämns som ansvarsnaturtyper respektive ansvarsarter för Tjörn. Kommunen åtar sig att ta särskilt stor hänsyn till dessa naturtyper och arter i planeringen och i övrigt ge dem särskilt fokus i framtida naturvårdsarbetet. Kunskap om Tjörns ansvarsnaturtyper och ansvarsarter bör spridas till markägare, kommuninvånare, besökare, handläggare och beslutsfattare.

Rödlistan

Den svenska rödlistan är en bedömning och sammanställning över enskilda arters risk att dö ut i Sverige och ger en överblick över arternas tillstånd. Bedömningen görs utifrån internationellt vedertagna kriterier som har utvecklats av den Internationella naturvårdsunionen, IUCN. Rödlistan kan vara till hjälp vid identifiering och prioritering av naturvårdssatsningar och ärenden samt för att kunna följa upp miljömål. I Sverige tas listan fram av Artdatabanken, Sveriges Lantbruksuniversitet.

Kustgentiana,
Björshuvudet.
Foto: Tjörns
Naturskydds-
förening

Rödlistade

Hotade

LC

Livskraftig

DD

Kunskaps-
brist

NT

Nära
hotad

VU

Sårbar

EN

Starkt
hotad

CR

Akut
hotad

RE

Nationellt
utdöd

Tjörns kommuns ansvarsarter

Växter

Axsträfsa <i>Lamprothamnium papulosum</i>	EN	Starkt hotad
Ek	LC	Livskraftig
Honungsblomster <i>Herminium monorchis</i>	VU	Sårbar
Jordtistel <i>Cirsium acaule</i>	NT	Nära hotad
Kustgentiana <i>Gentianella campestris subsp. Baltica</i>	EN	Starkt hotad
Kärrknipprot <i>Epipactus palustris</i>	LC	Livskraftig
Plumpmaskros <i>Taraxacum conspersum</i>	EN	Starkt hotad
Sankmaskros <i>Taraxacum pseudosuecicum</i>	CR	Akut hotad
Scharlakansvaxskivling <i>Hygrocybe punicea</i>	NT	Nära hotad
Slättergubbe <i>Arnica montana</i>	VU	Sårbar
Strandmaskros <i>Taraxacum suecicum</i>	LC	Livskraftig
Strandskimmerlav <i>Rinodina luridescens</i>	VU	Sårbar
Spädlosta <i>Bromus pseudosecalinus</i>	CR	Akut hotad
Västkustros <i>Rosa × inodora</i>	EN	Starkt hotad
Ålgräs <i>Zostera marina</i>	VU	Sårbar
Ängslosta <i>Bromus racemosus</i>	EN	Starkt hotad
Ängsnycklar <i>Dactylorhiza incarnata</i>	LC	Livskraftig

Ryggradslösa djur och blötdjur

Blåmussla <i>Mytilus edulis</i>	LC	Livskraftig
Läderbagge <i>Osmoderma eremita</i>	VU	Sårbar
Kustgrenvivel <i>Acalles misellus</i>	NT	Nära hotad

Fåglar

Gravand *Tadorna tadorna*

NT Nära hotad

Gråtrut

Kustlabb *Stercorarius parasiticus*

NT Nära hotad

Mindre hackspett *Dryobates minor*

NT Nära hotad

Rapphöna *Perdix perdix*

NT Nära hotad

Rödbena *Tringa totanus*

LC Livskraftig

Stenskvätta *Oenanthe oenanthe*

LC Livskraftig

Grod- och kräldjur

Hasselsnok *Coronella austriaca*

VU Sårbar

Strandpadda (Stinkpadda) *Epidalea calamita*

NT Nära hotad

Större vattensalamander *Triturus cristatus*

LC Livskraftig

Fiskar

Havsöring *Salmo trutta*

LC Livskraftig

Långa *Molva molva*

EN Starkt hotad

Torsk *Gadus morhua*

VU Sårbar

Ål *Anguilla anguilla*

CR Akut hotad

Ängsnycklar

Tjörns kommuns ansvarsnaturtyper

Grunda havsområden med ålgräsängar

Grunda havsområden har en mycket viktig ekologisk roll i kustekosystemen och bidrar med en rad viktiga ekosystemtjänster som biologisk mångfald, uppväxtområden för fisk, rekreation och kolsänkor. Dessa miljöer som är så livsviktiga för många av våra havslevande arter är också attraktiva för oss människor. I denna mycket smala zon ska fiskyngel och vadarfåglar samsas med industrihamnar, bryggor och fritidsbåtar. De grunda havsområdena utgör viktiga uppväxt- och lekområden för många kommersiella fiskarter samt födoområden för många fågelarter och där det finns sandiga bottenar finns optimala områden för ålgräs.

Ålgräset förekommer i ängar på botten, eftersom den lätt förökar sig med sina underjordiska utlöpare till rötter. Här finns rikligt med föda och gott om platser för fiskyngel att söka skydd. Bladskotten minskar vågenergin och rotsystemet binder och stabiliserar sedimentet, vilket skyddar grunda kustområden från erosion och ger klarare vatten. Ålgräsängarna är också mycket viktiga för klimatet eftersom de fungerar som effektiva kolsänkor genom att ta upp koldioxid från atmosfären. Kustzonen har en hög produktivitet på grund av mycket solljus och stor tillförsel av näring vilket ger en hög produktion av växtbiomassa som i processen binder mycket koldioxid. Ålgräset, som är en viktig komponent, fångar också upp när盐ter i vattnet och binder stor del av detta i sedimentet vilket minskar övergödningen. En av orsakerna till den effektiva kolinlagringen är att syret i bottensedimentet förbrukas snabbt och effektivt av nedbrytande mikroorganismer. Sedimentet blir då syrefattigt och nedbrytningen av kol avstannar, kolet stannar därmed kvar i årtusenden i sedimentet.

Hot mot ålgräsängar

Ålgräsängar är hotade ekosystem vars utbredning har minskat dramatiskt över norra halvklotet de senaste 100 åren. I skandinaviska vatten har djuputbredningen av ålgräs minskat med 50 procent sen i början av 1900-talet på grund av övergödning och försämrade vattenkvalitet. I Bohuslän har den areella utbredningen av ålgräs minskat med över 60 procent sedan 1980-talet till följd av exploatering, övergödning och överfiske. Detta leder till ökad utbredningen av fintrådiga grönalger. Dessa kan lätt slitas bort från botten och driver sedan omkring i stora ruttande sjok som hämmar ålgräsets tillväxt. När de fintrådiga algerna bryts ned uppstår syrebrist, ofta i kombination med att giftigt svavelväte bildas, vilket ytterligare skadar ålgräset.

Den minskade mängden rovfiskar är också en väsentlig faktor i sammanhanget. När mängden småfisk ökar, minskar samtidigt de smådjur som normalt håller efter algerna och mängden alger ökar vilket leder till en negativ spiral. Ålgräs behöver tillgång till ljus för sin fotosyntes. Muddring och övergödning gör vattnet grumligt och påverkar därmed ålgräset negativt. Ålgräset påverkas också av skuggning från bryggor och båtar, då hamnar gärna placeras i de skyddade områden där ålgräset växer.

Åtgärder för att gynna ålgräs

- Informera allmänheten, beslutsfattare och handläggare om ålgräsets betydelse, känslighet för störningar samt hur påverkan kan minskas.
- Inventering av ålgräs både areellt och djurutbredning.
- Minska övergödningen.
- Öka bestånden av stora rovfiskar.
- Minska aktivitet som muddring, dumping av muddermassor samt båttrafik i närheten av ålgräsängar.
- Inrätta biotopskyddsområden för ålgräsängar
- Öka skyddet mot exploatering, samt samlad småskalig exploatering.
- Ökad tillsyn av vattenverksamheter.
- Restaurering av förlorade ålgräsängar samt kompensationsåtgärder som sista åtgärd vid exploatering.

Ansvarsarter inom naturtypen grunda havsområden

Ålgräs (*Zostera marina*) *Sårbar*

VU

Ålgräs växer på grunda mjukbottnar i salt eller bräckt vatten. Ålgräsängar utgör en mycket viktig naturtyp för många arter. Ängarna fungera också som barnkammare för många fiskarter. Ålgräsängar stabiliserar också kusternas sediment.

Hot och åtgärder

Orsakerna till ålgräsets minskning är övergödning och grumligare vatten med lägre siktdjup samt överfiske av större rovflevande fiskar. Överfisket leder en ökning av fintrådiga alger, eftersom små rovfiskar och strandkrabbor ökar vilka konsumerar de små kräftdjur som normalt begränsar mängden snabbväxande, fintrådiga alger i ålgräsängarna. De viktigaste åtgärderna är att minska övergödningen och överfisket. För att snabba på läkningsprocessen av de svenska ålgräsängarna är aktiv utplantering en viktig åtgärd. Det är även nödvändigt att kartera och kvantifiera samtliga svenska förekomster av ålgräsängar så att det finns ett referensvärde för uppföljning.

Ål (*Anguilla anguilla*) *Akut hotad*

CR

Ålen reproducerar sig i Sargassohavet varifrån den flyttar till uppväxtområdena i Europa. Ålen finns på mjukbottnar vid västkusten där den är aktiv under dygnets mörka timmar. Vid omkring 14 års ålder vandrar ålen tillbaka till Sargassohavet. Den vandrar främst när månen är i nedan, även kallat ålamörkret. Rekryteringen av ål har minskat med mer än 90 % sedan 80-talet. Ålens långa generationscykel gör att vi ännu bara sett inledning till en alarmerande nedgång i beståndet.

Hot och åtgärder

Ingen vet säker varför ålen har minskat men tänkbara orsaker bedöms vara: hårt fiske, vandringshinder, minskad uppväxtareal, förändrade havsströmmar, sjukdomar, parasiter och miljögifter.

Havsöring (*Salmo trutta*) *Livskraftig*

LC

Havsöringen är en av de absolut populäraste fiskarna för sportfiskarna på västkusten. Öringen på västkusten vandrar upp i vattendragen för att leka för att sedan vandra tillbaka till havs. Den kan också leva permanent i sött vatten, i alltifrån stora sjöar till små bäckar. Grundförutsättningen är tillgången på strömmande vatten med grusbotten för reproduktion. Öring bildar lokala bestånd som återvänder till födelsevattnet för att leka. Ungfiskens föda utgörs av mindre kräftdjur, snäckor och en stor andel insekter från vattenytan. Större individer äter fiskar.

Hot och åtgärder

Statusen för havsöring bestånden på norra Västkusten är relativt god. God tillgång på lekfisk, relativt produktiva vattendrag, liten predation och omfattande biotop- och kalkningsåtgärder har medfört att reproduktionen är god i många vattendrag. Dock är det många vattendrag på Tjörn som drabbas av låg vattenföring sommartid. Orsaken kan vara ett varmare klimat och utdikade landskap. Jordbruket och dålig vattenkvalitet i ett antal vattendrag påverkar också öringen negativt. En viktig åtgärd är vattenuppehållande åtgärder i anslutning till vattendragen för att minska risken för uttorkning sommartid. Övervakning och åtgärder för vattenkvaliteten är viktigt att prioritera.

Gravand (*Tadorna tadorna*) *Nära hotad*

NT

Gravand häckar vid flacka stränder längs kusten från Bohuslän. Äter främst snäckor, musslor och kräftdjur som den fångar på grunt vatten. Gravanden vistas gärna vid långgrunda sandstränder eller vikar och är en mycket bra indikatorart för grunda havsvikar med leror inom kommunen.

Hot och åtgärder

Hoten mot gravanden är exploatering och störning av grunda havsvikar, som muddring och båttrafik.

Torsk (*Gadus morhua*) *Sårbar*

VU

Torsk uppehåller sig nära botten, stundom i det fria vattnet, från strandlinjen ned till 600 meters djup. Torskens typiska livsmiljö är kuster och kustnära hav över kontinentalsockeln. Torsk är en opportunistisk rovfisk som äter fiskar, inklusive mindre torsk och ryggradslösa djur både från botten och från det fria vattnet. Kräftdjur dominerar dieten för yngre individer, medan andelen fisk ökar med tilltagande ålder och storlek.

Hot och åtgärder

Högt fisketryck är för närvarande det största hotet mot torsken samt minskningen av ålgräsängar. Under lång tid har uttaget av fisk överstigit produktionen. En försvarande omständighet är att torsken även fångas vid fiske efter många andra arter som till exempel efter plattfisk, och den fås därför som bifångst även när ett riktat fiske på torsk inte förekommer. Detta är framför allt ett problem på västkusten. Utflyttningen av trålgränsen har förbättrat situationen för flera kustnära lokala populationer, men även ett intensivt garnfiske kan slå ut små lokala populationer. En nationell förvaltning av arten som tar hänsyn till artens ekologi och som säkerställer att lokala populationer inte slås ut är nödvändig för att långsiktigt förvalta arten i svenska vatten.

Axsträfsse (*Lamprothamnium papulosum*) Starkt hotad

EN

Axsträfsse påträffas endast på ett fåtal lokaler i Stigsfjorden mellan Orust och Tjörn, och även i Tjärnöområdet men är där än mer sällsynt än tidigare. Axsträfsse växer mest på grunt vatten på sand och mjukbottnar och föredrar vindskyddade habitat.

Hot och åtgärder

Minskningen av Axsträfsse beror främst på ökad eutrofiering men även grävarbeten och badaktiviteter har uppgetts som hotfaktorer. För att skydda axsträfsse behövs åtgärder som begränsar närsaltsbelastningen samt skydd mot ingrepp på lokalerna där den växer.

Blåmussla (*Mytilus edulis*) Livskraftig

LC

Blåmusslan är starkt förknippad med västkusten. Blåmusslan förekommer både på hård och mjukbottnar och kan bilda stora musselbankar. Blåmusslan är en effektiv filtrerare och kan rena vattnet från stora mängder näring. Försök har gjorts där musslorna sedan används som djurfoder.

Hot och åtgärder

På senare år har det kommit flera rapporter och observationer om att man inte längre hittar blåmusslor där de tidigare funnits och det finns misstanke om en minskning av arten på västkustens traditionella musselbankar. Speciellt i innerskärgården verkar nyrekrytering av musslor ha minskat. Det är än så länge oklart varför blåmusslorna minskar.

Kustnära betesmosaiker

Kustnära betesmarker så som öppna marker med klippedar, ljunghedar, torrängar, fuktängar och busksnår. Här återfinns många hotade arter och landskapsbilden med öppna betade kusthedar utgör en del i det kulturhistoriska miljöarvet.

Hot och åtgärder

Det största hotet mot de kustnära betesmosaikerna är upphörd hävd, både upphörd slåtter och bete. Det mer intensiva och kommersiella jordbruket har gjort att lönsamheten för att beta de magra betena som ofta ligger mer otillgängligt i landskapet har minskat. Igenväxning blir sedan ett hot där mindre och mindre areal blir tillgängligt som bete. Åtgärder består i att öka hävden i form av slåtter och bete vid rätt tid på året och över stora sammanhängande områden. Rövning av igenväxta områden är också viktigt men där mindre blommande buskar med bär får vara kvar som till exempel nypon, björnbär, slån och en, eftersom dessa utgör viktiga födokällor och gömslen för fåglar.

Stenskvätta

Ansvarsarter inom naturtypen kustnära betesmarker

Stenskvätta (*Oenanthe oenanthe*) Livskraftig LC

Stenskvättan är en marklevande art som föredrar öppna miljöer med kort markvegetation som till exempel naturbetesmark, åkermark samt steniga öar i yttre havsbandet. Eftersom stenskvättan är en hålhäckare är förekomst av lämpliga håligheter en förutsättning för häckning. I stenskvättans fall handlar det främst om en god tillgång på stenar, stenrosen och andra markhåligheter.

Hot och åtgärder

De största hoten i jordbrukslandskapet idag är upphörd betesdrift i steniga betesmarker, ökad omfattning av vall, permanenta tätvuxna trädor, trädplantering eller ohävd i åkermark, ökad intensifiering med större åkrar, färre åkerkantzoner och färre restbiotoper till exempel steniga åkerholmar och gamla körvägar. Stenskvättan har blivit ovanlig och delvis försvunnit i vissa skogsbygder i Mellansverige där naturbetesmarker inte längre betas och sädesåkrar ersatts av vallar, permanenta trädor eller granplanteringar. Liksom för flera andra krävande fågelarter i jordbrukslandskapet till exempel törnskat och göktyta skulle stenskvättan gynnas av aktiv betesdrift i naturbetesmarker, framför allt i öppna marker. Förmodligen är populationens långsiktiga överlevnad starkt beroende av en god förekomst av sådant habitat. I åkermark skulle den gynnas av vårsådda grödor, regelbunden hävd av åkerholmar för att undvika förbuskning, bibehållandet av små stenrosen, traktorvägar samt äldre lador. Mindre åkrar med tillhörande kantzoner gynnar förmodligen också stenskvättan.

Spädlosta (*Bromus pseudosecalinus*) Akut hotad CR

Spädlosta upptäcktes 1996 i en hästbetad naturbetesmark på Tjörn varifrån arten löper stor risk att försvinna, om den inte redan har gjort det. Det är den enda kända lokalen i Norden. Två äldre fynd från Skåne har dokumenterats genom herbarieark samlade på 1920-talet. För övrigt är arten känd från de brittiska öarna och Danmark endast fem äldre fynd, senaste från 1972. Förekomsterna på Tjörn är de enda kända i någorlunda naturlig miljö; övriga lokaler är kraftigt kulturpåverkade vägkanter och liknande.

Hot och åtgärder

Spädlostan växer i mer eller mindre öppen jord med gles vegetation och är konkurrenssvag och beroende av extensivt bete och hotas därmed vid för svagt bete. Även för kraftigt bete verkar missgynna arten. Det framtida betet på Tjörn-lokalen måste säkerställas. Spädlostan har under de senaste åren minskat kraftigt på Tjörn möjligen i samband med variationer i betetrycket.

Ängslosta (*Bromus racemosus*) Starkt hotad EN

Förekommer idag endast på cirka 14 lokaler på Tjörn i Bohuslän. Ängslosta hör hemma på mer eller mindre fuktig ängsmark. De lokaler som ängslosta är känd från idag är slagna ängar som representerar en sista rest av en gammal hävdform.

Hot och åtgärder

De slätterhävdade ängarna har minskat dramatiskt i Sverige under senare decennier och ängslostan har minskat i samma takt. Arten verkar alltså gynnas av slätter men försvinner vid bete. Om ängslostan ska överleva i Sverige måste slåttern fortsätta på de aktuella lokalerna och konstgödsel och bekämpningsmedel får inte användas. Skydd av ängslostans lokaler med åtgärdsplaner i form av hävd med slätter behövs.

Sharlakansvaxskivling (*Hygrocybe punicea*) NT

Sharlakansvaxskivling var förr en relativt vanlig art men har under de senaste decennierna minskat betydligt i takt med att gamla betes- och slättermarker försvunnit. Den starkt röda svampen lever främst på magra, ogödslade naturbetes- och slättermarker och är en indikatorart för god hävd.

Hot och åtgärder

De största främsta hoten mot arten är igenväxning på grund av att hävden minskar eller upphört helt samt tillförsel av gödning. Därmed är det viktigt att stödutfodring inte förekommer och att hävden är god.

Västkustros ?

Havsstrandängar

Havsstrandängar förekommer längs flacka havsstränder och är påverkade av saltvatten. Hävdade havsstrandängar är artrika miljöer där bland annat flera rödlistade fågelarter och kärlväxter kan påträffas. Strandängarna är viktiga fågellokaler. Naturtypen är i allmänhet helt öppen, men enstaka träd och buskar kan förekomma. Karaktäristiskt är inslaget av saltrika fläckar som uppstått genom att vatten efter översvämningar avdunstat. Växt- och djursamhällena har speciella anpassningar till hög salthalt. Naturtypen har en mycket lång historisk kontinuitet på Tjörn och är en viktig del av kulturarvet. På Tjörn finns 41, stora och vackra havsstrandängar som får anses som mycket välbevarade. Exempel på vackra havsstrandängar finns att beskåda vid Breviks kile, Moriks kile, Vik, Svanvik, Kårsund och Ören samt Kälkerön.

Hot och åtgärder

Det främsta hotet mot strandängarna är igenväxning, eftersom betesdrift och slåtter har minskat kraftigt de senaste 100 åren. Om hävden upphör växer strandängarna på cirka tio år igen så mycket att deras karaktäristiska arter typiska arter försvinner. Träd och buskar kan i viss mån hållas borta av naturlig störning från vågor och vind. Exploatering av strandzoner och i vissa fall strandängar bidrar till fragmentering av naturtypen och utgör också det ett hot. På lång sikt hotas de salta strandängarna även av en havsnivåhöjning som en följd av förväntade klimatförändringar. En annan effekt av klimatförändringar och ett varmare och fuktigare klimat är att igenväxningstakten på strandängar kommer att öka. Detta kommer att kräva ett ännu högre hävdtryck för att motverka igenväxningen. Arealen hävdad strandäng behöver öka kraftigt för att ett stort antal hävdgynnade arter ska bevaras. Igenväxta strandängar kan restaureras genom återupptaget bete, vilket ofta ger goda resultat på relativt kort tid. För att de salta strandängarna ska kunna bevaras för framtiden krävs att planeringen av framtida markanvändning påbörjas i tidigt skede. Vid en havsnivåhöjning behöver naturtypen successivt kunna etableras längre inåt land. För att möjliggöra denna nyetablering behöver marken innanför strandängarna hållas öppen och helst hävdas. Betesmarker och åkrar kan ses som potentiella framtida salta strandängar. Trädklädda marker kan eventuellt restaureras till strandäng på längre sikt.

Breviks kile

Ansvarsarter inom naturtypen havsstrandängar

Tofsvipa (*Vanellus vanellus*) **Sårbar**

VU

Tofsvipans ängsliga jamande läte och fladdriga flykt över delvis snötäckt åkrar hör till våra käraste vårtecken. Arten drabbades hårt av 1800-talets utdikningar trots att tofsvipan i allt större utsträckning började häcka på torrlagda marker. Tofsvipa häckar på fält, sankängar och myrar. Tofsvipan föredrar häckningsplatser i det öppna landskapet på välhävda till måttligt hävdade strandängar samt på åkermark med vårsäd.

Hot och åtgärder

De största hoten mot tofsvipan är utdikning, igenväxning och upphörd hävd på strandängar. Men också förändringar i jordbruket med ökad omfattning av vall, höstsådda grödor, tätvuxna trädor, intensiv bearbetning av åkermark, storskaligt åkerbruk utan intilliggande våtmarker samt effektivare dränering som minskar tillgång på fuktiga svackor på åkermark. Tofsvipan gynnas av åtgärder som skapar öppna miljöer med fri sikt, kort eller ingen vegetation och hög markfuktighet. Återskapa, nyanlägg och skydda våtmarker intill åkermark. Även mindre områden längs åkerkanter kan erbjuda goda miljöer vid födosök. Hävda strandängar med måttligt bete eller slåtter samt efterbete. Bevara fuktiga svackor på åkermark där grödan har svårt att växa till sig. Lägg gärna blöta åkrar i träda eller odla vall, hellre än att dika ut dem.

Rödbena (*Tringa totanus*) **Livskraftig**

LC

Rödbenan häckar allmänt på välhävda fuktiga strandängar och sjömader, gärna i områden som består av en blandning av kortbetade ytor och tuvigare, mer högvuxna gräspartier. Rödbena häckar dels längs kusten och på öar från Bohuslän till Norrbotten.

Hot och åtgärder

Rödbenan hotas av igenväxning och upphörd hävd. Den hotas också av konkurrens med större gäss som Kanada gås och vitkindad gås som på senare år kraftigt har ökat i antal. För att bevara rödbenan behöver hävden av strandängarna fortsätta samt konkurrensen från de större gässen minska.

Jordtistel (*Cirsium acaule*) **Nära hotad**

NT

Jordtistel är en sydsvensk art som företrädesvis förekommer i Götaland med enstaka lokaler i sydligaste Svealand. Återfanns på Tjörn på Utänge ö 2021, tidigare noterad från 1997. Jordtistel växer på kalkrika marker som är torra till friska. Naturbetesmarker, vägkanter och tuviga fuktängar kan hysa arten. Arten är tydligt hävdgynnad. Bladrosetten är tätt tryckt mot marken. Genom detta växtsätt undviker plantan att vid bete eller slåtter förlora en stor del av sin bladmassa.

Hot och åtgärder

Upphörd hävd gör att jordtisteln försvinner. I ohävdade marker har den lågväxta plantan svårt att fortleva då den omgivande vegetationen skuggar ut den. Även ökad kvävetillförsel gör att den konkurreras ut av mer snabbväxande arter och därför försvinner från betesmarken. De kalkrika och ogödslade naturbetesmarker som hyser jordtistel måste garanteras en fortsatt hävd. Plantan behöver fullt solljus men kan klara några år av ohävd innan den försvinner från växtplatsen. Lantbrukare bör informeras om fynd av jordtistel på sina ägor så att markanvändningen inte ändras av oförstånd. Marker som hyser jordtistel indikerar höga naturvärden och hyser ofta andra hävdgynnande organismer, både växter, insekter och svampar.

Sankmaskros (*Taraxacum pseudosuecicum*)

AKUT hotad

CR

Växten anträffas särskilt på fuktiga alvarmarker och på ogödslade kalkfuktängar med artrik vegetation. Den är starkt kalkgynnad, vilket delvis förklarar artens utbredning. Liksom andra maskrosor växer den ljus och öppet och är känslig för igenväxning och kvävegödsling. Sankmaskrosen är enligt nuvarande kännedom endemisk för centrala och östra Sverige och funnen endast på 26 lokaler. En rik förekomst av denna mycket sällsynta strandmaskros upptäcktes 2019 på Tjörn på Utänge ö och Toftenäs ö. Återfynd har även gjorts på en gammal lokal på Bö strandängar.

Hot och åtgärder

Det största hotet idag är det minskade betet i fuktiga naturbetesmarker, något som på sikt kan betyda att många av växtplatserna försvinner till följd av igenväxning. Sankmaskros kräver välhävda strandängar varför fortsatt bete är helt avgörande för att behålla arten.

Slättergubbe (*Arnica montana*) **Sårbar**

VU

Slättergubbe växer som namnet antyder på slåtterängar men också på välhävda naturbetesmarker och tris på mager och näringsfattig mark framför allt gamla ogödslade marker.

Hot och åtgärder

Den är en konkurrenssvag art som är beroende av hävd för sin långsiktiga överlevnad. Den gynnas också av brand och förekommer på skjutfält. Upphörd hävd är ett stort hot mot slättergubben som minskar och försvinner om hävden upphör och växtplatserna växer igen med grovt gräs, buskar och sly. För att skydda arten måste växtplatserna hävdas genom bete, slåtter eller bränning, ingen gödsling får förekomma.

Växtsamhällen på skalgrusbankar

Kalkrika marker ger en särskild växtflora. I synnerhet på öppna beteshävdade skalgrusmarker påträffas många hotade arter. På skalgrusbankar trivs den starkt hotade fältgentianan, senast noteringen på Tjörn var 2003. Skalbankarna bildades för cirka 11 000 år sedan när inlandsisen smälte. Då fanns goda förutsättningar för liv i vattnet. Därför finns nu bankar med rester av många olika arter av skaldjur, det vill säga blötdjur, kräftdjur och tagghudingar. Redan vid mitten av 1700-talet utvann man kalk ur bankarna genom att bränna skal. Under 1800- och 1900-talet exploaterades bankarna hårt främst genom produktion av hönsfoder, byggmaterial för järnvägar, bilvägar och jordförbättringsmedel. Skalgrusbankar finns bland annat vid Björshuvudet, Tuveslätt och i Sundsby.

Hot och åtgärder

Arterna på skalgrusbankarna är hotad av igenväxning och minskad hävd. Även om utvinning av skalgrus numera är ovanligt skulle det vara ett stort hot om det skulle förekomma. Utdikning av rikkärr och gödsling av betesmarken är också ett hot.

Ansvarsarter inom naturtypen växtsamhällen på skalgrusbankar

Kustgentiana (*Gentianella campestris* subsp. *Baltica*) **Starkt hotad**

EN

Kustgentiana förekommer idag uteslutande i ogödslade betesmarker och slåtterängar, gärna på skalgrus.

Hot och åtgärder

Största hotet mot Kustgentianan är upphörd hävd med ökad vegetationshöjd och förnatjocklek samt gödsling hårt bete. Den har liten tolerans mot skada genom bete eller slåtter, och den gynnas därför av sparsmakade betesdjur till exempel får och häst. För att bevara kustgentianan krävs först och främst fortsatt bete på de kvarvarande lokalerna. Betet måste vara tillräckligt för att hålla tillbaka förnaansamling. En nästan lika viktig åtgärd är att öka växtens spridningsmöjligheter i landskapet genom bete på större arealer.

Honungsblomster (*Herminium monorchis*) **Sårbar**

VU

Honungsblomster är en liten späd orkidé som växer i kalkfuktängar och rikkärr i kalktrakter som skalgrusbankar den växer ofta tillsammans med andra orkidéer.

Hot och åtgärder

Arten är konkurrenssvag och gynnas av att markerna hålls välhävdade genom framför allt bete av nötkreatur. Även slåtter och tramp, som håller gräsvegetationen låg, är gynnsamma faktorer. Upphörd hävd, gödsling och utdikning är hot mot arten.

Ängsnycklar (*Dactylorhiza incarnata*) **Livskraftig**

LC

Ängsnycklar är en ofta storväxt och kraftigt byggd orkidé. Ängsnycklar växer på fuktig kalkrik mark. Huvudunderarten förekommer i nästan hela landet och är en karaktärsväxt för kalkfuktängar.

Hot och åtgärder

Arten trivs på fuktig och kalkrik mark. Karakteristisk för naturtypen och kräver regelbunden slåtter.

Blåsippa, Sundsby

Randlövskogar

Randlövskogarna består av ädellövrika lövskogar och busksnår utmed bergen. Lövskogarna domineras oftast av ek med inslag av andra lövträd. Randlövskogarna utgör bland de allra mest artrika ursprungligaste, artrikaste och mest skyddsvärda miljöer genom en omväxlande mosaik av skogsfragment, betesmark, bergsklackar och buskage. Värdefullast är skogar med betespåverkan, skalgruspåverkan, hög ålder och stor utbredning. Där randlövskogarna övergår i öppen mark utvecklas ofta brynmiljöer med olika arter av blommande buskar och växter som nypon, hagtorn och björnbär. Dessa är av stort värde för olika nektar och pollensökande insekter och för många fågelarter samt fladdermöss. Randlövskogarna återfinns främst i de norra och de nordvästra delarna av Tjörns kommun. Ett flertal av dessa finns i ett stråk från Halsbäck och Klövedal i närheten av Viks kile, väster till Röra i öster samt på Sundsby säteris ägor på Mjörn. Sundsby-området är naturreservat och hyser ett bland de finare randlövskogarna på Tjörn. Här bildar skogarna långsmala stråk längs foten av de skarpa bergbranterna.

Hot och åtgärder

För de många arter som behöver både lövskog och hävdad mark eller hör hemma i randlövmosaikernas brynzoner är ofta upphört bete och igenväxning det allvarligaste hotet, samt självklar kalhuggning och omfattande röjning. För att bevara randlövskogen behöver den skyddas från kalhuggning och omfattande röjning. Den behöver också fortsätta att hävdas genom bete samt skyddas mot igenväxning. Detta kan uppnås genom skydd, information, betesförmedling och riktade insatser.

Ekar vid Hällene

Ansvarsarter inom naturtypen randlövskogar

Mindre hackspett (*Dryobates minor*)
Nära hotad

NT

Mindre hackspetten lever i löv- och blandskog med förekomst av äldre lövträd. För att häcka framgångsrikt behöver ett par cirka 40 hektar äldre lövdominerad skog inom ett område på upp till 200 hektar. Under vintern utsträcks födosöket till ett större område på flera hundra hektar, men varje individ återvänder till samma natthål kväll efter kväll.

Hot och åtgärder

Den mindre hackspetten behöver lövträd för sin överlevnad och missgynnas därmed vid omställning från löv till barrskog. Därmed missgynnas också den mindre hackspetten av gallring om lövträd tas bort i en blandskog. Framförallt missgynnas arten av avverkning av äldre lövträd samt borttagande av murkna träd och grenar. Nedhuggning av äldre hagmarksbjörkar och alar är också negativt. Omhamling av gamla lindar är starkt

negativt, eftersom de ofta utgör de värdefullaste träden för födosök.

Eftersom olika trädslag är värdefullast som födokälla under olika år består de gynnsammaste reviren av en mosaik med olika lövträd, främst lind, björk, al och ek. Det är särskilt viktigt att bevara sådana områden med tillräcklig areal till exempel vid reservatsbildande. Vid avverkning bör framför allt äldre lövträd sparas och döda stammar och stubbar lämnas stående. Vid gallring i bör lind, björk, al och ek sparas i första hand. Stora lindar och björkar har särskilt stort värde för arten och bör sparas vid gallring, inte minst i hagmarker. Omhamling bör inte ske av lindar som inte hamlats på några decennier. Vissa är utnyttjas även äldre grovgreninga granar för födosök, varför borthuggning av dessa kan missgynna arten. Levande aspar, både äldre och så kallat aspsly utnyttjas vid födosök varför detta trädslag bör sparas vid åtgärder i artens revir.

Hasselsnok (*Coronella austriaca*) Sårbar

VU

Hasselsnoken är en värmekrävande art, den anträffas nästan bara i trakter med stor andel block eller berg i dagen. Biotoperna karakteriseras av tät markvegetation eller stenig mark i solexponerat läge. Exempel på biotoper är lövskogsbryn, ljungedar och hagmarker samt hållar med gles tallskog. Andra reptiler, näbbmöss eller smågnagare utgör den viktigaste födan, som den gärna letar upp i skrymslen och gångar i marken. Även huggormar av ungefär samma storlek fångas. Den slingrar sig runt bytet som en boa för att hålla fast det medan den sväljer djuret.

Hot och åtgärder

Hasselsnoken är hotad av biotopförändringar till följd av ändrad markanvändning, fram för allt genom igenväxning och igenplantering av öppna och halvöppna blockmarker och hedbiotoper. Individier slås ibland ihjäl då den förväxlas med huggorm. Hasselsnoken rör sig förhållandevist långsamt och många faller lokalt offer för biltrafik, speciellt under parningstiden då hannarna rör sig över relativt stora ytor. Även katter, minkar och andra rovdjur decimerar populationen. Skydd och eventuell skötsel av biotoper på lokaler där hasselsnoken har en god förekomst är önskvärt. Information till allmänheten om hasselsnokens fridlysning i Sverige, om dess utseende för att undvika förväxling huggorm, samt upplysning om dess ofarlighet.

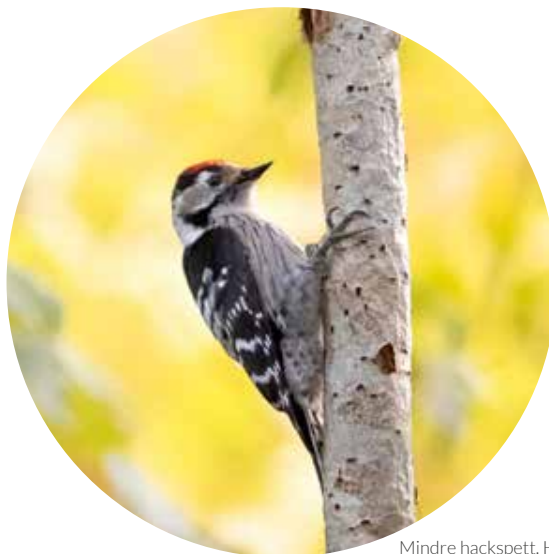
Läderbagge (*Osmoderma eremita*) Sårbar

VU

Läderbaggen lever i eller på gamla träd, främst ädellövträd med grov bark, skador, döda delar eller håligheter. Hanarna avger ett feromon med en särpräglad doft av gammalt läder eller torkade plommon, som attraherar både honor och hanar. Läderbaggen påverkar livsmiljön för andra arter genom att utvidga håligheter, öka mängden mulm och höja kvävehalten i mulmen. I stamhåligheter med läderbagge förekommer ofta en rad andra rödlistade arter.

Hot och åtgärder

Många av lokalerna med läderbagge är idag mycket små, och arten löper stor risk att försvinna de närmaste decennierna även om lokalens kvalitéer skulle kunna bibehållas. Sett över en längre tid kommer slump eller ojämn åldersfördelning bland träden att göra att det uppkommer perioder då hålträd är fåtaliga eller saknas. Dessutom gör igenväxning att ekar som tidigare har stått i mera öppna miljöer dör i förtid på grund av konkurrens från andra träd. Bortstädning av hålträd i parker och alléer är ett annat hot mot arten. Läderbaggens begränsade spridningsbenägenhet och de små populationerna minskar sannolikheten för att utgångna lokaler återkoloniserar. Gamla träd med grov bark, skador, håligheter eller döda delar bör lämnas och nya träd lämpliga som efterträdare bör tillåtas åldras för att skapa lämpliga livsmiljöer. Hålträd som står på marker som tidigare hävdats bör frihuggas. För att se till att det finns tillräckligt med hålträd i framtiden bör man välja ut yngre träd som sköts så att de i framtiden utvecklas till ihåliga jätteträd.

Mindre hackspett. Hjärteby

Rapphöna (*Perdix perdix*) Nära hotad

NT

Rapphöna är en kortstjärtad, kompakt hönsfågel, stor ungefär som tamduva eller kaja. När fåglarna stöts upp flyger de snabbt bort med skärrande läten. Rapphönan var tidigare en vanlig art i Sveriges kulturlandskap.

Hot och åtgärder

Senare tids intensiva jordbruk har gjort att rapphönan har minskat kraftigt. Rapphönan är beroende av ett mosaikartat jordbrukslandskap med bäckar, buskar och gårdsgårdar mellan fälten. Rapphönan hotas också starkt indirekt av pesticidanvändningen då denna gör att deras födokällor av insekter försvinner när ogräset försvinner. Mosaiker i jordbrukslandskapet samt träda och besprutningsfria zoner behövs för att skydda rapphönan.

Kustgrevivel (*Acalles misellus*) Nära hotad

NT

Kustgreviveln lever i eller på död eller döende ved och ibland också levande träd med döda träd- delar eller svampar. Den lever framför allt i lövskogar som inte har påverkats av kraftiga störningar som slutavverkningar, utdikningar och körskador.

Hot och åtgärder

För att gynna arten behöver gamla träd med grov bark, skador, håligheter eller döda delar lämnas och nya träd lämpliga som efterträdare bör tillåtas åldras för att skapa lämpliga livsmiljöer.

Ek – Livskraftig

LC

I Sverige finns det två arter av ek – *berge* (*Quercus petraea*) och *skogsek* (*Quercus robur*). Bergeken förekommer framför allt längs kusten. Eken är Sveriges vanligaste lövträd. Eken är mycket viktig för den biologiska mångfalden då över 1 000 arter är kopplat till trädet. Eken är också en del av vårt kulturarv. Då ekvirke användes för att bygga båtar på grund av dess egenskaper att inte släppa igenom vatten och att vara lätt att böja. Eken gick fram till mitten på 1800-talet under kungligt regal, och var då ägd av kronan på grund av dess värde för skeppsbygge.

Hot och åtgärder

Värdet ligger i ekens levnadssätt, där trädet växer under 300 år, lever under 300 år och dör under 300 år. Många arter är kopplade till trädets sista 300 år, vilket gör det viktigt att bevara mycket gamla träd och se till att yngre träd har möjlighet att bli lika gamla. Många arter som lever på eken är också beroende av att ekens stam är solbelyst varvid stora solitära ekar är mycket viktiga.

Rapphöna

Våtmarker

Våtmarker kallas de områden där vattennivån under en stor del av året ligger i närheten av markytan. En annan definition är att minst hälften av vegetationen ska utgöras av våtmarksväxter. Exempel på våtmarker är myrar, fuktängar, strandängar och sumpskogar. Under det senaste seklet har nästan en fjärdedel av Sveriges ursprungliga våtmarker försvunnit, till stor del på grund av utdikningar till förmån för jord- och skogsbruket. Många våtmarker växer också igen. Våtmarker är livsviktiga livsmiljöer för en stor mängd arter och upprätthåller biologiska mångfalden i landskapet. Våtmarker utgör spridningskorridorer för många växt och djurarter samt refuger för många fåglar, fisk och insektsarter. Även många grod och kräldjur trivs i mindre våtmarker. Våtmarker har också goda vattenhållande egenskaper och kan därmed minska risken för övergödning. De är också viktiga för vandrande fiskar. I takt med att våtmarkerna minskar trängs dessa arter undan. Genom att minska vattenflöden kan våtmarker minska risken för översvämning och fungerar som naturliga vattenmagasin. När vatten rinner genom en våtmark fungerar våtmarken som ett filter och fångar upp närsalter och kemiska ämnen på så sätt kan våtmarken processa avloppsvatten och förhindra att dessa ämnen når sjöar och kustvatten, på så sätt upprätthåller också dricksvattnet sin kvalitet. Våtmarker är också viktiga för rekreation som fiske, jakt och fågelskådning.

Hot och åtgärder

Ett generellt hot mot alla våtmarker är att vattenförhållandena förändras. Utdikningar, som idag är en förbjuden åtgärd, har ödelagt en stor mängd våtmarker. Andra hot varierar mellan olika typer av våtmarker. Myrmarker hotas tex av torvtäkt. På de näringsfattiga myrarna har en igenväxning börjat ta fart, vilket sannolikt beror på nedfall av kväverika luftföroreningar. Hävdade våtmarker som strandängar och fuktängar förlorar mycket av sitt naturvärde om hävden upphör. Sumpskogar är i stället beroende av att miljön undantas från markanvändning och att området i och kring sumpskogen inte avverkas. Restaurering och anläggning av våtmarker har hög prioritet i arbetet att rusta samhället för ett förändrat klimat. Det är viktigt att kommunen värnar om de naturliga våtmarker som finns, framför allt i odlingslandskapet, men även anlägger nya våtmarker som kompensation för de våtmarksmiljöer som redan har gått förlorade.

Kärknipprot

Ansvarsarter inom naturtypen våtmarker

Större vattensalamander (*Triturus cristatus*) LC Livskraftig

Med undantag från lekperioden lever den större vattensalamandern på land. Djuren håller till under murkna trädstammar och stubbar, i smågnagargångar, under mossbeklädda stenar och i blockterräng, vanligen i fuktig huvudsakligen lövdominerad skog, men påträffas sällsynt även på öppen mark som till exempel i fuktiga hagar med högvuxet gräs eller på vägar under vandring.

Hot och åtgärder

Habitatförstöring anses utgöra den främsta orsaken till den observerade tendensen. Sannolikt utgör artens starka beroende av ett komplext småvattenlandskap rika akvatiska miljöer sammanbundna med äldre skog via goda spridningsvägar en stor del av förklaringen. Områden med lämpliga skogsområden och många småvatten där reproduktion äger rum, det vill säga där många förekomster är samlade i ett begränsat område, är av särskilt stort bevarandevärde och bör ges prioriterat skydd. Ju fler tillgängliga småvatten som finns invid en förekomst, desto större tycks de långsiktiga överlevnadsmöjligheterna vara. Restaureringar av småvatten som är igenväxande bör företas med grävskopa under till exempel november – december, då salamandrar befinner sig på land för övervintring.

Kärrknipprot (*Epipactus palustris*) LC Livskraftig

Kärrknipprot är en ovanlig orkidé som trivs i kärr och fuktängar i kalkrika marker. Kärrknipproten är fridlyst i hela landet. Den kan vara lokalt talrik men är annars sällsynt.

Hot och åtgärder

Kärrknipproten är beroende av fuktiga marker och kärr.

Plumpmaskros (*Taraxacum conspersum*) EN Starkt hotad

Arten är mycket sällsynt och förekommer endast i Norden.

Hot och åtgärder

Den trivs på fuktiga ängs och betesmarker och är starkt hävdberoende genom bete eller slåtter.

Ytterskärsgård

Ytterskärsgården består av små holmar, skär, kobbar och öar med sparsam vegetation och mycket öppen hällmark. Ytterskärsgården är ofta vindpinad och ansatt av havets påverkan.

Hot och åtgärder

Ytterskärsgården hotas framför allt av det rörliga friluftslivet. Men även i mindre utsträckning av exploatering av till exempel vindkraftverk. För att skydda arter hörande till ytterskärsgården kan tillträdesförbud vara nödvändigt men framför allt är information om att hänsyn tas den viktigaste åtgärden.

Gråtrut

Ansvarsarter inom naturtypen ytterskärgård

Strandpadda (*Epidalea calamita*) Nära hotad NT

Strandpaddan lever på kala klippöar i ytterskärgården som är utsatta för överspolning av havet. Den är anpassad till dessa miljöer och har ett något avvikande utseende med mindre kroppstorlek, trubbigare nos och mer röda nyanser på ryggen samt biotopval jämfört med sydsvenska och kontinentala populationer.

Hot och åtgärder

Strandpaddan leker i små hållkar som hotas av den växande båtturismen. Arten har också visat sig vara känslig för försurning av lekvattnen. För att skydda strandpaddan är det viktigt att informera om nödvändig hänsyn vid besök på öar där paddan finns för att hindra att känsliga lekmiljöer skadas.

Kustlabb (*Stercorarius parasiticus*) Nära hotad NT

Kustlabben häckar i störst antal i de yttre skärgårdarna långt ute i havet. Boet läggs på öppen hållmark på smärre holmar, skär, kobbar och öar med sparsam vegetation, sällan på fastlandet. Födan utgörs främst av fisk som den rövar från andra fåglar genom att med våldsamma attacker tvinga dem att släppa eller kräkas upp födan.

Hot och åtgärder

Den sena häckningen gör kustlabben mer sårbar för störningar av det rörliga friluftslivet än många andra måsar. I övrigt är troligen födounderlaget helt avgörande och arten är således beroende av starka populationer av måsfåglar och tärnor. Viktiga häckningsplatser för kustlabb liksom för andra sjöfåglar bör omfattas av tillträdesförbud, och/eller särskild information. En avgörande förutsättning i övrigt är goda bestånd av tärnor och måsar. Förutom skydd mot störning krävs en fiskeförvaltning som skapar gott om föda i form av småfisk.

Gråtrut (*Larus argentatus*) Sårbar VU

Gråtruten är en karakteristisk fågel för den bohuslänska kusten. Arten har påtagligt minskat de senaste tio åren. Orsaker är minskad födotillgång från fiskrens och bifångster samt soptippar. Det pågår också en omfattande minskning av beståndet längs vår kust som troligen orsakas av tiaminbrist.

Hot och åtgärder

Den bakomliggande orsaken till tiaminbrist hos gråtruten och andra kustbundna arter är okänd men kan förmodligen kopplas till antropogena verksamheter eller substanser. Att snarast utreda orsaken till tiaminbristen är den viktigaste åtgärden för arten.

Strandskrimmerlav (*Rinodina luridescens*) Starkt hotad EN

Strandskrimmerlaven är idag starkt hotad från att ha funnits på ett tjugotal lokaler längs södra Sveriges kust återfinns den idag endast på Dyrön på Tjörn.

Hot och åtgärder

Orsaken till artens nedgång är oklar men föroreningar och övergödning kan vara potentiella hot.

Långa (*Molva molva*) Starkt hotad EN

Långan är en viktig fisk traditionellt och en kommersiellt viktig art. Den förekommer framför allt i Skagerack och Kattegatt på djupa hårbotten. Landningarna har minskat med 50 procent sedan 80-talet och 70 procent sedan 50-talet.

Hot och åtgärder

Högt fisketryck är det största hotet mot långan. Viktiga åtgärder för arten är att den förvaltas internationellt. Även en nationell förvaltning skulle med stor sannolikhet kunna förbättra situationen för beståndet, men kunskap om artens ekologi saknas.

Lagstiftning

I miljöbalken finns den mesta lagstiftningen som är relevant för naturvården, här finns lagstiftning för skydd av naturområden men också skydd för hushållning av mark och vattenområden samt miljö kvalitetsnormer. Till miljöbalken finns också förordningar och föreskrifter. EU har också direktiv som reglerar skydd för natur och för arter samt andra miljöfaktorer som till exempel fågeldirektivet och vattendirektivet. Nedan följer en beskrivning av relevant lagstiftning.

Hushållning med mark och vatten

I miljöbalkens första avdelningen finns grundläggande bestämmelser samt bestämmelser för god hushållning med mark och vatten. Nedan följer förklaring till de relevanta bestämmelserna.

Stora opåverkade områden

Stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt påverka områdenas karaktär. Tjörns kommun är en relativt liten kommun som är kraftigt exploaterad några stora opåverkade områden finns därmed inte. Därför är det av yttersta vikt att bevara de få områden som finns i kommunen som ännu inte har exploaterats i hög grad. Stora opåverkade områden är mycket viktiga även ur rekreationssynpunkt då dessa är lite påverkade av buller. Tillgång till tystnad, där endast naturliga ljud hörs är viktig ur hälsosynpunkt. Stor del av Tjörns kommun är påverkad av buller och därmed är opåverkade områden viktiga för att få tillgång till tystnad. I kommunens nordöstra del finns ett större skogsområde som är relativt lite påverkat, här hittas arter som annars är mycket ovanliga på Tjörn och som kräver lång kontinuitet av skog, som till exempel, kambräken och linnea. Även Härön är relativt opåverkad och här finns många arter kopplat till det gamla kulturjordbruket, vilket också har ett kulturellt bevarade värde.

Tysta och ostörda områden blir alltmer ovanliga. Det är brist på områden där naturens egna ljud hörs, utan störning av bullerkällor från mänsklig aktivitet som vägar, tätorter och industrier. Många djurarter påverkas negativt av buller. Buller påverkar också människors hälsa och välbefinnande negativt genom sömnstörning och påverkan på prestation och inlärning.

Ekologiskt särskilt känsliga områden

Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön.

De berörda områdena är

- ängs- och betesmarker
- ädellövskog
- våt- och myrmarker
- havsmiljöer, sjöar och vattendrag.

Jordbruksmark

Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Det innebär att enstaka bostadshus som har sin grund i enskilda intressen inte kan medges då det aldrig kan anses utgöra ett väsentligt samhällsintresse. Väsentliga samhällsintressen kan vara att tillgodose bostadsförsörjningsbehovet, att kunna lokalisera bostäder och arbetsplatser nära varandra, att skapa väl fungerande och lämpliga tekniska försörjningssystem och att säkerställa viktiga rekreationsintressen. Även om byggnation utgör ett väsentligt samhällsintresse måste alternativa lokaliseringar utredas. Utredningen ska omfatta redogörelse om varför annan mark inte kan användas för ändamålet och skälen till att aktuell jordbruksmark ska tas i anspråk.

Riksintressen

Det finns nationellt utpekade områden för som anses vara av så kallat riksintresse. Inom område för riksintresse får endast exploatering och ingrepp i miljön komma tillstånd om det inte påtagligt skadar området natur och kulturvärden eller möter andra hinder i lagstiftningen. Inom dess områden går syftet med riksintresset för andra intressen. I Tjörns kommun finns riksintressen för yrkesfisket, natur och kultur samt friluftsliv. Hela Tjörns kommun omfattas också av riksintresset för högexploaterad kust vilket reglerar begränsningar i fritidsbebyggelse.

Miljökvalitetsnormer

En miljökvalitetsnorm är en föreskrift om lägsta miljökvalitet för mark, vatten, luft eller miljön i övrigt inom ett geografiskt område. Det kan vara både bindande gränsvärdesnormer och riktvärdesnormer. De flesta normer är en följd av EU-direktiv eller förordningar som Sverige är skyldigt att införa i svensk lag. Om en miljökvalitetsnorm inte uppnås får regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer upprätta ett åtgärdsprogram.

Skydd av natur

I miljöbalkens andra avdelning finns bestämmelser för skydd av naturen som allemansrätten och skydd för områden samt skydd för biologisk mångfald. Nedan finns beskrivningar om de olika områdesskydden som är relevanta i Tjörns kommun.

Naturresevat

Syfte med att bilda naturresevat är att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer, tillgodose behov av områden för friluftslivet, skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer, skydda och återställa eller nyskapa livsmiljöer för skyddsvärda arter. En länsstyrelse eller kommun kan inrätta resevat. Ett resevat är ett starkt områdesskydd för värdefulla naturmiljöer. Bildandet av naturresevat medför restriktioner och reglering av markanvändande i området. På Tjörn finns åtta naturresevat och ett naturvårdsområde. Varje naturresevat är unikt och har därför egna föreskrifter för att bevara naturvärden.

Tjörns kommuns naturresevat

- Breviks kile
- Härön
- Kälkerön
- Pater Nosterskärgården
- Stigfjorden (naturvårdsområde)
- Sundsby
- Säby kile
- Toftenäs
- Tuveslätt

Naturminne

Länsstyrelsen eller kommunen får förklara ett särpräglad naturföremål till exempel stora träd, flyttblock och jättegrytor som naturminne. Skyddet gäller även den omgivning som behövs runt föremålet. I Tjörns kommun finns för närvarande ett naturminne, ett unikt exemplar av den enda levande vilda järneken i landet.

Biotopskyddsområde

Biotopskyddsområden är mindre mark- eller vattenområden i såväl skog som odlingslandskap och marina miljöer. Inom områdena är det inte tillåtet att bedriva verksamhet eller vidta åtgärder som kan skada naturmiljön. Länsstyrelsen ansvarar för bildandet i odlingslandskapet och i den marina miljön medan Skogsstyrelsen ansvarar för bildandet i skogsmarken.

Generellt biotopskydd

Följande biotoper som är mycket viktiga för den biologiska mångfalden omfattas enligt miljöbalken av så kallat generellt biotopskydd vilket innebär att de alltid är skyddade. Dessa är:

- alléer
- källor med omgivande våtmark i jordbruksmark
- odlingsrösen i jordbruksmark
- pilevallar
- småvatten och våtmarker i jordbruksmark
- stenmurar i jordbruksmark
- åkerholmar på högst 0,5 hektar.

Järneken

På 1830-talet togs det beslut om att denna stickiga och hatade växt skulle utrotas. Detta lyckades, trodde man men i Tjörns kommun finns ett unikt exemplar av den enda levande vilda järneken i landet. Denna järnek har antagligen klarat sig undan förintelsen tack vare sin undanskymda växtplats.

Dessutom kan länsstyrelsen eller en kommun skydda:

- rik- och kalkkärr i jordbruksmark
- ängar
- naturbetesmarker
- naturliga vattendrag
- ras- eller bergbranter
- naturliga vattenfall med omgivande mark
- naturliga forsar med omgivande mark
- naturliga sjöutlopp med omgivande mark
- mynningsområden vid havskust
- rev av ögonkorall
- naturliga sjöar och andra vatten som är naturligt fisktomma
- helt eller delvis avsnörda havsvikar
- grunda havsvikar
- ålgräsängar
- biogena rev
- strand- eller vattenmiljöer som hyser bestånd av hotade eller missgynnade arter eller som har en väsentlig betydelse för hotade eller missgynnade arters fortlevnad.

Sexfläckig bastardsvärmare

Djur- och växtskyddsområde

Områdesskyddet skyddar sällsynta eller störningskänsliga djur- och växtarter, ofta för skydd av fåglar eller sälar. Skyddet begränsar ofta allmänhetens och markägarens rätt att vistas i området. Det reglerar också rätten till jakt och fiske. Skyddsområden bildas av länsstyrelsen eller kommunen.

Strandskydd

Syftet med strandskyddet är att trygga förutsättningarna för allmänhetens friluftsliv inom strandskyddsområdet samt att bevara goda livsvillkor för växter och djur. Land- och vattenområden som ligger inom 100 meters avstånd från strandlinjen omfattas som regel av strandskydd. Länsstyrelsen kan utvidga strandskyddet till högst 300 meter. På Tjörn gäller ett differentierat strandskydd upp till 300 meter. Det är förbjudet att inom strandskyddat område uppföra nya byggnader eller ändra befintliga byggnader så att de kan användas till annat ändamål. Det är inte heller tillåtet att utföra grävningssarbeten eller andra arbeten för att förbereda bebyggelse. Dessutom får man inte uppföra anläggningar eller anordningar som stänger ute allmänheten från ett område de tidigare haft tillträde till. Exempel på det senare är bryggor, flaggstänger, staket, bersåer, grillplatser, lekplatser och golfbanor. Dessutom får man inte vidta åtgärder som väsentligt kan försämma livsvillkoren för djur- eller växtarter såsom att sprida gödsel, fälla träd eller gräva. Förbuden gäller inte för byggnader eller åtgärder som behövs för jordbruket, fisket eller skogsbruket och inte kan uppföras på annan plats. Bostäder är dock inte undantagna. Länsstyrelse eller kommunen kan meddela dispens från strandskyddet om det finns särskilda skäl enligt Miljöbalken.

Vattenskyddsområde

Ett mark- eller vattenområde som utnyttjas eller kan komma att utnyttjas som vattentäkt får förklaras som vattenskyddsområde av länsstyrelsen eller kommunen. Myndigheten bestämmer föreskrifter för att skydda området. Inom Tjörns kommun finns kommunens vattenskyddsområde i Tolleby samt ett privat skyddsområde i Ängeviken.

Särskilt skyddade områden – Natura 2000

Särskilt skyddade områden omfattar de områden som regering har förklarat särskilt skyddsvärde eller särskilt bevarande värda. Dessa områden har benämnts Natura 2000 områden. Syftet med Natura 2000 är att bevara biologisk mångfald i ett europeiskt perspektiv. Urvalskriterierna är att områdena hyser hotade arter eller naturtyper som listats i EU:s fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. Länsstyrelsen tar fram bevarandeplan till varje Natura 2000-område. Åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i Natura 2000-områden är tillståndspliktiga enligt miljöbalken. Inom Tjörns kommun finns sex Natura 2000-områden, Paternosterskärgården, Brevikskile-Toftenäs, Härön, Stigfjorden, Sundsby och Halsefjorden

Stigfjorden

EU:s direktiv för biologisk mångfald

EU:s två naturvårdsdirektiv, art- och habitatdirektivet respektive fågeldirektivet utgör grunden i EU:s naturvårdspolitik. EU:s nätverk av värdefulla naturområden som syftar till att bevara arter och naturmiljöer som är skyddsvärda i ett europeiskt perspektiv.

EU:s art- och habitatdirektiv

Syftet med EU:s art- och habitatdirektiv är att bidra till att säkerställa den biologiska mångfalden i unionen genom att bevara livsmiljöer samt vilda djur och växter. I direktivet listas de särskilda livsmiljöer, i Sverige benämnda naturtyper, och de arter som ska bevaras. Av dessa förekommer 166 arter och 89 naturtyper i Sverige. Direktivet är införlivat i svensk lag och de arter och naturtyper som ingår omfattas av svenska bestämmelser i bland annat artskyddsförordningen och miljöbalken. Sverige har ett nationellt ansvar för att alla här förekommande direktivarter och naturtyper uppnår gynnsam bevarandestatus.

Gynnsam bevarandestatus

Enligt art- och habitatdirektivets definition anses en arts bevarandestatus vara gynnsam när:

- uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö,
- artens naturliga utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid, och
- det finns, och sannolikt kommer att fortsätta att finnas, tillräckligt mycket livsmiljö för att artens populationer ska bibehållas på lång sikt.

På samma sätt anses en naturtyps bevarandestatus vara gynnsam när:

- dess naturliga eller hävdberingade utbredningsområde och de ytor den täcker inom detta område är stabila eller ökande,
- de särskilda strukturer och de särskilda funktioner som är nödvändiga för att den ska kunna bibehållas på lång sikt finns och sannolikt kommer att finnas under en överskådlig framtid, och
- bevarandestatusen hos dess typiska arter är gynnsam enligt definitionen för en arts bevarandestatus.

Fågeldirektivet

Fågeldirektivet syftar till att bevara olika fågelarter och berör samtliga arter som förekommer inom EU. Det omfattar skydd, skötsel, förvaltning och kontroll av dessa arter och fastställer regler för exploatering av dem. Medlemsländerna ska vidta åtgärder för att bibehålla livskraftiga bestånd av landets samtliga fågelarter samt särskilda åtgärder för arter som listas i direktivet. Dessutom ska viktiga rastlokaler skyddas. För att uppnå detta ska särskilda skyddsområden pekats ut.

Artskyddsförordningen

Artskyddsförordningen innebär att arter och de miljöer som arten är beroende av för sin livscykel är skyddade. Artskyddsförordningen innehåller förbud som behöver beaktas vid planläggning och bygglovsgivning. Dispenser från artskyddsförordningen ges mycket restriktivt. Att artskyddet tillgodoses kan således vara en förutsättning för detaljplaners genomförande. Genom kartläggning av ekologiskt känsliga områden i översiktsplanen kan kommunen både undvika skada direkt på de hotade arterna och på den gröna infrastruktur som arterna är beroende av för sin långsiktiga fortlevnad. Arter som riskerar att på sikt utrotas i Sverige tas upp på Artdatabankens rödlista. För ett urval av rödlistade arter tas särskilda åtgärdsprogram fram, Makaonfjärilslarv och åtgärder vidtas för att öka arternas möjlighet till fortlevnad. Områden som inrymmer arter som är utrotningshotade ska enligt lagmotiven betraktas som ekologiskt särskilt känsliga områden enligt 3 kap 3 § MB. De ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön.

Fridlysta arter

Syftet med fridlysning är att skydda en växt- eller djurart som riskerar att försvinna eller utsättas för plundring. Fridlysning kan också ske för att uppfylla internationella åtaganden. Fridlysningen ser lite olika ut för olika arter:

- För växtarter innebär fridlysningen oftast att man inte får plocka, gräva upp eller på annat sätt ta bort eller skada de fridlysta växterna.
- För djurarter innebär fridlysningen att man inte får döda, skada eller fånga de fridlysta djuren. Fridlysningen av fåglar gäller även deras ägg och bon. I fråga om jakt efter vilt ska i stället bestämmelserna i jaktlagstiftningen tillämpas.
- Vissa arter har ett starkare skydd som innebär att man inte heller får störa djuren, eller skada deras fortplantningsområden eller viloplatsen.

De regler som anger vilka arter som är fridlysta finns i artskyddsförordningen (2007:845).

De fridlysta arterna är:

- 43 orkidéarter alla Sveriges orkidéarter
- 232 andra blomväxtarter kärlväxtarter
- 12 mossarter
- 8 lavararter
- 5 svamparter
- 1 algart
- 250 fågelarter alla Sveriges fågelarter
- 27 däggdjursarter
- 7 kräldjursarter alla Sveriges kräldjursarter
- 13 groddjursarter alla Sveriges groddjursarter
- 31 arter av ryggradslösa djur

Eken och kungligt regal

Från 1400-talet och fram till år 1829 ägde kungen ekarna, så kallat kungligt regal. Regalet hade sin grund i att ekarna var viktiga för skeppsbyggnad. År 1830 planterades i stället ekar på Visingsö för att trygga behovet av framtida skeppsvirke. Det statliga förbudet mot Kyrkan att avverka ek kvarstod dock till år 1935.

Fläcknycklar

Makaonjäril, larv

Lav ?????

Huggorm

TJÖRNS
kommun

Tjörns kommun 471 80 Skärhamn
tfn 0304-60 10 00 kommun@tjorn.se, www.tjorn.se
Organisationsnummer: 212000-1306

UTKAST
23-05-02

Naturvårdsprogram

Tjörns grönstruktur och naturvärden

Möjligheternas ö – hela året och för hela livet

Tjörns kommuns grönstruktur och naturvärden

I den här delen av Naturvårdsprogrammet redovisas Tjörn kommuns gröna infrastruktur, samt kommunens värdefulla naturområden och dess utmaningar. Avsikten är att informationen ska fungera som ett kunskapsunderlag för den fysiska planeringen, åtgärder samt strategiska val för kommunens naturvård.

Väl fungerande grön infrastruktur – en förutsättning för framtida utmaningar och ett hållbart samhälle

Ett välmående och fungerande ekosystem är grundläggande för vår välfärd. Mångfald av arter och en sammanhängande grön infrastruktur är i sin tur grunden för att ekosystemen ska fungera långsiktigt och kunna leverera de ekosystemtjänster som vi är beroende av. I den byggda miljön fyller grönska en viktig funktion och bidrar till bättre lokalklimat, luftrening, bättre vattenkvalitet, skyfalls- och dagvattenhantering samt attraktiva och trivsamma miljöer. Landskapet är i ständig förändring men det senaste århundrandets mänskliga aktiviteter har gjort naturen alltmer fragmenterad till följd av exploatering och intensifierat brukande. Detta har lett till en förlust av många viktiga livsmiljöer och en allt artfattigare vardagsmiljö. Idag är förlorande av biologisk mångfald är en av vår tids största utmaningar. Förlusten av biologisk mångfald leder till brist på många de ekosystemtjänster som mänskliga samhällen är beroende av. Kommande klimatförändringar innebär ytterligare påfrestning för ekosystemen.

Gröninfrastruktur bidrar och förbättrar våra möjligheter att utveckla ett hållbart samhälle och fungerande ekosystem som levererar en mångfald av ekosystemtjänster. Det är därför viktigt att förstå på vilket sätt klimatförändringar påverkar biologisk mångfald och den gröna infrastrukturen. Likväl också för att kunna ta fram och genomföra åtgärder som kan bidra till att säkerställa en långsiktig och livskraftig grön infrastruktur. En väl fungerande grön infrastruktur bidrar till möjligheten att nå våra miljökvalitetsmål hjälper oss att nå de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

GLOBALA MÅLEN
för hållbar utveckling

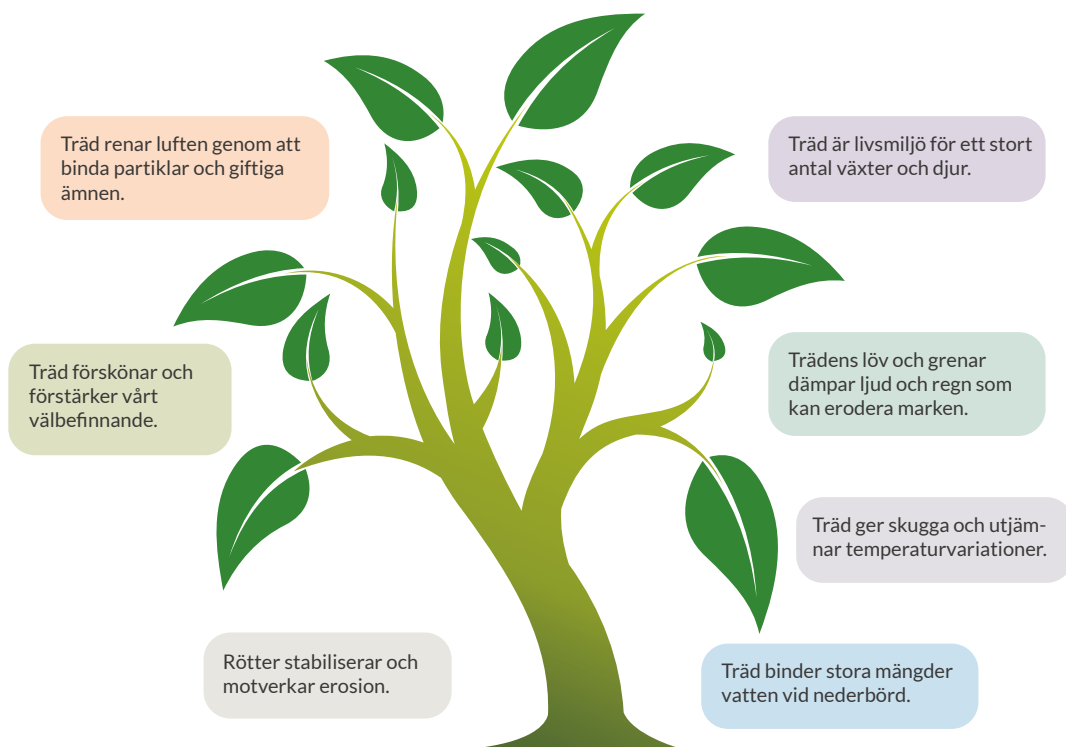
Grön infrastruktur

Grön infrastruktur definieras som ekologiskt funktionella nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet.

Definition: Naturvårdsverket

En grönstruktur kan beskrivas som ett grönt nätverk med vegetationsklädda ytor. Det finns även något som heter blåstruktur, blåstrukturen avser vattendrag, vattensamlingar och våtmarker samt havsmiljöer. I begreppet grön infrastruktur inkluderas både den gröna och blåstrukturen. Den gröna infrastrukturen fungerar på motsvarande sätt som den grå infrastrukturen av exempelvis vägar, avlopp och elnät. Grön infrastruktur bidrar till fungerande livsmiljöer för växter och djur och människors välbefinnande. Grön infrastruktur är en förutsättning för fungerande ekosystem och tillgången till ekosystemtjänster. Den gröna

infrastrukturen ger oss ekosystemtjänster som till exempel rent vatten, mat, bioenergi och byggnadsmaterial men också funktionella tjänster som att mildra effekterna av extremt väder så som skyfall och värmeböljor. Den grönainfrastrukturen ger även plats för rekreation, lek och aktivitet i våra tätorter som är grunden i en god folkhälsa. Areella näringarna som jord och skogsbruk samt fiske är helt beroende av den grönainfrastrukturen för sin produktion.

Grönstrukturens mångfunktionalitet går att likna vid ett träd med dess olika värdefulla bidrag till det hållbara samhället.

Källa: Boverket

Grön infrastruktur och biologisk mångfald

Begreppet biologisk mångfald omfattar mängd, frekvens, biologiska processer och variabilitet bland levande organismer. Biologisk mångfald omfattar även de ekosystem och ekologiska processer i vilka de förekommer och är en del av. Kort och gott kan det sammanfattas som variationsrikedomen av liv och miljöer på jorden. I begreppet biologisk mångfald tillskrivs alla arter och miljöer ett positivt existensvärde oberoende av mänskligt värderande. Naturen kan jämföras med ett nätverk av arter som i olika avseenden är beroende av varandra. Alla arter har en funktion i naturen, när en art försvinner blir hela systemen känsligare för störningar och hela ekosystem riskerar att kollapsa. Om pollinatörerna skulle försvinna hade vår natur blivit mycket artfattigare på växter vilket skulle medföra stora konsekvenser för vårt odlingslandskap och grödor som är beroende av pollinering.

En variationsrik grön infrastruktur skapar förutsättningar för en hög biologisk mångfald. Genom att skapa och bevara en variationsrik grön infrastruktur med en hög biologisk mångfald bidrar vi till att göra stadsmiljön mer motståndskraftig för störningar och bidrar till att bibehålla flödet av grundläggande ekosystemtjänster.

Ett variabelt nätverk av arter och grön infrastruktur är en förutsättning för ett systems motståndskraft, även kallat resiliens, mot förändringar eller så kallade störningar. Till exempel är en homogen grandominerad skog mer utsatt för extrem torka och insektsangrepp, vilket i sin tur påverkar produktionen av virke. Medan en blandskog med hög diversitet av arter med olika motståndskraft inte är lika känslig för störningar.

Kaskadeffekter

Förlusten av toppredatorer har visat sig mycket störande för ekosystem, och kan påverka diversitet, struktur och funktion för landskapet och dess arter, och eskalera i kaskadeffekter. Kaskadeffekter är när en arts existens eller frånvaro i ett ekosystem påverkar andra djur- och växtarter direkt så väl som indirekt. Har en art ingen naturlig fiende som hjälper till att hålla dess population i schack, ökar trycket på dess föda i ekosystemet vilket i sin tur kan konkurrera ut flera andra arter. Predation och konkurrens är avgörande processer för ett ekosystems resiliens och balans.

När vargarna i den amerikanska nationalparken Yellowstone togs bort av människorna resulterade det i att antalet hjortar ökade drastiskt. Betetrycket från de ökande hjortarna blev då så hårt att lövträd och buskar inte kunde växa till. Vilket bland annat resulterade i att marken började erodera till följd av den glesa vegetationen. Efter 20 år återinfördes vargen i nationalparken med dramatiska effekter. Hjortens antal började minska till följd av predation, som följd kunde växtligheten återväxa, vilket lockade tillbaka bland annat fåglar och bävvar. Bävrarnas dammar ansamlade i sin tur grodor, sjöfåglar och andra typer av vattenlevande djur. Konkurrenten mellan vargarna och prärievargarna ledde i sin tur till att prärievargstammen minskade och då således dess predation på en antilopart vars stam kunde återhämta sig.

Havsörn

Gröninfrastruktur en helhetssyn

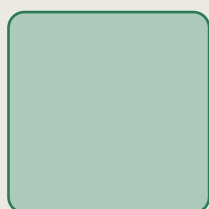
I en väl fungerande grön infrastruktur har arter möjlighet att sprida sig och använda landskapets miljöer obehindrat så väl på land som i vatten. Livsmiljöer för växter och djur bevaras om de är skyddade enligt lag men områdena däremellan ägnas tyvärr ofta mindre uppmärksamhet. Grön infrastruktur behöver få ett större utrymme i hela landskapet. Vi behöver både natur och anlagda grönområden. Det räcker inte att bara bevara de mest värdefulla områdena.

Trots att vi under en lång tid har arbetat med att bevara värdefull natur genom att bilda naturreservat och biotopskydd ökar förlusten av arter och dess livsmiljöer vilket leder till minskad biologisk mångfald. Skyddande av natur är ett viktigt arbete som i hög grad bromsar förlusten av biologisk mångfald, men det är inte tillräckligt.

Naturområden ligger ofta isolerade från varandra och landskapet däremellan är fattigt på arter. Därför måste det finnas utrymme för arter att leva, spridas och förflytta sig i landskapet däremellan. Vi behöver utveckla en helhetssyn på landskapet för att stärka den gröna infrastrukturen. Vi behöver se naturen ur ett landskapsperspektiv. Här är översiktsplanen ett centralt verktyg för att hantera den gröna infrastrukturen.

Isolering och fragmentering i landskapet

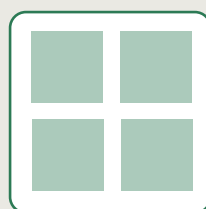
Arbetet med grön infrastruktur utgår från den grundläggande ekologiska teorin om att artrikedom och storlek på lokala populationer av arter generellt sett ökar med områdenas storlek och kvaliteter och minskar med ökad isolering och fragmentering. För att individer av olika arter ska kunna förflytta sig och sprida sig mellan lämpliga livsmiljöer behöver dessa ligga tillräckligt nära varandra, vara tillräckligt stora och hålla god kvalitet. Kvaliteten på det omgivande landskapet har också stor betydelse. Många arter kan dra nytta av spridningslänkar i landskapet, så kallade korridorer som till exempel vägkanter och skogsbryn för att ta sig mellan olika livsmiljöer. Stora vägar, täta skogar och stora åkrar kan utgöra distinkta barriärer i landskapet.

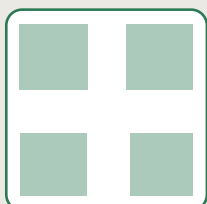
Ursprungligen

Habitatförlust

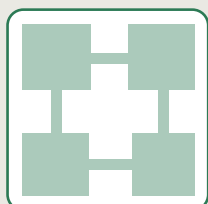
Habitatförlust fragmentering

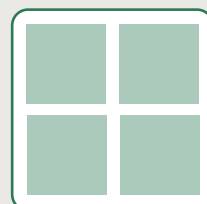
Mindre konnektivitet

Mer konnektivitet

Mer konnektivitet

Mer konnektivitet

Den gröna infrastrukturens utmaningar

Nedan anges de främsta utmaningar som kommunen måste hantera för att uppnå en hållbar samhällsplanering.

➤ Ökad exploatering

Tjörns kommun är i en expansionsfas och exploateringen sker snabbt. Kunskap kring hur den gröna infrastrukturen ser ut, vilka ekosystemtjänster som påverkas, på vilket sätt de påverkas och om det finns alternativ eller kompensationsåtgärder. Är samtliga viktiga delar som behöver utvecklas i exploateringsprocessen för att nå en hållbar tillväxt i kommunen. För värdetrakter i områden med potentiellt högt exploateringstryck är det därför viktigt att planprocessen i ett tidigt skede inkluderar grön infrastruktur.

➤ Fragmentering av landskapet

Ett av de främsta hoten mot biologisk mångfald är fragmenteringen av landskapet. Livsmiljöer för många växter och djur har minskat i storlek och avståndet mellan dem har ökat. Hänsyn till och bevarande av naturområden görs traditionellt på objektsnivå men planering och agerande behöver göras på landskapsnivå. Samhällsutveckling och rationaliseringar har lett till ett storskaligt jord- och skogsbruk, ökade anspråk på mark- och vattenområden för bebyggelse samt vägar.

Grön infrastruktur behövs både på land och i vatten, både i tätort och på landsbygd samt i förbindelserna däremellan. Barriärer är något som präglar alla våra tätorter på olika sätt, både gällande våra möjligheter att ta oss ut i naturen och för den gröna infrastrukturen. Bebyggelse, vägar och annan infrastruktur måste aktivt hanteras i den kommunala planeringen för att inte landskapet ska fragmenteras ytterligare.

➤ Förändringar i odlingslandskapet

Det är viktigt att skydda odlings- och betesmark från exploatering samt att kommunen samverkar och lyfter de lokala jordbruket för att öka vår självförsörjningsgrad och framtida beredskap. Kommunen kan även göra aktiva naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet, så som bete av betesmarker. Även gräsytegyttande skötsel av tätortsgroenytter kan stärka arter kopplade till odlingslandskapet.

➤ Effekter av klimatförändringen

Fem graders ökning i årsmedeltemperatur, kraftigare skyfall när det väl regnar, ökad risk för torka och långa värmeböljor samt havsnivåhöjning är några av de klimatförändringar som väntar de närmaste decennierna. Här har kommunen en stor utmaning i att faktiskt arbeta med frågan

redan idag för att förebygga stora ekonomiska förluster och hälsorelaterade konsekvenser. Vid ny exploatering är det viktigt att ha en god framförhållning och prioritera anpassningen till ett förändrat klimat. Stärkande av den gröna infrastrukturen är en mycket viktig för att skydda mot konsekvenser av ett förändrat klimat.

➤ Tillgänglighet till naturen och folkhälsa

Med höga befolkningsmål och hög grad av ny exploatering kommer också ett ökat ansvar att hålla en god folkhälsa bland kommuninvånarna. Utformningen och tillgängligheten till närliggande natur i våra tätorter är en grundförutsättning för god folkhälsa. Mångfunktionella grönytor är en viktig pusselbit för att uppmuntra och möjliggöra inför sociala interaktioner, fysisk aktivitet och avkoppling.

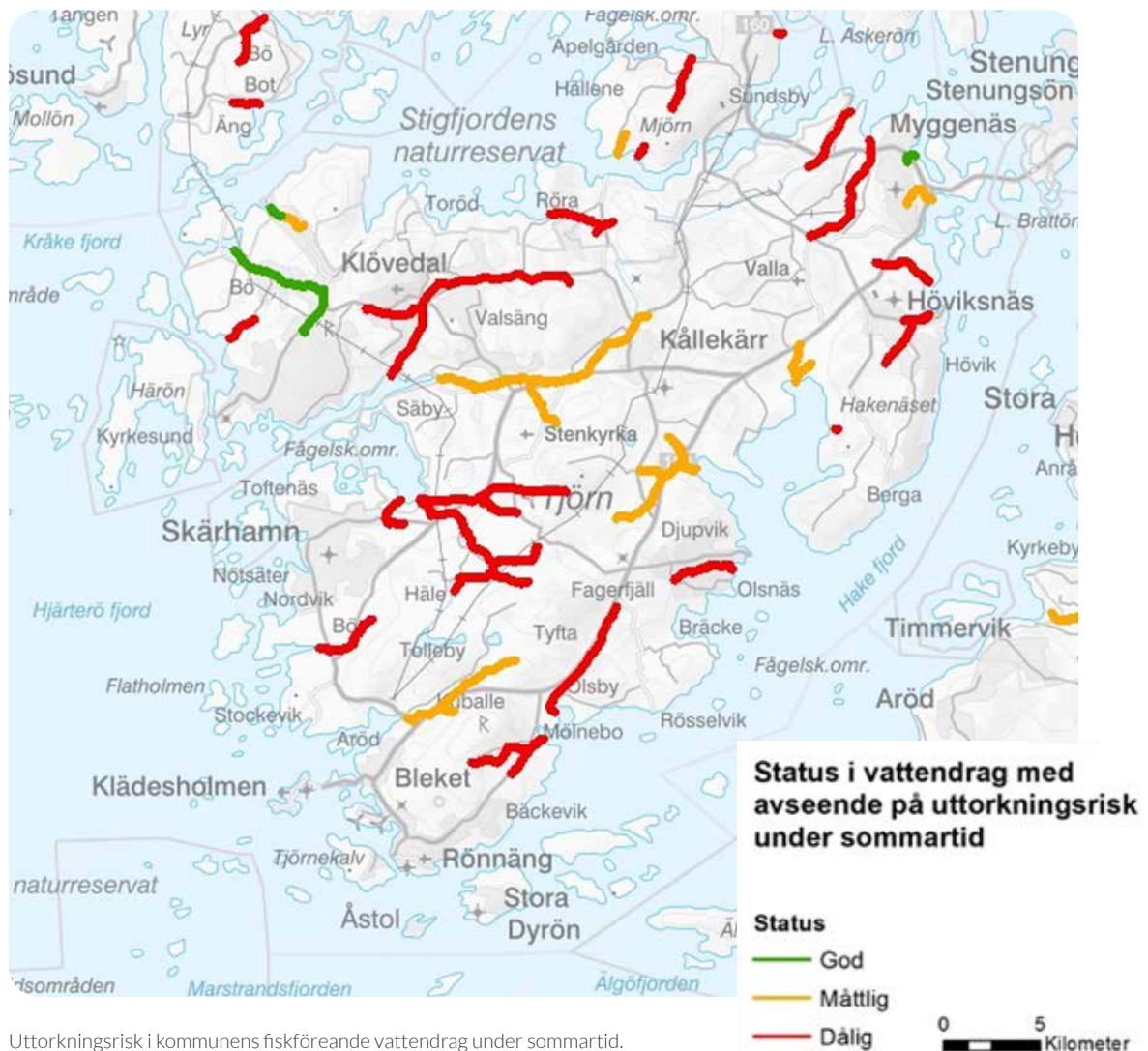
➤ Förstärkning av den gröna infrastrukturen

Utveckling och förstärkning av den gröna infrastrukturen är av stor vikt för att bevara kommunens biologiska mångfald samt för att säkra försörjningen av ekosystemtjänster. För att stärka den gröna infrastrukturen och den biologiska mångfalden bör fokuset ligga på att utveckla befintliga habitatkvaliteter, bibehålla och stärka de strukturer som redan finns idag men även nyskapande av livsmiljöer för olika arter och naturtyper med klimatreglerande funktion.

Förstärkningsåtgärder bör genomföras som knyter samman värdekärnor, antingen genom att säkra bevarande av mellanliggande stödhabitat eller genom att främja utveckling av nya stödhabitat. Den gröna infrastrukturen kan också stärkas genom att prioritera bevarandet av en viss naturtyp i områden med hög täthet av värdekärnor, eftersom dessa områden troligtvis har ett förhållandevis högt värde för arter med anknytning till den naturtypen. Fokus bör också ligga på att arbeta för utveckling av nya värdekärnor genom att vidta naturvårdsinsatser i stödhabitat.

Uttorkning av vattendragen ett ökande hot

Flera av kommunens fiskförande vattendrag torkar ut under sommarmånaderna. Av totalt 26 vattendrag har 17 hög risk för uttorkning och ytterligare 7 risk för uttorkning sommartid. När vattendragen torkar ut riskerar det att ha negativa effekter på till exempel bestånden av öring men även andra arter. Långa torrperioder under sommaren ökar risken för uttorkning vilket antas öka i framtiden. Genom att anlägga våtmarker uppströms vattendragen buffras en större mängd vatten. Det skapas även en jämnare vattenföring vilket minskar uttorkningsrisken.

Uttorkningsrisk i kommunens fiskförande vattendrag under sommartid.
Källa: 8+Fjordar

Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är en benämning på de tjänster som naturens ekosystem kan ge oss människor och är grunden i den gröna infrastrukturen. Tjänsterna kan vara nödvändiga för oss människor samt viktiga för vår hälsa och välfärd. Det kan vara allt från bär och svamp till erosionsskydd eller upplevelser. Till exempel ger skogen oss virke, biobränsle och binder koldioxid. Våtmarker renar vårt vatten, kan magasinera vatten, förhindra översvämningar och lagra koldioxid. Marina ekosystem ger oss mat och binder koldioxid samt ger lyften syre. Mosaiker i jordbrukslandskapet ger oss pollinatörer och livsmedel. Grönområden i staden ger oss bättre luftkvalitet, bättre lokalklimat och bullerdämpning.

Ekosystemen är också viktiga för rekreation genom naturupplevelser och avkoppling. Till exem-

pel för jakt och fiske eller för promenader och bad vid stranden. Människan kan i viss mån ersätta en del ekosystemtjänster men många är oersättliga. Ersättning av ekosystemtjänster är oftast mycket kostsamma.

Ekosystemtjänsterna kan delas upp i fyra huvudkategorier beroende av deras egenskaper och nyttor, dessa är:

- Stödjande – ekosystemens underleverantörer
- Reglerade – naturens egen ingenjörskonst
- Försörjande – samhällets resursbas
- Kulturella – mötet mellan människa och natur

Nedan följer en beskrivning av de olika kategorierna av ekosystemtjänster samt åtgärder för hur dessa ska stärkas.

Stödjande ekosystemtjänster

De stödjande ekosystemtjänsterna är grundläggande funktioner i ekosystemen och förutsättningen för att alla andra typer av ekosystemtjänster ska fungera. Dessa innefattar produktion av syre via växternas fotosyntes, samt närings- och vattencykler, biologisk mångfald, jordbildning, och bildandet av olika livsmiljöer för växter och djur. Blåa och gröna spridningslänkar är viktiga även i tätortsnära miljöer för att arter ska kunna sprida sig och inte hindras av barriärer.

Ofta är områden med höga biologiska värden isolerade från varandra och för att populationer av arter ska kunna överleva behöver det finnas möjlighet att sprida sig mellan områdena. Det är här den gröna infrastrukturen kommer in med spridningslänkar mellan olika naturtyper och områden. Dessa måste vara av viss kvalitet och inte vara för långt ifrån varandra. Miljöer med hög biologisk mångfald är ofta även miljöer som stimulerar till naturupplevelser dessa har därmed även betydelse för de kulturella ekosystemtjänsterna.

Åtgärder kommunen kan göra för bevarandet av grön infrastruktur

- Vid exploatering och förtätning ska hänsyn tas till platsens förutsättningar i större utsträckning och se den befintliga grönstrukturen som en värdefull resurs.
- Arbeta för att öka kunskapen, både internt och externt, betydelsefulla levnadsmiljöer för en fungerande grönstruktur finns.
- Det är av yttersta vikt att undvika exploatering av områden med hög kontinuitet, alltså sådana områden som varit orörda under en lång tid.
- Interagera bebyggelse och grönstruktur i högre utsträckning vid framtida exploatering av tätorterna genom att arbeta med allmän platsmark för att minimera förlusten av livsmiljöer.
- Tillämpa ekologisk kompensation vid exploatering om skada av naturmiljön sker för att det inte ska kvarstå någon nettoförlust.

Åtgärder kommunen kan göra för ökade spridningsmöjligheter och minskning av barriärer

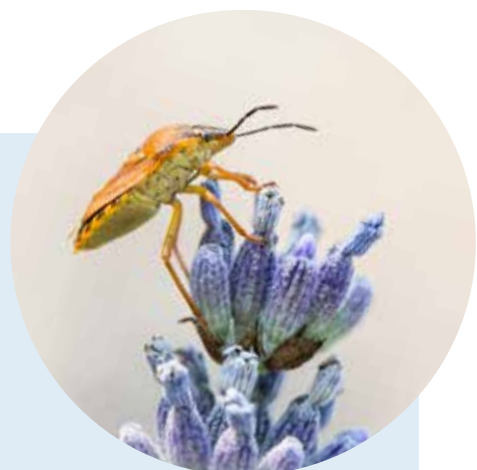
- Bevara och utveckla spridningslänkar av grön- och vattenområden som är viktiga för den biologiska mångfalden via planeringsprocesser och förvaltning.
- Det är också viktigt att stärka och spara ekologiskt funktionella kantzoner utmed tätortsnära sjöar och vattendrag.
- Längs med vägar samt gång- och cykelvägar bör det finnas stråk med naturmark för att stärka gräsmarkernas infrastruktur.
- Ytor längs vägar samt gång- och cykelvägar ska i första hand skötas på ett sätt som främjar biologisk mångfald. Detta gäller även andra markområden där det är möjligt.
- Prioritera bevarandet och skapandet av gröna stråk i samhällsplaneringen för att öka landskapets förmåga att leverera ekosystemtjänster.

Åtgärder kommunen kan göra för bevarandet av biologisk mångfald

- Att bevara och utveckla grön- och vattenområden som är viktiga för den biologiska mångfalden via planeringsprocesser och förvaltning.
- Biologisk mångfald är ett av fundamenten till fungerande ekosystemtjänster och det är därför viktigt att biologisk mångfald även värnas i stadsmiljö.
- Områden som enligt naturvårdsprogrammet är utpekade som särskilt värdefulla ska i synnerhet bevaras men utifrån ett större ekosystemtjänstperspektiv är även områden som inte klassas lika högt av stort värde.
- Vid förvaltning av grönområden samt vid exploatering ska målet att bevara och utveckla biologisk mångfald finnas med som en naturlig del. Till exempel att plantera lövträd, skapa öppna dagvattenlösningar och anlägga vilda gräsytor. Inför framtida exploatering är det nödvändigt att naturvärdesinventeringar genomförs enligt svensk standard SS 199000:2014.
- Bevara och öka hävden på naturbetesmarker för att bevara deras höga biologiska mångfald.
- Stötta ett ekologiskt och lokalt lantbruk för att bevara ett öppet landskap.
- Skydda grunda havsområden och ålgräsängar.

Kompensationsåtgärder

Med ekologisk kompensation menas att den som skadar naturmiljö som utgör allmänna resurser, såsom arter, naturtyper, ekosystemfunktioner och upplevelsevärden, ska gottgöra detta genom att tillföra nya värden med ambitionen att det inte ska kvarstå någon nettoförlust. Ekologisk kompensation tillämpas först när all rimlig hänsyn inom det exploaterade området vidtagits. Det innebär enligt skadelindringshierarkin att skador vid exploatering i första hand ska undvikas genom god planering, i andra hand minimeras och avhjälpas på plats genom anpassad utformning av verksamheten som minimerar skadan och endast i sista hand kompenseras.

Marina ekosystemtjänster

Grunda bottnar och strandmiljöer på land är stora producenter av en mängd olika ekosystemtjänster till nytta för människor och djur. Dessa miljöer hyser en stor biologisk mångfald och bidrar till primärproduktionen genom produktion av syre och näring. De hjälper också till med luft- och klimatreglering genom upptag samt lagring av koldioxid och avgaser.

Grunda bottnar reglerar giftiga ämnen genom upptag och nedbrytning i sediment. Sediment lagrar näringsämnen och minskar på så vis övergödningen. En fungerade miljö på de grunda bottenarna stabiliserar sedimenten och motverkar erosion. Grundbottenarna försörjer människor och djur också genom att de är viktiga lek och uppväxtområden för fisk, musslor och tång. Dessa miljöer är inte minst viktiga för människans rekreation genom att erbjuda miljöer för både avkoppling och aktivitet, så som bad och fiske.

Reglerande ekosystemtjänster

De reglerande ekosystemtjänsterna är naturens egna processer som på olika sätt kan gynna människor till exempel genom att rena dagvatten, fördröja vatten vid häftiga regn eller ge svalka varma dagar samt pollinering av grödor. I många fall anläggs tekniska lösningar inom bebyggda områden för att efterlikna de naturliga processerna där det egentligen skulle kunna vara lika bra eller till och med bättre rent tekniskt och ekonomiskt att utnyttja naturens egna sätt. Till exempel kan grönstruktur utnyttjas för att minska störning från trafik.

Trafiken är en av de största störningskällorna genom att den skapar luftföroreningar i form av partiklar eller utsläpp av olika ämnen samt att det ger upphov till bullerstörningar. Vegetation kan på flera sätt bidra till att minska de negativa effekterna från trafiken. Luftföroreningarna är ett stort problem för människors hälsa. Träd absorberar partiklarna och minskar därigenom mängden partiklar. Vegetationen har också en förmåga att dämpa buller från trafiken. För att vegetationen ska få mätbara effekter på buller krävs att den är flerskiktad och bred. Samtidigt är den upplevda bullernivån inte lika stor om man inte ser trafiken. Därmed kan en förhållandevis smal vegetationsridå genom visuell avskärmning bidra till att den upplevda bullerstörningen blir betydligt lägre än vad de faktiska bullervärdena visar. Andra sätt kan vara att använda vegetation och vatten för att ljudmaskera störande ljud som till exempel att plantera asp vars löv ger prasslande ljud eller att anlägga rinnande vatten.

Andra exempel där naturliga processer kan vara ett komplement till tekniska lösningar eller till och med ersätta dem, är den blågröna infrastrukturen som kan rena, fördröja och infiltrera vattnet. Växtlighet och mikroorganismer kan effektivt rena dagvatten från föroreningar och näringsämnen som annars skulle rinna ut i hav och vattendrag.

Lågparter i terrängen kan även utgöra fördröjningsområden för att motverka höga vattenflöden vid till exempel vid kraftiga skyfall. Särskilt viktiga för fördröjning och rening av vatten är områden med genomsläpplig mark och våtmarker. Vegetationen bidrar också genom att den tar upp vatten samt att den binder jorden och förhindrar erosion. I stadsmiljö med mycket hårdgjorda ytor och stora hus av sten och betong absorberas sommartid mycket värme vilket innebär att städerna blir varmare än omgivande områden med vegetation.

Även om det inte finns några städer på Tjörn spelar ändå vegetation och vattensamlingar roll för att sänka temperaturen kring bostäder även om effekten inte är lika stor som i större städer. Ett stort skuggande träd samt små vattensamlingar kan ge värdefull svalka en varm sommardag.

Åtgärder kommunen kan göra för luftrening, bullerdämpning och visuell avskärmning

- Bevara och utveckla grönområden som bidrar till luftrening, bullerdämpning och visuell avskärmning.
- Genom att bevara eller anlägga grönområden längs gator och vägar samt andra störande verksamheter minskas påverkan av dessa.
- Saknas vegetation längs vägar och störande verksamheter bör det anläggas nya grönområden eller planteras enskilda träd.

Åtgärder kommunen kan göra för skydd mot Vattenrening, flödesutjämning och erosionskydd

- Bevara och utveckla grön- och vattenområden som bidrar till vattenrening, infiltrering, flödesutjämning och erosionskydd.
- Vid exploateringar är det viktigt att ta tillvara befintlig växtlighet samt utveckla den gröna infrastrukturen för att den effektivt ska fungera som vattenrening, flödesutjämning samt erosionskydd.
- Särskilt bör marker med hög genomsläpplighet, inströmningsområden samt våtmarker bevaras eller anläggas.

Åtgärder kommunen kan göra för klimatreglering

- Bevara och utveckla grön- och vattenområden som bidrar till klimatreglering. Detta är särskilt viktigt inom den tätbebyggda miljön och vid närhet till skolor och äldreboende efter som unga och äldre är extra utsatta för värmeböljor.
- Vid planering och exploatering av nya områden och hårdgjorda ytor ska kommunen värna om och sträva efter fler gröna ytor, fasader och tak. Här kan till exempel verktyget grönytefaktor användas.
- Vid förändringar i grönstrukturen ska risk för erosion beaktas.
- Fokusera på fler öppna dagvattenlösningar som utformas för att även ge sociala och rekreativa värden.
- Naturliga funktioner som agerar reglerande av lokalklimatet prioriteras i det tätortsnära landskapet. Exempel är att spara, skapa och stärka grönstruktur i centrummiljöer, vid vårdcentraler, äldreboenden och skolor.
- Reglerande av lokalklimat tas med som perspektiv tidigt i detaljplaneprocessen när nya områden planeras.

Grönytefaktor

Grönytefaktor är ett arbetsredskap för att säkerställa att gröna kvaliteter uppnås vid byggande. Syftet är att bidra till goda livsbetingelser för människor, djur och växter genom att skapa bra mikroklimat, god luftkvalitet, god jordkvalitet, bra vattenbalans och rekreativa samt lämpliga friytor.

Grönytefaktorn är en räknemodell där kvalitativa värden skapas med hjälp av en kvantitativ formel. Grönytefaktorn kan vara en hjälp i ambitionen att bygga täta stadsstrukturer, men samtidigt planera för viktiga ekosystemtjänster som exempelvis hållbara dagvattenlösningar eller tillräckligt med grönytor för de boendes rekreation och utvistelse.

Skyddsvärda träd

Grova, gamla eller ihåliga träd har en mycket stor betydelse för olika djur- och växtarter. Till exempel hyser en ek över 1500 arter, där mer än 500 utgörs av hotade arter. Ett särskilt skyddsvärd träd har stor betydelse för bevarandet av biologisk mångfald. Bevarandet av skyddsvärda träd är i många fall avgörande för många hotade arters överlevnad. Sverige har ett av Europas största bestånd av jätteträd och har därför ett särskilt ansvar för att bevara dessa träd. Därmed är det högsta prioritet att bevara så många som möjligt av dessa träd och att gynna nyrekrytering.

Det är även av vikt att bevara högstubbar och döda träd eftersom de gynnar artrikedom.

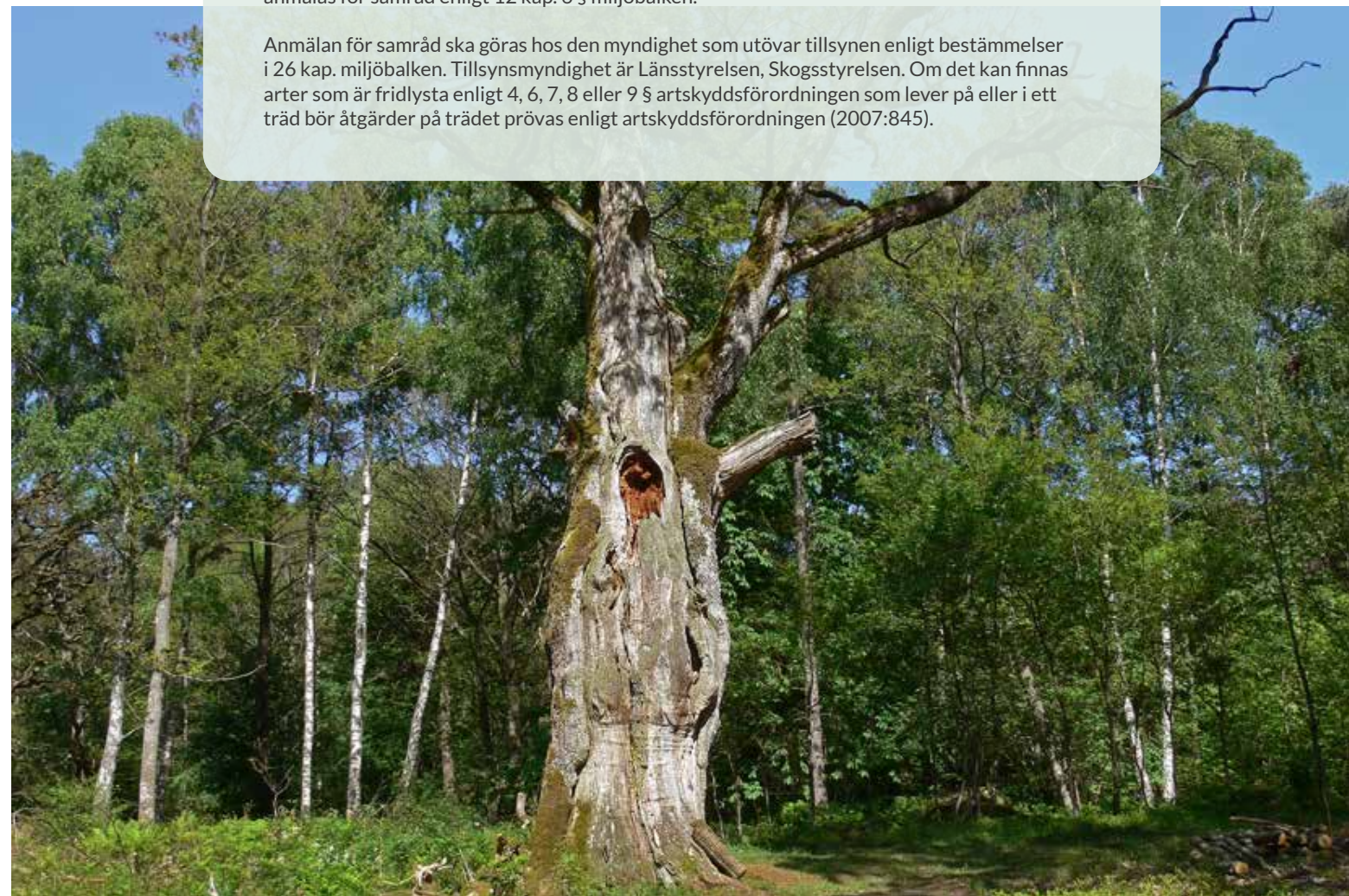
Särskilt skyddsvärda träd

- **Jätteträd:** Levande eller döda träd som är grövre än en meter i diameter på det smalaste stället under brösthöjd.
- **Mycket gamla träd:** Levande eller död gran, tall, ek och bok som är äldre än 200 år. Övriga trädslag som är äldre än 140 år.
- **Grova hålträd:** Levande eller döda träd som är grövre än 40 centimeter i diameter i brösthöjd med utvecklad hålighet i huvudstammen.

Arbetet med att bevara och vårda särskilt skyddsvärda träd utgör ett viktigt bidrag till att uppnå miljö kvalitetsmålen Ett rikt växt- och djurliv, Ett rikt odlingslandskap, God bebyggd miljö och Levande skogar.

Avverkning av ett särskilt skyddsvärd träd innebär ofta en väsentlig ändring av naturmiljön. En verksamhet eller åtgärd som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön, och som inte omfattas av tillstånds- eller anmälningsplikt enligt andra bestämmelser i miljöbalken, ska anmälas för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken.

Anmälan för samråd ska göras hos den myndighet som utövar tillsynen enligt bestämmelser i 26 kap. miljöbalken. Tillsynsmyndighet är Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen. Om det kan finnas arter som är fridlysta enligt 4, 6, 7, 8 eller 9 § artskyddsförordningen som lever på eller i ett träd bör åtgärder på trädet prövas enligt artskyddsförordningen (2007:845).

Försörjande ekosystemtjänster

Försörjande ekosystemtjänster kan förenklat sägas vara varor och produkter som människor får från naturen. Det är alltså fysiska resurser som vi på olika sätt kan behöva som mat, råvaror och dricksvatten.

Jordbruksmark har stor betydelse för människans överlevnad då det är på jordbruksmark som stor del av maten produceras. Sverige har idag en mycket låg självförsörjningsgrad för livsmedel då ungefär hälften importeras. Självförsörjningsgraden i Sverige har minskat från 75% till omkring 50% sedan 1990-talet. Jordbruksmarken levererar inte bara livsmedel den är också en grund för att vi ska nå miljömålet Ett rikt odlingslandskap och av grundläggande betydelse för en rad ekosystemtjänster, den biologisk mångfalden och många kulturmiljöer. Den produktiva åkermarken behövs därför inte bara för att säkra livsmedelstillgången nu och i framtiden, utan även för slätter och betesmark.

Fiske har traditionellt varit mycket viktigt för människans matförsörjning men som har drastiskt minskat de senaste decennierna. Haven blir alltmer utarmade på grund av överfiske, klimatförändringar och andra miljöproblem. Fiskarnas lek- och uppväxtområden försvinner i ökad takt genom exploatering av grunda miljöer samt minskning av ålgräsängar.

Åtgärder kommunen kan göra för att bevara jordbruksmarken och öka självförsörjningsgraden

- Undvika exploatering på jordbruksmark. Bebyggelse och hårdgjorda ytor innebär att jordbruksmarken inte kan återställas. Skogsplantering och igenväxning är andra bidragande faktorer till att jordbruksmark försvinner, men dessa är inte i lika stor utsträckning irreversibla som bebyggelse.
- Stöttning av lokala producenter, leder till en ökad självförsörjningsgrad samt bevarande av jordbruksmark.

Åtgärder kommunen kan göra för att bevara ålgräsängar och öka fiskproduktionen

- Eventuell muddring bör ske med försiktighet och restriktioner vid dumpning av massor. Muddring medför stora konsekvenser för ålgräsängar, genom direkt förstörelse och genom grumling av vattnet. Muddring bör därmed ske med försiktighet och framför allt restriktioner vid dumpning av massor.
- Genom fartbegränsning i grunda områden skyddas ålgräset mot skador och grumling av vattnet.
- Genom ökat områdesskydd kan mycket värdefulla områden för ålgräs skyddas.
- Undvika exploatering samt utökande av småbåtshamnar i grunda områden för att minska påverkan.

En hållbar kust

Kusten är utsatt för stor påverkan från mänsklig aktivitet, som exploatering, fiske, sjöfart, övergödning och utsläpp av gifter samt fritidsbåtaktiviteter. Kustzonen är samtidigt viktig för oss både för kommersiell användning som transporter och livsmedelsförsörjning samt för enskilt brukande som rekreation och friluftsliv. Kustzonen fyller också en mycket viktig funktion för den blå infrastrukturen där vågskyddade mjukbottnar och ålgräsängar bidrar med viktiga ekosystemtjänster som produktion av kommersiella fiskarter, motverkar stranderosion, minskar övergödning och ökad biologisk mångfald samt minskade climateffekter.

Dessa områden är särskilt påverkade av fritidsbåtsanvändningen vars fysiska strukturer och aktiviteter leder till skador och förlust av bottenmiljöer. Detta genom till exempel utsläpp av giftiga ämnen och föroreningar från bland annat båtbottnfärger och motorer, förändring av strömförhållanden, undervattensbuller och nedskräpning samt långvarig försämring av miljöförhållanden genom uppgrumling och erosion av sediment. I genomsnitt används en fritidsbåt 16 dagar per år under säsongen maj till september. Under resten av tiden ligger båtarna förtöjda och ockuperar bryggor och stora vattenområden, samtidigt som de slits av väder och vind, och läcker ut miljögifter.

I Västra Götaland återfinns 96 procent av alla bryggor över grunda mjukbottnar och skuggningen från dessa beräknas ha negativ effekt på 480 hektar ålgräs.

Trots att det finns ett utökat strandskydd om 300 meter runt Tjörn är så gott som alla vikar kring Tjörn exploaterade av bryggor det förekommer också andra former av exploatering inom 100 meter från stranden. Totalt har Tjörns kommun 24 procent andel exploaterad yta inom 100 meter från strandzonen och totalt 31 procent andel exploaterad yta inom 300 meter från strandzonen. Strandskyddets syfte är att bevara och skydda orörda stränder till fördel för allemansrätten samt för växter och djur. För att bevara och nå en hållbar kust behöver exploateringen av kusten minska och kommunen behöver bli mer restriktiv med strandskyddsdispenser. Framför allt behöver den småskaliga exploateringen minska i form av anläggandet av marinor, småbåtshamnar och bryggor samt utbyggnad av dem. För att nå en hållbar kust behöver också sättet att ha båt förändras i framtiden. Ett vanligt förekommande förslag är att man i stället försöker etablera landförvaring, båtpooler och uthyrning som kan minska trycket. Landförvaring minskar behovet av anläggningar i grunda områden till förmån för placering av båtar i

Bö klåva, Björholmen

mindre känsliga områden. Landförvaring kan också öka flexibiliteten för båtägaren där denne kan välja vart den vill utgå ifrån från gång till gång om båten förvaras på en trailer. Kommunen behöver även ta ett samlat grepp om de befintliga båthamnarna och se till att dessa utnyttjas så optimalt som möjligt.

Direkta åtgärder kopplat till ålgräs behövs också för att minska de förödande effekterna av kust-exploatering på ålgräsängar och deras livsmiljö. Till exempel kan fartbegränsningar, restriktioner gällande muddring och tillämpning av strandskyddet ha positiva effekter. Kommunen har möjlighet att inrätta naturreservat och biotopskyddsområden för skydd av ålgräs och dess miljöer. Det finns flera rättsliga skydd och internationella förbindelser som ställer krav på att minska påverkan och belastning på kust- och havsmiljön för att uppnå god miljöstatus, gynnsam bevarandestatus samt att undvika ytterligare försämring av miljön. Dessa är EU:s ramdirektiv för vatten, havsmiljödirektivet, art- och habitatdirektivet, miljö kvalitetsmålet "Hav i balans samt levande kust och skärgård" men också i konventionen OSPAR. Det finns också stöd i miljöbalkens hänsynsregler och bestämmelserna gällande hushållning av mark och vatten.

Karta över bryggor, hamnar och marinors överlappning med ålgräsförekomster.

Kulturella ekosystemtjänster

De kulturella ekosystemtjänsterna är alla typer av icke materiella funktioner som naturen tillhandahåller. Dessa bidrar till ökad hälsa och välbefinnande, både fysiskt och mentalt. Genom att främja fysisk aktivitet och lek, erbjuda sinnliga upplevelser, inspiration, naturpedagogik samt skapa platser för möten mellan människor. Den blå och gröna strukturen är också identitetsskapande och bidrar till både människors och städers identitet. Vistelse i naturen kan bidra till ökad kunskap och förståelse för natur och ekosystemens betydelse, vilket samtidigt bidrar till ett långsiktigt hållbart samhälle.

Tjörns själ

Sedan 2009 har Tjörns kommun använt metoden Cultural planning i samhällsplaneringen. Kortfattat går den ut på att genom medborgardialoger och kartläggning identifiera Tjörns kulturella kvaliteter och koppla dessa till långsiktiga strategier. Som en del i detta arbete genomfördes en studie i den tidigare översiktsplanutredningen där man frågade medborgarna efter Tjörns själ, vad är kommunens identitet och vad gör vår ö unik? Svaret blev närheten till naturen och havet. Detta visar på hur viktigt det är att vi bevarar vår unika miljö och skyddar den för kommande generationer.

Grafiken representerar de vanligaste svaren på frågan "Vad tycker du kännetecknar Tjörns identitet allra mest?". De vanligaste och oftast återkommande svaren markerar genom ökad storlek på respektive ord.

Nyttan av närheten till naturen

Forskning visar att vistelse i parker och natur främjar både psykisk och fysisk hälsa, reducerar stress, förbättrar återhämtning och förbättrar immunförsvaret. Personer med tillgång till grönområden i sin närhet har bättre självupplevd hälsa och lever längre. Barn som leker i naturrik miljö blir friskare och mer motoriskt utvecklade. Vistelse i naturen förbättrar inlärningsförmågan, minneskapaciteten och koncentrationsförmågan. Barn som bor nära grönområden och lekplatser rör på sig mer. Gröna områden har en social funktion som mötesplats för lek och rekreation. Grönområden ökar till exempel barns interaktivitet med vuxna, ger äldre en större delaktighet i sin närmiljö och ger möjlighet till möten mellan människor med olika bakgrund.

Åtgärder kommunen kan göra för att skapa tillgång till naturen

- Beakta tillgången till naturen vid all exploatering. Det är viktigt att bevara orörda områden lika mycket som att man skapar tillgång till natur.
- Skapa och spara olika typer av områden, både bostadsgårdar och trädgårdar, samt mindre naturområden minst 0,2 hektar och parker inom 300 meter gångväg samt tillgång till större områden inom 600 meter minst 10 hektar.
- Möjliggöra tillgänglighet till naturen genom att se till att vägen dit är lätt att ta sig och att det saknas barriärer som är svåra att ta sig förbi.
- Möjliggöra tillgänglighet till större naturområdena genom att ta bort barriärer eller se till att det är lätt att ta sig förbi barriären, till exempel att det finns övergångsställen eller att hastighetsbegränsningen på vägen är låg.

Åtgärder kommunen kan göra för att öka nåbarheten till naturen och minska barriärer

- Öka tillgängligheten till parker och grönområden. Genom att förbättra entréer, skapa nya målpunkter, förbättra information och service, öka orienterbarheten eller anlägga vägar som upplevs gröna samt lättillgängliga.
- Minska barriärer som starkt trafikerade leder, stora vattendrag, stora nivåskillnader samt otrygga miljöer.
- Planera för alternativa stråk om konflikten mellan trygghet och andra värden blir för stor.
- Anpassa skötsel och belysning i parker och grönområden för att skapa trygghet genom begränsning av belysningen till vissa områden för att på så sätt få fler människor inom samma område.

Åtgärder kommunen kan göra för att skapa platser för alla

- Skapa grönområden med olika variation och aktivitetsmöjligheter för att tillgodose olika grupper av befolkningen.
- Tänk över nåbarhet och barriärer för olika områden med hänsyn till de olika befolkningsgrupperna.

Hur grönstrukturen fungerar för rekreation, hälsa och trivsel beror på utbudet av grönområden, nåbarheten och områdenas kvalitet och användbarhet.

Vi frågande efter din gröna plats

För att få fram vilka grönområden Tjörnbor och besökare tycker är viktiga att bevara valde vi att genomföra en enkätstudie där vi frågade efter "min gröna plats".

Enkäten nåddes från webbplatsen tjorn.se. Där kunde man markera sin gröna plats på en karta över Tjörns kommun. Det fanns också möjlighet berätta hur platsen används. Om den är för aktiviteter som till exempel bada, fiska, promenera eller om man besöker platsen för rekreation, för att den är vacker eller rofylld. I undersökningen fick man också svara på hur ofta man besöker platsen, hur långt man har till platsen samt om det finns något som skulle göra att man besökte platsen oftare.

Syftet med undersökningen var att få fram de platser i kommunen som är viktiga för medborgarna och vad som gör att de besöker dessa samt hur kommunen ska kunna öka tillgängligheten till platserna. Vi valde att göra undersökningen på vintern i samband med sportlovet och i början av sommaren för att fånga upp olika aktiviteter och intressen över året.

Resultat

Medborgarna besöker sin gröna plats en gång i veckan eller varje månad. De har i det flesta fall mer än 1 kilometer till sin gröna plats men många har sin gröna plats inom 200 meter till 1 kilometer från bostaden. De flesta promenerar till sin gröna plats ett mindre antal tar bilen. De viktigaste egenskaperna hos de gröna platserna är att de ger lugn och ro, det finns grönska och närhet till vatten samt möjlighet till motion. Avgörande för att ofta besöka platsen är att det är nära bostaden vilket speglar att de flesta människor väljer att promenera till sin gröna plats. En av de viktigaste önskningarna är större sammanhängande gröna stråk. Vid platser långt från bostaden är brist på parkeringsplatser den anledning som gör att platserna inte kan besökas i den önskade utsträckningen. Här nämns promenadstigen i Tolleby runt Bö tjärn.

Människor vill kunna promenera från sin bostad i större sammanhängande naturliga grönområden.

Kartläggning och analys av grön infrastruktur

WSP har på uppdrag av Tjörns kommun gjort en översiktlig kartläggning och analys av grön infrastruktur i Tjörns kommun. Värdekärnor, stödhabitat och värde-trakter har kartlagts för följande sex olika naturtyper:

- Odlingslandskap
- Barrskog
- Lövskog
- Marina miljöer
- Våtmarker
- Sjöar, vattendrag och kantzoner

Kartläggningen utgår ifrån Länsstyrelsen i Västra Götalands arbete med den regionala handlingsplanen för grön infrastruktur, vilken omfattar land- och vattenmiljöer i Västra Götalands län. Naturtyperna har valts med stöd av de naturtyper som förekommer i den regionala handlingsplanen, liksom definitionerna av dessa. Kartläggningen visar inte fullt ut den gröna infrastrukturen i Tjörn eftersom vissa miljöer inte omfattas av någon av de kartlagda naturtyperna. Detta gäller exempelvis havsstränder och klippmiljöer samt bebyggda miljöer. I bebyggda miljöer finns också stor variation av naturtyper i form av grönytor, trädgårdar, med mera som är värdefulla för grön infrastruktur. Kartläggningen baseras på befintligt tillgängligt underlag och kan därför endast ge en förenklad bild av hur naturtyperna fördelas i landskapet. Resultatet kan användas som grund för fortsatt arbete med grön infrastruktur och kan vidareutvecklas genom att öka detaljgraden och därmed tillämpbarheten i resultatet.

Vad innehåller grön infrastruktur?

Grön infrastruktur består i sin enklaste form av två delar, *livsmiljöer* och *spridningselement*. Tillsammans utgör de ett funktionellt ekologiskt nätverk, en infrastruktur för växter och djur.

Värdeelement är den minsta skalan. Ett värdeelement kan vara ett enskilt skyddsvärt träd eller ett litet område som agerar livsmiljö för en eller flera specifika arter.

Värdekärnan är huvudenheten för att beskriva kvalitét i landskapet. En värdekärna är ett sammanhängande naturområde som har höga naturvärden med avseende på befintligt naturtillstånd. En värdekärna har normalt en påtaglig förekomst av värdeelement som skapar förutsättningar för höga naturvärden och en rik biologisk mångfald. Dessa områden är relativt ovanliga och är mycket betydelsefulla i den gröna infrastrukturen. Exempel på värdekärnor är

nyckelbiotoper, naturbetesmarker, biotopskydd och regionalt eller nationellt värdefulla vattendrag. En koncentration av värdeelement kan tillsammans utgöra en värdekärna.

Värde-trakt är ett större landskapsavsnitt med en högre koncentration av värdeelement och värdekärnor, inklusive biologiskt viktiga strukturer, funktioner och processer än vad som finns i omgivande landskap. Därmed har dessa särskilt höga ekologiska bevarandevärden. Inom en värde-trakt finns det bäst förutsättningar att säkerställa livsmiljöer för arter med höga krav på areal, kvalitet och konnektivitet. Värde-trakter har därmed särskilt höga ekologiska värden kopplade till den naturtyp de är utpekade för. All mark i en värde-trakt har dock inte höga naturvärden. En värde-trakt är ingen juridisk skyddsform och innebär inga förändringar av markägares eller verksamhetsutövers rättigheter och skyldigheter. Utan de utgör ett kunskapsunderlag som är tänkt att användas för planering och prioritering av hänsyn och åtgärder i landskapet. Det ger olika aktörer möjlighet till en gemensam syn på landskapets naturvärden och vilka naturtyper som bör prioriteras, och skapar förutsättningar för alla aktörer att dra åt samma håll vilket ger en effektivare naturvård. Värde-trakterna hjälper dig och andra aktörer att lyfta blicken från en enskild fastighet och i stället se på marken ur ett landskapsperspektiv. I denna kartläggning definieras värde-trakter definieras som områden med täthet av värdekärnor och stödhabitat i 40e percentilen.

Spridningslänkar binder samman värdekärnor och ger stöd för arter att kunna sprida sig mellan värdekärnor. Artrika vägkanter, alléer eller kantzoner längs sjöar och vattendrag kan fungera som spridningslänkar.

Stödhabitat är områden med vissa biologiska värden men som inte är tillräckligt höga för att räknas som värdeelement eller värdekärna. Stödhabitat kan fungera som spridningslänkar. De kan förstärka värdekärnor och värde-trakter genom att öka dess areal. Spridningselementen kan definieras som spridningslänkar eller stödhabitat.

Värdenätverk är ytterligare ett begrepp för att beskriva grön infrastruktur. Inom ett värdenätverk finns det goda spridningsmöjligheter för de arter som berörs. Det ska finnas en ekologisk konnektivitet vilket innebär att arter ska kunna röra sig i denna livsmiljö som tillsammans bildar ett värdenätverk, det vill säga ett nätverk av natur.

Översiktsplan för havet

Denna fördjupade översiktsplan för havet i Tjörns och Orusts kommuner beskriver rekommenderad vattenanvändning med utgångspunkt i de fem ämneskategorierna

- natur och kultur
- friluftsliv och besöksnäring
- maritima näringar
- transporter
- totalförsvaret.

Det övergripande syftet är att, i samverkan på både tjänstemanna- och politiskernivå, stärka kommunernas planering och utvecklingsarbete längs kusten och i havet.

Havet vid Tjörn och Orust rymmer stora naturvärden och artrika miljöer. Naturvärdena är grunden för marin utveckling och naturen ska förvaltas och värderas som en förutsättning för människans välbefinnande likväl som ett eget värde utifrån växters och djurs behov. En orörd naturkaraktär kan skapa miljöer som bidrar till de kustnära områdenas karaktär och attraktionskraft. Att värna de starka traditionerna och betydande kulturvärdena kopplat till hav, kust och skärgård som finns på Tjörn och Orust bidrar till en förstärkt lokal och regional identitet och till besöksnäring. Översiktsplanens inriktning är att stå fast vid de befintliga områdesskydden. Dessutom anges två ytterligare områden där all användning ska visa särskild hänsyn till områdenas höga naturvärden. Detta är i enlighet med Havs- och Vattenmyndighetens havsplan som avser rev- och mjukbottenmiljöer med hög biologisk mångfald.

Hjälteby

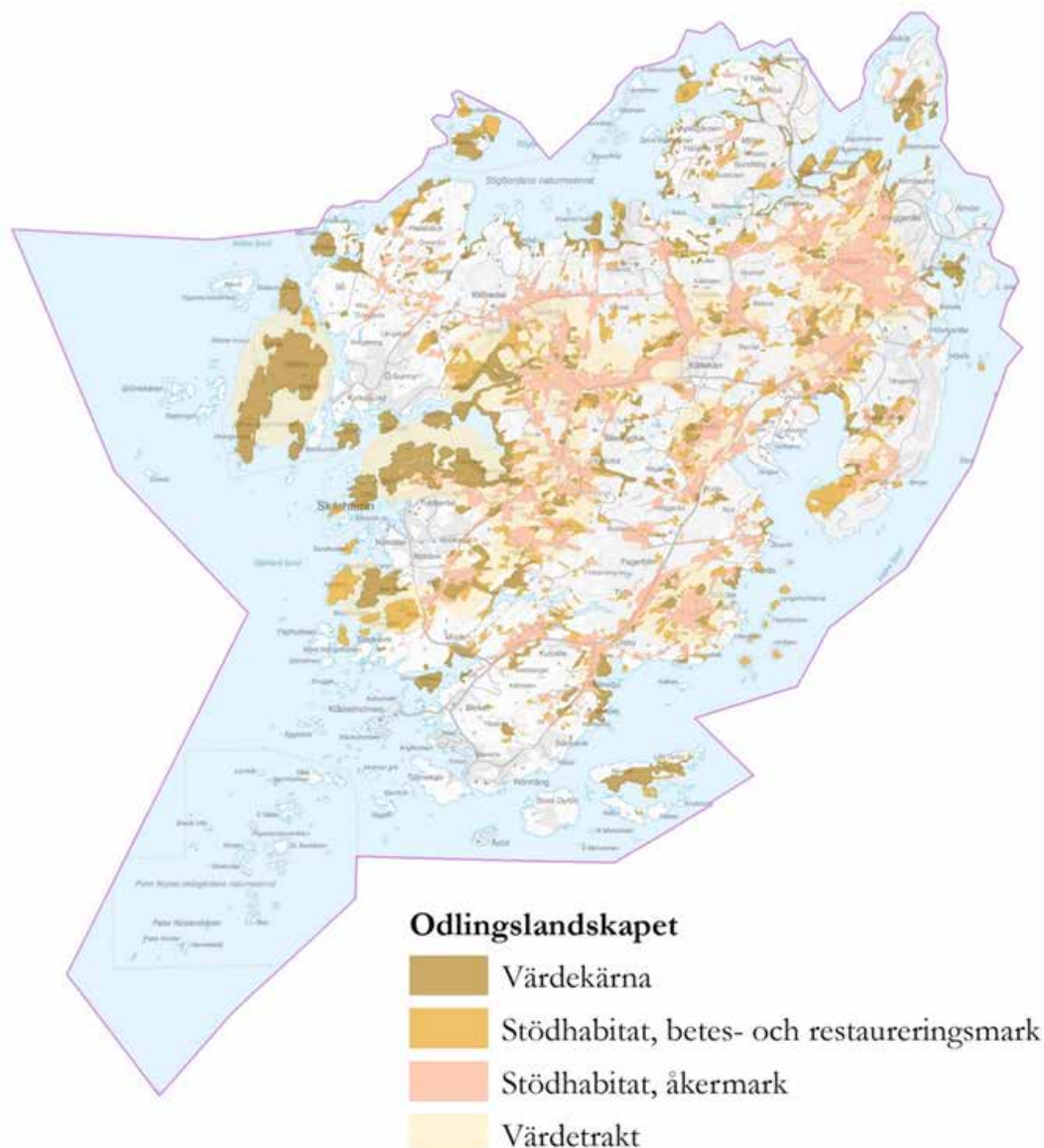

Odlingslandskap

Med odlingslandskap avses de åkrar, betesmarker och ängar som är ett resultat av långvarigt nyttjande i form av till exempel djurhållning, odling samt uttag av ved och virke. Värdekärnor och stödhabitat i odlingslandskapet omfattar därmed ängar, betesmarker och andra former av öppna, hävdberoende naturtyper. Åkermark klassificeras som stödhabitat, eftersom även dessa bidrar till den gröna infrastrukturen genom att det generellt förekommer biotoper så som stenmurar och lähäckar i utkanten av åkrar.

Kartläggningen visar att värdeatrakterna täcker en relativt stor del av kommunen, vilket tyder på ett ganska väl sammankopplat nätverk av öppna marker. Det bör dock noteras att en hel del av stödhabitatet som värdeatrakterna baserat på utgörs av åker, med relativt låga naturvärden, vilket är skälet till värdeatrakternas storlek. Övriga stödhabitat utgörs av restaurerbara betesmarker enligt Jordbruksverkets ängs- och betesmarksinventering samt betesmarker

enligt Jordbruksverkets blockdatabas. För att lättare kunna skilja åkrarna från betesmarker visas dessa stödhabitat som två olika kategorier i kartläggningen. Högst täthet av värdekärnor finns framför allt längs kommunens västra kust, bland annat på Härön och vid Skärhamn. Här finns exempelvis betesmarker utpekade i Jordbruksverkets ängs- och betesmarksinventeringen och dokumenterade Natura 2000-typer så som silikatgräsmarker och torra heddar, och inte alltid med fullgod bevarandestatus. Underlaget för odlingslandskapets utbredning i kommunen är heltäckande tack vare att Jordbruksverkets blockdatabas samt Nationella marktäckedatan. Tack vare ängs- och betesmarksinventeringen, en kartläggning av salta strandängar samt Natura 2000-nätverket finns också en god idé av var befintliga värdekärnor förekommer. Kommunens norra kust, mot Stigfjorden, och kusten kring Breviks kile utgör också regionala värdeatrakter för strandängar.

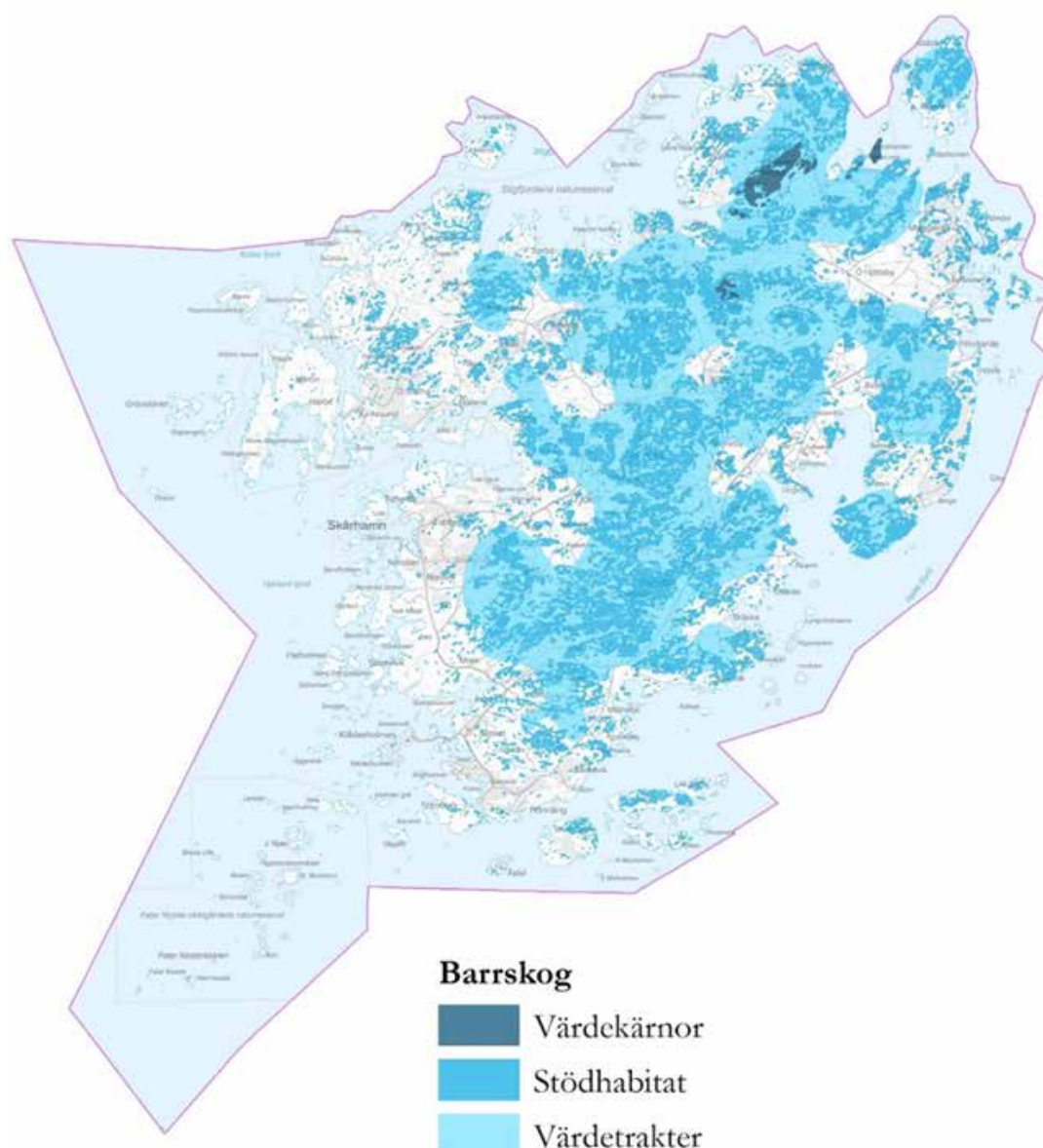
Barrskog

Skog utgörs av mark inom ett sammanhängande område där träden har en höjd av mer än fem meter och där träd har en kronslutenhet av mer än tio procent eller har förutsättningar att nå denna höjd och kronslutenhet utan produktionshöjande åtgärder. Barrskog är de skogar där trädbeståndet domineras av barrträd. Blandskogar, det vill säga skogar med relativt jämna fördelningar av barr- och lövträd, ingår inte i kartläggningen.

En stor del av Tjörns kommuns natur utgörs av skog. Barrskog förekommer i stort sett i hela kommunen, främst undantaget områdena närmast den västra kusten. En stor del av underlaget till kartläggningen härstammar från Nationella marktäckedatan. Eftersom det saknas kunskap om vilka naturvärden som finns i dessa skogar, har majoriteten av barrskogen kategoriserats som stödhabitat. Värdekärnor före-

kommer endast sparsamt i norra delarna av kommunen, och utgörs då av Natura 2000-naturtyper i form av västlig taiga.

Tack vare Nationella marktäckedatan är underlaget för naturtypen ganska heltäckande. Av samma skäl saknas dock uppgifter om barrskogens naturvärden, undantaget inom Natura 2000-områden där inventeringar gjorts. Troligtvis stämmer det dock att höga skogliga värden saknas i Tjörn, eftersom skogen i kommunen är ganska ung. Lokalkännedom om skogliga värden i kommunen kan förbättra underlaget. Genom tolkning av historiska kartor och flygbildstolkning av äldre ortofoton skulle man också kunna identifiera områden med äldre skog, som kan hysa högre värden. Genom inventeringar av dessa skogar kan sedan underlaget för kartläggningen förbättras.

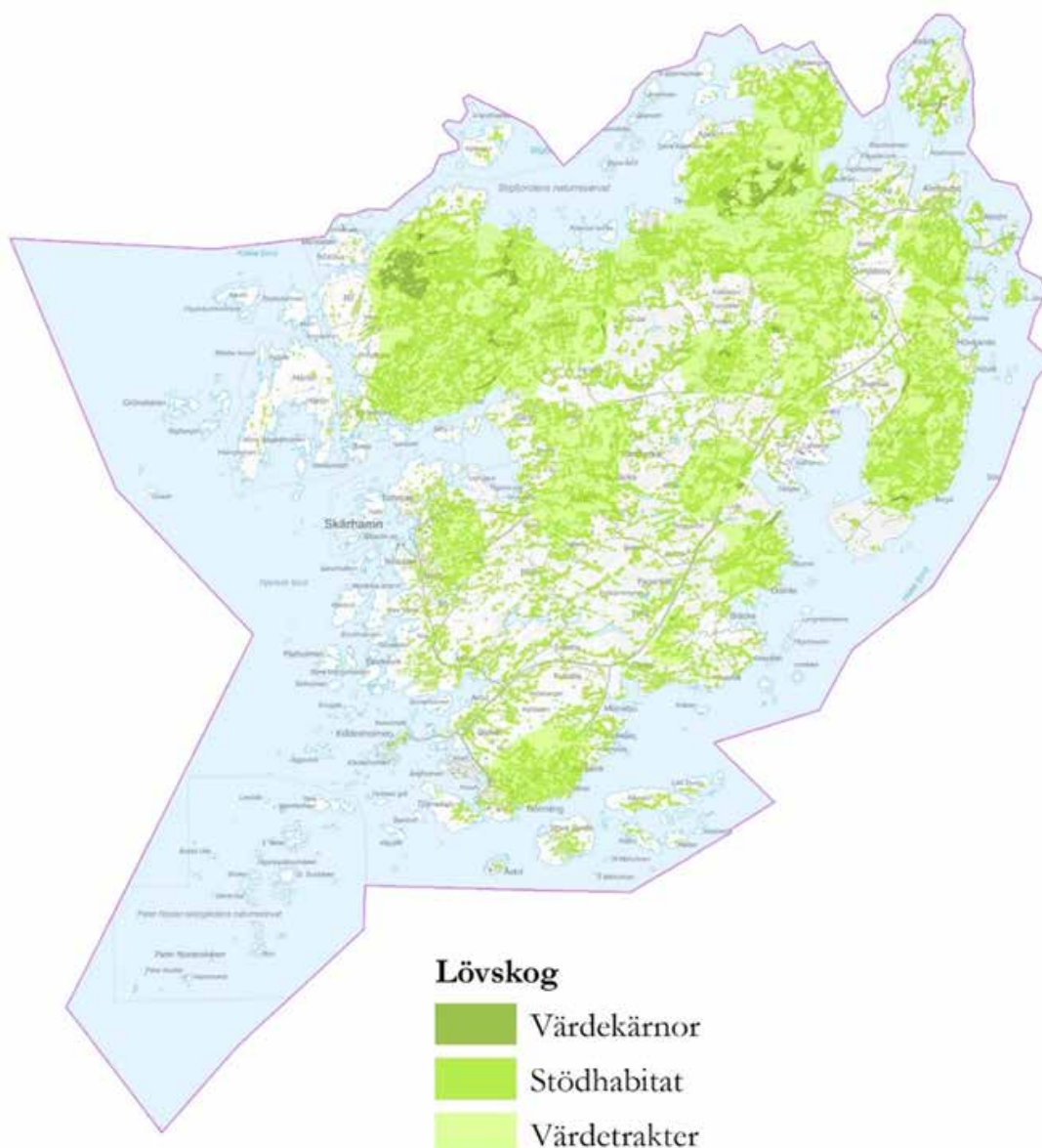

Lövskog

Skog utgörs av mark inom ett sammanhängande område där träden har en höjd av mer än fem meter och där träd har en kronslutenhet av mer än tio procent eller har förutsättningar att nå denna höjd och kronslutenhet utan produktionshöjande åtgärder, enligt definition i skogsvårdslagen. Lövskog är de skogar där trädbeståndet domineras av lövträd. Blandskogar, det vill säga skogar med relativt jämna fördelningar av barr- och lövträd, ingår inte i kartläggningen. Liksom för barrskog är lövskogen väl utbredd på Tjörn. Lövskogarna förekommer dock närmare kusten, såväl som inåt land. Även här ger Nationella marktäckedatan ett bra underlag, men utan närmare uppgifter om vilka naturvärden skogarna har. Därför kategoriseras majoriteten av lövskogsytorna i kommunen som stödhabitat. Övriga stödhabitat utgörs bland annat av Skogsstyrelsens utpekade naturvärden och sumpskogar. Jämfört med barrskog är lövskogens värdekärnor med utspridda, dock fortfa-

rande främst i norra halvan av kommunen och utgörs både av skogliga Natura 2000-naturtyper och av nyckelbiotoper med främst ädellövskog. Värdeutrakterna visar på ett sammankopplat nätverk av lövskog genom kommunen, med högst täthet i kommunens norra delar.

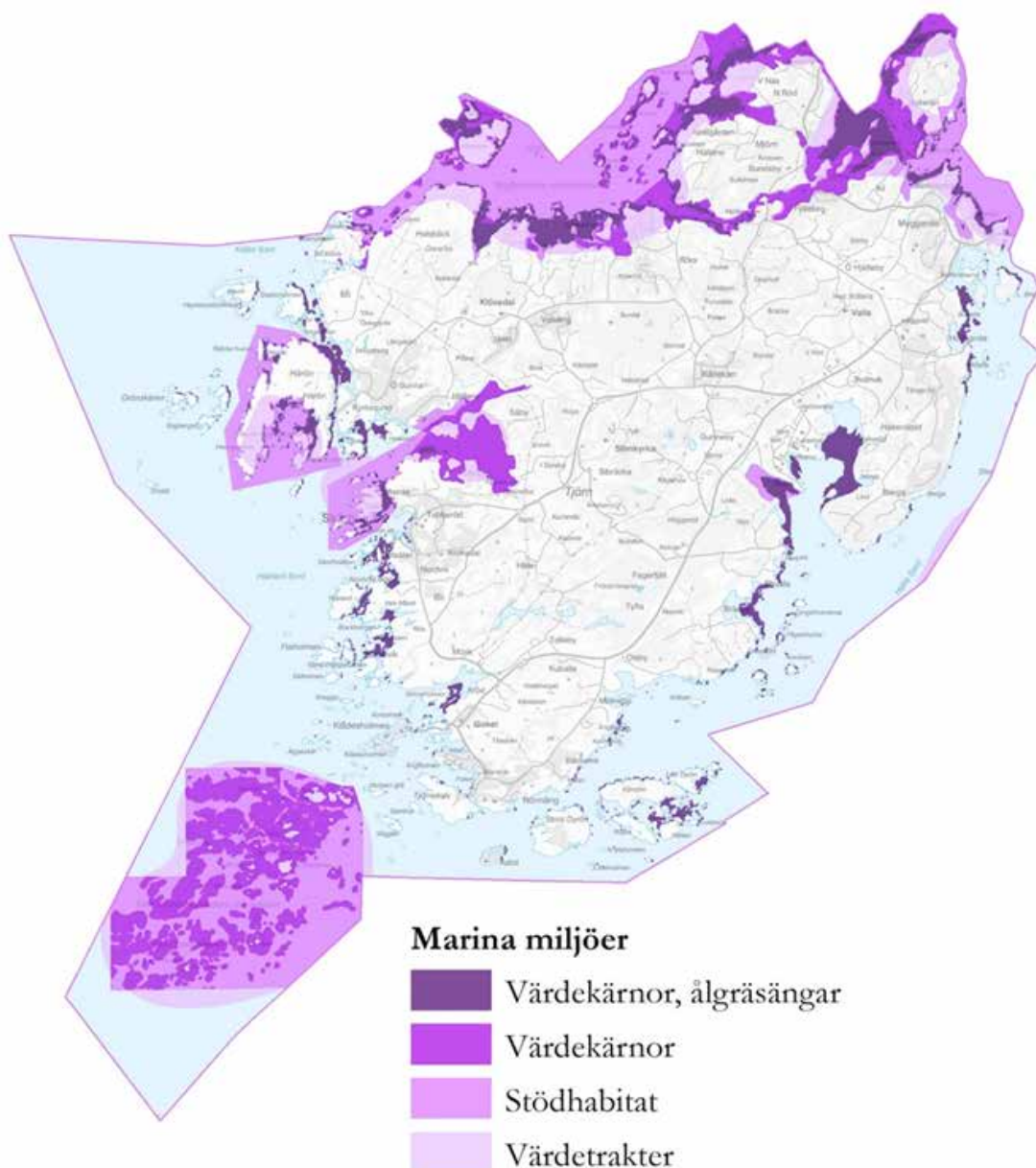
Underlaget för lövskog kan förfinas genom lokalkännedom av de skogar som idag enbart härstammar från Nationella marktäckedatan, och som idag endast klassas som stödhabitat. Troligtvis stämmer det dock att höga skogliga värden saknas i Tjörn, eftersom skogen i kommunen är ganska ung. Genom tolkning av historiska kartor och flygbildstolkning av äldre ortofoton skulle man också kunna identifiera områden med äldre skog, som kan hysa högre värden. Genom inventeringar av dessa skogar kan sedan underlaget för kartläggningen förbättras.

Maritima miljöer

Marina miljöer omfattar alla havsmiljöer. Underlaget för marina miljöer är idag bristfälligt, de marina värdekärnorna och stödhabitat motsvaras därför av hittills kända förekomster av prioriterade och höga naturvärden. Det kan alltså finnas fler värdekärnor på andra platser. Den nuvarande kartan ger dock en bra bild över kända höga naturvärden när det gäller marina miljöer. En stor del av stödhabitat utgörs av fredningsområden för fisk. Det finns ingen information om några särskilda värden kopplat till dessa områden, däremot kan man anta att det marina ekosystemet har potential att utveckla högre värden i områden där fisket begränsas. Kartläggningen av marina miljöer baseras på Natura 2000-områden, fredningsområden för fisk och ålgräsängar. I värdekärnor-

na ingår även en satellitanalys som pekar ut områden med hög sannolikhet för förekomst av ålgräsängar. Eftersom ålgräsängar utgör en mycket värdefull typ av marina habitat visas dessa som en egen kategori av värdekärnor i kartläggningen. Kartläggningen visar värde-trakter längs kommunens norra kustlinje, kring Härön, Breviks kile och vid Pater Noster-skärgården. Tjörns skärgård omfattar dock cirka 1 500 öar, holmar och skär, och med stor sannolikhet finns gott om fler marina värden på både grunda och djupa bottenar. På grund av det bristfälliga underlaget bör de marina värde-trakterna endast betraktas som preliminära. Kunskapsunderlaget om marina miljöer och arter behöver förstärkas generellt för hela Västerhavet, framför allt för djupare bottenar.

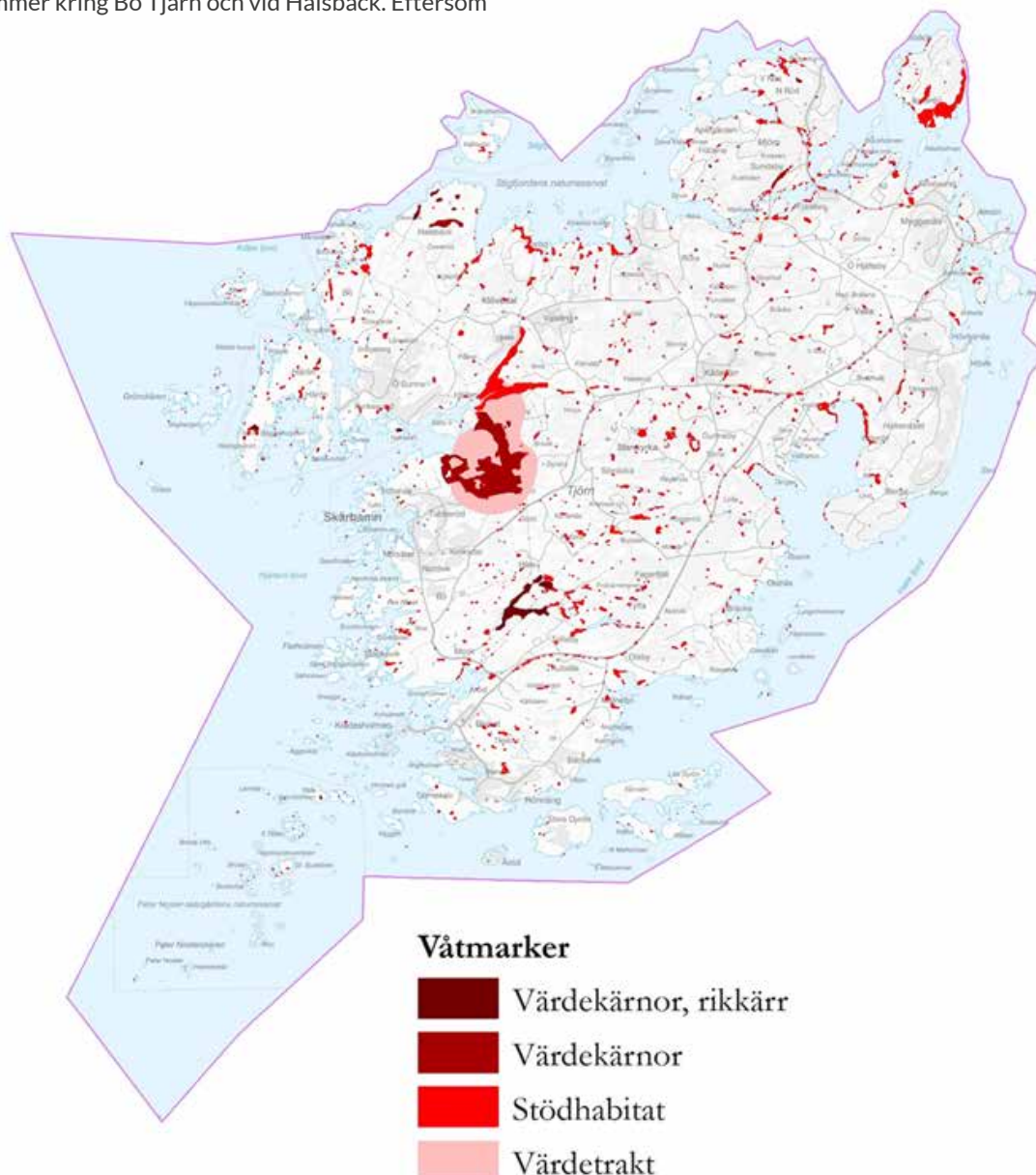

Våtmarker

Våtmarker är mark där vatten under en stor del av året finns nära, under, i eller över markytan, samt vegetationstäckta vattenområden. De kan vara öppna eller trädbevuxna. Våtmarker kan delas in i flera huvudsakliga typer, men i detta sammanhang visas alla våtmarker som en och samma naturtyp. Under den senaste 100-årsperioden har sjuttio procent av våtmarkerna i Västra Götaland försvunnit och rikkärr är en naturtyp som länet har särskilt ansvar för att bevara. I Tjörns kommun är förekomsten av våtmarker ganska sparsam, med en värdekrakt kring Breviks kile. Här finns enligt våtmarksinventeringen stora sammanhängande våtmarksområden med mycket höga naturvärden. Övriga värdekärnor utgörs av Natura 2000-typen öppna mossar och kärr samt inventerade rikkärr, som förekommer spritt i kommunen. Att våtmarkerna förekommer spritt är skälet till att endast en värdekrakt har genererats av kartläggningen. De största sammanhängande rikkärren förekommer kring Bö Tjärn och vid Halsbäck. Eftersom

rikkärr utgör mycket värdefulla och artrika naturtyper visas dessa som en egen klass av värdekärnor. Våtmarker är sparsamt förekommande i Tjörn jämfört med övriga naturtyper. Naturtypen är dock väldokumenterad tack vare inventeringen av rikkärr och Nationella marktäckedata, varav det sistnämnda ingår som stödhabitat i kartläggningen. Kartläggningen bedöms därmed ge en bra bild av naturtypens fördelning i kommunen. Underlaget kan förbättras genom att närmare inventera de våtmarker som härstammar från Nationella marktäckedata.

Naturtypen våtmarker omfattar inte sjöar och vattendrag, som utgör en egen. Dessa två naturtyper utgör dock båda limniska miljöer och skulle därför kunna ses som stödhabitat till varandra, till exempel för arter som är delvis vattenlevande. Detsamma gäller för sumpskogar, som inte heller inkluderats i underlaget för våtmarker.

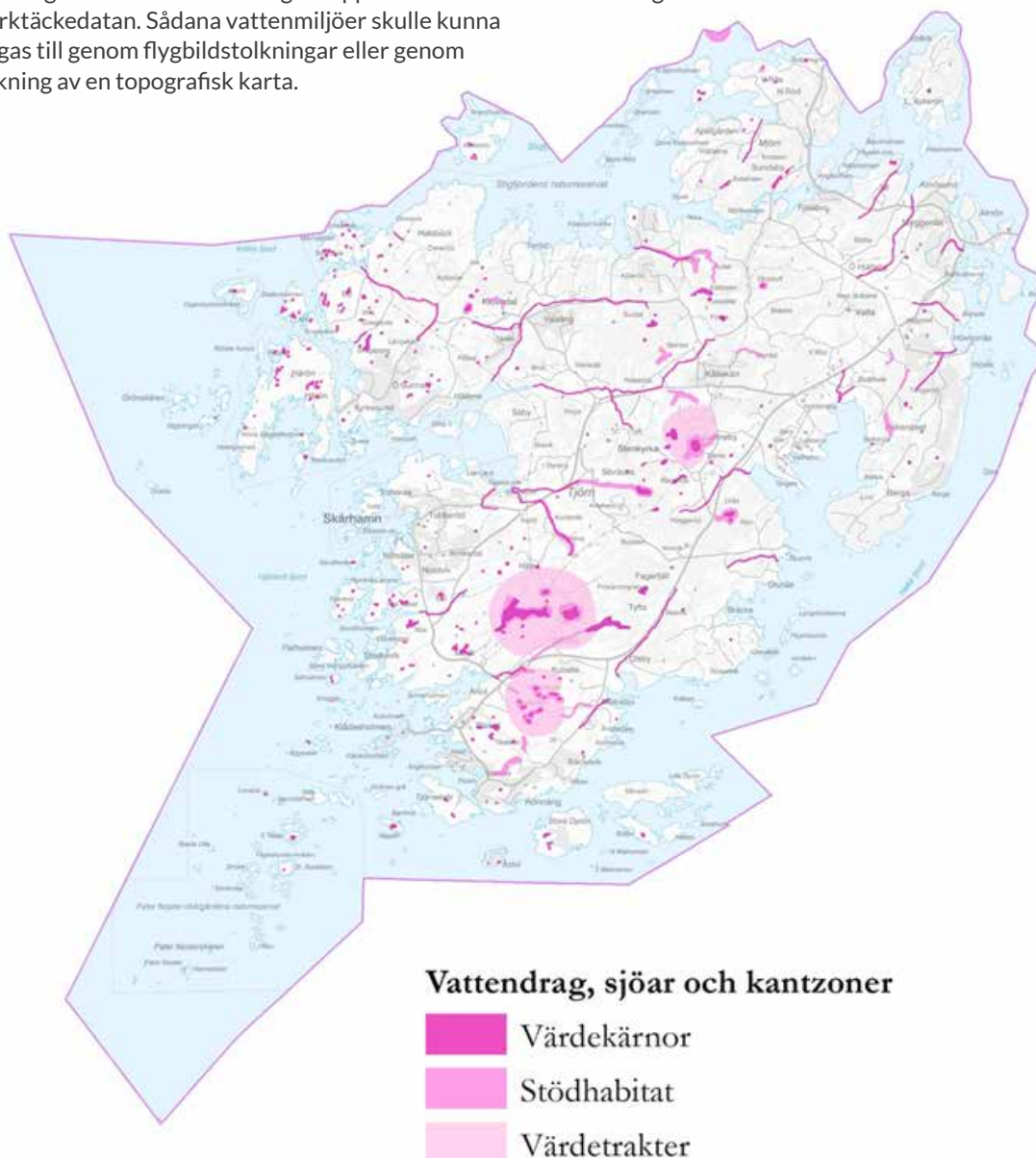
Sjöar, vattendrag och kantzoner

Naturtypen omfattar alla sjöar och vattendrag. Detta är miljöer där själva vattnen utgör spridningskorridorer för många arter. Flera vattenberoende men inte helt vattenlevande, arter är också beroende av vattenmiljöernas kantzoner för spridning, så som träd och buskar längs strandkanten. Sådana kantzoner påverkar också förhållanden i vattenmiljöerna genom att exempelvis skugga vattnet och binda strandkanten.

Kartläggningen visar på ett antal större vattendrag och sjöar i kommunen, med ganska jämn geografisk spridning. För att ge en bättre bild av har också strandskyddsområden inkluderats som underlag, även om själva vattendraget inte finns karterat på annat sätt. Strandskyddsområdena säger dock inget om vattendragens naturvärde och har därför kategoriserats som stödhabitat. Troligtvis finns en hel del småvatten och mindre vattendrag som inte visas i kartläggningen eftersom de inte dokumenterats sedan tidigare och inte heller fångats upp av Nationella marktäckedatan. Sådana vattenmiljöer skulle kunna läggas till genom flygbildstolkningar eller genom tolkning av en topografisk karta.

Värdeetrakter förekommer kring Bö Tjärn, öster om Aröd samt kring Store myr och Tjärne vatten. Anledningen till att kartläggningen genererat dessa värdeetrakter är eftersom de största sammanhängande vattensamlingarna finns här. Spridningen av sjöar och vattendrag i kommunen är dock ganska jämn. Förstärkning av den gröna infrastrukturen vad gäller limniska värden behöver därför inte nödvändigtvis fokusera på att koppla samman värdeetrakterna. Ett bättre angreppssätt är troligen att arbeta med att förbättra kvaliteten i stödhabitat och värdekärnor genom att till exempel förbättra vattenkvaliteten och morfologin.

Våtmarker utgör ytterligare limniska miljöer som inte ingår i kartläggningen av sjöar och vattendrag, utan som utgör en egen kartläggning. Dessa två naturtyper är dock tätt sammankopplade. Våtmarker kan exempelvis utgöra stödhabitat för arter med koppling till vattendrag och vice versa.

TJÖRNS
kommun

Tjörns kommun 471 80 Skärhamn
tfn 0304-60 10 00 kommun@tjorn.se, www.tjorn.se
Organisationsnummer: 212000-1306

TJÖRNS
kommun

Naturvårdsprogram

Objektskatalog

Möjligheternas ö – hela året och för hela livet

Tjörns kommuns viktigaste områden för naturvård

I detta avsnitt beskrivs Tjörns kommuns viktigaste områden för naturvård. Dessa områden har särskilt höga värden för naturvärden och det rörliga friluftslivet. Varje område har ett unikt namn och objektsnummer. Till varje objekt finns en naturvärdesbedömning och en naturvärdesklass. Normalt finns också en redogörelse för viktig dokumentation. Underlaget till objekten baseras på befintligt underlag som fanns tillgänglig 2008 när objektkatalogen togs fram och väldigt få objekt har besökts i fält. Därmed krävs inventering vid exploatering av oklassade områden men inventering kan därmed också behövas vid exploatering av klassade områden. Klassningen av naturvärdena följer därmed inte den nya standarden från 2014.

Naturvärdesklassning

Naturvärdesklassen är en bedömning av områdets värde för i första hand naturvård, men med friluftsliv, landskapsbild och kulturmiljövård som viktiga stödskriterier. För klassningen tillämpas en fyrgradig skala:

1. Unika naturvärden
2. Höga naturvärden
3. Naturvärden
4. Oklassade områden

Klassningen är en sammanvägd bedömning utifrån ett antal värdekriterier:

➤ Raritet

Ovanlig naturtyp eller förekomst av sällsynta eller hotade arter.

➤ Representativitet

Välutvecklad naturtyp som är typisk för regionen eller kommunen.

➤ Orördhet

Låg grad av sentida mänskliga ingrepp.

➤ Kontinuitet

En lång obruten förekomst av strukturer eller hela naturtypen på platsen eller i området.

➤ Variation

En mångformig miljö erbjuder en rikedom av livsmiljöer.

➤ Dokumentation

Ett väldokumenterat område har särskilt värde för forskning med mera.

➤ Storlek

Stora områden har bättre förutsättningar än små att långsiktigt behålla sina naturvärden.

Värdet bedöms i relation till liknande naturtyper inom den naturgeografiska regionen. Härutöver har områdenas betydelse för friluftsliv, landskapsupplevelse och kulturmiljövård tillmätts stor betydelse. Såväl **funktioner** – till exempel lättillgängligt strövområde – som **kvaliteter** – till exempel stora skönhets- eller identitetsvärden – kan här spela roll.

Liknande kriterier har använts vid en mängd tidigare värderingar, som ofta ligger till grund för vårt utpekande av området. Som princip har naturvårdsprogrammets klassning förhållit sig till tidigare underlag enligt tabellen nedan. Det bör dock understrykas att vissa större områden i högre klass kan innehålla delar med lägre naturvärde, som i denna version av programmet inte skilts ut som egna områden.

För att få en bättre bild av dessa områden är det viktigt att kontrollera annat befintligt underlag som Jordbruksverkets ängs- och betesmarkinventering, TUVA och markklasserna i blockinventeringen samt inventeringen av ädellövskog och länsstyrelsens underlag för gröninfrastuktur. Denna information hittas i länsstyrelsens informationskarta samt i Jordbruksverkets databas TUVA. Information finns också i underlaget för grön infrastruktur.

Länsstyrelsen gör bedömningen att alla fullständigt inventerade och restaurerbara objekt i ängs- och betesmarkinventeringen TUVA ska anses vara värdefulla, hänsynsnivå 1 och att exploatering av dessa bör undvikas.

Klass 1**Område med unika naturvärden**

- Lagskyddade områden exklusive strandskyddsområde (naturreservat, naturvårdsområde, naturminne, fågelskyddsområden, biotopskydd)
- Natura 2000-områden.
- Lokal av stor betydelse för hotade arter med hotklass CR, EN eller VU, enligt Artdatabankens rödlista.
- Särskilt skyddsvärda ängs- och hagmarker (klass 1).
- Särskilt skyddsvärda områden, lövskog, våtmarker, sumpskog (klass 1).
- Särskilt värdefulla nyckelbiotoper.

Klass 2**Område med höga naturvärden**

- Övriga skyddsvärda ängs- och hagmarker (klass 2 och 3).
- Områden bedömda att ha god hävd enligt äng- och betesinventeringen 2004 (TUVA).
- Skyddsvärda områden med lövskog (klass 2).
- Våtmarker och sumpskog (klass 2 och 3).
- Grunda havsområden samt vattendrag som utgör lek- och uppväxtområden för öring och som dessutom är så kallade ekologiskt särskilt känsliga områden och av regionalt intresse för fisket enligt ÖP03.
- Lokal av stor betydelse för missgynnade arter med hotklass NT, enligt Artdatabankens rödlista.
- Nationellt värdefulla odlingslandskap med högsta naturvärdesklass enligt Naturvårdsverket.
- Nyckelbiotoper i övrigt.
- Områden med naturvårdsavtal.
- Område av stor betydelse för kommunens utpekade ansvarsnaturtyper eller ansvarsarter.

Klass 3**Område med naturvärden**

- Områden som finns med i Tjörns kommuns kulturminnesvårdsprogram med högt naturhistoriskt värde.
- Regionalt värdefulla odlingslandskap enligt Länsstyrelsens bevarandeprogram.
- Skyddsvärda områden med lövskog (klass 3).
- Objekt med höga naturvärden enligt Skogsstyrelsen (till och med klass IV).
- Ängsmarker som enligt Jordbuksverkets databas TUVA anses som restaurerbara.
- Område av betydelse för kommunens utpekade ansvarsnaturtyper eller ansvarsarter.
- Utöver ovan nämnda inventeringar med mera har ett antal andra utpekanden eller kvaliteter tillmätts betydelse vid klassificeringen.
- Område med landskapsbildsskydd enligt före detta naturvårdslagen.
- Närströvområden i anslutning till tätorter enligt ÖP03.
- Riksintressen (Natur, Kultur, Friluftsliv).
- Riksintresset södra Bohuskusten enligt MB 4:4.
- Strandskyddsområdet enligt MB kap 7.
- Stora opåverkade områden enligt översiktsplanen, ÖP03.

Oklassad**Oklassade områden med potentiellt naturvärde**

- Områden som anses ha potentiellt naturvärde.
- Miljöer som tyder på långvarig hävd och kontinuitet.
- Rik flora samt hotade arter eller miljöer.

Underlagsmaterial

En mängd källor har använts för att utpeka, beskriva och bedöma områdena i programmet. Dessa redovisas under respektive objekt samt i litteraturlistan i slutet av programdelen. Nedan redovisas de mer heltäckande källor som använts och som nu finns i kommunens digitala kartsystem (GIS).

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. *Lövskogar i Tjörns kommun*.
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. *Inventering av ängar och hagar i Tjörn*.
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 2000. *Inventering av våtmarker i före detta Göteborgs- och Bohuslän*.
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1995. *Värdefulla odlingslandskap i Göteborgs- och Bohuslän: Bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden*.
- Jordbruksverket. 2008. TUV-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Skogsvårdsstyrelsen. 2008. Kartan *Skogens pärlor* med tillhörande naturvårdsinformation.
- 2006. Artdatabankens rödlista.
- Tjörns Naturskyddsförening. 1996. Beskrivning av områden enligt prioriteringslista för naturskydd med tillhörande karta.
- Länsstyrelsen i Västra Götaland. 2008. GIS-data och Informationskartan Västra Götaland.

Den sistnämnda källan redovisar bland annat följande:

- Naturreservat, naturminne och landskapsbildsskydd
- Fågelskyddsområden
- Natura 2000-områden
- Fredningsområde fiske
- Riksintressen för naturvärden respektive friluftslivet
- Värdefulla odlingslandskap och Nationell plan för odlingslandskapet

Bland övriga rapporter med mer kommuntäckande uppgifter kan nämnas:

- ÖP03 planeringsunderlag *Naturvård och Ekologiskt särskilt känsliga områden*.
- 1999. *Natur på Tjörn*, en naturvärdesbedömning av GF-konsult AB.
- 2006. Föreningen Bohusläns Flora, *Botaniska utflykter i Bohuslän*.

Digitaliserade kartsnitt för inventeringarna hämtades från dels Länsstyrelsen, dels från Skogsstyrelsen, därefter sammanställdes de i GIS tillsammans med de aktuella uppgifterna från Artdatabanken. Inventeringsresultat och uppgifter om arter i rapporter och databaser har gått igenom. Dessutom infogades uppgifter från Tjörns Naturskyddsförening om fynd av arter och intressanta områden.

Beträffande utdrag av rödlistan från Artdatabanken, så har ett urval skett utifrån följande kriterier:

- (1) Endast inrapporterade arter efter 1970 har tagits med.
- (2) Endast koordinater med bättre noggrannhet än 1 000 meter för naturvärdesbedömningar av områden har tagits med.

Honungsblomster

Mindre guldinge

1 Stigfjorden

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Områdets naturvärden utgörs främst av det stora skyddade vattenområdet med dess mosaik av mycket varierande naturtyper bestående av bland annat grunda marina mjukbottnar med ålgräsängar, naturliga musselbankar, havsstrandängar, kala eller bevuxna bergsklippor samt bördiga skalgrusblandade sprickdalgångar. Ålgräsängarna är av stor betydelse för bland annat torsken. De grunda mjuka ler- och sandbottnarna är av mycket stor betydelse för plattfiskarter såsom rödspätta, men också för öringen och ålen som lever av de bytesdjur i form av exempelvis sandstubb, havsborstmaskar och spigg som lever i de varma grundområdena. De varierande naturtyperna bildar sammantaget ett stort unikt marint naturområde. Området har även höga landskapsvärden och är ett mycket populärt att vistas i för det rörliga friluftslivet.

Bevarandemålet för området är att upprätthålla gynnsamma förhållanden för marin flora och fauna inom de grunda bottenområdena samt bibehålla områdets karaktär som gynnar häcknings-, rast- och övervintringsförhållanden för utpekade fågelarter.

Beskrivning

Stigfjorden är bland annat ett Natura 2000-område som utgörs av ett stort, mestadels grunt och skyddat vattenområde mellan Orust och Tjörn. I området ingår dessutom ett stort antal mindre skär och öar som bildar en omsluten skärgård i fjorden. Stigfjorden står i förbindelse med Västerhavet genom de trånga sunden Strömsund och Lyresund och med Askerö- och Halsefjorden i öster genom den smala djuprännan Skåpesund. Fjorden saknar egentliga trösklar i dessa passager och kännetecknas till större delen av grunda lerbottnar. Områdets naturvärden utgörs främst av det stora skyddade vattenområdet med dess mosaik av mycket varierande naturtyper som grunda marina mjukbottnar med bland annat ålgräsängar och naturliga musselbankar, salta strandängar, kala eller bevuxna bergsklippor och bördiga skalgrusblandade sprickdalgångar. De varierande naturtyperna bildar sammantaget ett stort unikt marint naturområde. Stigfjordenområdet har även höga landskapliga kvaliteter och är ett mycket välfrekventerat och populärt område för friluftslivet. Stigfjorden är ett viktigt vinterbetesområde för flyttande fåglar. Det är av stor betydelse som uppväxtområde för fisk och ryggradslösa djur samt ett viktigt flytt-, häcknings- och ruggningsområde för fåglar. Här förekommer bland annat ljunpipare, grönbena och brushane.

Sångsvanen förekommer talrikt vintertid liksom havsörn som rastar i Stigfjorden under vintern. Ålgräsängarna på grunda mjuka ler och sandbottnar är

av stor betydelse för reproduktion av olika fiskarter. Tidigare inventeringar inom Stigfjordenområdet har visat på ansevärd naturvärden. Av stort vetenskapligt intresse är de vidsträckta fälten av ålgräs (*Zostera marina*) som karakteriserar fjordens grunda partier och som utgör miljön för ett artrikt ekosystem. Dessa bottenarter utgör viktiga näringsplatser för fågellivet. Kalvfjorden räknas som en av de rikaste fågellokalerna i sitt slag utefter hela svenska västkusten. Flacka välutbildade strandängar, som vanligen utgör en god miljö för vadarfåglar, ansluter på åtskilliga ställen till grundbottnarna.

Flora och fauna**Hotade arter:**

Saltmålla EN 2002, dvärgbandtång VU2003, dvärglin VU 2003, loppstarr VU 1989, ljungögontröst VU1989, smal käringtand NT 2002, marrisp NT 2002.

Fåglar:

Havsörn, ljunpipare, brushane, grönbena, fisktärna.

Exempel på bevarandemål för området

Upprätthålla gynnsamma förhållanden för marin flora och fauna inom de grunda bottenområdena samt bibehålla häcknings-, rast- och övervintringsförhållanden för utpekade fågelarter såsom havsörn, brushane, ljunpipare, grönbena och fisktärna.

Planer, skydd och dokumentation**Områdesskydd:**

- Natura 2000-område (Stigfjorden), enligt 4 kap MB
- Naturvårdsområde/naturreservat (Stigfjorden).

Hushållningsbestämmelser:

- Riksintresse Naturvård (Stigfjorden), enligt 3 kap 6§ MB
- Fredningsområde för fisk.

Övrig dokumentation:

- Ramsarkonventionen. 1971. Skydd av internationellt värdefulla våtmarker.
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn (klass 1-3 på objekt nr 86-90, 94, 115-116, 118)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1995. Värdefulla odlingslandskap i Göteborgs och Bohuslän: *Bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden*. (Klass N2K2, omr 19-05)
- GF Konsult AB. 1999. Ingår i *Natur på Tjörn*, Bedömning av naturområden på Tjörn – förslag till avgränsningar (gården Åker) eller ingår i objekt nr 3
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003 (RN2 Stigfjordenområdet)

2 Kälkerön

➤ Klass 1

Naturvärdesbedömning

Ön utgörs av en mosaik av hållmarker, lövskogar, gamla åkermarker, betesmarker och mindre partier av havsstrandängar. Inom området, i dalgångarna, förekommer allt från rika fukthedar/fuktängar till kalkrika torrängar. Området har stor betydelse för det rörliga friluftslivet.

Beskrivning

Kälkerön är en av de större öarna i Stigfjorden och domineras av bergsterräng med sprickdalar. Ön utgörs av en mosaik av hållmarker, lövskogar, gamla åkermarker, betesmarker och mindre partier av havsstrandängar. Inom området, i dalgångarna, förekommer allt från rika fukthedar och fuktängar till kalkrika torrängar. Den ovanliga lundväxten löktrav växer i randlövskogen. Vid den östra viken återfinns rikligt med kustarun, smultronklöver och havsnarv. I kanten mot skogen förekommer sötvedel och vädtklint. Trädsiktet utgörs av stora, grova ekar, askar och tallar, men även av rönn, björk och al, som är lokaliserade till bergslutningarna och de fuktiga partierna. Ön är numera obebodd, men ett ödehus, några husgrunder och planterade träd vittnar om tidigare bosättning. De otaliga vikarna bildar bra naturhamnar och badställen. Ön inbjuder i hög grad till

strövtåg och upptäcktsfärder och har ett stort värde för friluftslivet. Goda möjligheter till fiske finns.

Flora och fauna

Hotade arter:

Loppstarr VU 1989, strandpadda EN 1975.

Planer, skydd och dokumentation

Områdesskydd:

- Natura 2000-område (Stigfjorden), enligt 4 kap MB
- Naturreservat Kälkerön

Områdesbestämmelser:

- Riksintresse Naturvård (Stigfjorden)

Övrig dokumentation:

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Klass 2 på objekt nr 114)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1995. Värdefulla odlingslandskap i Göteborgs och Bohus län: Bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden (klass N2K1, omr 19-02).
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

3 Sundsby kile

➤ Klass 1

Naturvärdesbedömning

Vattenmiljön med värdefulla grundområden för dels det marina livet, dels för fågelfaunan. Stränderna är mestadels oexploaterade med naturvärden knutna till främst odlingslandskap och ädellövskog. Till exempel ekskogen vid Kalvs kile utgör ett gott exempel på randlövskog med klen till medelgrov ek. Ekskogen vid Sörgård består av enstaka mycket grova ekar i ett blandat skogsbestånd med barr. Området har stor betydelse för landskapsbilden.

Beskrivning

Skogstypen i området domineras av ekskog. Strukturelementen består bland annat skogsbryn, branta men låga, sydvända bergväggar samt enstaka träd med bohål. Skogsbestånden domineras av medelgrov till grov ek. Busksiktet utgörs av hassel och rönn. Enligt GF består de södra delarna av Lilla Askerön av ett varierat och kuperat landskap där i huvudsak barrskogsbevuxna höjder som Flöjelberget och Järnberget övergår i randzoner med ädellöv. Väster om Flöjelberget finns en myr med öppna vattenspeglar.

En nyckelbiotop finns i området?

Utanför lövskogen breder ett relativt välbetat kulturlandskap ut sig. En del kulturvallar ligger nedanför Sörgård och vid Kalvs kile. Vid Angersnäse kile finns utbredda betade havsstrandängar och betesbackar. I väster utgörs vegetationen av klippedar och fickor med tallskog eller blandskog som domineras av björk.

Flora och fauna

Hotade arter:

Kustgentiana EN 2003, axfräne EN 1994, borstsäv EN 2002, saltmålla EN 2002, västkustros EN 1997, dvärgbandtång VU2003, dvärglin VU 2003, fältgentiana VU 2003, loppstarr VU 1989, granspiraNT 1989, berguv NT skogsduva NT, mindre hackspett NT.

Signalarter/fridlysta arter:

Lind S, fällmossa S, guldlockmossa S

Planer, skydd och dokumentation

Områdesskydd:

Naturreservat (Stigfjorden)

Områdesbestämmelser:

- Riksintresse Naturvård (Stigfjorden)
- Fredningsområde för fisk

Övrig dokumentation:

- Ramsarkonventionen. 1971. Skydd av internationellt värdefulla våtmarker.
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn (klass 1–3 på objekt nr 120–123)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun (klass 2, objekt nr 90–92).
- Skogsvårdsstyrelsen. 2003. Nyckelbiotopsinventering Västra Götaland, sammanställning 1993–2003, (07B 9c, omr 04)

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1995. Värdefulla odlingslandskap i Göteborgs och Bohuslän: bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden (klass N1K1–N2K1, omr 19–01 och 19–03).
- GF Konsult AB. 1999. Ingår i *Natur på Tjörn*, Bedömning av naturområden på Tjörn – förslag till avgränsningar (gården Åker) eller i objekt nr 1
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003 (RN1 Strandnära områden)

4 Mjörn**➤ Klass 1****Naturvärdesbedömning**

Inom området återfinns de karakteristiska bohuslänska randlövskogarna. Området utgör ett av länets allra bästa exempel på betade ekhags- och lövskogsmiljöer och variationsrikedomen är stor. Ädellövskogarna runt Sundsby säteri hyser en mycket rik kryptogamflora med flera rödlistade arter. I området finns grova jätteekar med god potential för bland annat hålträdslevande skalbaggar. Området vid Ängholmen och Hästholmen är mycket vackert och tilltalande med sin mosaik av betad lövskog, betad barrskog, betade havsstrandängar samt mer öppna betesmarker.

Beskrivning

Området vid Sundsby utgör ett gott exempel på randlövskog med klen till medelgrov ek. Området har stor betydelse för landskapsbilden. Området utgör ett av länets allra bästa exempel på betade ekhags- och lövskogsmiljöer och variationsrikedomen är stor. I området finns grova jätteekar med god potential för bland annat hålträdslevande skalbaggar. Ädellövskogarna runt Sundsby säteri hyser en mycket rik kryptogamflora med flera rödlistade arter. Området har också ett rikt innehåll av naturtyper, vegetationstyper och växtarter som är knutna till naturliga betesmarker. Inom området förekommer allt från fuktiga strandängar till torra näringsrika backar.

På öarna Ängholmen och Hästholmen finns en mosaik av betad lövskog, betad barrskog, betade havsstrandängar samt mer öppna betesmarker. Området är mycket vackert och tilltalande och har ett rikt innehåll av naturtyper, vegetationstyper och växtarter knutna till naturliga fodermarker. Bland kärlväxterna märks kustarun, stagg, korallrot, kattfot vildlin. Området hyser ett rikt fågelliv, häger, skogsduva. Vintertid uppehåller sig kungsörn och havsörn inom området.

Flora och fauna**Hotade arter:**

idegran NT 1988, granspira NT 1989, stiftklotterlav VU 1996, ädelkronlav VU 1995, pulverädellav VU, liten sönderfallslav VU, musselav NT 1998, lunglav NT 1998, almlav NT 1996, grå skårelav NT 1995, blek kraterlav NT 1996, orangepudrad klotterlav NT 1996, grymig lundlav NT, skuggorangelav NT, raggtaggsvamp EN 1980, lömsk fingersvamp VU 1982, gulbrämad flugsvamp VU 1980, gyllensopp VU 1980, bokspindling VU, gaffelriska NT 1977, mjölmusseron NT 1984, Hygrophorus unicolor NT 1982, blekticka NT 1974, ekskinn NT 1986, jättekamskivling NT 1977, bronssopp NT 1989, cinnoberspindling NT 1997, korallticka NT 1984, lundvaxskivling NT 1980, rutkremla NT 1985, rutskinn NT, mindre hackspett NT, berguv NT 1989, skogsduva NT, nattskärva VU

Signal/fridlysta arter:

Nästrot S, särläka S, svart trolldruva S, tandrot S, kambräken S, lind S, ormbär S, blåsippa S, lundelm S, murgröna S, platt fjädermossa S, grov baronmossa S, åkergroda EU

Exempel på bevarandemål för området

Upprätthålla gynnsamma förhållanden för marin flora och fauna inom de grunda bottenområdena samt bibehålla häcknings-, rast- och övervintringsförhållanden för utpekade fågelarter såsom havsörn, brushane, ljunpipare, grönbena och fisktärna.

Planer, skydd och dokumentation**Områdesskydd:**

- Natura 2000-område (Sundsby)
- Naturresevat (Sundsby)

Hushållningsbestämmelser:

- Riksintresse Naturvård (Stigfjorden–Halsefjorden)
- Riksintresse Friluftsliv

Övrig dokumentation:

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövsskogar i Tjörns kommun. (Klass 1–3, objekt nr 49–52, 63–67, 75–89)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Klass 1, objekt nr 119)
- Skogsvårdsstyrelsen. 2003. Nyckelbiotopsinventering Västra Götaland, sammanställning 1993–2003. (07B 9b, omr 02, 04–05, 07–09, 11, 14, 16–17)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1995. Värdefulla odlingslandskap i Göteborgs och Bohus

län: bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. (Klass NIK1, omr 19–1)

- GF Konsult AB. 1999. Ingår i *Natur på Tjörn*, Bedömning av naturområden på Tjörn – förslag till avgränsningar (gården Åker)
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003 (RN5 Sundsby, RK1)
- Ingår i serien *Upplev Tjörn*
- Föreningen Bohusläns Flora. 2006. *Botaniska utflykter i Bohuslän*.

5 Björshuvudet**➤ Klass 1****Naturvärdesbedömning**

Relativt branta, sydvända bergpartier omgivna av randlövsskogar söder om Alviken vid Halsbäck. Underlaget är bitvis skalgrusrikt. Stor betydelse för landskapsbilden och för det rörliga friluftslivet.

Beskrivning

Inom området finns almskog, ekskog samt triviallövskog med ädellövinslag. Medelgrov ek dominerar de högre partierna med ett rikligt inslag av grov alm i de lägre partierna. Ask, al och björk dominerar triviallövslogen, men även rena albestånd förekommer. Strukturelement består bland annat av branta höga, sydvända bergväggar. Underlaget är bitvis skalgrusrikt. Rikligt förekomst av hållmarker.

Flora och fauna**Hotade arter:**

Kustgentiana EN 2003, fältgentiana VU 2003, loppstarr VU 1989, honungsblomster VU 2002, liten kärrmaskros VU 2003, ljungögontröst VU 2002, granspira NT 2003, strandvallmo NT 2003, berguv NT 1996

Signalarter/fridlysta arter:

Collema sp S, lönnlav S, glansfläck S, sumpgentiana F 1989, kärrknipprot F 2003, St Pers nycklar F, sötvedel, nässelklocka, blåsippan S, murgröna S.

Exempel på bevarandemål för området

Upprätthålla gynnsamma förhållanden för marin flora och fauna inom de grunda bottenområdena samt bibehålla häcknings-, rast- och övervintringsförhållanden för utpekade fågelarter såsom havsörn, brushane, ljungpipare, grönbena och fisktärna.

Planer, skydd och dokumentation**Områdesskydd:**

- 2007. Arbete med bildande av naturreservat pågår.

Hushållningsbestämmelser:

- Riksintresse Naturvård (Stigfjorden–Halsefjorden), enligt 3 kap 6§ MB
- Riksintresse Friluftsliv

Övrig dokumentation:

- Fredningsområde Fiske
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövsskogar i Tjörns kommun. (Klass 2, objekt nr 32)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Klass 1–2, objekt nr 66–67, 113)
- NBO
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 2000. Inventering av våtmarker i före detta Göteborgs- och Bohuslän. (Klass 1, omr 07A 8j 01)
- Skogsvårdsstyrelsen. 2003. Nyckelbiotopsinventering Västra Götaland, sammanställning 1993–2003, (07A 8j, omr 01)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1995. Värdefulla odlingslandskap i Göteborgs och Bohus län: Bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. (Klass N1K2, omr 19–6)
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003 (RN3 Halsbäck–Björshuvud)
- SNF prolister

6 Björholmen

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Området består till stor del av kustnära betesmosaik med vindexponerade klippor och inkluderar rika tångbälten i väst, grundområdet Kårsund med värdefulla bottnar för fiskproduktion och små strandängar av betydelse för fågellivet.

Flora och fauna**Hotade arter:**

Ängslost EN 2001, ostronört EN 2001, vit kattost VU 2003, orustbjörnbär NT 2003

Planer, skydd och dokumentation**Områdesskydd:**

- Del av naturreservatet Stigfjorden

Hushållningsbestämmelser:

- Riksintresse Naturvård (Stigfjorden-Halsefjorden)
- Riksintresse Friluftsliv

Övrig dokumentation:

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Klass 1 och 3, objekt nr 64–65)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1995. Värdefulla odlingslandskap i Göteborgs och Bohuslän: Bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövården. (Klass N1K2, omr 19–06)
- GF Konsult AB. 1999. Ingår i *Natur på Tjörn*, Bedömning av naturområden på Tjörn – förslag till avgränsningar.
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003 (RN18)

7 Klövedal

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Stort område som inrymmer mycket otillgängliga berg, klippstup, våtmarker, beteshagar, skalgrusbankar, ekskog, klubbaskog och barrskog. Objektet utgör ett av de viktigare områdena i Tjörns kommun eftersom det hyser den unika bohuslänska randlövskogen. Randlövskogen har mycket stort bevarandevärde ur natur- och kulturvärdesynpunkt. Området är av stor betydelse för landskapsbildningen.

Beskrivning

Skogstypen i området domineras av ädellövskog med inslag av ek. Dessa växer längs bergssidorna och utgör så kallad randlövskog. Strukturelement består bland annat av klippbranter och död ved. Området är relativt stort och inrymmer mycket otillgängliga berg, klippstup, våtmarker, beteshagar, skalgrusbankar, ekskog, klubbaskog och barrskog. Anmärkningsvärt är det stora inslaget av ädellövskog och stora inslaget av skalgrusbankar. Inom området finns intressant flora- och faunainslag. På grund av det otillgängliga läget är flera av skogsbestånden mer eller mindre orörda samt har ett stort inslag av död ved. Landskapet beskrivs av GF som bitvis storslaget.

Flora och fauna**Hotade arter:**

Ängslost EN 2002, kustgentiana EN 2002, knippnejlika EN 2003, klätt EN 1975, honungsblomster

VU 1997, källgräs VU 1996, ljungögontröst VU 1995, loppstarr VU 1989, ängsgentiana VU 1990, granspira NT 2003, paddfot NT 2003, fläderlundlav VU 1993, violettgrå porlav VU 1993, skirmossa VU 1973, mur-lansmossa VU 1995, grusnervmossa VU 1999, stor bandmossa NT, skogsduva NT 1989, mindre hackspett NT 1996, skogsduva NT 1989, nattskärva VU

Signal/fridlysta arter:

Blåsippa S, lind S, murgröna S, ormbär S, vippärt S, lundelm S, gullviva F, glansfläck S, slanklav S, traslav S, lönnlav S, fällmossa S, Porella sp S, stubbspretmossa S, trubbfjädermossa S, guldlöckmossa S, klippfrullania S

Planer, skydd och dokumentation**Områdesskydd:**

- Delvis av naturreservat

Hushållningsbestämmelser:

- Delvis av Riksintresse Naturvård (Stigfjorden-Halsefjorden)
- Delvis av Riksintresse Friluftsliv

Övrig dokumentation:

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövsagogar i Tjörns kommun. (Klass 1–3, objekt nr 25–31, 33–46, 60–62)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Klass 1–3, objekt nr 68–70, 72–73)

- Skogsvårdsstyrelsen. 2003. Nyckelbiotopsinventering Västra Götaland, sammanställning 1993–2003, (07A 8j, omr 02–07 och 07B 8a, omr 06–08, 10–11)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1995. Värdefulla odlingslandskap i Göteborgs och Bohuslän: bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. (Klass N1K1–2, omr 19–06 och 19–08)
- GF Konsult AB. 1999. Ingår i *Natur på Tjörn*, Bedömning av naturområden på Tjörn – förslag till avgränsningar.
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003 (RN2 Stigfjorden, RK4 Toröd)
- SNF priolista
- Sumpskogsinventeringen

8 Kaurö

➤ Klass 1

Naturvärdesbedömning

Fågelskyddsområde. I området häckar stundtals labb och där finns en i övrigt artrik fågelfauna.

Beskrivning

Området består av ett antal små öar och kala skär, strax norr om Härön.

Planer, skydd och dokumentation

Områdesskydd:

- Fågelskyddsområde

Hushållningsbestämmelser:

- Riksintresse Naturvård (Härön–Breviks kile)

9 Grönskären

➤ Klass 1

Naturvärdesbedömning

Området är en av västkustens mest värdefulla lokaler för den starkt utrotningshotade strandpaddan/stinkpaddan. I Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för arten bedöms över 500 vuxna individer finnas i området.

Beskrivning

Området består av ett antal små öar och kala skär, strax väster om Härön. Ingick i ett projekt *Västsvenska småvatten* då groddjur inventerades. Här återfinns bland annat strandpadda.

Flora och fauna

Hotade arter:

Strandpadda EN 1997

Planer, skydd och dokumentation

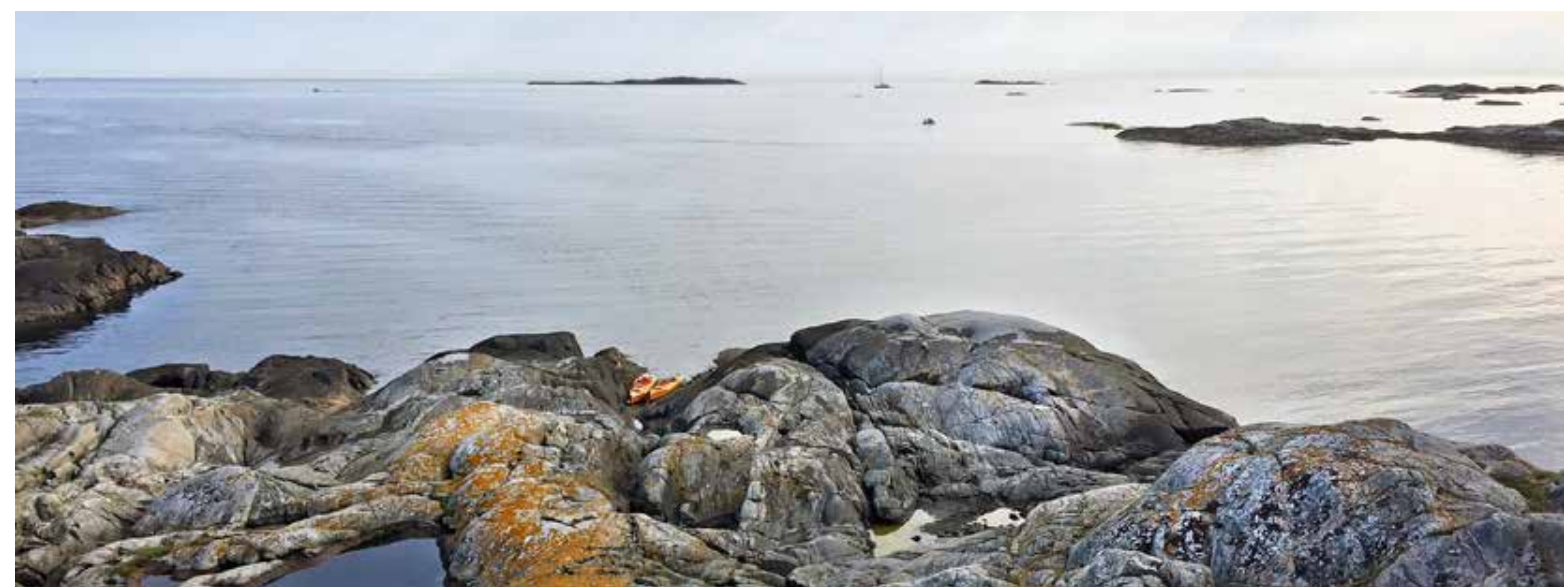
- Objekt nr 8, klass 3, Länsstyrelsens lövskogsinventering 1989. Projekt *Västsvenska småvatten*

Hushållningsbestämmelser:

- Riksintresse Naturvård (Härön–Breviks kile)

Övrig dokumentation:

- Göteborgs naturhistoriska museum. 1997. *Västsvenska småvatten*
- SNF Prioriteringslista
- Naturvårdsverket. 2000. Åtgärdsprogram för bevarande av stinkpadda.

10 Härön

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Området är ett av de mest unika och välbevarade odlingslandskapen som var mycket vanliga på 1800-talet längs Bohuskusten, men som idag är nästan helt försvunnet. Här finns slätterängar, hagar, åker, mosaikartade öppna utmarksbeten, klippor och betade strandängar. Ön är rik på hävdgynnade arter. Grundområdena, framförallt i Härö båg har stor betydelse för den marina naturmiljön och utgör viktiga reproduktionsområden för olika fiskarter. De är också av stor betydelse för vadande fågelarter.

Beskrivning

Området ligger strax utanför norra delen av Tjörn, är en av de mest unika och välbevarade kustkulturmarkerna längs Bohuskusten. Här finns både äng, hage, åker, mosaikartade utmarker, klippor och betade strandängar. Härön är en god representant för det landskap som på 1800-talet var mycket vanligt längs Bohuskusten, men som idag är nästan helt försvunnet. Ön är rik på hävdgynnade arter, såsom marrisp, granspira, kärrknipprot, kattfot, hirsstarr, bockrot, vildlin, höskallra, ängsskallra, darrgräs, spåtistel, klockljung, jungfulin, jungfu Marie nycklar, svinrot, gullviva med flera. Härön präglas i stort av trädfri hällmarksnatur och genomkorsas av dalgångar med lösa jordarter. Man kan tydligt se gränserna mellan utmarker och inägomarker. Utmarkerna karakteriseras huvudsakligen av hällmarker och hedkomplex, kärr och vattensamlingar.

Inägorna består av åkermarker, olika typer av ängsmarker, åkerrenar och brynvegetation. Människans nyttjande av naturen har präglat landskapet genom århundraden och de hårda förhållandena på Bohuskusten tvingade folket till mångsyssleri och småskalighet, jordbruket var till exempel ofta kombinerat med fiske. Markerna nyttjades hårt och under en period var stora delar av landskapet i Bohuslän nästan trädlöst.

Man hade djuren på bete i hällmarkerna och odlade vinterfoder och grödor på inägorna. Ute i skärgården var det brist på ved och det bidrog ytterligare till att landskapets öppenhet. Speciellt gården *Ängen* har tills nyligen varit ett jordbrukslandskap i drift med åkerbruk och slätter så gott som uteslutande med ålderdomliga metoder och arbetssätt. Dessa hävdmetoder har gett ett kulturlandskap med rik biologisk mångfald, historisk kontinuitet och tilltalande landskapsbild.

Härön ligger i en moränfattig region men en del finns som kvarliggande block och sten. Havssediment finns i klippskrevorna, ofta med inslag av skal (skaljord). Jordarter bildas fortfarande (vittringsjord och torv av olika slag). Öns högsta partier når en höjd av cirka 30 meter över havet. Grundområdena, framför allt i Härö båg har stor betydelse för den marina naturmiljön och utgör viktiga reproduktionsområden för olika fiskarter. De är också av stor betydelse för vadande fågelarter.

Flora och fauna**Hotade arter:**

Ängslosta EN 1996, loppstarr VU 1989, dvärglin VU 2001, ljungögontröst VU 2002, knutört VU 2002, hartsmanstarr VU 2002, prickstarr VU 2001, marrisp NT 1989, granspira NT 2003, paddfot NT 2002

Signal/fridlysta arter:

Ängsnycklar F 1989, kärrknipprot F

Planer, skydd och dokumentation**Områdesskydd:**

- Naturreservat (Härön)

Hushållningsbestämmelser:

- Riksintresse Naturvård (Härön–Breviks kile)
- Riksintresse Friluftsliv

Övrig dokumentation:

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Klass 1, objekt nr 61)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1995. Värdefulla odlingslandskap i Göteborgs och Bohuslän: bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. (Klass N1K1, omr 19-07)
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003 (RN2 Stigfjorden, RK4 Toröd)
- Naturvårdsverket. 1997. Sveriges finaste odlingslandskap – Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet, etapp 1 (Rapport 4815)

11 Ängeviken

➤ Klass 2

Naturvärdesbedömning

Småkuperat hållmarkslandskap med öppen hagmark och havsstrandäng. Rik, varierad flora. Hävdad kustnära betesmosaik.

Beskrivning

Ängeviken ligger mellan Kyrkesund och Björholmen i ett småkuperat hållmarkslandskap. Området består av en smal före detta havsvik som omges av skalgrusbankar. Betesmarken domineras av havsstrandängen med en väl utvecklad vegetation av arter som salttåg, gåsört, krypven, gulkämpar och smultronklöver.

Flora och fauna

Hotade arter:

Ängslost EN 2002

Planer, skydd och dokumentation

Hushållningsbestämmelser:

- Riksintresse Naturvård (Härön–Breviks kile)

Övrig dokumentation:

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Klass 2, objekt nr 62)
- Jordbruksverket. 2008. TUVVA-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

12 Viks Ödegärde

➤ Klass 2

Naturvärdesbedömning

Små betade gräsrika bergsprickor med en rik, betesgynnad och kalkpåverkad flora. Hävdad kustnära betesmosaik.

Beskrivning

Småkullig, skalgrusrik, torr till frisk mark med relativt rik flora.

Flora och fauna

Darrgräs, gulmåra, gökblomster, hirsstarr, jungfru Marie nycklar, prästkrage, skallrearter, vildlin, älggräs, ängshavre, ängsvädd.

Planer, skydd och dokumentation

Övrig dokumentation:

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Klass 3, objekt nr 63)
- Jordbruksverket. 2008. TUVVA-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

13 Skogsborg

➤ Klass 3

Naturvärdesbedömning

Ett relativt homogent område som tillsammans med omgivande lövbestånd utgör ett mycket gott exempel för skogstypen. Betydelse för landskapsbilden.

Beskrivning

Lövskogsbård utmed sydsluttning strax nordost om Sunna. Delvis av krattektyp.

Flora och fauna

Uppgift saknas.

Planer, skydd och dokumentation

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun. (Objekt nr 24, klass 3)

14 Toftenäs, Breviks och Säby kilar

Klass 1

Naturvärdesbedömning

För det marina livet viktiga grunda havsområden samt anslutande kulturlandskap som pekats ut som nationellt värdefullt. Öarna och uddarna, som till stor del är betade, har stor betydelse för fågelliv och växter. De större sammanhängande partierna med betade havsstrandängar är bland de mest värdefulla i Bohuslän. Området har stor betydelse för landskapsbilden samt för det rörliga friluftslivet genom upplevelsen av en relativt oexploaterad kuststräcka.

Beskrivning

Objektsområdet sammanfaller med Natura 2000-området Breviks kile. Natura 2000-området omfattar naturreservatet Breviks kile och naturvårdsområdena Toftenäs och Säby kile. Hela området ligger inom riksintresse för naturvård och friluftsliv. Landmiljöerna inom området utgör också nationella bevarandemråden med odlingslandskapets natur- och kulturvärden. Säby kile ligger också till största delen inom riksintresse för kulturmiljövård för områdets kulturlandskap med ålderdomlig form. Södra delen av Breviks kile utgör fågelskyddsområde och tillträdesförbud råder under tiden 1 april–15 juli utanför särskilt anvisad gångstig eller utsiktsplats. Utöver Natura 2000-området så ingår området kring Sunnaholme, Halvorsholmen, S:t Olofs Valar samt Säby Brog.

Breviks kile med omgivande markområden på västsidan av Tjörn har skyddats bland annat på grund av sin betydelse för fågellivet. Här finns goda häcknings-, rast- och övervintringsmöjligheter för många arter som är beroende av grunda havsvikar och betade strandängar. Speciellt utnyttjas den grunda viken av rastande vadare som storspov, gluttsnäppa och brushane. Tidigare har även sydlig kärrsnäppa förekommit men arten är inte påträffad sedan 1989, trots att havsstrandängarna har den potential som krävs för arten. Under våren och senhösten rastar också simänder och svanar här. Vegetationen utgörs av typiska havsstrandararter som till exempel glasört, salttåg och gulkämpar. På fuktig ängsmark växer en högvuxen ört- och gräsflora med bland annat kärrtörel, kvanne och fackelblomster. Ovanför strandängarna vidtar torrare marker. Där finns bland annat gullviva, mandelblom och tjärblomster. På sydsidan av Breviks kile finns en bergsknalle med sydvänd randlövsskog vid Ranneberg. Beståndet domineras av medelgrov till grov ek men det förekommer ett visst inslag av medelgrov björk och alm samt några enstaka klana aspar. Buskskiktet utgörs av rönn, nyponros och slån. Detta område finns med i lövskogsinventeringen 1989 (nr 09). Strukturelement utgörs av skogsbryn och branta men låga, sydvända bergväggar.

Området Toftenäs omfattar förutom själva Toftenäs också delar av Utänge ö, Säby ö samt Toftö. Det gränsar till reservaten Breviks kile och Säby kile. Områdena är starkt kuperade. Mäktiga bergsryggar i väst-östlig riktning med sprickdalar dominerar landskapsbilden. De kala bergsryggarna är formade av vittring och erosion. Strand- och grundområdena har en rik flora och ett varierat fågelliv. Området kring Toftenäshalvön utgörs av ett vackert kulturlandskap genom småskaligt jordbruk som bedrivs i dalgångarna. De norra strandpartierna består av betade havsstrandängar och grunda näringsrika bottnar. Området är viktigt för det rörliga friluftslivet då det utgör ett attraktivt närströvsområde, norr om Skärhamn. Floran är slätter- och betesgynnad.

Säby kile omfattar den nordostliga delen av området, norr om Breviks kile. Hela viken är grund och den omges av strandängar och andra betesmarker. Floran är rik och här hittar man bland annat den vackra kustarun (*Centaurium littorale*). I den inre delen av kilen mynnar Mabäcken och Säby ån, som är havsöringförande. Vattenområdet i Säby kile karaktäriseras av mjukbottnar med framför allt natingarter och alger. Kilen är därför viktig som reproduktions- och uppväxtplats för många fiskarter. Området har också ett stort värde som rast- och födosöksplats för många fågelarter.

Området vid S:t Olofs valar utgörs av klippedar, grunda vattenområden med många små skär och två lite större öar med botaniska värden. Fastlandsdelen har störst betydelse som relativt oexploaterat område, vilket utgör en övergång till den orörda skärgården. Kring badet vid Linneviken finns buskrika marker med inslag av skalgrus. Linneviken innehåller en rik kalkberoende flora. Området har börjats att restaureras. Sunnanö och Halvorsholmen utgörs av klipp- och gräsheddar med inslag av kärr och strandängar. Botaniska värden finns knuten till tidigare beteshävd samt till rikkärr. Öarna är utpekade som värdefullt odlingslandskap med natur- och kulturvärden.

Området vid Säby Brog inrymmer ett stort område med karga berg, klippstup, våtmarker, beteshagar och skogsmarker. Betesmarkerna har höga naturvärden. Ängsmarkerna är mycket varierade med såväl fuktiga som torra förhållanden, med inslag av skalgrus. Delar är välhävda. Skogarna i området är relativt unga blandlövsskogar eller planterade granskogar. Området är utpekat värdefullt odlingslandskap med natur- och kulturvärden.

Flora och fauna

Saltmålla EN 1996, knippnejlika EN 2002, kustgentiana EN 1989, sandmålla EN 1994, bågstarr EN 2002, ängslosta EN2002, fältgentiana VU 1989, liten kärmaskros VU 2003, dvärglin VU 2003, ljungögontröst VU 2003, källgräs VU 2002, prickstarr VU 2001, loppstarr VU 2003, granspira NT 2003, fläckmaskros NT 2003, sydlig kärrensäppa EN 1989

Sumpgentiana F, St Pers nycklar F, vippärt S, blåsippan S

Planer, skydd och dokumentation

Områdesskydd:

- Natura 2000-område (Breviks kile-Toftenäs)
- Naturreservat Breviks kile
- Naturreservat Toftenäs
- Naturreservat Säby kile

Hushållningsbestämmelser:

- Riksidrotts Naturvård (Härön-Breviks kile)
- Fredningsområde fisk

Övrig dokumentation:

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskegar i Tjörns kommun. (Objekt nr 9, 59, klass 2)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Obj nr 27-30, 40-42, 75-81, klass 1-3)

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 2000. Inventering av våtmarker i före detta Göteborgs- och Bohuslän, (omr 07A7J 01, klass 1, omr 07B8A 01, klass 3).
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1995. *Värdefulla odlingslandskap i Göteborgs- och Bohuslän: bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden*. 19-08, kl N1K1
- GF Konsult AB. 1999. Ingår i *Natur på Tjörn*, Bedömning av naturområden på Tjörn - förslag till avgränsningar.
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003, (RN 7 St Olofs Valar med mera, RN8 Säby Kile med mera, RN1 Strandnära områden, RN10 Toftenäs).
- Föreningen Bohusläns Flora. 2006. *Botaniska utflykter i Bohuslän*.
- SNF priolista.
- Skogsvårdsstyrelsen. 2008. Kartan *Skogens pärlor* med tillhörande naturvårdsinformation. 07B 8a 09.
- Naturvårdsverket. 1997. Sveriges finaste odlingslandskap - Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet, etapp 1 (Rapport 4815).

15 Näset – Hjärterö – Flatholmenskärgården

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Hävdpräglat kust- och skärgårdsområde av stor betydelse särskilt för kustens djur- och växtliv. Rikt fågelliv och sannolikt ett flertal populationer av strandpadda. Särskilt värdefulla ur botanisk synvinkel är yttre och inre Näset. Där finns en rik variation av torrbackar, rikkärr, fattigkärr och strandängar. Den värdefulla fläckvisa rikkärrsvegetationen hyser arter som jungfru Marie nycklar, loppstarr, ängsstarr och slankstarr. I den nordligaste delen av Inre Näset har rika bestånd av kattfot påträffats.

Beskrivning

Öarna och näset ligger som utposter mot Västerhavet och har bitvis en fascinerande geologi. Hjärterön är ganska hög med möjlighet till goda utblickar. Åt norr finns ett stråk med diabasgångar.

Flora och fauna

Loppstarr VU 1989, granspira NT 2003, prickstarr VU 2003, kråkrassing VU 1995, berguv NT 1996,

strandpadda EN 1983.

Planer, skydd och dokumentation**Hushållningsbestämmelser:**

- Riksintresse Friluftsliv

Övrig dokumentation:

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 1, 22–25, klass 1–3)
- GF Konsult AB. 1999. Ingår i *Natur på Tjörn, Bedömning av naturområden på Tjörn – förslag till avgränsningar*.
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003 (RN12 Hjärterön med mera)
- SNF priolista.

16 Häle mosse – Bö tjärn

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Området ingår i kommunens ytvattentäkt kring vilken en skyddszon finns. Bö och Häle mosse är naturskönt med våtmarker omgivna av ett kulturlandskap. Området inrymmer botaniskt värdefulla betesmarker. Betesmarkerna tillsammans med våtmarkerna bedöms ha ett högt till unikt naturvärde. Här återfinns landets enda förekomst av gräset spädlosta (*Bromus pseudosecalinus*).

Beskrivning

Norr om Bö tjärn finns ett mycket vackert naturbetesområde. Området sträcker sig utefter en central dalgång med en rad fornåkrar i söder och kärr och kärrängar norrut. Utefter dalens sidor finns artrika torr- och fuktängar. Berg med hållmarksmosaik ingår också i objektet liksom en sidodalgång. Ett pastoralt område där man kan känna sig förflyttad 100 år bakåt i tiden.

Området består i övrigt bland annat av våtmarker såsom Bö tjärn och Häle mosse, berg med igenväxande hållmarksområden samt betesmarker. Häle mosse har karaktären av kärr med vegetation av bland annat kaveldun. I anslutning till våtmarken finns betesmarker med värdefull flora. I området nordväst om Bö tjärn är betesmarkerna välhåvade med bland annat spåtistel. Skogspartierna domineras av yngre barr- och blandskogar.

Flora och fauna

Spädlosta CR 2003, kustgentiana EN 2002, krypfloka EN 2003, borstsäv EN 2002, klotgräs VU 2002, granspira NT 2003, åkergröda EU 1996.

Övrigt: Madrör, sjöranunkel, spåtistel

Planer, skydd och dokumentation

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 26, 31, klass 1)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 2000. Inventering av våtmarker i före detta Göteborgs- och Bohuslän. (Område 07B 7A 01)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1995. Värdefulla odlingslandskap i Göteborgs och Bohuslän: bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. (omr XX, klass N2K1, N3K2)
- GF Konsult AB. 1999. Ingår i *Natur på Tjörn, Bedömning av naturområden på Tjörn – förslag till avgränsningar*.
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003 (RN18)
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Föreningen Bohusläns Flora. 2006. *Botaniska utflykter i Bohuslän*.
- Göteborgs naturhistoriska museum. 1997. Västsvenska småvatten, Tjörns årsrapport, 1997, arbetsmaterial.

17 Lövskogsparti vid Röa

Klass 3

Naturvärdesbedömning

Vackert vindtuktad liten randlövskog med ek. Bryn och branter förekommer.

Beskrivning

Rand- och sluttningskog norr om Stockevik med klen till medelgrov ek. Mestadels tätt och likformigt. Förutom ek även ung asp och enstaka björkar. Buskskikt av hagtorn, rönn och slån, blir tätare mot brynet.

Flora och fauna

Uppgift saknas.

Planer, skydd och dokumentation

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun. (Objekt nr 1, klass 3)

18 Morik

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Lövskog inkluderande en bäck med nyckelbiotop, på skalgrusjord med ek, asp, björk och al. Insprängd mellan kullar. Skogsbingel och blåsippan och grov fjädermossa förekommer.

Beskrivning

Ravin med blandlövskog. Markerad topografi.

Flora och fauna**Signal/fridlysta arter:**

Blåsippa S, grov fjädermossa S, klippfrullania S

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun. (Objekt nr 3, klass 3)
- Skogsvårdsstyrelsen. 2003. Nyckelbiotopsinventering Västra Götaland, sammanställning 1993–2003, 07A 6j 02 naturlig skogsbäck.
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn (Objekt nr 4, klass 3).

19 Moriks kile

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Grund kile, kantad av värdefullt odlingslandskap med ängs- och hagmarker. Grundområdena är värdefulla uppväxtmiljöer för bland annat plattfisk och är tillsammans med strandängarna av betydelse för fågellivet. Karaktärsarter som revigt saltgräs, gulkämpar och havssälting.

Berguv häckar ibland i området, på Grimsholmen.

Beskrivning

Området består av havsstrandängar, betade kullar, grunt vattenområde och en betad ö i form av bland annat Grimsholmen.

Flora och fauna

Loppstarr VU 1989, dvärglin VU 2001, slätterfibbla NT TUVA 2002

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 2–3, 5–6, klass 2 och 3)
- Jordbruksverket. 2008. TUVA-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1995. *Värdefulla odlingslandskap i Göteborgs- och Bohuslän: bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövården.* (Område 19–12, klass N2)
- Riksintresse F
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003 (RN2 Stigfjordenområdet)

20 Tolleby dalgång

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Värdefullt odlingslandskap med de högsta naturvärdena knutna till den betade bergsfoten vid Olsby damm och till de betade skalgrusbänkarna på Vettebergets västsida. I det förstnämnda området har rika bestånd av slättergubbe påträffats och i det sistnämnda finns både blåsippor och i viss mån kattfot.

Beskrivning

Odlingslandskap som sträcker sig från Olsby damm i öster till Aröd i väster. Dalgången är kantad av vissa värdefulla betesmarker vid fötterna av diverse bergssluttningar.

Flora och fauna

Uppgift saknas

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn.
- Kl 2, Objekt nr 12, 33, klass 2.
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1995. Värdefulla odlingslandskap i Göteborgs och Bohuslän: bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövården. (Område19-13, klass N2K2)

22 Olsby kile – Kuballe kile med mera

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Värdefullt odlingslandskap med havsstrandängar och andra betesmarker med höga botaniska värden samt grund vik med värde för fågel och fisk.

Beskrivning

Havsstrandäng, öppen hagmark, träd- och buskbärande hagmarker med mera.

Flora och fauna

Ängslostas EN 2003, saltmålla EN 2002, dvärglin VU 2003, fältgentiana VU 2003, loppstarr VU 1989, smal käringtand NT 2003, granspira NT 1989, ängsgentiana F 1989, sumpgentiana F 1940

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

Diskussion förs om skydd vid kärret där ängsgentiana finns.

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun. Objekt nr 4, klass 2.
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. Kl 1-3, objekt nr 8-10, 13, 15, klass 1-3.
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker. 1
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1995. Värdefulla odlingslandskap i Göteborgs- och Bohuslän: bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövården. Område?, klass N1K
- Riksintresse för naturvård NO 34 Änghagen
- Naturvårdsverket 1992. Områden av riksintressen för naturvård & friluftsliv (Rapport 4037)
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003. (Ekologiskt särskilt känsligt område enligt SNF)
- SNF priolista kärret

23 Skalgrusbankarna vid Tuveslätt

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Nationellt utpekad äng med rik flora, ställvis skalgruspåverkad, med ett flertal rödlistade arter. Fjällkåpa finns ymnigt.

Beskrivning

Rik flora på skalgrusbankar påverkade av gammal täktverksamhet. Ur den stora skalgrusbanken hämtade man grus till fyller vid 1910–15 års vägbygge mellan Kuballe och Rönnängs brygga. Här har också legat en liten industri för harpning av skalgruset till hönsfoder. Idag hittar du här många kalkälskande växter som till exempel låsbräken, kungsljus och gullviva. I dammarna som bildats trivs salamandrar och andra vattendjur.

Flora och fauna

Borstsäv En 2001, Ijungögontröst VU 1989, flockarun VU 1997, bockrot, darrgräs, fjällkåpa, hirsstarr, jungfrulin, kattfot, knägräs, prästkrage, rotfibbla, spåtistel, stagg, vildlin, ängsvädd

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 2006. Sammanställning på naturreservaten i Tjörns kommun.
- Inventering i samband med reservatsbildning
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 7, klass 1)
- Nationellt utpekad äng/hage NBO Äng och hage Id: 1419007
- Jordbruksverket. 2008. TUVVA-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Ingår i serien *Upplev Tjörn*
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003. (*Ekologiskt särskilt känsligt område enligt SNF*)
- Riksintresse för naturvård Tuveslätt NRO14133

24 Kroken

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Järnek

Beskrivning

Objektet är skyddat som naturminne och utgörs av järnek. Den enda lokalen i ett nationellt perspektiv finns just på Tjörn. Mölnebo-Nedergård.

Flora och fauna

Järnek CR 2006

Planer, skydd och dokumentation

Naturminne

25 Bäckeвик

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Mångformig ädellövrik mogen randlövskog med rik flora.

Flora och fauna

Gullviva F samt några signalarter har påträffats inom området såsom lind, lundelm, glansfläck.

Planer, skydd och dokumentation

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun. (Objekt nr 6a och 6b, klass 2)

26 Paster Noster – skärgården

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Den goda tillgången på hårt bottensubstrat har gett upphov till väl utvecklade algzonerade "rev". Strukturande alger är bland annat av släktena *Fucus* och *Laminaria*. Skärgården utgör ett mycket viktigt reproduktionsområde för måsfåglar, tärnor och säl (knubbsäl) liksom hummer och krabba. Bergrunden har ett betydande geologiskt intresse.

Beskrivning

Pater Noster-skärgården är ett stort marint utskärsgårdsområde med många små skär, holmar och öar. Den goda tillgången på hårt bottensubstrat har gett upphov till väl utvecklade algzonerade "rev". Strukturande alger är bland annat av släktena *Fucus* och *Laminaria*. Skärgården utgör ett mycket viktigt reproduktionsområde för måsfåglar, tärnor och säl (knubbsäl) liksom hummer och krabba. Pelagiska fiskar som makrill och skarpsill uppträder periodvis i området i betydande omfattning. Området är känsligt för trålning och andra bottenomlagrande aktiviteter. Med sitt öppna utsatta läge är det också känsligt för oljeutsläpp. Under sälarnas och fåglarnas känsligaste reproduktionsfas är området känsligt för intensivt havanknutet friluftsliv.

Bergrunden har ett betydande geologiskt intresse, vilken till större delen består av gnejser (Stora Le-Marstrandsformationen) med en tydlig bandad struktur. Upprepade magnaintrusioner i gnejsen har gett upphov till talrikt inslag av graniter och diabas från samtida framträngande av två olika magmor i gångar. På Hamneskär finns också tydliga breccior. Dubbelbreccian på Hamneskär är mycket ovanlig i vår berggrund.

Skogstyp: ekskog ÄLL

Strukturelement: Skogsbryn, branta bergväggar och riklig förekomst av hållmarker.

Påverkan: Ingen.

Området består av ett antal kobbar och skär med grunda havsområden.

Flora och fauna

Strandpadda (EN), 1985

Planer, skydd och dokumentation

- Natura 2000-område
- Naturreservat Fågelskyddsområde Riksintresse
- Naturvård Riksintresse Friluftsliv

27 Tjörnekalv – Tjörnehuvud

Klass 3

Naturvärdesbedömning

Karaktäristiskt kustlandskap med förekomst av hotade arter som till exempel glansbräken.

Beskrivning

På Tjörns sydspets ligger detta bergslandskap som gränsar till havet. Flera hotade arter i området.

Flora och fauna

Glansbräken VU 2002, prickstarr VU 2002, strandvallmo NT 2002.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Riksintresse Friluftsliv
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003. (Ekologiskt särskilt känsligt område)

28 Åstol

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Lokal för strandpadda. Dammen i sydöst är den viktigaste miljön att bevara.

Beskrivning

Ö med stor andel exploatering, gammal skärgårdsbebyggelse. Sydöstra delen, med en för strandpaddan viktig damm, är dock mindre exploaterad.

Flora och fauna

Prickstarr VU 2001, strandpadda (EN), 1997

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Göteborgs naturhistoriska museum. 1997. Västsvenska småvatten, Tjörns årsrapport, 1997, arbetsmaterial
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003 (kulturmiljövård)

29 Stora Dyrön

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Många hotade växtarter funna i detta område, bland annat rosenbjörnbär, prickstarr och flockarun.

Beskrivning

Området består av bergssluttningar ner mot havet i sydväst. Förekomst av ädellövträd i klevorna.

Flora och fauna

Rosenbjörnbär EN 2002, prickstarr VU 2003, flockarun VU 2002, glansbräken VU 2002, ljungögongtröst VU 2002, loppstarr VU 2006, desmeknopp S 2006.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Riksintresse Naturvård (Hakefjorden–Marstrandsfjorden–Sälöfjorden)
- Naturvårdsverket 1992. Områden av riksintressen för naturvård & friluftsliv (Rapport 4037)
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003 (högt naturvärde samt ekologiskt särskilt känsligt)
- Föreningen Bohusläns Flora. 2006. *Botaniska utflykter i Bohuslän*.
- Ingår i serien *Upplev Tjörn*.

30 Kärrsön

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Området består av en vacker sluttningsskog på Kärrsön som utgörs av en syd- och en östvettande, brant bergssluttning av gnejs. Underlaget blockrikt i övre delar och i övre delar finns skalgrus. Området karakteriseras av mycket vackra bestånd av ädellövblandskog, vilka utgör mycket goda exempel för skogstypen. Betydelse för landskapsbild. På Skröveln, Getholmen och Lilla Gode finns också intressant flora med bland annat rika bestånd av kattfot.

Beskrivning

Skogstyp: Ädellövblandskog–sluttningsskog. Trädskiktet innefattar huvudsakligen två täta och likformiga bestånd av mogna träd som domineras av medelgrova till grova ekar, almar och askar. Inslag av klen ek finns också. Sparsam föryngring av ask sker. Strukturelement: Inom området finns branta, syd-vettande bergväggar. Det södra beståndet är marken mycket grovblockig. Enstaka lågor förekommer. I de nedre delarna är marken skalgrusrik.

Påverkan: Delar av området betas av hjort.

Flora och fauna

Knippnejlika EN 2002, prickstarr VU 2003, granspira NT 2002, västlig njurlav NT 1980, strutskinlav NT 2002, tandpuppsnäcka EN 1987, berguv NT 1996

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun. Objekt nr 7, klass 1
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. Objekt nr 18–19, klass 2
- Granhogen? klass N2K2, Värde för odlingslandskap?
- Riksintresse Naturvård (Hakefjorden–Marstrandsfjorden–Sälöfjorden)
- Naturvårdsverket 1992. Områden av riksintressen för naturvård & friluftsliv (Rapport 4037)
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003
- SNF priolista

31 Grundområde söder om Kärrsön

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Större delen utgörs av ett karaktäristiskt grundområde av betydelse för plattfisk, torsk och öring. Kombinationen av grundområde och strömsatta områden mellan öarna gör området intressant ur marin synvinkel.

Beskrivning

Området består av ett karaktäristiskt variationsrikt grundområde mellan Kärrsön, Risön och Hättan.

Flora och fauna

Uppgift saknas.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003 (ekologiskt särskilt känsliga områden enligt SNF).

32 Surdal

Klass 2

Naturvärdesbedömning

I området finns grova ekar och lindar.

Beskrivning

Området består av ett område med grov ek utmed öst- och nordsidan av Buråsbergen samt en lövskogsbård med bland annat grova lindar utmed en nordsluttning närmare Valsäng.

Flora och fauna

Här återfinns ett antal signalarter såsom Porella sp, fällmossa, trubbfjädermossa, guldlockmossa, sotlav, rostfläck samt ormbär och murgröna.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun. Objekt nr 56, 58, klass 2
- Skogsvårdsstyrelsen. 2003. Nyckelbiotopsinventering Västra Götaland, sammanställning 1993–2003.

33 Heden

Klass 2

Naturvärdesbedömning

En relativt välhävdad betesmark med förekomst av bland annat skallror och jungfru Marie nycklar.

Beskrivning

Ligger i sluttningarna mellan berg och åker; i söder en sluttande dalgång. Omväxlande fuktängar och enbevuxen frisk-/torräng med inslag av ljunghed.

Flora och fauna

Jungfru Marie nycklar, skallrearter

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

34 Surdals damm

Klass 3

Naturvärdesbedömning

Surdals damm med närmaste omgivning av betesmark har förhållandevis höga naturvärden. Resten av området har mer betydelse för det rörliga friluftslivet.

Beskrivning**Skogstyp:** Strukturelement

GF beskriver området som en vidsträckt bergsplatå som domineras av äldre, gallrad barrskog med inslag av trivallövskog, betesmarker och våtmarker. Området är ett ströv- och rekreationsområde. Vid Surdals damm består omgivningarna av sumpskog med bland annat björk samt av igenväxande betesmarker med inslag skalgrus. Dammen har en relativt igenväxt yta. I dammen finns kranstalger.

Området består av hagmarker, betad skogsmark, kärrartade marker enligt Ängs- och hagmarksinventeringen.

Flora och fauna

Darrgräs, kamäxing. Lekplats för grodor, troligen åkergröda.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (objekt nr 85, klass 3)
- GF Konsult AB. 1999. Ingår i *Natur på Tjörn*, Bedömning av naturområden på Tjörn – förslag till avgränsningar (gården Åker) eller ingår i objekt nr 3
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003 (RN20 Surdals damm)
- SNF priolista

36 Stordal

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Värdena består framför allt av en lövskogsbård med grova till mycket grova ekar i den branta sydsluttningen vid Stordal samt de värdefulla betesmarkerna vid kvarnen med kalkkrävande arter som stor fetknopp och vit fetknopp. Dessutom har rika bestånd med kattfot och jungfrulin påträffats.

Beskrivning

Lövskogsbård i den branta sydsluttningen vid Stordal och omkringliggande ängs- och hagmarker.

Flora och fauna

Ängsvädd, knägräs, stagg, gråfibbla, blåsuga, lågstararter, rotfibbla

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun. Objekt nr 54, klass 1
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. Objekt nr 83-84, klass 1-2
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Skogsvårdsstyrelsen. 2003. Nyckelbiotopsinventering Västra Götaland, sammanställning 1993-2003, 07B 8A 01, *brant*
- Naturvårdsverket. 1997. Sveriges finaste odlingslandskap – Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet, etapp 1 (Rapport 4815), område 19-09, klass N1K2
- Skogsvårdsstyrelsen. 2008. Kartan *Skogens pärlor* med tillhörande naturvårdsinformation (07B 8a01)

37 Haketorp

Klass 3

Naturvärdesbedömning

Relativt ungt lövskogsbestånd med inslag av medelgrov-grov ek.

Beskrivning

Området består av en lövskogsbård i sydsluttning ner mot åker vid Haketorp. Ett något luckigt ungt lövskogsbestånd med inslag av grov ek.

Flora och fauna

Uppgift saknas

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun. Objekt nr 55, klass 3

38 Sydväst om Kållekärr

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Rödvensgräshed med stort inslag av hållmarkstoräng. Inslag av en och nyponros. I små fuktigare partier staggshed.

Beskrivning

Området består av betade hållmarker sydväst om Kållekärr.

Flora och fauna

Backtimjan NH, Svinrot NH TUVAs 2002

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. Objekt nr 92, klass 3
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

39 Valbergshamnera – Valberget

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Naturskönt område med mäktiga bergsformationer och betade kulturmarker. Området är relativt opåverkat av bebyggelse. Klippstupen har troligen en del ornitologiska värden, medan områden med botaniskt värde främst utgörs av de betade hagmarkerna, framför allt de vid Sibräcka då de inrymer fina brynmiljöer. Norr om gården Stora Sibräcka finns ett relativt homogent ädellövbestånd som utgör ett mycket gott exempel för skogstypen. Detta bestånd av ädellövblandskog domineras av medelgrov ask förutom alm, lönn och ek, samt har stor betydelse för landskapsbilden.

Beskrivning

Skogstypen inom området är bland annat ett cirka 1,5 hektar stort område av ädellövblandskog (klass 2). Strukturelement utgörs av klippstup samt en sydvänd bergssluttning norr om gården Stora Sibräcka. GF beskriver att området inrymmer karga berg, klippstup, våtmarker, beteshagar och skogsmarker. De betade hagarna vid Sibräcka och söder om Tyfte damm och i viss mån vid Storemyr och Hartippen i norr är mycket botaniskt intressanta, då de inrymmer fina brynmiljöer. Floran vid Sibräcka är påverkad av skalgrus och därför särskilt intressant. Skogarna i området består av relativt unga blandskogar eller av planterade granskogar. Enligt lövskogsinventeringen utgörs den lövskogsklädda, sydvända bergssluttningen, norr om gården Stora Sibräcka, av ett ungt till moget lövskogsbestånd som domineras av medelgrov ask. Beståndet

är något luckigt med inslag av medelgrov alm, lönn och ek samt grov tall. Riklig föryngring sker av ek, ask, alm och lönn. Buskskiktet består av hassel, nyponros och slån. I ängs- och hagmarksinventeringen består området av betesmosaik av betad skog, kärrstränder och hagmarker.

Flora och fauna

Kustgentiana EN 1989, fältgentiana VU 1989, loppstarr VU 1989, berguv NT 1996, nässelklocka, gullviva.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- 1988. Ingår i Tjörns kommuns *Kulturminnesvårdsprogram*
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun. (Objekt nr 11, klass 2)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 43–44, 49–93, klass 2 och 3)
- GF Konsult AB. 1999. Ingår i *Natur på Tjörn*, Bedömning av naturområden på Tjörn – förslag till avgränsningar.
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003. (RN19 Valberget, RK11 Valbergshamna).
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Svst sumpskogsinventering
- SNF priolista

40 Gläshed

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Hällmarker med inslag av gräsbackar. Hällmarkstoräng, fårsvingeltorräng och en svagt gödselpåverkad friskäng.

Beskrivning

Enbuskrik betesmark vid Gläshed med hällmarker och gräsbackar.

Flora och fauna

Gulmåra, gökblomster, hirsstarr, knägräs, stagg, ängsfryle, blekfryle, svartfryle, ängsvädd, ärenpris TUVAs 2003.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 48, klass 3)
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

41 Tjärna norr

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Denna fina, betade hedekskogen är ett mycket gott exempel för skogstypen. Betydelsefullt för landskapsbilden.

Beskrivning

Skogstypen är ekskog. Strukturelement utgörs av skogsbyn och branta men låga, sydvända bergväggar. Området består i princip av en lövskogstäckt bergkulle som i söder gränsar till betesmarker vid Åseby. Berggrunden utgörs av gnejser och topografin är lätt kuperad inom området. Trädsiktet är mestadels likformigt och ungt lövskogsbestånd med normal slutenhet, och som domineras av klen till medelgrov ek, förutom inslag av klen asp och björk, samt enstaka medelgrov gran och tall. Busksiktet är glest och utgörs av en, hassel, rönn och hallon. Fältsiktet är av ris- och krustäteltyp.

Flora och fauna

Uppgift saknas

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun. (Objekt nr 14, klass 2)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 50, klass 3)
- Jordbruksverket. 2008. TUVA-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

42 Tjärna syd

Klass 3

Naturvärdesbedömning

Torr till frisk hagmark med bland annat hållmarkstorräng och fårsvingeltorräng.

Beskrivning

Området består av öppen hagmark strax söder om Tjärna korsväg.

Flora och fauna

Svinrot NH TUVA 2003.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 50, klass 3)
- Jordbruksverket. 2008. TUVA-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

43 Rävlanda

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Väl utvecklad fårsvingeltorräng. I det södra området finns också en damm med fuktäng av fräken-starrtyp.

Beskrivning

Tre betade bergskullar intill gårdarna i Rävlanda. Omges av höga bergskullar och stora öppna åkermarker.

Flora och fauna

Backtimjan NH TUVA 2003

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 46, klass 3)
- Jordbruksverket. 2008. TUVA-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

44 Kärr` t

➤ Klass 1

Naturvärdesbedömning

Ett mycket homogent, gammalt och estetiskt tilltalande ekbestånd som utgör ett mycket gott exempel för skogstypen och som ger en mycket hög naturvärdesklass. Betydelse för landskapsbilden.

Beskrivning

Skogstypen är ekskog. Strukturelement utgörs av skogsbryn, små låga bergväggar och enstaka träd med bohål. Området består av lövskogklädda bergskullar omgivna av åkrar och betesmarker strax söder om gården Stora Sibräcka. Berggrunden utgörs av gnejser och topografin är låglänt inom området. Trädskiktet består mestadels av ett normalslutet, likformigt och moget till gammalt lövskogsbestånd som domineras av grov ek. I beståndet finns också ett bitvis starkt inslag av klen asp.

Inom området sker riklig föryngring av ek, asp och björk. Buskskiktet utgörs av en, hassel, rönn, nyponros.

Skogsstyrelsen anger området som ett naturvärdesobjekt innehållande *ädellövträd* (07B 7a 01).

Flora och fauna

Nässelklocka

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun.
- Skogsvårdsstyrelsen. 2003. Nyckelbiotopsinventering Västra Götaland, sammanställning 1993–2003, (Objekt nr 07B7a 01)

45 Krossekärr

➤ Klass 2

Naturvärdesbedömning

Hällmarkstorräng med inslag av rödvensgräshed och fårsvingeltorräng. Strax intill vägen finns en särskilt rik flora med inslag av brudbröd, kattfot och fjälldaggkäpa.

Beskrivning

Området består av två betade kullar strax intill vägen vid Krossekärr. Omgivningen består av åkermark.

Flora och fauna

Uppgift saknas

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 39, klass 3)
- Jordbruksverket. 2008. TUVU-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

46 Myrarna

➤ Klass 2

Naturvärdesbedömning

En småkullig betesmark med hällmarker, fuktängar och gammal åkermark. Har röjts kraftigt.

Flora och fauna

Uppgift saknas

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Jordbruksverket. 2008. TUVU-databas med inventerade ängs- och betesmarker. (267-UBU)

47 Kurlanda

➤ Klass 2

Naturvärdesbedömning

De mest värdefulla gräsmarkerna finns i en sydvänd sluttning med fårsvingel, backtimjan, rotfibbla, kattfot och fjälldaggkäpa.

Beskrivning

Området ligger strax norr om Kurlanda och utgörs av en betad väst- och sydvänd sluttning.

Flora och fauna

Uppgift saknas

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 38, klass 2)
- Jordbruksverket. 2008. TUVU-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

48 Norr om Häle

 Klass 2
Naturvärdesbedömning

Den betade kullen utgörs av torr till frisk mark med en väl utvecklad fårsvingeltorräng med stora bestånd av kattfot och fjälldagdkåpa.

Beskrivning

Området ligger strax söder om Kurlanda och utgörs av en betad kulle.

Flora och fauna

Uppgift saknas

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 37, klass 2)
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

49 Siröd

 Klass 2
Naturvärdesbedömning

Marken är torr till frisk och domineras av rödvengräshed med inslag av hållmarkstorräng. I små partier även staggrik gräs-lågstarräng. Påträffade arter är exempelvis darrgräs och jungfru Marie nycklar.

Beskrivning

Området ligger strax söder om gården Hallen i Siröd och utgörs av en betad kulle.

Flora och fauna

Uppgift saknas

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 36, klass 3)
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

50 Skärhamn

 Klass 2
Naturvärdesbedömning

En betad bergkulle med ganska svag hävd, men tydlig hävdflora. Delvis röjt.

Flora och fauna

Gulmåra, hirsstarr, knägräs, skallrearter, stagg, ängsvädd, ögontröstarter.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

51 Regårds myrar

 Klass 2
Naturvärdesbedömning

Kärr med omgivning av gammal åkermark, men också delar som är av hagmarkskaraktär. Fastmattekärr med bland annat kärrfräken och vattenklöver. Även slättergubbe och jungfrulin påträffade.

Beskrivning

Området ligger i direkt söder om vägen vid Öne. Kärr med karaktäristisk flora.

Flora och fauna

Uppgift saknas

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 45, klass 3, Länsstyrelsens ängs- och hagmarksinventering 1989.

52 Kållekärrs lövskogar

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Lövskogsbårder. Huvudsakligen klen-grov ek med inslag av björk och ask. Enligt nyckelbiotopsinventeringen finns också inslag av hassel och rikligt med död ved.

Beskrivning

Området består av hällmarkstallskog, naturskog av ädellöv och hassellund enligt Svst.

Flora och fauna

Uppgift saknas

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun. (Objekt nr nr 54, klass 1)
- Skogsvårdsstyrelsen. 2003. Nyckelbiotopsinventering Västra Götaland, sammanställning 1993-2003, 07B 8B, 08 och 11

53 Häller

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Odlingslandskap som framför allt utgörs av åkermark, men med inslag av hagmarker i söder och en sekundär lövskog och allund med intressanta örter i öster.

Beskrivning

Odlingslandskap vid Bräcke och Häller som kantas av hagmark och sekundär lövskog.

Flora och fauna

Strandpadda (EN), 1983

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn (objekt nr 95-97, klass 3)
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Skogsvårdsstyrelsen. 2003. Nyckelbiotopsinventering Västra Götaland, sammanställning 1993-2003, (07B 8B, 14 sekundär ädellövnaturskog, örtrik allund)

54 Valla

Klass 3

Naturvärdesbedömning

Värdefullt odlingslandskap med en variation av åker, ängsmarker och lövskogar.

Beskrivning

Området är ett vidsträckt åker- och beteslandskap på nordöstra Tjörn, med mycket stor jordbrukshistorisk betydelse.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsens bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturvärden, område 19-03, Fjälebro, klass N2, K1.

56 Saltholmarna

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Ljunghed och strandängar som tack vare restaurering bibehållit sina värden. Karaktärsarter som strandaster, gåsört, havssälting och gulkämpe. Av betydelse för fågellivet å grund av strandängar och grundområde. Arter som rödbena och tofsvipa observeras regelbundet.

Beskrivning

Ligger i viken mellan Almön och Myggenäs och ger med sin karaktäristiska ljunghed och sina strandängar karaktär åt området.

Flora och fauna

Kustgentiana EN 2001, dvärglin VU 2003, granspira NT 2003, marrisp NT 2003 tofsvipa, rödbena

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 112, klass 2 och 3)
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Naturvårdsverket. 1997. Sveriges finaste odlingslandskap – Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet, etapp 1 (Rapport 4815), område 19-12, klass N2
- Riksintresse F
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003, *ekologiskt särskilt känsliga områden* enligt SNF

57 Lilla Brattön➤ **Klass 2****Naturvärdesbedömning**

Naturvärden utgörs främst av den värdefulla ädel-lövslogen på öns sydsida. Grov ek och al tillsammans med medelgrov lind är de viktigaste naturvärdena. Hassel finns också i området.

Beskrivning

Omtyckt sommarort med många kolonistugor. De höga naturvärdena består framförallt av ädellövslogen i den karaktäristiska branta sydostslutningen.

Flora och fauna

Signalart: Lind

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövslogar i Tjörns kommun. (Objekt nr 74, klass 2)
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003.

58 Häggvalls kile➤ **Klass 2****Naturvärdesbedömning**

Naturvärdena består i första hand av den välhävade havsstrandängen som tillsammans med utanförliggande grundområde är av viss betydelse för fågellivet. Karaktäristiska växtarter som havssälting och gulkämpar. Strandrödtoppa har observerats i området. De marina naturvärden minskar i sydöst på grund av befintlig båthamn.

Beskrivning

Består av strandäng och grundområde i kilen öster om Häggvall. Angränsar till Höviksnäs båthamn.

Flora och fauna

Kornknarr rastande.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 111, klass 3)
- Riksintresse Friluftsliv
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003. (*Ekologiskt särskilt känsligt område*) enligt SNF

59 Bjärkholmen➤ **Klass 3****Naturvärdesbedömning**

Havsområde med holmar och skär. Viktigt reproduktionsområde för hummer.

Beskrivning

Området består av ett havsområde med ett antal holmar och skär öster om Hövik.

Flora och fauna

Uppgift saknas

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Riksintresse F
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003. (*Ekologiskt särskilt känsligt område*)

60 Höviksnäs syd

Klass 3

Naturvärdesbedömning

Ungt lövskogsbestånd dominerat av medelgrov ask.

Beskrivning

Lövskog på sydsidan om en kulle vid Kleva. Medelgrov ask samt inslag av medelgrov al.

Flora och fauna

Uppgift saknas

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989.
- Lövskogar i Tjörns kommun. (Objekt nr 73, klass 3)

61 Tångeröd

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Ädellövskog med rikligt med grov ek. Även inslag av hassel. Mycket död ved.

Beskrivning

Ädellövskog i östsluttning vid Tångeröd. Gränsar till bäck och åkermark.

Skogstyp: ekskog ÄLL

Strukturelement: Skogsbryn, branta bergväggar och riklig förekomst av hållmarker.

Påverkan: Ingen.

Området består av ädellövnaturskog enligt Svst

Flora och fauna

Signalart: Svamp läderskål

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Skogsvårdsstyrelsen.2003. Nyckelbiotopsinventering Västra Götaland, sammanställning 1993–2003 (Objekt nr 07B 8B, 12)

62 Svanviks kile

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Höga naturvärden finns i det samlade komplexet marina miljöer, odlingslandskap och lövskogar med dokumenterade värden. Den grunda havsviken, strandängen, bergen och klippstupen har en del ornitologiska värden. De ur botanisk synvinkel, värdefullaste delarna utgörs av betade strandängar och backarna. Exempelvis strax väster om Berga strand finns vackra, lövskogsklädda bergssluttningar i anslutning till kulturmarken samt en betad ekhage. Betydelse för landskapsbilden.

Beskrivning

I ÖP03 anges Svanviks kile som *ekologiskt särskilt känsligt område*. Svanviks kile är ett värdefullt marint grundområde med ålgräsängar. I Skogstyper i området utgörs bland annat ekskog, ekhage, ädellövblandskog och triviallövskog med ädellövinslag.

Strukturelement: Skogsbryn, branta bergväggar och riklig förekomst av hållmarker. Inom området förekommer havsstrandängar, buskrika utmarker, betade ekhagar, askskog med kraftigt inslag av ask, ädellövblandskog samt lövskogsklädda bergssluttningar i

anslutning till kulturmarken. Inom området finns ett objekt som är en nyckelbiotop – *sekundär ädellövnaturskog*, enligt Skogsstyrelsen.

GF beskriver som grund havsvik med vidsträckt stränder, vilket har betydelse marina livet och fågellivet. Stort område som inrymmer karga berg, klippstup, strandängar, ädellövskog och övrig skogsmark. Området gränsar i söder till Vallhamn. Berget som avskiljer Vallhamn från kilen åt norr utgörs av klippedar, stup, orörd lövskog samt av planterad tall. Strandängarna är mestadels ganska välbetade, men betena stärke sig i norr upp på sluttningar i mer backig terräng. I området finns värdefulla ängs- och hagmarker. I en dalgång vid Balkeröd sträcker sig ett bälte med ädellövskog upp mot gården. Området innehåller ett utpekat värdefullt odlingslandskap med natur- och kulturmiljövärden.

Flora och fauna

Ljungögontröst VU 1989, dvärgbandtång VU 2002, lind S, slättergubbe, nattviol F, skogsbingel.

Planer, skydd och dokumentation

Övrig dokumentation:

- Riksintresse Friluftsliv
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun. (Objekt nr 19-23, klass 2-3)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 55-60, 106-107, 109, klass 1-3).
- Skogsvärdstyrelsen. 2003. Nyckelbiotopsinventering Västra Götaland, sammanställning 1993-2003 (Objekt nr 07B7b 02)
- Göteborgs- och Bohuslän. 1995. Bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturarv (objekt nr 19-10, 19-03, klass N2K1, N3K2).
- Tjörns Naturskyddsförening. 1996. Beskrivning av områden enligt prioriteringslista för naturskydd med tillhörande karta.
- GF Konsult AB. 1999. *Natur på Tjörn. Bedömningar av naturområden på Tjörn - förslag till avgränsningar.*
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003. (RN1 Strandnära områden samt *Ekologiskt särskilt känsligt område*)
- Jordbruksverket. 2008. TUVU-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

63 Betesmarker vid Habborsby

➤ Klass 2

Naturvärdesbedömning

Trivialt sammansatt friskäng med vissa naturvärden. Kattfot påträffad.

Beskrivning

Södra skiftet inventering 2020. Restaurerbar mark som har mindre ytor med hävdgynnad flora som gökblomster, knägräs, stagg, blodrot och ängsvädd. Finns en del hagmarksträd och buskar samt kulturspår som en fin stenmur och en grindstolpe. Hagmarken är tyvärr skadad av en grusad väg, högar med fülle av olika slag, byggmaterial, gamla jordbruksredskap och vedhögar.

Norra skiftet består av igenväxt restaurerbar mark som är avdelad från ett tidigare större objekt. Här finns rester av hävdgynnad flora som stagg, blodrot, rotfibbla och knägräs. Hagmarksträd och buskar som tex ek, sälg, vildapel och en. Kulturspår som husgrund

och stenmurar. Objektet är tyvärr skadat då det ligger fyllnadsmassor, skrot och gamla jordbruksredskap i hagen. Liten del av en hagmark som är avdelad från ett tidigare större till stor del igenväxt objekt. Betas av nöt tillsammans med intilliggande vallar. Även denna del närmar sig restaurerbar.

Flora och fauna

Blodrot, blåsuga, brännässla, darrgräs, hirsstarr, kattfot, knägräs, stagg, ängsvädd, ärenpris, revfibbla, rotfibbla

Planer, skydd och dokumentation

Övrig dokumentation:

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 100-101, klass 3).
- Jordbruksverket. 2008. TUVU-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

64 Kåtorp

➤ Klass 2

Naturvärdesbedömning

Välhävdad (2002) stenbunden torr beteshage av typiskt slag. Betydelse för landskapsbilden.

Flora och fauna

Rödclint, hirsstarr, ängsvädd, rotfibbla.

Planer, skydd och dokumentation

Övrig dokumentation:

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 98, klass 3).
- Jordbruksverket. 2008. TUVU-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

65 Långeros ek- och ädellövblandskog vid Gunneby

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Ett gammalt hedekbestånd med grova träd som börjat få naturskogskaraktär och som utgör ett mycket gott exempel för skogstypen. Delar av området är klassat som nyckelbiotop – *ädellövnaturskog*, respektive naturvärdesobjekt enligt Skogsstyrelsen. Området har stor betydelse för landskapsbilden.

Beskrivning

Skogstypen är både ekskog och ädellövblandskog. Strukturelement utgörs av skogsbryn och branta, nordvända bergväggar. Området vid Gunneby består av en brant nordsluttning som delvis täcks av betad ekskog. Skogen domineras av medelgrov till grov ek. I beståndet finns också ett starkt inslag av medelgrov al samt inslag av medelgrov björk, ask och klen asp. Riklig förnygring sker av ek och asp. Buskskiktet do-

mineras av hassel med inslag av enstaka rönnbuskar. Delar av området utgör nyckelbiotop *ädellövnaturskog* respektive objekt med naturvärden enligt Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering.

Flora och fauna

Lind S, trubbfjädermossa S.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun. (Objekt nr 15, klass 2)
- Skogsvårdsstyrelsen. 2003. Nyckelbiotopsinventering Västra Götaland, sammanställning 1993–2003 (Objekt nr 07B7b 03) 07B7b 03.

66 Lirås

Klass 2

Naturvärdesbedömning

En betad brant sluttning med hävdpräglad flora och förekomst av rödlistad art (1989).

Flora och fauna

Granspira NT 1989, bockrot, gulmåra, knägräs, stagg, svinrot, ängsvädd, rödklint.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 52, klass 2)
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

67 Skedet

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Hästbetad igenväxande kulle med stenbunden mark med hävdflora. Stor betydelse för landskapsbilden.

Flora och fauna

Gulmåra, knägräs, ängsvädd, rotfibbla.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 51, klass 2)
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

68 Bredgatan

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Delvis hävdade, delvis igenväxande, men restaurerade betesmarker med rik flora med inslag av flera högt rödlistade arter. Området inkluderar nötbetade fossila åkrar på väg att naturaliseras samt betade kärrkanter, hagmarker och talldungar.

Flora och fauna

Borstsäv EN 2002, dvärglin VU 2001, ljungögökontröst VU 1989, loppstarr VU 1989, darrgräs

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 53, klass 2)
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

69 Gunneby kile

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Gunneby kile utgör ett värdefullt grundområde för fisk och fågelliv. Längst in i viken mynnar en lekbäck för havsöring.

Flora och fauna

Uppgift saknas

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Fredningsområde för fisk
- Riksintresse Friluftsliv
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003. *Ekologiskt särskilt intressant område* (enligt SNF)

70 Ekskog norr om Djupvik

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Område med en vacker utvecklad hedekskog som domineras av medelgrova till grova ekar. Detta utgör ett mycket gott exempel för skogstypen. Dessutom har området en rik flora. Av betydelse för landskapsbilden..

Beskrivning

Skogstyp är ekskog. Strukturelement utgörs av skogsbyn, rasbrant, blockrikedom och mindre vattendrag. Norr om Djupvik finns en sydöstvettande, brant bergslutning som täcks av ekskog. Underlaget är mycket blockrikt i de övre delarna medan skalgrus förekommer i de lägre. Skogen domineras av medelgrova till grova ekar. Sparsam förnygring sker av ek. Längre mot sydväst är skogen mer smalstammig och hyser ett påtagligt inslag av enbuskar, rönnslly och kaprifol. Intill bäcken växer medelgrov sälg, al och ek.

Enstaka buskar av nyponros, en och slån förekommer. Området utgör även en nyckelbiotop – *ädelövnaturskog*, enligt Skogsstyrelsen.

Flora och fauna

UnderviolS, lind S, platt fjädermossa S, guldlockmossa S och gullviva F. Uppgifter förekommer om mycket rika bestånd av lundslok och gullviva.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun. (Objekt nr 18, klass 2).
- Skogsvårdsstyrelsen. 2003. Nyckelbiotopsinventering Västra Götaland, sammanställning 1993–2003, (Objekt nr 07B7b 05)
- Riksintresse Friluftsliv

71 Djupvik

Klass 1

Naturvärdesbedömning

En liten fin välbetad strandäng med rik flora. Lokal för bland annat den rödlistade fältgentianan.

Beskrivning

Tuva 2011, delvis nyrestaurerat, fläckvis mycket fin vegetation.

Flora och fauna

Fältgentiana VU 2003, knippnejlika?, backtimjan NH, gökblomster, hirsstarr, jungfrulinarter, knägräs, stagg, trift, vildlin, ängsvädd.

Planer, skydd och dokumentation

Saknas

72 Hakenäset

Klass 3

Naturvärdesbedömning

I söder barrskogsklädd udde av viss betydelse för landskapsbilden och kanske än mer som rekreationsområde. Norrut ingår det värdefulla odlingslandskapet vid Rörvik, Berga. Vid denna finns en randlövsog (objekt 94) och en liten havsstrandäng (93).

Flora och fauna

Knärot VU, kutört VU, dvärglin NT, sylnarv NT, småprickig penselkrabba, blåskrabba, gulsparv NT,

spillkråka NT, tornseglare EN, hussvala VU, rödsäv VU

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Landskapsbildsskydd enligt NVL. Osäker uppgift om ursprunglig tall.
- Riksintresse Friluftsliv
- Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län. 1995. Värdefullt odlingslandskap (19–10 Rörvik, Berga.)

73 Södra Bäck

Södra bäck bör utvidgas längs bäckravinen upp mot objekt 74

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Två lövdungar med inslag av grova vidkroniga askar och ekar vilket tyder på ett moget till gammalt ädellövbestånd som dessutom utgör goda exempel för skogstyperna. Dessutom ingår bryn och betade partier vilket påtagligt ökar naturvärdet. Alskog med rikligt med död ved utmed bäcken. Betydelse för landskapsbilden.

Beskrivning

Området består av bergskullar täckta av två lövdungar. Topografin är relativt låglänt inom området. Det västra beståndet består av relativt tät ekskog med inslag av ask och gran, medan det östra beståndet

består av blandade ädla, lövträd samt domineras av grova vidkroniga askar och ekar med ett starkt inslag av medelgrov al i mer fuktiga partier. Området betas i partier. Buskskiktet utgörs av bland annat nyponros, en och sälg.

Flora och fauna

Uppgift saknas.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövsskogar i Tjörns kommun. (Objekt nr 17, klass 2)

74 Olsnäs

Klass 3

Naturvärdesbedömning

Ett heterogent sammansatt ekbestånd som bryts av på ett flertal ställen av hållmarker. Betydelse för landskapsbilden.

Beskrivning

Skogstyp är ekskog. Strukturelement utgörs av skogsbryn, enstaka träd med bohål, lågor samt enstaka torrakor.

Området norr om Olsnäs består av ett mindre antal bergskullar omgivna av brynskogar. Topografin är relativt låglänt och omgivande marker kännetecknas av åker och öppen betesmark. Skogen består av två lövskogsbestånd som domineras av medelgrov till

grov ek. I det västra beståndet finns också ett bitvis starkt inslag av medelgrov al, ask och björk samt klen asp. Riklig föryngring sker av ek, ask, asp och al. Buskskiktet utgörs av brakved, rönn, nyponros, slån och en. Fältskiktet är av frisk till fuktig örttyp i lägre liggande delar samt kruståteltyp i torrare partier.

Flora och fauna

Uppgift saknas

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövsskogar i Tjörns kommun. (Objekt nr 16, klass 3)

75 Randlövhage vid Fagerfjäll

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Ett ganska stort och omväxlande parti med betad randlövsskog som representeras av flera skogstyper. Stora delar domineras av gles, betad ekhage som är vackert inhägnad med stengärdesgårdar. I östra delen finns en bäckravín med tät blandad ädellövskog. Området är rikt på småbiotoper. Betydelsefullt för djurlivet och för landskapsbilden.

Beskrivning

Skogstyp är ekskog och triviallövskog med ädellövinslag. Strukturelement utgörs bland annat av ett tiotal klena till grova lågor, enstaka klena torrakor samt en bäck. Området består av en lövskogsbård i en sydostsluttning ner mot åkermark vid Fagerfjäll. Genom området rinner en bäck. Trädskiktet består av klen till grov ek, med bitvis inslag av medelgrov björk, enstaka

medelgrov asp, gran och tall, enstaka grov alm, ask och bok samt mycket grov ek och sälg. I vissa delar sker en svag föryngring av ek, och alm. Buskskiktet utgörs av hassel (rikligt med gamla, grova enar i östra delen), rönn, hagtorn, olvon och rikligt med gamla grova enar i östra delen.

Flora och fauna

Uppgift saknas.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövsskogar i Tjörns kommun. (Objekt nr 12, klass 1).
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 34, klass 3)

76 Fagerfjäll syd

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Två hagmarker vid Fagerfjäll: I söder en öppen, kuperad hage med en hel del hällmark. Välbetat och välröjt, stor del av marken är dock gödselpåverkad. I norr en öppen hagmark som nyligen har röjts. Hävdflora finns framför allt i kantonerna. Större delen av området verkar ha varit åker.

Flora och fauna

Södra: Darrgräs, gulmåra, gökblomster, hirsstarr.
Norra: Gulmåra, rotfibbla, svinrot.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn.
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

77 Tyfta

Klass 3

Naturvärdesbedömning

En smal randlövskog med ädellövinslag samt en restaurerbar liten betesmark vid Tyfta. Fina florainslag och betydelse för landskapsbilden.

Beskrivning

Skogstypen är triviallövskog med ädellövinslag. Strukturelement utgörs av skogsbryn, branta men låga, nordvända bergväggar, ett tiotal träd med bohål samt enstaka grova torrakor. Området öster om Tyfta består av lövskogklädda, västvettande bergskullar med omgivande åkermark. Trädsiktet har ett starkt inslag av medelgrov ek och asp. I beståndet finns även

enstaka grova askar, ett visst inslag av medelgrov al samt enstaka medelgrova granar. Riklig föryngring av ek och asp sker utmed åkerkanten. Buskskiktet utgörs av hassel, rönn, nyponros och slån.

Flora och fauna

Gullviva F och nässelklocka.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun. (Objekt nr 13, klass 3)

78 Odlingslandskap vid Bräcke

Klass 3

Naturvärdesbedömning

Värdefullt odlingslandskap ner mot kilen (nr 97) inkluderande ett antal värdefulla hagmarksobjekt (nr 95, 96, 98, 99).

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Värdefullt odlingslandskap nr 19–15 Bräcke, Åkervik, klass N3K2

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 54–55, 35, 21, klass 2–3)
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Riksintresse Friluftsliv
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003. (*Ekologiskt särskilt känsligt område enligt SNF*)

79 Lygnholmarna

Klass 1

Naturvärdesbedömning

Småöar och havsområden av stor betydelse för fågellivet. Öarna har stor betydelse som häckplatser för sjöfåglar som ejder, tobisgrissla och häger, medan vattnen i fjorden hela vägen upp till Hakenäset är viktiga födosöksområden. Vintertid av stor betydelse för bland annat lommar och dykänder. Öarna är fågelskyddsområde.

Beskrivning

Marken är varierad med öppna stenhällar, buskar och vegetationsklädda betade partier om vartannat. I ytor med gräsmark och ljung finns en artrik betesgynnad flora med arter som trift, hirsstarr, blåklocka, strandkrypa och knägräs. Flåholmarna (eller den stora av dem) är en nästan träd- och buskfri holme med rätt stor andel gräsmark även om hållmark överväger. Det finns växtarter som trift, strandkrypa, marviol, blodrot, rödmire och fetknoppar. Håholmen. Marken

är varierad med öppna stenhällar, buskar och vegetationsklädda betade partier om vartannat. I ytor med gräsmark och ljung finns en artrik betesgynnad flora med arter som trift, spåtistel, sylnarv, hirsstarr och tjärblomster.

Flora och fauna

Växter som trift, strandkrypa, marviol, blodrot, rödmire och fetknoppar. Tobisgrissla, häger, ejder, storskarv, smålom, storlom, islommar, sjöorre, svärta, bergand med flera vintertid.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Fågelskyddsområde
- Riksintresse Naturvård (Hakefjorden–Marstrandsfjorden–Sälöfjorden)
- Riksintresse Friluftsliv

80 Rösselvik

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Tidigare betad strandäng och torräng, som ännu hade fin hävdprägel, men som ej betades vid återbesöket 2002. Vacker strand

Flora och fauna

Havssälting, hirsstarr, knägräs, stagg, trift

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 14, klass 2)
- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Riksintresse Friluftsliv

81 Knarrevik ekskog / ädellövblandskog öster om Olsby

Klass 3

Naturvärdesbedömning

En ek- och blandlövrandskog, med sydvända bryn och bergytter, med goda förutsättningar för värmekrävande flora och fauna och som utgör ett gott exempel för skogstypen. Är även av värde för landskapsbilden.

Beskrivning

Skogstyp är ekskog och ädellövblandskog. Strukturelement utgörs av skogsbryn, branta men låga, sydvända bergväggar, enstaka klena lågor.

Området öster om Olsby kile består av en smal lövskogsbård i en sydsluttning ner mot åker och fritids-

bebyggelse. Topografin är lätt kuperad inom området. Trädsnittet domineras av klen till medelgrov ek. I beståndet finns också enstaka klen gran. Svag föröng-ring av ek. Busksnittet utgörs av hassel, rönn och en.

Flora och fauna

Uppgift saknas

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövsogor i Tjörns kommun. (Objekt nr 8, klass 3)

82–88 Naturbetesmarker kring Vallaslätten**Klass 2****Naturvärdesbedömning**

Värdefulla betesmarker på Vallaslätten med indikatorarter som svinrot, kattfot med flera.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn.
- Jordbruksverket. 2008. TUVA-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

89 Lövskogskulle vid Bråland**Klass 2****Naturvärdesbedömning**

En ekskog med inslag av triviällöv och annan ädellöv. Klen till medelgrov ek. Enstaka grova äldre torrakor.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövskogar i Tjörns kommun (objekt nr 71, klass 2)

Flora och fauna

Uppgift saknas

90 Öppen utmark mellan Svanvik och Hammar**Klass 1****Naturvärdesbedömning**

Buskrik betad utmark. Ljunghed med inslag av de värdefulla arterna slättergubbe och kattfot. Inslag av typisk staggshed.

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 107, klass 1)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohus län. 1995. Värdefullt odlingslandskap (19–03 Fjälebro, Hjalteby, Myggenäs, Svanvik, klass N2K1).

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:****91 Fjälebro, Hjalteby, Myggenäs, Svanvik****Klass 3****Naturvärdesbedömning**

Värdefullt odlingslandskap med vidsträckt åker- och beteslandskap. Stor jordbrukshistorisk betydelse. Uppodlad åkermark dominerar, men naturbetesmarker finns kvar på flera ställen.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län. 1995. Värdefullt odlingslandskap (19–03 Fjälebro, Hjalteby, Myggenäs, Svanvik, klass N2K1).

Flora och fauna

Stagg, ärenpris, rotfibbla, blåsuga, ängsvädd TUVA

92 Krommeröd

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Värdefullt odlingslandskap med vidsträckt åker- och beteslandskap. Stor jordbrukshistorisk betydelse. Uppodlad åkermark dominerar, men naturbetesmarker finns kvar på flera ställen.

Beskrivning

Enligt TUVAs består området av olika delar, dels särskilda värden, allmänna värden samt restaurerbar mark.

Flora och fauna

Blåsuga, bockrot, gulmåra, jungfru Marie nycklar, jungfrulinarter, kattfot, nattviol, slättegubbe, stagg, ängsvädd, ärenpris

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Lövsogor i Tjörns kommun (objekt nr 20+23, klass 3+2)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 59+109, klass 3)
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohus län. 1995. Värdefullt odlingslandskap (19-03 Fjälebro, Hjälteby, Myggenäs, Svanvik, klass N2K1).

93 Berga strand

Klass 2

Naturvärdesbedömning

En liten strandnära torräng i god hävd enligt jordbruksverkets inventering.

Beskrivning

Från infokartan länsstyrelsen, Inventering 2020. Hela objektet ohävdad sen förra inventeringen. Restaurerbar på grund av ytor med hedmark och hållmarksarter som fetknoppar, vitknavel, rotfibbla, blodrot, stagg och knägräs. Finns även en hel del bä-

rande och blommande träd och buskar som körsbär, nypon och en.

Flora och fauna

Backnejlika, gulmåra, rotfibbla

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Jordbruksverket. 2008. TUVAs-databas med inventerade ängs- och betesmarker.

94 Randlöv vid Berga

Klass 2

Naturvärdesbedömning

En nyckelbiotop med sekundär ädellövnaturskog med inslag av grova gamla hagmarksträd och senvuxna träd. Området inkluderar en igenvuxen men restaurerbar ek- och hasselhage med lundartad floraformårar och stenmurar.

Flora och fauna

Blåsuga, jungfru Marie nycklar, ängsvädd.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Landskapsbildsskydd enligt NVL. Osäker uppgift om ursprunglig tall.
- Riksintresse Friluftsliv
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohus län. 1995. Värdefullt odlingslandskap (19-10 Rörvik, Berga)

95–96 Naturbetesmarker vid Bräcke

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Värdefulla naturbetesmarker i god hävd inom det utpekade odlingslandskapet vid Bräcke.

Flora och fauna

Gulmåra, hirsstarr, knägräs, kärrsälting, stagg, ängsvädd, blåsuga, jungfrulinararter, svinrot, ängsbräsma, ärenpris, rotfibbla.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Värdefullt odlingslandskap nr 19–15 Bräcke, Åkervik, klass N3K2
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 54–55, 35, 21, klass 2–3)
- Jordbruksverket. 2008. TUVU-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Riksintresse Friluftsliv
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003. (*Ekologiskt särskilt känsligt område enligt SNF*)

97 Bräcke kile

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Grund vik med anknytande strandängar och andra naturbetesmarker. Av stor betydelse för fågelliv och fisk. Strandängarna hyser flera rödlistade kärleväxter. Ett värdefullt odlingslandskap (78) anknyter inåt land.

Flora och fauna

Fältgentiana VU 2003, smal käringtand NT 2003, saltstarr NT 2002

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Värdefullt odlingslandskap nr 19–15 Bräcke, Åkervik, klass N3K2
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 54–55, 35, 21, klass 2–3)
- Jordbruksverket. 2008. TUVU-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Riksintresse Friluftsliv
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003. (*Ekologiskt särskilt känsligt område enligt SNF*)

98–99 Naturbetesmarker vid Bräcke

Klass 2

Naturvärdesbedömning

Värdefulla naturbetesmarker i god hävd inom det utpekade odlingslandskapet vid Bräcke.

Flora och fauna

Backtimjan NH, Blåsuga, gulmåra, hirsstarr, jungfrulinararter, knägräs, prästkrage, stagg, ängsvädd, ärenpris, ögontröstarter, Länsstyrelsen.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Värdefullt odlingslandskap nr 19–15 Bräcke, Åkervik, klass N3K2
- Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän. 1989. Inventering av ängar och hagar i Tjörn. (Objekt nr 54–55, 35, 21, klass 2–3)
- Jordbruksverket. 2008. TUVU-databas med inventerade ängs- och betesmarker.
- Riksintresse Friluftsliv
- Tjörns kommun. 2003. Kommunens översiktsplan 2003. (*Ekologiskt särskilt känsligt område enligt SNF*)

100, 101, 104 Säby å, Halsbäck och Gunnebybäcken

Oklassad

Naturvärdesbedömning

Vattendrag av stor betydelse för öring, dokumenterad förekomst

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- ÖP 03. Ekologiskt särskilt känsliga områden.
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 2008. (Karta med vattendrag med dokumenterad förekomst av öring.)

102, 103, 105, 106

Klass 3

Naturvärdesbedömning

Vattendrag av betydelse för öring, dokumenterad förekomst.

Planer, skydd och dokumentation**Övrig dokumentation:**

- Länsstyrelsen i Västra Götalands län. 2008. (Karta med vattendrag med dokumenterad förekomst av öring)

107 Kuballe

Oklassad

Naturvärdesbedömning

Betesmark med långvarig hävd.

Flora och fauna

Ängssyra, prästkrage, gråfibbla, kärringtand och tjärblomster.

Beskrivning

Betesmark med mycket berg i dagern. Bitvis torra partier med hävdgynnade arter. Hävden har varit otillräcklig senaste åren. Björnbärssnår börjar breda ut sig men har röjts relativt nyligen.

Planer, skydd och dokumentation

Saknas

108 Vilekär

Oklassad

Naturvärdesbedömning

Betesmark med långvarig hävd.

Flora och fauna

Ängssyra, prästkrage, gråfibbla, kärringtand och tjärblomster samt ögontröst.

Beskrivning

Betesmark med mycket berg i dagern. Bitvis torra partier med hävdgynnade arter.

Planer, skydd och dokumentation

Saknas

109 Sibräcka

Oklassad

Naturvärdesbedömning

Ädellövskog med gamla träd av framför allt ek samt en del död ved.

Flora och fauna

Ek, hassel

Beskrivning

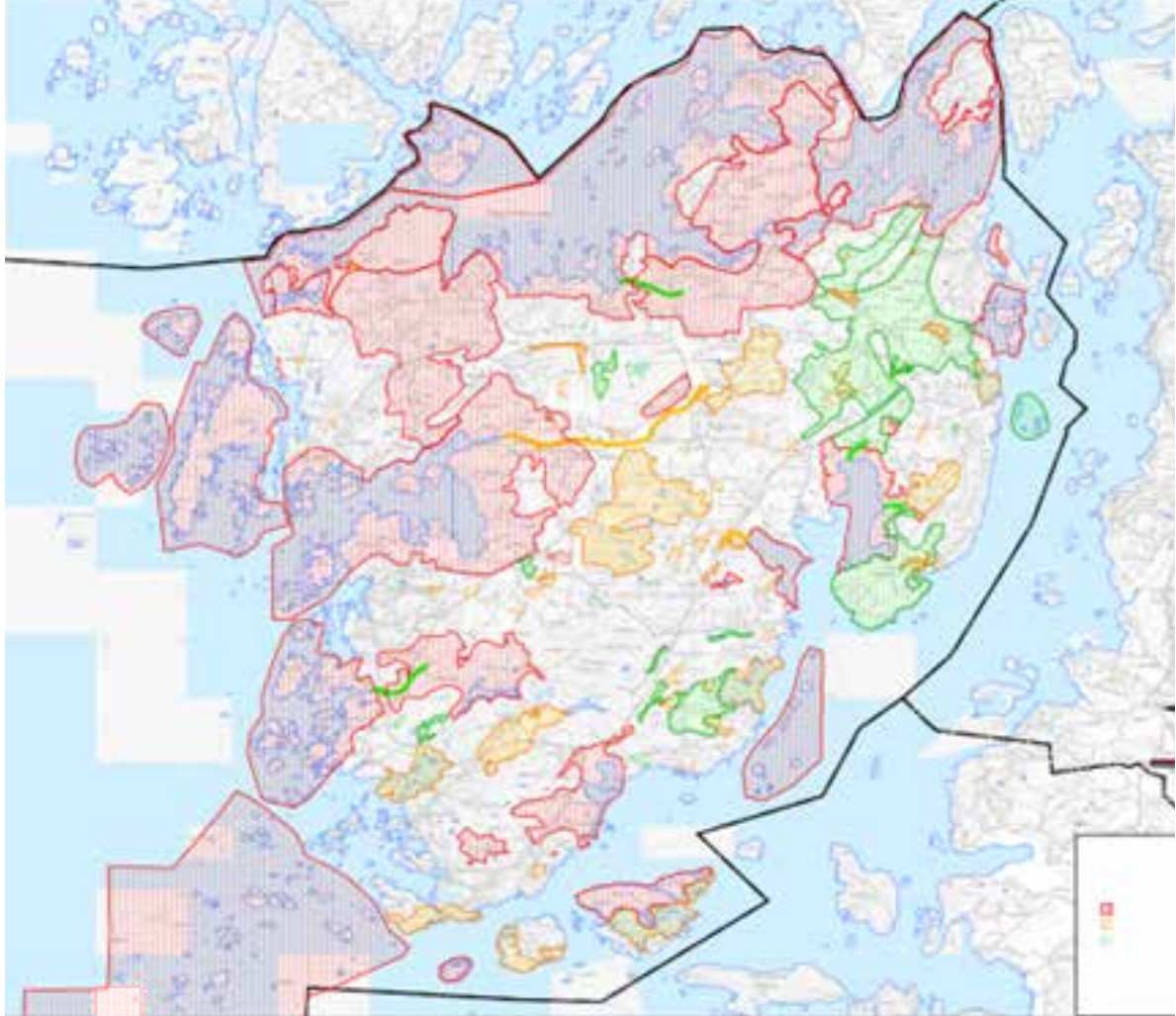
Äldre betad skog med framför allt gamla ekar och hasseldunge.

Planer, skydd och dokumentation

Saknas

Bilaga

1. Karta med de värdefulla klassificerade naturområdena

TJÖRNS
kommun

Tjörns kommun 471 80 Skärhamn
tfn 0304-60 10 00 kommun@tjorn.se, www.tjorn.se
Organisationsnummer: 212000-1306

UTKAST
23-04-18

Naturvårdsprogram

Klimatanpassning

Möjligheternas ö – hela året och för hela livet

Klimatanpassning

Klimatet håller på att förändras. Klimatet på Tjörn förväntas bli fuktigare och varmare med en längre växtsäsong och en kortare vinter med mindre snö. Klimatet förutspås bli alltmer nyckfullt och extremt. Sommaren kommer att bli längre med fler perioder med torka med periodvis lågt grundvatten. Fler och längre perioder med torka innebär vattenbrist samt större risk för bränder. Det kommer att ske en ökning av perioder med större vattenflöden med risk för översvämningar. Havsnivån kommer att stiga vilket i hög grad påverkar Tjörn som kustkommun. För att klara krisen när den väl uppstår behövs en plan för hur kommunen förbereder sig. Den gröna infrastrukturen är ett av kommunens kraftigaste verktyg i krisplaneringen.

Illustrator: Tobias Fragar
Kall: sverigesmiljod.se

Effekter av ett förändrat klimat

Ökade temperaturer

Ett förändrat klimat för med sig effekter på temperaturen. Det kommer bli vanligare med långa perioder av höga temperaturer och maxtemperaturerna kommer att bli betydligt högre än idag. Den största temperaturökningen kommer ske under vintermånaderna. Enligt klimatmodeller kommer årsmedeltemperaturen för Västra Götaland förväntas öka med 2 grader under perioden åren 2021–2050 och med 5 grader under perioden åren 2069–2098 jämfört med referensperioden åren 1961–1990.

Detta leder till mer ihållande torrperioder, värmeböljor, periodvis torka som kan leda till låga grundvattennivåer med risk för försämring av dricksvattenkvalitet och tillgång till dricksvatten, samt en ökad risk för skogsbränder. Vilket sätter ytterligare press på Tjörns redan begränsade vattentillgångar. Ökade temperaturer förväntas även leda till en längre växtsäsong och mildare vintrar där scenarier visar att vegetationsperioden kan komma att öka med mellan 40–90 dagar.

I slutet av seklet förväntas antalet dagar i följd med dygnsmedeltemperaturer över 20°C öka från mellan 4–7 dagar till cirka 18 dagar. Även antalet dagar med låg markfuktighet förväntas öka mot slutet av seklet till 20–50 dagar jämfört med dagens 5–15 dagar. Detta kommer att innebära inte bara långa perioder med varma dagar utan också perioder av torka vilket leder till svårigheter för lantbruket och eventuell brist på dricksvatten.

Ökad nederbörd

Ytterligare en effekt av ett förändrat klimat är ökad nederbörd där framför allt nederbörden under vintermånaderna förväntas öka. Enligt modeller från FN:s klimatpanel förutspås årsmedel-

nederbörden öka med cirka 25 procent under perioden 2069–2098 jämfört med referensperioden samtidigt riskerar västkusten en ökning med 40–50 procent i nederbörd under vintern. I stället förväntas flödestoppar under våren försvinna och sommaren få en längre säsong med lägre flöden.

Ökad nederbörd leder till ökad risk för extrema regn och skyfall som medför en ökad risk för allvarliga översvämningar. På Tjörn förväntas extremregn öka med cirka 10–20 procent i medel fram till 2050. Ökad nederbörd ger ökad tillrinning och risk för stigande grundvattennivåer som kan försämra markstabilitet. Skyfall leder till stora flödes hastigheter och stora vattenmängder vilket bland annat kan leda till erosion. Skyfall och ökad avrinning kan leda till att hälsoskadliga ämnen från dagvatten, industrimark och deponier kan läcka ut i vatten och mark och exempelvis förorena dricksvattentäkter.

Stigande havsnivåer

Stigande havsnivåer är ett framtida scenario som är mycket aktuellt för Tjörns kommun där forskarna förutspår en havsnivåstigning med cirka 68 cm till 2 100 cm. Stigande havsnivåer kommer att leda till att strandlinjen förskjuts längre in mot land och stränder som hittills har varit stabila kan börja erodera. Det innebär även en ökad risk för extrema havsnivåer, vinterstormar, vågspolning, kraftiga stormfloder framför allt på vintern vilket kan leda till erosion i erosionsbenägna kuststräckor samt läckage av farliga ämnen till vatten och mark.

Grön infrastruktur som skydd mot klimateffekter

Den gröna infrastrukturen har förutsättningar för att på olika sätt hantera en del av de effekter som uppstår till följd av ett förändrat klimat. Växter bidrar också till att reducera klimatförändringen genom inbindning av kol. Ett uppvuxet träd reducerar luftens innehåll av koldioxid med cirka 22 kilo per år och en kvadratmeter ålgräs kan ta upp cirka 26 kilo organiskt kol per år.

Koldioxidsänka

Den gröna infrastrukturen har förutsättningar för att på olika sätt hantera en del av de effekter som uppstår till följd av ett förändrat klimat. Växter bidrar också till att reducera klimatförändringen genom inbindning av kol. Ett uppvuxet träd reducerar luftens innehåll av koldioxid med cirka 22 kilo per år och en kvadratmeter ålgräs kan ta upp cirka 26 kilo organiskt kol per år.

Skydd vid värmeböljor

Grönområden i stadsmiljö kan ge skydd vid värmeböljor genom att de skapar skugga och ändrar luftfuktigheten, temperaturen kan då minska med flera grader. Även på landskapsnivå kan större skogsområden ha en nedkylande effekt på närliggande städer. Vegetation sänker temperaturen omkring sig genom att ge skugga till närliggande områden samt genom avdunstning av vatten från mark och vegetation. Effektivast är vegetation i

flera skikt, det vill säga med gräs, olika stora buskar och träd ger en större volym på vegetationen, vilket leder till mer avdunstning och därmed en större temperaturminskning. Skillnaden i temperatur mellan stad och landsbygd kan ibland vara så stor som 12 grader. I den byggda miljön förstärks det varmare klimatet ytterligare på grund av den så kallade urbana värmeöeffekten. Effekten uppstår på grund av den byggda miljöns fysiska struktur och byggnadsmaterial som lagrar värme under dagen och avger värme under natten. På natten fungerar materialen som element som avger värme vilket gör att städer inte kyls ner lika snabbt som dess omland. Då de svala nätterna uteblir får svaga grupper såsom sjuka, äldre och barn svårt att återhämta sig från värmen. Anläggandet och bevarandet av grönområden vid skolor och äldreboende är därmed mycket viktiga för klimatanpassning och hållbar hälsovård.

Grön infrastruktur skyddar mot extremt klimat som

- höga temperaturer
- torka
- bränder
- vattenbrist
- översvämningar
- ras och skred.

Illustration: Boverket

Ras och skred

Träd och annan vegetation kan stabilisera marken med sina rötter och på så sätt minska risken för ras och skred. Grön infrastruktur kan också minska risken för ras och skred genom att ta upp och fördröja vatten vid kraftig nederbörd.

Vattenreglering skyddar vid översvämningar

Grönområden och ytor med genomsläppliga markmaterial har stor betydelse för att hantera både dagvatten och större vattenflöden vid skyfall och långvariga regn. Hårdgjord mark kan inte ta emot och infiltrera dagvatten. Vid skyfall eller långvariga regn måste stora mängder vatten måste fördröjas och infiltreras lokalt för att inte belasta dagvattensystemet som ofta är underdimensionerade för stora vattenmängder. Detta kan leda till översvämningar och förorenings spridning.

Översvämningar vid skyfall kan få förödande konsekvenser för bebyggelse, infrastruktur och samhällsfunktioner, men också på privat egendom. Grönområden utmed vattendrag kan fungera som utjämningsmagasin och minska översvämningarna nedströms. Särskilt viktiga i sammanhanget är våtmarker till exempel mossar. Grönområden ger en naturlig utjämnning och fördröjning av vattenflöden vid kraftiga regn, vilket motverkar översvämningar. Mark som är belagd med en icke genomsläpplig yta kan generera upp till 10 gånger större mängd vattenavrinning än

vad grönytor gör. Att göra plats för vatten i den byggda miljön genom att satsa på förebyggande, ekosystembaserade åtgärder som en hög andel vegetation och infiltrationsytor i lågpunkter är ofta kostnadseffektivt i jämförelse med att satsa på tekniska lösningar.

En hög andel vegetation i avrinningsområdet till en lågpunkt fördröjer och minskar ytavrinningen. Detta gör att volymen i lågpunkten kan minska och omhändertas snabbare. Genom att ha minskar behovet av tekniska lösningar för att omhänderta vattnet. Träd och annan vegetation i staden tar upp och lagrar vatten och gör marken mer porös och mottaglig för infiltration av vatten. Asfalterade ytor med träd kan minska avrinningen med 60 procent jämfört med rena asfaltytor och från gräsklädda ytor rinner nästan inget regnvatten alls av. Detta eftersom träd, planteringsgropar och gräsytor i stället samlar upp, avdunstar och infiltrerar vatten. Större träd har stor betydelse för att hantera vatten. Bladverket i kronan fångar upp regnvatten innan det når marken och genom evapotranspirationen avdunstar trädet vatten som tagits upp av rötterna i marken.

Ett stort träd kan fånga upp till 1 000 liter regnvatten i bladverket och avdunsta 1 000 liter vatten per dygn. Ett litet träd har endast en hundradel av det stora trädets kapacitet. Det kan bara fånga upp 10 liter vatten i bladverket och avdunsta 10 liter vatten per dygn.

(Källa: Fransson, A-M, 2017)

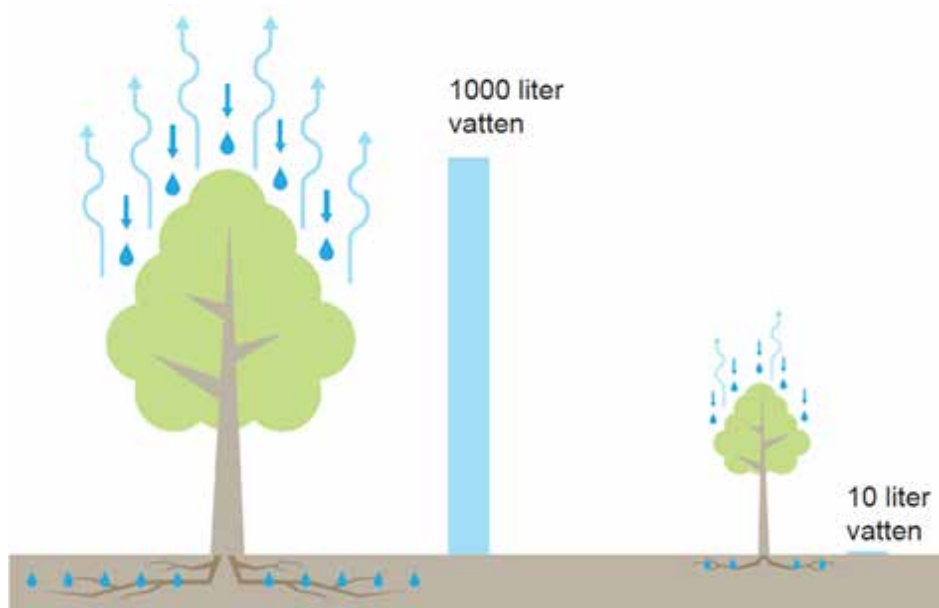

Illustration: Boverket

Klimatrisker i Tjörns kommun

Ökad risk för ras och skred

Ras och skred kan orsaka stora skador på bebyggelse och infrastruktur och även utgöra en risk för människoliv. Skred kan utlösas väldigt plötsligt och få en mycket stor utbredning. Vissa skred, som exempelvis kvickleraskred, är nästan omöjligt att förutse.

Skred kan utlösas av naturliga processer som försämrad hållfastighet på grund av mycket nederbörd och ökat portryck eller på grund av mänsklig aktivitet som till exempel borttagande av vegetation, för hög belastning, bebyggelse, avschaktning eller markvibrationer. Släntstabiliteten avgörs av jordarternas egenskaper, grundvattenförhållanden och topografi. Delar av Tjörn befinner sig i ett område med viss/påtaglig benägenhet för jordsked men det finns även områden med betydande benägenhet för skred där det förekommer skredärr och raviner. Tjörn består till stora delar av urberg och historiskt har inga större skred, ras eller andra jordrörelser inträffat på Tjörn. Eftersom Tjörn ligger under högsta kustlinjen finns det även gynnsamma förhållanden för kvickler i områden med dalgångar finns det dock förutsättningar för skred i finkornig jordart. I områden med finkorniga jordarter och terränglutning samt vid kusten kan det därför finnas skredrisk. Därmed bör skredrisken beaktas vid utveckling eller större markarbeten.

I vissa områden ligger befintlig bebyggelse i riskområden för skred och samtidigt i riskzonen för skyfall eller kustöversvämningar vid extrema havsnivåer. Eftersom klimatförändringarna leder till en ökning av både, långvarig och extrem nederbörd samt extrema havsnivåer, vilket kan förändra markförhållanden och öka skredrisken, bör dessa områden övervakas.

På Tjörn finns inga områden där stranderosion utgör en större risk för befintlig bebyggelse. I takt med att havsnivån stiger och extrema havsnivåer med storm och vågpåverkan förväntas öka i frekvens och intensitet finns det dock en risk att kustlinjen förskjuts och att stranderosion ökar i framtiden.

Stigande havsnivåer hot mot havsstrandängar

Havsstrandängar eller salta strandängar, är värdefulla biotoper som hotas av stigande havsnivåer i ett framtida klimat. Havsstrandängar är en biologiskt mycket rik miljö. Enligt Naturvårdsverket behöver arealen hävdad strandäng öka kraftigt för att ett stort antal hävdgynnade arter ska bevaras. Här lever en stor mängd växter och djur, varav många är hotade. Strandängarna är också viktiga häckningslokaler för vadare och andra sjöfåglar.

När havsnivån stiger riskerar befintliga havsstrandängar att försvinna under havsytan om de på grund av markanvändningen inte kan inta nya områden. Idag ligger havsstrandängar i en zon mellan strandlinjen och en meter höjd över havet. När havet stiger antas utbredningen ske in åt land upp till en till två meter över dagens havsnivå. På lång sikt hotas de salta strandängarna även av en havsnivåhöjning som en följd av förväntade klimatförändringar. Beräkningar visar att 85 % av de salta strandängarna som i dag finns i Västra Götalands län kommer att befinna sig under vatten vid en havsnivåhöjning på en meter.

Vid stormar stiger havsnivån betydligt högre och leder till tillfälliga översvämningar som kan vara i timmar eller dagar. På grund av bland annat strömningar och vågpåverkan finns det utöver en risk för översvämning även en risk för erosion och ackumulation längs stränderna under en stormflod.

Det främsta hotet mot strandängarna är igenväxning, eftersom betesdrift och slåtter har minskat kraftigt de senaste 100 åren. Om hävden upphör växer strandängarna på cirka tio år igen så mycket att deras karaktäristiska arter typiska arter försvinner. Träd och buskar kan i viss mån hållas borta av naturlig störning från vågor och vind. Exploatering av strandzoner och i vissa fall strandängar bidrar till fragmentering av naturtypen och utgör också det ett hot.

Olsby kile

Figur 1. Översiktskarta över salta strandängar i Tjörns kommun. Befintliga visas med röd markering och de framtida visas med blå markering. Källa: Alfsdotter, T. (2021). Salta strandängar i Tjörns kommun. Prognos för framtida ytor vid en havsnivåhöjning. Källa: Melica

Höga vattenflöden med risk för översvämningar

Skyfall förväntas inträffa allt oftare och bli mer extrema i och med att klimatet förändras. Var de största regnmängderna kan förväntas är slumpmässigt även om sannolikheten att vissa områden drabbas är högre. Skyfall kan orsaka stora samhällsstörningar och ekonomiska skador. Utslagning av viktiga samhällsfunktioner kan få stora konsekvenser. Det kan uppstå kostnader till följd av direkta skador på byggnader och infrastruktur, men även indirekta konsekvenser som exempelvis elbortfall och avbrott i transporter och kommunikationer. Stora dagvattenflöden kan orsaka skador på det kommunala ledningsnätet. Erosion, ras, skred och slamströmmar kan även innebära skador på vattenledningar, brunnar och vattentäktter. Stora skyfall kan också få konsekvenser för byggnader och lantbruk. Riskerna för översvämningar vid skyfall är framför allt högst vid områden med stora vattendjup i lågpunkter och höga flöden. Närhet till havet spelar också roll då havet kan hindra vattnet från att rinna bort särskilt om det samtidigt blåser och är högvatten.

Utmaningar för dagvattenhanteringen

Den ökade risken för skyfall och höga vattenflöden kommer att ge stora utmaningar när det gäller dagvattenhanteringen. I dagsläget sker dagvattenhanteringen inom områden med allmänna Va-anläggningar till största delen i rörsystem. Ett problem med denna hantering är att inget vatten stannar kvar efter vägen utan allt följer med till anläggningens utlopp. Vattenmassorna fördröjs inte heller på något sätt. Detta kan ge problem vid kraftiga skyfall. Effekten är framför allt påtaglig vid lågpunkter och större hårdgjorda ytor samt platser där risken för höga flöden är stor.

Vattenbrist

Det har under senast åren varit högt tryck på den kommunala vattentillgången men även privata anläggningar har drabbats av brist vid långa perioder av torka. Tjörns har redan en ansträngd vattenfråga som kommer att bli ytterligare ansträngd om torrperioderna blir längre. En höjd havsvattennivå skulle också innebära ökad vattenbrist för många privat personer genom saltvatteninträning i brunnar.

Invasiva arter

Flera invasiva arter ökar i utbredning till följd av ett varmare och blötare klimat. Dessa kan tränga ut de inhemska arterna och på så sätt förändra ekosystemens sammansättning. Invasiva arter kan också bli ett problem i jord och skogsbruket där potentiellt nya skadegörare kan sprida sig. Invasiva arter kan också utgöra andra samhällsproblem då de skadar infrastruktur eller utgör hälsoproblem och medför stora kostnader för bekämpning. Växten parkslide sprider sig snabbt inom Tjörns kommun och orsakar framför allt problem för fastighetsägare. Även andra invasiva arter förekommer i ökad utbredning inom kommunen som till exempel blomsterlupin, vresros och gul skunkkalla vilka tränger ut inhemska arter.

Parkslide

Blomsterlupin

Gul skunkkalla

Klimat effekter för kommunens naturtyper

WSP har på uppdrag av Tjörns kommun tagit fram klimatrisker för naturtyperna definierade inom kartläggning av grön infrastruktur i Tjörns kommun. Kartläggningen omfattade naturtyperna odlingslandskap, barrskog, lövskog, marina miljöer, våtmarker samt sjöar, vattendrag och kantzoner. Underlaget är hämtat från länsstyrelsens regionala handlingsplan för grön infrastruktur.

Odlingslandskapet

Odlingslandskapets öppna mark samt själva jordbruksdriften drabbas både direkt och indirekt av framtida klimatförändringar.

En av de mest påtagliga indirekta effekterna för odlingslandskapet är kopplat till ökande temperaturer. Högre sommartemperaturer kommer leda till ökad risk för torka till följd genom bland annat en förlängd växtsäsong och ökad avdunstning. Vattenbristen kan förstärkas genom ett ökat bevattningsbehov på odlade åkrar. Torka och vattenbrist ökar risken för sämre skördar samt brist på bete och vinterfoder, vilket kan leda till att mängden betesdjur på öppna marker minskar. För odlingslandskapets värdekärnor som är hävdberoende kan detta få effekter i form av igenväxning, vilket också eskalerar på grund av en förlängd vegetationsperiod. Samtidigt kan torkan av gräsmarker leda till en högre risk för störning i form av bränder. Vissa naturtyper, exempelvis fuktängar, är mer känsliga för minskande vattennivåer medan andra, exempelvis grässandhedar, är mer exponerade för ökad brandrisk. Det rationellt odlade landskapet riskerar också att utsättas mer för skadegörare i och med ett varmare och fuktigare klimat. Likaså kan problematik relaterat till invasiva arter öka. Öppna marker nära havet hotas också av stigande havsnivåer som ger en direkt habitatförlust.

Tjörn har en relativt stor andel öppen hävdad mark med gott om värdekärnor vilket betyder att det föreligger en särskild känslighet för minskade biologiska värden. Det största hotet bedöms vara igenväxning och uttorkning till följd av ökande temperaturer och reducerad eller upphörd beteshävd. Ett sätt att hantera och förebygga igenväxning av värdefulla habitat är att dokumentera och eventuellt övervaka igenväxningsgraden hos värdekärnor och stödhabitat, samt säkerställande

av fortsatt beteshävd i tillräcklig omfattning. Vid eskalerande igenväxning som inte kan åtgärdas genom bete till exempel på grund av brist på betesdjur kan man överväga att sätta annan skötsel i form av exempelvis slätter eller periodisk röjning av igenväxningsvegetation.

Den geografiska analysen av klimatrisker visa att odlingslandskapet i hög utsträckning kommer påverkas av havsnivåhöjning cirka 300 hektar värdekärnor och stödhabitat berörs år 2150. Det är också den naturtypen som ytmässigt påverkas av havsnivåhöjningen i störst utsträckning undantaget marina miljöer. I Tjörn finns en ganska stor areal salta strandängar längs kusten, som utgör några av odlingslandskapets värdekärnor. Salta strandängar förekommer mellan strandlinjen och 1 meter över havet. När havet stiger antas utbredningen ske inåt land upp till 1–2 meter över dagens havsnivå, vilket bedöms medföra att 85 procent av de befintliga strandängarna kommer ligga under vatten (WSP, 2020). Om inte marken inåt land tillåter naturlig förflyttning av strandängarna kommer detta medföra en minskning av naturtypen och således habitatförlust för de arterna med anknäpning hit. En analys har gjorts i en tidigare utredning (WSP, 2020) över möjliga framtida strandängar som kan utvecklas i samband med havsnivåhöjning. Man fann då att av framtida möjliga salta strandängar befinner sig 32 procent inom naturreservat och 21 procent inom Natura 2000-områden. Resterande områden saknar områdesskydd och intar dessutom delvis odlingsmark.

För att den sammanlagda arealen strandängar inte successivt ska minska, krävs landskapsplanering för att säkerställa att det finns möjlighet för strandängarna att expandera inåt land, allt eftersom havsnivån stiger.

Barrskog

Barrskogen i Tjörn bedöms inte vara särskilt känslig för stigande havsnivåer, eftersom naturtypen till allra största del förekommer inåt land. Effekter för barrskog i ett förändrat klimat kan främst kopplas till ökande temperaturer. I homogena skogar ökar risken för svamp- och insektsangrepp samt vårfrost. Sådana effekter kan påverka artodynamiken i skogen och vårfrost kan skada skogens tillväxt bland annat genom att unga träd påverkas negativt och att nyskott fryser sönder. Extremare väder kan också leda till mer skador i form av stormfällning. Barrsumpskogor kan också påverkas negativt av uttorkning. Framför allt gynnar dock ökande temperaturer expansion av lövskog, vilket trycker undan barrskogen.

I Tjörn finns endast ett fåtal barrskogor med kända höga värden, och kommunen är inte heller del av någon regional värdestrakt för barrskog. Förekommande värdekärnor består av västlig taiga i norra delen av kommunen. Det finns dock ingen hotbild för denna naturtyp med direkt kopplingar till klimatförändringar. En minskad omfattning av barrskog till förmån för lövskog bedöms därför inte vara kopplade till några väldigt höga risker, även om mängden habitat för barrskogor givetvis kan påverkas.

Lövskog

Liksom för barrskog kan extremare väder och minskande temperaturer påverka lövskog genom ökad risk för störningar i form av brand, skadeangrepp och stormfällning. Till skillnad från barrskogen kommer dock lövskogen i Sydsverige snarare att gynnas då ökade temperaturen gör att trädgränsen förskjuts norrut. Norra delen av

Tjörn ingår i en regional värdestrakt för ädellövskog, vilken skulle kunna förstärkas av att högre värden kopplade till lövskog tillåts utvecklas inom kommunen. Riskerna för lövskog bedöms därför som relativt begränsade på Tjörn, snarare finns en potential för utveckling av värdekärnor.

Marina miljöer

Temperaturförändringar i havet medför stora konsekvenser för marina miljöer. Varmare vatten kan medföra mer frekvent algblomning, vilket även kan förvärras av att allvarligare kusterosion ökar övergödningen i havet. Sand som eroderar från kusten kan också transporteras ut till havs och avsättas i revlar och bankar, vilka då växer i omfattning så att dess fysiska struktur förändras. Kallvattenarter som missgynnas av högre temperaturer, exempelvis öring och laxfiskar, kan komma att ändra sitt utbredningsområde vilket påverkar art sammansättningen i ekosystemet. Ökade temperaturer gör också marina ekosystemen känsliga för invasion av främmande arter. Varmare hav absorberar också mer koldioxid ur atmosfären vilket kan medföra försurning, med effekter för organismer som är beroende av att lagra in kalk. Detta drabbar exempelvis många växt- och planktonarter som utgör basen av ekosystemet. Alla marina miljöer påverkas även i sin helhet av havsnivåhöjningen i form av förändrade djupförhållanden.

Ålgräs

Västerhavet är ett av de havsområden där den största höjningen av ytvattentemperaturen har noterats. Då Tjörn är en kustkommun finns gott om marina miljöer av olika slag och med stor variation, även om kunskapsunderlaget om dess utbredningar är bristfälligt. Ett sätt att skydda värdefulla marina miljöer från klimateffekter är åtgärder för att minska belastningen av näringsämnen i vattendrag som mynnar i havet, då övergödning leder till minskat siktdjup och algblomning vilket påverkar samtliga förekommande naturtyper negativt. Förslagsvis kan åtgärder i första hand fokusera på större vattendrag som mynnar i mindre vikar, där risken för algblomning är störst.

Ålgräsängar hotas bland annat av försämrad vattenkvalitet i form av minskat siktdjup och vattenkvalitet. Ålgräsängar utgör en mycket viktig del av det marina ekosystemet genom att fungera som uppväxtplats för mindre fisk och kräftdjur, men medför dessutom andra viktiga ekosystemtjänster. Bland annat dämpar ålgräset energin i vågor och strömmar, vilket skyddar kusten och minskar grumlingen i vattnet. Därför finns det ett särskilt värde i att övervaka och skydda ålgräsängar.

Våtmarker

Våtmarker är känsliga för ökade temperaturer. Varmare klimat med frekvent torka leder till låg vattenföring sommartid, vilket kan orsaka ökad igenväxning och erosion. Igenväxning kan ske både genom direkt påverkan från lägre vattenstånd och genom indirekt påverkan i form av upphört bete, för rikkärr och andra hävdberoende våtmarker. Uttorkning i kombination med ökad näringsbelastning kan accelerera igenväxningen. Våtmarker nära kusten kan också missgynnas av en indragen kustlinje genom ökad salthalt i vattenmiljön samt ren habitatförlust. Enligt den geografiska analysen av klimatrisker kan 25 procent av våtmarkernas areal av stödhabitat och våtmarker komma att påverkas av havsnivåhöjningen.

Samtidigt ger våtmarker viktiga ekosystemtjänster i form av vattenreglering i ett blötare klimat, då våtmarkerna bidrar till att minska översvämning på andra platser. Genom att de påverkar växthusgasflöden har de också en funktion som kolsänka och genom att begränsa belastningen av fosfor och kväve på omgivningarna.

I Tjörn finns också våtmarker med kända höga värden kring Breviks kile samt i form av rikkärr

spritt i kommunen. Våtmarkerna utgör dock en ganska liten del av Tjörns totala areal. Men med tanke på våtmarkernas kapacitet att buffra climateffekter relaterade till översvämningar och övergödning, samt att rikkärr hyser en särskilt hög biologisk mångfald, bör därför bevarande av våtmarksmiljöer vara av hög prioritet. Detta kan exempelvis innebära undantagande från exploatering samt övervakning av igenväxningsgraden, och insatt skötsel vid behov. Likaså kan det vara en god idé att skydda områden i lågpunkter med potential för naturlig utveckling eller anläggning av våtmarker. Att återskapa ett mer ursprungligt vattenlandskap kan minska flödestoppar och översvämningrisker vilket är en viktig del av klimatanpassningsarbetet. Den geografiska analysen av klimatrisker visar att cirka 45 procent av våtmarkernas värdekärnor och stödhabitat kommer påverkas av flöden vid ett klimatanpassat 100-årsregn år 2100. Det är därför av särskild vikt att våtmarkerna håller hög kvalitet och areal för att kunna hantera denna belastning.

Dammen i bergen mellan Bleket och Stansvik

Sjöar, vattendrag och kantzoner

Torrare klimat riskerar att periodvis torka ut vattenförekomster med konsekvenser för vattenvandrande och vattenlevande arter. Detta kan också förstärkas av ökat bevattningsbehov i jordbrukslandskapet. Flödesregimen kan också påverkas då somrarna blir längre med mer varierad nederbördsmängd och -frekvens. Periodvis ökade vattenflöden ökar också erosionen samt risk för skred och ras. Detta påverkar den morfologiska utformningen av strandkanter, men gör även att sedimenttransporten ökar nedströms med ökad avsättning, vilket kan leda till förändrade strömförhållanden. Höglöden ökar också transporten av större material, till exempel grenar, som kan fastna och täppa igen vattendrag.

Även vattenkvaliteten påverkas negativt av lägre vattenflöde, då koncentrationen av föroreningar ökar. Skadliga föroreningar i vattnet kan medföra direkta negativa effekter för vattenlevande arter. Vattenkvaliteten försämras ytterligare av ökade humushalter i vattendrag "brunifiering" då näringsämnen som finns lagrade i marken bryts ner snabbare i ett blötare och varmare klimat. I viss mån kan detta troligtvis kompenseras genom naturlig reduktion i vattendrag och sjöar, men det är oklart i vilken utsträckning. Ökad näringsbelastning i vattendrag som mynnar i havet kan leda

till algbloomning, med negativa effekter på marina naturtyper. Liksom i marina miljöer påverkas artsammansättningen i limniska miljöer också av temperaturförändringar då arters utbredningsområden förskjuts och fler främmande arter introduceras.

Genom övervakning av vattenkvaliteten i de limniska värdekärnor som finns på Tjörn kan behovet av åtgärder för förbättrad vattenkvalitet avgöras. Orsak till stora skred i Västra Götaland är i första hand kvicklera. Tjörn består i stora delar av urberg, men även områden med lera och förutsättningar för kvicklera förekommer i stor utsträckning. Genom att identifiera områden eller vattendrag med risk för skred och ras kan dessa miljöer vid behov förstärkas för att säkra en god morfologi. Likaså kan göras för erosionskänsliga strandkanter. Genom att arbeta med restaurering och förvaltning av våtmarker, som bidrar med att jämna ut flödestoppar, samt minskar näringsbelastning från odlingslandskapet, kan klimataffekterna i limniska miljöer begränsas. Hälften av kommunens limniska miljöer kommer enligt den geografiska analysen av klimatrisker påverkas av höga flöden vid ett klimatanpassad 100-årsregn år 2100, vilket innebär en stor belastning för naturtypen vid sådana väderevent.

Säby å

Klimatanpassningar

Nedan beskrivs några förslag för klimatanpassning som skulle kunna användas i Tjörns kommun. De tre första förslagen kommer från WSPs utredning för Tjörns kommun och de övriga förslagen av praktisk karaktär som har genomfört i andra kommuner med gott resultat.

Minska negativa klimatrelaterade effekter på den gröna infrastrukturen

Att utveckla och förstärka den gröna infrastrukturen är även en viktig del i kommunens klimatanpassningsarbete. Klimatförändringarna kan påverka den gröna infrastrukturen negativt, men omvänt kan också den gröna infrastrukturen skydda samhället mot de negativa effekterna av klimatförändringarna. En fungerande grön infrastruktur trygger försörjningen av reglerande ekosystemtjänster, vilket bland annat ökar naturens egen motståndskraft mot snabba klimatförändringar. Till exempel är våtmarker viktiga i landskapet för att kunna hantera och rena de ökande vattenmängder som är att vänta. En försvagad grön infrastruktur kan i stället accelerera de negativa effekterna av klimatförändringarna. Exempelvis får hårt drabbade arter svårare att hitta nya habitat utan tydliga spridningslänkar i landskapet, vilket leder till en snabb förändring av artsammansättningen som kan sätta ekosystemet ur balans. Att utveckla och säkra en stark grön infrastruktur är således en av de absolut viktigaste klimatanpassningsåtgärderna som kan vidtas. För att mildra effekterna av climateffekter på den gröna infrastrukturen är det viktigt att säkerställa spridningslänkar mellan värdekärnor samt skydda och utveckla de naturtyper som kommer drabbas hårt, såsom strandängar. Det kan också bli nödvändigt med aktiv skötsel av drabbade områden, till exempel förhindra igenväxning i betesmarker och våtmarker.

En viktig åtgärd för att stärka den gröna infrastrukturen är att höja kunskapsnivån kring biologisk mångfald och grön infrastruktur hos markägare, exploatörer, kommuntjänstepersoner med flera samt att se över hur frågan hanteras i den kommunala processen. Genom att öka kunskapen om nyttan, problemen och åtgärder kan för den gröna infrastrukturen och den biologiska mångfalden kan den stärkas. En annan viktig åtgärd är utveckling och nyskapande av miljöer med särskild klimatbuffrande förmåga, exempelvis våtmarker som är och kommer vara viktiga för att minska kommunens sårbarhet. Det är också

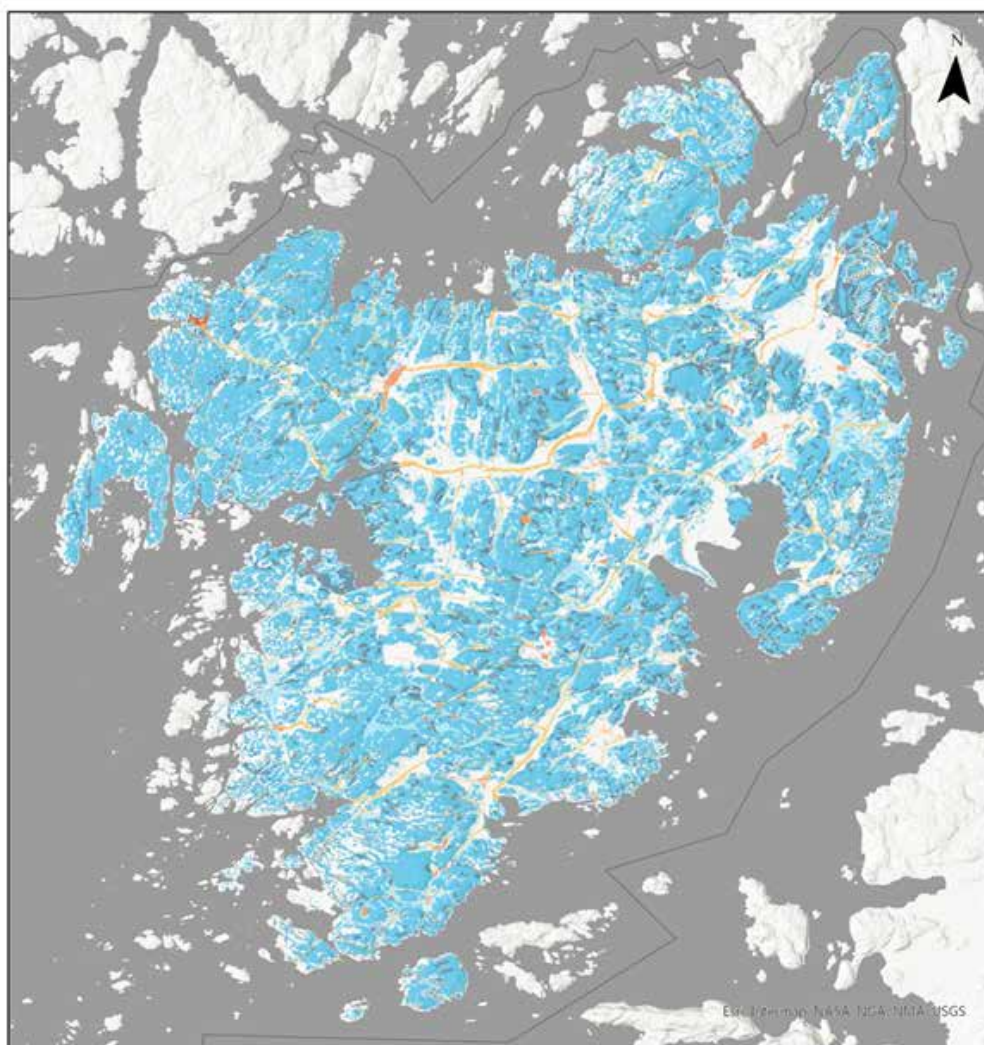
viktigt att prioritera naturtyper som är känsliga för klimatförändringar i åtgärdsarbetet, men säkerställa funktion av den gröna infrastrukturen som helhet men också att ta till vara de områden som har potential att utveckla höga naturvärden på sikt, exempelvis lövskogar. Det är också viktigt att säkerställa att habitat som riskerar försvinna till följd av havsnivåhöjningarna har möjlighet att förflyttas inåt land för att undvika minskande arealer.

Ekosystemtjänster som skydd mot skyfall

WSP har gjort en översiktlig kartläggning av ekosystem i Tjörns kommun som kan tillhandahålla vattenreglering av vattenflöden och på så sätt minska översvämningsrisker. Naturmarker har i hög grad en förmåga att reglera vattenflöden genom att vatten reduceras eller fördröjs. Vegetationen bidrar genom att fördröja vattnets rinntid och kan även absorbera och evapotranspirera vatten. Samtidigt kan vatten infiltreras i marken, beroende på aktuella jordarts- och grundvattenförhållanden. En del marker, såsom våtmarker och vegetationsklädda områden på genomsläppliga jordarter, har särskild betydelse för att dämpa och reglera vattenflöden.

Resultatet från kartläggningen visar för hela kommunen i kartan nedan. Vegetationsytornas potential för vattenreglering har klassificerats utifrån genomsläpplighet. Samtliga våtmarker har dock tilldelats hög potential för vattenreglering, oavsett klassning av genomsläpplighet. Områden där ekosystemtjänsten vattenreglering kan sägas nyttjas i särskilt stor utsträckning, eller där behovet kan antas vara stort, redovisas i gul och orange. Dessa utgör områden med stora vattendjup i lågpunkter och höga flöden, baserat på en tidigare genomförd skyfallsutredning av WSP för Tjörns kommun.

Där områden med potential för reglering och hög infiltrationskapacitet de mörkblå områdena sammanfaller med särskilt utsatta områden vid skyfall kan tillhandahållande av ekosystemtjänsten sägas vara av särskild vikt att upprätthålla.

Kartan visar potential för vattenreglering samt områden som kan vara särskilt utsatta för höga flöden och lågpunkter med stora vattendjup vid skyfall i Tjörns kommun.

Åtgärder för att skydda havsstrandängar mot klimatförändring

En annan effekt av klimatförändringar och ett varmare och fuktigare klimat är att igenväxningstakten på strandängar kommer att öka. Detta kommer att kräva ett ännu högre hävdtryck för att motverka igenväxningen. Artsammansättningen ändras successivt när hävden är för svag och höga gräs, havssäv och vass tar över. Den viktigaste åtgärden är därför ofta återupptagen eller ökad hävd, ibland tillsammans med andra restaureringsinsatser. Igenväxta strandängar kan restaureras genom återupptaget bete, vilket ofta ger goda resultat på relativt kort tid. För att de salta strandängarna ska kunna bevaras för framtiden krävs att planeringen av framtida markanvändning påbörjas i tidigt skede. Vid en havsnivåhöjning behöver naturtypen successivt kunna etableras längre inåt land. För att möjliggöra denna nyetablering behöver marken innanför strandängarna hållas öppen och helst hävdas. Många lokaler är dikade och dessa diken behöver läggas igen, eftersom salta strandängar är beroende av att översvämmas på ett naturligt sätt. Betesmarker och åkrar kan ses som potentiella framtida salta strandängar. Trädklädda marker kan eventuellt restaureras till strandäng på längre sikt. Ibland utgör vägar hinder för etablering av salt strandäng längre upp. Ofta kan detta avhjälpas med vägkullvertar eller broar som låter vattnet passera, men på några lokaler är det lämpligt att överväga en flytt av befintlig väg.

Anläggandet av bevattningsdammar skyddar mot torrperioder

Att anlägga en bevattningsdamm ökar inte bara tillgången till vatten vid torrperioder utan kan även bidra till vattenrening och ökad biologisk mångfald. Bevattningsdammar kan vara en tillgång både i jordbruket och för parker samt golfbanor samt som släckvattendammar vid bränder.

Bevattningsdammar skulle kunna öka tillgången till vatten utan att använda rent dricksvatten eller konkurrera med andra, mer samhällsviktiga vattenanvändare. Att skapa dammar är ett sätt att få bättre möjligheter att bevattna grödor och ge djuren vatten. De kan också säkra en jämnare produktion i jordbruket. Enligt SMHI:s beräkningar har antalet dagar med låg markfuktighet i Sverige redan ökat. Denna tendens ser ut att fortsätta enligt klimatberäkningarna trots en ökad nederbörd. Det beror på att växterna är aktiva under längre perioder och att temperaturen höjs vilket ökar avdunstningen. En bevattningsdamm kan bromsa upp och magasinera vatten och skyddar på så sätt mot skyfall och torrperioder. Genom att samla upp vatten vid höga flöden som sedan kan användas för bevattning under torrperioder. Vid händelse av brand kan räddningstjänsten använda vattnet som släckvatten. I dammen samlas vatten och näring som vid bevattning kan återgå till jordbruksmarken eller gödsla grönområden. Fosfor, som är en orsak till övergödning i sjöar, lagras även i dammens djuphål. När vattnet bromsas upp minskar näringsbelastningen i nedströms vattendrag och havsmiljön. Dammar blir ofta också attraktiva våtmarksområden för många fågelarter som häckar eller rastar samt insekter och groddjur därmed ökar den biologiska mångfalden. Bevattningsdammar kan också bli attraktiva rekreationsområden för människor och ge svalka under varma dagar beroende på deras utformning och placering.

Lokalt omhändertagande av dagvatten

Genom att ta hand om regnvatten lokalt avlastas ledningsnätet, vilket förebygger översvämning när det regnar mycket. Om regnvattnet lagras i en regnvattenstunna kan det dessutom användas till att vattna trädgården när det är torrt. Genom att förändra synen på hanteringen av vatten i staden och därmed minska översvämningrisker och skapa smartare nyttjande av vatten. Det handlar dels om attitydförändring, dels om att få allmän-

heten att hjälpa till att göra plats för vattnet på sina fastigheter genom att till exempel koppla bort stuprännor från de kommunala dagvattenledningarna. Dagvatten kan då i stället användas som bevattning och bli till trevliga inslag i trädgården som dammar och regnrabatter samtidigt som det avlastar det kommunala dagvattennätet.

Ny utformning av dagvattenhanteringen

För att få ett bättre skydd mot dessa förväntade risker med det framtida klimatet behöver dagvattenhanteringen därför förändras. Det är viktigt hur dagvattenanläggningar utformas. En genomtänkt utformning av en dagvattenanläggning både fördröjer och renar vattnet. Den ger förutsättningar för en god skötsel så att anläggningen kan fungera tillfredsställande under lång tid. En bra planerad dagvattenanläggning kan samtidigt bidra till ett ökat djur- och växtliv, samt bli en naturlig plats för rekreation. De förändringar som krävs är bland annat skapande av översvämningszoner och andra öppna lösningar. Det är därför viktigt att planera så att det finns mark för öppna dagvattenlösningar i framtiden.

Klimatanpassning mot skyfall i samhällen

Genom att klimatanpassa samhällen till de effekter som ändrat klimat innebär minskar riskerna avsevärt både vad gäller människors säkerhet samt för ekonomin. Väl planerade grönområden och vegetation i städer bidrar till att rena dagvatten, fördröja vatten vid skyfall, minska intensiteten av värmeböljor, samtidigt som de även gynnar biologisk mångfald. Genom att till exempel anlägga en öppen dagvattenanläggning och skyfallssänka kan vattnet både renas, fördröja och magasineras medan det leds bort. Till exempel kan dammar, en slingrande bäck, en vattenträdgård med många fuktängsblommor i ett parkområde bidrar även till att främja områdets biologiska mångfald och rekreation för människor. På samma sätt kan till exempel ett utjämningsmagasin får flera användningsområden som till exempel fotbollsplan.

Återställning av vattendrag minskar översvämningsrisker

Ett varmare klimat innebär mer nederbörd vilket ökar risken för översvämnings från sjöar och vattendrag. Rensade vattendrag medför att naturliga översvämningsområden försvunnit och vattnets hastighet ökar. Ombyggda, rätade vattendrag gör att vattenhastigheter blir högre vilket ökar trycket på många vägtrummor samtidigt som näring snabbare forslas ut i havet. I Sverige finns i ge-

nomsnitt en vägkorsning per varannan kilometer av ett vattendrag vilket innebär att felkonstruerade vägtrummor utgör en ökad risk för att vägnätet skall ta skada av översvämnings. Åtgärdandet av felkonstruerade vägtrummor gör det möjligt för fisk och andra arter att vandra och nyttja tidigare avstängda livsmiljöer samt förhindrar att vägnätet tar skada av översvämnings. Återställande av vattendragens naturliga meandring gör också att vattnets hastighet fördröjs.

Plöjningsfritt jordbruk som metod i ett framtida klimat

Med klimatförändringar kommer ett antal utmaningar för det svenska jordbruket. Faktorer som stigande temperaturer, erosion, ökad nederbörd och fler extrema vädersituationer, påverkar jordbruket. Strategier krävs för att möta det förändrade klimatet och plöjningsfritt jordbruk är en metod som har visat sig vara effektiv för några av dessa utmaningar. Plöjningsfritt jordbruk innebär att jorden på åkrarna inte plöjs och i övrigt bearbetas i så liten utsträckning som möjligt. Halmen lämnas ofta kvar efter skörd, dels för att skydda marken, dels för att gynna mikroorganismer i jorden. Metoden fungerar bäst på tyngre lerjordar. I och med den reducerade bearbetningen effektiviseras arbetstiden. Det minskar inte bara arbetsbördan, utan ger även grödan mer tid till att etablera sig och växa sig stark. På det sättet kan grödan bättre klara hårt väder så som skyfall och torka. Med ökad nederbörd minskar luckorna för när arbetet kan utföras, då gynnas gårdar med en snabbare och mer flexibel metod. Ett plöjningsfritt jordbruk kräver mindre insatser och därmed mindre investeringar omställningen kräver snarare omställning av gammalt tänkesätt hur jorden brukas.

Alléodling anpassar jordbruk till förändrat klimat

För jordbrukssektorn innebär klimatförändringar att naturolyckor så som översvämning och vegetationsbränder riskerar att öka. Dessutom riskerar jordbruket bli mer utsatt för torka till följd av längre vegetationsperioder och ett varmare klimat. Därför är det viktigt att jordbruket hittar sätt att anpassa sig. Alléodlingens rader med buskar och träd bidrar till att ge skugga och reglera de varma temperaturerna samtidigt som de skyddar grödor och mark från vinderosion. Träden och buskarna har rotsystem som är på plats året runt och samlar upp näring som grödorna mellan raderna annars inte hinner ta upp. Rotsystemen bidrar dessutom till att förhindra vattenerosion särskilt om raderna ligger längs höjdkonturerna. Mer organiskt material i marken gör att vatten bättre hålls kvar i jorden. Riskerna är spridda på fler grödor då man har en varierad odling både på marknivå och på höjden. Det gör alléodling mer robust i ett ändrat klimat. Alléodling har därför potential som en ekosystembaserad lösning för klimatanpassning inom jordbruket.

Våtmark kan kombinera översvämningsskydd och rekreation samt minska övergödning

Vid skyfall kan en anlagd våtmark översvämmas i stället för bostäder och vägar. Placeras våtmarken i nedre delen av ett vattendrag kan den användas som ett verktyg för att sänka de höga halter näringsämnen som nått vattendragen till exempel genom läckage från omkringliggande jordbruk. En våtmark placerad i närheten till en tätort kan bli ett attraktivt rekreationsområde. Genom att bygga promenad- och motionsvägar i området samt placera ut parkbänkar, utegym och leksaker för skolbarn ökar attraktiviteten. Våtmarken kan också bli naturliga habitat för många arter och på så sätt bidra till ökad biologisk mångfald. Görs delar av våtmarksområdet svårtillgängligt och ostört ökar förutsättningar för ett aktivt fågelliv.

Grönytefaktorn, ett verktyg för grönare städer

De klimatförändringar som klimatscenerierna indikerar bland annat mer nederbörd och skyfall samt högre temperaturer, längre och mer intensiva värmeböljor samt torrare somrar. Flera av konsekvenserna från dessa klimatförändringar kan lindras med vegetation och vattenstrukturer genom deras flödesreglerande och temperaturreglerande förmåga. När städer förtätas är det ofta den tätortsnära naturen som exploateras vilket gör att dessa grönområden minskar eller försvinner. Grönska och vattenytor i stadsmiljö har många fördelar, de ger ett attraktivt intryck, kan användas för rekreation, ökar biodiversiteten etcetera. De minskar också stadens sårbarhet för negativa konsekvenser av klimatförändringarna. Grönytefaktorn är ett planeringsverktyg som används för att skapa grönare stadsdelar. Det innebär att en viss del av tomtens yta måste bestå av vegetation och/eller vatten. Grönytefaktorn innebär att planeringen av de gröna ytorna integreras i arbetet från början eftersom den ska redovisas i plandokumentet. Detta gör att landskapsarkitektens arbete kommer in tidigare än vanligt i processen och i ett närmare samarbete med husarkitekterna.

Havsvatten i stället för dricksvatten i pooler

Ett varmare klimat leder till minskad vattentillgång. Vatten är redan en bristvara i Tjörns kommun och vattenrestriktioner mot att använda kommunalt vatten har tidigare införts. Havsvatten kan användas i pooler och andra liknande anläggningar.

Skyfallsvägar minskar översvämningsrisk

Skyfallsvägar är en väg som är V-formad och kan leda bort vatten vid skyfall för att förhindra att fastigheter utmed gatan blir översvämmade. En skyfallsgata är utformad så att vatten som det inte finns kapacitet för i dagvattenledningarna och som samlas på gatan avleds yttledes ut i angränsande vattendrag eller våtmark. Det förhindrar översvämningsrisker i fastigheter utmed gatan. Gatans utformning har två huvudprinciper, att gatan är V-formad utmed gatans mittlinje, samt att gatan lutar in mot en lågpunkt på gatan. Utformningen gör att vattnet först rinner mot lågpunkten, där det finns en gång- och cykelväg som har utformats på samma sätt. Gång- och cykelvägen leder vattnet vidare från lågpunkten till ett grön-/grusområde där vattnet slutligen kan rinna ut i vattendrag eller våtmark.

Regnrabatter renar vatten och minskar översvämningsrisk

Att anlägga så kallade regnrabatter kan lösa problematiken kring vattenrening och översvämningsrisker. Regnrabatter skapar också en attraktiv miljö för både människor, insekter och fåglar. Regnrabatter kallas också biofilter, regnbäddar eller rain gardens. De utgör en smart och kostnadseffektiv lösning som täcker flera funktioner vilket gör att man därmed slipper lägga resurser på flera separata åtgärder. Med hjälp av rabatternas olika lager av speciell jord kan dagvatten avrunnet från hårdgjorda ytor filtreras och renas. Rabatterna fördröjer inte bara flödet av stora mängder dagvatten vid skyfall, utan de specialkomponerade växtbäddarna gör också att jorden bättre bibehåller fukt vilket är särskilt bra för växterna under långa torrperioder. Vidare kan anläggningar med mycket grönska i stadsmiljö minska buller, förbättra lokalklimat och luftkvalitet. Därmed bidrar regnrabatter till viktiga ekosystemtjänster. Människor mår dessutom bättre med närhet till naturen, samtidigt som insekter och andra organismer får möjlighet att frodas.

Gröna tak

Värmeböljor inträffar oftare och blir mer långvariga i takt med att klimatförändringarna fortskrider. Detta påverkar starkt människors hälsa vilket måste tas hänsyn till, speciellt i stads- och bebyggelseplanering. Stadens många hårdgjorda ytor, som till exempel hustak, vägar, parkeringsplatser och stenläggningar i stadsmiljön, absorberar solens strålar i stället för att reflektera dem tillbaka i atmosfären. Gröna tak är ett samlingsbegrepp som oftast används för att beskriva vegetations-täckta tak. Detta avser allt ifrån ett tunt lager med

sedumväxter på taket till tjockare växtbäddar med buskar och träd. Gröna tak kan medföra miljömässiga, ekonomiska och estetiska fördelar i stadsmiljö. Miljömässiga fördelar kan vara exempelvis som att skapa biodiversitet och minska trycket på stadens dagvattensystem genom att växterna tar upp vatten som sedan avdunstar tillbaka till atmosfären. Taket har också en roll som ett naturligt reningsverk för både vatten och luft samt har en avkylande effekt. Grönskan på taket kan skydda takytan från föråldring och skador på takmaterial samt isolerar byggnaden från sommarvärme, vilket minskar reparations- och energikostnader. Förutom dessa fördelar är gröna tak estetiskt tilltalande och ger en ökad möjlighet till att rekreativa värden uppnås i tätbyggda miljöer.

Tvåstegsdike

I ett tvåstegsdike behålls den ursprungliga bottenfåran medan de övre delarna av dikets kanter breddas så att svämplan skapas, översvämningssteg. Vid höga vattenflöden stiger vattnet och svämmas över till det övre översvämningssteget, i stället för att svämma upp på åkern, så vattenhastigheten minskas och därmed minskas erosionen och fosfortransporten. Växtligheten på översvämningssteget stabiliserar marken vid vattnet och förhindrar att markpartiklar följer med vatten nedströms. Med bortgrävningen av de brantare dikeskanterna följer en säkrare brukning av marken. Erosion av dikeskanterna minskar och risken för översvämningsrisker på jordbruksmarken blir mindre. På åkermarken kan då odlas spannmål som är känsligare för översvämningsrisker i stället för vallodling vilket leder till en högre avkastning.

Informationskampanj förebygger vattenbrist

Genom informationskampanjer kan man få kommuninvånarna att spara på vattnet samt ändra deras uppfattning om vattnets värde. Förståelsen för vattnets betydelse och att det är en ändlig resurs behöver öka. Genom att informera om vattenbesparande åtgärder som till exempel att duscha kortare stunder och att stänga av kranen vid tandborstning kan vatten sparas. Kampanjer bör även rikta sig till de med egen brunn uppmanas att spara vatten då vårt grundvatten är vårt gemensamma och för dras egen försörjning. Kampanjer till alla i samhället är en god inventering då till exempel barn fungerar som vidare förmedlare och lär ut denna information till vuxna i sin omgivning.

TJÖRNS
kommun

Tjörns kommun 471 80 Skärhamn
tfn 0304-60 10 00 kommun@tjorn.se, www.tjorn.se
Organisationsnummer: 212000-1306

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-07

Sida

17 (18)

§ 13/2024

Remissvar - Tjörn kommuns naturvårdsprogram (Dnr KS2023/2399)

Sammanfattning

Tjörns kommun har reviderat dess naturvårdsprogram och ombett bland annat Kungälv kommun att yttra sig om programmet. Tjörns kommun önskade att remissvar senast skulle skickas den 24/11 2023, men i kontakt med Tjörns kommun har fördröjningen blivit accepterad.

En ökad efterfrågan på attraktiva miljöer för både bostäder och verksamheter ställer ökade krav på kunskap om var kommunen har värdefull natur. I synnerhet längs med kustzonen sammanfaller ofta starka exploateringsintressen med höga naturvärden. Ett viktigt syfte med naturvårdsprogrammet är att skapa ett kunskapsunderlag som ska kunna användas som verktyg vid all fysisk planering som kan påverka naturmiljön eller landskapsbilden i Tjörns kommun. Naturvårdsprogrammet ska också kunna vara ett underlag för kommunens offensiva naturvårdsarbete. Samtidigt ska naturvårdsprogrammet hjälpa kommunen att uppnå de globala hållbarhetsmålen och de nationella miljömålen för att kommande generationer ska få ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta.

Förvaltningens bedömning är att kommunen inte har några synpunkter på naturvårdsprogrammet.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Remissvar - Tjörn kommuns naturvårdsprogram

Bilaga Remiss_ Tjörns kommuns naturvårdsprogram 2018-1624.msg

Bilaga Naturvårdsprogram del 2-utkast-22-05-31 utkast.pdf

Bilaga Naturvårdsprogram-del 1 - miljömål - utkast 23-04-14.pdf

Bilaga Naturvårdsprogram-del 3 - grönstruktur och naturvärden 230502.pdf

Bilaga Naturvårdsprogram-del 4 - objektskatalog 230328.pdf

Bilaga Naturvårdsprogram-del 5 - klimatanpassning - utkast-23-04-18.pdf

Förslag till kommunstyrelsen

Kungälv kommun har inga synpunkter på Tjörns kommuns naturvårdsprogram.

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-07

Sida

17 (18)

§ 13/2024

Remissvar - Tjörn kommuns naturvårdsprogram (Dnr KS2023/2399)

Sammanfattning

Tjörns kommun har reviderat dess naturvårdsprogram och ombett bland annat Kungälv kommun att yttra sig om programmet. Tjörns kommun önskade att remissvar senast skulle skickas den 24/11 2023, men i kontakt med Tjörns kommun har fördröjningen blivit accepterad.

En ökad efterfrågan på attraktiva miljöer för både bostäder och verksamheter ställer ökade krav på kunskap om var kommunen har värdefull natur. I synnerhet längs med kustzonen sammanfaller ofta starka exploateringsintressen med höga naturvärden. Ett viktigt syfte med naturvårdsprogrammet är att skapa ett kunskapsunderlag som ska kunna användas som verktyg vid all fysisk planering som kan påverka naturmiljön eller landskapsbilden i Tjörns kommun. Naturvårdsprogrammet ska också kunna vara ett underlag för kommunens offensiva naturvårdsarbete. Samtidigt ska naturvårdsprogrammet hjälpa kommunen att uppnå de globala hållbarhetsmålen och de nationella miljömålen för att kommande generationer ska få ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta.

Förvaltningens bedömning är att kommunen inte har några synpunkter på naturvårdsprogrammet.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Remissvar - Tjörn kommuns naturvårdsprogram

Bilaga Remiss_ Tjörns kommuns naturvårdsprogram 2018-1624.msg

Bilaga Naturvårdsprogram del 2-utkast-22-05-31 utkast.pdf

Bilaga Naturvårdsprogram-del 1 - miljömål - utkast 23-04-14.pdf

Bilaga Naturvårdsprogram-del 3 - grönstruktur och naturvärden 230502.pdf

Bilaga Naturvårdsprogram-del 4 - objektskatalog 230328.pdf

Bilaga Naturvårdsprogram-del 5 - klimatanpassning - utkast-23-04-18.pdf

Förslag till kommunstyrelsen

Kungälv kommun har inga synpunkter på Tjörns kommuns naturvårdsprogram.

**UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Emanuel Nandorf

2023-11-03

Samverkan råvatten Göta älv (Dnr KS2023/2468-2)

Sammanfattning

Göta älv är mycket viktig som råvattentäkt, och försörjer mer än 700 000 personer med dricksvatten i Göteborgsregionen. Genom projektet Stärkt vattenförsörjning i Göteborgsregionen (2021–2023) skapades kluster Göta älv, med fokus på råvattentäktens betydelse idag och framöver. Inom klusterarbetet togs det fram beskrivningar och mål för att stärka Göta älv som råvattentäkt. Ett tydligt behov som lyftes var kommunikation och samarbete. Som ett led i Stärkt vattenförsörjning i Göteborgsregionen har Samverkan råvatten Göta älv bildats, för att fortsätta arbeta med de mål som beskrivs i klusterrapporten och utgöra en naturlig samverkansplattform för råvattenkvalitet.

En arbetsbeskrivning har tagits fram med syfte och mål för samverkansgruppen och den behöver antas av kommunstyrelsen i Kungälv.

Juridisk bedömning

I EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten, Artikel 7–10, uttrycks att det ska ske ett riskbaserat arbetssätt från råvatten till kran. Vad riskbedömning och riskhantering avseende tillrinningsområden för uttagpunkter för dricksvatten kommer behöva innefatta är ännu inte tydliggjort, men att detta ska ske på något sätt vet vi och behöver förbereda oss på. Bildandet av en samverkansgrupp för Göta älv är en del av SVAR projektet om stärkt dricksvattenförsörjning i Göteborgsregionen och för att förebygga risker runt och i Göta älv som råvattentäkt.

Förvaltningens bedömning

SVAR är ett regionalt projekt för att möta vattenbehovet i en tid av klimatförändringar, befolkningstillväxt och ökad vattenförbrukning. Projektet ger en övergripande bild av Göteborgsregionens behov och möjligheter vad gäller vattenförsörjning. Projektets syfte är att säkra och stärka regionens vattenförsörjning på ett resurseffektivt sätt. Det innebär att skapa en samlad bild av regionens behov av råvatten- och dricksvattenförsörjning och en åtgärdsplan för hur dessa behov ska tillgodoses. Projektet ska även ta fram modeller för hur kommuner kan samverka kring vattenförsörjning i framtiden. Projektet kommer resultera i underlag och förslag till beslut. Efter avslutat projekt fortsätter genomförande av aktiviteter och åtgärder.

Kommunerna i Göteborgsregionen står inför många utmaningar kopplat till vattenförsörjning. Regionen har under många år haft en stark tillväxt, och räknar med en fortsatt stor befolkningsökning. De senaste åren har vattenbrist förekommit i flera av kommunerna, i många fall med vattenrestriktioner och bevattningsförbud som följd. Klimatmodeller talar för att detta i framtiden är att betrakta som en allt större utmaning.

Samtidigt har stora delar av Göteborgsregionen direkt eller indirekt ett stort beroende av Göta älv, som är en högt riskutsatt vattentäkt. Även dessa risker, såsom skred och mikrobiell förorening, ökar med klimatförändringarna. Händelser i Göta älv, eller i råvattenförsörjningssystemet kopplat till

Göta älv, kan få omfattande konsekvenser för råvattenförsörjningen och därmed dricksvattenförsörjningen i hela eller delar av regionen.

I Delprojekt 1 inom SVAR har kommunernas behov och tillgång till rå- och dricksvatten identifierats, och åtgärder för att säkra framtida behov har föreslagits. Arbetet har utgått från utvalda vattenresurser som är viktiga för regionen, där ibland Göta älv. Delprojektets resultat visar på ett tydligt behov av samverkan för att säkra ordinarie vattenförsörjning. Under arbetet har även mer specifika aktiviteter och åtgärder för att stärka och säkra vattenförsörjningen inom regionen identifierats. En samverkansgrupp har bildats mellan kommunerna runt Göta älv.

Syftet för nätverket är att samordna kvalitetsfrågor, risker och beredskap inom avrinningsområdet för vattenskyddsområdet för Göta älv och Göta älv och Vänersborgsvikens vattenskyddsområde (GÄVSO) och hittills har VA-teknik medverkat på möten varannan månad. Under klusterarbetet i projekt Stärkt vattenförsörjning i Göteborgsregionen (SVAR), synliggjordes behovet av ett större och gemensamt fokus på råvattenkvalitet för att stärka råvattenskyddet. Samverkansgruppens syfte och mål går också helt i linje med regionens vattenförsörjningsplaner och med dricksvattendirektivet. Målet för samverkan är att lyfta vikten av råvattenskydd, minska risker för negativ påverkan på råvattenkvaliteten och tydliggöra kommunikation mellan alla aktörer kring Göta älv.

En arbetsbeskrivning har tagits fram med syfte och mål för samverkansgruppen och den behöver antas av kommunstyrelsen i Kungälv.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Samverkan för råvatten Göta älv berör kommunfullmäktiges strategiska mål: Minskade utsläpp i luft och vattendrag och minskat klimatavtryck. När det gäller utsläpp till vattenmiljö ska påverkan från dag- och spillvatten samt ytavrinning beaktas. Information, kunskap och samverkan är viktiga verktyg för att nå målet.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Mål 6: Rent vatten och sanitet. Göta älv är huvudvattentäkt för flertalet kommuner nedströms verksamheten och används som råvatten för att försörja mer än 700 000 människor med dricksvatten. Det är av yttersta vikt att vattenkvaliteten i älven bibehålls och att risken för olyckor som kan påverka råvattentäkten minimeras.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

I kommunens vattenförsörjningsplan står att en förutsättning för att uppnå och bibehålla en tillfredsställande vattentillgång för dricksvattenändamål, och därmed god bebyggd miljö, är att kommunen i ett så tidigt skede som möjligt identifierar, ser över och börjar hantera de risker som kan förknippas med de aktuella och potentiella vattenförekomsterna. En fungerande vattenförsörjningsplan är därmed ett hjälpmedel som bidrar till arbetet med att säkra råvattenkällorna och att uppfylla miljömålen.

Inom Kungälv kommun pågår ett intensivt arbete med VA och vattenförsörjningsfrågorna. Behovet av vatten ökar till följd av befolkningstillväxt och den ökade andelen fritidshus som görs om till permanentboende, samt att närliggande kommuner efterfrågar vatten för att täcka upp sina behov.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Alla medborgare i Kungälv kommun är beroende av en god dricksvattenkvalité och en säker tillgång på rent dricksvatten.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Möten hålls 5–6 gånger per år, antingen fysiskt, digitalt eller kombinerat och hittills har VA-teknik medverkat på möten sen gruppen startade. Sammanställande/sekreterare för samverkansgruppen utses för ett år i taget, och roterar mellan kommunerna. Kommunrepresentanterna beslutar på möten vilka frågor som ska drivas. Gr:s chefsnätverk för avfall, vatten och avlopp hjälper till att prioritera bland föreslagna aktiviteter.

Ekonomisk bedömning

Beslutet om arbetsordning för samverkan Göta älv påverkar inte ekonomin mer än nedlagd arbetstid för möten ca 5–6 ggr per år.

Förslag till beslut

1. Kommunstyrelsen antar bifogat arbetsdokument med syfte, mål och arbetsbeskrivning för råvatten Göta älv.

Anders Holm
Sektorchef samhälle och utveckling

Martin Lilja
Enhetschef VA-teknik

Expedieras till: VA-
enheten

För kännedom till:
Miljöenheten

Samverkan råvatten Göta älv

Arbetsbeskrivning, syfte och mål

2023-10-16

Innehåll

1	Sammanfattning.....	3
2	Syfte och mål	3
3	Bakgrund och koppling till regionala planer och direktiv.....	3
3.1	SVAR – Stärkt vattenförsörjning i Göteborgsregionen (2021–2023)	
3.1.1	Resultatrapport från kluster Göta älv	4
3.2	Regional vattenförsörjningsplan för dricksvatten i Västra Götaland – Länsstyrelsen i Västra Götaland, Rapport 2021:23	5
3.3	Dricksvattendirektivet.....	6
4	Medverkan.....	7
4.1	Medverkande.....	7
4.2	Arbetsuppgifter	7
5	Identifierade arbetsområden.....	7
5.1	Samordning kvalitetsfrågor Göta älv	8
5.2	Samordning risker vid olyckor och transporter Göta älv	8
5.3	Risker kopplat till ras, skred och förorenad mark.	8
5.4	Riksintresse vattenförsörjning	8
6	Referenser.....	9

1 Sammanfattning

Göta älv är mycket viktig som råvattentäkt, och försörjer mer än 700 000 personer med dricksvatten i Göteborgsregionen. Genom projektet Stärkt vattenförsörjning i Göteborgsregionen (2021–2023) skapades kluster Göta älv, med fokus på råvattentäktens betydelse idag och framöver. Inom klusterarbetet togs det fram beskrivningar och mål för att stärka Göta älv som råvattentäkt. Ett tydligt behov som lyftes var kommunikation och samarbete. Som ett led i Stärkt vattenförsörjning i Göteborgsregionen har Samverkan råvatten Göta älv bildats, för att fortsätta arbeta med de mål som beskrivs i klusterrapporten och utgöra en naturlig samverkansplattform för råvattenkvaliteten.

2 Syfte och mål

Syftet för nätverket är att samordna kvalitetsfrågor, risker och beredskap inom avrinningsområdet för vattenskyddsområdet för Göta älv och Göta älv och Vänersborgsvikens vattenskyddsområde (GÄVSO). Under klusterarbetet i projekt Stärkt vattenförsörjning i Göteborgsregionen (SVAR), synliggjordes behovet av ett större och gemensamt fokus på råvattenkvalitet för att stärka råvattenskyddet. Samverkansgruppens syfte och mål går också helt i linje med regionens vattenförsörjningsplaner och med dricksvattendirektivet.

Målet för samverkan är att lyfta vikten av råvattenskydd, minska risker för negativ påverkan på råvattenkvaliteten och tydliggöra kommunikation mellan alla aktörer kring Göta älv.

3 Bakgrund och koppling till regionala planer och direktiv

3.1 SVAR – Stärkt vattenförsörjning i Göteborgsregionen (2021–2023)

SVAR är ett regionalt projekt för att möta vattenbehovet i en tid av klimatförändringar, befolkningstillväxt och ökad vattenförbrukning. Projektet ger en övergripande bild av Göteborgsregionens behov och möjligheter vad gäller vattenförsörjning. Projektets syfte är att säkra och stärka regionens vattenförsörjning på ett resurseffektivt sätt. Det innebär att skapa en samlad bild av regionens behov av råvatten- och dricksvattenförsörjning och en åtgärdsplan för hur dessa behov ska tillgodoses. Projektet ska även ta fram modeller för hur kommuner kan samverka kring vattenförsörjning i framtiden. Projektet kommer resultera i underlag och förslag till beslut. Efter avslutat projekt fortsätter genomförande av aktiviteter och åtgärder.

Kommunerna i Göteborgsregionen står inför många utmaningar kopplat till vattenförsörjning. Regionen har under många år haft en stark tillväxt, och räknar med en fortsatt stor befolkningsökning. De senaste åren har vattenbrist förekommit i flera av kommunerna, i många fall med vattenrestriktioner och bevattningsförbud som följd. Klimatmodeller talar för att detta i framtiden är att betrakta som en allt större utmaning.

Samtidigt har stora delar av Göteborgsregionen direkt eller indirekt ett stort beroende av Göta älv, som är en högt riskutsatt vattentäkt. Även dessa risker, såsom skred och mikrobiell förorening, ökar med klimatförändringarna. Händelser i Göta älv, eller i råvattenförsörjningssystemet kopplat till Göta älv, kan få omfattande konsekvenser för råvattenförsörjningen och därmed dricksvattenförsörjningen i hela eller delar av regionen.

I Delprojekt 1 inom SVAR har kommunernas behov och tillgång till rå- och dricksvatten identifierats, och åtgärder för att säkra framtida behov har föreslagits. Arbetet har utgått från utvalda vattenresursen som är viktiga för regionen, där ibland Göta älv. Delprojektets resultat visar på ett tydligt behov av samverkan för att säkra ordinarie vattenförsörjning. Under arbetet har även mer specifika aktiviteter och åtgärder för att stärka och säkra vattenförsörjningen inom regionen identifierats.

3.1.1 Resultatrapport från kluster Göta älv

Inom klusterarbetet i SVAR Del 1 (2021–2022) togs en resultatrapport fram, där mål och aktiviteter för fortsatt arbete listades för att säkra och stärka framtida vattenförsörjning i regionen på ett resurseffektivt sätt.

Bland målen ingår att tydliggöra hur framtida vattenbehov kan tillgodoses genom regional samverkan, att ta fram en åtgärdsplan för att säkra råvattenresurser till strategiska produktionsanläggningar liksom att utforma en modell för hur samverkan mellan kommunerna kan utvecklas och ekonomiska aspekter hanteras.

Med Göta älvs omfattande karaktär och uppsjö av motstående intressen på ett lokalt och nationellt plan valdes olika risker ut som den mest betydande aspekten att koppla till arbetet med Göta älv som regional råvattentäkt. Genom diskussioner under och mellan möten förankrades idéer kring hur kortsiktiga och långsiktiga risker ska identifieras och hanteras med ett regionalt samarbete i fokus.

Behov av ett fortsatt samarbete i klusterformen efter färdigställd resultatrapport för att gemensamt arbeta framåt blev tydligt. En tydlig slutsats i detta projekt har varit hur frågan om den långsiktiga vattenförsörjningen i regionen bör få ett större utrymme i den politiska agendan för att säkerställa hållbar och fungerande vattenförsörjning. I diskussioner har också frågan om hur vattenskyddsområdet GÄVSO kommuniceras ut till berörda kommuninvånare och övriga organisationer. Att få en ambitiöst förankrad bild av de nya förutsättningarna i vattenskyddsområdet kan ge betydelsefulla följder i det

långsiktiga arbetet att tydliggöra Göta älvs relevans som en vattentäkt för regionen.

3.2 Regional vattenförsörjningsplan för dricksvatten i Västra Götaland – Länsstyrelsen i Västra Götaland, Rapport 2021:23

Vattenförsörjningsplanen för Västra Götalands län är ett planeringsunderlag som kan användas av alla som arbetar med en robust vattenförsörjning i länet. Planens syfte är att säkerställa långsiktig tillgång till råvatten för att täcka dricksvattenbehovet till och med år 2100. I planen beskrivs vilka av länets vattenresurser som är viktiga för framtida dricksvattenförsörjning samt vilka åtgärder som behövs för att öka eller bibehålla robustheten i vattenförsörjningen.

Robust vattenförsörjning innebär att vattenkvaliteten är god och att det finns balans mellan vattentillgång och vattenbehov. Tillgång och vattenbehov varierar inom länet. Idag är vattentillgången begränsad främst vid kusten. Vattenbehovet är störst i Göteborgsregionen och i länets andra större tätorter.

Tre kategorier av viktiga dricksvattenresurser identifierats: Nationellt, regionalt och kommunalt viktiga dricksvattenresurser. De nationellt viktiga dricksvattenresurserna har mycket stor kapacitet och nyttjas av andra regioner. Tre vattenresurser i länet uppfyller dessa krav; Vänern, Vättern och Göta älv.

Vattenförsörjningsplanen presenterar också förslag på åtgärder för en robust vattenförsörjning. De gäller för alla länets dricksvattenresurser, lokala såväl som regionala och nationella. Åtgärderna riktar sig till Länsstyrelsen och till länets kommuner. Planens åtgärdsförslag summeras i fem övergripande åtgärder, där Samverkan råvatten Göta älv arbetar med de tre första av dessa:

- **Säkerställa tillgång till råvatten av god kvalitet och tillräcklig mängd.**
- **Tillse tillräckliga kunskapsunderlag.**
- **Utnyttja möjligheter till samordning och samverkan.**
- Skapa robusta tekniska system.
- Beakta sekretess och säkerhetsskydd.

Vattenförsörjningsplanen fokuserar på förvaltning av vattenresurser men beskriver även åtgärder kopplade till andra delar i vattenförsörjningen eftersom frågorna har inbördes beroenden och behöver hanteras samlat.

Leveranssäkerheten behöver också kunna upprätthållas vid kris och utvecklingen av dricksvattenförsörjningen behöver gå hand i hand med samhällsutvecklingen så att sårbarheter kan förutses och förebyggas. När vattentäkter synliggörs genom vattenskyddsområden eller genom att de pekas ut i en vattenförsörjningsplan läggs grunden för att kunna skydda dem.

Ett effektivt vattenskyddsarbete innebär att anpassa skyddsåtgärderna efter riskens karaktär:

- Vattenskyddsområden med tillhörande vattenskyddsföreskrifter används för att reglera risker kopplade till markanvändning. En viktig del i vattenskyddsarbetet är också att utöva tillsyn för att säkerställa efterlevnaden av vattenskyddsföreskrifterna.
- Olycksrisker minskas genom exempelvis beredskap eller fysiska åtgärder som hindrar en förorening från att nå vattentäkten.
- Genom att synliggöra vattentäkter i fysisk planering kan exempelvis miljöfarliga verksamheter lokaliseras så att risken för förorening av en viktig dricksvattenresurs minimeras.
- Aktivt informationsarbete ökar medvetenheten om behovet av att skydda vattentäkter och om vilka risker som förekommer. Väl anpassad information är en kostnadseffektiv åtgärd för att förhindra oönskade aktiviteter och olyckstillbud inom ett vattenskyddsområde. Skyltning av vattenskyddsområden och information om vattenskydd i samband med tillsyn är exempel på detta.

3.3 Dricksvattendirektivet

I EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten, Artikel 7–10, uttrycks att det ska ske ett riskbaserat arbetssätt från råvatten till kran.

Vad riskbedömning och riskhantering avseende tillrinningsområden för uttagpunkter för dricksvatten kommer behöva innefatta är ännu inte tydliggjort, men att detta ska ske på något sätt vet vi och behöver förbereda oss på.

I betänkande utifrån EU:s dricksvattendirektiv: ”En säker tillgång till dricksvatten av god kvalitet” (SOU 2021:81), ger utredningen nedan förslag:

Nya bestämmelser ska införas i miljöbalken och vattenförvaltningsförordningen för att genomföra direktivets krav om riskbedömning och riskhantering avseende tillrinningsområdena för uttagpunkter för dricksvatten i svensk rätt. Det ska av dessa bestämmelser framgå att det är vattenmyndigheterna som ska utföra riskbedömningen och besluta om riskhanteringsåtgärder. Havs- och vattenmyndigheten och SGU får inom sina respektive ansvarsområden meddela föreskrifter om riskbedömningen och riskhanteringen. Havs- och vattenmyndighetens samlande ansvar för vattenförvaltningen inbegriper även de uppgifter som följer av 2020 års dricksvattendirektiv.

Begreppet tillrinningsområde ska förstås som hela det område varifrån nederbörd eller annat vatten kan strömma mot eller avrinna till uttagspunkten för dricksvatten. Det är vattenmyndigheterna som ska bestämma tillrinningsområdena för uttagpunkter för dricksvatten inom respektive vattendistrikt. Eventuella gränsöverskridande tillrinningsområden får hanteras via de kontakter som hanterar andra gränsöverskridande frågor i vattenförvaltningen.

Vi har Göta älv som gemensam råvattentäkt, och det riskbaserade arbetet kring Göta älv som råvattentäkt ska naturligtvis göras tillsammans. Det finns också riskanalyser genomförda under arbetet med inrättande av GÄVSO, som blir en bra grund i framtida arbete.

4 Medverkan

4.1 Medverkande

I nätverket finns utsedda representanter från kommunerna Göteborg, Öckerö, Ale, Kungälv, Lilla Edet, Stenungsund och Trollhättan. Medverkan från kommunernas sida är frivillig.

Representanterna från respektive kommun deltar på möten och hjälper till i utformande och inskickande av remissvar där nätverket bestämt att yttra sig. I övrigt läggs om möjligt tid på nätverkets andra uppgifter.

Kontaktpersoner till nätverket önskas även från Länsstyrelse och GR. Kontaktpersoner kan även tillkomma från tex Räddningstjänst, Trafikverket, Sjöfartsverket, m.fl. Kontaktpersonernas syfte är att nätverket ska ha en enkel kontakt för frågor eller kommentarer på arbetet. Nätverkets syfte är även att öka samsyn mellan dessa aktörer.

4.2 Arbetsuppgifter

Möten hålls 5–6 gånger per år, antingen fysiskt, digitalt eller kombinerat.

Sammanställande/sekreterare för samverkansgruppen utses för ett år i taget, och roterar mellan kommunerna.

Kommunrepresentanterna beslutar på möten vilka frågor som ska drivas.

För samverkan kring remissvar skickas e-post alternativt används gemensam plattform, då svarstiden ofta är kort.

GR:s chefsnätverk för avfall, vatten och avlopp hjälper till att prioritera bland föreslagna aktiviteter.

5 Identifierade arbetsområden

Nedan beskrivs de uppgifter nätverket har som mål att arbeta med. Målen kommer från Resultatrapporten kluster Göta älv i SVAR-projektet, och har utvecklats och kommer utvecklas vidare för att passa nätverkets arbetsform och ambition.

5.1 Samordning kvalitetsfrågor Göta älv

- Samverkansgruppen sammanställer remissvar och andra yttranden. Genom tydliga svar gemensamt för hela avrinningsområdet vill vi ge tyngd åt råvattenperspektivet och minska påverkan som berör Göta älvs vattenkvalité.
- Dela kompetenser i olika ärenden, projekt, yttranden.

5.2 Samordning risker vid olyckor och transporter Göta älv

- Tydliggöra hur samordning och beredskap fungerar idag vid olyckor. Identifiera brister och förbättringspotential.
- Identifiera om nuvarande regelverk för sjöfarten och farligt gods påverkas av vattenskyddsföreskrifterna och identifiera brister och förbättringspotential.
- Identifiera rutiner och kontaktpersoner för larmkedja vid akuta händelser mellan berörda kommuner och andra instanser som ajourhålls.

5.3 Risker kopplat till ras, skred och förorenad mark.

- Ökad förståelse och kunskap var riskerna för ras och skred och förorenad mark finns i avrinningsområdet. Verka för att det ska finnas en åtgärdsplan för ras och skred inom vattenskyddsområdet.
- Se över samordningen av arbetet med förorenad mark på kommunerna och att en prioritering kan ske av riskobjekt.

5.4 Riksintresse vattenförsörjning

- Undersöka möjligheten att göra Göta älv till ett riksintresse för vattenförsörjningen.

6 Referenser

[En säker tillgång till dricksvatten av god kvalitet, SOU 2021:81 \(regeringen.se\)](#)

Kring skred i Göta älv, och mycket mer: [Delegationen för Göta älv - SGI](#)

[Dricksvattendirektivet - Svenskt Vatten](#)

[SVAR –Stärkt vattenförsörjning inom GR | Göteborgsregionen \(GR\) \(goteborgsregionen.se\)](#)

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten, länk:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020L2184&from=EN>

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-07

Sida

16 (18)

§ 12/2024

Samverkan råvatten Göta älv (Dnr KS2023/2468)

Sammanfattning

Göta älv är mycket viktig som råvattentäkt, och försörjer mer än 700 000 personer med dricksvatten i Göteborgsregionen. Genom projektet Stärkt vattenförsörjning i Göteborgsregionen (2021–2023) skapades kluster Göta älv, med fokus på råvattentäktens betydelse idag och framöver. Inom klusterarbetet togs det fram beskrivningar och mål för att stärka Göta älv som råvattentäkt. Ett tydligt behov som lyftes var kommunikation och samarbete. Som ett led i Stärkt vattenförsörjning i Göteborgsregionen har Samverkan råvatten Göta älv bildats, för att fortsätta arbeta med de mål som beskrivs i klusterrapporten och utgöra en naturlig samverkansplattform för råvattenkvalitet.

En arbetsbeskrivning har tagits fram med syfte och mål för samverkansgruppen och den behöver antas av kommunstyrelsen i Kungälv.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Samverkan råvatten Göta älv

Bilaga Arbetsbeskrivning Samverkan råvatten Göta älv

Förslag till kommunstyrelsen

1. Kommunstyrelsen antar bifogat arbetsdokument med syfte, mål och arbetsbeskrivning för råvatten Göta älv.

UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING

KUNGÄLVS
KOMMUN

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-07

Sida

16 (18)

§ 12/2024

Samverkan råvatten Göta älv (Dnr KS2023/2468)

Sammanfattning

Göta älv är mycket viktig som råvattentäkt, och försörjer mer än 700 000 personer med dricksvatten i Göteborgsregionen. Genom projektet Stärkt vattenförsörjning i Göteborgsregionen (2021–2023) skapades kluster Göta älv, med fokus på råvattentäktens betydelse idag och framöver. Inom klusterarbetet togs det fram beskrivningar och mål för att stärka Göta älv som råvattentäkt. Ett tydligt behov som lyftes var kommunikation och samarbete. Som ett led i Stärkt vattenförsörjning i Göteborgsregionen har Samverkan råvatten Göta älv bildats, för att fortsätta arbeta med de mål som beskrivs i klusterrapporten och utgöra en naturlig samverkansplattform för råvattenkvalitet.

En arbetsbeskrivning har tagits fram med syfte och mål för samverkansgruppen och den behöver antas av kommunstyrelsen i Kungälv.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Samverkan råvatten Göta älv

Bilaga Arbetsbeskrivning Samverkan råvatten Göta älv

Förslag till kommunstyrelsen

1. Kommunstyrelsen antar bifogat arbetsdokument med syfte, mål och arbetsbeskrivning för råvatten Göta älv.

UTSKOTTET FÖR SAMHÄLLE OCH
UTVECKLING

KUNGÄLVS
KOMMUN

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Fredrik Skreberg

2023-12-21

SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården 2024-2025 (Dnr KS2023/2829-2)

Sammanfattning

Kungälv kommun har mottagit SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården för 2024-2025. Samverkansplan är politiskt beslutad i SIMBA:s politiska samrådsgrupp. Planen är bearbetad i samordningsgruppen och politiskt förankrad i ingående vård-givares respektive nämnder och styrelser.

Samverkansplanen innehåller följande fokusområden:

- Strategi för hälsa – förebyggande och främjande aktiviteter.
- Trygg och säker vårdövergång
- Barn och unga psykiska hälsa
- Vuxnas psykiska hälsa
- Vård och omsorg om äldre över 75 år

Förvaltningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar att anta samverkansplanen enligt förslaget.

Juridisk bedömning

Det finns inga juridiska hinder för att samverkansplanen antas. SIMBA-området spänner både över den kommunala- och regionala nivån. Kommunens ansvar inom omsorgsområdet fastlås bland annat utifrån Socialtjänstlagen (SoL), Lagen om vård av missbruk i vissa fall (LVM) samt Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Skolhälsovården regleras i Skollagen (Skollag). Regionen, arbetar utifrån Hälso- och sjukvårdslagen (HSL).

Förvaltningens bedömning

SIMBA bildades i mitten av 1990-talet och är en vårdssamverkansstruktur för hälsa och den nära vården i mellersta Bohuslän och Ale.

Närvårdssamverkan i SIMBA omfattas av:

- Regionens öppna hälso- och sjukvård: Vårdval vårdcentraler, Vårdval rehab, Regionhälsan, Habilitering och hälsa, Tandvården
- Sjukhusen i väster
- Kommunal primärvård, vård och omsorg, socialtjänst samt elevhälsa i Ales-, Kungälv- Stenungsunds- och Tjörns kommun.
- Delregional nämnd Västra

SIMBAs politiska samrådsgrupp lämnade synpunkter på den aktuella samverkansplanen i juni 2023. Tjänstemännen har reviderat samverkansplanen utifrån synpunkterna. Då samverkan är långa processer var samrådsgruppen noga med att hålla kvar vid den inriktning som är togs av avgående politisk samrådsgrupp. Samverkansplanen har starka kopplingar till de nationella uppdragen som berör samverkan samt det regionala samverkansarbetet. Den reviderade samverkansplan för hälsa och den nära vården föreslås sträcka sig till och med den 31 december 2025.

Postadress: Kungälv kommun, 442 81 Kungälv. Besöksadress: Ytterbyvägen 2, 442 30 Kungälv.
Telefon: 0303–23 80 00. E-post: kommun@kungalv.se

www.kungalv.se

Den reviderade samverkansplanen antogs av SIMBAs politiska samrådsgrupp den 1 december 2023 och översänds nu till berörda nämnder och styrelser i kommunerna och regionen för antagande.

Närvårdssamverkan sker på såväl politisk-, förvaltnings- och verksamhetsnivå. Samverkan på politisk- och ledningsnivå skapar legitimitet och struktur. Genomförandet sker i linjeorganisationen där närområdesgrupperna utgör basen för den lokala samverkan och gemensamma arbetet för att nå målen.

Närvårdssamverkan kännetecknas av helhetssyn, kontinuitet, samverkan och ett hälsofrämjande förhållningssätt som syftar till att stärka individens hälsa, reducera framtida vård- och insatsbehov samt effektivt nyttja de gemensamma resurserna. Förhållningssättet är personcentrerat för att skapa en helhet utifrån den enskildes perspektiv. Närvårdssamverkan ska också främja en jämlik vård.

Kommunstyrelsen har tidigare antagit samverkansplanen som gäller fram till och med 2023 och det reviderade förslaget är i linje med föregående plan och förvaltningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar att anta SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården för 2024-2025.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Kommunfullmäktiges strategiska mål om en trygg omsorg med valmöjligheter genom livet berörs av detta ärende.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Målet om god hälsa och välbefinnande i Agenda 2030 berörs av detta ärende. Det ska säkerställas att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande i alla åldrar. God hälsa är en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och att bidra till samhällets utveckling. Närvårdssamverkan syftar till att trygga personer i deras resa genom vården och garantera att samtliga får en jämlik och säker vård.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Ärendet har koppling till kommunens program för social hållbarhet och dess underliggande planer. Främst berörs den sociala översiktsplanen samt äldreplanen. Den sociala översiktsplanen beskriver hur vi som kommun jobbar med exempelvis tidiga insatser, hälsa, arbete och sysselsättning och socialt hållbart samhällsbyggande. Äldreplanen beskriver hur kommunen ska bidra till god seniorhälsa och underlätta bokedjan för äldre.

Samverkansplanens fokusområden är i linje med målområden och aktiviteter i planerna. Programmet beskriver också vikten av samarbete mellan myndigheter, organisationer och civilsamhälle.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Närvårdssamverkan är till för invånare, som har behov av samordnade och samtidigt vård-, stöd- och omsorgsinsatser från både kommun och region. Vården och insatserna ska av den enskilde upplevas som sömlös, jämlik och ha sin utgångspunkt i den enskildes behov. Förhållningssättet är personcentrerat för att skapa en helhet utifrån den enskildes perspektiv.

Planen beskriver att samverkan ska kännetecknas av helhetssyn, kontinuitet, samverkan och ett hälsofrämjande förhållningssätt som syftar till att stärka individens hälsa, reducera framtida vård- och insatsbehov samt effektivt nyttja de gemensamma resurserna. Närvårdssamverkan ska också främja en jämlik vård.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Den reviderade planen bedöms inte ha någon påverkan på arbetsbelastningen, arbetsmiljön eller personella resurser i Kungälv kommun.

Ekonomisk bedömning

Ärendet om antagande av samverkansplan för 2024-2025 har ingen direkt ekonomisk påverkan. Medlemskap i SIMBA innebär medfinansieringar, med dessa täcks inom ram och beslutas om separat av kommunstyrelsen.

Förslag till kommunstyrelsen

SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården för 2024-2025 antas.

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Lena Arnfelt
Sektorchef

Expedieras till: carina.vesterelve@vgregion.se

För kännedom till: Lena Arnfelt

Carina Westerelve
Processledare
Mobil: 070 – 020 76 04
carina.vesterelve@vgregion.se

Datum 2021-12-12

Till:
Delregional nämnd Västra
Styrelsen för Närhälsan
Styrelsen för Regionhälsan
Styrelsen för Habilitering och hälsa
Styrelsen för folktandvården
Styrelsen för sjukhusen i väster
Socialnämnden, Ales kommun
Utbildningsnämnden, Ales kommun
Kommunstyrelsen
Kungälv kommun
Kommunstyrelsen,
Stenungsunds kommun
Barn- och utbildningsnämnden,
Tjörns kommun
Socialnämnden, Tjörns kommun

SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården 2024-2025

Ärende

SIMBAs politiska samrådsgrupp lämnade synpunkter den aktuella samverkansplanen i juni 2023. Tjänstemännen har reviderat samverkansplanen utifrån synpunkterna. Då samverkan är långa processer var samrådsgruppen noga med att hålla kvar vid den inriktning som är togs av avgående politisk samrådsgrupp. Samverkansplanen har starka kopplingar till de nationella uppdragen som berör samverkan samt det regionala samverkansarbetet., Den reviderade samverkansplan för hälsa och den nära vården föreslås sträcka sig till och med den 31 december 2025.

Föreliggande samverkansplan antogs av SIMBAs politiska samrådsgrupp den 1 december 2023 och översänds nu till berörda nämnder och styrelser i kommunerna och regionen för antagande.

Beslutsunderlag

SIMBAs samverkansplan, antagen 2023-12-01 (bilaga1).

Förslag till beslut

SIMBAs politiska samrådsgrupp föreslår SIMBAs ingående nämnder och styrelser att anta SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården.

Bakgrund

SIMBA bildades i mitten av 1990-talet och är en vårdssamverkanstruktur för hälsa och den nära vården i mellersta Bohuslän och Ale.

Närvårdssamverkan i SIMBA omfattas av:

- Regionens öppna hälso- och sjukvård: Vårdval vårdcentraler, Vårdval rehab, Regionhälsan, Habilitering och hälsa, Tandvården
- Sjukhusen i väster
- Kommunal primärvård, vård och omsorg, socialtjänst samt elevhälsa i Ales-, Kungälv- Stenungsunds- och Tjörns kommun.
- Delregional nämnd Västra

Närvårdssamverkan är till för invånare, som har behov av samordnade och samtidiga vård-, stöd- och omsorgsinsatser från både kommun och region. Vården och insatserna ska av den enskilde upplevas som sömlös, jämlik och ha sin utgångspunkt i den enskildes behov.

Förhållningsättet är personcentrerat för att skapa en helhet utifrån den enskildes perspektiv.

Närvårdssamverkan kännetecknas av helhetssyn, kontinuitet, samverkan och ett hälsofrämjande förhållningssätt som syftar till att stärka individens hälsa, reducera framtida vård- och insatsbehov samt effektivt nyttja de gemensamma resurserna.

Närvårdssamverkan ska också främja en jämlik vård.

Jim Alberg
Ordförande
Politisk samrådsgrupp

Jan Rudén
Vice Ordförande
Politisk samrådsgrupp

Beslut skickas till:

SIMBAs processledare Carina Westervel
carina.vestervel@vgregion.se

SAMVERKANSPLAN

för hälsa och den nära vården

inom SIMBA-området

Ale, Kungälv, Stenungsund, Tjörn

2024–2025

INNEHÅLL

BAKGRUND OCH BEGREPP	3
SIMBA	3
NÄRVÅRDSSAMVERKAN.....	4
Närområdesgrupper (NO-grupper).....	4
Samordningsgrupp	4
Politiska samrådsgruppen	4
UTGÅNGSPUNKTER VID SAMVERKAN	4
OM SAMVERKANSPLANEN	5
ORGANISERING OCH SAMVERKANSTRUKTUR	5
FOKUSOMRÅDE 1: STRATEGI FÖR HÄLSA – FÖREBYGGANDE OCH FRÄMJANDE AKTIVITETER....	6
MÅL FÖR FOKUSOMRÅDE 1.....	6
1.1 Fysisk aktivitet för hälsa och välbefinnande	6
1:2 Riskförebyggande åtgärder som bygger på ett proaktivt arbetssätt	6
1:3 Nollvision om suicid	6
1:4 Våld i nära relationer.....	7
FOKUSOMRÅDE 2: TRYGG OCH SÄKER VÄRDÖVERGÅNG.....	7
MÅL FÖR FOKUSOMRÅDE 2.....	7
2:1 Trygg och effektiv utskrivning från sluten hälso- och sjukvård genom samverkan	7
2:2 Personer med behov av samordnade insatser ska erbjudas en SIP	8
2:3 Effektiv avvikelshantering	8
FOKUSOMRÅDE 3: BARN OCH UNGAS PSYKISKA HÄLSA	8
MÅL FÖR FOKUSOMRÅDE 3.....	9
3.1 Stärka första linjen i att möta psykisk ohälsa genom att vidare-utveckla arbetet samverkansteam för barn och unga med psykisk ohälsa	9
3.2 Uppmärksamma bruk av tobak, alkohol och narkotika bland unga	9
3.3 Barn och unga som har behov av samordnade insatser ska erbjudas en SIP	9
FOKUSOMRÅDE 4: VUXNAS PSYKISKA HÄLSA	9
MÅL FÖR FOKUSOMRÅDE 4.....	10
4:1 Personer med missbruk och/eller beroende, nedsatt psykisk hälsa och/eller komplex problematik ska erbjudas integrerade insatser	10
4:2 Personer med behov av samordnade insatser ska erbjudas en SIP	10
FOKUSOMRÅDE 5: VÅRD OCH OMSORG OM ÄLDRE ÖVER 75 ÅR.....	10
MÅL FÖR FOKUSOMRÅDE 5.....	10
5:1 God läkemedelsbehandling för äldre	10
5:2 Äldre med behov av samordnade insatser ska erbjudas en SIP	11
5:3 Förstärka primärvården och utveckla den mobila när vården	11
5:4 God vård i livets slutskede	11

BAKGRUND OCH BEGREPP

SIMBA

SIMBA bildades i mitten av 1990-talet och är en samverkansorganisering för hälsa och den nära vården i mellersta Bohuslän och Ale. Närvårdssamverkan är till för invånare, som har behov av samordnade och samtidiga vård-, stöd- och omsorgsinsatser från både kommun och region.

Vården och insatserna ska av den enskilde upplevas som sömlös, jämlik och ha sin utgångspunkt i den enskildes behov. Förhållningssättet är personcentrerat för att skapa en helhet utifrån den enskildes perspektiv. Grupper som särskilt ska uppmärksammas:

- Barn och unga vuxna i utsatt situation
- Äldre multisjuka och multiviktande
- Personer med psykisk ohälsa
- Personer med funktionsnedsättning
- Personer med behov av vård i livets slutskede

Arbetsättet i SIMBA utgår från huvudmännens samlade insatser genom gemensamt lärande. Det gemensamma lärandet har hämtat sitt synsätt från systemteoretisk

grund och handlar om hur man i en pågående process skapar en lärande organisation. Avgörande för det systemiska lärandet är systemiskt ledarskap.

Närvårdssamverkan kännetecknas av helhets-syn, kontinuitet, samverkan och ett hälsofrämjande förhållningssätt som syftar till att stärka individens hälsa, reducera framtida vård- och insatsbehov samt effektivt nyttja de gemensamma resurserna. Närvårdssamverkan ska också främja en jämlik vård.

I Västra Götalandsregionen används begreppet närsjukvård som ett samlat begrepp för den vård, oavsett driftsform, som ges för att tillgodose hälso- och sjukvårdsbehov som är:

- vanligt förekommande i befolkningen
- ofta återkommande för individen
- samhällsekonomiskt och medicinskt rimligt att tillgodose lokalt

Basen för närsjukvården utgörs av primärvården.

Närvårdssamverkan i SIMBA omfattas av:

- Regionens öppna hälso- och sjukvård: Vårdval vårdcentraler, Vårdval rehab, Regionhälsan, Rehabilitering och hälsa, Tandvården
- Sjukhusen i väster
- Kommunal primärvård, omsorg, socialtjänst och elevhälsa i kommunerna Ale, Kungälv, Stenungsund och Tjörn
- Delregional nämnd Västra

Närvårdssamverkan

Närvårdssamverkan sker på såväl politisk-, förvaltnings- och verksamhetsnivå. Samverkan på politisk- och ledningsnivå skapar legitimitet och struktur.

Närområdesgrupper (NO-grupper)

Närområdesgrupperna utgör basen för det medborgar- och individinriktade samverkansarbetet.

I varje kommun finns en närområdesgrupp som har övergripande lednings- och samordningsansvar för närvårdssamverkan i området.

Samordningsgrupp

Samordningsgruppen ansvarar för övergripande strategiska samverkansfrågor över huvudmannagränserna. Samordningsgruppen har ansvaret att koordinera, följa upp, utveckla och fatta inriktningsbeslut i frågor som är gemensamma.

Samordningsgruppen består av förvaltningschefer eller personer med motsvarande beslutsmandat från ingående kommuner och region samt representanter för privata vårdgivare inom vårdvalssystem som regleras av Lagen om valfrihet (LOV).

Politiska samrådsgruppen

Politiska samrådsgruppen har till uppgift att med ett utförar- och beställarperspektiv föra en regelbunden politisk dialog kring gemensamma närvårdsfrågor men även att skapa förutsättningar för politiskt samförstånd för att tillgodose medborgarnas behov av en väl fungerande närvårdssamverkan. Därutöver har den politiska samrådsgruppen till uppgift att följa upp resultaten av närvårdssamverkan utifrån fastställda målområden.

SIMBA:s politiska samrådsgrupp är sammansatt av ordförande samt en eller två valda representanter från Delregional nämnd Västra, Styrelsen för Närhälsan, Styrelsen för Regionhälsan, Styrelsen för habilitering och hälsa, Styrelsen för Folk tandvården, Styrelsen för sjukhusen i väster, Socialnämnden samt Utbildningsnämnden Ale kommun, Utskottet för trygghet och stöd samt Utskottet för bildning och lärande Kungälv kommun, Valfärdsutskottet Stenungsunds kommun, Socialnämnden samt Barn- och utbildningsnämnden Tjörns kommun.

Utgångspunkter vid samverkan

- Vad är bäst för den enskilde.
- Var och en på alla nivåer har ett egenansvar för helheten.
- När de egna insatserna inte räcker till har alla ansvar att samarbeta för att tillgodose den enskildes hela behov.
- Vi gör det tillsammans.

Om samverkansplanen

Föreliggande samverkansplan är politiskt beslutad i SIMBA:s politiska samrådsgrupp. Planen är bearbetad i samordningsgruppen och politiskt förankrad i ingående vårdgivares respektive nämnder och styrelser.

Samverkansplanen har sin utgångspunkt i de nationella uppdragen *Strategi för hälsa, Nära vård, Kraftsamling för psykisk hälsa* och *Det handlar om livet*. Uppdragen har tydliga inriktningar som skiljer sig åt, men det finns ett gemensamt fokus som utgår från:

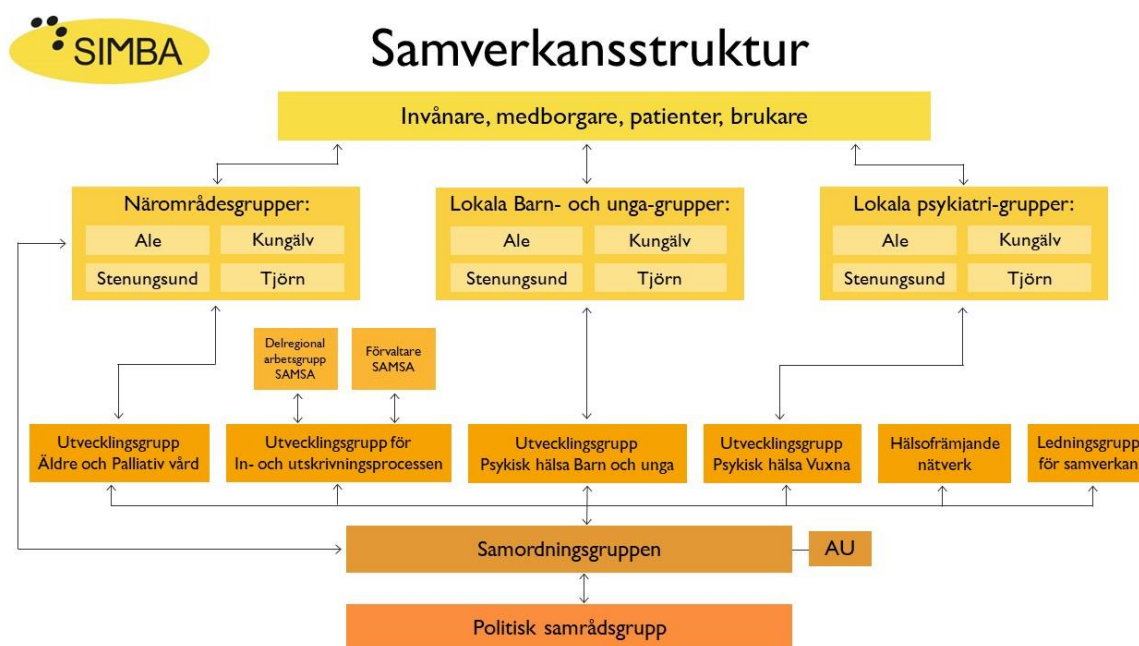
- Att skapa förutsättningar för ett mer hälsofrämjande samhälle
- Att alla individer ges förutsättningar att uppnå bästa möjliga hälsa och är rustade att nå sin fulla potential
- Valfungerande och behovsanpassade välfärdstjänster

Utifrån det regionala perspektivet har samverkansplanen sin utgångspunkt i Västra Götalandsregionens *Färdplan – länsgemensam strategi för god och nära vård*.

En omställning till god och nära vård innebär ett förändrat förhållningssätt, där det sker en förflyttning i såväl förhållningssätt som i sättet att arbeta. Övergången till god och nära vård ska stärkas. Genomförandet bör ske i linjeorganisationen där närområdesgrupperna utgör basen för den lokala samverkan och gemensamma arbetet för att nå målen.

Samverkansplanen revideras våren 2025 inför 2026–2027.

Organisering och samverkansstruktur

FOKUSOMRÅDE 1: Strategi för hälsa – förebyggande och främjande aktiviteter

Det folkhälsopolitiska övergripande målet är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Befolkningens hälsa under hela livet både påverkas av och påverkar välfärdens verksamheter. Det är av avgörande betydelse att förbättra hälsan hos alla för att klara verksamheterna framöver.

Strategi för hälsa innebär att kraftsamla för att alla ska kunna leva ett aktivt och självständigt liv. För detta krävs att tillsammans blir ännu bättre på att främja hälsa och förebygga ohälsa.

Sveriges kommuner och regioner (SKR) betonar att strategi för hälsa bidrar till att utveckla samverkansformer kopplade till redan befintliga samverkansstrukturer. Fokus ligger på förebyggande och hälsofrämjande insatser, där viktiga delar är att utveckla arbetsmetoder, sätta konkreta mål samt mäta och följa upp resultaten.

Genom att ha hälsa som strategi klarar vi välfärdsuppdraget och den omställning som nu sker utifrån nära vården. Västra Götalandsregionens *Färdplan – läns gemensam strategi för god och nära vård* sätter fokus på att öka hälsofrämjande och förebyggande insatser.

Mål för fokusområde 1

1.1 Fysisk aktivitet för hälsa och välbefinnande

Fysisk aktivitet påverkar vår hälsa positivt och bidrar till ett ökat välbefinnande. Fysisk aktivitet enskilt eller i kombination med hälsosamma matvanor, kan förebygga ohälsa såsom hjärtkärlsjukdomar, typ 2-diabetes, sjukdomar i rörelseorganen, vissa cancerformer, fetma och även psykisk ohälsa.

1:2 Riskförebyggande åtgärder som bygger på ett proaktivt arbetssätt

Tidig upptäckt av riskpatienter kan skjuta upp tidpunkten för att hamna i målgruppen "mest sjuka äldre".

Äldres fallolyckor är ett folkhälsoproblem som medför mänskligt lidande och får betydande samhällsekonomiska konsekvenser. Alla berörda bör intensifiera förebyggande insatser. Påverkbara faktorer är bland annat läkemedelskonsumtion, livsstilsfrågor och faktorer i den fysiska miljön.

Fysisk aktivitet främjar hälsan och ett gott åldrande samt har god effekt på det psykiska välbefinnandet. Genom att främja goda matvanor samt god tandhälsa genom en systematiserad process för att säkra regelbunden tandvårdskontakt minskar risken för sjukdomsrelaterad undernäring bland äldre.

1:3 Nollvision om suicid

Suicid är ett folkhälsoproblem som förutom förlust av människoliv leder till omfattande psykiskt lidande och försämrad hälsa hos anhöriga och andra berörda. Varje liv som kan räddas är en framgång, därför är det viktigt att förebygga suicid till skydd för livet.

Förebyggande arbete bör ske genom samverkan över verksamhetsgränser. Kunskapen kring preventivt arbete behöver öka genom att utbilda medarbetare, som möter barn och unga, i att identifiera individer med suicidrisk och erbjuda rätt hjälp.

Vi vet att många äldre personer utvecklar psykisk ohälsa i takt med stigande ålder. Depression förekommer hos mellan 11–15 procent av personer som är över 65 år, och hos personer över 95 år har 17 procent en

depression. Kunskapen kring preventivt arbete behöver öka genom att utbilda medarbetare, som möter äldre, i att identifiera individer med suicidrisk och erbjuda rätt hjälp.

Arbetet med suicidprevention ska utgå från *Handlingsplan suicidprevention 2020 – 2025 Västra Götalandsregionen*.

1:4 Våld i nära relationer

Våld i nära relationer är ett omfattande folkhälso- och samhällsproblem, en jämställdhetsfråga och ett allvarligt brott med stora konsekvenser för individer, relationer och samhället. Arbetet mot våld i nära relationer utgår från de mänskliga rättigheterna.

Samverkan är en förutsättning för ett effektivt, strukturellt och förebyggande arbete mot

våld. Arbetet mot våld i nära relationer ska präglas av god kvalitet och samsyn. Målet är att personer drabbade av våld i nära relationer ska få ökad trygghet, frihet och hälsa. Alla aktörers insatser ska tillsammans utgöra en helhet så att personer drabbade av våld i nära relationer kan få bästa möjliga stöd och hjälp. Begreppet våld i nära relationer innefattar alla former av våld.

Förebyggande arbete riktar sig till alla människor i samhället. Barn och unga är särskilt viktiga målgrupper i det förebyggande arbetet och därför behövs tidiga insatser där barn och ungdomar befinner sig, såsom på förskolor och skolor.

FOKUSOMRÅDE 2: Trygg och säker vårdövergång

Inom ramen för den nära vården finns ett systematiskt och utvecklande samarbete mellan olika vårdgivare. Syftet är att genom sammanhållna och samordnade processer ge god och säker vård oavsett vårdgivare. God tillgänglighet ska säkerställas, och den enskilde ska ha en upplevelse av trygghet.

När begränsade resurser ska fördelas till ständigt förändrade behov är det viktigt att använda tillgängliga resurser på bästa sätt.

Det förändrade vårdbehovet ställer krav på tillgänglighet, rätt bedömning och behandling inom all hälso- och sjukvård. För att tillgodose detta krävs att resurser utnyttjas optimalt och att behandling ges på rätt vårdnivå.

Vårdgivarna har ett gemensamt ansvar för att patienter och brukare får sina behov av åtgärder och insatser tillgodosedda och att övergången från en vårdform till en annan

sker på ett smidigt sätt och upplevs sömlös av den enskilde.

Den regionala *Överenskommelse mellan Västra Götalands kommuner och Västra Götalandsregionen om samverkan vid in- och utskrivning från slutna hälso- och sjukvård* säkerställer följsamheten till "Lagen om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård" och styr samverkansarbetet.

Mål för fokusområde 2

2:1 Trygg och effektiv utskrivning från slutna hälso- och sjukvård genom samverkan

Hälso- och sjukvård, omsorg och stöd ska finnas i sådan omfattning i öppna former, inom regionen och i kommunen, så att ingen blir kvar inom slutenvården längre än nödvändigt.

Syftet är att skapa kontinuitet och långsiktighet i primärvårdens insatser, minska riskerna för brister i informationsöverföringen mellan olika vårdgivare samt tydliggöra ansvarsfördelningen när flera vårdgivare är involverade. Att tydliggöra ansvarsfördelningen mellan den kommunala hälso- och sjukvården, vårdcentralerna och specialistvården är viktigt ur ett patientsäkerhetsperspektiv.

2:2 Personer med behov av samordnade insatser ska erbjudas en SIP

En samordnad individuell plan, SIP, ska upprättas då den enskilde har behov av samordnade insatser från kommun och region och samtycker till detta. I samband med utskrivning från slutna hälso- och sjukvård ska den enskilde erbjudas en SIP. Hen kan då få en helhetsbild över sin situation.

2:3 Effektiv avvikelshantering

Personer i behov av hälso- och sjukvård förväntar sig att få en god vård av hög

medicinsk kvalitet. Den enskilde förväntar sig också att vården skall vara säker. När det trots allt uppstår fel och brister i de samordnade vårdåtgärderna och insatserna är det av central betydelse att saken utreds, ansvarsförhållandena klarläggs och att åtgärder vidtas för att undvika att samma fel och brister uppstår igen.

Ett effektivt system för att rapportera, analysera och dra lärdom av avvikande händelser är en nyckelfaktor för patientsäkerhetsarbete och följsamheten till ingångna avtal och överenskommelser. Effektiv avvikelshantering medför också att gemensamma områden i behov av utveckling kan identifieras.

Det är viktigt att all berörd personal aktivt arbetar med avvikelshantering och rekommendationerna är starka att den gemensamma IT-tjänsten MedControl PRO används vid hantering av avvikelser i samverkan. Samtliga medarbetare har ett ansvar att identifiera och rapportera negativa händelser samt ge förslag till förbättringar.

FOKUSOMRÅDE 3: Barn och ungas psykiska hälsa

Det finns stora vinster, både mänskligt och ekonomiskt, med att så tidigt som möjligt identifiera och med effektiva metoder behandla psykisk ohälsa hos barn och unga.

Att drabbas av psykisk ohälsa i unga år kan medföra allvarliga konsekvenser senare i livet, inte enbart vad gäller hälsa och dödlighet, utan även avseende möjligheterna att tillgodogöra sig studier och etablera sig på arbetsmarknaden. Man bör beakta de faktorer som kan samverka till denna ohälsa.

Utifrån den nära vården har utredningen *Börja med barnen* (SOU 2021:34) tagits fram. Utredningen lämnar olika förslag som ska minska fragmentiseringen och glappen

i hälso- och sjukvården och bryta trenden med ökad psykisk ohälsa hos barn och unga. Utredningens olika förslag har tydligt fokus på förebyggande och hälsofrämjande insatser för barn och unga samt att främja sammanhållen, god och nära vård för barn och unga, med bland annat psykisk ohälsa.

För att på bästa sätt ge barn, unga och deras familjer fullgott stöd behövs god samverkan och ett aktivt arbete mellan berörda huvudmän. Detta medför att gemensamma resurser nyttjas effektivt, samtidigt som barnens och ungdomarnas förutsättningar till en god uppväxt ökar.

Fokusområdet har sin utgångspunkt i *Det goda livet i Västra Götaland: Handlingsplan för psykisk hälsa 2018–2024* samt *Samverkan för barns och ungas hälsa – överenskommelse mellan Västra Götalands kommuner och Västra Götalandsregionen*.

Mål för fokusområde 3

3.1 Stärka första linjen i att möta psykisk ohälsa genom att vidareutveckla arbetet samverkansteam för barn och unga med psykisk ohälsa

Barn och unga med lätt eller medelsvår psykisk ohälsa faller ofta mellan stolarna om det saknas etablerade strukturer för att erbjuda stöd och vård. Tidiga insatser för barn och ungas psykiska hälsa, med särskilt fokus på synkronisering av insatser från skolan, socialtjänst och hälso- och sjukvård, samt en utveckling av en bred och lättillgänglig första linje, är av avgörande betydelse för barn och ungas fortsatta utveckling.

Detta medför att gemensamma resurser kan nyttjas effektivt, samtidigt som barnens och ungdomarnas förutsättningar till fullföljda studier och en god uppväxt ökar.

3.2 Uppmärksamma bruk av tobak, alkohol och narkotika bland unga

Riskbruk och beroende av tobak, alkohol och narkotika kan påverka fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande. För att skapa goda förutsättningar för vuxenlivet behöver riskbruk och beroende tidigt uppmärksammas. Beroende hos unga samspelar ofta med psykiska och sociala faktorer som påverkar beroendet och samsjukligheten är ofta hög. Socialtjänst och hälso- och sjukvård behöver utveckla integrerade samverkansformer för att tidigt identifiera dessa ungdomar.

3.3 Barn och unga som har behov av samordnade insatser ska erbjudas en SIP

Hälso- och sjukvårdslagen och Socialtjänstlagen lyfter fram att en individuell plan ska upprättas när den enskilde har behov av samordnade insatser från socialtjänsten och från hälso- och sjukvården för att få sina behov tillgodosedda.

Den enskildes delaktighet och inflytande är centralt i allt arbete med SIP. Det är den unges behov och önskemål som utgör utgångspunkt för planeringen. För minderåriga krävs samtycke av vårdnadshavare.

FOKUSOMRÅDE 4: Vuxnas psykiska hälsa

Nedsatt psykiskt välbefinnande är i dag ett omfattande folkhälsoproblem som påverkas av en rad olika faktorer.

För att bryta utvecklingskurvan är gemensamt ansvarstagande från kommun och region av största vikt. Målsättningen är att befolkningen ska erbjudas behovsanpassade, effektiva åtgärder och insatser av god kvalitet, såväl förebyggande som främjande,

men även medicinsk behandling och sociala insatser.

SKR har initierat *Kraftsamling för psykisk hälsa*, som fungerar som en samlande arena för ett långsiktigt och tvärsektorielt utvecklingsarbete för en bättre psykisk hälsa. Kraftsamling för psykisk hälsa arbetar inom tre områden:

- Ett mer hälsofrämjande samhälle och levnadsätt

- Individer rustade för att nå sin fulla potential och välmående
- Hållbara stöd till dem som behöver

Fokusområdet har sin utgångspunkt i *Det goda livet i Västra Götaland Handlingsplan för psykisk hälsa 2018–2024* samt *Överenskommelse kring personer med psykisk funktionsnedsättning och personer med missbruk av alkohol, droger och spel om pengar*.

Mål för fokusområde 4

4:1 Personer med missbruk och/eller beroende, nedsatt psykisk hälsa och/eller komplex problematik ska erbjudas integrerade insatser

Många personer med missbruk och beroende behöver vård, stöd och behandling från både kommun och region samtidigt.

Till personer med missbruk eller beroende och samtidig svår psykisk sjukdom (samjuklighet) rekommenderar Socialstyrelsen

bland annat att hälso- och sjukvården och socialtjänsten erbjuder integrerad behandlingsmetod.

På sikt innebär integrerade insatser sänkta kostnader, tack vare färre antal återfall och färre eller lindrigare komplikationer. Integrerade insatser kommer sannolikt också innebära att kostnader för olika fysiska, psykiska och sociala konsekvenser av missbruk och beroende minskar även inom andra delar av samhället.

4:2 Personer med behov av samordnade insatser ska erbjudas en SIP

En samordnad individuell plan, SIP, görs då den enskilde har behov av samordnade insatser från kommun och region. Den enskilde deltar och får en helhetsbild av sin situation.

Genom samordning av olika insatser kan psykiska, fysiska och sociala konsekvenser minskas hos personer som lider av psykisk sjukdom och därigenom säkerställa en bättre kvalitet inom alla livsområden.

FOKUSOMRÅDE 5:

Vård och omsorg om äldre över 75 år

Den enskilde ska uppleva trygghet, säkerhet, kontinuitet, samordning, värdighet och välbefinnande oavsett var i vårdprocessen vederbörande befinner sig. Vården och omsorgen ska vara samordnad och sammanhållen. Regional och kommunal hälso- och sjukvård samt socialtjänst, äldreomsorg och specialiserad öppenvård ska samverka runt de sjuka äldre.

Huvudmännen behöver ta ett gemensamt ansvar för den hälso- och sjukvård som i allt större utsträckning behöver ske gränsöverskridande, och primärvården ska vara navet i hälso- och sjukvården.

Fokusområdet har sin utgångspunkt i det nationella uppdraget för omställningen till en

nära vård och i Västra Götalandsregionens *Färdplan – läns gemensam strategi för god och nära vård*.

Mål för fokusområde 5

5:1 God läkemedelsbehandling för äldre

Läkemedel är en vanlig behandlingsform för äldre. I den åldrande kroppen sker förändringar som kan öka känsligheten för läkemedel. Många äldre har flera sjukdomar och använder olika läkemedel samtidigt. Detta ökar risken för biverkningar och läkemedelsproblem. Äldres läkemedelsgenomgång ska samordnat ses över i syfte att minska läkemedelsrelaterade problem. Vidare ska läke-

medelshanteringen vid läkemedelsövertag hanteras patientsäkert.

5:2 Äldre med behov av samordnade insatser ska erbjudas en SIP

De mest sjuka äldre har behov av en individanpassad, samordnad vård och omsorg.

Samordnad Individuell Plan (SIP) gör det tydligt för personen själv, för närstående och för personalen vem som ansvarar för vad. Den fasta läkarkontakten ska i förekommande fall samordna undersöknings- och behandlingsåtgärder. SIP ger också möjlighet för personen att bli mer aktiv i vården av den egna hälsan och att medverka i planeringsarbetet.

5:3 Förstärka primärvården och utveckla den mobila närvården

Mobil närvård, som består av kommunal primärvård, mobila hemsjukvårdsläkare samt

närsjukvårdsteam, och mobilt palliativt team på Kungälvssjukhus, ges i hemmet och utgår alltid från individens behov.

Syftet är att skapa ökad upplevelse av trygghet och nöjdhet, bättre utnyttjande av gemensamma resurser och att minska undvikbar slutenvård. Modellen förutsätter ett väl fungerande samarbete och gemensam samordning mellan socialtjänst, kommunal och regional primärvård samt sjukhus.

5:4 God vård i livets slutskede

God kvalitet i vård och omsorg den sista tiden i livet och ett värdigt slut är en viktig del av sjukvården och utgör ett av de nationella målen för äldreomsorgen. Kommun och region ska bereda möjlighet för kroniskt svårt sjuka och patienter med behov av palliativ vård att vårdas i hemmet. God samverkan mellan huvudmännen ökar möjligheterna till vård i hemmet.

Från: Carina Vesterelve <carina.vesterelve@vgregion.se>

Skickat: den 20 december 2023 11:30

Till: Anna Malmsten <anna.malmsten@vgregion.se>; Delregional Nämnd Västra <delregional.namnd.vastra@vgregion.se>; PV Närhälsan <narhalsan@vgregion.se>; Regionhälsan <regionhalsan@vgregion.se>; Habiliteringochhälsa <habiliteringochhalsa@vgregion.se>; Styrelsen för Folk tandvården <tandvardsstyrelsen@vgregion.se>; Sjukhusenivaster FB <sjukhusenivaster@vgregion.se>; 'Ale Kommun' <ubn@ale.se>; emma.erngren@ale.se; Anna Ruthberg <anna.ruthberg@ale.se>; Sophie Nygren <sophie.nygren@kungalv.se>; kommun@stenungsund.se; sociala@tjorn.se; Hanna Lilja <hanna.lilja@tjorn.se>

Kopia: CapioläkarhusAlmö KarinOlsson <karin.olsson4@capio.se>; Dennis Reinhold <Dennis.Reinhold@kungalv.se>; Ebba Gierow <ebba.gierow@ale.se>; Ingela Wessbo <ingela.wessbo@vgregion.se>; Jacob Wulfsberg <jacob.wulfsberg@vgregion.se>; Jenny Linder <jenny.linder@vgregion.se>; Katarina Andersson <katarina.s.andersson@vgregion.se>; Lena Arnfelt <Lena.Arnfelt@kungalv.se>; Lena Eriksson <lena.e.eriksson@tjorn.se>; Malin Bomberg <malin.bomberg@vgregion.se>; Mats Dahl <mats.dahl@vgregion.se>; Pernilla Lundmark <pernilla.lundmark@stenungsund.se>; Peter Svensson <peter.r.svensson@vgregion.se>; Rickard Persson <rickard.persson@stenungsund.se>; Shujaat Noormohamed <shujaat.noormohamed@tjorn.se>; Åsa Ericson <asa.ericson@ale.se>

Ämne: SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården

Hej!

Översänder härmed på uppdrag av SIMBAs politiska samrådsgrupp SIMBAs reviderade samverkansplan för hälsa och den nära vården till berörda nämnder och styrelser.

Beslut i ärendet översänds till undertecknad senast den 7 mars.

Hälsningar

Carina Westerelve

Processledare

SIMBA

tele: 070-020 76 04

epost: carina.vesterelve@vgregion.se

[SIMBA - Public VardsamverkanVG](#)

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-07

Sida

16 (18)

§ 12/2024

SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården 2024-2025 (Dnr KS2023/2829)

Sammanfattning

Kungälv kommun har mottagit SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården för 2024-2025. Samverkansplan är politiskt beslutad i SIMBA:s politiska samrådsgrupp. Planen är bearbetad i samordningsgruppen och politiskt förankrad i ingående vård-givares respektive nämnder och styrelser.

Samverkansplanen innehåller följande fokusområden:

- Strategi för hälsa – förebyggande och främjande aktiviteter.
- Trygg och säker vårdövergång
- Barn och unga psykiska hälsa
- Vuxnas psykiska hälsa
- Vård och omsorg om äldre över 75 år

Förvaltningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar att anta samverkansplanen enligt förslaget.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården 2024-2025

Bilaga 20231201_SIMBA-skrivelse_politiska samrådsgruppens samverkansplan.pdf

Bilaga 2023-12-01 SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården år 2024-2025.pdf

Bilaga Missiv

Förslag till kommunstyrelsen

SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården för 2024-2025 antas.

Expedieras till: carina.vesterelve@vgregion.se

Kommunstyrelsen

För kännedom till: Lena Arnfelt

**UTSKOTTET FÖR TRYGGHET OCH
STÖD**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2024-02-07

Sida

16 (18)

§ 12/2024

SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården 2024-2025 (Dnr KS2023/2829)

Sammanfattning

Kungälv kommun har mottagit SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården för 2024-2025. Samverkansplan är politiskt beslutad i SIMBA:s politiska samrådsgrupp. Planen är bearbetad i samordningsgruppen och politiskt förankrad i ingående vård-givares respektive nämnder och styrelser.

Samverkansplanen innehåller följande fokusområden:

- Strategi för hälsa – förebyggande och främjande aktiviteter.
- Trygg och säker vårdövergång
- Barn och unga psykiska hälsa
- Vuxnas psykiska hälsa
- Vård och omsorg om äldre över 75 år

Förvaltningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar att anta samverkansplanen enligt förslaget.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården 2024-2025

Bilaga 20231201_SIMBA-skrivelse_politiska samrådsgruppens samverkansplan.pdf

Bilaga 2023-12-01 SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården år 2024-2025.pdf

Bilaga Missiv

Förslag till kommunstyrelsen

SIMBAs samverkansplan för hälsa och den nära vården för 2024-2025 antas.

Expedieras till: carina.vesterelve@vgregion.se

Kommunstyrelsen

För kännedom till: Lena Arnfelt

**UTSKOTTET FÖR TRYGGHET OCH
STÖD**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (2)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Oskar Engdahl

2024-02-05

Granskningsrapport - Granskning av personal- och kompetensförsörjningsplan inom äldreomsorgen (Dnr KS2024/0060-3)

Sammanfattning

Kommunrevisionen har givit KPMG i uppdrag att genomföra en granskning av kommunens personal- och kompetensförsörjning inom äldreomsorgen.

Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2023.

Syftet med granskningen var att bedöma om kommunstyrelsen har säkerställt en ändamålsenlig styrning och uppföljning av kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen.

KPMG:s samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att kommunstyrelsen har säkerställt en ändamålsenlig styrning och uppföljning av kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen.

Mot bakgrund av granskningen rekommenderar vi kommunstyrelsen att:

- Säkerställa att sektor Trygghet och stöd färdigställer arbetet med den pågående kompetensförsörjningsplanen.
- Genomföra långsiktiga analyser av kompetensbehovet utifrån prognostiserade volymförändringar.
- I rutinbeskrivningen för rehabiliteringsprocessen tydliggöra om och när förvaltningens HR-avdelning ska kopplas in.
- Säkerställa att tillräckliga åtgärder vidtas för att minska personalomsättningen inom stöd i särskilt boende samt vård- och omsorgsboende.

Kommunrevisionen önskar senast den 31 mars 2024 kommunstyrelsens skriftliga kommentarer till granskningsrapporten.

Förslag till kommunstyrelsen

1. Granskningsrapporten remitteras till förvaltningen.

Oskar Engdahl
kommunsekreterare

Expedieras till:

För kännedom till:

Till:
Kommunstyrelsen, Kungälv kommun

For kännedom till:
Kommunfullmäktige, Kungälv kommun

Granskningsrapport "Granskning av personal- och kompetensförsörjning inom äldreomsorgen"

De förtroendevalda revisorerna i Kungälv kommun har givit KPMG i uppdrag att genomföra en granskning av kommunens personal- och kompetensförsörjning inom äldreomsorgen

Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2023.

Syftet med granskningen var att bedöma om kommunstyrelsen har säkerställt en ändamålsenlig styrning och uppföljning av kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen.

KPMG:s samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att kommunstyrelsen del-vis har säkerställt en ändamålsenlig styrning och uppföljning av kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen.

Mot bakgrund av granskningen rekommenderar vi kommunstyrelsen att:

- Säkerställa att sektor Trygghet och stöd färdigställer arbetet med den pågående kompetensförsörjningsplanen.
- Genomföra långsiktiga analyser av kompetensbehovet utifrån prognostiserade volymförändringar.
- I rutinbeskrivningen för rehabiliteringsprocessen tydliggöra om och när förvaltningens HR-avdelning ska kopplas in.
- Säkerställa att tillräckliga åtgärder vidtas för att minska personalomsättningen inom stöd i särskilt boende samt vård- och omsorgsboende.

Vi önskar, senast den 31 mars 2024, kommunstyrelsens skriftliga kommentarer till KPMG:s granskningsrapport och våra synpunkter enligt ovan.

Kungälv den 11 januari 2024

För kommunrevisionen

Göran Johansson
Ordförande

Granskning av personal- och kompetensförsörjning inom äldreomsorgen

Rapport

Kungälv kommun

KPMG AB

2023-12-01

Antal sidor: 22

Antal bilagor: 1

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	2
2	Bakgrund	4
2.1	Syfte, revisionsfrågor och avgränsning	4
2.2	Revisionskriterier	5
2.3	Metod	5
3	Resultat av granskningen	6
3.1	Organisation	6
3.2	Styrning av kompetensförsörjningsarbetet	7
3.3	Insatser för att möta kompetensutmaningen	12
3.4	Rehabiliteringsprocessen	15
3.5	Uppföljning av kompetensförsörjningen	16
4	Samlad bedömning och rekommendationer	20
A	Källförteckning	22

1 Sammanfattning

KPMG har av Kungälvs kommuns revisorer fått i uppdrag att granska kommunens personal- och kompetensförsörjning inom äldreomsorgen. Syftet med granskningen har varit att bedöma om kommunstyrelsen har säkerställt en ändamålsenlig styrning och uppföljning av kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen.

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att kommunstyrelsen delvis har säkerställt en ändamålsenlig styrning och uppföljning av kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen.

Kommunstyrelsen har beslutat om mål avseende kompetensförsörjningen. Sektor Trygghet och stöd har brutit ned kommunstyrelsens mål till egna indikatorer.

Av kommunstyrelsens kompetensförsörjningsplan, beslutad i januari 2022, framgår att respektive sektorer ska upprätta kompetensplaner. Sektor Trygghet och stöds egna strategier för kompetensförsörjning finns inte samlade i någon gemensam handlingsplan, vilket enligt vår bedömning utgör en brist. Sektorn arbetar vid tidpunkten för denna granskning med att ta fram en egen kompetensförsörjningsplan.

Granskningen visar att sektorn inte genomför en långsiktig analys av kompetensbehovet utifrån prognostiserade volymförändringar i verksamheten. Vår bedömning är att en sådan långsiktig analys av exempelvis förväntat anställningsbehov utifrån volymförändringar är nödvändig för att säkerställa långsiktighet i kompetensförsörjningsarbetet.

Vi bedömer att avsaknaden av kompetensförsörjningsplan på sektornivå samt avsaknaden av långsiktig analys är en brist i kommunstyrelsens styrning för att säkerställa äldreomsorgens kompetensförsörjning.

Vi konstaterar att sektorn genomför insatser för att möta kompetensutmaningen inom äldreomsorgen, såväl för att attrahera och rekrytera som för att behålla befintliga medarbetare. Granskningen visar att sektorn exempelvis arbetar med en karriärvägsmodell, heltid som norm, digitalisering och olika utbildningsinsatser.

Sektor Trygghet och stöd har en dokumenterad rehabiliteringsprocess som enligt vår bedömning tydliggör ansvarsförhållanden mellan chef och medarbetare. Processen skapar förutsättningar för att efterleva socialförsäkringsbalkens krav på upprättande av plan för återgång efter senast 30 dagars sjukdom. Vi bedömer att det kan tydliggöras i kriterierna för om/när HR-avdelningen ska kopplas in i rehabiliteringsprocessen.

Vidare framgår en markant ökning i äldreomsorgens personalomsättning under år 2022. Särskilt stor är ökningen inom stöd i ordinärt boende. Vi bedömer att kommunstyrelsen behöver säkerställa att tillräckliga åtgärder vidtas för att minska personalomsättningen utifrån 2022 års nivåer.

Kommunstyrelsen får uppföljning avseende kompetensförsörjningen utifrån bland annat delårsrapporter, årsredovisning, personalomsättning och sjukfrånvaro.

I det följande redovisas våra bedömningar och rekommendationer kopplat till revisionsfrågorna.

Revisionsfråga	Bedömning:	Rekommendationer
<p>Har kommunstyrelsen säkerställt att det finns tillräcklig styrning avseende kompetensförsörjning inom äldreomsorgen?</p>	<p>Vår bedömning är att kommunstyrelsen delvis säkerställt att det finns tillräcklig styrning avseende kompetensförsörjning inom äldreomsorgen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Säkerställa att sektor Trygghet och stöd färdigställer arbetet med den pågående kompetensförsörjningsplanen. - Genomföra långsiktiga analyser av kompetensbehovet utifrån prognostiserade volymförändringar.
<p>Har kommunstyrelsen säkerställt att det bedrivs ett strukturerat arbete med kompetensförsörjning i verksamheten, utifrån fastställda planer och program?</p>	<p>Vår bedömning är att kommunstyrelsen i allt väsentligt säkerställt att det bedrivs ett strukturerat arbete med kompetensförsörjning i verksamheten.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - I rutinbeskrivningen för rehabiliteringsprocessen tydliggöra om och när förvaltningens HR-avdelning ska kopplas in.
<p>Har kommunstyrelsen säkerställt en tillräcklig uppföljning avseende kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen?</p>	<p>Vår bedömning är att kommunstyrelsen i allt väsentligt säkerställt en tillräcklig uppföljning avseende kompetensförsörjning inom äldreomsorgen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Säkerställa att tillräckliga åtgärder vidtas för att minska personalomsättningen inom stöd i särskilt boende samt vård- och omsorgsboende.

2 Bakgrund

De förtroendevalda revisorerna i Kungälv kommun har givit KPMG i uppdrag att genomföra en granskning av personal- och kompetensförsörjning inom äldreomsorgen. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2023.

Kompetensförsörjningen blir en allt större utmaning när befolkningsstrukturen förändras framöver. Fram till 2031 kommer personer över 80 år öka med nära 50 procent samtidigt som personer i arbetsför ålder ökar med knappt 5 procent. Även om äldres hälsa har förbättrats kommer därför äldres behov av vård och omsorg öka kraftigt. Samtidigt blir konkurrensen om arbetskraften allt tuffare. Kompetensutmaningen kan främst mötas genom nya arbetssätt och att ta tillvara och utveckla befintliga medarbetare.

Den största potentialen finns i det kommunen själv kan göra. Genom att fortsätta förändra arbetssätt och ta tillvara och utveckla de befintliga medarbetarna kan behoven av fler anställda minska.

SKR lyfter också ett antal lösningar för att möta kompetensutmaningen inom äldreomsorgen. För att klara kompetensutmaningen behöver organisation och arbetssätt utvecklas. Det handlar bland annat om att ställa om organisationen, till exempel genom använda det stöd som ny teknik kan bidra med, se över och använda kompetensen rätt samt identifiera nya yrkesroller. Vidare lyfts följande strategier fram som viktiga i detta arbete:

- Fler arbetar heltid
- Förlängt arbetsliv
- Främja arbetsmiljöarbetet med stöd av friskfaktorer
- Vidareutbildning och språkkompetens

Kungälv kommuns kompetensförsörjningsplan för år 2022–2027 beskriver kommunens strategi för dess gemensamma och framtida kompetensförsörjning. Kommunen utgår från ARUBA-modellen (Attrahera, rekrytera, Utveckla, Behålla och Avveckla) och de nio rekryteringsstrategier som SKR utarbetat i sin kompetensförsörjningsplan.

Revisorerna har i sin riskanalys identifierat att det finns en risk att kommunstyrelsen inte bedriver ett ändamålsenligt arbete avseende den kompetensutmaning som äldreomsorgen står inför. Revisorerna har därför beslutat att genomföra en granskning av kommunens arbete personal- och kompetensförsörjning inom äldreomsorgen.

2.1 Syfte, revisionsfrågor och avgränsning

Granskningen syftar till att bedöma om kommunstyrelsen har säkerställt en ändamålsenlig styrning och uppföljning av kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen.

Granskningen har omfattat följande revisionsfrågor:

- Har kommunstyrelsen säkerställt att det finns en tillräcklig styrning avseende kompetensförsörjning inom äldreomsorgen?
 - o Har strategier och handlingsplaner utarbetats för verksamhetsområdet, med utgångspunkt i den kommunövergripande kompetensförsörjningsplanen?

- Vilket underlag, och vilka analyser sker, avseende kompetensbehovet på kort och lång sikt inom äldreomsorgen?
- Har kommunstyrelsen säkerställt att det bedrivs ett strukturerat arbete med kompetensförsörjning i verksamheten, utifrån fastställda planer och program?
 - Vilka insatser görs för att möta kompetensutmaningen inom äldreomsorgen, såväl för att attrahera och rekrytera nya medarbetare som för att behålla befintliga medarbetare?
 - Finns det en fastställd rehabiliteringsprocess i kommunen som tydliggör vilka åtgärder som ska vidtas för att hjälpa medarbetare att så långt som möjligt behålla eller återfå sin arbetsförmåga?
- Har kommunstyrelsen säkerställt en tillräcklig uppföljning avseende kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen?

Granskningen omfattar kommunstyrelsens arbete med kompetensförsörjning inom äldreomsorgen.

2.2 Revisionskriterier

Granskningen har utgått från nedanstående revisionskriterier:

- Kommunallagen 6 kap § 6
- Socialtjänstlagen 3 kap § 3

2.3 Metod

Granskningen har genomförts genom:

- Dokumentstudier av relevanta styrdokument och interna regelverk.
- Intervjuer och avstämningar med politiker och tjänstepersoner inom sektor trygghet och stöd.

En sammanställning av granskade underlag och intervjuade befattningar återfinns i bilaga A.

Rapporten är faktakontrollerad av samtliga intervjuade.

3 Resultat av granskningen

3.1 Organisation

Kungälvs kommuns verksamhet är organiserad i en gemensam förvaltning. Förvaltningen är indelad i tre sektorer, där sektor Trygghet och stöd, ansvarar för kommunens verksamhetsområden avseende äldreomsorg. Centralt i förvaltningen finns ett antal avdelningar med stödfunktioner, däribland HR, som stöttar sektorerna med specialistkompetens inom sina respektive områden. HR-avdelningen stöttar bland annat sektorerna vid rehabiliteringsprocesser (se avsnitt 3.4).

Sektor Trygghet och stöd är organiserat i sex verksamhetsområden, där sektorchefen är anställande chef för verksamhetscheferna. Hemtjänsten och särskilt boende är organiserat i verksamhetsområdena stöd i ordinärt boende (hemtjänst) respektive vård- och omsorgsboende. Respektive verksamhetsområde leds av en verksamhetschef. Vid tidpunkten för granskningen är verksamhetschefen för stöd i ordinärt boende även tillförordnad verksamhetschef för vård- och omsorgsboende.

Varje verksamhetschef rekryterar och anställer sina enhetschefer, som i sin tur anställer sin personal.

Inom sektorn finns sex rekryteringsspecialister som utgör stöd till verksamhetsområdena. Funktionen med rekryteringsspecialister infördes år 2022 i syfte att utgöra stöd till verksamhets- och enhetschefer vid rekryteringar. Rekryteringsspecialisterna är stöd i rekryteringarna av samtliga befattningar inom sektorn.

3.1.1 Stöd i ordinärt boende

Inom verksamhetsområdet stöd i ordinärt boende finns bland annat hemtjänsten och sektorns enhet som arbetar med trygghetslarm.

Kungälvs kommun tillämpar lagen om valfrihetssystem¹ (LOV). Det innebär att brukare som har beviljats hemtjänst har rätt att välja utförare (kommunen eller privat utförare) av hemtjänstinsatserna. Kungälv kommun har vid tidpunkten för granskningen en privat utförare av hemtjänstinsatser.

3.1.2 Vård- och omsorgsboende

Verksamhetsområdet vård- och omsorgsboende ansvarar för kommunens äldreboenden. Kungälvs kommun har sex äldreboenden i egen regi med olika inriktningar, såsom omsorg, demenssjukdom och psykiatrik vård. De sex äldreboendena är Båtmansgården (43 lägenheter), Ekhaga (53 lägenheter), Kärna (44 lägenheter), Ranrikegården (50 lägenheter), Solhaga (51 lägenheter) och Ytterbyhemmet (92 lägenheter).

Vid samtliga äldreboenden finns undersköterskor tillgängliga dygnet runt. Dagtid finns en sjuksköterska per äldreboende. Under övrig tid finns en gemensam sjuksköterska för hela verksamhetsområdet. Sjukgymnast och arbetsterapeut finns att tillgå vid behov. Därtill har äldreboendena tillgång till fysioterapeuter.

¹ Lag (2008:962) om valfrihetssystem

Utöver äldreboendena i egen regi har Kungälvs kommun köpt 40 platser vid ett äldreboende i extern regi väster om Kungälv centralort.

3.2 Styrning av kompetensförsörjningsarbetet

3.2.1 Styrdokument och mål

Kommunstyrelsens styrning av kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen baseras dels på styrelsens kompetensförsörjningsplan, dels genom sektor Trygghet och stöds sektorplan för 2023. Såväl styrelse som sektor har även beslutat om mål eller målandikatorer kopplat till kompetensförsörjning.

3.2.1.1 Kommunstyrelsens kompetensförsörjningsplan

Den övergripande styrningen av förvaltningens kompetensförsörjningsarbete sker huvudsakligen utifrån kommunstyrelsens kompetensförsörjningsplan för 2022–2027². Planen beskriver övergripande insatser avseende kompetensförsörjning och hur kommunen som arbetsgivare ska arbeta med kompetensförsörjning. Syftet med planen är att ge verksamheterna förutsättningar att nå mål och tillgodose framtidens behov genom att behålla och utveckla befintlig kompetens samt tydliggöra kommande kompetensbehov.

Av kompetensförsörjningsplanen framgår att sektorerna ska utforma egna kompetensplaner som bryter ner och konkretiserar åtgärder utifrån verksamheternas specifika behov och utmaningar. Sektorernas kompetensplaner ska utgå från respektive sektorplan och fungera som ett stöd för att hantera kommande utmaningar inom kompetensförsörjning. Kompetensplanerna ska innehålla:

1. Nulägesbeskrivning.
2. Analys av framtida behov och utmaningar.
3. Beskrivning av sektorns arbete med kort- och långsiktig kompetensförsörjning och vilken effekt som förväntas.

Sektor Trygghet och stöd har inte fastställt någon egen kompetensförsörjningsplan. Ett arbete pågår inom sektorn med att utarbeta en sådan plan. Vi har tagit del av det arbetsdokument i vilket kompetensförsörjningsplanen skapas och noterar att visst arbete kvarstår innan planen är färdigställd.

I den övergripande kompetensförsörjningsplanen framgår att sektorerna ska arbeta med kompetensförsörjning enligt ARUBA-modellen³ samt SKR:s nio strategier för kompetensförsörjning. ARUBA-modellen visar samspelet mellan att attrahera, rekrytera, utveckla, behålla och avveckla medarbetare. SKR:s nio strategier för kompetensförsörjning är framtagna som ett stöd för arbetet i kommuner och regioner.

I kompetensförsörjningsplanen har SKR:s strategier applicerats på de olika ingående delarna av ARUBA. Exempelvis används SKR:s strategi "Rekrytera bredare" under delen

² Antagen 2022-01-05

³ ARUBA är en modell inom HR-området som beskriver de olika delarna inom arbetslivs- och kompetensförsörjningscykeln.

Rekrytera i ARUBA-modellen. De olika strategierna som fastställs i kompetensförsörjningsplanen beskrivs översiktligt nedan:

Attrahera

För att attrahera kompetens ska sektorerna marknadsföras på mässor och kommunens skolor, i syfte att skapa kontakt med potentiella medarbetare och studenter. Förvaltningen ska även arbeta för att ta emot fler studenter i praktik eller feriearbete, för att på så sätt skapa en enklare väg in i arbetslivet. Dessutom ska den digitala närvaron på sociala plattformar som Facebook och LinkedIn öka.

Rekrytera

I kompetensförsörjningsplanen anges att kommunens rekryteringsstrategi ska utgöras av följande tre grundpelare:

- Kvalitetssäker kompetensbaserad rekryteringsprocess
- God kandidatupplevelse
- God introduktion som skapar trygghet i arbetet.

Den kompetensbaserade rekryteringen ska kännetecknas av hög kvalitet och ett attraktivt förfarande. Tjänstens kravspecifikation ska genomsyra hela processen – från att behovet uppstår till att den nya medarbetaren genomför sin introduktion. I samband med intervjuerna framhölls att sektorns rekryteringsspecialister tillämpar kompetensbaserad rekrytering.

Enligt kompetensförsörjningsplanen ansvarar varje enhetschef för den lokala introduktionen, med stöd av en central rutinbeskrivning och checklistor i kommunens chefshandbok⁴. I planen anges att mentorskap eller handledning är viktigt för att nyanställda ska komma in i arbetet på ett bra sätt.

Behålla och utveckla

För att behålla och utveckla medarbetare ska förvaltningen enligt kompetensförsörjningsplanen erbjuda god arbetsmiljö, delaktighet och individuella utvecklingsmöjligheter. Detta omfattar dels att stärka den enskilde medarbetarens kompetens inom befintliga uppdrag, dels att utveckla karriärvägarna för att kunna erbjuda andra möjligheter.

En annan strategi för utveckling som fastställs i planen är att kvalitetssäkra ledarskapet i kommunen. För detta ändamål finns kommunens chefsutvecklingsprogram, där verksamheternas egna chefer och specialister utbildar både nyanställda och befintliga chefer. Programmet ska genomföras var tredje år, alternativt vid behov.

Därutöver fastställs som strategi att öka den digitala kompetensen bland de anställda. Valfärdsteknik ska användas som ett stöd, så att den avlastar, ersätter eller underlättar i olika arbetsuppgifter. Förvaltningen ska därför också ge chefer och medarbetare utbildning i de digitala verktyg som finns.

⁴ Chefshandboken innehåller arbetsrättslig och arbetsmiljömässig information som stöd till chefer, bland annat kring systematiskt arbetsmiljöarbete, arbetsmiljöansvar samt organisatorisk och social arbetsmiljö.

Avveckla

Av kompetensförsörjningsplanen framgår att kommunen ska ha en god avvecklingsprocess som möjliggör tillvaratagande av den kompetens som är på väg att lämna verksamheten. Pensionsavgångar ska planeras med god framförhållning så att överlämning kan ske till nya medarbetare. Även vid övriga avslut ska det finnas ett systematiskt tillvägagångssätt för att bevara den erfarenhet som är på väg ut ur organisationen.

Varje medarbetare som väljer att avsluta sin anställning ska erbjudas ett avslutnings-samtal för att fånga upp synpunkter och upplevelser. De får även svara på en särskild avgångsenkät via e-post. Svaren ska sammanställas och analyseras årligen.

3.2.1.2 Sektorplan 2023 – Trygghet och stöd

Sektorn har i sin sektorplan⁵ förtydligat vilken verksamhet som sektorn ska bedriva, vilken lagstiftning och styrande dokument som är av betydelse för sektorns uppdrag, samt förutsättningar för verksamheten avseende ekonomi, demografiska volymer och personal.

I planen har sektorn brutit ned förvaltningens tolkning av kommunstyrelsens resultatmål till egna målindikatorer. För varje indikator har sektorn fastställt målvärde och mätmetod, samt en eller flera personer som ansvarar för uppföljning.

Kommunstyrelsen har för 2023 beslutat om ett resultatmål kopplat till kompetensförsörjning: *Attraktivt att vara anställd i Kungälv kommun*. Utifrån förvaltningens tolkning av målet har sektor Trygghet och stöd fastställt tre indikatorer med tillhörande målvärde och mätmetoder enligt nedan:

Tabell 1. Målindikatorer avseende kompetensförsörjning

Indikator	Målvärde	Mätmetod
Låg personalomsättning inom Trygghet och stöd	10%	Hämtas från HR:s personalredovisning.
Genomsnittlig sysselsättningsgrad	90%	Hämtas ur lönesystemet. Avser sysselsättningsgrad enligt anställningsavtal.
Andel timmar utförda av timavlönad personal i relation till totalt utförda timmar	10%	Information hämtas ur lönesystemet vid ett tillfälle och dokumenteras i målsystemet. Därefter är målsystemet källan för denna indikator.

Källa: Sektorplan 2023 – Trygghet och stöd

Vidare har sektorn i sin sektorplan för 2023 sammanställt de politiska uppdrag som givits av kommunstyrelsen. Vi konstaterar att inget av uppdragen avser personal- och kompetensförsörjning. Enligt de intervjuade är de uppdrag som avser personal- och kompetensförsörjning riktade mot förvaltningens stab, men gäller även för sektorerna.

Utöver ovanstående mål och indikatorer har kommunfullmäktige i sitt digitaliseringsprogram⁶ beslutat om tre mål kopplat mot digitalisering. Ett av målen – *Ökad digital förmåga* – innebär enligt programmet bland annat att kompetensen kring digitala satsningar och

⁵ Redovisad för kommunstyrelsen 2022-12-14

⁶ Antaget 2019-11-07

utveckling ska öka. Kommunstyrelsen har brutit ned fullmäktiges digitaliseringsmål till egna mål för sektor Trygghet och stöd. Målen – *Minska det digitala utanförskapet* och *Förbättra arbetsprocesser med hjälp av digitalisering* – är fastställda i styrdokumentet Mål, Strategi och Plan Digitalisering.

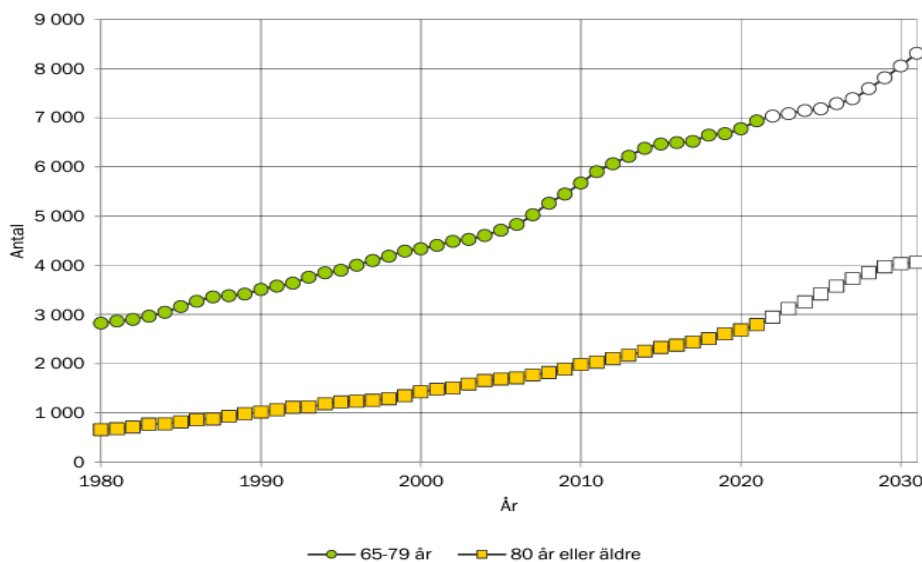
Sektor Trygghet och stöd har utarbetat strategier för nå de två ovanstående digitaliseringsmålen som finns för sektorn. Strategierna avser automatisering av processer samt utveckling av sektorns e-tjänster. Vid intervjuer framgår att e-tjänster exempelvis används för att ta emot jobbansökningar till sektorn, i syfte att all rekrytering ska ske genom rekryteringsenheten.

3.2.2 Analyser och underlag avseende kompetensbehovet

Av kommunstyrelsens kompetensförsörjningsplan framgår en nulägesbeskrivning av nuvarande personalstruktur och förväntade pensionsavgångar, kommunövergripande och nedbrutet per sektor. Planen innehåller även en prognos av demografisk utveckling på nationell och regional nivå, samt specifikt för Kungälvs kommun. Analysen grundas i nyckeltal från Statistiska Centralbyrån (SCB).

Sektor Trygghet och stöd har fördjupat prognosen av den demografiska utvecklingen för äldre invånare i Kungälvs kommun. Analysen är dels historisk, dels en prognos för den framtida utvecklingen. I analysen delas kommunens äldre upp i två ålderskategorier: 65–79 år och 80 år eller äldre enligt figuren nedan:

Figur 1. Utveckling av antalet äldre i Kungälvs kommun, år 1980–2031

Källa: Sektor Trygghet och stöd

I sektorplanen har sektor Trygghet och stöd prognostiserat förväntade volymer till äldreomsorgen år 2023. Av planen framgår att totalt 438 lägenheter i särskilt boende behövs under året, varav 353 i kommunens egen regi. Detta kan jämföras med 416 lägenheter år 2022⁷, varav 331 i egen regi.

⁷ Årsredovisning 2022, Kungälvs kommun

Vidare framgår av planen att sektorn förväntar sig 1 250 brukare med hemtjänstinsats år 2023, som totalt beräknas omfatta 445 000 hemtjänsttimmar. Av dessa ska 385 000 utföras i egen regi och 60 000 av externa utförare. Detta kan jämföras med totalt 438 848 timmar år 2022⁸. Av dessa utfördes 380 120 timmar i kommunens egen regi och 58 728 av externa utförare.

I sektorplanen återfinns en jämförelse mellan 2021 och 2022 där antalet anställda och antalet arbetade timmar (nedbrutet för månads- samt timavlönad personal) jämförs. Jämförelsen visar att antalet anställda mellan åren ökade med 215 medarbetare (från 1 538 till 1 753). Sektorn anger att orsaken till ökningen beror på att anställningarna för timvikarier under sommaren 2022 fortfarande var aktiva vid tertialmätningen. Dessa timvikarier var dock inte anställda vid helårsmätningen.

3.2.2.1 Behovsinventering

Cheferna inom sektor Trygghet och stöd använder särskilda matriser – en per verksamhetsområde – i Microsoft OneNote⁹ för sina behovsinventeringar avseende personal på kort sikt. I matriserna anger varje chef löpande sina rekryteringsbehov och specificerar antalet medarbetare som behövs samt vilken kompetens som krävs. Rekryteringsspecialisterna vid sektorn går igenom matriserna löpande och för att vara uppdaterade avseende vilka kompetensbehov som verksamheterna har på kort sikt.

Inom ramen för granskningen har vi översiktligt genomfört en översyn avseende matriserna för stöd i ordinärt boende samt vård- och omsorgsboende. Vi konstaterar att det av matriserna framgår behov avseende antal timmar samt kravprofiler för de olika tjänsterna.

3.2.3 Bedömning

Vår bedömning är att kommunstyrelsen delvis säkerställt att det finns en tillräcklig styrning avseende kompetensförsörjning inom äldreomsorgen.

Kommunstyrelsen har beslutat om mål avseende kompetensförsörjning. Sektor Trygghet och stöd har därefter brutit ned kommunstyrelsens mål till egna indikatorer.

Vi konstaterar att sektor Trygghet och stöds egna strategier inte finns samlade i någon gemensam handlingsplan. Sektorn arbetar vid tidpunkten för denna granskning med att ta fram en egen kompetensförsörjningsplan, men planen är ännu inte färdigställd. Vår bedömning är att avsaknaden av plan på sektornivå medför risk att kommunstyrelsens övergripande kompetensförsörjningsplan inte förankras i sektorn.

Granskningen visar att sektorn inte genomför en långsiktig analys av kompetensbehovet utifrån prognostiserade volymförändringar i verksamheten. Vår bedömning är att en sådan långsiktig analys av exempelvis förväntat anställningsbehov utifrån volymförändringar är nödvändig för att säkerställa långsiktighet i kompetensförsörjningsarbetet.

⁸ Årsredovisning 2022, Kungälv kommun

⁹ OneNote är ett systemverktyg för anteckningar där flera användare kan dela information och arbeta i samma dokument.

3.3 Insatser för att möta kompetensutmaningen

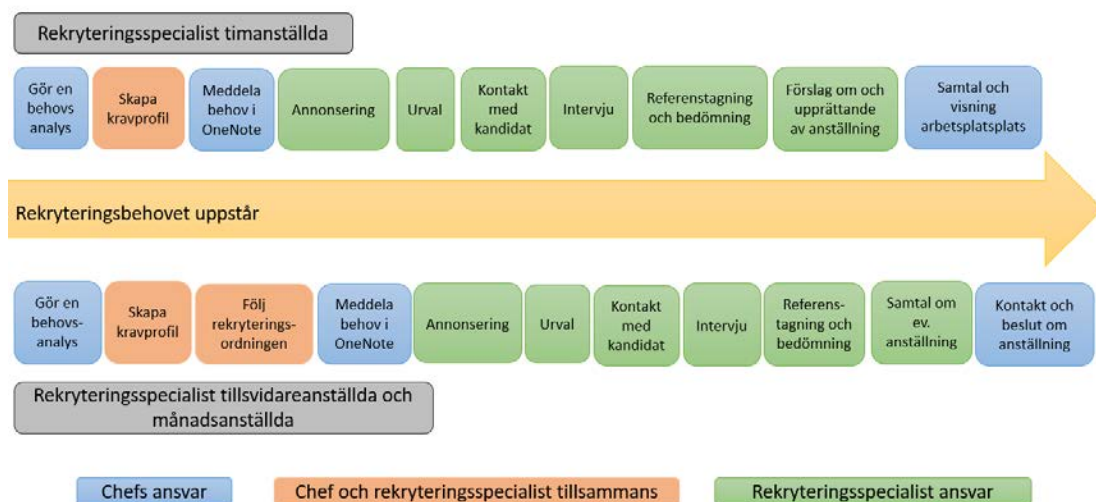
3.3.1 Insatser avseende kompetensutmaningar

Sektor Trygghet och stöd genomför ett antal insatser inom ramen för sitt kompetensförsörjningsarbete. Förutom det löpande rekryteringsarbetet deltar sektorn bland annat i ett särskilt projekt inom ramen för Göteborgsregionens Kommunalförbund (GR) för framtagande av en karriärvägsmodell. Sektorn genomför även insatser kopplat mot heltid som norm, digitalisering och utbildning. Insatserna beskrivs nedan.

3.3.1.1 Rekryteringsprocessen

Sektor trygghet och stöd har skapat en särskild rutinbeskrivning för rekryteringsprocessen. Processen består av två separata spår – ett för timanställningar och ett för månads- och tillsvidareanställningar. Av processbeskrivningen framgår ansvarsfördelning mellan anställande chef och rekryteringsspecialist för vart och ett av de ingående momenten enligt nedan:

Figur 2. Rekryteringsprocessen inom sektor Trygghet och stöd

Bildkälla: Sektor Trygghet och stöd

Under perioden 1 januari till 27 september 2023 har rekryteringsspecialisterna totalt rekryterat 1 052 personer (med varierande anställningsform och sysselsättningsgrad) till sektorn.

I samband med intervjuerna framkom att intervjuerna vid rekrytering av timvikarier som regel görs i två steg. Först hålls en gruppintervju där de sökande ges en grundläggande introduktion till arbetet de sökt. De som är fortsatt intresserade kallas därefter till en enskild intervju, där kontroll sker av att den enskilde uppfyller verksamhetens krav. Under intervjuerna lyftes även två stora utmaningar med rekryteringsprocessen. Den första är att hitta lämpliga kandidater som har körkort och tillgång till egen bil. Den andra utmaningen är bristande kunskaper i svenska språket hos de sökande. Denna utmaning har gjort att rekryteringsspecialisterna infört ett språktest i samband med sitt urval.

Enhetscheferna har olika uppfattning om den faktiska kvaliteten på de kandidater som rekryteringsenheten tar fram. Exempelvis uppgavs att det vid tjänstens start kan visa sig att den anställdas språkkunskaper inte är tillräckliga för att kunna kommunicera med kollegor eller brukare, trots genomförda intervjuer och språktester.

För att ytterligare attrahera kompetens och trygga framtida rekryteringsbehov erbjuder sektor Trygghet och stöd praktikplatser vid sina verksamheter. År 2023 har totalt 66 platser erbjudits inom stöd i ordinärt boende och 144 platser inom vård- och omsorgsboende. Av dessa har 30 respektive 79 platser utnyttjats.

3.3.1.2 **Projekt FAVO**

Kungälvs kommun deltar i ett särskilt projekt kallat "Fler Anställda i Vård och Omsorg" (FAVO) tillsammans med Alingsås, Härryda, Lerum, Lilla Edet, Mölndal och Partille kommuner. Projektet har två delmål:

- Stödja kommunernas lokala utvecklings- och förändringsarbete med en gemensam karriärvägsmodell.
- Ta fram, testa och tillämpa en gemensam mentorskapsmodell.

FAVO pågår under perioden september 2023 till augusti 2025 och finansieras av Europeiska socialfonden. Inom ramen för projektet har fyra olika karriärsteg fastställts inom deltagande kommuners vård- och omsorgsorganisationer: *biträde*, *vårdbiträde*, *undersköterska* och *specialistundersköterska*. Kopplat till varje karriärsteg finns fastställda utbildningskrav, där kraven för biträde är lägsta (inga formella krav) medan kraven för specialistundersköterska är högsta. För undersköterska och specialistundersköterska krävs bevis om skyddad yrkestitel. Därutöver har projektet fastställt att den rekryterande verksamhetens behov ska styra övriga krav såsom körkort, språkkunskaper eller särskilda kompetensområden, exempelvis palliativ vård och/eller demens.

Till vart och ett av karriärstegen finns framtagna uppdragsbeskrivningar. Biträde ska enligt beskrivningarna utföra de minst komplicerade uppgifterna, varefter komplexiteten ökar med varje steg. För varje steg gäller även att föregående stegs uppgifter ska kunna utföras. Vidare har det inom ramen för FAVO tagits fram en modell för karriärväg, som förtydligar hur en anställd kan röra sig vidare till nästa steg inom ramen för anställning. Exempelvis ska vårdbiträde uppmuntras till utbildning eller validering till undersköterska, om intresse och lämplighet finns. Enligt tidplanen för projekt FAVO ska kommunerna ha skapat anställningsbara befattningar enligt karriärstegen i sina organisationer i januari 2024.

Under intervjuerna uttrycktes en samstämmig och positiv syn på FAVO och dess förväntade effekter på äldreomsorgens kompetensförsörjning.

3.3.1.3 **Heltid som norm**

Av aktivitetsplan för heltid som norm framgår elva olika övergripande aktiviteter som sektorn arbetar med kopplade mot heltidsarbetet. Dessa innefattar bland annat att samtliga nyanställningar ska upprättas utifrån heltid, fördelning av överkapacitet genom samplanering av timavlönade medarbetare samt stöd från ekonomiavdelningen kring bemaning utifrån personalbudget.

För varje aktivitet i planen finns ett statusfält där respektive verksamhetsområdes läge i arbetet med aktiviteten framgår. Av planen framgår att samtliga verksamhetsområden inom sektorn upprättar nyanställningar utifrån heltidstjänster. Arbeta pågår med att erbjuda alla befintliga anställda möjligheten att arbeta heltid. Enligt sektorplanen för Trygghet och stöd uppgick sektorns genomsnittliga sysselsättningsgrad till 95,3 procent andra tertialen år 2022. Sektorns timavlönade personal stod vid detta mättillfälle för 12,7 procent av det totala antalet utförda timmar inom sektorn.

3.3.1.4 Digitalisering

Enheterna i Kungälvs äldreomsorg använder digitala verktyg som en integrerad del av sina arbetsätt. Enligt de intervjuade har digitaliseringen stärkt verksamheternas möjligheter att arbeta effektivt.

Inom sektor Trygghet och stöd används ett så kallat mobilt arbetsätt. Alla medarbetare inom stöd i ordinärt boende och viss personal inom vård- och omsorgsboende har via sina mobiltelefoner tillgång till scheman, journaler och rutinbeskrivningar, vilket innebär att alla delar av arbetet kan utföras på plats hos brukaren.

Sektorn använder läkemedelsrobotar som uppmärksammar brukaren när denne ska ta sin medicin. Enligt sektorns omvärldsanalys räknar en kommun, som har en tredjedel av Kungälvs invånarantal, med att spara in 11,2 årsarbetare under perioden 2022–2028 genom att använda läkemedelsrobotar.

Därutöver har kommunen en digital läroportal där medarbetare och chefer kan ta del av utbildningar och guider. Portalen innehåller bland annat utbildning i förflyttningsteknik, ergonomiutbildning, guide för rehabilitering samt introduktion för vikarier inom äldreomsorgen. Ytterligare exempel på digitala verktyg i verksamheterna är tillsynskameror och trygghetslarm med GPS-funktioner.

Digitala verktyg används även i samband med rekryteringar. Alla ansökningar till sektorn sker via en e-tjänst, i syfte att skapa en enda väg in i sektorn. Dessutom använder rekryteringsspecialisterna digital referenstagning för att bekräfta de sökandes kompetenser.

3.3.1.5 Utbildningsinsatser

Sektor Trygghet och stöd har kompetensutvecklat och utbildat ett antal medarbetare inom ramen för äldreomsorgslyftet. Under perioden 2021–2023 har totalt 51 undersköterskor och två specialistundersköterskor utbildats med hjälp av de statliga medlen. För perioden 2024–2026 är planen att utbilda ytterligare 18 undersköterskor, 15 specialistundersköterskor och 108 vårdbiträden.

Vård- och omsorgscollegie är en certifierad samverkan mellan arbetsgivare, fackliga organisationer och utbildningsanordnare. Inom ramen för Vård- och omsorgscollegie samverkar sektor Trygghet och stöd med kommunens vuxenutbildning, Mimers hus gymnasium samt Kungälvs sjukhus. Genom samverkan kan sektorn bland annat erbjuda kompetenshöjande utbildning och validering till personal med behov. Sektorn kan även erbjuda handledarutbildning i den utsträckning verksamheternas medarbetare och chefer behöver det.

Av sektorns ansökan till Vård- och omsorgscollege för perioden 2023–2027 framgår att utbildningsarbetet ska fokuseras på förbättring av yrkesstatusen för området vård och omsorg, att arbeta språkutvecklande samt erbjudande av praktikplatser med mera.

3.3.2 Bedömning

Vår bedömning är att kommunstyrelsen i allt väsentligt säkerställt att det bedrivs ett strukturerat arbete med kompetensförsörjning i verksamheten.

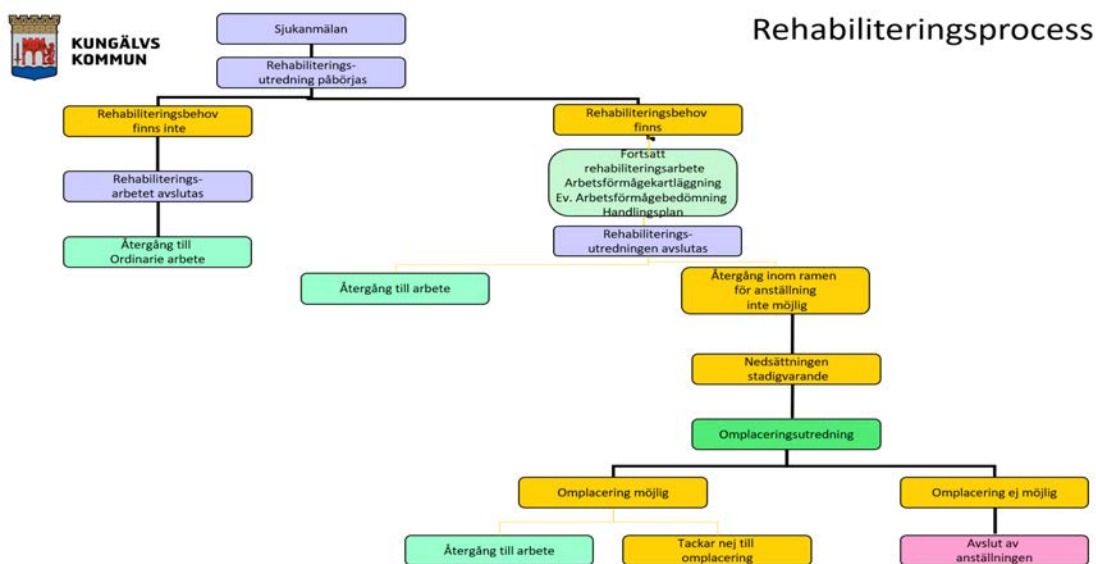
Vi konstaterar att sektorn genomför insatser för att möta kompetensutmaningen inom äldreomsorgen, såväl för att attrahera och rekrytera som för att behålla befintliga medarbetare. Granskningen visar att sektorn exempelvis arbetar med en karriärvägsmodell, heltid som norm, digitalisering och olika utbildningsinsatser. Arbetet med karriärvägsmodellen bedrivs i samverkan med andra kommuner inom GR medan andra insatser bedrivs på egen hand av sektorn.

3.4 Rehabiliteringsprocessen

Enligt arbetsmiljölagen¹⁰ ansvarar arbetsgivaren för att det finns en lämpligt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet.

Av kommunstyrelsens kompetensförsörjningsplan framgår att Kungälvs ska bedriva ett brett och aktivt arbete för att ge medarbetarna stöd och rehabilitering, så att de snabbt kan komma tillbaka efter eventuell olycka eller sjukdom. Förvaltningen har skapat en processbeskrivning över kommunens rehabiliteringsprocess som framgår nedan:

Figur 3. Rehabiliteringsprocessen i Kungälvs kommun

Bildkälla: Sektor Trygghet och stöd

Av kommunens personal- och chefshandbok framgår att anställande chef är ansvarig för hela rehabiliteringsprocessen. Det framgår även att det är medarbetarens ansvar att kontakta ansvarig chef för sjuknämnan, samt att chefen ska kontakta medarbetaren inom fyra dagar efter sjuknämnan gjorts. Därefter är det enligt handboken både chefens

¹⁰ Arbetsmiljölagen (1977:1160) 3 kap 2 a §

och medarbetarens skyldighet att hålla kontakt. Chefen ansvarar även för att plan för återgång upprättas tillsammans med medarbetaren (och eventuell facklig representant) senast efter 30 dagars sjukfrånvaro. Plan behöver ej upprättas om det är klarlagt att återgång ej kommer vara möjligt. Det förtydligades under intervjuerna att den "handlingsplan" som omnämns i förvaltningens illustration av rehabiliteringsprocessen åsyftar plan för återgång i arbete.

Det framgår inte av förvaltningens processbeskrivningar om eller i vilket skede HR-avdelningen ska involveras. I samband med intervjuerna framhölls att HR-avdelningen ska involveras i ett så tidigt skede som möjligt, samt alltid vid processer där ett rehabiliteringsbehov identifieras. Vidare framhölls att tidpunkten för HR-avdelningens involvering i praktiken varierar beroende på anställande chef. HR-avdelningen förtydligar chef och medarbetare i de flesta fall löser rehabiliteringsprocessen själva. Samtidigt anser HR-avdelningen att de i vissa fall inte blir involverade i tid. Detta framhölls vara av särskild vikt vid mer komplexa ärenden.

När en ny chef anställs inom förvaltningen kallar HR-avdelningen denne till ett introduktionsmöte, där bland annat rehabiliteringsprocessen går igenom. HR-specialisterna träffar alla sektorns chefer vid två tillfällen per år, då de gemensamt går igenom alla pågående personalärenden och rehabiliteringsprocesser. Under intervjuerna framhölls att HR-specialisterna löpande kontrollerar pågående ärenden i systemstödet för rehabiliteringsprocesser.

3.4.1 Bedömning

Vi bedömer att kommunstyrelsen i allt väsentligt har en fastställd rehabiliteringsprocess som tydliggör vilka åtgärder som ska vidtas för att hjälpa medarbetare att så långt som möjligt behålla eller återfå sin arbetsförmåga.

Rehabiliteringsprocessen är dokumenterad och tydliggör enligt vår bedömning ansvarsförhållanden mellan chef och medarbetare. Processen skapar förutsättningar för att efterleva socialförsäkringsbalkens krav¹¹ på upprättande av plan för återgång efter senast 30 dagars sjukdom. Vi bedömer dock att det kan tydliggöras när HR-avdelningen ska kopplas in i rehabiliteringsprocessen.

3.5 Uppföljning av kompetensförsörjningen

Kommunstyrelsen följer upp kompetensförsörjningen inom sektorerna i samband med delårsrapportering (tidigare tertialrapportering) och årsredovisningen. I årsredovisningen följer kommunstyrelsen upp två av tre målindikatorer avseende kompetensförsörjningen – sysselsättningsgrad och andelen timavlönad arbetstid. Den tredje – personalomsättning – följs upp inom ramen för HR-avdelningens personalredovisning (se avsnitt 3.5.1 nedan).

En övergripande uppföljning av kompetensförsörjningen görs även i samband med delårsrapporteringen. Enligt delårsrapporten per juni 2023 bedömer kommunstyrelsen att resultatmålet "Attraktivt att vara anställd i Kungälv kommun" delvis kommer uppfyllas (uppfyllelsenivå 4 av 6 möjliga).

¹¹ Socialförsäkringsbalken (2010:110) 30 kap 6 §

3.5.1 Uppföljning av personalomsättning

Sektor Trygghet och stöd följer upp personalomsättningen på helårsbasis, vilken redovisas för kommunstyrelsen genom HR-avdelningens personalredovisning. Uppföljningen är nedbruten på verksamhetsområdesnivå och avser inte pensionsavgångar. Personalomsättningen inom stöd i ordinärt boende samt vård- och omsorgsboende redogörs i tabell 2 nedan.

Tabell 2. Personalomsättning inom äldreomsorgens verksamheter

	2018	2019	2020	2021	2022
Stöd i ordinärt boende	8,3%	6,1%	6,8%	5,9%	21,1%
Vård- och omsorgsboende	16,5%	13,1%	8,5%	6,7%	14,9%

Källa: Sektor Trygghet och stöd

Vi noterar att personalomsättningen ökat markant mellan år 2021 och 2022. Enligt de intervjuade beror denna ökning främst på efterdyningarna av Covid-19-pandemin. Förvaltningen såg under pandemin att många anställda valde att stanna kvar på nuvarande arbetsplatser, då det generellt fanns ett lägre antal arbetsplatser att välja bland på arbetsmarknaden. Då restriktionerna upphävdes under 2022 ökade personalens rörlighet igen.

Vidare konstaterar förvaltningen i sin analys att en omorganisation som under 2022 genomfördes inom stöd i ordinärt boende kan ha påverkat verksamhetens personalomsättning.

3.5.2 Uppföljning av sjukfrånvaro

Sektorn följer upp sjukfrånvaro löpande i sitt personalhanteringssystem. Även för sjukfrånvaro görs uppföljningen på verksamhetsområdesnivå. Se tabell 3 nedan.

Tabell 3. Sjukfrånvaro inom äldreomsorgens verksamheter

	2018	2019	2020	2021	2022	2023 ¹²
Stöd i ordinärt boende	12,8%	14,5%	17,9%	17,4%	16,7%	13,3%
Vård- och omsorgsboende	12,1%	13,9%	15,4%	14,4%	15,0%	13,1%

Källa: Sektor Trygghet och stöd

Vi noterar att sjukfrånvaron varierat från år till år, samt att sjukfrånvaron legat på högre nivåer under 2020–2022 än under 2018–2019. Under intervjuerna framhölls att den ökade sjukfrånvaron under 2020 och 2021 härrör till Covid-19-pandemin. Även 2022 års sjukfrånvaro uppgavs i viss omfattning vara efterdyningar av pandemin. Vidare noterar vi att sjukfrånvaron minskat igen under år 2023.

¹² Avser perioden januari-september 2023. Mätningen av sjukfrånvaro har en månads eftersläpning.

Förvaltningens HR-chef redovisar månatligen nyckeltal kopplade till sjukskrivning för både kommundirektör och kommunstyrelse. Nyckeltalen redovisas för styrelsen på sektornivå.

3.5.3 Uppföljning av introduktion och temperaturmätningar

Under våren 2023 skickade sektorns rekryteringsspecialister ut en enkät till alla medarbetare och enhetschefer. Enkäten var riktad mot rekrytering och innehöll frågor avseende hur väl introduktionen till arbetet fungerat och huruvida nyanställda fångats upp på arbetsplatserna. Det ställdes även frågor kopplat mot kvaliteten på genomförda rekryteringar. Vid intervjuerna framkom att enkäten hade låg svarsfrekvens, varav ytterligare en enkätomgång kommer att genomföras.

Utöver medarbetarsamtalen genomför samtliga sektorer så kallade temperaturmätningar var fjortonde dag. De frågor som ställs är baserade på forskning (tillverkaren samarbetar med Göteborgs universitet) och ersätter den medarbetarundersökning som tidigare genomfördes vartannat år. Genom mätningen får samtliga chefer löpande mätvärden för ett femtontal olika områden inom deras verksamhet eller enhet. Områdena omfattar samma aspekter som fångas av de så kallade friskfaktorerna¹³, som bland annat innefattar ledarskap, kommunikation och delaktighet. För varje mätvärde får även cheferna tips från systemet kring vad de kan göra annorlunda för att utveckla sin verksamhet och sitt ledarskap, exempelvis "du behöver lyssna mer på dina medarbetare."

I samband med intervjuerna framhölls att cheferna upplever viss mån av merarbete med temperaturmätningarna, bland annat avseende att skaffa sig kunskaper om hur själva systemverktöget fungerar. Vidare framhölls att mätfrekvensen upplevs som för tät. Det framhölls att var fjortonde dag är för ofta att mäta med hänsyn till hur lång tid det tar att administrera mätningarna och utvärdera resultaten. Enhetscheferna redovisar resultaten av temperaturmätningarna vid sina arbetsplatsträffar och tar vid behov fram handlingsplaner för utvecklingspunkter.

3.5.4 Uppföljning av intern kontroll

I kommunstyrelsens riskanalys inför internkontrollplan 2023 återfinns exempelvis risker avseende systematisk arbetsmiljö, rekrytering, arbetsskador och temperaturmätning som avser HR-området:

Kommunstyrelsen har bedömt att rekrytering har högst möjliga sannolikhet att inträffa och har konsekvenser med högst allvarlighetsgrad. Kommunstyrelsen definierar rekrytering som "*riskan att anställa personal med felaktig eller bristande kompetens*".

I kommunstyrelsens internkontrollplan för 2023 har styrelsen fastställt kontrollpunkter för samtliga identifierade risker inom HR-området. För rekrytering gäller att arbetssättet med kompetensbaserad rekrytering utgör kontrollmoment. Respektive chef ska enligt internkontrollplanen stämma av sökandes kompetenser genom exempelvis CV, intervjuer, intyg, referenser och tester. Av internkontrollplanen framgår även att förvaltningen ska

¹³ Tillstånd som gör att medarbetare mår bra och presterar på arbetet, baserat på forskning från Karolinska Institutet och Uppsala universitet

stickprovsgranska 10 slumpvis utvalda nyanställningar och där jämföra individens formella kompetensnivå med kravställningarna i annonsen.

Sektorn redovisar det interna kontrollarbetet för kommunstyrelsen i december, tillsammans med förslag till eventuell åtgärdsplan och nästkommande års internkontrollplan. Vi har därför inte tagit del av 2023 års uppföljning av interna kontroller.

3.5.5 Bedömning

Vår bedömning är att kommunstyrelsen i allt väsentligt säkerställt en tillräcklig uppföljning avseende kompetensförsörjning inom äldreomsorgen.

Vi konstaterar att kompetensförsörjningsarbetet följs upp i samband med delårsrapporter och årsredovisning. I uppföljningen redovisas bland annat de målkriterier som fastställts avseende kompetensförsörjningen.

Vidare konstaterar vi en markant ökning i äldreomsorgens personalomsättning under år 2022. Särskilt stor är ökningen inom stöd i ordinärt boende, där omsättningen ökade med 15,2 procentenheter sedan 2021. Samtidigt bedömer vi att såväl stöd i ordinärt boende som vård- och omsorgsboende behöver säkerställa att tillräckliga åtgärder vidtas för att minska personalomsättningen utifrån 2022 års nivåer.

4 Samlad bedömning och rekommendationer

Syftet med granskningen har varit att bedöma om kommunstyrelsen har säkerställt en ändamålsenlig styrning och uppföljning av kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen.

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att kommunstyrelsen delvis har säkerställt en ändamålsenlig styrning och uppföljning av kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen.

Kommunstyrelsen har beslutat om mål avseende kompetensförsörjningen. Sektor Trygghet och stöd har brutit ned kommunstyrelsens mål till egna indikatorer.

Av kommunstyrelsens kompetensförsörjningsplan, beslutad i januari 2022, framgår att respektive sektorer ska upprätta kompetensplaner. Sektor Trygghet och stöds egna strategier för kompetensförsörjning finns inte samlade i någon gemensam handlingsplan, vilket enligt vår bedömning utgör en brist. Sektorn arbetar vid tidpunkten för denna granskning med att ta fram en egen kompetensförsörjningsplan.

Granskningen visar att sektorn inte genomför en långsiktig analys av kompetensbehovet utifrån prognostiserade volymförändringar i verksamheten. Vår bedömning är att en sådan långsiktig analys av exempelvis förväntat anställningsbehov utifrån volymförändringar är nödvändig för att säkerställa långsiktighet i kompetensförsörjningsarbetet.

Vi bedömer att avsaknaden av kompetensförsörjningsplan på sektornivå samt avsaknaden av långsiktig analys är en brist i kommunstyrelsens styrning för att säkerställa äldreomsorgens kompetensförsörjning.

Vi konstaterar att sektorn genomför insatser för att möta kompetensutmaningen inom äldreomsorgen, såväl för att attrahera och rekrytera som för att behålla befintliga medarbetare. Granskningen visar att sektorn exempelvis arbetar med en karriärvägsmodell, heltid som norm, digitalisering och olika utbildningsinsatser.

Sektor Trygghet och stöd har en dokumenterad rehabiliteringsprocess som enligt vår bedömning tydliggör ansvarsförhållanden mellan chef och medarbetare. Processen skapar förutsättningar för att efterleva socialförsäkringsbalkens krav på upprättande av plan för återgång efter senast 30 dagars sjukdom. Vi bedömer att det kan tydliggöras i kriterierna för om/när HR-avdelningen ska kopplas in i rehabiliteringsprocessen.

Vidare framgår en markant ökning i äldreomsorgens personalomsättning under år 2022. Särskilt stor är ökningen inom stöd i ordinärt boende. Vi bedömer att kommunstyrelsen behöver säkerställa att tillräckliga åtgärder vidtas för att minska personalomsättningen utifrån 2022 års nivåer.

Kommunstyrelsen får uppföljning avseende kompetensförsörjningen utifrån bland annat delårsrapporter, årsredovisning, personalomsättning och sjukfrånvaro.

Utifrån resultatet av vår granskning rekommenderar vi kommunstyrelsen att:

- Säkerställa att sektor Trygghet och stöd färdigställer arbetet med den pågående kompetensförsörjningsplanen.
- Genomföra långsiktiga analyser av kompetensbehovet utifrån prognostiserade volymförändringar.

- I rutinbeskrivningen för rehabiliteringsprocessen tydliggöra om och när förvaltningens HR-avdelning ska kopplas in.
- Säkerställa att tillräckliga åtgärder vidtas för att minska personalomsättningen inom stöd i särskilt boende samt vård- och omsorgsboende.

Datum som ovan

KPMG AB

Fredric Gyllensten

Kommunal revisor

Ludwig Reismer

Certifierad kommunal yrkesrevisor

Liz Gard

Certifierad kommunal yrkesrevisor

Kvalitetssäkrare

Detta dokument har upprättats enbart för i dokumentet angiven uppdragsgivare och är baserat på det särskilda uppdrag som är avtalat mellan KPMG AB och uppdragsgivaren. KPMG AB tar inte ansvar för om andra än uppdragsgivaren använder dokumentet och informationen i dokumentet. Informationen i dokumentet kan bara garanteras vara aktuell vid tidpunkten för publicerandet av detta dokument. Huruvida detta dokument ska anses vara allmän handling hos mottagaren regleras i offentlighets- och sekretesslagen samt i tryckfrihetsförordningen.

A Källförteckning

Granskade underlag

- Kompetensförsörjningsplan 2022-2027, kommunstyrelsen
- Sektorplan 2023, Trygghet och stöd
- Årsredovisning 2022, Kungälv kommun
- Central delårsrapport 1 2023, kommunstyrelsen
- Internkontrollplan 2023, kommunstyrelsen
- Delegationsordning, kommunstyrelsen
- Personalomsättning 2018-2022, Trygghet och stöd
- Sjukfrånvaro 2018-2022, Trygghet och stöd
- Lokal återansökan Vård- och omsorgscollege 2023-2027
- Mål- och aktivitetsplan – Heltid som norm 2022, Trygghet och stöd
- Mål, strategi och plan – Digitalisering, Trygghet och stöd
- Digitaliseringsprogram, Kungälv kommun
- Arbetsdokument för kompetensförsörjningsplan 2023-2027, Trygghet och stöd.

Intervjuade befattningar

- Presidiet i utskottet för trygghet och stöd
- Verksamhetschef inom stöd i ordinärt boende
- Tf. verksamhetschef inom vård- och omsorgsboende
- 2 enhetschefer inom stöd i ordinärt boende
- 2 enhetschefer inom vård- och omsorgsboende
- 2 rekryteringsspecialister, sektor trygghet och stöd
- HR-chef, förvaltningens HR-avdelning
- 2 HR-specialister, förvaltningens HR-avdelning.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (1)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Oskar Engdahl

2024-02-05

Granskningsrapport - Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar (Dnr KS2024/0236-2)

Sammanfattning

Kommunrevisionen har givit KPMG i uppdrag att genomföra en uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar. I bifogade rapport framgår KPMG:s gjorda iakttagelser och bedömningar.

Syftet med granskningen var att följa upp vilka åtgärder som vidtagits utifrån identifierade förbättringsområden och rekommendationer i följande granskningar:

- Granskning av delegationsbeslut – Fördjupning inom ramen för grundläggande granskning
- Utökad grundläggande granskning av ärendeberedning i tre beslut.

En väsentlig del av revisionens arbete är att identifiera förbättringsmöjligheter vad gäller exempelvis beredningsrutiner, uppföljningsrutiner och den interna kontrollen. Som framgår av bifogade rapport är KPMG:s samlade bedömning att kommunstyrelsen i allt väsentligt har vidtagit åtgärder, avseende de förbättringsområden som identifierades och rekommendationer som lämnades vid ovan nämnda granskningar 2021.

Rapporten översänds för kännedom.

Förslag till kommunstyrelsen

Informationen antecknas till protokollet.

Oskar Engdahl
kommunsekreterare

Expedieras till:

För kännedom till:

För kännedom till:

Kommunstyrelsen
Kommunfullmäktige

Kungälv kommun

Granskningsrapport ”Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar”

De förtroendevalda revisorerna i Kungälv har givit KPMG i uppdrag att genomföra en uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar. I bifogade rapport framgår KPMG:s gjorda iakttagelser och bedömningar.

Syftet med granskningen var att följa upp vilka åtgärder som vidtagits utifrån identifierade förbättringsområden och rekommendationer i följande granskningar:

- Granskning av delegationsbeslut – Fördjupning inom ramen för grundläggande granskning
- Utökad grundläggande granskning av ärendeberedning i tre beslut.

En väsentlig del av revisionens arbete är att identifiera förbättringsmöjligheter vad gäller exempelvis beredningsrutiner, uppföljningsrutiner och den interna kontrollen. Som framgår av bifogade rapport är KPMG:s samlade bedömning att kommunstyrelsen i allt väsentligt har vidtagit åtgärder, avseende de förbättringsområden som identifierades och rekommendationer som lämnades vid ovan nämnda granskningar 2021.

Kommunrevisionen översänder rapporten för kännedom.

Kungälv den 31 januari 2024

För kommunrevisionen

Göran Johansson

[Göran Johansson \(1 feb. 2024 12:42 GMT+1\)](#)

Göran Johansson

Ordförande

KOMMUNREVISIONEN

**KUNGÄLV
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset · 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-182 59
E-POST kommun@kungalv.se
HEMSIDA www.kungalv.se

Missiv - Granskningsrapport Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar

Slutgiltig revideringsrapport

2024-02-01

Skapad:	2024-02-01
Av:	Sophie Nygren (sophie.nygren@kungalv.se)
Status:	Signerat
Transaktions-ID:	CBJCHBCAABAAYQtFoP6TwtM10rJIH0DXfRPyuqtP1i55

”Missiv - Granskningsrapport Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar” – historik

- Dokumentet skapades av Sophie Nygren (sophie.nygren@kungalv.se)
2024-02-01 - 11:31:03 GMT
- Dokumentet skickades med e-post till Göran Johansson (goran.johansson@kungalv.se) för signering
2024-02-01 - 11:31:06 GMT
- E-postmeddelandet har visats av Göran Johansson (goran.johansson@kungalv.se)
2024-02-01 - 11:41:18 GMT
- Dokumentet har e-signerats av Göran Johansson (goran.johansson@kungalv.se)
Signaturdatum: 2024-02-01 - 11:42:33 GMT – Tidskälla: server
- Avtal har slutförts.
2024-02-01 - 11:42:33 GMT

Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar

Rapport

Kungälv kommun

KPMG AB

2024-01-26

Antal sidor 13

Kungälv kommun

Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar

2024-01-26

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	2
2	Bakgrund	3
2.1	Syfte, revisionsfrågor och avgränsning	3
2.2	Revisionskriterier	3
2.3	Metod	3
3	Resultat av granskningen	4
3.1	Granskning av delegationsbeslut – Fördjupning inom ramen för grundläggande granskning	4
3.2	Utökad grundläggande granskning av ärendebereidning i tre beslut	6
4	Samlad bedömning	13

Kungälv kommun

Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar

2024-01-26

1 Sammanfattning

KPMG har av Kungälv kommuns revisorer fått i uppdrag att genomföra en uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2023.

Syftet med den uppföljande granskningen har varit att följa upp vilka åtgärder som vidtagits utifrån identifierade förbättringsområden och lämnade rekommendationer i granskningar genomförda under år 2021.

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att kommunstyrelsen i allt väsentligt har vidtagit tillräckliga åtgärder utifrån lämnade rekommendationer.

Resultatet av granskningen framgår av tabellen nedan.

Granskning av delegationsbeslut – fördjupning inom ramen för grundläggande granskning		
Rekommendation	Vidtagna åtgärder	Bedömning
Säkerställa att sammanställningarna över beslut fattade på delegation är tillräckligt tydliga så att det är möjligt att förstå vad besluten handlar om.	Sammanställning av delegationsbeslut innehåller som huvudregel information om vad besluten avser. Enstaka avvikelser har noterats. Vi bedömer dock att det avser ett fåtal fall, vilket inte indikerar att det finns systematiska brister i hanteringen.	Kommunstyrelsen bedöms i allt väsentligt ha vidtagit tillräckliga åtgärder utifrån lämnad rekommendation.
Säkerställa att särskild notering upprättas för beslut där det framgår beslutsfattare, beslutsdatum och hänvisning till punkt i delegationsordningen	Mall för delegationsbeslut har reviderats och det framgår där vilken information delegationsbeslut ska innehålla.	Kommunstyrelsen bedöms i allt väsentligt ha vidtagit tillräckliga åtgärder utifrån lämnad rekommendation.
Utökad grundläggande granskning av ärendeberedning i tre beslut		
Rekommendation	Vidtagna åtgärder	Bedömning
Säkerställa att beslut om nya verksamhetslokaler alltid tar utgångspunkt i kommunens lokalförsörjningsplan.	Inga ytterligare åtgärder har vidtagits, då frågan bedömdes vara omhändertagen inom ramen för befintliga arbetssätt och rutiner. Vi gör ingen annan bedömning.	Kommunstyrelsen bedöms ha omhändertagit rekommendationen.
Säkerställa relevanta och aktuella underlag för jämförelse inför beredning och beslut om att själv äga eller hyra verksamhetslokaler.	Jämförelser avseende att själva äga eller hyra verksamhetslokaler har gjorts, med stöd av Kommuninvests beräkningsmodell som beaktar ett flertal av de faktorer som lyftes fram i den granskning som genomfördes år 2021	Kommunstyrelsen bedöms i allt väsentligt ha vidtagit tillräckliga åtgärder utifrån lämnad rekommendation.
Tillse att underlag inför beredning och beslut om hyresavtal som kan vara att likställa med finansiell leasing tydligt redogör för vilka ekonomiska åtaganden detta innebär för kommunen.	Underlagen inför beslut omfattar teoretiska antaganden avseende kommunens ekonomiska åtaganden kommunen för de hyresavtal som kan vara att likställa med finansiell leasing.	Kommunstyrelsen bedöms i allt väsentligt ha vidtagit tillräckliga åtgärder utifrån lämnad rekommendation.
Säkerställa att hyresavtal som är att betrakta som finansiell leasing inkluderas i kommunens investeringsbudget.	Inga ytterligare åtgärder har vidtagits, då frågan bedömdes vara omhändertagen inom ramen för befintliga arbetssätt och rutiner. Vi gör ingen annan bedömning.	Kommunstyrelsen bedöms ha omhändertagit rekommendationen.
Överväga att införa redovisnings- och skattemässiga konsekvenser i kommunens mall för tjänsteskrivelse.	I mallen för tjänsteskrivelse framgår att det, kopplat till den ekonomiska bedömningen, vid behov ska redogöras för redovisnings- och skattemässiga konsekvenser av beslutet.	Kommunstyrelsen bedöms i allt väsentligt ha vidtagit tillräckliga åtgärder utifrån lämnad rekommendation.

Kungälv kommun

Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar

2024-01-26

2 Bakgrund

KPMG har av Kungälv kommuns revisorer fått i uppdrag att genomföra en uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2023.

En viktig del i revisorernas arbete är att följa upp tidigare genomförda granskningar, där rekommendationer lämnats och/eller där det skett förändringar i verksamhet, organisation eller lagstiftning som kan medföra en ökad risk.

KPMG har genomfört uppföljning av följande fördjupade granskningar:

- Granskning av delegationsbeslut – Fördjupning inom ramen för grundläggande granskning
- Utökad grundläggande granskning av ärendeberedning i tre beslut.

Utifrån granskningarnas resultat identifierades ett antal förbättringsområden och det riktades flera rekommendationer till kommunstyrelsen.

2.1 Syfte, revisionsfrågor och avgränsning

Granskningen syftar till att följa upp vilka åtgärder som vidtagits utifrån identifierade förbättringsområden och lämnade rekommendationer i följande granskningar:

- Granskning av delegationsbeslut – Fördjupning inom ramen för grundläggande granskning
- Utökad grundläggande granskning av ärendeberedning i tre beslut.

Granskningen avser kommunstyrelsen. Granskningen avser endast att följa upp de rekommendationer som lämnats i tidigare genomförda granskningar. Granskningen omfattar inte någon ytterligare granskning av de processer som granskats och inte heller några stickprov av beslut eller motsvarande.

2.2 Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses bedömningsgrunder som används i granskningen som utgångspunkt för analys, bedömningar och slutsatser. I denna granskning motsvarar revisionskriterierna de i de tidigare genomförda granskningarna.

2.3 Metod

Granskningen har genomförts genom utskick av frågeställningar till förvaltningen samt genomgång av erhållna svar. Därtill har dokumentstudier genomförts avseende relevanta protokoll, beslut och handlingar.

Rapporten är faktakontrollerad av förvaltningen.

Kungälv kommun
Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar

2024-01-26

3 Resultat av granskningen

3.1 Granskning av delegationsbeslut – Fördjupning inom ramen för grundläggande granskning

Granskningens syfte var att granska om kommunstyrelsen säkerställt en ändamålsenlig uppföljning och kontroll av delegationsbeslut.

De huvudsakliga resultaten av granskningen var följande:

- Kommunstyrelsen har antagit en delegeringsordning som anger hur delegationsbeslut ska återrapporteras i enlighet med kommunallagens krav.
- Ledamöter och ersättare i kommunstyrelsen har, genom handlingarna till respektive sammanträde, tillgång till sammanställningar över alla delegationsbeslut. Sammanställningarna innehåller inte underlag till grund för beslut.
- Beslutsmeningar i sammanställningarna är inte alltid tydliga vilket medför att det ibland är svårt att förstå vad besluten handlar om.
- Kommunstyrelsen genomför en fördjupad uppföljning och kontroll av ett urval av ärenden på varje sammanträde. I den fördjupade uppföljningen föredras ärendet av ansvarig tjänsteperson.

Revisionens sammanfattade bedömning utifrån granskningens syfte var att kommunstyrelsen i stort har säkerställt en ändamålsenlig uppföljning och kontroll av delegationsbeslut. Kommunstyrelsen bedömdes dock kunna stärka den löpande återrapporteringen genom att förtydliga vad de beslut som anmäls handlar om.

Utifrån granskningen lämnade revisionen nedanstående rekommendationer:

- Säkerställa att sammanställningarna över beslut fattade på delegation är tillräckligt tydliga så att det är möjligt att förstå vad besluten handlar om.
- Säkerställa att särskild notering upprättas för beslut där det framgår beslutsfattare, beslutsdatum och hänvisning till punkt i delegeringsordningen.

3.1.1 Kommunstyrelsens svar på granskningsrapporten

Av kommunstyrelsens svar på granskningsrapporten (KS2022/0654)¹ framgår att förvaltningen instämmer i granskningsrapportens resultat och anser att rekommendationerna som följer för att stärka den löpande återrapporteringen är rimliga.

¹ KS 2022-06-22, §158/2022

Kungälv kommun

Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar

2024-01-26

Kommunstyrelsen beslutade att:

1. Sammanställning över delegationsbeslut ska, utöver ärendetitel och diarienummer, innehålla information om vilken typ av beslut som är taget.
2. Förvaltningen får i uppdrag att revidera den mall som finns för delegationsbeslut samt utföra de interna utbildningsinsatser som krävs för att informera om den reviderade mallen.

3.1.2 Vidtagna åtgärder utifrån lämnade rekommendationer

Nedan redogörs för de åtgärder som vidtagits utifrån tidigare lämnade rekommendationer.

Rekommendation 1

Säkerställa att sammanställningarna över beslut fattade på delegation är tillräckligt tydliga så att det är möjligt att förstå vad besluten handlar om.

Vidtagna åtgärder

Inför möten med kommunstyrelsen distribueras en kallelse som inkluderar en sammanställning av delegationsbeslut. Sammanställning i varje kallelse består av löpnummer, diarienummer och en kortfattad beskrivning av vad beslutet avser. Utifrån genomgång av återrapporterade beslut under 2023 har vi noterat enstaka avvikelser, där det inte framgår vad beslutet avser.

Rekommendation 2

Säkerställa att särskild notering upprättas för beslut där det framgår beslutsfattare, beslutsdatum och hänvisning till punkt i delegeringsordningen

Vidtagna åtgärder

Verksamheten uppges ha haft en personalomsättning som bidragit till att frågan gällande revidering av mallen för delegationsbeslut (se ovan avsnitt 3.1.1) har försenats. Mallen har dock vid genomförande av granskningen uppdaterats och reviderades den 2023-10-13.

I den nya mallen för delegationsbeslut har det genom nya stödrudder tydligare angetts hur ett delegationsbeslut ska utformas och vilken information det ska innehålla. I den nya mallen framgår bland annat att beslutsfattare, beslutsdatum samt hänvisning till punkt i delegeringsordning ska anges.

Utöver revidering av mallen beslutade kommunstyrelsen att utföra de interna utbildningsinsatser som krävs för att informera om den reviderade mallen. Förvaltningen uppger att det vid behov genomförs utbildningsinsatser om delegationsbeslut och processen för att anmäla dessa. Nyanställda ges introduktion till ärendehanteringssystemet Public 360. Därtill planeras utbildningar att genomföras i form av att lathund för anmälan av delegationsbeslut läggs upp i kommunens lärportal.

Kungälv kommun
Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar

2024-01-26

3.1.3 Bedömning

Vår bedömning är att kommunstyrelsen i allt väsentligt har vidtagit tillräckliga åtgärder utifrån lämnade rekommendationer.

I den sammanställning av delegationsbeslut som återrapporteras till kommunstyrelsen har vi noterat enstaka avvikelser där det saknas information om vad beslutet avser. Vi bedömer dock att det avser ett fåtal fall, vilket inte indikerar att det finns väsentliga brister i hanteringen.

Vidare noterar att kommunstyrelsen har reviderat mallen som finns gällande delegationsbeslut och därmed tydliggjort vilken information delegationsbeslut ska innehålla. Utbildningar genomförs vid behov och ytterligare utbildningsinsats planeras.

3.2 Utökad grundläggande granskning av ärendeberedning i tre beslut

Granskningens syfte var att bedöma om kommunstyrelsen säkerställt en tillräcklig kvalitet i beredningsunderlaget avseende tre ärenden inför beslut i kommunfullmäktige.

Inom ramen för granskningen gjordes tre stickprov avseende de underlag som kommunstyrelsen respektive kommunfullmäktige tagit del av i beredningen inför följande beslut:

- Hemsö
- Markbyte mellan Bokab och kommunen
- Marköverlåtelse till Ytterbygg AB och avtal om hyra av idrottshall i Kärna

Granskningen visade i huvudsak följande:

- Ärendeberedningen kopplat till hyres- och marköverlåtelseavtalen med Hemsö har inte på ett tydligt sätt knutit an till kommunens lokalförsojningsplan.
- I beredningen av ärendena Hemsö och idrottshallen i Kärna har jämförelserna mellan alternativen att äga eller hyra verksamhetslokalerna varit för grund, då bara hyreskostnaderna jämförts. Vi anser att jämförelsen också borde ha beaktat nuvärdesberäkningen av hyresavtalets minimum-leaseavgifter med leasegivarens implicita ränta (diskonteringsfaktor) och restvärde i förhållande till kommunens alternativa investeringsutgift och möjliga upplåningsränta.
- Beredningen av ovanstående två beslut innehåller ingen beskrivning av om hyresavtalen kommer att klassas som operationella eller finansiella leasingavtal. Finansiella leasingavtal får en väsentlig effekt på kommunens finansiella ställning vilket kommunfullmäktige borde informerats om i beredningen av ärendena.
- I beredningen av markbytet mellan Bokab och kommunen konstaterar vi att analyser av effekter på redovisning och beskattning inte har inkluderats i

Kungälv kommun

Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar

2024-01-26

tjänsteskrivelser samt att det finns oklarheter kopplat till vad värderingen av marken baseras på.

I granskningen framkommer det att revisionens sammanfattade bedömning utifrån granskningens syfte var att kommunstyrelsen inte säkerställt en tillräcklig kvalitet i beredningsunderlagen avseende de tre besluten.

Utifrån granskningens resultat lämnade revisionen nedanstående rekommendationer:

- Säkerställa att beslut om nya verksamhetslokaler alltid tar utgångspunkt i kommunens lokalförsörjningsplan.
- Säkerställa relevanta och aktuella underlag för jämförelse inför beredning och beslut om att själv äga eller hyra verksamhetslokaler.
- Tillse att underlag inför beredning och beslut om hyresavtal som kan vara att likställa med finansiell leasing tydligt redogör för vilka ekonomiska åtaganden detta innebär för kommunen.
- Säkerställa att hyresavtal som är att betrakta som finansiell leasing inkluderas i kommunens investeringsbudget, på liknande sätt som om kommunen gjort investeringen i egen regi.
- Överväga att införa redovisnings- och skattemässiga konsekvenser i kommunens mall för tjänsteskrivelse. Detta för att säkerställa att information kring eventuella skattemässiga överväganden som gjorts når kommunstyrelsen och kommunfullmäktige.

3.2.1 Kommunstyrelsens svar på granskningsrapporten

Av kommunstyrelsens svar på granskningsrapporten (KS2022/0655)² framgår att nedan angivna rekommendationer, enligt bedömningen från förvaltningen, redan är omhändertagna inom ramen för befintliga arbetssätt och rutiner. Därmed redovisas inga förslag på åtgärder avseende dessa, utöver en redogörelse för befintliga arbetssätt och rutiner.

- Säkerställa att beslut om nya verksamhetslokaler alltid tar utgångspunkt i kommunens lokalförsörjningsplan.

Av kommunstyrelsens svar framgår att kommunens lokalförsörjningsplan revideras årligen i samband med budgetprocessen. Den beskriver både befintliga lokaler, behov av förändringar, tillkommande och avgående lokaler samt en planering för hur nya lokaler ska införskaffas. Alla behov i lokalförsörjningsplanen kopplas direkt till investerings- och driftprogrammet och den övergripande projekttidplanen. Lokalförsörjningsplanen ligger som en bilaga till programmet när det beslutas av kommunstyrelsen och kommunfullmäktige varje höst. Nya

² KS 2022-06-22, §159/2022

Kungälv kommun

Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar

2024-01-26

investeringsbehov som har sitt ursprung i lokalförsörjningsplanen ligger också till grund i rambudgetarbetet som inleds i december årligen.

I investerings- och driftprogrammet redovisas inte bara planerade investeringar utan även större inhyrningar av nyproduktion i form av boenden, förskolor och skolor. I programmet simuleras en framtida driftkostnadskonsekvens som tar höjd både för kommunens egna investeringar och planerade inhyrningar. Såväl framtida hyror inklusive kapitalkostnader, som framtida hyror till extern part finns upptagna i simuleringen. Det finns därmed en tydlig koppling mellan alla lokalbehov och budgetdokument.

- Säkerställa att hyresavtal som är att betrakta som finansiell leasing inkluderas i kommunens investeringsbudget, på liknande sätt som om kommunen gjort investeringen i egen regi.

Av kommunstyrelsens svar framgår att alla behov i lokalförsörjningsplanen kopplas i den årliga budgetprocessen till investerings- och driftprogrammet och den övergripande projekttidplanen. Investerings- och driftprogrammet innehåller alla objekt som kommunen planerar att äga eller hyra. I programmet simuleras också en framtida driftkostnadskonsekvens fram som tar höjd både för kommunens egna investeringar och planerade inhyrningar. Såväl framtida interna hyror inklusive kapitalkostnader, som framtida hyror till extern part, finns upptagna i simuleringen.

Driftkostnadskonsekvenserna utgör grund för beräkningar av kommande volymer gällande såväl kapitalkostnader för egna investeringar som hyresutbetalningar till motparter.

För övriga rekommendationer lämnades en beskrivning av nuvarande arbetssätt, samt förslag på kompletterande åtgärder enligt nedan.

- Säkerställa relevanta och aktuella underlag för jämförelse inför beredning och beslut om att själv äga eller hyra verksamhetslokaler.

Av kommunstyrelsens svar framgår att i samtliga ärenden som granskats har förvaltningen jämfört motpartens förslag till hyra med andra hyror på marknaden samt internhyror för investering och drift i egen regi.

Förvaltningen bedömer att jämförelsen mellan andra aktörer och egna organisationens hyror utgör en del av ett relevant underlag för jämförelse inför ett beslut om att hyra in en lokal. Genom omvärldsbevakning säkerställs att den hyra som motparten erbjuder ligger i rätt nivå för den lokal som erbjuds. Jämförelserna har i flera ärenden gjorts för ingångshyran år ett, inte för hela hyresperioden. Inför beslut om den tredje förskolan, Fridhem, gjordes även jämförelser mellan alternativen att äga eller hyra över hyrestiden.

Kungälv kommun

Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar

2024-01-26

I framtida tjänsteutlåtanden i liknande ärenden uppges att förvaltningen kommer att genomföra den typen av jämförelser där det bedöms som relevant. Förvaltningen föreslog att analysen ska innehålla en bedömning av de finansiella förutsättningarna baserade på räntor, inflation med mera samt en analys av vad det innebär att förvalta byggnader i egen regi kontra att hyra byggnader där förvaltning, skötsel och underhåll inte hanteras av den interna organisationen. Framtida reinvesteringar och underhållsbehov i egenägda lokaler behöver vara en del av den analysen.

- Tillse att underlag inför beredning och beslut om hyresavtal som kan vara att likställa med finansiell leasing tydligt redogör för vilka ekonomiska åtaganden detta innebär för kommunen

Av kommunstyrelsens svar framgår att det under 2021 startades en översyn av kommunens samtliga befintliga hyresavtal för att klassificera om avtalen är operationell- eller finansiell leasing. Arbetet uppgavs vara pågående och planen var att klassificeringen genomförs från och med tertialrapport 2 2022. Alla kommande hyresavtal uppges också komma att klassificeras utefter rutin framtagna i pågående arbete.

I kommande beredningar av beslut rörande hyresavtal föreslog förvaltningen att påverkan på redovisning och nyckeltal redovisas i beslutsunderlag.

- Överväga att införa redovisnings- och skattemässiga konsekvenser i kommunens mall för tjänsteskrivelse. Detta för att säkerställa att information kring eventuella skattemässiga överväganden som gjorts når kommunstyrelsen och kommunfullmäktige.

Mallen för tjänsteutlåtanden innehåller ett avsnitt om ekonomisk bedömning. Förvaltningen föreslår att den förtydligande texten om vad avsnittet ska innehålla kompletteras med en konsekvensbeskrivning av redovisnings- och skattemässiga konsekvenser.

Kommunstyrelsen beslutar att:

- anta förvaltningens tjänsteskrivelse som kommunstyrelsens svar och översända det till kommunrevisionen.

3.2.2 Vidtagna åtgärder utifrån lämnade rekommendationer

Nedan redogörs för de åtgärder som vidtagits utifrån tidigare lämnade rekommendationer.

Kungälv kommun

Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar

2024-01-26

Rekommendation 1

Säkerställa att beslut om nya verksamhetslokaler alltid tar utgångspunkt i kommunens lokalförsörjningsplan.

Vidtagna åtgärder

Inom ramen för denna uppföljande granskning har vi inte begärt in ytterligare information om vidtagna åtgärder, då rekommendationen bedömdes vara omhändertagen genom befintliga arbetssätt och rutiner. Vi har dock tagit del av underlag för beslut avseende dels marköverlåtelse och inhyrning av idrottshall i Diseröd (KS2022/0048-12), dels marköverlåtelse och inhyrning av särskilt boende för äldre (KS2022/0779-1) där det framgår av förvaltningens bedömning att behoven av de aktuella lokalerna finns upptagna i lokalförsörjningsplanen.

Rekommendation 2

Säkerställa att hyresavtal som är att betrakta som finansiell leasing inkluderas i kommunens investeringsbudget, på liknande sätt som om kommunen gjort investeringen i egen regi.

Vidtagna åtgärder

Inom ramen för denna uppföljande granskning har vi inte begärt in ytterligare information om vidtagna åtgärder, då rekommendationen bedömdes vara omhändertagen genom befintliga arbetssätt och rutiner. Vi kan dock, genom andra genomförda granskningsinsatser under 2023³, konstatera att även hyresavtal som är att betrakta som finansiell leasing inkluderas i kommunens investeringsbudget.

Rekommendation 3

Säkerställa relevanta och aktuella underlag för jämförelser inför beredning och beslut om att själva äga eller hyra verksamhetslokaler.

Vidtagna åtgärder

Inom ramen för denna granskning har vi tagit del av underlag för beslut avseende dels marköverlåtelse och inhyrning av idrottshall i Diseröd (KS2022/0048-12), dels marköverlåtelse och inhyrning av särskilt boende för äldre (KS2022/0779-1). Av tjänsteskrivelserna till respektive ärende framgår att jämförelser gjorts mellan eget ägande och inhyrning. För jämförelsen har Kommuninvests beräkningsmodell för jämförelse mellan eget ägande och inhyrning använts. Beräkningsmodellen utgår från den totala investeringskostnaden samt att ett antal antaganden avseende hyraperspektivet görs. Antaganden omfattar bland annat total årlig driftskostnad, årlig uppräkningskostnad, diskonteringsränta, inflationsantagande samt antal år för hyresavtal/kalkylperiod. Därtill görs antaganden avseende hyra och avkastning.

³ Förstudie avseende kommunstyrelsens uppföljning av investeringsprojekt, 2023

Kungälv kommun

Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar

2024-01-26

Antaganden för äga-alternativet görs och omfattar bland annat ränta på lånet, självfinansieringsgrad, genomsnittlig avskrivningstid för investeringsobjektet samt om amorteringstiden avviker från avskrivningstiden. Det finns också möjlighet att lägga in antaganden kring nyinvesteringar under investeringsperioden. Utifrån detta får kommunen en jämförelse av kassaflödena över tid för de olika alternativen.

Vi har inom ramen för denna granskning inte detaljgranskat de antaganden som kommunen lagt in och som ligger till grund för jämförelserna.

Rekommendation 4

Tillse att underlag inför beredning och beslut om hyresavtal som kan vara att likställa med finansiell leasing tydligt redogör för vilka ekonomiska åtaganden detta innebär för kommunen.

Vidtagna åtgärder

Under 2021 startades en översyn av kommunens samtliga befintliga hyresavtal för att klassificera om avtalen är operationell eller finansiell leasing. I de underlag för beslut som vi tagit del av inom ramen för granskningen (se ovan) framgår av tjänsteskrivelserna att klassificering av kommunens befintliga hyresavtal pågick och planerades inför tertialrapport 2 2022. Av tjänsteskrivelserna (KS2022/0048-12 samt KS2022/0779-1) framgår att klassificeringen inte var färdig när ärendet behandlades och att redovisning av hyran redovisas i samband med tillträde till lokalerna (år 2024 respektive 2025). I tjänsteskrivelserna redogörs för ett teoretiskt antagande kring vilken påverkan hyresavtalen skulle få på balansräkningen samt hur kommunens soliditet hade påverkats, i det fall avtalen klassas som finansiell leasing och tillträdet skulle ha varit aktuellt år 2022.

Rekommendation 5

Överväga att införa redovisnings- och skattemässiga konsekvenser i kommunens mall för tjänsteskrivelse. Detta för att säkerställa att informationen kring eventuella skattemässiga överväganden som gjorts når kommunstyrelsen och kommunfullmäktige.

Vidtagna åtgärder

Inom ramen för granskningen har vi tagit del av kommunens mall för tjänsteskrivelser. Av mallen framgår de bedömningar som ska göras utifrån ett antal olika perspektiv, bland annat en ekonomisk bedömning. I stödtexten framgår det att redogörelse för redovisnings- och skattemässiga konsekvenser av beslutet ska ske vid behov.

Av tjänsteskrivelserna (KS2022/0048-12 samt KS2022/0779-1) framgår en kortfattad redogörelse för vilken påverkan besluten får ur ett redovisningsperspektiv.

Kungälv kommun
Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar

2024-01-26

3.2.3 Bedömning

Vår bedömning är att kommunstyrelsen i allt väsentligt vidtagit tillräckliga åtgärder utifrån lämnade rekommendationer.

Två av de rekommendationer som lämnades utifrån resultatet av granskningen 2021 bedömdes i kommunstyrelsens svar på granskningsrapporten redan vara omhändertagna inom ramen för befintliga arbetssätt och rutiner. Utifrån kommunstyrelsens svar samt utifrån genomgång av beslut och tidigare granskningsinsatser bedömer vi att rekommendationerna är omhändertagna.

Vi har inom ramen för granskningen tagit del av beslutsunderlag som visar att jämförelser avseende att själva äga eller hyra verksamhetslokaler har gjorts, med stöd av Kommuninvests beräkningsmodell som beaktar ett flertal av de faktorer som lyftes fram i den granskning som genomfördes år 2021.

Vi kan också konstatera att underlagen inför beslut i viss utsträckning omfattar vilka ekonomiska åtaganden kommunen gör för de hyresavtal som kan vara att likställa med finansiell leasing. Då tillträde ännu inte skett för något av de objekt som redogjorts för ovan, kan vi dock inte uttala oss om det faktiska resultatet.

Vidare kan vi konstatera att det i mallen för tjänsteskrivelser framgår att det, kopplat till den ekonomiska bedömningen, vid behov ska redogöras för redovisnings- och skattemässiga konsekvenser av beslutet. Erhållna beslutsunderlag innehåller en kortfattad redogörelse för vilken påverkan besluten får ur ett redovisningsperspektiv. Vi gör dock ingen bedömning av om samtliga väsentliga aspekter har beaktats.

Kungälv kommun

Uppföljning av 2021 års fördjupade granskningar

2024-01-26

4 Samlad bedömning

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att kommunstyrelsen i allt väsentligt har vidtagit tillräckliga åtgärder utifrån lämnade rekommendationer i de granskningar som omfattats av denna uppföljning, det vill säga:

- Granskning av delegationsbeslut – Fördjupning inom ramen för grundläggande granskning
- Utökad grundläggande granskning av ärendeberedning i tre beslut

Inom ramen för uppföljningen av granskningen avseende ärendeberedning i tre beslut har vi kunnat konstatera att beslutsunderlagen för liknande beslut som kommunstyrelsen fattat efter att granskningen genomfördes år 2021 har kompletterats utifrån lämnade rekommendationer. Vi har dock inte gjort några stickprov eller detaljgranskat underliggande beräkningar/analyser och kan därmed inte uttala oss om detta tillämpas i samtliga fall eller att de uppgifter som anges i underlagen är korrekt beräknade.

Datum som ovan

KPMG AB

Liz Gard

Certifierad kommunal yrkesrevisor

Amalie Christensen

Verksamhetsrevisor

Detta dokument har upprättats enbart för i dokumentet angiven uppdragsgivare och är baserat på det särskilda uppdrag som är avtalat mellan KPMG AB och uppdragsgivaren. KPMG AB tar inte ansvar för om andra än uppdragsgivaren använder dokumentet och informationen i dokumentet. Informationen i dokumentet kan bara garanteras vara aktuell vid tidpunkten för publicerandet av detta dokument. Huruvida detta dokument ska anses vara allmän handling hos mottagaren regleras i offentlighets- och sekretesslagen samt i tryckfrihetsförordningen.

Datum
2024-02-05

Till Göteborgsregionen

Diarienummer
2024KS59

Härryda kommuns inspel i rådslag för GR 2024

Inledning

Förbundsstyrelsen i Göteborgsregionens kommunalförbund (GR), har gett i uppdrag att genomföra ett nytt rådslag 2024. Målet är att rådslaget ska utmytna i ett antal politiska överenskommelser som tar sikte på år 2050.

Tidigare rådslag resulterade i styrdokumenterna *Uthållig tillväxt (2006)*, *Strukturbild för Göteborgsregionen (2008)* och *Hållbar tillväxt (2013)*.

Dokumenterna börjar bli daterade, omvärlden har förändrats och regionen står inför nya utmaningar och möjligheter. Det finns ett behov av en ny rådslagsrunda som tar ett gemensamt grepp på de långsiktiga regionala utvecklingsfrågorna. Rådslagsprocessen befinner sig nu i fas 1, Identifiera regionala utmaningar. I denna fas besöker GR's förvaltning samtliga kommunstyrelser för att identifiera och inhämta kunskap om respektive kommuns högst prioriterade regionala utmaningar.

Bakgrund

Göteborgsregionen, GR, är ett kommunalförbund med förbundsfullmäktige i Västsverige, bildat 1949, och omfattar kommunerna i Storgöteborg d.v.s. kommunerna Ale, Alingsås, Göteborg, Härryda, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn och Öckerö. Totalt omfattades 1 080 366 invånare (2023).

Nuvarande GR bildades 1995 genom en sammanslagning av "gamla" GR och GFF, Göteborgs Förorters Förbund. GR var planeringsorgan för Göteborgsregionen inom sektorerna regional utveckling, trafik, miljö och utbildning. Organisationsformen var kommunalförbund och detta bildades 1974. GFF var ett samarbets- och serviceorgan för förortskommunerna för idé- och kompetensutveckling, upphandling, läromedel med mera. GFF var

en ideell förening som bildades redan 1949 för att främja samarbetet mellan regionens kommuner. Man gjorde gemensamma inköp, startade GF-konsult för mark- och byggprojekt och en gemensam AV-central för regionens skolor.

Kommunalförbundets högsta beslutande organ är förbundsfullmäktige. Förbundsfullmäktige består sedan år 2023 av 59 ordinarie ledamöter (varav 30 från Göteborg), samt lika många ersättare. Fullmäktige utser förbundsstyrelsen som just nu består av 27 ordinarie ledamöter och 18 ersättare (totalt 45 ledamöter). Valsystemet som tillämpas är att GR-kommunerna räknas som en valkrets och fördelas per parti. Kommunstyrelsordföranden från kranskommuner som ej väljs in på ordinarie mandat kvoteras in som ledamot.

Göteborgsregionen är organiserade i tre verksamheter; Arbetsmarknad- och social välfärd, Miljö och samhällsbyggnad samt Utbildning. GR ansvarar till exempel för samordnad antagning till regionens gymnasieskolor och läromedelsinköp till alla skolor i regionen. Ansvaret för antagningen till gymnasieutbildningarna innebär att kommunerna överfört myndighetsutövning till GR.

GR är grundaren och ägaren till Internationella skolan i Göteborgsregionen (ISGR), och är också delägare i Gryning Vård och Göteborg & Co. GR medfinansierar och utser styrelseledamöter i Business Region Göteborg (BRG) för att stödja regionens näringslivsutveckling. BRG ägs av Göteborgs Stadshus AB, moderbolaget i Göteborgs Stads bolagskoncern.

Medlemskommunerna är även medlemmar i Sveriges Kommuner och Regioner. Förbundet har också kommunförbundsuppgifter. Förbundet är medlemmar i Västsvenska kommunalförbundens samorganisation (VästKom).

Enligt nuvarande förbundsordning är ändamålet och verksamheten att:

Förbundet har som ändamål att verka för samarbete över kommungränserna i Göteborgsregionen. Verksamheten inom förbundet ska, inom ramen för den kommunala självstyrelsen, vara till kommunal nytta och skapa mervärde för medlemmarna. Verksamheten ska bidra till att stärka Göteborgsregionen regionalt, nationellt och internationellt. Det övergripande syftet är att skapa en attraktiv region med goda levnadsvillkor för alla invånare, inom ramen för en gemensamt hållbar utveckling i alla dess tre dimensioner – ekonomiskt, socialt och miljömässigt.

Förbundet har till uppgift att:

- Medverka till att skapa en **gemensam plattform** för omvärldsorientering, debatt och förmedling av framtidsbilder samt svara för planering av regional karaktär.
- Bedriva **kompetensutveckling** och stödja kommunerna i samordnande insatser kring **kompetensförsörjning**.
- Bevaka och värna **medlemskommunernas intressen** genom opinionsbildning, remissyttranden etc., samt representera medlemskommunerna i förhandlingar och överläggningar avseende frågor av kommunövergripande och strategisk karaktär.
- Vara en **mötesplats** för forskning och praktik, stödja kunskapsutveckling och kunskapsspridning samt vara ett stöd för kunskapsbaserad verksamhetsutveckling.
- Skapa och driva **nätverk**, sprida idéer och stimulera till erfarenhetsutbyte.
- Verka för **regionala verksamheters finansiering**.
- Erbjudna medlemskommunerna **service och samverkan** på områden där de enskilda kommunernas resurser är otillräckliga samt initiera och driva gemensamma **utvecklingsprojekt** tillsammans med medlemskommunerna.

Förbundet har två funktioner:

1. Förbundet är myndighetsutövande inom:

- Utbildning
 - Svara för antagningen till gymnasieskolan enligt skollagen och gymnasieförordningen samt inom ramen för gällande samverkansavtal avseende gymnasieskolan medlemskommunerna emellan.
 - Svara för anordnande av lärande för vuxna enligt gällande lagstiftning, bl.a. skollag och förordning om kommunal vuxenutbildning, inom ramen för gällande samverkansavtal.
 - Bedriva internationellt inriktad förskoleklass, grund och gymnasieskoleverksamhet samt verksamhet för fritidshem och annan pedagogisk verksamhet inom ramen för gällande skollag och förordning.

2. Förbundet är samverkansorgan inom följande områden:

- Arbetsmarknad
- Miljö och samhällsbyggnad
- Social välfärd inklusive Hälso- och sjukvård på delregional nivå
- Utbildning
- Näringsliv

Medlemskommunerna kan föreslå förbundsfullmäktige att samverka inom andra områden.

Härryda kommuns inspel i rådslagsprocessen

Härryda kommun vill framföra följande inspel i rådslagsprocessen. Inspelen kan inte ses som heltäckande då vi anser att GR som kommunalförbund borde genomgå en översyn för att återgå till den ursprungliga tanken. Frågorna alla borde ställa sig först är:

Om vi inte hade något kommunalförbund och skulle starta ett idag, vad skulle uppgiften vara och hur skulle vi organisera det?
Vilka frågor kan och vill vi samarbeta kring?

I informationen om rådslaget står det i utgångspunkter,

*”Rådslagsarbetet bygger på fyra grundläggande förutsättningar.
Frågorna ska ha ett regionalt perspektiv och ta sikte på år 2050.
Dessutom ska det vara områden där det finns en kommunal rådighet
och där det är smartast att samverka.”*

Rådslagsprocessen befinner sig nu i fas 1, Identifiera regionala utmaningar. I denna fas besökte GR's förvaltning Härrydas kommunstyrelse 11 januari i år, för att identifiera och inhämta kunskap om Härryda kommuns högst prioriterade regionala utmaningar. Flera av våra framförda synpunkter och vilka frågor som vi anser är viktiga för Härryda och Göteborgsregionen på kommunstyrelsen, besvarades med att det är politikens uppgift.

Med utgångspunkt i detta, så anser vi att processen är bakvänd och processen borde i stället först utgå från vad politiken i kommunerna tycker är viktigt och vill samarbeta kring.

Politisk styrning, ledning och organisering av GR

För att GR ska få mer kraft, lägga pengarna på rätt saker och fokusera på de frågor som alla kommunerna är överens om att samarbeta kring, anser vi det är strategiskt viktigt att kommunalförbundet organiseras om till direktion (likt övriga kommunalförbund i Västra Götaland). Detta skulle göra att medlemskommunerna utser sina egna representanter i styret av kommunalförbundet, med mandat att företräda sin kommun. Idag är den politiska organiseringen alldeles för stor, splittrad och företräder inte sin hemkommun utan sitt parti i regionen, vilket gör att tjänstemannaledet styr mer än politiken.

Vidare är upplevelsen att Göteborgs Stad har alldeles för stort inflytande. Genom sin storlek och kravet på att de skall ha fler representanter än alla övriga kommuner skapas en organisation som möjliggör att man kan köra över mindre kommuner. I ett samarbete bör alla parter ha samma inflytande, annars är det inte ett samarbete utan en medverkan.

Vi har uppfattat att chefnätverken är uppskattade i chefsleden runt om i regionen, men det blir bekymmersamt när de blir beslutande och initierar uppdrag som inte är politiskt förankrade. En översyn av syfte och mandat för tjänstemannanätverken behövs. Att chefnätverken har en konstruktiv utblick och tillsammans tar fram nya idéer och möjligheter utifrån praktiska förhållanden är viktigt för att samarbetet inte skall bli fruktlöst.

Kollektivtrafiken i Göteborgsregionen

En attraktiv kollektivtrafik som behandlar våra kommuninvånare lika inom GR, är en strategiskt viktig utmaning för att hålla ihop och utveckla hela Göteborgsregionen. GR har inte arbetat för alla medlemskommuner när det gäller att ta ställning till frågor kring kollektivtrafik, utan tydligt agerat för storstaden på kranskommunernas bekostnad, exempelvis *målbild Koll 2035* och ny zonstruktur. Härryda anser att alla kommuner i GR ska ingå i samma kollektivtrafikzon.

Näringsliv

Samarbetet inom Business Region Göteborg, BRG är bra och behöver stärkas i hela GR. Kunskapen och dialogen mellan BRG och samhällsbyggnadsavdelningen på GR, och chefsnätverken behöver stärkas. Det får inte bara handla om batterifabriken även om den är väldigt viktig och vi är glada för den, utan även om hur vi kranskommuner kan få ihop det tillsammans för att bl.a. bidra till den gröna omställningen. Batterierna ska ju användas i olika fordon som är kopplade till övriga näringslivet.

Bostads- och samhällsutveckling

Idag 2024, 16 år efter att Göteborgsregionens rådslag och regionala överenskommelse utmynnade i *Strukturbild för Göteborgsregionen (2008)*, har omvärlden och förutsättningarna förändrats mycket. Kommunen anser därför att det finns ett stort behov av en regionalt uppdaterad strukturbild där vikten av alla kommuners arbete med bostadsutveckling, framtagande av verksamhetsmark för näringslivet, arbetet med attraktiv kollektivtrafik för alla kommuner, hållbarhetsfrågorna och den gröna omställningen stötts.

Personalförsörjning

Viktigt att vi samarbetar i denna fråga och inte är rädda för ny digital teknik och inte fastna i konventionellt tänk. Idag pågår flera arbeten runt omkring för att hitta på nya titlar för att locka arbetskraft. Det får inte bli titelinflation och skapande av tjänster som inte behövs i kommunernas bas-/kärnverksamhet. Det är bra att GR arbetar med validering och samordning av utbildning, men inte att GR har vetorätt för etablering av vissa utbildningsplatser. Kommunen ser positivt på utbildningar av typen yrkesresan. Dessa är centrala för att säkerställa personalförsörjningen på sikt. Ska GR ha samordningsuppdraget så behöver det utvecklas för att skapa fler möjligheter som inte nödvändigtvis följer gamla strukturer.

Utbildning

När man ställer frågan vad är GR bra på? Eller frågan varför har vi GR? Då kommer nästan alltid samarbetet kring gymnasieantagning upp. Detta är ett mycket bra exempel på en riktigt bra reform och samarbete inom GR. Möjligheten för ungdomarna i alla våra kommuner att fritt söka gymnasium inom GR är mycket bra. Det är också bra med den interkommunala ersättningen inom övriga utbildningen. Att hålla i och utveckla detta är viktigt. Även GR play skola är en viktig service för våra skolor. Att säkerställa bra och lärorika filmer är viktigt. Denna måste fortsätta att utvecklas även framåt.

Äldreomsorgsboende

För att stärka regionen och skapa bättre förutsättningar för våra äldre som behöver bo på särskilt boende, tycker en del av oss att GR skall arbeta fram liknande system som för gymnasievalet och för-/grundskolan när det gäller interkommunal ersättning och möjlighet att välja särskilt boende i annan GR kommun.

Omställningen till den nära vården

Här ser vi att GR skall vara aktiva. Detta genom att fortsätta driva kommunens frågor gentemot regionen. Detta bör ske i samtliga samarbetsformer där den nära vården diskuteras. Fördelningen av kostnader är en viktig fråga för framtiden.

Arbetet med mottagning av nyanlända

Detta är ett område där GR skulle kunna fortsätta utveckla och stötta kommunerna i deras arbete. Detta med utgångspunkt i ett bättre mottagande och ett ökat tempo i integrationen.

Hedersförtryck och arbetet mot hedersrelaterat våld

Här görs idag ett viktigt arbete inom regionaltcentrum som initierades i GR men det behöver fortsätta och utvecklas. Detta är ett arbetsområde där de små kommunerna behöver draghjälp och stöttning. I de mindre kommunerna finns det få fall men dem är viktiga att hantera och då behövs erfarenheterna som kan framkomma i detta arbete.

Våld i nära relationer

Våld i nära relationer är en viktig fråga i vår tid. Här skulle det vara önskvärt att GR arbetar med att fler kommuner ansluter sig till kompetenscentrum. Detta är ett viktigt arbete som initierats genom GR.

Gryning Vård

När kommunalförbunden bildade Gryning vård fanns ett behov som inte övriga aktörer klarade av att möta upp emot. Det har varit många turer och problem med styrning och ledning, samt att Göteborg stad fått förmånligt tidigare utträde från ingånget avtal där bolaget tagit kostnaden. Omvärlden är nu annorlunda och vissa av oss tycker att det inte finns något skäl till varför kommunalförbundet ska bedriva Gryning Vård. De tycker således att GR bör avsluta sitt deläggande i Gryning vård snarast. En annan grupp tycker att det är viktigt att bevara Gryning vård i GR:s regi och fortsätta utveckla verksamheten.

Miljö, klimat och hållbarhet

Dessa frågor är centrala både nu och i framtiden. Beslut som tas påverkar utanför kommunens gränser.

Några exempel där vi ser vikten av regional samverkan är:

- *vatten- och energiförsörjning*
- *avlopps- och avfallshantering*
- *vatten- och luftkvalité*

Det är viktigt att inte GR inte blir en instans som hämmar kommunal utveckling utan tar rollen som en organisation som arbetar med en positiv inriktning. GR skall vara möjliggörare.

Vi kan konstatera att detta för närvarande inte alltid är GR:s ingång.

Ekonomi i GR

När kommunerna kommit överens och beslutat om vad vi ska samarbeta kring, bör GR omedelbart se över organisationen och anpassa den utifrån vilka områden och uppgifter som tilldelas. GR behöver göra anpassningar utifrån att medlemsavgifterna inte ska uppräknas, snarare sänkas.

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL

Kommunstyrelsen

Sammanträdesdatum

2024-02-08

§ 29

Dnr 2024KS59

Synpunkter från kommunstyrelsen till Göteborgsregionen inom rådslagsprocessen för Göteborgsregionens framtida inriktning

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar att skicka in skrivelse, daterad 5 februari 2024, som inspel i rådslag för Göteborgsregionen 2024.

Kommunstyrelsen beslutar att skicka skrivelsen som information till övriga medlemskommuner i Göteborgsregionen.

Paragrafen justeras omedelbart.

Sammanfattning av ärendet

Göteborgsregionens kommunalförbund (GR) genomför ett rådslag under 2024. Målet är att rådslaget ska utmynna i ett antal politiska överenskommelser som tar sikte på år 2050. Rådslagsprocessen befinner sig nu i fas 1, Identifiera regionala utmaningar. I denna fas besöker GR's förvaltning samtliga kommunstyrelser för att identifiera och inhämta kunskap om respektive kommuns högst prioriterade regionala utmaningar. Representanter för GR deltog på kommunstyrelsens sammanträde 11 januari 2024 i Härryda kommun för att informera om rådslagsprocessen samt föra en dialog om de regionala utmaningarna. Kommunstyrelsen föreslås nu skicka in skrivelse, daterad 5 februari 2024, som inspel i rådslag för Göteborgsregionen 2024 samt skicka skrivelsen som information till övriga medlemskommuner i Göteborgsregionen.

Beslutsunderlag

- Härryda kommuns inspel i rådslag för GR 2024, skrivelse 5 februari 2024
- Information från Göteborgsregionen om rådslag i medlemskommunerna 2023–2024, 8 november 2023
- Presentation från Göteborgsregionen, rådslag politiska samtal om Göteborgsregionen 2050

Ajournering

Sammanträdet ajourneras kl. 17:12-17:16.

Signatur justerande

Utdragsbestyrkande

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL Kommunstyrelsen

Sammanträdesdatum
2024-02-08

Förslag till beslut på sammanträdet

Per Vorberg (M) föreslår att kommunstyrelsen beslutar att skicka in skrivelse, daterad 5 februari 2024, som inspel i rådslag för Göteborgsregionen 2024, och skicka skrivelsen som information till övriga medlemskommuner i Göteborgsregionen samt att paragrafen justeras omedelbart.

Peter Arvidsson (SD) föreslår att kommunstyrelsen beslutar enligt Per Vorbergs förslag med ändringen att krav på att införa direktion stryks.

Beslutsgång

Ordföranden redovisar att han kommer ställa Per Vorbergs förslag mot Peter Arvidssons förslag.

Kommunstyrelsen godkänner redovisad beslutsgång.

Per Vorbergs och Peter Arvidssons förslag

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att kommunstyrelsen bifaller Per Vorbergs förslag.

Omröstning begärs. Kommunstyrelsen godkänner följande beslutsgång:

Ja-röst för att bifalla Per Vorbergs förslag

Nej-röst för att bifalla Peter Arvidssons förslag

Med 11 ja-röster och 2 nej-röster bifaller kommunstyrelsen Per Vorbergs förslag. Hur var och en röstade framgår av omröstningslista 2.

Signatur justerande

Utdragsbestyrkande

VOTERINGSLISTA
Kommunstyrelsen

Sammanträdesdatum
2024-02-08

Voteringslista: § 29

Ärende: Synpunkter från kommunstyrelsen till Göteborgsregionen inom rådslagsprocessen för Göteborgsregionens framtida inriktning, 2024KS59

Omröstningslista 2

Ledamot	Ja	Nej	Avstår
Per Vorberg (M), ordförande	X		
Mikael Johannison (M), vice ordförande	X		
Patrik Linde (S), 2:e vice ordförande	X		
Ulla-Karin Johansson (S), ledamot	X		
Peter Arvidsson (SD), ledamot		X	
Gun Wågsjö (C), ledamot	X		
Robert Langholz (S), ledamot	X		
Anders Halldén (L), ledamot	X		
Marie Strid (MP), ledamot	X		
Bengt Hellgren (SD), ledamot		X	
Håkan Eriksson (KD), ledamot	X		
Martin Tengfjord (SP), ledamot	X		
Thomas Gustafsson (S), ersättare	X		
Resultat	11	2	0